A COMPREHENSIVE GRAMMAR

OF THE

SANSKRIT LANGUAGE

Analytical, Historical, and Lexicographical.

VOL. III.

Letters and Their Changes.

PART. I. NANARTHA SAMGRAHA

OR

The N*a*n*a*rtha Varga of Amara, Vishva Prak*a*sha of Maheshvara, N*a*n*a*rtha K*and*a of Hema Candra, N*a*n*a*rtha K*and*a of Hal*a*yudha, N*a*n*a*r-tha Varga of TriK*and*a Shes*a*, N*a*n*a*rtha of H*a*r*a*val*i*, Medini, Anek*a*rtha Dhvani Manjar*i*, M*a*t*r*k*a* Ko*s*a alphabetically arranged with extracts from the Sh*a*sh-vata, Ek*a*xara and Avyaya Ko*s*as.

WITH

Various Readings and Copious Notes.

To which is added

The Shabdabheda Prak*a*sha

With Notes and Index.

Calcutta : T. P. Brothers, 2-1 Bag Bazar Street.

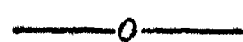
LONDON : TRÜBNER AND CO, 57 LUDGATE HILL.

1884.

Price 12 Rupees Only.

Printed by Purna Chunder Chakravarti. At the Mani Ram Yantra.

PREFACE.

1. In this volume, I intend to treat of letters and their changes. There is no grander subject for the student of science—none more interesting to the student of language. The immense power which man now wields over matter and force—which is daily astonishingly increasing and which has contributed so much to widen his material comforts is not a little due to the most wonderful medium of thought, which has enabled us to utilize the labours of our forefathers, to thoroughly test and fully and correctly store up our knowledge, and to accurately convey it to others. It is this invaluable inheritance which has unapproachably raised us above other animals. It is this inestimable boon which props up our social organization and makes it spiritual and God-reaching: Its influence is greater, greater the scale of civilization. In the most civilized countries, it directs our destinies and models our movements. What this language is—how it has grown and developed is necessarily of the deepest human interest and must command the sympathies of the most materialistic man.

2. Thanks to the disinterested labours of great western scholars, much progress has been made in the study of these profound questions. We have come to recognize resemblances even in the face of distant nationalities separated by forms, sounds, and systems and to form some idea of the different states of civilization in the different stages of human progress. But we have scarcely advanced beyond the threshold of the grand museum of philology—we have hardly formed even a rough idea of its outlines and the variety of its contents. We see लग of Sanskrit is the same as लगन् of Hindustani—lego of Latin and so on. But what is this लग्? through what stages (if any) it has passed? and how it has come to possess the senses assigned to it—questions like these are utterly unsolved and we are completely shut out from the truths directly and indirectly underlying their solution.

3. It will be asked what is the good of these enquiries? Whether we can arrive at any definite results and if so whether we shall be gaining by such discoveries? To the first objection, I reply it is too hasty to prejudge a question. If workers have hitherto failed, it is partly due to the imperfect materials at their command and partly to filling up the long gaps by their own imagination. Their very errors ought to make us more cautious to draw more from facts and less from

imagination. It is never easy to discover truths. But the honest searchers deserve as much sympathies as the fortunate discoverers, who have immensely profited by the labours of their predecessors. The second objection is easily met. If we can satisfactorily prove the evolution of any one language from the simplest elements of animal life, we prove the evolution of every language—we see more clearly the connection and inter-dependence of different languages and have a firmer grasp of human life—its origin, course, objects, and end. There are philosophers who see no good except in material comforts and who would, if they could, put down with a high hand all classical studies. They forget that mind is the seat of all pleasure—that there are purer and loftier pleasures than matter can ever afford—and that so long as man and mind are constituted as they now are, knowledge will ever continue to be the most prolific source of human happiness.

4. For the most minute and impassioned study of these questions, no language is comparable to Sanskrit. From the earliest times, we have a long-unbroken series of able grammarians devoting their whole attention to their thorough consideration. They trace back all words and expressions to roots and affixes, which do not altogether amount to three thousand. No better explanation could be given of grammatical compounds,

which owe their origin after a language is formed :
play such an important part in all the growing lan
ages. In the literature of India, their influence has b
so great that any superficial observer may concl
Sanskrit to be the most artificial language in the wo
But it is only in the domain of thought that these
ventions are principally to be met with. In all that c
cerns our household affairs—in all that surrounds u
nature—in all the remnants of earliest thought, Sans
to be expressive must use primitive compounds wl
have withstood the wear and tear of ages and
still used with slight modifications in all the vern
lars of India. And the reason is obvious. Side by
with the few Sanskrit-cherishing people, there l
been all along a vastly larger population clinging
to the old names and associations, whose influ
Sanskrit has never been able to shake off. The q
tion of the origin and formation of the primitive w
brings us at once to the question of the origin
nature of the so-called roots and affixes. Hindu gr
marians are silent on these points. But no questio
of more vital importance in the study of languag

5. Fortunately from the earliest times, long
fore the distinction of roots and affixes was made,
have on some of these points the calm speculat
of the most meditative of our Vedic seers. Lang

was comparatively so transparent in those days, had so exceptional advantages of studying the pecul rities of local speech, their views are put forward such simple unbiassed and often hesitating way one at once feels the utter absence of dogmatism their views and the best way they shew us of aching these questions. To P*an*ini and his forgott predecessors is due the great credit of reducing difficulties and apparent mysteries of language to great minimum. To the still earlier philosophers is the great credit of dissecting some of these fundame tal forms and shewing up the simplest elements which they are composed. Their views are based the grand principle of diversity of words from simil rity of analogous sounds, which is so easy to unde stand and so clearly seen in all the spoken dialec of the world. Man can modify but can not ups nature. P*an*ini is theoretically supreme but even he and his most enthusiastic followers hav been able to shake off the influences of nature. Th theory of these changes is tacitly recognized them in the artificial false etymologies of hundre of pairs of words and is openly avowed and amp illustrated by some of the lexicographers never question his authority. To understand origin and development of language—

ıs risen from animal life with his noble endowments e should most patiently study the nature of these ıanges with all the light of written and unwritten teratures of India. We should carefully examine ıe theoretical exponents and professed registrars of ords and minutely study not only the most copious nd diversified literatures of our country but also he inexhaustible little-changing sacred repositories f popular speech. The journey is full of ups and owns and often lies over unbroken barren tracts, but he gorgeous panorama which awaits at the end and nveils our ignorance must excite the enthusiasm of the dullest soul.

6. One is appalled at the first sight of Sanskrit. There is no end of words—no end of roots—no end of new words that can be derived from every one of these roots. But P*an*ini and other grammarians have reduced their original nnmber to about three thousand. Older philologists have derived some of these roots from simpler roots. Examine the remainder by the test of analogous sounds and you will find that the original sounds are only about a hundred, about twenty being natural human sounds—the animal expression of internal feelings and the rest imitative sounds formed on the analogy of the cries of birds and beasts and the noise of the motion of natural objects.

There can be no end to imitative sounds. Every language shews constant additions from new experiences and new additions to our knowledge. The purely human sounds also receive large additions and modifications from these constant additions to our imitative sounds. But their original diversity is extremely limited and sounds similar to those which explain the origin and development of Sanskrit probably explain the origin and development of every language in the world. Different languages may have differently originated. But their origin must be as simple as that of Sanskrit.

7. The evidence on which these views are based are so vast and complicated that even under the most favourable circumstances, I can not hope to give it a systematic shape for several years to come. Some of its departments are, however, broadly marked and capable of separate and independent treatment. In this part, I submit for the consideration of the learned world the best direct and indirect lexicographical evidence we possess. I shall shew in the body of my work the light they throw on the multiplicity of words from similarity of sounds and similarity of characters. I shall corroborate the direct evidence by copious unmistakable citations from other authoritative writers. But in all disputed points not admitting of direct

demonstration, indirect and circumstantial evidence is more valuable, as entirely free from the prejudices and weaknesses from which even the most literal minds are not free. I accordingly earnestly invite the serious attention of my readers for the careful consideration of the most important inferences we are enabled to draw not only from the texts here put forward, but often from the mistakes and various readings which I have endeavoured to note.

8. Sanskrit lexicography is broadly divisible into Vedic and general and special vocabularies. The first is too important to be silently passed over. It is the nucleus of the various Vedic commentaries and the best history of the growth of our earliest ideas. It will have my earnest examination in the general introduction. The other ko*s*as either treat of names of things (नाममाला) or of words used in many senses (नानार्थ-कोष). Many of the important words of the former ko*s*as necessarily come under the latter. Their other words are mostly either indisputed or unimportant. I shall have occasion to refer to important words of this class under the rules of P*a*n*i*ni and the greater part in the body of my work. It is the नानार्थ or homonymous words as treated in our best ko*s*as that I now present before the public. I do

ginal the views of our highest authorities. But my principal object is historical to shew how words and senses multiply. A careful examination will shew that in every grmmatical word, every sense is clearly traceable to the original idea or ideas conveyed by the root or the component parts of the word and wherever any sense is not so traceable, it is clearly due to mistakes of writing and in a few cases to misconception or misuse and very rarely to arbitrary use. The same remarks apply to primitive and foreign words, although in such cases there is a greater veil over their history. It will also reveal that many words are nothing but different forms of the same sounds or similar forms of different sounds. The former owe their origin to natural causes : the latter to clerical mistakes. I shall shew in the body of my work what use can be made of these materials.

9. I have selected for this purpose the following kosas : (1) the Nanartha Varga of Amara's Namalinganushasana = A.—अ. ; (2) Vishva Prakasha of Maheshvara = Vis = वि.; (3) Hema candra's Anekarthasamgraha = Hem. = हे. ; (4) Anekartha *kanda* of Halayudha's Abhidhana Ratnamala; (5) Nanartha Varga of Purusottama Deva's Trikanda shesa = Tri. = त्रि. ; (6) Nanartha of his Haravali = Har. = हा. ; (7) Medinikara's* Nanar-

* The इ of मेदिनी is short under p. vi. 3. 63. like Kali Dasa,

thashabdakosa = Med. = मे. ; (8) Anekarthadhvanimanjari (Nanarthadhvanimanjari in Wilson no. 249 in the Bodleian collection) of a Mahaxanaka = Anek. = अने. ; and (9) Matrka Nighantu = Mat. = मा. I shall also give extracts from (10) Shashvata = Sha. = शा. ; (11) Ekaxara = Eka. = ए. ; and (12) Avyaya = Avy. = अव्य. kosas. Most of these are of high authority and Vishva, Hema, and Medini are the fullest Nanartha kosas we possess. No other kosa older or later which I have been able to read in original or from second hand quotations can be compared to these in fulness of exposition. Besides there are very few new facts to be gathered from other kosas, as they have been generally compiled not from the unlimited fields of Sanskrit literature but from the manuscripts of the older kosas in all their mistakes. Extracts from some of these kosas will be given in the notes, whenever there is anything new or interesting.

10. Amara is the oldest of those kosas and of high authority all over India. Its Nanartha Varga is not as full as in the special Nanartha kosa, but is of considerable importance in tracing back the senses of words. Its arrangement is simply by final consonants

---

Dharanidhara, etc. The kosa is often called Medini, but Medini appears to be the more correct spelling : "षट शतगाथाकोषप्रणयनविख्यातकौशलेनायम् । मेदिनिकरेण कोषः प्राणकरसूनुना रचितः ॥" Mallinatha always calls Dharani and not Dharani.

without any attempt at further classification. The Avyayas or indeclinable words are placed in a separate class, arranged according to final consonants although not shown as such in the printed editions. No rule has been followed in arranging meanings so that it is often difficult to know without extraneous evidence which meanigs refer to which words.

11. The next in age and by far the most complete N*a*n*a*rtha ko*s*a is the Vishva Prak*a*sha generally known as Vishva. Its arrangement is first by final consonants, divided into monosyllables, dissyllables, &c., ultimate consonants being regarded as a separate syllable,as e. *g*. अर्थिन् under three syllables, यक्षराज् under four syallables, and so on. The final arrangement is by affixes, words with the same affix being always grouped together. The only difficulty in finding out a word is to find out the group to which it belongs. The arrangement of significations is also much superior to Amara's as the first notice of a word always precedes the senses specified under it, there being only one or two apparently unintentional exceptions in the whole work. But the language is occasionally obscure—the genders of words are not generally stated in words—and accurate manuscripts are extremely rare.

12. Professor Horace Wilson has shewn Maheshvara belonged to the first half and Hema Candra to

the second half of the twelfth century. The first has left us some account of himself and the date of his work. Hema Candra's date is fixed by external evidence. The verse in Keshava's Kalpadru quoted in § 33. 7. corroborates the view of that illustrious scholar. The arrangement in Hema Candra is quite different. The first classification is by syllables, next by final consonants, and lastly by initial letters more or less alphabetical. The language is not quite so obscure—the arrangement of interpretations is excellent—and the nominative is always used to indicate gender.

13. Professor Wilson was of opinion this Nanartha is spurious and a mere transcript of Vishva. He wrote 'finally with the exception of the arrangement which is peculiar to it, the second division of the Abhidhana Chintamani is precisely the same as the Vishva Cosa, following that in every word and interpretation, and repeating its obscurities and mistakes: one of these works must therefore be a transcript of the other, and as there is every reason to believe the originality of Maheshvara's work, it follows that the Nanartha part of Hema Candra's vocabulary is borrowed from the Vishva'.* It is difficult to understand whether this opinion was based on a careful comparison of the two texts or a mere cursory examination of some of the

* Preface to Dictonary first edition P. 32.

words treated in both. The arrangement is acknowledged to be different. I have shewn how completely the two classifications differ. Maheshvara's idea of syllable is peculiar, as already described: Hema Candra's is strictly grammatical. Maheshvara follows the modern alphabet and regards क्ष as a different letter coming after ह. Hema Candra takes the grammatical view and brings it under ष. The style is also entirely different. Hema Candra is as usual terse and vigorous. Maheshvara is prolix and profuse, indulging here and there in the most difficult metres, approached by Rabhasa and Dhara*n*i alone. There are hundreds of instances in which they disagree both as to words and interpretations and probably not a hundred cases in which they entirely agree. The use of the same uncommon expressions under a few difficult words seems to shew that Hema Candra had the use of the Vishva in compiling his N*a*n*a*rtha. But it is impossible to regard the latter as a transcript of the former. I can not also agree as to the spuriousness of Hema Candra's N*a*n*a*rtha Sa*m*graha. The style is the same as of the general section and every manuscript which ends in it concludes with the words 'अभिधानचिन्तामणौ नाममालायां सामान्यकाण्डः षष्ठः,' shewing by the use of the words सामान्यकाण्ड or general section, there is another section or sections to the work.

14. Halayudha gives a full account of himself in the preface to his Br*a*hma*n*a Sarvasva.* He belonged to the court of Laxma*n*a Sena and was therefore a contemporary of Hema Candra. The first Laxma*n*a Sena is, however, placed in the latter half of the 11th century, in whose case Hal*a*yudha would be anterior even to Maheshvara. His work is to some extent original, but very meagre. Its arrangement is quite arbitrary and among the indeclinables, the N*a*n*a*rtha and Ek*a*rtha words are mixed up, as *e. g.* "परितः सर्वतो विष्वक् समन्ताच्च समन्ततः" along with "प्रत्यक्षसदृशोः साक्षात्". The wording is also bad, often conveying by implication what ought to be stated in plain words.

15. Puru*s*ottama Deva is regarded in Bengal as a descendant of Hal*a*yudha and can not have flourished before the latter half of the 13th century. The internal evidence of his Var*n*a Deshan*a* corroborates this view. Wilson regarded him as anterior to Maheshvara, but it was a mere surmise. His Trika*n*d*a* She*s*a is a supplement to Amara and is arranged exactly alike. His H*a*r*a*val*i* is a collection of rare words and its N*a*n*a*rtha part is divided into two sections—the first of half-verses containing 54 words and the second of feet containing 72 words. Both of these works are

* बाल्ये ख्यापितराजपण्डितपदः श्वेतांशुबिम्बोज्ज्वलच्छत्रोत्सिक्तमहामहत्तमपदं दत्त्वा नवे यौवने। यस्मै यौवनशेषयोग्यमखिलक्ष्मापालनारायणः श्रीमांल्लक्ष्मणसेनदेवनृपतिर्धर्माधिकारं ददौ ॥१४॥

of considerable authority among our Pandits. But with the exception of one or two new words in the Haravali, not of any importance,* there is nothing new in the Nanartha sections of either of these kosas. On the other hand, there are good many omissions of most important and difficult words. It may be argued from this that Purusottama preceded Maheshvara, but it only goes to show that he was not sufficiently acquainted with Vishva. Purusottama's Dvirupa kosa as will be shewn in §35 appears to be entirely borrowed from Maheshvara's Shabdabheda and arguments might be adduced from his Varna Deshana that he was generally acquainted with Vishva. Purusottma Deva must not, however, be confounded with another grammarian Purusottama Bhattacarya, the author of the Ratnamala, who flourished in the 16th century.

16. Medini's work succeeded the Kosas described above, as they are all mentioned in it. He is himself quoted in the Pada Candrika, whose date Colebrooke has fixed as 1431 A. D. Medini, therefore, must have flourished before the 15th century and I assign him to the latter half of the 14th century, as Purusottama Deva from the degree of his relationship

* Ás e. g., कूटपाकल. This is nothing but पाकल, which is better explained in the other Kosas. पवन = पाकस्थान is the literal sense. The General sections are however important, as reproducing the views of Vopalita and other old kosakaras.

to Hal*a*yudha could not have flourished before the first half of that century. The work of Medini is as full as of Maheshvara and Hema Candra. There are some additions, but on the other hand there are some omissions. The arrangement of words is midway between Vishva and Hema Candra. They are arranged first according to the final consonants and next according to syllables as in Vishva, but the final arrangement is more or less alphabetical as in Hema Candra. Ultimate consonants are regarded as separate syllables as in Vishva and words like अर्थिन् must be looked for under three syllables and so on. In one manuscript, words in व are separately arranged after ह as in Vishva, but this may be due to recasting. The arrangement of interpretations is as good as in Hema Candra, the explanations never preceding and always continuing till a second word begins. The genders of words are often expressed in words, but this is not always an advantage as in the case of feminine words it is of much more importance to know the form of the stem. The language is not more perspicuous than of Hema Candra, as it teems with difficult and ambiguous terms. Medini names many other sources, but it is doubtful whether he knew them all personally. It is the custom among Hindu writers to refer to authorities noted by preceding writers of the same class

and I have grounds to think Medini perhaps shared this failing to enhance the value of his work. With the exception of a few words and a few interpretations which are due to Medini himself,* every line of his work is clearly traceable to the kosas already described and specially to Vishva. Nine-tenths of his work are its mere reproduction word per word or with the most immaterial changes. Some of the differences as for instance in प्रतीहार and प्रतीहारी are due to Medini's desire to improve, but really his inability to understand his guide. I can not for a moment compare him with Maheshvara either in erudition, general ability, or originality of mind, but he was probably sincere in his own estimation of Maheshvara when he called Vishva 'बहुदोष' or 'very faulty'.

17. Anek*a*rtha or N*a*n*a*rtha Dhvanimanjar*i* is a comparatively recent work with words arranged in three sections of verses, half-verses, and feet. It is to a great extent an original collection containing both new words and new meanings. Some of these meanings are the etymological senses of the words described, but are rarely to be met with in use. A few words are doubtful, although defensible. This kosa

* Take for instance मघ = द्वीप, more correctly described as a people by a later writer. This apparently refers to the Mags, with whom in Medini's time communication appears to have been only by sea.

as not been made much use of by the modern exicographers.*

18. The M*a*t*r*k*a* ko*s*a describes the letters of the nediæval alphabet containing अं and अः after औ and ळ and क्ष after ह. It appears to be a very modern ocabulary probably of the seventeenth century and s based on the mystic literature of the time and not of practical importance. But it vividly shews the additions to our words and meanings from purely artificial inventions.

19. Of the three other ko*s*as from which extracts have been given, the Ek*a*xara ko*s*a and the Avyaya ko*s*a are very modern and unimportant. The first describes the meanings of the letters and a few monosyllables: the second of indeclinables. The N*a*n*a*rtha Samuccaya of Sh*a*shvata is a much older and far more important ko*s*a. It is mentioned by Medini and its name N*a*n*a*rtha Samuccaya seems to have been borrowed by Dhara*n*i (§ 33.3), who is himself mentioned by Medini. Sh*a*shvata must have, therefore, lived in or before the 12th century. The arrangement of words is by verses, half-verses, and feet. The language is generally perspicuous and as

* Since the above was written, I find the verse-section agrees much with Gada Si*m*ha's N*a*n*a*rtha kosa. Gada Si*m*ha is a well-known grammarian. His age would determine the age and obligations of this Xapa*n*aka.

the words explained are often repeated over and over, the verses like those of Anekartha make a deep impression on the memory. The kosa has recently been edited by Professor Zacharœ of Greifswald. But I have not drawn much from it, as there is not a single new word or new sense in this collection and it is useless to enlarge the already bulky size of this volume.

20. My alphabetical arrangement of these kosas is based on the following editions and manuscripts:

(*i.*) Vishva Prakasha. Vis. = Benares Edition Samvat 1930. Full of typographical errors and very unreliable. Vis. A. = a copy belonging to Pandit Mukundarama Shastri. All his kosa manuscripts are complete, written in excellent hand, and accompanied with more or less marginal notes and except the Haravali, are to a very great extent correct and reliable. Vis. B. = an old but incomplete fragment belonging to another Benares Pandit. The handwriting is bad, but the text is pretty correct. Vis. C. = the Benares College copy. Written in very good hand and pretty correct. Although these three manuscripts belong all to Benares, they are apparently of different families and differ in most material points. I. 1539 = India Office 1539 (Colebrooke). Complete and very fair. I. 1937 = do 1937 (Taylor). Does not contain Shabdabheda Prakasha. Very fair. I. 246*c* = do 246*c* belonging to the same family as I. 1539. I. 322*b* = do 322*b*. Boldly written but not complete. Several lacunae. Vis. O. = Oxford no 415, apparently a copy made for Wilson from I. 1539.

(*ii.*) Hema Candra. Hem. = Benares Edition. Pretty correct as far as it goes, but a few lines wanting here and there. 1807 = Calcutta edition of 1807, the original of the Benares edition. Hem. A. = Benares College manuscript. Has some lacunæ, but generally supplies the omissions in

Hem. Abruptly ends in the beginning of the Avyaya Section. Written in excellent hand. I. 2053 = India Office 2053. Old reliable copy. Wanting a page or two at the end. I. 2533 = do 2533. Clearly written but very incomplete, ending in the middle of the dissyllables in र. Accompanied with division of words and their explanations in vernacular. I. 2698—do 2698. Belongs to the same family as the Calcutta and Benares Editions.

(*iii.*) Medini. Med. = Benares edition. Full of mistakes. 1807 = Calcutta edition of 1807, the original of the Benares edition. Med. A. = a copy belonging to Pandit Mukundar*a*ma Sh*a*shtri. Med. B. = Pandit Soman*a*tha Sharma's edition. Careful but admittedly based on Wilson's Dictionary and not therefore always reliable. Med. C. = the Benares College manuscript in Bengali characters. Probably copied from a copy with marginal quotations from Vishva, as some of the verses are exactly the same and differ from the readings of the first four. I. 2810 = India Office 2810. Arranged for Sir Charles Wilkins. I. 2835 = do 2835. With English explanations of good many meanings by Capt. Fell.

(*iv.*) Amara. A. = Bombay edition of 1877. 1807 = Calcutta edition. A. A. = a very old Bengali copy belonging to a Benares Pandit. Amara is the ko*s*a most studied all over India and the disputed points have been noted by its principal commentators.

(*v.*) Trik*anda* Shesa. Tri. = Benares Edition. 1807 = Calcutta edition of 1807, the original of the Benares edition. Very fair. Tri. A. = a copy belonging to Pandit Mukundar*a*ma Sh*a*stri. I. 993 = India Office 993 belonging to the same family as the printed editions. I. 1575 = do 1575. Of a different family but with several lacunæ.

(*vi.*) H*a*r*a*val*i*. Har. = Benares edition. 1807 = Calcutta edition. Har. A. = a copy belonging to Pandit Mukundar*a*ma Sh*a*shtri. I. 1577*c*. = India Office 1577*c*. Of the same family as the printed editions. Not one of these is wholly reliable.

(*vii.*) Hal*a*yudha. Hal. = Benares edition. Full of errors, but they are obvious. India Office no 588 is not better. There is also Aufrecht's edition.

(*viii.*) Anek*a*rtha. Anek. = Benares edition. Anek. A. = Mukunda-r*a*ma's copy. Anek. B. = another Benares Pandit's copy. I. 2544 = India Office 2544. Incomplete and not reliable. Wilson no 249 in the Bodlian collection has not been made much use of.

(*ix.*) M*a*t*r*k*a*. Mat. = Benares edition. Mat. A. = Mukundar*a*ma Sh*a*stri's copy. I. 2544 = India Office 2544. None of these wholly reliable.

(*x.*) Sh*a*shvata. Sha. = a full and pretty correct copy belonging to a Benares Pandit. I have since compared with Prof. Zachariæ's edition and in the two or three cases of difference of readings, I stand by my original.

(*xi.*) Ek*a*xara ko*s*a. Eka = Benares edition. Very fair.

(*xii.*) Avyaya ko*s*a. Avy = Benares edition. Full of mistakes. But my references are very few.

21. The first principle I have endeavoured to follow in editing these ko*s*as is to strictly follow the exact views of the authors so far as they can be ascertained from the works themselves. In the principal centres of Sanskrit learning, transcripts are generally made by the writer class without the least knowledge of Sanskrit. At Benares, for instance, copying is considered the province of the ignorant and the most moderate Pandit will take it as an insult if he was offered such an employment. Even where Pandits do copy, they are liable to all the errors of ordinary copyists. It is accordingly most unsafe to base any definite conclusions

even when manuscripts agree, much more when there is great difference in their readings. Since the days of* Wilson and R*a*dh*a*k*a*nta Dev, ko*s*as have not been much studied in the original transcripts. We owe a great deal to the German Dictionary and T*a*r*a*n*a*tha Tarkav*a*caspati's V*a*caspatya for copious illustrations and other improvements. But as regards ko*s*as, the latter has added nothing new and the former has drawn only from the printed editions. As these are not always reliable, I have had to tread the whole ground anew but whether with success the public can alone judge. I have already explained the arrangement of the ko*s*as. In most of them, the final consonants are clearly specified. We also generally know the initial consonants in Hema Candra and Medini and the form of the affixes in Vishva. In the ko*s*as,

---

* Although there are instances in which Wilson differs from the Shabdakalpadruma, there are so many coincidences of omission and commission that I am inclined to think the same Pandits worked for both. Take for instance, प्रष्ठहायन. It is in all the ko*s*as, but not found in either. Take again रोड. It is in all the editions and transcripts of Medini, but not found in Wilson or Druma. Hundreds of similar instances will be found in my notes. Kalpadruma is fuller and much more copious, but the foundation is the same. Both the works exhaustively treat Medini, but the same attention does not appear to have been paid either to Vishva or Hema Candra. In many ways, however, both of them have been of great assistance to me and I have the pleasure publicly acknowledge it.

arranged according to verses, half-verses, and feet, we also know how far a word runs—what are its interpretations—and whether there have been any interpolations. I have steadily kept in view these principles to determine the forms of words and the lengths of their explanations.

22. A few illustrations will suffice. Vishva notices a word ग्रामीन in words ending in न not ण. Hence it must be ग्रामीन, whether the manuscripts write ग्रामीण or ग्रामीन. Medini also notices the same word in the same class in the same senses. There is stronger evidence in this case, as he notices also a word ग्रामीण in words ending in ण, which agrees with ग्रामीन only in the ordinary sense. ग्रामीण is noticed by Hema Candra in the ordinary sense in the general part 3.165 and ग्रामीणा by Amara in the special sense in 2.4.94. ग्रामीण or ग्रामीन is not found in the N*a*n*a*rtha portions of Hema Candra, Amara, and the other ko*s*as I have consulted. We have therefore the authority of both Vishva and Medini for a word ग्रामीन differing from ग्रामीण in all the special senses and I know of no evidence whatever for coupling ग्रामीण with the special senses of ग्रामीन. Yet ग्रामीन is altogether omitted in all our Sanskrit Dictionaries and is only noted as a rejected reading in the German Dictionary. It may be said ग्रामीन is grammatically wrong and ग्रामीण

has therefore been substituted for ग्रामीन. But in that case this ought to have been definitely mentioned to enable us to know on whom the responsibility lies. ग्रामीण as a secondary (तद्धित) derivative is formed under IV. 2.94 and as no special mention is made of the dental न like आचार्यभोगीन under V. 1.9., the commentators give only the former form under IV. 2.94. But there are so many fictions connected with P*an*ini that he may be quoted to defend every form we meet. In this case, we are simply to say that ग्रामीन in these senses comes under क्षुभ्नादि VIII. 4.39 and the critics are shut up. Then again there can be a compound ग्रामीन with इन when the न will be dental under the general rules of P*an*ini. But these are grammatical arguments which have no force in historical discussions. If we wish to know what is grammar, we ought to rise above its technicalities and take into consideration all the unmistakable evidence whether favourable or hostile.

23. Next take the case of ब and व*. Here the lexicographers differ so much that it is most interesting to study their views to see the connection of the two sounds. Take for instance द्विजिह्व. According to

---

* I am glad to find my views have the support of so great an authority as Purusottama Deva. See the passage from his Var*n*a Deshan*a* § 36 note.

Amara, Vishva, and Medini, the final consonant is ब*. It is व only according to Hema Candra. We do not know anything about it either in the H*a*r*a*vali or in the Anek*a*rtha. There is no allusion to द्विजिह्व in any of our big dictionaries. Take again वर and other words derived from the same root. According to Hema Candra, it is व as he always puts them after the labials. According to Medini, it is ब, as he always puts them after words beginning in प and before words beginning in भ.† There is no root ह्व or ह्वृ in the P*an*inean Dh*a*tup*atha* according to M*a*dhava. But Vopadeva gives a root ह्वृ different from ह्वृ and in the same sense. In some cases, as for instance बक्र and बर्बर, the positive evinence of the ko*s*as is all for spelling with ब not व and yet the analogous forms वक्र and वर्वर are alone met with in our modern dictionaries.

24. The next principle I have followed is to take the assistance of extraneous evidence, when the authorities themselves are not clear and such evidence

* u. s. I. 154 does not at all clear the point as there is nothing in the S*u*tra to shew whether it is व or ब. Y*a*ska derives जिह्वा from ह्व or ह्वे but the spelling of ह्वे is disputed, some asserting व and others ब.

† In a few cases, Shabdakalpadruma notices the distinction and summarily dismisses Medini's views as wrong. The subect deserves much more consideration.

is not opposed to their declared views. Take, for instance, अभिनिष्टान. This word is spelt अभिनिष्ठान in most of the manuscripts and hence it is derived from स्था both in the Shabdakalpadruma and in Wilson's Dictionary. Our Pandits never admit their ignorance and are consequently never slow to invent etymologies and explanations without the least hesitation. If they had been more candid, our labours would have been much narrowed. This spelling and this etymology have been followed in the second edition of the Kalpadruma and all the editions of Wilson, including that of Pandit Ram Jasan of Benares. Yet I have no hesitation in giving अभिनिष्टान for अभिनिष्ठान. P*an*ini's viii. 3. 86, and V*a*mana's illustrations leave no doubt on the point. It has also the sanction of all the independent modern lexicographers. The German Dictionary has the indisputable credit of being the first to give the right spelling of the word and of noting अभिनिस्तान as an optional form. Dr. Goldstücker is more profuse on this word and questions the correctness of the form अभिनिस्तान. The present edition of K*a*shik*a* openly applies optionally to the rule but Bha*tt*oji seems to be opposed to it and this position has been taken up by Pandit T*ara*n*a*tha Tarkav*a*caspati in his great lexicon. I shall have my say on this question when discussing that rule. As regards अभि-

निष्ठान, there can of course be such a word, but it will be grammatically neuter and we know of no use of this word in the senses specified in the ko*s*as.

25. Where neither of these principles apply, I have compared the manuscripts and given the readings best supported by presumptive evidence. Take for instance हेरक. This is the reading in Shabdakalpa Druma and Wilson and it has been followed both by the German lexicographers and by Professor Monier Williams. I do not, however, find a single illustration of हेरक in any of these works. There is no such word in Childers' Pali Dictionary and I do not know how it is defended. हेतुक for हेरक is, however, found in several manuscripts. This reading has been noted in the German Dictionary. It explains the origin of the several senses specified and I know of its use in some of these senses. I also find that the N*a*gr*i* तु is often written like र (तुवर is in several manuscripts spelt रुवर) but I do not remember the opposite confusion of र with तु. When we therefore find तु in some manuscripts and र in others for the same word, it is proper to conclude that the proper spelling is तु not र. Hence I give हेतुक not हेरक. I cannot say that there is no word हेरक, but until its existence and use are clearly proved, we must be slow to admit it in our lists.

26. Take another instance हिरण्य, where I agree

about the word itself but not about its imports. Here under the senses, some manuscripts read लेखन and some खेलन. Shabdakalpa Druma gives लेखन and Wilson renders it by writing. This has been followed in the two succeeding lexicons. In the Dhatupatha, I read 'त्विषि गत्यनादरयोः' and as लेखन = writing can not be connected with either of these senses, I prefer खेलन which follows from them and is itself the origin of the sense रत. I am emboldened to do so as I do not find any evidence adduced in support of the sense लेखन. Even if this reading is correct, I very much doubt whether it stands here for writing, as लेखन is also used in other senses.

27. Take a more difficult case of तुङ्गीश. Manuscripts of Vishva give different readings—some 'पञ्चीशे तार्क्ष्यचन्द्रकृष्णयोः' joined to तुङ्गीश and others 'पञ्चीशस्तार्क्ष्यचन्द्रकृष्णयोः'* In Medini and Hema Candra, there is no word पञ्चीश and तुङ्गीश's meanings are restricted to the first two senses specified in Vishva. I do not find पञ्चीश in any Sanskrit Dictionary, but I find two more senses in Wilson under the authority of the Shabda Ratnavali. This is repeated both in the German Dictionary and in the the Vacaspatya. I find from the India Office copy that this is exactly correct 'सूर्ये हिमकरेऽपि च'

* This last is the reading, among others of India office No. 1539. I 1937 reads पञ्चाश or पञ्चांश.

being the second half of the verse: But still the question is what has become of पक्षीश? Has it been inadvertently omitted or the line in Vishva deliberately corrected by the light of the Shabda Ratn*a*val*i*? If it is an inadvertent omission, I have nothing to say. But if it is a deliberate correction, I must remind my readers that Mathuresha is a very modern writer and that it is far more likely that his line is based on some misreadings in Vishva. In the present case, no lexicographer has yet been able to quote any illustrations in support of the extra senses and they do not readily flow from the etymology, while पक्षीश is unquestionably applied to Ga*d*ura as the chief of birds and to K*rs*n*a* as the master of the bird Ga*d*ura.

28. This by itself may not be convincing to our readers. But the evidence I have already adduced shews how slow we ought to be to take for granted even what is found in what at first sight may appear our best authorities. I adduce a better illustration. Under A. 3. 5. 42. the recent commentator Maheshvara writes कुवलं चोत्पले मुक्ताफलेऽपि बदरीफले। कुड्मले मुकुरे पुंसि न द्वयो नैरकान्तर इति मेदिनी'. There can be no doubt he quotes the whole verse as applying to कुवल as there is no कुड्मल in A. 3.5.42. and the second line would have been entirely omitted if he thought it did not apply

to कुवल. The second line is, however, generally read कुड्मलो मुकुले...... and this is the view from Wilson downwards. If we regard मुकुरे = मुकुले as is occasionally the case or substitute मुकुले for मुकुरे as generally found, the absurdity of Maheshvara's reading is apparent as कुड्मल is the same as मुकुल 'कुड्मलो मुकुलोऽस्त्रियाम्' A. 2. 4. 16, 'कुड्मले मुकुलम्' Hem. IV.192. The fact of कुड्मल coming after कुवल is no reason to regard it as a sense, as Medini's arrangement is not strictly alphabetical and we find कुटिल after कुड्मल and so on.

29. To understand all this clearly, we must remember how the ko*s*as have been compiled. The first was necessarily an original collection founded on actual facts. The Vedic Nigha*nt*u for instance contains words, most of which have been and all of which I believe can be traced back to the Vedas. But that systematic and thorough examination, which we owe to modern science and European scholars was unknown in those days. People preferred their personal knowledge which was incomparably superior to ours to that tabular exhaustive classification which we consider indispensable in all such discussions. Hence even in the Nigha*nt*u, although we can not question the correctness of a single word inserted, the interpretations should be often received with great caution, as based on a few passages without copious

comparison of all the passages bearing on such words. Some of the mediæval ko*s*as are also original collections containing grammatical words, whose existence we have no reason to doubt and popular words which are still found in the popular dialects. But most of them are nothing but re-casting of older ko*s*as without even sufficient examination of manuscripts. They stereotype a good many words, which owe their origin simply to mistakes of copying and *their* own misconceptions.

30. Take for instance Medini's पावन and पाचन. In the older ko*s*as Vishva and Hema Candra, we have only one word पावन. But व and च resemble in N*a*gar*i* and some of the manuscripts probably contained पाचन for पावन. Or it may be Kara thought the older compilers were faulty and he wanted to improve on them. Hence he introduces a different word पाचन in the place of the last two lines of Vishva's पावन with the addition of a new sense दशमूल्यादि. Now पाचन=digestive is the medical term for दशमूल्यादि. Here he is quite right. पाचयितृ is the literal sense. We can have no objection to it. The senses अनल and हरितकी are defensible, but not in strict accordance with Hindu ideas, fire and myrobalans being regarded more as purifiers than as digesters. But how the purifying expiations (प्रायश्चित्त) can be regarded as digestive? The

two ideas have no connection whatever and until any clear instances can be brought forward to shew the application of पाचन to expiations, I must regard it as an invention and clear mistake of Medini. I admit many words and many senses owe their origin to mistakes and misconceptions and when these words and these senses are generally accepted, we are bound to admit them in our lists. But even in their case, we must thoroughly examine and if possible clearly trace up their origin if we have the least wish to successfully grapple the question of the origin of the primitive sounds.

31. Where the external evidence is clear but not convincing, I have not allowed it to outweigh the evidence of the manuscripts. Take for instance उडुम्बर. Under A. 2.4.22, Maheshvara observes मेदिन्यां टवर्गतृतीयमध्यः। त्रिकाण्डशेषेऽप्येवमेव. It is quite true उडुम्बर is also spelt उदुम्बर. The sounds are similar. The N*a*gar*i* characters are also similar. But there is nothing in Medini or Trik*and*a She*s*a to shew that they are spelt with ड not द and in the Benares editions and some of the manuscripts they are clearly spelt with द not ड. Where the manuscripts have been my only guide, I have based my conclusions on individval considerations. As for instance झलरी, झल्लरी. This is the reading of a few manuscripts and also of Maheshvara

under A. 3. 5. 10. as printed (there is nothing to shew what were his actual views): 'But a good many read झल्लरी, झिल्लरी. I prefer this reading as the word is imitative and the fuller forms are much more consonant to the genius of Sanskrit. But the rejected readings are all entered in the notes.

32. The difficulties of the ko*s*as are known only to those who have worked through them. The manuscripts are generally so corrupt that it is often difficult to distinguish the words from their imports and it is almost impossible to present a correct text of any of the great N*a*n*a*rtha ko*s*as without comparison with corresponding passages in the cognate ko*s*as. The alphabetical arrangement I have made, if correct, besides enabling us to compare the various ko*s*as and see how far they are indebted to each other, entirely removes the above-mentioned difficulty. I have compared the words of my compilation with the first edition of Wilson's Dictionary and wherever I have differed from that distinguished scholar either in words or in interpretations, I have given my authorities in the notes and as far as possible shewn on what evidence his views were based.* I have not given the numbers of the verses, as the system of numbering is

* In some of these cases as e. g. घाति and घाघ्नि, I have been anticipated by the German Dictionary, but I believe there are numerous cases in which I am not in one either with it or with the V*a*caspatya.

not uniform—most of the printed editions are not complete wanting verses here and there—and those who know the arrangement of the kosas as already described will feel little difficulty in finding out the proper place of words.* Stems are shewn according to the views of the kosak*a*ras e. g. राज्ञी is separately shewn from राजन् as the latter will be found among the नान्त's and the former among the ञान्त's, प्राच् is twice shewn under Medini as it is twice given once among the चान्त words and again under the चान्त indeclinables.† When words are differently spelled by different kosak*a*ras, they are separately shewn in their proper places except in the case of व and ब, which are shewn in the same place both to save space and specially to exhibit together the views of the different authors.‡ If two or more words are described together, the passage is quoted under one of the words and references made to

---

* In Hema Candra and Medini, one can find out words as easily as under the alphabetical system. Amara's collection is small and has various alphabetical indices. The printed Vishva and other copies differ in the arrangement of the verses. The system followed by the Calcutta edition of Trik*and*a Shesa wholly differs from that of the Benares edition.

† I have added no mark to distinguish the two classes as *avyayas* must be obvious to the reader.

‡ I have followed this system also in the case of a few vowels, which are optionally long and short under the general rules of grammar.

this word under the other words.* Sometimes the same remar k is made for more than one word in which case the remark is given un der the word to which it propperly appertains and an extract within brackets is given under the other words.†

33. The ko*s*ak*a*ras moreover use so many rare and ambiguous terms that it is not always easy to understand them even if we get a correct text of their works. Som etimes different ko*s*ak*a*ras use different synonymous terms and in such cases the ko*s*as are mutual commentaries. In many instances, however, they use the same expressions and it is by no means always easy to interpret them correctly. The great work of Wilson is generally reliable in such cases. Where I have differed, I have briefly noted the grounds or authorities on which I rely. In these notes, I have made the use of the following works :—

(1) Shabda Ratn*a*vali. (*a*) India Office 1512. Wanting a few pages in the beginning of the N*a*n*a*rtha section. (*b*) Oxford No. 439. The general section. (*c*) Oxford No. 440. The N*a*n*a*rtha section wanting a few pages at the end. My quotations are chiefly from I. 1512.

---

* Take e. g. A. 'बुधद्दब्धौ पण्डितेऽपि' i. e. बुध and द्दब्ध also denote a Pandit or 'हर्षेऽप्यामोदवन् मदः' i. e. मद like आमोद denotes also joy.' I do not know whether Cint*a*ma*n*i Sh*a*stri understands the last passage differently as आमोद of this passage is not entered in his index (द्दब्ध is given as द्दध्‌ ध).

† As e. g. A. 3. 233. 'अतिशये त्वमी'. This अतिशये applies to every one of the following four सान्त words.

Begins 2—8 'आसीत् क्ष्मातलमण्डले नृपकुलैः संसेवितः श्रीयुतै भूपालः शिवमानखान इति यः कीर्त्तिप्रतापोज्ज्वलः । यद्दोर्दण्डप्रतापचण्डदहनैः कल्पान्तसूर्यप्रभैः प्रत्यर्थिक्षितिपालके(का) रणभुवि क्षोभाकुलाः शेरते ॥ तस्यैव (?) जगदेकवीरतनुजः ख्यातो जगन्मण्डले रैणाखान-महीपतिः स्थिरमतिरत्नाकरंसो (करस्थो ?) ब्भवः । तस्मै द्वादशभूमिपैर्यशस्करं तोषणं शुभकुण्ड-प्रभैः शीलेन प्रतिदेशपाल (न) विधौ संसेव्यमानोऽभवत् ॥ एतस्य इ जनि प्रतापमिहिरः सत्कीर्ति-शीतद्युति दानश्रीवलिभूपतिः सुमहिमः श्रीरामदेवः स्वयम् । मृगाङ्कानमलन्द एव नृपतिः श्रीमान् महीमण्डलं शास्ति द्वादशभूमिपैः पुनरिदं भूभृन्मालैः कृती ॥ तस्याज्ञाप्रभृतः सुधारसमयीं सत्-काव्यसन्तोषिणीम् । नानातन्त्रविचारसारललितां ज्ञानप्रदामोज्ज्वलाम् । धीरश्रीमथुरेश एव तनुते श्रीशब्दरत्नावलीम्' Ends 'भूपश्रीमशनन्द एष्वि(?) समनुज्ञातो चिरं जीवतां श्रीमद्गुर्भराव उज्ज्वलमति(:) श्रीरूपदासोऽपि च । याख्या(ख्या)मर्थविभागतः क्षितिपतेः श्रीशब्दरत्नावली नित्यं सत्कृतिशोभनी शुभकरी यत्नेन निर्वाहिता ॥ शाकाब्दे रसदोषवाश्च (संख्य व) भराभाने भरा-निर्जरः कोऽप्येतामलिखच्च कोविदम (क्र) तां श्रीशब्दरत्नावलीम्.' The last line is corrupt. It probably refers to the date of the transcript and not of the work. Colebrooke says it was composed in Sh*a*ka 1588 = A. D. 1666. I have not seen this verse, but he can not be far from the truth. Shabdaratn*a*vali is not quoted by R*a*ya-muku*t*a or Mallin*a*tha, but is quoted by the more modern commentator Mahesh-vara in his Amara Viveka. It is the best modern kosa I have seen, both the general and the N*a*n*a*rtha parts being fuller than in most kosas and generally reliable. The arrangement of the N*a*n*a*rtha part is like Medini's and the facts are a good deal borrowed from it. The N*a*n*a*rtha part is called N*a*n*a*rtha-shabda Nir*u*pa*n*a in Mitra's catalogue.

(2) N*a*n*a*rtha Sa*m*graha of AjayaP*a*la I. 809 in Bengali characters and O. 427 in N*a*gar*i* characters. It is a small kosa and the arrangement is by initial letters but not otherwise alphabetical. Begins 'जयन्ति शम्भोः पदपङ्कजाङ्कुरा नखांशवश्चन्द्रमरीचि-कोमलाः । विनम्रदेवासुरमौलिषु श्रियं वहन्ति ये प्रस्फुटमालतीस्रजः ॥ वीक्ष्यात्र पूर्वकविप्रन्था-नकारादद्यादिभिः पदैः । क्रमादजयपालेन कृतो नानार्थसंग्रहः ॥' Ends. 'इति श्रीमदजयपाल-कृतो नानार्थसंग्रहः.' क्ष is placed in a seperate class after ह. Both the mss. are incorrect and full of mistakes. Ajaya is mentioned by Medini and quoted by Ujjvala Datta and others. He must have therefore lived in or before the 13th century.

(3) N*a*n*a*rtha Samuccaya (or s*a*ra) of Dharan*i* D*a*sa I. 1511. This is the only ms. in Europe and by no means reliable. Begins 'विशुद्धिप्रासादे हाव भू'

नाथाय वेधसे। हिताय सर्वलोकानां नमस्ते सर्ववेदिने॥ यस्य ज्ञानदयासिन्धोः पारा (परा) र्थैकफला गुणाः। स चेत् करोतु कल्याणं सर्ववित् परमेश्वरः॥ सा ते भवतु सुप्रि (प्री) ता वागर्थप्रतिपत्तये। हेतवे सर्वभूतानां सर्वशुक्ला सरस्वती॥ देवदेवं प्रणम्यादौ सर्वज्ञं जगतो गुरुम्। समा(हृ) त्यान्यतन्त्राणि क्रियते बाल (सार) संग्रहः॥ पादैः पादद्वयैः श्लोकैरने-कार्थसमुच्चयः। एष कान्तेन वर्गेण कवि(वी)नां सुखहेतवे॥ एकद्वित्रिचतुःपञ्चषड्वर्णाः क्रमशस्त्विह। शब्दाः पादेषु न्या(चा)र्धेषु श्लोकेषु सति सम्भवे॥ क्वचिदेषां विपर्यासो लिङ्गा-र्थस्यानुरोधतः। यथेह (भोगि)भोगिन्यो यथा विवरमन्ध्रयोः॥ यो नानार्थः समुद्दिष्ट आद्यावेव (आदावेवात्र) सर्वतः। स्पष्टाय लिङ्गभेदाय क्वचिदावृत्तिरिष्यते॥', Ends 'इत्यने-कार्थसारोऽयं समाप्तः (प्तः)। पूर्वाचार्याभिधानेभ्यः सारमाकृष्य यत्नतः। कृतो धरणिदासेन वर्णानुक्रमसङ्ग्रहः॥ खलवचनरजोभि र्दूषणीभास (सु) राभिर्द्रुततरपरिनून्नौसंगदोषाविलानि (द्रुततरपरिभूतोत्सङ्गदोषाविलानि)। परिकृति (परकृति) सलिलानि स्वच्छयान्तायतान्त (स्वच्छयन्तो नितान्तं) क (क) तकफलसमानाः सज्जनास्ते जयन्ति॥ इति धरणिकोषः समाप्तः

It will be observed 'यस्य ज्ञानदयासिन्धोः' and 'समाहृत्यान्यतन्त्राणि' are borrowed from Amara, 'वागर्थप्रतिपत्तये' from Raghuva*m*sha, and 'सर्वशुक्ला सरस्वती' from the Pur*a*nas. The name N*a*n*a*rtha Samuccaya occurs also in Sh*a*shvata. The arrangement is first by final letters and next into foot, half-verse, and verse sections. Words of two syllables with final consonants are regarded as trisyllables as in Vishva and Medini and unlike the other kos*a*s, when a feminine word changes its final such as पक्षिणी, it is found along with the masculine stem such as पक्षिन्. चान्त's are placed separately after ङान्त's and अव्यय's after चान्त's. The double arrangement does not facilitate the finding of words, unless one can guess to which sub-sections they would belong. Dhara*n*i seems to have been fully acquainted with Vishva. He is not named by Keshava, but mentioned by Medini and later writers. I would assign him to the 13th century.

(4) N*a*ma Ling*a*nush*a*sana of J*a*t*a*dhara I. 217. 'भागीरथीं जलमयीं जगता-मधीशं मन्दोदरीरघुपती पितरौ च नत्वा। दिण्डीयविप्रकुलजः स जटाधरोऽस्मावाचार्य एतद्-करोदभिधानतन्त्रम्॥ श्रीचन्द्रशेखरगिरिप्रभवास्ति चाटि (चट्ट in the concluding verses. ट्ट does not differ much form ट्. Hence चट् in Aufrecht's catalogue.) ग्रामे फणीति तटिनी निकटेऽद्सीये। उत्पत्तिभूमिरपि देवकड़ाभिधानो ग्रामोऽस्ति यस्य पितृभूमि-रतिप्रसिद्धः.' It is arranged like Amara with a N*a*n*a*rtha section in the third k*a*n*d*a 'जटाधरकवेरस्मिन् नामलिङ्गानुशासने। काण्डस्तृतीयः पर्याप्तः सामान्याख्यः कविप्रियः.' Chittagong is called C*a*tigr*a*ma according to the Mahomedan derivation, from C*a*ti

= lamp or Ca*tt*agr*a*ma according to the Hindu derivation, after which we have a temple of Ca*tt*eshvar*i* in the town. Candrashekharagiri is locally known and is the same as the Sitakund range in Hunter's series. Pha*n*i is apparently the Phe*n*i and Devaka*d*a may be the modern Ramgar. I fully agree with Wilson. 'The vocabulary of Jat*a*dhara, is for the most part a mere transcript of the Amara ko*s*a, and it is the impudent transcript, for the author acknowledges no authority ; he probably thought the remoteness of his position screened him from detection.' In Mitra's catalogue, this work is called Abhidhanatantra and it is described as a supplement to Amara. The date of the work is not given, but as Jat*a*dhara is now not known in Chittagong, it must be 150 to 200 years old.

(5) Bh*u*ri prayoga kosa of Padman*a*bha Bha*tt*a. India office no 2816 = the N*a*n*a*rtha section alphabetically arranged. Oxford no 436 wanting a few pages in the beginning. This work is described in Mitra's catalogue, but it is not a commentary on Amara as stated therein. It contains a few new words, but neither part is of much importance. Padman*a*bha quotes Ujjvala Datta and is not mentioned by R*a*yamuku*t*a. As his followers date from the 17th century, he seems to have belonged to the 16th century. His work is little studied and is not quoted in the Amara Viveka.

(6) N*a*n*a*rtha. Ratnam*a*l*a*. Oxford 441-3. The author is styled Irugapa in the concluding description and by Wilson, but he is described Nirupama and Nir*u*pa in the introductory verses. 'अस्ति श्रीमान् निरुपमदण्डनाथः प्रचण्डधीः । ...भारं हरिहराधीशो भुवः कूर्मादिदुर्वहम् । बुद्ध्या कृपाप्रसूतयाऽस्य यस्य विश्वस्य मोदते ॥ ...श्रीमन्निरूपदण्डेशो नात्यल्पं नातिविस्तरम्.' If Nirupama, Da*n*d*a*n*a*tha, and Da*nd*esha are descriptive titles, the name of the author is Nir*u*pa. In Burnell's catalogue, I find a N*a*n*a*rtha Ratnam*a*l*a* by Da*n*din*a*tha Bh*a*skara. But I can not say whether it is this work. It appears to me of very little importance and the Oxford copies are full of mistakes. I consulted them simply because it is one of Wilson's authorities. He surmises the author belonged to the second half of the 13th century.

Wilson also notes Shabda M*a*l*a* as one of his authorities. It is a small kosa containing a N*a*n*a*rtha section and seems to be a very inferior production.

Oxford 437 begins 'जगदीशं हरिं नत्वा श्रीरामेश्वरशर्मणा। शब्दार्णवादिकोषेभ्यः शब्दमाला वितन्यते.' Mitra notices another Shabdam*a*l*a* by a Gop*i*n*a*tha.

(7) Kalpadru of Keshava Oxford 433. This is a kosa of synonymous words and treats of similar forms much more fully than any kosa I have yet seen. My quotations are not numerous as this is the only codex I have been able to consult and it is not very reliable. The introductory verses are ' कात्यवाचस्पतिव्याडिभागुर्यमरमङ्गलाः। साहसाङ्कमहेशाद्या विजयन्ते जिनान्तिमाः॥ समालोक्य मतान्येषां कल्पद्रुरखिलार्थदः। क्रियते केशवेनायं नामप्रकृतिबोधनः'' Mahesha seems to refer to Maheshvara—the author of Vishva and Jina to Hemacandra. As Keshava is quoted by Mallin*a*tha, these references to Maheshvara and Hemacandra shew he lived in the 13th century A. D. The omission of his name in Medini is natural, as there is no N*a*n*a*rtha section in the Kalpadru. There is a copy of this work in the Berlin library and another at Tanjore (N*a*makalpadruma in Burnell's catalogue). Bühler notices a Laghu Nighan*t*u S*a*ra by a Keshava, but it must be a different work.

(8) X*i*ra Svami's commentary on A mara. 2 to 4 "अद्याप्यभिसद्रोयोऽर्थार्थिभिरमरकोष एष बुधाः। उद्घाट्यते यथेच्छं स्पष्टपणीभ्यं नामरत्नानि॥ प्रकृतिप्रत्ययवाक्यैर्व्यस्तसमस्तैर्निरुक्तनिगदाभ्याम्। इति सप्ताष्टैः पथिभिर्नाम्नां पारायणं कुर्मः॥ भग्ना अभिधानकृतो विवरीतारश्च यत्र विभ्रान्ताः। नामानि तानि भङ्क्तुं गहनमहो अध्यवसिताः स्म'' Ends "इति भट्टक्षीरस्वाम्युत्प्रेक्षितेऽमरकोषोद्घाटने सामान्यकाण्डस्तृतीयः." It will be seen from the second verse that the author claims his N*a*ma P*a*r*a*y*a*n*a* to be the first commentary on the A mara ko*s*a, his 'विवरीतारः' apparently referring to general commentators. It is concise but probably the best commentary on Amara. Of 'नानातन्त्राणि,' he simply says 'अभिधानशास्त्राणि लिङ्गानुशासनानि च.' I. 2776 is one of the best written and most accurate codex procurable. X*i*ra Sv*a*mi is, I believe, quoted in some of Bhoja R*a*ja's works and must therefore be of the tenth century at the latest. Prof. Aufrecht, however, quotes a passage (u. s. Preface p. 16.) that Bhoja is quoted by Sv*a*mi. This would bring the latter down to the eleventh century, but the genuineness of this and similar quotation is doubtful. A N*a*ma P*a*r*a*y*a*n*a* is also mentioned by Vishvak*a*ra 'यदत्रपूर्वं तया किञ्चिन्नामात्र प्रतिभाति च। तत् तदन्विष्यतां सद्भिर्नामपारायणादिषु,' but whether it is this work or the P*a*n*i*nean commentary I can not say. But although there may be

doubts as to what N*a*ma P*a*r*a*y*a*n*a* is alluded to by Maheshvara, there can be no doubt he was acquainted with this commentary as in several instances he has followed X*i*ra Sv*a*mi's as opposed to later interpretions on Amara. Amarakosodgha*tt*ana or-gh*at*ana as Burnell calls is merely a descriptive title.

(9) R*a*ya muku*t*a's commentary. It is the most copious commentary on Amara. I. 541.-2 are very good mss The author writes 'पुण्यात्रा' पण्डितसार्वभौमपद्वीं गौड़ावनीवासवाद् यः प्राप्तः प्रथितो बृहस्पतिरिति ख्यातोऽकयावस्पतिः। कोषस्यामरनिर्मितस्य विविधव्याख्यानदीक्षागुरुः सानन्दं पदचन्द्रिकां स कुरुते टीकामिमां कीर्तये ॥ इयं षोड़शटीकार्थं सारमादाय निर्मिता। अतोऽभिलिखितोऽर्थोऽस्या न श्रेयो सकृमा बुधैः " Ends 'इति महिन्तापनीयकविचक्रवर्ति राजपण्डितसार्वभौमकविचूड़ामणिमहाचार्यरायमुकुटमणिश्रीमद् बृहस्पतिकृतायाममरकोषपञ्जिकायां पदचन्द्रिकाव्याख्यायां लिङ्गादिसंग्रहवर्गः समाप्तः'. R*a*yamuku*t*a appears to be the appellation. So also from the verse 'रायमुकुटाभिख्यामभिख्यावतीम्.' He belonged to R*a*d*h*a or Burdwan division (राढ़ायामपि...) and as already stated lived in the 15th century. Bühler calls him R*a*jamuku*t*a and the Bombay Pandits are not apparently aware of the R*a*ya families of Bengal.

There are various other commentaries on Amara. The following are in the India office library : (3) Vy*a*khy*a* Sudh*a*. It is variously ascribed to Bh*a*nuji D*i*xita and R*a*m*a*shrama or more correctly R*a*mabhadr*a*shrama. I have compared two such manuscripts and I find both begin 'वल्लभीयल्लभं नत्वा गिरं भट्टोजिदीक्षिताम्। आमरे विदधे व्याख्यां सुनित्रयमतानुगाम् and while one ends 'श्रीमद्वर्षेश्वरं घोल्लवश्रीमहीधरविषयाधिपश्रीकीर्तिसिंहदेवाज्ञया श्रीभट्टोजिदीक्षितात्मजश्रीभानुजिदीक्षितविरचितायामामरटीकायां व्याख्यासुधायां'...(the name is भानु for भानुजि at the end of the third k*an*da and भानुजि at the end of the first and second k*and*as. It is therefore apparent जि has been left out by mistake in the first case and the name is Bh*a*nuji not Bh*a*nu,) the other has at the end of the first two k*and*as (the concluding words of the third k*and*a wanting) 'इति श्रीरामभद्राश्रमविरचितायामामरटीकायां व्याख्यासुधाख्यायां..' I have compared the two copies in some places and they agree word per word. R*a*mabhadr*a*shrama or R*a*m*a*shrama appears therefore a mere descriptive title of Bh*a*nuji. This work is about 100 years old. (4) S*a*ra Sundar*i* of Mathuresha : 'शिवरामतनूज्ञ तविद्याजञ्चारथोमता। क्रियते मन्दबोधाय टीकेयं सारसुन्दरी'. This is a work of the 17th century. In Mitra's catalogue it is

called Sh*a*rad*a* Sundar*i*. (5) Bharata Sena Mallika's Mugdha Bodhin*i* (इति वैद्य-हरिहरखानवंशोद्भवगौराङ्गमल्लिकात्मजश्रीभरतसेनकृतायाममरकोषटीकायां मुग्धबोधिन्यां……). This work is 100 to 150 years old. It is much quoted in the Shabdakalpadruma. Some erroneously call him Bharata Malla (मल्ली टीका in one copy). (6) Naya-n*a*nanda's Kaumud*i* (incomplete : विचार्य शब्दशास्त्राणि नयनानन्दशर्मणा । यत्नादमर-कोषस्य कौमुदी परितन्यते). There is a copy of it in the Paris Library (see the catalogue by Hamilto n and Langles : the author is called Nayan*a*nanda Deva). (7) Amara Panjik*a* by N*a*r*a*ya*n*a Ved*a*ntav*a*g*i*sha : श्रीनारायणपादपद्ममधु लिप् नाम्ना-यणःश्रीनिधि र्यत्नेनामरपञ्जिकां वितनुते संक्षेपतः सत्कविः. Ends श्रीनारायणवेदान्तवागीशर-चितायाममरकोषपञ्जिकायां…… (8) Shabd*a*rtha Sand*i*pik*a* by N*a*r*a*ya*n*a Vidy*a*vino-d*a*c*a*rya (…तत्सुतः प्रथितोऽभवत् कविवरो नारायणो नामतस्तेनेयं क्रियते हिताय सुधियां शब्दार्थसन्दीपिका). (9) N*i*la Ka*nth*a's Subodhin*i* (इति श्रीनीलकण्ठशर्मविरचितायां सुबोधिन्यां लिङ्गादिसंग्रहसदर्थप्रकाशः). (10) Lokan*a*tha's Padamanjar*i* (incom-plete) : वाग्देवतपरमुते लक्ष्मणभतुराद्राय सुतम् (?) । श्रीलोकनाथशर्मा तनुते पदमञ्जरीम-चिरात्. (11) Raghun*a*tha Cakravarti's Trik*a**n**d*a Cint*a*ma*n*i (this is the name in Mitra's catalogue : the I. O. copy is incomplete) : रघुनाथनामा । श्रीकृष्ण-वल्लभमहाशयसन्नियोगाद् धीरस्तनोति विमलामरकोषटीकाम्. (12) R*a*ma (Ram*a* ? n*a*tha's Trik*a**n**d*a Viveka (incomplete) : निःशेषतन्त्रसारं वारं वारं विचार्य चिन्तानः । अमरटीकां (रमानाथ ?) विद्यावाचस्पति र्विदधे. (13) Another R*a*ma or Ram*a**n**a*tha' (complete, but no commencing and concluding verses.). This is not the same as the preceding, as their explanations differ : 12 धीरा धैर्यादिगुणशालिनः शिष्याः, 13 धीराः पण्डिताः, etc. (14) Shr*i**r**a*ma Tarkav*a*g*i*sha's Amara T*i*k*a* (the author is often called simply R*a*ma. (15) Rameshvara's Prad*i*pamanjar*i* (a few leaves wanting) : नत्वा रमेशचरणं श्रीरमेश्वरशर्मणा । रच्यतेऽमरकोषस्य टीका प्रदीपमञ्जरी. Colebrooke calls R*a*mashrama. (16) Vaisamya Kaumud*i* by R*a*ma Pras*a*da Tark*a*la*m*k*a*ra (begins abruptly). (17). Laxma*n*a's in Sanskrit and Canarese : कर्णाटकानां बोधाय लक्ष्मणोऽहं यथामति । सर्वं ह्यामरकोषस्य भाषयार्थं प्रकाशये.

(10.) My quotations are, however, chiefly from (18) Maheshvara's Amara Viveka as enlarged by Rāghun*a*tha Sh*a*stri. This has been printed in Bombay. There is no preface to this work, but as it quotes from the Shabda Ratn*a*val*i*, it can not be more than 100 to 150 years old. It is chiefly based on R*a*yamuku*t*a.

In Burnell's catalogue, I find (19) *Tika* Sarvasva by Sarv*a*nanda. As Sarv*a*nanda is one of R*a*yamuku*t*a's authorities, this work dates before the 15th century. Ujjvala Datta's Sarvasva apparently refers to उपाध्यायसर्वस्व, I.3. (20) Padavivr*t*i by Lingaya S*u*ri. (21) Gurub*a*labodhin*i* in Telugu. Mitra notices (22) Budhamanohar*a* by Mah*a*deva. This is probably the same as Vidvanmanohar*a* in the Oude catalogue. Colebrooke refers to (23) Vy*a*khy*a* Prad*i*pa by Acyuta Up*a*dhy*a*y*a*, which I may have missed in the I. O. collection. Among the authorities of R*a*yamuku*t*a (24 to 31), Subh*u*ti Candra, Sarvadhara, Abhinanda, R*a*jadeva, Kalinga, Dravi*d*a, Haradatta, M*a*dhava appear to be commentators on Amara. Ha*dd*a or Ha*tt*a Candra appears to be an independent kos*a*k*a*ra. Kalinga and Dravi*d*a may be, however, descriptive and not proper names. Hara and M*a*dhava are also mentioned by Medini.

(11.) Two commentaries on Hema Candra's S*a*m*a*nya K*and*a are noticed:—Ballabha's in the Oude and Mahendra S*u*ri's in Bühler's catalogue. I had myself the use of a very old copy of the first (?) at Benares and have quoted from it in one or two places. I was also told of a commentary on Medini as procurable, but I had no occasion to refer to it. Bühler notices a commentary on Hal*a*yudha. Brief notes (not regular commentaries) on Trik*and*a Shesa and H*a*r*a*val*i* are procurable and to some extent printed. I am not aware of any commentary on Vishva.

(12.) There are many other kos*a*s like the minor kos*a*s of my collection. India Office 1495 is N*a*n*a*rtha Dhvani Manjar*i* of Durga Si*m*ha 'अजयरुद्रगङ्गाधरधरणिरत्नकोषानालोक्य। संक्षेपान् नानार्थध्वनिमञ्जरीयमभिहिता श्रीमद् दुर्गसिंहेन.' The verses, however, agree more with Sh*a*shvata and Anek*a*rtha. Mitra notices Anekartha Dhvani Manjar*i* by Gada Si*m*ha. The opening and concluding verses differ from my kos*a*s. In a manuscript procured at Chittagong and made use of in the notes, I find the last verse agrees with the I.O. codex. Durga Si*m*ha appears, therefore, to be a mistake for Gada Si*m*ha.

India Office 1511 is Var*n*avidh*a*na of Nandana Bha*tt*ac*a*rya. This treats

of the letters of the alphabet begining with ओं and ending in क्ष and including अं and अः after औ and लृ (written लः etc.) after ऌ. It is more copious than the Matrka Nighantu, but not of practical importance. The following verses will illustrate the work : ओंकारं वर्तुलं तारं रामस्य ह्रंसकारणम् । मन्त्राद्यः प्रणवः सत्यं बिन्दुशक्तिस्त्रिदैवतम् ॥ सर्वजीवोत्पादकं च पञ्चदेवं ध्रवं त्रिकम् । सावित्री त्रिशिखं ब्रह्म त्रिगुणं गुणजीवकम् ॥ आदिबीजं वेदसारं वेदबीजमतः परम् । पञ्चरश्मि-त्रिकूटं च त्रितारं भवनाशकृत् ॥ गायत्रीबीजपञ्चांशौ मन्त्रविद्याप्रभुः प्रभुः । अक्षरं मातृ-काणांस्य नाद्दिवाहृत (न ?)मोत्तदो ॥अः श्रीकण्ठः सुरेशस्य ललाटं चैकमात्रकः । पूर्णो दरीस्थ्वि-मोणौ सारस्वतप्रियंवदः....It is noticed in Mitra's catalogue. Bühler notices an Ekaxara Namamala by Amara Simha (?). I can not say whether it is the same as my Ekaxara. Burnell notices alsoNama Matrka Nighantu by Varada Raja and Varna Dipika. In the India Office, there are also Ekavarnartha Samgraha, Varna Prakasha kosa, the last a very old copy from Tippera.

(13.) I have also quoted second-hand from the following kosas: (1) Vyadi; (2) Vacaspati; (3) Bhaguri; (4) Rantideva; (5) Sahasanka or Vikramaditya; (6) Shabdarnava; (7) Utpalini; (8) Samsaravarta (in one copy Samsrararnava); (9) Vopalita ; (10) Rabhasa ; (11) Rudra ; (12) Rajashekhara ; (13) Vaijayanti or Jadava ; (13) Tarapala ; (14) Damodara ; (16) Dharmadasa (apparently the same as Medini's Dharma) ; (17) Amaramala ; (18) Durga ; (19) Ratna kosa ; (20) Hatta Candra ; (21) Shabda Tarangini ; (22) Madhava ; (23) Namamala and (24) Govardhana. Of these Jadava's Vaijayani is noticed by Burnell, and Prthvidharacarya's Ratna kosa by Bühler. Vopalita is probably the proper reading for गोपालित and वातपालित of some copies : 'इयममरदत्तवररुचिभागुरि गोपालितादिशास्त्रेभ्यः' Hal. ; 'योषिति वातप्रमीः समीरमृग इति गोपालितो वातपालितः', u. s. IV.1. Much of the Trikanda Shesa is said to be borrowed from Vopalita. Some of the quotations from Shabdarnava agree exactly with Hema Candra's Abbidhana Cintamani and the latter apparently owes much to the former. Durgadasa's Shabdamaharnava under हं ह 'हंहित' करिगर्जायां शब्दमात्रेऽपि कथ्यते,probably refers to this kosa. Dr. Rajendra Lal Mitra, however, notices a very recent Shabdarnava by Kashinath Basak.

Durga of this list must not be confounded with Durga Simha already alluded to, as the work of the latter is a Namartha kosa while that of the former is a N*a*mam*a*l*a*. M*a*dhava has been already noticed as one of the authorities of R*a*yamuk*ut*a. He must not be confounded with the celebrated minister, and my quotations shew he was an independent ko*s*ak*a*ra as well. N*a*mam*a*la of my list probably refers to Bhoja's work noticed by Burnell. Our Govardhana is probably the author of the N*a*m*a*val*i* noticed in the Bikaneer catalogue.

Most of the old ko*s*as have been much used by Keshava. The K*a*tya or K*a*ty*a*yan*i*ya ko*s*a is also noticed in the printed Vararuci ko*s*a or more correctly Lingavishe*s*avidhi : इह च जैमिनिकोषसूत्ररचनां कात्यायनीयं मतं व्याडीयं कविपक्षरत्नमतिभिर्यद्भाषितं निश्चयात् । यच्चानन्दकविप्रणीतमभितं बहु च यद्दण्डिना यद्वात्स्यायनशाश्वतादिकथितं कुर्वेऽभिधानाङ्कुरम् ।' It will be seen from this that the author can not be the old Vararuci. Burnell notices an Aindra Nigha*nt*u by Vararuci, but whether it is the old Vararuci ko*s*a I can not say. This Nigha*nt*u may be the same as Indra ko*s*a noticed by Mitra. Burnell notices Jaimini Nigha*nt*u, Shabdacint*a*ma*n*i by Vy*a*sa Vi*tth*al*a*carya, and Sa*m*ya-min*a*mam*a*l*a* by Shankara. I do not remember meeting *A*nanda ko*s*a, Da*nd*i ko*s*a, and V*a*tsy*a*yana ko*s*a in any of the catalogues, although other works connected with these names are well-known.

Medini in addition to some of the names already noted, mentions Shubh*a*nka, Gang*a*dhara, V*a*gbha*t*a, Vishvar*u*pa, and Candragomi. Shu-bh*a*nka may stand for S*a*hasanka. Gang*a*dhara is also mentioned by Durga Si*m*ha. I am not aware of any general ko*s*a by V*a*gbha*t*a. His A*st*anga has been printed and there is I believe a medical vocabulary by him. Vishvar*u*pa may be compared with R*u*paratn*a*kara mentioned by Ujjvala Datta. Candra is one of the oldest grammarians and must not be confounded with Ha*tt*a Candra, Subh*u*ti Candra, Kula Candra, and others. Gomi (गोमिन्) is an honorofic title : आत्मगोमी = आत्मोपासकः, u. s. IV. 158. Medini refers to his Lingash*a*stra or more properly Ling*a*-nush*a*sana, from which Ujjvala Datta makes several quotations.

Burnell notices (1) Shabda Ratnakara by Vamana Bhatta, (2) Agas Vyakaranokta Shabda Samgraha Nighantu, (3) Rajakosa Nighantu, Prayukta Padamanjari by Kalidasa, (5) Suprasidha Padamanjari Murari, (6) Pada Candrika by Mayura, (7) Nighantukaikadhyaya of Bal keya Mishra, (8) Sanjivani, (9) Kavijanasevadhi, (10) Sakalagran Dipika, (11) Namasamgraha Nighantu by Bhargavacarya, (12) Ha man Nighantu, (13) Shabda Candrika by Vana Kavi, (14) Balaprabodh by Natkira (?) Kavi, (15) Girvana Bhasa Bhusana by Trivikramacar (16) Kavi Darpana Nighantu by Rama, (17) Shlesartha Padasamgraha Shriharsa, (18) Shabda Dipika, (19) Bhuvana Pradipika by Sarvabhau Mishra, (20) Shabdartha Nirnaya by Kavi Raxasa, (21) Dasha D Nighantu by Vedantacarya, (22) Sanmukha Vrtti Nighantu, (23) K Dipika Nighantu by Vikramaditya, (24) Kavijivana by Dharma R (25) Sarasashabdasarani, (26) Shabdaratna Samanvaya, (27) Shabdas Nighantu, (28) Kavi Manjari by Ballabha, (29) Shabdikavidvatkavi P modaka by Venkata, (30) Deshya Nighantu by Raja Candra. He a notices another Hema Candra. But this is doubtful. The Brhadal dhana Cintamani of Aufrecht's catalogue is the same as the Abhidh Cintamani with a few extra verses.

In Mitra's catalogue, I find (1) Deshiya Rajashekhara kosa by Panc nana Bhattacarya, (2) Linga Prakasha by Sareshvara, (3) Linganushas Tika by Mukunda Sharma (probably a commentary on Amara), (4) Kom Kosa Samgraha by Tirtha Svami, (5) Parasika Prakasha by Vihari Kr Dasa, (6) Shighrabodhini Namamala by Pundarika Vitthala, (7) Vijak (8) Shiva kosa, (9) Kalpataru kosa, (10) Vaisnavabhidhana by Dev Nandana Kaviraja, (11) Sarasvatabhidhana, and (12) Unadi Kosa by R Sharma. The last has been used by Radhakant Dev and Wil The Unadi Kosa printed at Benares is different. Dr. Mitra makes m of Sarasvatabhidhana. But it is a mere fragment, worthless, and modern. A copy of this is in India Office No. 1334 and I saw ano copy probably at Oxford.

In the other catalogues, I find one (1) Padma Kosa in the Oude c logue, (2-3) Mahakhandana and Sadhya Kosa in Buhler's catalogue, (Loka Prakasha by Xemendra and Namasamgrahamala by Appi (Apy Dixita in Weber's catalogue, and (6-9) Asalati Prakasha, Shiva kos Shiva Datta (probably the same as Mitra's Shiva kosa), Shabda Candrika Cakrapani Datta, and Shabdartha Kalpataru by Venkata in Aufrec catalogue. I find nothing new in Bonn, Tübingen, and Westergaa catalogues. Oppert's appears to me to be too clumsy for general use.

In the India Office, there is a Shabda Sagara or Shabdabhihitari Govinda Sharma, son of Rupa Narayana Cakravarti. It is a Unadi Kosa.

There are many special kosas such as the Sarasvati Nighantu (medi published in Ceylon, and Grahabhidana, Naxatrabhidhana noticed by Mi Some of these special vocabularies such as the Raja Nighantu have b made use by Radhakant Dev and Wilson and I shall have to refer them in other parts of my work.

Names of many other useful kosas may be collected from various co mentaries. Under p. I. 2.36, Vamana quotes from Nanartha kosa 'ऋक्साम' तयोरार्षे छन्दो वेदे च छन्दसि'. This is one of the oldest. It is not any of my k as a comparison will shew. It is not Dharani nor Ajaya, as the latter gi छन्दस् 'छन्दः श्रुतौ गायत्र्यादौ and छन्द 'छन्दः स्वाद्याये वशे'. In the Madhaviya Dh Vrtti, I find Kriya Nighantu or Imports of Verbs as e. g., under यत् x. 2 'यत्ने प्रश्ने निराकारे यातयेद्युपस्कृतौ'. In the Dhatu Dipika after the Dhatu M naya, similar quotations are ascribed to Bhatta Malla and in one place work is called Shabdanuvrtti (see घुर्). In the Katantra Manorama, it is some places also styled Nanartha. Ratneshvara in his commentary on Sarasvati Kanthabharana quotes from Deshiya kosa—a Sanskrit diction of Prakrta words. This is different from the printed Prakrta Deshinar mala. Aruna Datta, Sajjana, Bharata Mala, and other names might added to this list. But it should be remembered that some names are d to errors e. g. Vijaya for Ajaya under A.c. 2. 1.15. (so probably Ac under u. s. 3. 68).

I have excluded printed ko*s*as from this list. The most important speci kosas such as the Dhanvantari Nigha*n*tu have not yet been published.

34. A careful study of these ko*s*as will reveal ho words multiply and significations grow. Exclude th foreign imports and eliminate the mistakes and miscon ceptions that have been great factors in enlarging th bounds of language and note in the case of coined word the inventions of men, every word with more than on signification will shew how one idea grows out of anothe and how the human intellect has developed. Examin the remaining words by the principle of analogou sounds, analyze them according to the principles o grammar, and again examine these elements by th principle of analogous sounds, the field of origina sounds and original ideas will be narrowed within th smallest compass. If we patiently make these inves tigations, not taking for granted what we see in thi or that authority however great or however old taking into consideration whatever indisputable evi dence we may procure whether from the highest o the obscurest sources, not giving up as utterly insolubl where we may not find out or may not see the inter mediate links, it is not too much to anticipate tha some hundred years hence we shall be able to prov satisfactorily how language is formed and ho Sanskrit has grown step by step. I hope I shall

be able to make a very small contribution to tl noble work in examining the roots of the Sanski language.

35. Most of my Hindu readers, who still belie in the immutability of sounds and the divine orig of Sankrit, will be perhaps shocked at the views he propounded. That they are not openly professed l our great grammatical authorities I readily adm But it will be too much to say that they had no r cognition among our Hindu philologists. The earlie speculations of our most revered seers do not open avow but decidedly tend towards these views and tl Dvir*u*pa ko*s*as of some of our most eminent lexic graphers are nothing but a succinct exposition of mu tiplicity of words through similarity of sounds. The are many such Dvir*u*pa ko*s*as. R*a*dh*a*k*a*nt Dev ar Wilson made use of Bh*a*rata Sena's recent wor Puru*s*ottama Deva's work has been printed at Benar Burnell notices Dvir*u*pa ko*s*a by Shr*i*har*s*a and Trir*u*p ko*s*a by Bilhana. I select the second part of Vish Prak*a*sha entitled Shabdabheda Prak*a*sha. It older than any of the preceding ko*s*as and of mu more authority.

36. This part is not yet published. But it found in all complete copies of Vishva as Vis. A., V: C., I. 1539, I. 246c, Vis. O. It is also separate

found, although some of these copies are doubtful. Of the copies I have consulted, the first three ar referable to different branches of the same family Vis. O. appears to be an unrevised copy of I. 153 as the same mistakes and some additional lacunæ ar found in it together with the transcriber's confoundin in several places the N*a*gar*i* letters भ and ऋ. Th work is divided into four sections (1) the prope Shabdabheda corresponding to Dvir*u*pa ko*s*a of other (2) Bak*a*rabheda, (3) Sak*a*rabheda corresponding t *U*smaviveka of others, and (4) Lingaprak*a*sha. A comparison of the first part with Dvir*u*pa ko*s*a Puru*s*ottama (I argue from the Benares edition an Benares copies) will clearly prove that the former an impudent imitation of the latter. Most of th verses agree word for word, but while the Shabdabhed is fuller and systematic, the Dvir*u*pa ko*s*a begin abruptly and ends abruptly without any clear connec tion between some of the intermediate verses. Th is the most important section* of the Shabdabhed Prak*a*sha and I have endeavored to corroborate th

---

* E. g. Oxford No. 249 is probably a plagiarism, as it is not att buted to Maheshvara—differs in some places both in the verses and th arrangement and ends abruptly. Mitra notices Shabdabheda Prak*a*sha Shiva (Shiva D*i*na in the Oude catalogue), but the opening verses ag with Maheshvara's.

views of Vishva by copious citations from other kosa-k*a*ras. The author's views in the other sections can not be authoritative, as our authorities differ a great deal on these points. But as these views are clearly expressed, we can easily compare them with other clearly-expressed views and deduce our own conclusions.*

---

* Of similar works, Purusottama Deva's Var*n*a Deshan*a* has latterly obtained very high celebrity. There are two fragments of this work in England,—India Office 1475, and I. 1511 (called here Var*n*a Viplava N*a*sha). I quote from the first 'श्रीपुरुषोत्तमदेवस्य देशनेयं निशम्यताम्। वर्णविप्लवनाशाय न्यायान्नैव गरीयसी॥ अत्र हि प्रयोगेऽवस्तुदृशूना श्रुतिसाधारण्यमात्रेण व्यक्तता क्षुरक्षुरप्रादौ खकारक्षकारयोः, सिंहसिंघाणकादौ हकारघकारयोः, ययातिजोषादौ यकारजकारयोः, वेमपूर्वाह्नादौ व(ण)कारनकारयोः, वेदनाबन्दनादावोष्ठ्यदन्तौष्ठ्यवकारयोः, कोशकोषादौ शकारषकारयोः, भ.स-रोषरादौ सकारषकारयोः, तथा गौडादिलिपिसाधारण्याद् हिण्डीरगुण्डाकेशादौ ङकारढकारयोः भ्रान्तय उपजायन्ते तत्तद्विवेचनाय क्वचिद् धातुपारायणे धातुवृत्तिपूजादिषु प्रवृत्तालिखनेन प्रसिद्धोपदेशेन धातुप्रत्ययोणादिव्याख्यालिखनेन क्वचिदाप्तवचनेन क्वचिद्दर्शनेन वर्णदेशनं समारभ्यते'. I am glad to find that the principles I have followed in determinig the spelling of words have the support of such a distinguished authority. He writes " तत्र चन्द्रगोमिकृतलिङ्गकारिकासु पवर्गान्तप्रकरणे पुंसि निम्बाम्ब(चम्ब(?))कदम्बाः क्लीबे कुटुम्बं पुंक्लीबयो बिम्बं स्त्रियामम्बाऽम्बिका चेति दर्शितं अतएव निम्बादीनां पवर्गान्तनिश्चयः। अमरसिंहादिशिष्टानामनेकार्थवर्गेऽपि पवर्गान्तप्रकरणे गम्भम्पूर्वकम्बु ... कलम्बनितम्बशम्बप्रलम्बस्तम्बडिम्बकादम्बजम्ब्वादयः अत एवौष्ठ्यान्तत्वमेषाम्…… " It quotes among others, from the Sparsha K*a*rik*a*s and Govardhan*i*ya U*na*di V*r*tti and some of the quotations from the latter agree with Ujjvala Datta's. It begins with a desultory discussion of the derivation of a few words and ends with sections on the sibilants and य and ज. Sak*a*rabheda, Jak*a*rabheda, and Vak*a*rabheda noticed by Mitra appear to be parts of this work.

Mitra also notices an *Us*maviveka by Gadasi*m*ha. The verses given do

37. I am indebted to the whole of my establish- ment for the preparation of this part in some shape or other. But it will be injustice to myself if I were to deny the immense amount of time and labour that has cost me in carefully considering every particle o evidence connected with this vast subject. In som cases, especially about the forms of words, the evi dence is sometimes so contradictory that I hav had to give the various views without being alway able to pronounce a decided opinion. In the Shabda bheda again, I have met words and forms whose cor rectness is doubtful but in which the copies agree and I have no positive evidence to condemn. In som cases, especially about the significations of words, th texts as I have found them appear to be faulty withou ample materials for correcting them.* I am alon responsible for these and other imperfections. Th

---

not enable me to judge whether it is the same as quoted by the commen tator Maheshvara. Ujjvala Datta's quotation from Shak*a*rabheda und u. s. I. 28 agrees with Maheshvara's from *Us*maviveka under A. 50., bu not with our Shabdabheda. The Var*n*aviveka, quoted by the same com mentator, appears to be a kosa illustrating in verse rare stems such as आ for आयुस् and rare forms such as अमिष for आमिष.

* There have been also errors in passing through the press. It particularly requested that the corrections noted in the end are made befo any use is made of the kosas.

great grammarian and lexicographer Purusottama Deva writes 'काव्यादीनामनन्तत्वात् शब्दादीनां विशेषतः। क्व कदा केन किं दृष्टमिति को वेदितुं क्षमः'. It has been impossible to satisfactorily explain all the difficulties I have met. That there will be many errors even in those parts I consider correct is more than probable. But it will be my greatest satisfaction if I have been able to add a few truths to our knowledge and to open up an endless field for the consideration of our countrymen. In addition to those scholars named in the 10th volume, I have the pleasant duty of expressing my obligations to Mr. Bendall, the keeper of Oriental books in the British Museum, to Mr. Nicholson the Bodleian librarian at Oxford, and especially to Dr. Reinhold Rost, the learned and obliging librarian of the India Office, who has taken the greatest interest in my labours and has always warmly assisted me both by lending and finding out manuscripts and books for me.

London, June 6. 1883. A. B.

Since the above was in print, I have been favoured with Prof. Zachariae's careful Beitrage zur Indischen Lexicographie (Greifswald – September 1883). I learn from it Mahendra S*u*ri's commentary on Hema Candra covers the N*a*n*a*rtha section and the first verse is 'परमात्मानमानम्य निजानेकार्थसङ्ग्रहे। वच्मि टीकामनेकार्थकैरवाकरकौमुदीम्,

In another k*and*a, the commentator writes, 'श्रीहेमसूरिशिष्येण श्रीमन्महेन्द्रसूरिणा । भक्तिनिष्ठेन टीकेयं तन्नाम्नैव प्रतिष्ठिता." This settles the genuineness of this part, which I have proved on other grounds. Prof. Zachariæ shews Mahendra quotes from the Vishva Prak*a*sha. This goes to corroborate my assertion that Vishva preceded Hema Candra if Mahendra's statement that he was a disciple of Hema Candra is correct. Ballabha's commentary preceded Mahendra's, as Ballabha is quoted by Mahendra. Mahendra is also stated to quote from Mankha and Hugga, whose works I know only from second-hand quotations. Prof. Zachariæ forcibly points out some of the mistakes in the Shabdakalpadruma, as e. g. under संग्राम, सूद, स्थिरदंष्ट्र, but I must refer the reader for these to the original brochure. I shall however make use of his mss. in the notes which are not yet printed.

Chittagong, Dec. 9, 1883.

ABBREVIATIONS.

—:o:—

अ., A. = अमर.

अज., Aj. = अजय.

अने., Anek. = अनेकार्थध्वनिमञ्जरी.

अव्य., Avy. = अव्ययकोष.

ए., Eka. = एकाक्षर.

के., Ka. = केशव.

ज., Jat. = जटाधर.

त्रि., Tri. = त्रिकाण्डशेष.

द., Dan. = दण्डनाथ.

ध., Dha. = धरणि.

मा., Mat. = मातृका.

मे., Med. = मेदिनि (नी).

वि., Vis. = विश्व.

शब्द., Shab. = शब्दरत्नावली.

शब्दकल्प or Druma = शब्दकल्पद्रुम.

शा., Sha. = शाश्वत.

स्वामी., Svami. = क्षीरस्वामी.

ह., Hal. = हलायुध.

हा., Har. = हारावली.

हे., Hem. = हेमचन्द्र.

B. and R. = German Dictionary.

Taranatha, Vacaspatya, or Vac. = Taranatha's Vacaspatya.

W. = Wilson's Dictionary.

KOSA ADDITIONS.

अज. हरच्छागाश्चयता अजाः, अने.

अञ्जसा. सत्ये शीघ्रे तथाञ्जसा, ह.

अति. प्रकर्षे लङ्घनेऽप्यति, अ.

अन्त्य. स्यादन्त्योऽन्तभवेऽधमे, वि.

अभिरूप. अभिरूपो बुधे कान्ते, अने.

अम्बर. अम्बरं नागभिद् गन्धद्रव्यं च, त्रि.

अर्ति. v. आर्ति.

अलीक. असत्यविप्रियेऽलीके, अने.

अववाद. v. अपवाद.

आङ्. v. आ.

उडुम्बर. v. उदुम्बर.

उत. उताप्यर्थविकल्पयोः, अ.

उररि. विस्तारेऽङ्गीकृतावूरी कथ्यते उररी तथा, ह.

कक्षावेक्षक. v. कक्ष्यावेक्षक.

कच्चित्. कच्चित् प्रश्नविकल्पयोः, वि.

कम्. v. क.

काण्ड. प्रस्तावे सङ्घाते कुत्सायामायुधे काण्डम्, ह.

कुब्ज. v. कुज.

कूट. कूटाख्याऽनृतचन्द्रायोघनमायोत्कटादिषु, अने.

गह्वर. ध्वनौ घने च दम्भे च गह्वरो (रं) गहनेऽपि च, अने.

चाल. चालश्छदिषि कम्पने, वि.

चास. चासः सुवर्णचूडे स्यात् प्रभेदे किष्कुपर्वणः, वि.

नागर. ना षिड्गे नागरं शुण्ठ्याम्, त्रि.

पञ्चाश. पञ्चाशस्ताच्चंपक्षणयोः, त्रि.

परिबर्ह. परिबर्हः परीवारे पार्थिवोचितवस्तुनि, हे.

परिवाह. परिवाहोऽम्बूच्छ्वासे राजार्हवस्तुनि, हे.

परीरण. अथ परीरणः। दण्डे कूर्मे पटशाटे, हे.

परीष्टि. परीष्टिः परिचर्यायां प्राकाम्येऽपि गवेषणे, वि. परीष्टिः प-
र्याप्रतिचर्ययोः, हे.

पर्प (र्व) रीण. v. पर्परीण.

पार्वती. पार्वती द्रुपदात्मजा। सल्लकी जीवनी गौरी, हे.

पुरस्तात्. प्राचय्रां पुरस्तात् प्रथमे पुरार्थेऽग्रत इत्यपि, अ.

प्रचेतस्. प्रचेतास्तु मुनौ हृष्टे स्यात् प्रतीचीपताविपि, वि. प्रचे
वरुणे मुनौ। हृष्टे, हे.

वसुथ. वसुथः पिककालयोः, हे.

विडाल. विडालो वृषदंशके। पक्षिभेदेऽक्षिगोले च, हे.(Mahendr

विस्रम्भ. v. विश्रम्भ.

नानार्थसंग्रहः।

अ. अशब्दः स्यादभावेऽपि स्वल्पार्थप्रतिषेधयोः। अनुकम्पायाञ्च तथा वासुदेवे त्वनव्ययम्, मे. अ स्वल्पार्थेऽप्यभावेऽपि, हे. अ स्यादभावे स्वल्पार्थे विष्णावेष त्वनव्ययः, वि. श्रीकण्ठः केशवश्चापि निवृत्तिश्च स्वरादिकः। अकारो मातृकाद्यश्च वात इत्यभिधीयते, मा.

अः. अः स्याच्चैव महेश्वरः, ए. अनन्तश्च महासेनोऽनिरुद्धो रसवर्णकः। कन्यास्तनिभः सर्गो विसर्गश्चान्तिमः स्वरः, मा.

अं. अं स्याच्च परमं ब्रह्म, ए. अङ्कुरो व्योमरूपश्च प्रद्युम्न-श्चन्द्रसंज्ञकः। अनुस्वारस्तथा विन्दुरङ्कारश्च शिवोऽव्ययः, मा.

अंश. अंशो विभाजने प्रोक्त एकदेशेऽपि वस्तुनः, हे.

अंशु. अंशुः प्रभाकिरणयो र्ना, मे. अंशु र्लेशे रवौ रश्मौ, वि. अंशुः सूत्रादिसूक्ष्मांशे किरणे चण्डदीधितेः, हे.

अंशुक. अंशुकं स्यात्वस्त्रे स्याद् वस्त्रमात्रोत्तरीययोः, मे. अंशुकं सूक्ष्मवस्त्रे स्याद् वस्त्रमात्रोत्तरीययोः, वि. अंशुकं सूक्ष्मवाससि। उत्तरीये वस्त्रमात्रेऽपि, हे.

अंशुमत्. अंशुमान् भास्करे शालपर्ण्यामंशुमती स्मृता, मे. अंशुमान् भास्करे शालपर्ण्यामंशुमती मता, वि.

अंस. अंसः स्कन्धे विभागे च, वि. अंसः स्कन्धे विभागे स्यात्, हे.

अंहति. अंहतिस्त्यागे रोगेऽप्युभे स्त्रियौ, मे. अंहतिस्त्यागरो-गयोः, वि. हे.

अक. अकं पापदुःखयोः, मे. अकं पापे च दुःखे च, वि. अकं दुःखाघयोः, हे.

अकूपार. अकूपारः कूर्मराजे महोदधौ, मे. अकूपारः समुद्रेऽपि कूर्मराजेऽपि कीर्त्तितः, वि. अकूपारः कूर्मराजसमुद्रयोः, हे. अकूपारः कमठेऽम्बुधौ, त्रि.

अक्ष. अक्षो ज्ञातार्थशकटव्यवहारेषु पाशके। रुद्राक्षेन्द्राक्षयोः सर्पे विभीतकतरावपि ॥ चक्रे कर्षे पुमान् क्लीवं तुत्थे सौवर्चलेन्द्रिये, मे. अक्षः कर्षे तुषे चक्रे शकटव्यवहारयोः। आत्मज्ञे पाशके चाक्षं तुत्थ-सौवर्चलेन्द्रिये, वि. अक्षो रथस्यावयवे व्यवहारे विभीतके। पाशके शकटे कर्षे ज्ञाने चात्मनि रावणौ। अक्षं सौवर्चले तुत्थे हृषीके मतात्, हे. अथाक्षमिन्द्रिये। ना द्यूताङ्गे कर्षचक्रे व्यवहारे कलिद्रुमे, अ. अक्षो विभीतको वृक्षः पाशकोऽक्षोऽक्षमिन्द्रियम्। अक्षो रावणिरित्युक्तः सत्य-मक्षन्तु निम्नगम्, अने. आधारे नयनादौ द्यूतविशेषे तथावयवे। अक्षं विभीतकेऽपि प्रयुज्यते पञ्चसु प्राज्ञैः, रु.

अक्षत. अक्षतं न द्वयोः षण्डे लाजेषु त्रिष्वहिंसिते। यवेऽपि क्वचित्, मे. अक्षतं चापि लाजेषु तृतीयप्रकृतावपि। अहिंसितेऽपि च, वि. अक्षतं सत्रादहिंसिते। षण्डे लाजेषु, हे. सत्राल्लाजेऽपि ... तम्, त्रि.

अक्षमाला. अक्षमालाऽक्षसूत्रे सत्रादरुन्धत्यामपि स्त्रियाम्, मे. अक्ष-मालाऽक्षमाला सत्रादरुन्धत्यामपि स्मृता, वि. अक्षमाला त्वक्षसूत्रे वशिष्ठस्त्र च योषिति, हे.

अक्षर. अक्षरं ब्रह्मवर्णयोः पुंसि शङ्करे, मे. अक्षरं ब्रह्मवर्णयोः, वि. अक्षरं सत्रादपवर्गे परमब्रह्मवर्णयोः। गगने धर्मतपसोरध्वरे मूल-कारणे, हे. अक्षरन्तु मोक्षेऽपि, अ.

अक्षीव. अक्षीवं वशिरे शिग्रौ नाऽमत्ते पुनरन्यवत्, मे. अक्षीवं वशिरे विद्यादमत्तेऽक्षीवमन्यवत्, वि. अक्षीवं वशिरे मदवर्जिते, हे.

अग. अगः स्यान्नगवत् पृथ्वीधरपादपयोः पुमान्, मे. अगः शैले द्रुमे

भानौ नगवत् पवनाशने, वि. अगः स्यान्नगवत्तरौ। शैले सरीसृपे भानौ, हे. शैलवृक्षौ नगावगौ, अ.

अगस्ति. अगस्तिः कुम्भयोनौ च वङ्गसेनतरौ पुमान्, मे. अगस्ति-र्वङ्गसेने स्यादगस्तिः कुम्भसम्भवे, वि. अगस्ति द्रुमुन्योः, हे.

अगस्त्य. अगस्त्यः कुम्भयोनौ स्यात् वङ्गसेनतरावपि, मे. अगस्त्यो मुनौ द्रुभेदे, हे.

अगाध. अगाधमतलस्पर्शे त्रिषु श्वभ्रे नपुंसकम्, मे. अगाधो विवरेऽस्थाघे, वि. अगाधोऽस्थाघरन्ध्रयोः, हे.

अगुरु. अगुरु क्लीवं जोङ्गकशिंशपयो र्वाच्यवल्लघुनि, मे. अगुरुः स्यात् शिंशपायां जोङ्गकेऽपि लघुन्यपि, वि. अगुरुस्त्वगरौ लघौ। शिंश-पायाम्, हे. वृक्षे लघुनि चागुरु, त्रि.

अगौकस्. अगौकाः पुंसि शरभे पक्षिपञ्चास्ययोरपि, मे. अगौ-काश्च नगौकाश्च शरभे सिंहपक्षिणोः, वि. नगौकोवदगौकसः। विहङ्ग-सिंहशरभाः, हे.

अग्नि. अग्नि र्वैश्वानरेऽपि स्याच्चित्रकाख्यौषधौ पुमान्, मे.

अग्निमुख. भवेदग्निमुखो देवे विप्रे भल्लातके स्त्रियाम्, मे. अग्नि-मुखो द्विजे देवे भल्लाते चित्रके क्वचित्, वि. अग्निमुखो द्विजे। भल्लाते चित्रके देवेऽपि, हे.

अग्निशिख. अथाग्निशिखमुद्दिष्टं कुसुम्भे कुङ्कुमेऽपि च। लाङ्गलि-क्याख्यौषधौ च विशल्यायाञ्च योषिति, मे. अग्निशिखा लाङ्गलिक्यां कुङ्कु-मेऽग्निशिखं मतम्, वि. अग्निशिखं तु कुङ्कुमे। अग्निशिखा लाङ्ग-लिक्याम्, हे.

अग्निहोत्र. अग्निहोत्रोऽग्निहविषोः, मे, वि. अग्निहोत्रोऽनले हव्ये, हे. हवि र्वह्नी चाग्निहोत्रे, त्रि.

अग्र. अग्रं पुरस्तादुपरि परिमाणे पलस्य च। आलम्बने समूहे च प्रान्ते च स्यान्नपुंसकम्। अधिके च प्रधाने च प्रथमे चाभिधेयवत्, मे. अग्र-

मालम्बने ज्ञाते परिमाणे पलस्य च । प्रान्ते पुरस्तादधिके प्रधाने प्रथमो-द्दिष्टयोः, वि. अग्रं पुरः प्रथमेऽधिके । उपर्यग्रालम्बने श्रेष्ठे परिमाणे पलस्य च । भिक्षाप्रकारे सङ्घाते प्रान्ते, हे. अग्रतः पुरोऽधिकमुपर्यग्राणि, श्रा. श्रेष्ठेऽप्यग्रः, त्रि. अग्रं प्रधानमूर्ध्वञ्च पुरस्तादग्रमिष्यते । अग्रमभ्यधिके दृष्टं परिमाणे पलस्य च, धा.

अग्रजन्मन्. अग्रजन्मा द्विजे जेष्ठभ्रातरि ब्रह्मणि स्मृतः, मे, वि. अग्रजन्माऽग्रजे विप्रे, हे, त्रि.

अग्रतस्. अग्रतः प्रथमे चाग्रे, मे. अग्रतः प्रथमाग्रयोः, वि, हे. अग्रत्रां पुरस्तात् प्रथमे पुरार्थेऽग्रत इत्यपि, श्र.

अघ. अघन्तु व्यसने दुःखे दुरिते च नपुंसकम्, मे. अघन्तु व्यसने प्रोक्तमघं पातकदुःखयोः, वि. अघं दुःखे व्यसनैनसोः, हे. अंहोदुःखव्यसने-ष्वघम्, श्र. पापव्यसनयोरघम्, अने.

अङ्क. अङ्को रूपकभेदाङ्कचिह्नरेखाजिभूषणे । रूपकांशान्तिको-त्सङ्गस्थाने, मे. अङ्को भूषारूपकलक्ष्मसु । चित्राजौ नाटकादंशे स्थाने क्रोडेऽन्तिकागसोः, हे. अङ्कः स्थानेऽन्तिके मन्तौ रूपकांशाङ्कलक्ष्मम् । नाटि-कादिपरिच्छेदे चित्रयुद्धे च भूषणे, वि. उत्सङ्गचिह्नयोरङ्कः, श्र. रूपका-न्तिकयोश्चाङ्कः, त्रि. युयुत्सोत्सङ्गयोरङ्कः स्यादङ्को लेख्यलक्ष्मणोः, अने.

अङ्कति. अङ्कतिः स्यादग्निहोत्रे ज्वलनाब्जयोनिषु, त्रि. अङ्कतिः पुंस्यग्निहोत्रिब्रह्मवह्निषु, मे. अङ्कति वह्निवेधसोः । अग्निहोत्रिणि, हे.

अङ्कपाली. अङ्कपाली परीरम्भे धात्रीवेदिकयोः स्त्रियाम्, मे. अङ्कपाली स्मृता कोटयां धात्रिकापरिरम्भयोः, वि. अङ्कपाली परीरम्भे स्यात् कोटयामुपमातरि, हे.

अङ्कुर. अङ्कुरो रुधिरे लोम्नि पानीयेऽभिनवोद्भिदि, मे. अङ्कुरो-रुधिरे रोम्णि पानीयेऽभिनवोद्भिदि, वि. अङ्कुरो रोम्णि सलिले रुधिरेऽभि-नवोद्गमे, हे. अङ्कुरो रोम्णि रुधिरे वारिण्यभिनोवद्भिदि, त्रि.

अङ्ग. अङ्गं गात्रे प्रतीकोपाययोः पुंभूम्नि नीवृति, क्लीबैकत्वे

त्वप्रधाने त्रिष्वङ्गवति चान्तिके, मे. अङ्गं गात्रान्तिकोपायप्रतीकेष्वप्रधानके। अङ्गा देशविशेषे सुप्ररङ्ग सम्बोधनेऽव्ययम्, वि. अङ्गमन्तिकगात्रयोः। उपसर्ज्जन भूते सप्रादशुप्रपायप्रतीकयोः। अङ्गो नीवृद्विशेषे सप्रात्, हे. शरीरोपाय-प्रधानेष्वङ्गं पुंभूम्नि नीवृति। सम्बोधनेऽङ्गाव्ययं सप्रात्, अने. अङ्ग सम्बो-धने हर्षे सङ्गमासूययोरपि, मे. अङ्ग सम्बोधने हर्षे पुनरर्थे च कीर्तितम्, वि. अङ्ग सम्बोधने हर्षे पुनरर्थे, हे. पुनरर्थेऽङ्ग भोऽर्थे च, त्रि. अङ्गेत्यामन्त्रणे, ह.

अङ्गज. अङ्गजं रुधिरेऽनङ्गकेशपुत्रगदेषु ना, मे. अङ्गजं रुधिरे ऽनङ्ग पुत्रकेशमदेऽङ्गजः, वि. अङ्गजो मन्मथे सुते। मदे केशे सुन्दरे च, हे. सप्रादङ्गजः स्मरे केशे पुत्रे रक्ते नपुंसकम्, त्रि. अङ्गजो मन्मथे पुत्रे शोणिते क्वचिदङ्गजम्, शा.

अङ्गद. अङ्गदः कपिभेदे ना केयूरे तु नपुंसकम्। अङ्गदा याम्यदि-ग्दन्तिहस्तिन्यामपि योषिति, मे. अङ्गदः कपिभेदे सप्रात् केयूरेऽङ्गदमिष्यते अङ्गदा याम्यदिग्दन्तिहस्तिन्यां समुदाहृता, वि. अङ्गदस्तु बालिजे अङ्गदन्तु केयूरं सप्रादङ्गदा याम्यदिग्गजी, हे. वामनेश्यां स्त्रियां क्लीवं केयूरे नाऽङ्गदः कपौ, त्रि.

अङ्गन. अङ्गनं प्राङ्गणे याने कामिन्यामङ्गना मता, मे, वि. अङ्गनं प्राङ्गणे यानेऽप्यङ्गना तु नितम्बिनी, हे.

अङ्गार. अङ्गारमुल्मुके न स्त्री पुंलिङ्गस्तु महीसुते, मे. अङ्गारो ऽलातभौमयोः, वि, हे. अलातेऽस्त्री कुजेऽङ्गारः, त्रि.

अङ्गारक. अङ्गारकः कुजेऽपि सप्रादुल्मुकांशे कुरुण्टके। भवेद ङ्गारिका चेक्षुकाण्डे किंशुककोरके, मे. अङ्गारकं कुजे विद्यादुल्मुकांशे कुरु ण्टके। अङ्गारिकेक्षुकाण्डे सप्रात् कोरके किंशुकस्य च, वि. अङ्गारक उल्मु कांशे महीपुत्रे कुरुण्टके। अङ्गारिका त्विक्षुकाण्डे किंशुकस्य च कोरके, हे.

अङ्गारिणी. अङ्गारिणी हसन्त्याञ्च भास्करत्यक्तदिश्यपि, मे, वि. अङ्गा रिणी पुनः। भास्करत्यक्तदिग्वल्लयोः, हे.

अङ्गारित. अङ्गारितन्तु दग्धे सत्रात् पलाशकलिकोद्गमे। इमन्त्यां च लतामात्रे नदीभेदे च योषिति, मे. अङ्गारितं पलाशीयकलिकोद्गमदग्धयोः, वि. अङ्गारितन्तु भक्षिते। पलाशकलिकोद्भेदे, हे.

अङ्गुलि(ली). अङ्गुलिः करशाखायां कर्णिकायां गजस्य च, मे, हे, वि.

अङ्घ्रि. अङ्घ्रि र्ना पादमूलयोः, मे. अङ्घ्रिः पादद्रुमूलयोः, हे. अङ्घ्रिः सत्रात् पादमूलयोः, त्रि. अङ्घ्रिः सत्रात् पादवृक्षयोः, वि.

अचल. अचला वसुधायां स्यादचलः शैलकीलयोः, मे, वि. अचलस्तु गिरिकीलयोः। अचला भुवि, हे. शैलेऽचलोऽचला भूमौ, त्रि.

अच्युत. अच्युतस्तु हरौ पुंसि त्रिषु स्थिरे, मे. अच्युतस्तु स्थिरे सत्राद्गरुड़ध्वजे, वि. अच्युतो द्वादशस्वर्गे केशवाभ्रष्टयोरपि, हे.

अच्छ. अच्छः स्फटिकभल्लूकनिर्मलेष्वच्छमव्ययम्। आभिमुख्ये, मे. वि. अच्छो भल्लूके स्फटिकेऽमले। अच्छाऽभिमुख्येऽव्ययम्, हे. प्रसन्ने भल्लुकेऽप्यच्छः, अ.

अज. अजश्छागे हरिब्रह्मविधुस्मररूपे हरे, मे. अजो हरौ हरे कामे विधौ छागे रघोः सुते, वि. अजश्छागे हरे विष्णौ रघुजे वेधसि स्मरे, हे. अजा विष्णुहरच्छागाः, अ. अजस्तु ब्रह्मविष्णुस्मरेष्वपि, त्रि.

अजित. अजितो ना हरौ त्रिषु। अनिर्जिते च, मे. अजितः कमलापतौ। अनिर्जिते च, वि. अजितस्तीर्थकृद्भेदे बुद्धे विष्णावनिर्जिते, हे.

अजिर. अजिरं प्राङ्गणे वाते विषये दर्दुरे तनौ। स्त्री चवडराम्, मे. अजिरं प्राङ्गणे वाते विषये दर्दुरे तनौ, वि. अजिरं दर्दुरे काये विषये प्राङ्गणेऽनिले, हे. अजिरं विषये कायेऽपि, अ.

अञ्जन. अञ्जनं कज्जले चाक्तौ सौवीरे च रसाञ्जने। पुंसि जेत्रष्ठादिग्गजयोरञ्जना वानरीभिदि। अञ्जनी लेप्यनार्यत्रां च, मे. अञ्जनं कज्जले चाङ्क्ते सौवीरे च रसाञ्जने। अञ्जनो दिग्गजे जेत्रष्ठ्यारञ्जना-

प्यनिलस्त्रियाम्। आञ्जनी लेपनार्थां सत्रात्, वि. आञ्जनं मसौ। रसाञ्जनेऽक्तौ सौवीरेऽथाञ्जनो दिङ्गतङ्गजे। अञ्जना हनुमन्मातर्यथाञ्जनी लेपयोषिति, हे.

अज्ञ. सत्रादज्ञो जड़मूर्खयोः, मे. अज्ञस्तु जड़मूर्खयोः, वि. अज्ञस्त्रिषु जड़े मूर्खे, त्रि.

अञ्जलि (ली). अञ्जलिस्तु पुमान् हस्तसम्पुटे कुड़वेऽपि च, मे. अञ्जली कुड़वे विद्यादञ्जलिः करसम्पुटे, वि. अञ्जलिस्तु कुड़वे करसम्पुटे, हे.

अञ्जसा. अञ्जसाशब्द आख्यातस्तत्त्वतूर्णार्थयोरपि, मे. अञ्जसा तत्त्वतूर्णयोः, वि. अञ्जसा शैघ्रतत्त्वयोः, अव्य.

अट्ट. अट्टं भक्ते चतुष्के ना चौमेऽत्यर्थे गृहान्तरे, मे. अट्टं भक्ते चतुष्के च चौमेऽत्यर्थे गृहान्तरे, वि. अट्टो हट्टाट्टालकयो र्भृशे। चतुष्कभक्तयोः, हे. अत्यर्थचौमयोरट्टः, त्रि.

अणि. अणिराणिवदध्याग्रकीलाश्रिसीमसु द्वयोः, मे. अणिराणिवदध्याग्रकीले सत्रादश्रिसीमयोः, वि. अणिराणिवदश्रौ सत्रात् सीमन्यध्याग्रकीलके, हे. किलप्रागग्राश्रिसीमासु सत्रादाणिवदणि र्द्वयोः, त्रि.

अणु. अणु व्रीहिविशेषे सत्रात् पुंसि सूक्ष्मेऽभिधेयवत्, मे. अणु व्रीहिसूक्ष्मयोः, वि. अणु व्रीह्यल्पयोः, हे. सूक्ष्मे व्रीह्यन्तरेऽप्यणुः त्रि. व्रीहावप्यणुरिष्यते, ह.

अणुक. अणुको निपुणाल्पयोः, मे, त्रि. अणुको निपुणेऽल्पे च, हे.

अण्ड. अण्डं मुष्के च पेश्यां सत्रात्, मे. अण्डं खगादिकोषे सत्रात् मुष्के वीर्येऽपि च क्वचित्, वि. अण्डं पेशीकोषमुष्कयोः, हे. प्राणयङ्गकोषयोरण्डम्, त्रि.

आण्डज. अण्डजो मृगनाभौ सत्रात् सरटेऽहौ खगे झषे, मे. अण्डजः कृकलासे सत्रात् खगे मीने भुजङ्गमे। कस्तूर्यामण्डजा प्रोक्ता, वि. अण्डजः सत्राच्छरटेऽहौ खगे झषे। अण्डजा तु मृगीनाभौ, हे. अण्डजः

अङ्गारित. अङ्गारितन्तु दग्धे स्यात् पलाशकलिकोद्गमे। हसन्त्यां च लतामात्रे नदीभेदे च योषिति, मे. अङ्गारितं पलाशीयकलिकोद्गमदग्धयोः, वि. अङ्गारितन्तु भस्मिते। पलाशकलिकोद्भेदे, हे.

अङ्गुलि(ली). अङ्गुलिः करशाखायां कर्णिकायां गजस्य च, मे, हे, वि.

अङ्घ्रि. अङ्घ्रि र्ना पादमूलयोः, मे. अङ्घ्रिः पादद्रुमूलयोः, हे. अङ्घ्रिः स्यात् पादमूलयोः, त्रि. अङ्घ्रिः स्यात् पादवृक्षयोः, त्रि.

अचल. अचला वसुधायां स्यादचलः शैलकीलयोः, मे, वि. अचलस्तु गिरिकीलयोः। अचला भुवि, हे. शैलेऽचलोऽचला भूमौ, त्रि.

अच्युत. अच्युतस्तु हरौ पुंसि त्रिषु स्थिरे, मे. अच्युतस्तु स्थिरे स्याद्गरुड़ध्वजे, वि. अच्युतो द्वादशस्वर्गे केशवाभ्रष्टयोरपि, हे.

अच्छ. अच्छः स्फटिकभल्लूकनिर्मलेष्वच्छमव्ययम्। आभिमुख्ये, मे. वि. अच्छो भल्लूके स्फटिकेऽमले। अच्छाऽभिमुखेऽव्ययम्, हे. प्रसन्ने भल्लुकेऽप्यच्छः, अ.

अज. अजश्छागे हरिब्रह्मविधुस्मरनृपे हरे, मे. अजो हरौ हरे कामे विधौ छागे रघोः सुते, कि. अजश्छागे हरे विष्णौ रघुजे वेधसि स्मरे, हे. अजा विष्णुहरच्छागाः, अ. अजस्तु ब्रह्मविष्णुस्मरेष्वपि, त्रि.

अजित. अजितो ना हरौ त्रिषु। अनिर्जिते च,मे. अजितः कमलापतौ। अनिर्जिते च, वि. अजितस्तीर्थकृद्भेदे बुद्धे विष्णावनिर्जिते, हे.

अजिर. अजिरं प्राङ्गणे वाते विषये दर्दुरे तनौ। स्त्री चण्डयाम्, मे. अजिरं प्राङ्गणे वाते विषये दर्दुरे तनौ, वि. अजिरं दर्दुरे काये विषये प्राङ्गणेऽनिले, हे. अजिरं विषये कायेऽपि, अ.

अञ्जन. अञ्जनं कज्जले चाक्तौ सौवीरे च रसाञ्जने। पुंसि जेरष्टादिग्गजयोरञ्जना वानरीभिदि। अञ्जनी लेप्यनार्यौ च, मे. अञ्जनं कज्जले चाक्तौ सौवीरे च रसाञ्जने। अञ्जनो दिग्गजे जेरष्ठ्याम् अञ्जना-

प्यनिलस्त्रियाम्। अञ्जनी लेपनार्यां स्त्रात्, वि. अञ्जनं मसौ। रसाञ्जनेऽक्तौ सौवीरेऽयाञ्जनो दिग्गजङ्गजे। अञ्जना हनुमन्मातर्यञ्जनी लेपयोषिति, हे.

अज्ञ. स्त्रादज्ञो जड़मूर्खयो:, मे. अज्ञस्तु जड़मूर्खयो:, वि. अज्ञस्त्रिषु जड़े मूर्खे, त्रि.

अञ्जलि (ली). अञ्जलिस्तु पुमान् हस्तसम्पुटे कुड़वेऽपि च, मे. अञ्जली कुड़वे विद्यादञ्जलि: करसम्पुटे, वि. अञ्जलिस्तु कुड़वे करसम्पुटे, हे.

अञ्जसा. अञ्जसाशब्द आख्यातस्तत्वतूर्णार्थयोरपि, मे. अञ्जसा तत्त्वतूर्णयो:, वि. अञ्जसा शीघ्रतत्वयो:, अव्य.

अट्ट. अट्टं भक्ते चतुष्के ना चौमेऽत्यर्थे गृहान्तरे, मे. अट्टं भक्ते चतुष्के च चौमेऽत्यर्थे गृहान्तरे, वि. अट्टो हट्टाट्टालकयो भृशे। चतुष्कभक्तयो:, हे. अत्यर्थचौमयोरट्ट:, त्रि.

अणि. अणिराणिवद्च्चाग्रकीलास्त्रिसीमसु द्वयो:, मे. अणिराणिवद्च्चाग्रकीले स्त्रादस्त्रिसीमयो:, वि. अणिराणिवदश्रौ स्त्रात् सीमन्यच्चाग्रकीलके, हे. किलप्रागग्रास्त्रिसीमासु स्त्रादाणिवदणि द्वयो:, त्रि.

अणु. अणु व्रीहिविशेषे स्त्रात् पुंसि सूक्ष्मेऽभिधेयवत्, मे. अणु व्रीहिसूक्ष्मयो:, वि. अणु व्रीह्यल्पयो:, हे. सूक्ष्मे व्रीह्यन्तरेऽप्यणु: त्रि. व्रीहावप्यणुरिष्यते, ह.

अणुक. अणुको निपुणाल्पयो:, मे, वि. अणुको निपुणेऽल्पे च, हे.

अण्ड. अण्डं मुष्के च पेश्यां स्त्रात्, मे. अण्डं खगादिकोषे स्त्रान् मुष्के वीर्येऽपि च क्वचित्, वि. अण्डं पेशीकोषमुष्कयो:, हे. प्राणजकोषयोरण्डम्, त्रि.

अण्डज. अण्डजो मृगनाभौ स्त्रात् सरटेऽह्नौ खगे झषे, मे. अण्डज: कृकलासे स्त्रात् खगे मीने भुजङ्गमे। कस्तूर्यामण्डजा प्रोक्ता, वि. अण्डज: स्त्राच्छरटेऽह्नौ खगे झषे। अण्डजा तु मृगीनाभौ, हे. अण्डज:

खगमीनयोः, त्रि.

आखण्डीर. आखण्डीरः पुरुषे शक्रे, मे. वि. आखण्डीरः शक्रनरयोः, हे. शक्रोऽपि षण्डश्चाखण्डीरौ, त्रि.

अतस्. अतो भवेत् कारणापदेशनिर्देशयोरपि। पञ्चम्यर्थे, वि. अतो हेतोरपदेशवत्। निर्देशे पञ्चम्यर्थे च, हे. अत इतुत्रचत्रे हेतौ, र.

अति. अतिशब्दः प्रशंसायां प्रकर्षे लङ्घनेऽपि च। नितान्तासम्प्रतिक्षेपवाचकोऽप्येष दर्शितः, मे, वि.

अतिगण्ड. अतिगण्डो योगभेदे वृहद्गण्डे तु वाच्यवत्, मे.

अतिथि. अतिथिः कुशपुत्रे स्यात् पुमानागन्तुके त्रिषु, मे. अतिथिः कुशपुत्रेऽपि कोपे प्राघुणिकेऽपि च, वि. अतिथिः कुशनन्दने। गृहागते, हे. अतिथिः कुशपुत्रेऽपि, त्रि.

अतिबल. अथातिबलः प्रबले त्रिषु स्त्री त्वोषधीभिदि, मे. अतिबला बलाभेदे प्रबलेऽतिबलो मतः, वि. अतिबलः स्यात् प्रबलेऽतिबला तु बलाभिदि, हे.

अतिमुक्त. अतिमुक्तस्तु निःसङ्गे वासन्त्यां तिनिशेऽपि च, मे. अतिमुक्तस्तु निष्फले। वासन्तिकायां तिनिशे, हे. अतिमुक्तस्तु वासन्त्यां तिनिशे निष्फलेऽपि च, वि.

अतिवेल. अतिमात्रे त्वतिवेलम्, ह.

अतिसर्ज्जन. अथातिसर्ज्जनं दाने वधेऽपि च नपुंसकम्, मे. अतिसर्ज्जनं वधदानयोः, हे. अतिसर्ज्जनमाम्नातं परिवर्ज्जनदानयोः, वि.

अत्यय. अत्ययोऽतिक्रमे दण्डे विनाशे दोषकृच्छ्रयोः, मे. अत्ययोऽतिक्रमे दोषे विनाशे दण्डकृच्छ्रयोः, हे. अत्ययोऽतिक्रमे कृच्छ्रे दोषे दण्डेऽपि, अ. दोषे चागमे दण्डे च स्यादत्यय इति स्मृतिः, अने. अत्ययः शब्दः प्राज्ञैः कृच्छ्रे चातिक्रमे च निर्दिष्टः, र.

अत्याहित. अत्याहितं महाभीतौ जीवानपेक्षकर्म्मणि, मे, वि. अत्याहितं महाभये जीवनिरपेक्षकर्म्मणि, हे. अत्याहितं महाभीतिः कर्म्म जीवान-

पेक्षि च, श.

अट्टरूह. अट्टरूहो नीलिकायां स्त्री काककण्ठखगे पुमान्, मे. अट्टरूहा नीलिकायां स्यादट्टरूहश्चिलमेखले, वि. अट्टरूहश्चिलमेखले। अट्टरूहा तु नीलिकायाम्, हे.

अथ. अथाथो संशये स्यातामधिकारे च मङ्गले। विकल्पान-न्तरप्रश्नकार्त्स्न्यारम्भसमुच्चये, मे. अथोऽथ स्यातां समुच्चये। मङ्गले संशया-रम्भाधिकारानन्तरेषु च। अन्वादेशे प्रतिज्ञायां प्रश्नसाकल्ययोरपि, हे. अथो अथ च संप्रश्ने मङ्गलारम्भयोरपि। अनन्तरे च कार्त्स्न्ये च संशये च प्रकीर्तितः, वि. मङ्गलानन्तरारम्भप्रश्नकार्त्स्न्येष्वथो अथ, अ. अथानन्तर-कल्याणसंप्रश्नादिषु कथ्यते, श.

अथकिम्. अङ्गीकारेऽपि चाथकिम्, श.

अथर्वन्. अथर्वा ब्राह्मणे पुंसि वेदे तु स्यान्नपुंसकं, मे. अथर्वा ब्राह्मणे वेदे त्वथर्वं परिकीर्तितं, वि.

अथो. v. अथ. अथो इति तथा प्रोक्तं नानाभ्युपगमादिषु, श.

अदस्. अदः परस्मिन्नत्र स्यात्, मे. अदः परस्मिन्नत्रापि, वि. अदोऽत्र च परत्र च, हे.

अदिति. अदिति र्भूदेवमात्रोः (स्त्रियां), मे. अदिति र्वसुधायां स्यात् अदिति र्देवमातरि, वि. अदिति र्भुवि। देवमातरि पार्वत्यां, हे.

अद्धा. असंशये भवेदद्धा, श. स्फुटेऽवधारणे तत्त्वे चाद्धा प्रोक्ता मनीषिभिः, अव्य.

अद्रि. अद्रिः शैलद्रुमार्के ना, मे. अद्रिः शैलद्रुमार्केषु, वि. अद्रिस्तु पर्वते। सूर्ये शाखिनि, हे. अद्रयो द्रुमशैलार्काः, अ. अद्रिः प्रोक्तो रवावपि, श. शैलोऽद्रिरंशुमानिन्द्रः, काने.

अधम. अधमः स्यान्नृशंसहीने, मे. अधमः कुत्सिते न्यूने, वि. अधमो न्यूनगर्ह्ययोः, हे. अधमौ न्यूनकुत्सितौ, अ.

अधर. अधरस्तु पुमानोष्ठे हीनेऽनूर्ध्वे च वाच्यवत्, मे. अधरो

दन्तवसनेऽनूर्द्ध्वे हीनेऽधरोऽन्यवत्, वि. अधरोऽनूर्द्धहीनौष्ठेषु, हे. अधस्तादपि चाधरः, अ. ओष्ठे नीचेऽपि चाधरः, त्रि.

अधि. अधि स्त्रादधिकारे चापीश्वरे च निगद्यते. मे.

अधिक्षिप्त. अधिक्षिप्तः प्रणिहिते कुत्सिते भर्त्सिते त्रिषु, मे. अधिक्षिप्तः प्रणिहिते तथा निर्भर्त्सितेऽपि च, वि. अधिक्षिप्तौ निक्षिप्तभर्त्सितौ, हे.

अधिवास. अधिवासो निवासे स्त्रात् संस्कारे धूपनादिभिः, मे. अधिवासो निवासे च संस्कारे धूपकादिभिः, वि. अधिवासः स्त्रान्निवासे संस्कारे धूपनादिभिः, हे. अधिवासौ स्थानसंस्क्रिये, त्रि.

अधिष्ठान. अधिष्ठानं पुरे चक्रे प्रभावेऽध्यासनेऽपि च, मे, वि. अधिष्ठानं प्रभावेऽध्यासने नगरचक्रयोः, हे. अधिष्ठानं चक्रपुरप्रभावाध्यासनेष्वपि, अ.

अष्टपत्र. अष्टपत्रा तटिनीभेदे प्रगल्भे वाच्यलिङ्गकं. मे. अष्टपत्रस्तु प्रगल्भे स्त्रात् अष्टपत्रा निम्नगाभिदि, वि. अष्टपत्रः प्रगल्भके। अष्टपत्रा निम्नगाभेदे, हे.

अध्यक्ष. अध्यक्षोऽधिकृते पुंसि स्त्रात् प्रत्यक्षेऽभिधेयवत्. मे. अध्यक्षोऽधिकृते प्रोक्तः प्रत्यक्षेऽध्यक्षमिष्यते, वि. अध्यक्षोऽधिकृते त्वक्षे, हे. प्रत्यक्षेऽधिकृतेऽध्यक्षः, अ. समक्षेऽधिकृतेऽध्यक्षः, अने.

अध्यारूढ. अध्यारूढं समारूढेऽप्यधिके चाभिधेयवत्, मे. अध्यारूढं समारूढेऽप्यधिके चापि भेद्यवत्, वि. अध्यारूढः समारूढेऽप्यधिके. हे.

अधूरूढ. अधूरूढा कृतसापत्न्यनार्याम् अधूरूढ ईश्वरे, मे. वि. अधूरूढा कृतसापत्न्ययोषित्यधूरूढ ईश्वरे, हे.

अध्वन्. अध्वा ना पथि संस्थाने स्त्रादवस्कन्दकालयोः. मे. अध्वा वर्त्मनि संस्थाने स्त्रादवस्कन्दकालयोः, वि. अध्वा कालवर्त्मनोः। संस्थाने स्त्रादवस्कन्दे, हे. स्त्रादध्वा कालवर्त्मनोः, त्रि.

अध्वर. अध्वर सावधाने स्त्रात् वसुभेदे क्रतौ पुमान्, मे.

अध्वरो वसुभेदे सत्रात् सावधाने क्रतावपि, वि.

अनघ. अनघो निर्मलापापमनोज्ञेष्वभिधेयवत्, मे. अनघो निर्मलापापमनोज्ञेषु च भेद्यवत्, वि. अनघः सत्राङ्गतपापे मनोज्ञे निर्मलेऽपि च, हे.

अनङ्ग. अनङ्गो मदनेऽनङ्गमाकाशमनसोरपि, मे. अनङ्गो मदनेऽनङ्गमाकाशमनसोः स्मृतम्, वि. अङ्गहीनेऽप्यनङ्गं खे चित्तेऽनङ्गस्तु मन्मथे, हे. अनङ्गः खे स्मरे पुमान्, त्रि.

अनन्त. अनन्ता च विशल्यायां शारिवादूर्वयोरपि। कणादुरालभापथ्यापार्वत्यामलकीषु च। विश्वम्भरागुडूच्योः सत्रात् अनन्तं सुरवर्त्मनि। अनन्तः केशवे शेषे पुमाननवधौ त्रिषु, मे. अनन्तः शेषविष्ण्वोः स्यादनन्तं सुरवर्त्मनि। अनन्तश्चाप्यनवधौ वाच्यवत् समुदाहृतः। अनन्ता शारिवादूर्वाविशल्यालाङ्गलीषु च। अनन्ता हैमवत्यां च गुडूच्यां च निरूप्यते, वि. अनन्तं खे निरवधावनन्तस्तीर्थकृद्धिदि। विष्णौ शेषेऽप्यनन्ता तु गुडूची भूदुरालभा। विशल्या लाङ्गली दूर्वा शारिवा हैमवत्यपि, हे. अप्यनन्तोऽनवधावपि, अ. शेषे विष्णावनन्तो ना गुडूचीदूर्वयोः स्त्रियाम्। क्लीवं खे, त्रि.

अनय. अनयस्तु विपद्दैवाशुभयो र्व्यसनेऽपि च, मे. अनयो व्यसने दैवे अशुभे चापदि स्मृतः, वि. अनयोऽशुभे दैवे स्यात् विपद्‌व्यसनयोरपि, हे. व्यसनान्यशुभं दैवं विपदित्यनयास्त्रयः, श.

अनल. अनलो वसुभेदेऽग्नौ, मे. अनलो वसुदेवेऽग्नौ, वि. अनलोऽनिले। वसुदेवे वसौ वह्नौ, हे.

अनिमि(मे)ष. अनिमिषो मत्स्यदेवयोः, मे. अनिमिषः सुरे मत्स्ये, वि. सुरमत्स्यावनिमिषौ, अ. सुरमीनावनिमिषौ, अने. अनिमिषः सुरमत्स्ययोः, हे.

अनिरुद्ध. अनिरुद्ध उषानाथं पुंसि चाबन्धनेऽन्यवत्, मे. अनिरुद्ध उषानाथे चरे चानर्गलेऽन्यवत्, वि, अनिरुद्धश्चरे पुष्पचापसूनावनर्गले, हे.

अनिल. अनिलो वसुवातयोः, मे, वि.

अनीक. अनीकोऽस्त्री रणे सैन्ये, मे, वि, लि. अनीकं रणसैन्ययोः, हे.

अनीकस्थ. अनीकस्थो रणगते हस्तिशिक्षाविचक्षणे। राजरक्षिणि चिह्ने च वीरमर्दलकेऽपि च, मे. अनीकस्थो रणखले गजशिक्षाविचक्षणे। राजरक्षिषु चिह्ने च वीरमर्दलकेऽपि च, वि. अनीकस्थो रक्षिवर्गेऽप्यनुत्खले वीरमर्दले। चिह्ने गजशिक्षके च, हे.

अनीकिन्. अनीकिनी स्त्रियां सेनामात्रसेनाविशेषयोः, मे.

अनु. अनु हीने सहार्थे च पश्चात्सादृश्ययोरपि। लक्षणेत्थम्भूताख्यानभागवीप्सास्वनुक्रमे। आयामे च समीपे च, मे. अनु हीने सहार्थे च पश्चात्सादृश्ययोरपि। आयामे च समीपे च लक्षणादावनुक्रमे, वि. अनु लक्षणवीप्सेत्थंभूतभागेषु सन्निधौ। सादृश्यायामहीनेषु पश्चादर्थसहार्थयोः, हे. पश्चात्सादृश्ययोरनु, अ.

अनुकर्ष. अनुकर्षो रथाधःस्थदारुण्यप्यवकर्षणे, मे. अनुकर्षोऽनुकर्षणे। अनुकर्षो रथस्याधःस्थिते दारुणि चेष्यते, वि. अनुकर्षोऽनुकर्षणे। रथस्याधो दारुणि च, हे.

अनुतर्ष. अनुतर्षः सुरापानपात्रे तृष्णाभिलाषयोः, मे, वि. अनुतर्षोऽभिलाषे स्यात् तृषाचषकयोरपि, हे. अभिलाषोऽनुतर्षः स्यात् पानेच्छाऽपि, लि.

अनुत्तर. अनुत्तरं त्रिषु श्रेष्ठे प्रतिजल्पविवर्जिते, मे. अनुत्तरः स्मृतः श्रेष्ठे प्रतिजल्पविवर्जिते, वि. अनुत्तरं पुनः। निरुत्तरे च श्रेष्ठे च, हे. स्यादनुत्तरः। एषां विपर्यये श्रेष्ठे, अ. V. उत्तर. श्रेष्ठावाचरावनुत्तरौ, लि.

अनुपम. भवेदनुपमा सुप्रतीकेभ्यां स्त्री त्रिषूत्तमे, मे. अनुपमः सुन्दरेऽव्ययवत्। सुप्रतीकस्त्र योषायां भवेदनुपमाऽपि च, वि. अनुपमस्तु भवेदयं। उपमारहितेऽनुपमेभ्यां, हे.

अनुबन्ध. अनुबन्धस्तु बन्धे स्यात् दोषोत्पादे विनश्वरे। मुख्यानुयायिनि बाले प्रकृतस्यानुवर्त्तने। अनुबन्धी तु हिक्कायां तृष्णायामपि योषिति, मे. अनुबन्धः प्रकृत्यादौ दोषोत्पादे विनश्वरे। मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रकृतस्य निवर्त्तने। अनुबन्धी च हिक्कायां तृष्णायामपि कथ्यते, वि. अनुबन्धः प्रयोगिणि। मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रकृतस्यानुवर्त्तने। दोषोत्पादेऽनुबन्धी तु हिक्कायां तृष्यपि क्वचित्, हे. दोषोत्पादेऽनुबन्धः स्यात् प्रकृत्यादिविनश्वरे। मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रकृतस्यानुवर्त्तने, अ, श्रा.

अनुभाव. अनुभावः प्रभावे स्यान्निश्चये भावबोधके, मे. अनुभावः प्रभावे स्यात् निश्चये भावसूचने, वि. अनुभावो भावसूचने। प्रभावे निश्चये, हे. अनुभावः प्रभावे च सतां च मतिनिश्चये, अ.

अनुमति. अथानुमतिरूनेन्दुपूर्णिमानुज्ञयोरपि (स्त्रियां), मे. अनुमतिः स्यादूनेन्दुपूर्णिमानुज्ञयोरपि, वि. अनुमतिः स्यादनुज्ञापौर्णमासीविशेषयोः, हे. पूर्णिमाभेदेऽनुमतिः सम्मतावपि, त्रि.

अनुवासन. अथानुवासनं स्नेहवस्तिधूपनयोरपि, मे. स्यादनुवासनं स्नेहकर्मधूपनयोरपि, वि. अनुवासनं। स्नेहने धूपने, हे.

अनुशय. भवेदनुशयो द्वेषे पश्चात्तापानुबन्धयोः. मे, वि. अनुशयः पश्चात्तापे दीर्घद्वेषानुबन्धयोः, हे. अथानुशयो दीर्घद्वेषानुतापयोः, अ. द्वेषेऽप्यनुशयः स्मृतः, त्र.

अनुषङ्ग. कारुण्येऽप्यनुषङ्गः स्यात्, त्र.

अनुष्टुभ्. अनुष्टुप् स्यात् सरस्वत्यां छन्दोभेदे च योषिति, मे. वाणी छन्दोऽप्यनुष्टुभौ, त्रि.

अनूक. अनूकं तु कुले शीले पुंसि स्याद् गतजन्मनि, मे. अनूकं तु कुले शीलेऽप्यनूको गतजन्मनि, वि. अनूकमन्वये। शीलेऽनूको गतजन्मनि, हे. शीलान्वयावनूके, अ. अनूकमन्वये शीले, त्र.

अनूचान. अनूचानो विनीते स्यात् साङ्गवेदविचक्षणे, मे, वि.

अनूचानः साङ्गवेदकोविदे विनयान्विते, हे. विनीते विप्रभेदे चानूचानः, त्रि. अनूचानं वदन्त्यार्या विनयावनतं रतम्। साङ्गे प्रवचनेऽधीति-द्विजोऽनूचानसंज्ञकः, श्रा.

अनूप. अनूपो महिषे नाम्बुप्रायदेशे तु वाच्यवत्, मे. अनूपं महिषे विद्याज्जलप्राये तु वाच्यवत्, वि. अनूपस्तु सैरिभे जलप्राये, हे. सजले महिषेऽनूपः, त्रि.

अनृत. अनृतं कृषावसत्येऽपि, मे, वि. अनृतं कर्षणेऽलीके, हे. कृषावसत्येऽनृतम्, त्रि.

अनेडमूक. अनेडमूक उद्दिष्टः शठे वाक्श्रुतिवर्जिते, मे. अनेडमूकमिच्छन्ति वाक्यश्रुतिविवर्जिते, वि. (अन्धेऽप्यनेडमूकः स्यात्, श्र.)

अन्त. अन्तः स्वरूपे नाशे ना न स्त्री शेषेऽन्तिके त्रिषु, मे. अन्तः प्रान्तेऽन्तिके नाशे स्वरूपेऽतिमनोहरे, वि. अन्तः स्वरूपे निकटे प्रान्ते निश्चयनाशयोः। अवयवेऽपि, हे.

अन्ततस्. अन्ततोऽवयवोत्प्रेचापश्चम्यर्थेषु शासने, हे. अन्ततः प्रोक्तं पञ्चम्यर्थे च शासने। संभावनावयवयोरन्ततःपदमिष्यते, वि.

अन्तर्. अन्तः स्वीकारमध्यगोः, मे, हे. अन्त मध्ये तथा प्रीते स्वीकारार्थेऽपि दृश्यते, वि.

अन्तर. अन्तरमवकाशावधिपरिधानान्तर्धिभेदतादर्थ्ये। छिद्रात्मीय-विनावहिरवसरमध्यात्मसदृशेषु, मे. अन्तरं तु परीधाने भेदे रन्ध्रा-वकाशयोः। आत्मान्तर्धिविनात्मीयवहिर्मध्यावधिष्वपि। तादर्थ्येऽवसरे चोक्तम्, वि. अन्तरं रन्ध्रावकाशयोः। मध्ये विनार्थे तादर्थ्ये विशेषे-ऽवसरे विधौ। आत्मीयान्तःपरीधानान्तर्धिवाद्येषु, हे. अन्तरमवकाशा-वधिपरिधानान्तर्धिभेदतादर्थ्ये। छिद्रात्मीयविनावहिरवसरमध्येऽन्तरात्मनि, श्र. रन्ध्रे वस्त्रे विना मध्ये व्यवधानेऽन्तरात्मनि। वहिर्योगेऽवकाशे च विशेषेऽवसरेऽन्तरम्, अने. वस्तुमध्ये तथा छिद्रे व्यवधानेऽन्तरात्मनि। अवकाशे वहिर्योगे विशेषेऽवसरेऽन्तरम्, ह.

अन्तरा. अन्तराऽपि विनाऽर्थे स्यान्मध्यार्थनिकटार्थयोः, मे. वि. अन्तरा पुनः। नानार्थे सन्निधौ मध्ये, हे.

अन्तरेण. अन्तरेण पदं विद्याद्विनामध्यार्थयोरपि, मे. वि. अन्तरेणान्तर्विनार्थयोः, हे.

अन्त्यशय्या. अन्त्यशय्या स्मृता भूमिशय्यायां पितृकानने, मे, वि. अन्त्यशय्या भूशय्या पितृवनं स्मृतिः, हे.

अन्त्यावसायिन्. अन्त्यावसायी श्वपचे मुनिभेदे च नापिते, मे. वि. अन्त्यावसायी श्वपचे मुनौ, हे. अन्त्यावसायी चाण्डाले मुनिभेदे च नापिते, त्रि.

अन्तिक. अन्तिकं निकटे वाच्यलिङ्गं स्त्री सातलौषधौ। चुल्ल्यां ज्येष्ठभगिन्यां च नाट्योक्त्या कथ्यतेऽन्तिका, मे. अन्तिकं पुनः। पार्श्वेऽन्तिका तु चुल्ल्यां स्यात् सातलाख्यौषधेऽपि च। नाट्योक्तौ ज्येष्ठभगिनी अन्तिका प्रोच्यतेऽपि सा, हे. अन्तिकं निकटे चुल्ल्यामन्तिका सातलौषधे। तथा ज्येष्ठभगिन्याश्च नाट्योक्तौ कीर्त्यतेऽन्तिका, वि. अन्तिकं निकटं चुल्लि नाट्योक्तौ चाग्रजाऽन्तिका, त्रि.

अन्तेवासिन्. अन्तेवासी शिष्ये स्याच्चाण्डाले प्रान्तगेऽपि च, मे. अन्तेवासी भवेत् शिष्ये चाण्डाले प्रान्तगेऽपि च, वि. अन्तेवासी पुनरन्त्यजे। शिष्यप्रान्तगयोश्चापि, हे. अन्तेवासीति शिष्ये च नापितेऽपि तथा स्मृतः, धने.

अन्तर्गत. अन्तर्गतं विस्मृते स्यात् मध्यप्राप्ते च वाच्यवत्, मे. अन्तर्गतं विस्मृते स्यात् मध्यप्राप्ते च कथ्यते, वि. अन्तर्गतं पुनः मध्यप्राप्तविस्मृतयोः, हे.

अन्त्य. अन्त्यस्तु पुंसि मुस्तायामन्तोद्भूतेऽधमे त्रिषु, मे. अन्त्यस्त्वन्तभवेऽधमे, हे.

अन्दू. अन्दूः स्त्रियां स्यान्निगडे प्रभेदे भूषणस्य च, मे. अन्दूः स्याद् बन्धनद्रव्ये प्रभेदे भूषणस्य च, वि. अन्दूः स्यान्निगडे भूषाभेदे, हे.

अन्ध. अन्धः स्यात्तिमिरे दृष्टिहीनेऽन्धः समुदाहृतः, वि. अन्धोऽन्धकारेऽक्षिवर्जिते, हे. अन्धं तमस्यपि, श. अन्धः स्यात् तिमिरे क्लीबं चक्षुर्हीनेऽभिधेयवत्, मे.

अन्धिका. अन्धिका द्यूतभेदे च रजन्यामपि योषिति, मे. अन्धिका कैतवेऽपि स्यात् सर्षपीमिश्रयोरपि, हे. अन्धिका कैतवे मिश्रे सर्षपयामपि कथ्यते, वि.

अन्न. अन्नं भक्ते च भुक्ते स्यात्, मे. स्यादन्नं भुक्तभक्तयोः, वि. त्रि. अन्नं भक्तेऽभिते, हे.

अन्य. अन्यः सदृशेतरयोः, मे. हे. अन्यो भिन्नासमानयोः, वि. भिन्नासमानयोरन्यः, त्रि.

अन्यथा. अन्यथा वितथार्थे स्यात् अन्यथा च परार्थके, वि. अन्यथा पुन वितथे चापरार्थे च, मे.

अन्वासन. अन्वासनं स्नेहवस्तावुपासनावनुशोचने, मे, वि. अन्वासनं स्नेहवस्तौ सेवायामनुशोचने, हे.

अन्वाहार्य. अन्वाहार्यममावस्याश्राद्धमिष्टेश्च दक्षिणा, हे.

अप. अप स्यादपकृष्टार्थे वर्जनार्थवियोगयोः। विपर्यये च विकृतौ चौर्ये निर्देशहर्षयोः, मे. अप स्यादपकृष्टार्थे वर्जनार्थवियोगयोः। विपर्ययेऽपि विकृतौ चौर्ये निर्देशहर्षयोः, वि. अप स्तेयेऽपकृष्टे वर्जने मुदि। विपर्यये वियोगे च निर्देशे विकृतावपि, हे.

अपचिति. भवेदपचितिः पूजाव्ययनिष्कृतिहानिषु। (स्त्रियां), मे. भवेदपचितिः पूजाव्ययहानिषु निष्कृतौ, वि. अपचितिर्व्यये हानौ पूजायां निष्कृतावपि, हे. व्ययार्चयोरपचितिः, श.

अपत्य. अपत्यं पुत्रयो र्मतं, मे. वि.

अपदेश. अपदेशः पुमान् लक्ष्ये निमित्तव्याजयोरपि, मे. अपदेशः स्मृतो लक्ष्ये निमित्तव्याजयोरपि, वि. अपदेशस्तु कारणे। व्याजे लक्ष्ये, हे. पदे लक्ष्ये निमित्तेऽपदेशः स्यात्, श.

अपभ्रंश. अपभ्रंशस्तु पतने भाषाभेदापशब्दयोः, मे. अपभ्रंशोऽपशब्दे स्याद्भाषाभेदावपातयोः, वि. अपभ्रंशो भाषाभेदापशब्दयोः। पतने, च, हे. अपभ्रंशो दुष्पतने भाषाभेदापशब्दयोः, त्रि. पतने सत्रादपभ्रंशो भाषाभेदापशब्दयोः, श.

अपर. अपरं गजपश्चार्द्धे स्याज्जरायौ तु योषिति। इतरस्मिन्नपि तथाऽर्वाचीनेऽप्यन्यलिङ्गकः, मे. अपरं त्वधुनार्थे स्यात् पश्चाद्गात्रे च दन्तिनाम्। अर्वाचीनेऽपरं प्राज्ञ जरायौ चापरामपि, वि.

अपराजित. अपराजित ईशाजेष्वन्तरे नाऽजिते त्रिषु। गिरिकर्णीजयादुर्गाशणपर्णीषु योषिति, मे. स्यादपराजितो विष्णौ श्रीकण्ठे चापराजिता। श्वेताजयन्तीदुर्गास्वनिर्जिते त्वभिधेयवत्, वि. अपराजितोऽच्युतते हरे। अजितेऽपराजिता तु दुर्गा श्वेता जयन्त्यपि, हे.

अपलाप. अपलापः प्रेमण्यपह्नवे, मे, वि. अपलापस्तु प्रेमापह्नवयोः, हे.

अपवर्ग. स्यादपवर्गस्त्यागे मोक्षे कार्यावसानसाफल्ये, मे. अपवर्गस्त्यागमोक्षयोः। क्रियावसानसाफल्येऽप्यपवर्गः प्रयुज्यते, वि. अपवर्गस्त्यागमोक्षयोः। क्रियावसानसाफल्येऽपि, हे. अपवर्गस्त्यागमोक्षयोः, त्रि.

अपवर्जन. अपवर्जनं तु दाने निर्वाणत्यागयोरपि, मे. अपवर्जनं निर्वाणे परित्यागे विश्राणिते, हे.

अपवाद. अपवादस्तु निन्दायामाज्ञाविस्रम्भयोरपि, वि. मे. अपवादौ तु निन्दाज्ञे, अ. अववादस्तु निर्देशे निन्दाविस्रम्भयोरपि, हे.

अपष्ठु. अपष्ठुः पुंसि काले च वामे स्यादन्यलिङ्गकः, मे. अपष्ठः कालवामयोः, वि. अपष्ठु (ष्ठ) निरवद्ये स्यात् शोभमानेऽपि च स्मृतं, वि. अपष्ठु (ष्ठ) निरवद्ये च शोभनार्थे च दृश्यते, मे. अपष्ठु चारौ निर्दोषे च, हे.

अपसर्जन. अपसर्जनमाम्नाते परिवर्जनदानयोः, मे.

अपसव्य. अपसव्यं त्रिलिङ्गन्तु दक्षिणप्रतिकूलयोः, मे. अपसव्यं

दक्षिणप्रतिकूलयोः, वि. अपसव्यन्तु दक्षिणे । प्रतिकूले, हे.

अपह्नव. अपह्नवस्तु पुंलिङ्गः स्मृतः स्नेहापलापयोः, मे. अपह्नवोऽपलापे च स्नेहे चापह्नवो मतः, वि. अपह्नवः स्नेहापलापयोः, हे.

अपाङ्ग. अपाङ्गस्त्वङ्गहीने स्यात् नेत्रान्ते तिलकेऽपि च, मे. अपाङ्गमङ्गहीने स्यात् नेत्रान्ते तिलकेऽपि च, वि. अपाङ्गो नेत्रान्तपुण्ड्रयोः, हे. अपाङ्गस्तिलकेऽपि च, अ.

अपाचीन. अपाचीनमपागर्थे विपर्यस्ते च वाच्यवत्, वि. अपाचीनं विपर्यस्तेऽपागर्थे, हे. v. अवाचीन.

अपान. अपानन्तु गुदे क्लीवं पुंसि स्यात्तस्य मारुते, मे. अपानं तु गुदे प्रोक्तमपानस्तस्य मारुते, वि. अपानं गुदेऽपानस्तद्वायौ, हे.

अपावृत. अपावृतस्तु पिहिते स्वतन्त्रेऽपि च वाच्यवत्, मे. अपावृतः स्वतन्त्रे स्यात् पिहिते चाप्यपावृतः, वि. अपावृतोऽपरायत्ते पिहिते, हे.

अपि. अपि सम्भावनाप्रश्नशङ्कागर्हासमुच्चये । तथायुक्तपदार्थेऽपि कामकारक्रियासु च, मे. अपि सम्भावनाप्रश्नशङ्कागर्हासमुच्चये । तथायुक्त पदार्थेषु कामचारक्रियासु च, वि. अपि सम्भावनाशङ्कागर्हणार्हसमुच्चये । प्रश्ने युक्तपदार्थेषु क्रियाकारक्रियासु च, हे. गर्हासमुच्चयप्रश्नशङ्कासम्भावनास्वपि, अ.

अपोगण्ड. अपोगण्डस्तु वलिभे विकलाङ्गे शिशावपि, मे. अपोगण्डस्तु शिशुके विकलाङ्गेऽतिभीरुके, वि. अपोगण्डोऽतिभीरौ स्यात् शिशोरविकलाङ्गयोः, हे.

अप्रतिरथ. भटे पुंस्यप्रतिरथं यात्रामङ्गलसाम्नि च, त्रि.

अब्ज. अब्जोऽस्त्री शङ्खे ना निचुले धन्वन्तरौ च हिमकिरणे । क्लीवं पद्मे, मे. अब्जो धन्वन्तरौ चन्द्रे निचुले शङ्खपद्मयोः । अब्जं स्त्रात्, वि. अब्जो धन्वन्तरौ चन्द्रे शङ्खेऽब्जं पद्मशङ्खयोः, हे. अब्जौ शङ्खशशाङ्कौ च, अ. पद्मधन्वन्तरी चाब्जौ, त्रि.

अब्द. अब्दः संवत्सरे वारिवाहमुस्तकयोः पुमान्, मे. अब्दः संवत्सरे मेघे गिरिभेदे च मुस्तके, वि. अब्दः संवत्सरे मेघे मुस्तके गिरिभिद्यपि, हे. अब्दौ जीमूतवत्सरौ, अ.

अब्धि, अब्धि र्ना सरसि वारिधौ, मे. अब्धिः समुद्रे सरसि, वि. अब्धिः सरसि सागरे, हे.

अभय. अभया स्त्री हरीतक्यामुशीरे च नपुंसकं। निर्भये वाच्यलिङ्गः स्यात्, मे. अभयं स्यादुशीरे च पथ्यायामभया स्त्रियाम्। निर्भये वाच्यवत् प्रोक्तं, वि. अभयमुशीराभीत्योरभया तु हरीतकी, हे.

अभाव. अभावो मरणेऽसत्त्वे, मे. अभावः स्यादसत्तायामभावो निधनेऽपि च, वि. अभावः पुन र्मृतौ। असत्तायाम्, हे. मृतावसत्त्वे चाभावः, त्रि.

अभि. अभीत्थम्भूतकथने चाभिमुख्याभिलाषयोः, मे. अभीत्थंभूतकथनेऽप्यभि वीप्साभिमुख्ययोः, वि. अभि वीप्सालक्षणयोरित्थंभूताभिमुख्ययोः, हे.

अभिख्या. अभिख्या त्वभिधाने स्यात् शोभायाञ्च यशस्यपि, मे. अभिख्या कीर्त्तियशसोरभिख्या नामशोभयोः, वि. अभिख्या तु शोभायां कीर्त्तिसंज्ञयोः, हे. अभिख्या नामशोभयोः, अ. स्यादभिख्या यशस्यपि, त्रि. अभिख्येति समाख्याता कीर्त्तौ कान्तौ च नामनि, अने.

अभिग्रह. अभिग्रहोऽभिग्रहणेऽभियोगेऽपि च गौरवे, मे. अभिग्रहोऽभियोगेऽभिग्रहणे गौरवेऽपि, वि, अभिग्रहस्तु गौरवे। अभियोगेऽभिग्रहणे, हे.

अभिजन. भवेदभिजनः ख्यातौ जन्मभूम्यां कुलध्वजे। कुलेऽपि च पुमान्, मे. अभिजनः कुले ख्यातौ जन्मभूम्यां कुलध्वजे, वि. अभिजनः कुले। कुलध्वजे जन्मभूमौ, हे. कुलेऽप्यभिजनो जन्मभूम्यामपि, अ. कुले ख्याते चाभिजनः, त्रि.

अभिजात. अभिजातः कुलीने स्यात् न्याय्यपण्डितयोस्त्रिषु, मे.

अभिजात. स्मृतो न्याय्ये कुलीनप्राज्ञरूपयोः, वि. अभिजातः कुलोद्भवे। न्याय्ये प्राज्ञे, हे. अभिजातस्तु कुलजे बुधे, अ. न्याय्ये कुलीनबुधयोरभिजातपदं विदुः, शा.

अभितस्. अभितः शीघ्रसाकल्यसम्मुखोभयतोऽन्तिके, मे, वि. अभितोऽभिमुखकात्स्न्यं योः। समयोभयतः शीघ्रे, हे. समीपोभयतः शीघ्रसाकल्याभिमुखेऽभितः, अ.

अभिनिष्टान. अभिनिष्टानोऽप्यक्षरमात्रेऽपि सत्राहिसर्जनीये च, मे. अभिनिष्टानशब्दोऽपि विसर्जनीयेऽक्षरे मतः, वि. अभिनिष्टानस्तु वर्णे विसर्गे, हे. वर्णमात्रे विसर्गे चाभिनिष्टानः, त्रि.

अभिनीत. अभिनीतं त्रिषु न्याय्ये संस्कृतामर्षिणोरपि, मे. अभिनीतो भवेन्न्याय्ये संस्कृतामर्षिणोरपि, वि. अभिनीतस्तु न्याय्येऽमर्षिणि संस्कृते, हे. युक्तेऽतिसंस्कृतेऽमर्षिण्यभिनीतः, अ.

अभिपन्न. अभिपन्नोऽपराद्धेऽभिग्रस्ते चापद्गते त्रिषु, मे. अभिपन्नोऽपराद्धेऽभिद्रुते ग्रस्ते विपद्गते, वि. अभिपन्नोऽपराद्धोऽभिग्रस्तव्यापद्गतावपि, अ.

अभिमर. भवेदभिमरो युद्धे बधे स्वबलसाध्वसे, मे. अभिमरो बधे युद्धे तथा स्वबलसाध्वसे, वि. अभिमरो बधे। स्वबलसाध्वसे युद्धे, हे.

अभिमर्द. अभिमर्दस्तु पुंसि स्यात् अपमर्दे सम्पराये च, मे. अभिमर्दो रणमद्ययोः, वि. अभिमर्दः मद्ययुद्धयोः, हे.

अभिमान. अभिमानोऽर्थादिदर्पेऽज्ञाने प्रणयहिंसयोः, मे. अभिमानः स्मृतो ज्ञाने वर्गे प्रणयहिंसयोः, वि. अभिमानस्त्वहङ्कृतौ। हिंसायां प्रणये ज्ञाने, हे. अभिमानोऽर्थादिदर्पे ज्ञाने प्रणयहिंसयोः, अ. गर्वविज्ञप्तिहिंसासु प्रणये चाभिमानवाक्, शा.

अभियुक्त. अभियुक्तः परै रुद्धे तत्परेऽप्यभिधेयवत्, मे. अभियुक्तः परै रुद्धे तथा स्यादतितत्परे, वि. अभियुक्तः परै रुद्धे तत्परे, हे.

अभिरूप. अभिरूपो बुधे रम्ये, मे, वि. बुधमनोज्ञयोः, श. V. सुरूप.

अभिशस्ति. अभिशस्तिः स्मृता लोकापवादे प्रार्थनेऽपि च, वि. अभिशस्तिः पुन र्लोकापवादे प्रार्थनेऽपि च, हे. अभिशस्तिः प्रार्थनापवादयोश्च (स्त्रियां), मे. अभिशापप्रार्थनयोरभिशस्तिपदं विदुः, शा.

अभिषङ्ग. अभिषङ्गः पुंलिङ्गः पराभवाक्रोशशपथेषु, मे. अभिषङ्गस्तु शपथे सत्राद।क्रोशे पराभवे, वि. अभिषङ्गः पराभवे। आक्रोशे शपथे च, हे. शापे त्वभिषङ्गः पराभवे, अ. शपथेऽप्यभिषङ्गः सत्रात्, त्रि. संसर्गेऽभिभवे क्रोशेऽप्यभिषङ्गः प्रकीर्त्तितः, रु. आक्रोशशापाभिभवेष्वभिषङ्ग-पदं विदुः, शा.

अभिषव. भवेदभिषवः स्नाने मद्यसन्धानयज्ञयोः, मे, वि. अभिषवः क्रतौ मद्यसंधानस्नानयोरपि, हे. यागे च मद्यसन्धाने स्नाने चाभिषवः पुमान्, त्रि.

अभिस्य(ष्य)न्द. अभिस्यन्दोऽतिवृद्धौ सत्रात् आस्रावेऽक्षिगदेऽपि च, मे, वि. अभिस्यन्द आस्रावनेत्ररोगातिवृद्धिषु, हे.

अभिहार. अभिहारोऽभियोगे च चौर्य्ये सन्नहनेऽपि च, मे. अभिहारः सन्नहने चौर्य्यप्रमद्यपयोरपि, हे. अभिहारोऽभियोगे च चौर्य्ये सन्नहने, अ. अभिहारः सन्नाहे सत्रादभियोगे परस्वहरणे च, रु.

अभीक. अभीकः कामुके क्रूरे निर्भये त्रिषु वा कवौ, मे. अभीकः कामुके क्रूरे कवौ च भयवर्जिते, वि. अभीको निर्भये कम्रे, हे. अभीकस्त्व-भयकामिनोः, त्रि.

अभीक्ष्ण. अभीक्ष्णन्तु भृशे नित्यतद्युक्तक्रिययोस्त्रिषु, मे. अभीक्ष्णं तु तथा पौनःपुन्ये सत्रात् सन्ततेऽपि च, वि. अभीक्ष्णं तु भृशं नित्यं, हे. अभीक्ष्णस्तु भृशे नित्ये, त्रि. अभीक्ष्णम् (अ) मुहुरश्रान्ते शीघ्रप्रकर्षयो-रपि, मे, वि. अभीक्ष्णं शीघ्रप्रकर्षयोः। पौनःपुन्ये सन्तते च, हे.

अभीषु. अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ ना, मे. अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ, वि, अ. अभीषुः प्रग्रहरोचिषोः, हे.

अभ्यागम. अभ्यागमो विरोधाभिघाताभ्युद्गमनान्तिके, मे, अभ्या

गमोऽन्तिके घाते विरोधाभ्युद्गमाजिषु, वि. अभ्यागमः समरेऽन्तिके। घाते रोधेऽभ्युपगमे, हे. अभ्यागमो विरोधे च, त्रि.

अभ्यास. अभ्यासोऽभ्यसनेऽन्तिके, मे, वि. योग्यायामन्तिकेऽभ्यासः, त्रि.

अभ्युपगम. अभ्युपगमस्तु पुंसि स्वीकारेऽन्तिकसमागमे च, मे. अभ्युपगमः स्वीकारे समीपागमनेऽपि च, वि. अभ्युपगमः समीपागमने स्वीकृतावपि, हे.

अभ्र. अभ्रं मेघे च गगने धातुभेदे च काञ्चने, मे. अभ्रं नभःस्वर्गवलाहकेषु, वि. अभ्रन्तु त्रिदिवे गगनेऽम्बुदे, हे. स्यादभ्रं व्योममेघयोः, त्रि. उपर्यभ्रमम्भोधरे स्वर्णं विदुरभ्रं विपश्चितः, अने.

अमति. अथामतिः पुंसि हिमदीधितिकालयोः, मे. अमतिः कालचन्द्रयोः, वि. अमतिः कालदण्डे च, हे.

अमर. अमरस्त्रिदशेऽप्यस्थिसंहारे कुलिशद्रुमे। स्त्री गुडूच्यमरावत्योः स्थूणादूर्वाजरायुषु, मे. अमरस्त्रिदशेऽप्यस्थिसंहारे कुलिशद्रुमे। दूर्वामरावतीस्थूणागुडूचीष्वमरा मता, वि. अमरः सुरे। स्नुहीष्वस्थिसंहारेऽप्यमरा त्वमरावती। स्थूणा दूर्वा गुडूची च, हे. अमरा नाभिनालायां गुडूच्यामपि, त्रि.

अमरपुष्प. अमरपुष्पस्तु केतके चूतकाशयोः, हे.

अमल. अमलन्त्वभ्रके क्लीवं लक्ष्म्यां स्त्री निर्मले त्रिषु, मे. अमला लक्ष्म्याममलं विशदेऽभ्रके, वि.

अमा. अमाऽन्तिकसहार्थयोः, मे. अमा सहार्थान्तिकयोः, वि. स्यादमा सन्निधानेऽर्थे सहार्थे, हे. सहार्थान्तिकयोरमा, ह.

अमृत. अमृतं यज्ञशेषे सत्रात् पीयूषे सलिले घृते। अयाचिते च मोक्षे च ना धन्वन्तरिदेवयोः। अमृता मागधीपथ्यागुडूच्यामलकीषु च, मे. अमृतं यज्ञशेषे सत्रात् पीयूषे सलिले घृते। अयाचिते च मोक्षे च धन्वन्तरिसुपर्वणोः॥ सत्रादमृतोऽमृता पथ्यागुडूच्यामलकीषु च, वि. अमृतं यज्ञशेषेऽम्बुसुधामोक्षेष्वयाचिते। अम्बकाञ्चनयो र्जग्धौ

स्वे स्वादुनि रसायने। घृते स्वग्ये गोरसे चामृतो धन्वन्तरौ सुरे। अमृताऽमलकीपथ्यागुडूचीमागधीषु च, हे. अमृ, च घृतामृते, अ. मोक्षः सुधा यज्ञशेषोऽयाचितं वारि चामृतं। अमृता तु गुडूच्यां स्यात् हरित-क्यामलक्यपि, त्रि. अमृतं वारि विज्ञेयं देवभोज्यन्तथामृतम्, अने.

अमोघ. अमोघं सफले वाच्यवत् स्त्री पथ्याविड़ङ्गयोः, मे. अमोघः सफलेऽमोघा पुनः पथ्याविड़ङ्गयोः, हे. अमोघः सफलेऽमोघा विड़-ङ्गाभययोः स्मृता, वि.

अम्बर. अम्बरे व्योमवाससी, अने. अम्बरं न द्वयो र्व्योम्नि सुग-न्धयन्तरवस्त्रयोः, मे. अम्बरं वाससि व्योम्नि कार्पासे च सुगन्धके, वि. अम्बरं व्योमवस्त्रयोः। कार्पासे सुरभिद्रव्ये रदच्छदकपापयोः, हे. अम्बरं व्योम्नि वाससि, अ.

अम्बरीष. अम्बरीषं रणे भ्राष्ट्रे क्लीवं पुंसि नृपान्तरे। नरकस्य प्रभेदे च किशोरे भास्करेऽपि च॥ आम्रातकेऽनुतापे च, मे. अम्बरीषं रणे भ्राष्ट्रेऽप्यम्बरीषो नृपान्तरे। मार्तण्डे खण्डपरशौ आम्रातककिशो-रयोः, वि. अम्बरीषो नृपे सूर्ये युधि भ्राष्ट्रकिशोरयोः। आम्रातके खण्ड-परशौ, हे.

अम्बष्ठ. अम्बष्ठो देशभेदेऽपि विप्राद्वैश्यासुतेऽपि च। अम्बष्ठा चा-म्ललोण्यां स्यात् पाठायूथिकयोरपि, मे, वि. अम्बष्ठो विप्रतो वैश्यात-नये नीवृदन्तरे, हे. अम्बष्ठा स्यादम्ललोण्यां पाठायूथिकयोरपि। वैश्या-द्विजन्मजेऽम्बष्ठः पाठायूथिकयोः स्त्रियां, त्रि.

अम्बिका. अम्बिका पार्वतीमात्रो धृतराष्ट्रस्य मातरि, मे. अम्बि-कोमापाण्डुमात्रो र्देवताभिदि मातरि, हे. अम्बिका पार्वतीपाण्डुजन-न्योरपि मातरि, वि. गौर्य्यां मातरि चाम्बिका, त्रि.

अम्बुज. अम्बुजो निचुले पुंसि कमले तु नपुंसकं, मे. निचुलेऽपि चाम्बुजः, त्रि.

अम्ल. अम्लो रसस्य भेदे स्यात्, अम्ली चाङ्गेरिकौषधौ, मे. अम्लो

रसप्रभेदे सत्रात् अम्ली चाङ्गेरिकौषधौ, वि. अम्लो रसेऽम्लवेतसे, अम्ली चाङ्गेर्यत्राम्, हे.

अम्लान. अम्लानो महासहायां नान्यलिङ्गस्तु निर्मले, मे. अम्लानो भिण्टिकाभेदे वाच्यवन्निर्मले स्मृतः, वि. अम्लानस्त्वमले भिण्टीभेदे, हे.

अम्लिका. अम्लिका तिन्तिड़ी चाम्लोद्गारचाङ्गेरिकासु च, मे. वि. अम्लिका तिन्तिड़ीकाम्लोद्गारचाङ्गेरिकासु च, हे.

अयन. अयनं पथि भानोरप्युदग्दक्षिणतो गतौ, मे. अयनं पथि भानोः सत्रात् उदग्दक्षिणतो गतौ, वि. अयनं पथि गेहेऽर्कस्योदग्दक्षिणतो गतौ, हे.

अयि. अयि प्रश्नानुनययोस्तथा सम्बोधनेऽपि च, मे. अयि प्रश्नानुनययोः, वि. अयि प्रश्नेऽनुनये सत्रात्, हे. अयि प्रश्ने सानुनये, ह.

अये. अये क्रोधे विषादे च सम्भ्रमे स्मरणेऽपि च, मे. अये क्रोधविषादयोः संभ्रमे स्मरणे च, हे. अये क्रोधे विषादे च संभ्रमे स्मरणेऽपि च, वि.

अयोग. अयोगो विधुरे कूटे विश्लेषे कठिनोद्यमे, मे. वि. अयोगः कठिनोद्यमे। विश्लेषे विधुरे कूटे, हे. अयोगो विधुरेऽपि च, त्रि.

अर. अरं शीघ्रे च चक्राङ्गे शीघ्रगे पुनरन्यवत्, मे, वि. अरो जिनेऽरं चक्राङ्गे शीघ्रशीघ्रगयोरपि, हे.

अरणि. अरणिर्वह्निमन्थे ना द्वयो र्निर्मन्थ्यदारुणि, मे. अरणिर्वह्निमन्थेऽपि स्मृतो निर्मन्थ्यदारुणि, वि.

अरत्नि. अरत्नि र्ना सप्रकोष्ठततांगुलिकरेऽपि च। कफोणावपि, मे. अरत्निः कफोणौ हस्ते सप्रकोष्ठतताङ्गुलौ, वि. अरत्निः कूर्परे पाणौ सप्रकोष्ठतताङ्गुलौ, हे.

अरर. अररं छदकपाटयोः, मे. अररं कपाटे छदनेऽपि च, वि.

अरविन्द. चक्रमप्यरविन्दं सत्रादरविन्दं सरोरुहम्, अने.

अराल. अरालः कुटिले सर्जरसे समददन्तिनि, मे, वि. अरालः समदद्विपे। वक्रे सर्जरसे चाथ, हे. अरालः सर्जवक्रयोः, त्रि.

अरिष्ट. अरिष्टो लशुने निम्बे फेनिले काककङ्कयोः। अरिष्टमशुभे तक्रे सूतिकागार आसवे। शुभे मरणचिह्ने च, मे. अरिष्टो लशुने निम्बे फेनिले कङ्ककाकयोः। अरिष्टं सूत्यगारेऽन्तश्चिह्ने तक्रे शुभेऽशुभे, हे, अरिष्टं सूतिकागारे तक्रेऽपि च पुमांस्त्वयम्। काके निम्बे च लशुने, त्रि. अरिष्टमशुभेऽपि निर्दिष्टं, ह. अरिष्टे तु शुभाशुभे, अ. अरिष्टं गृहमितुरङ्गमरिष्टो वृषभासुरः। काकनिम्बावरिष्टौ च अरिष्टं क्षेमभीरितम्, कमे. अरिष्टः फेनिले निम्बे लशुने काककङ्कयोः। अरिष्टं सूतिकागारे तक्रे चिह्ने शुभाशुभे, वि.

अरुण. अरुणोऽव्यक्तरागेऽर्के सन्ध्यारागेऽर्कसारथौ। निःशब्दे कपिले कुष्ठभेदे ना गुणिनि त्रिषु। अरुणाऽतिविषाश्यामामञ्जिष्ठात्रिवृतासु च, मे. अरुणोऽव्यक्तरागे स्यात् सन्ध्यारागेऽर्कसारथौ। निःशब्दे कपिले कुष्ठे द्रव्ये वाच्यवदिष्यते। अरुणाऽतिविषाश्यामामञ्जिष्ठात्रिवृतासु च, वि. अरुणोऽर्केऽनूरुपिङ्गयोः। सन्ध्यारागे कुष्ठभेदे निःशब्दाव्यक्तरागयोः। अरुणा त्रिवृताश्यामामञ्जिष्ठातिविषासु च, हे. अरुणो भास्करेऽपि स्याद्वर्णभेदेऽपि च त्रिषु, अ. अरुणो भास्करेऽनूरौ मञ्जिष्ठाऽतिविषाऽरुणा। त्रिष्वारक्ते व्याकुलेऽपि, त्रि.

अरुष्कर. अरुष्करो व्रणकृति त्रिषु भल्लातके पुमान्, मे. अरुष्करो व्रणकृति भल्लाते चाप्यरुस्करः, वि. अरुष्करः व्रणकरे भल्लातकफलेऽपि च, हे. व्रणकार्यप्यरुष्करः, अ.

अरे. अरे प्राकृत्यसूययोः, मे.

अर्क. अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्पतौ, मे, वि. अर्को द्रुभेदे स्फटिके ताम्रे सूर्येऽत्र विडौजसि, हे. अर्कः स्फटिकसूर्ययोः, अ. शक्रार्कपर्णयोश्चार्कः, त्रि. अर्कौ स्फटिकभास्करौ, अमे.

अर्गट. अर्गटोऽन्तर्गलेऽर्गले, वि.

अर्गल. अर्गलं त्रिषु कल्लोले दण्डेऽन्तरकपाटयोः, मे. स्यादर्गलन्तु कल्लोले दण्डे चान्तःकपाटयोः, वि. स्यादर्गलं तु कल्लोले परिघेऽपि, हे.

अर्घ. अर्घः पूजाविधौ मूल्ये, मे, वि, हे. मूल्ये पूजाविधावर्घः, अ. अर्चनामूल्ययोरर्घः, रु.

अर्घ्य. अर्घ्यमर्घस्य योग्ये स्यात् आर्घार्थेऽपि च वाच्यवत्, मे. अर्घ्यमर्घार्थयोग्ययोः, वि. अर्घ्यमर्घार्थमर्घार्हं, हे.

अर्चा. अर्चा पूजाप्रतिमयोः, मे, वि. अर्चा पूजा प्रतिमाऽपि च, हे. प्रतिमापूजयोरर्चा, त्रि.

अर्चिस्. अथार्चिर्मयूखशिखयोर्ना, मे. अर्चिर्मयूखशिखयोः, वि, हे. ज्वालाभासौ न पुंस्यर्चिः, अ.

अर्जुन. अर्जुनः ककुभे पार्थे कार्त्तवीर्यमयूरयोः। मातुरेकसुतेऽपि स्यात् पुंलिङ्गो धवलेऽन्यवत्॥ नपुंसकं तृणे नेत्रगदे चाप्यर्जुनी गवि। उषायां बाहुदानद्यां कुट्टिन्यामपि च क्वचित्, मे. अर्जुनः ककुभे पार्थे कार्त्तवीर्यमयूरयोः। मातुरेकसुते च स्यादर्जुनो धवलेऽन्यवत्। अर्जुनं तु तृणे नेत्रगदे चापरर्जुनी गवि। उषायां करतोयायां कुट्टन्यामपि च क्वचित्, वि. अर्जुनं तृणे सिते। नेत्ररोगेऽर्जुनः पार्थे हैहये ककुभद्रुमे। मातुरेकसुते चार्जुन्युषा गौः कुट्टनी सरित्, हे. अथ हैहये। पार्थे द्रुमे मयूरे ना अर्जुनस्त्रिषु पाण्डरे। अर्जुनी गवुषायाश्च, त्रि. शुक्लो वर्णोऽर्जुनो नाम पाण्डवोऽपरर्जुनो मतः। अर्जुनस्तृणजातिः स्यात् अर्जुनः ककुभो द्रुमः, अने.

अर्थ. अर्थो विषयार्थनयोर्धनकारणवस्तुषु। अभिधेये च शब्दानां निवृत्तौ च प्रयोजने, मे. अर्थः प्रकारे विषये वित्तकारणवस्तुषु। अभिधेयेऽपि शब्दानां निवृत्तौ च प्रयोजने, वि. अर्थो हेतौ प्रयोजने। निवृत्तौ विषये वाच्ये प्रकारद्रव्यवस्तुषु, हे. अर्थोऽभिधेयरैवस्तुप्रयोजननिवृत्तिषु, अ. स्यादर्थो विषयेऽपि च, त्रि. निवृत्तावभिधेयेऽर्थो धने प्रोक्तः प्रयोजने, अने. अभिधेयाभिप्रायप्रयोजनद्रव्यवाचकेष्वर्थः, रु.

अर्थपति. अर्थपतिः पुंलिङ्गो धनादिनाथे च नरनाथे, मे. अर्थपतिः कुबेरे स्यात् ईश्वरेऽर्थपतिस्तथा, वि.

अर्थिन्. अर्थी पुमान् याचके स्यात् सेवके च विवादिनि, मे. अर्थी स्यात् याचके यक्ष्मे सेवके च विवादिनि, वि. अर्थिनौ याचक-सेवकौ, हे.

अर्थंत्र. अर्थत्र शिलाजतुन्यथर्त्री बुधे न्यायेत्र च वाचत्रवत्, मे. अर्थत्र शिलाजतुन्यर्थत्रः संप्रार्थत्र न्यायत्रविज्ञयोः, हे. आत्मवाननपेतोऽर्थादर्थत्रौ, अ. अर्थत्र शिलाजतुन्यथर्त्री बुधे न्यायेत्र तु वाचत्रवत्, वि.

अर्दित. अर्दितं याचितेऽपि स्यात् वातव्याधौ च हिंसिते, मे. अर्दितं याचिते श्रेयं वातव्याधौ च हिंसिते, वि. अर्दितं तु वातव्याधौ-हतेऽर्थिते, हे. अथार्दितं प्रार्थिते हते, लि.

अर्ध. अर्धं समांशे खण्डे ना, मे. अर्धः खण्डे समांशेऽर्धम्, वि. अर्धः खण्डेऽर्धं समांशे च, हे. खण्डे ना समभागेऽर्धम्, लि.

अर्धचन्द्र. अर्धचन्द्रो नखक्षते। गलहस्ते बाणभेदे कृष्णातिष्टसि तु स्त्रियां, मे. अर्धचन्द्रस्तु चन्द्रके। गलहस्ते बाणभेदेऽप्यर्धचन्द्रा त्रिवृद्भिदि, वि. अर्धचन्द्रस्तु गलहस्तेन्दुखण्डयोः। चन्द्रके बाणभेदे चार्धचन्द्रा त्रिवृ-ताभिदि, हे. गलहस्तेऽर्धचन्द्रः, लि.

अर्धपारावत. अर्धपारावतश्चित्रकण्ठे तित्तिरिपक्षिणि, वि, मे. अर्धपारावतश्चित्रकण्ठे स्यात् तित्तिरावपि, हे.

अर्धेन्दु. अर्धेन्दुरर्धचन्द्रे स्यात् गलहस्तनखाङ्कयोः। अर्धेन्दुः स्यादति-प्रौढस्त्रीयोन्यङ्गुलियोजने, मे. अर्धेन्दुश्चन्द्रशकले गलहस्तनखाङ्कयोः। अर्धेन्दुः स्यादतिप्रौढस्त्रीगुह्याङ्गुलियोजने, वि. अर्धेन्दुः स्यादतिप्रौढस्त्रीगुह्या-ङ्गुलियोजने। गलहस्ते नखाङ्केऽर्धे चन्द्रे, हे.

अर्भक. अर्भकः कथितो बाले मूर्खेऽपि च कृशेऽपि च, मे. अथार्भकः। डिम्भे मूर्खे कृशे भ्रूणे, वि.

अर्य. अर्यः स्यात् स्वामिवैश्ययोः, मे. अर्यः स्वामिनि वैश्ये च, वि. स्यादर्यः स्वामिवैश्ययोः, हे, अ.

अर्यमन्. अर्यमा तु पुमान् सूर्ये पितृदेवान्तरेऽपि च, मे. अर्यमा सूर्यप्रभ

ज्ञायां सूर्य्ये च पितृदैवते, वि. अर्यमा पितृदैवते। तरणौ सूर्यभ-ज्ञायां, हे.

अर्वत्. अर्वती कुम्भदास्याञ्च वड़वायाञ्च योषिति, मे. अर्वन् कुत्सि-तेऽन्यवत्। अर्वती तु कुम्भदास्यां वाम्यां च परिकीर्त्तिता, वि. अर्वन्ता-वश्वकुत्सितौ। अर्वती कुम्भदास्याम्, त्रि.

अर्वन्. अर्वा तुरङ्गमे पुंसि कुत्सिते वाच्यलिङ्गकः, मे. अर्वा च कुत्सिते वाच्ये, वि. अर्वोऽश्वेऽधमे, हे. अश्वतुरङ्गयोरर्वा, त्रि.

अर्बुद. अर्बुदो मांसकीले स्यात् पुरुषे दशकोटिषु। महीधर-विशेषे ना, मे. अर्बुदो मांसकीले स्यात् दशकोटिषु चार्बुदः, शैलेऽर्बुदः, वि. चार्बुदः पर्वते मांसकीलके दशकोटिषु, हे. अर्बुदो रुजि संख्यायां, त्रि.

अर्शोघ्न. अर्शोघ्नी तालमूल्यां स्यात्। अर्शोघ्नः सूरणेऽपि च, मे, वि.

अर्हत्. अर्हंस्तु क्षपणे बुद्धे पुंसि मान्येऽन्यलिङ्गकः, मे. अर्हन् स्यात् पूज्ये तीर्थकरेऽपि च, हे. आर्हन् पूज्ये जिनेऽपि च, वि.

अर्हन्त. अर्हन्तश्चापि सुगते क्षपणेऽपि च दृश्यते, मे.

अलका. अलका कुबेरपूर्यामस्त्रियां चूर्णकुन्तले, मे. अलका चूर्णकुन्तलाः। अलका तु कुबेरस्य नगर्यां, हे.

अलङ्कार. अलङ्कारस्तु हारादावुपमादावलङ्कृतौ, मे. अलङ्कार-स्तूपमादौ हारकेयूरकादिषु, वि. अलङ्कारः कङ्कणादिषु। उपमादौ, हे.

अलम्. अलम् भूषणपर्याप्तिवारणेषु निरर्थके। शक्तौ, मे. अलं भूषणपर्याप्तिवारणेषु निरर्थके। अलं शक्तौ च निर्दिष्टं कलत्राणे च सुखेऽपि च, वि. सत्रादलं च निरर्थके। अलङ्करणसामर्थ्यपर्याप्तिष्व-वधारणे, हे. अलं भूषणपर्याप्तिशक्तिवारणवाचकम्, अ.

अलम्बुष. अलम्बुषः प्रहस्ते च छर्दने राक्षसान्तरे। अलम्बुषा तु मुण्डीर्यां स्वर्गवाराङ्गनान्तरे, मे. अलम्बुषः। छर्दनेऽलम्बुषा प्रोक्ता मुण्डीरीस्वर्गवेश्ययोः, वि. अलम्बुषः छर्दनेऽलम्बुषा स्वःपण्ययोषिति। मुण्डीर्य्यां, हे.

अलर्क. अलर्कौ धवलार्के सत्रात् योगोन्मादितकुक्कुरे, मे. अलर्कौ श्वेतार्के रोगोन्मादितशुन्यपि, हे. अलर्कौ धवलार्के सत्रात् योगोन्मादिनि शुन्यपि, वि.

अलस. अलसा हंसपद्यां ना पादरोगद्रुभेदयोः। क्रियामन्दे त्रिषु, मे. अलसः पादरोगे सत्रात् क्रियामन्दे द्रुमान्तरे। अलसा हंसपद्यां च, वि. अलसः सत्राद् द्रुमभेदे पादरोगे क्रियाजडे। अलसा तु हंसपद्यां, हे.

अलि. अलिः सुरापुष्पलिहोः पुंसि, मे. अलिः सुरापुष्पलिहोः, हे, त्रि, वि.

अलिन्. अथाली सत्राद्वृश्चिके भ्रमरे पुमान्, मे. अली वृश्चिकभृङ्गयोः, वि. भृङ्गवृश्चिकयोरली, त्रि.

अलिपक. अथालिपको भृङ्गकोकिलकुक्कुरे, मे. भवेदलिपको भृङ्गे कोकिले रक्तहिण्डके, वि. अलिपकः पिके भृङ्गे, हे.

अलिमक. भवेदलिमको भेके पिकेऽलौ पद्मकेसरे। मधूकेऽपि, मे. अलिमकः पिके भेके मधूके पद्मकेसरे, वि. अलिमकौ भेककोकिलौ, त्रि. अलिमकः पद्मकेसरे। मधूके कोकिले भेके, हे.

अलीक. अलीकमप्रियेऽपि सत्रात् दिव्यसतेत्र नपुंसकं, मे. अलीकमप्रिये भाले वितथे, हे. अलीकमप्रिये प्रोक्तमलीकमनृतेऽपि च, वि. अलीकं त्वप्रियेऽनृते, अ.

अव. अवालम्बनविज्ञानवियोगव्याप्तिशुद्धिषु, वि. अवालम्बनविज्ञानवियोगव्याप्तिशुद्धिषु, हे.

अवगीत. अवगीतन्तु निर्वादे दुष्टगर्हितयोरपि, मे. अवगीतं विगर्हिते। मुहुर्दृष्टेऽपवादे च, हे. अवगीतं जन्ये स्याद्गर्हिते त्रिषु, अ. अवगीतन्तु निर्वादे मुहुर्दृष्टे विगर्हिते, वि.

अवग्रह. अवग्रहो वृष्टिरोधे प्रतिबन्धे गजालिके, मे. अवग्रह इति ख्यातो वृष्टिरोधे गजालिके। स्वतन्त्रतानिषेधेऽपि प्रतिबन्धेऽप्यवग्रहः, त्रि.

अवग्रहस्तु ज्ञानभेदे गजालिके। प्रतिबन्धे वृष्टिरोधे, हे. अवग्रहः स्यात् प्रकृतिभावदृष्टिविबन्धयोः, त्रि. गजसङ्के ऽप्यवग्रहः, हा.

अवग्रहण. अवग्रहणमित्येतत् प्रतिरोधेऽप्यनादरे, मे. अवग्रहण-मित्याहुः प्रतिरोधेऽप्यनादरे, वि. अवग्रहणं रोद्धायां रोधने, हे.

अवट. अवटः स्यात् खिले गर्त्ते कूपे कुहकजीविनि, मे, वि. अवटः कूपबिलयो गर्त्ते कुहकजीविनि, हे. गर्त्ते कूपे खलेऽवटः, त्रि. अवटाख्यौ कूपगर्त्तौ, धाने.

अवट्ट. अवट्ट गर्त्तान्धुघाटास, हे.

अवतंस. अवतंसो न स्त्रियां स्यात् कर्णपूरे च शेखरे, मे. पुंस्युत्तंसावतंसौ द्वौ कर्णपूरे च शेखरे, अ.

अवतार. अवतारोऽवतरणपुष्करिण्यादितीर्थयोः, मे. वि. अवतारस्तु नद्यादितीर्थेऽवतारणेऽपि च, हे. अवतारस्तु तीर्थेऽवतरणेऽपि च, त्रि.

अवतारण. अवतारणं भूतादिग्रहे वस्त्राञ्चलेऽर्चने, मे. अवतारणं भूतादिग्रहे वस्त्राञ्चलार्चने, वि. अवतारणं वस्त्राञ्चलार्चने भूतावग्रेपे, हे.

अवदात. अवदातः सिते गौरे विशुद्धेऽप्यन्यलिङ्गकः, मे. अवदातं सिते पीते विशुद्धे प्रवरेऽपि च, वि. अवदातस्तु विमले मनोज्ञे सित-पीतयोः, हे. अवदातः सिते पीते शुद्धे, अ.

अवदान. अवदानं खण्डने स्यादितिवृत्ते च कर्मणि, मे. अवदान-मितिवृत्तकर्मखण्डनयोरपि, वि. अवदानमितिवृत्ते खण्डिते शुद्धकर्मणि, हे. इतिवृत्तेऽवदानं स्यात् कर्मखण्डनयोः, त्रि.

अवधि. अवधिस्त्ववधाने स्यात् सीम्नि काले बिले पुमान्, मे. अवधि-स्त्ववधाने स्यात् सीम्नि काले बिलेऽपि च, वि. अवधिः स्यादवधाने काल-सीमबिलेष्वपि, हे. अवधिः सीमकालयोः त्रि. अवधिरवटेऽपि, ह.

अवध्य. अवध्यमवधार्हे स्यादनर्थकवचस्यपि, मे, वि, हे.

अवध्वंस. अवध्वंसः परित्यागे निन्दनेऽप्यवचूर्णने, मे, वि. अवध्वंसस्तु निन्दायां परित्यागेऽवचूर्णने, हे.

अवध्वस्त. अवध्वस्तः परित्यक्ते निन्दितेऽप्यवचूर्णिते, मे. वि. अवध्वस्तस्तु चूर्णिते। त्यक्तनिन्दितयोश्चापि, हे.

अवन. अवनं रक्षणे प्रीतौ, वि. अवनं प्रीतौ च रक्षणे, मे. अवनं रक्षणप्रीतग्रोः, हे.

अवर. अवरं गजान्त्यजङ्घादिदेशेऽपि चरमे त्रिषु, मे. अवरं चरमेऽन्यवत्। गजान्त्यजङ्घादेशे च भवान्यामवरा मता, वि. अवरं चरमेऽवरा तु गौरीगजजङ्घान्त्यदेशयोः, हे.

अवरोध. अवरोधस्तु शुद्धान्ते तिरोधाने नृपौकसि, हे. अवरोधस्तिरोधाने राजदारेषु तद्गृहे, मे. अवरोधस्तिरोधाने शुद्धान्ते राजवेश्मनि, वि.

अवरोह. अवरोहोऽवतरणेऽप्यारोहे च लतोद्गमे, मे. अवरोहोऽवतरणे तरोरङ्गे लतोद्गमे, वि. अवरोहस्तु लतोद्गमे। तरोरङ्गेऽवतरणे, हे. अवरोहोऽवतरणे त्रिदिवे च लतोद्गमे, त्रि.

अवलग्न. अवलग्नोऽस्त्रियां मध्ये त्रिषु स्यात् लग्नमात्रके, मे. अवलग्नो मध्यलग्नयोः, वि, हे.

अवलेप. अवलेपस्तु गर्वे सत्रालेपने भूषणेऽपि च, मे. अवलेपस्तु गर्वे सत्रात् लेपने भूषणेऽपि च, वि. अवलेपो गर्वलेपयोः। भूषणेऽपि, हे. अवलेपः सङ्गगर्वयोः, त्रि.

अवलोकित. अवलोकितो ना लोकनाथे त्रिषु निरीक्षिते, मे. सत्रादवलोकितो बुद्धे प्रेक्षिते त्ववलोकितम्, वि. अवलोकितमीक्षिते। अवलोकितस्तु बुद्धे, हे.

अवश्यम्. अवश्यम् नित्यप्रयत्नयोः, मे. अवश्यं नित्ययत्नयोः, वि. अवश्यं निश्चयनित्ययोः, हे.

अवश्याय. अवश्यायस्तु नीहारेऽप्यभिघातेऽपि पुंसत्रयं, मे. अवश्यायो हिमे गर्वे, वि. अवश्यायो हिमे दर्पे, हे.

अवष्टब्ध. अवष्टब्धोऽविदूरे सत्रादाक्रान्ते चावलम्बिते, मे. अव-

ष्टब्धमदूरे सन्नादाक्रान्ते च विलम्बिते, वि. अवष्टब्धमविदूरे समाक्रान्तेऽवलम्बिनि, हे, अथावलम्बितः। अविदूरोऽप्यवष्टब्धः, अ.

अवष्टम्भ. अवष्टम्भः सुवर्णे च स्तम्भप्रारम्भयोरपि, मे वि. अवष्टम्भस्तु काञ्चने। संरम्भारम्भयोः स्तम्भे, हे. स्वर्णारम्भाववष्टम्भौ, त्रि.

अवसर. अथावसरः पुमान्। प्रस्तावे मन्त्रभेदे च वर्षणे चापि कीर्तितः। उपलादौ, मे. अवसरो वर्षप्रस्तावयोरपि, वि. अवसरो वत्सरे क्षणे, हे. प्रस्तारेऽवसरो वर्षे च, त्रि.

अवसाय. अथावसायः शेषे स्यात् समाप्तौ निश्चयेऽपि च, मे.

अवसित. अवसितस्त्वहे ज्ञातेऽप्यवसानगते च वाच्यलिङ्गं स्यात्, मे. भवेदवसितं ज्ञाते गतौ ऋद्धावसानयोः, वि. अवसितं गतौ। ऋद्धे ज्ञातेऽवसाने च, हे. गते ज्ञातेऽप्यवसितम्, त्रि.

अवस्कर. अवस्करोऽपि वर्चस्के गुह्ये, मे. अवस्करो गूथगुह्ययोः, वि. अवस्करो गूथगुह्ययोः, हे. गुह्येऽप्यवस्करः, अ. गुह्यकेऽप्यवस्करः, श.

अवहार. अवहारः पुमांश्चौरे दूरतयुद्धादिविश्रमे। निमन्त्रणोपनेतव्यद्रव्ये ग्राहाव्ययादसि, मे. अवहारः स्मृतश्चौरे दूरतयुद्धादिविश्रमे। निमन्त्रणोपनेतव्यद्रव्ये ग्राहाव्ययादसि, वि. अवहारस्तु युद्धादिविश्रामे ग्राहचौरयोः। निमन्त्रणोपनेतव्ये, हे. नक्रे चौरे चावहारः स्यात्, त्रि.

अवाचीन. अवाचीनमवागर्थे विपरीते च वाच्यवत्, मे, v. अपाचीन.

अवि. अवि र्नाथे रवौ मेषे शैले सुषिककम्बले, मे. अविः शैले रवौ मेषे भवेत् सुषिककम्बले। ऋतुमत्यामविः प्रोक्ता, वि. अवि र्मुषिककम्बले। मेषे रवौ पर्वते च, हे. अवयः शैलमेषार्काः, अ. अविशब्दो रवौ मेषे पर्वतेऽपि निगद्यते, अने.

अवीचि. अवीचि र्नरकानुमत्र्योः, वि. अवीचिस्त्वतरङ्गे नरकान्तरे, हे.

अवीर. अवीराऽपतिपुत्रायां स्त्री सत्त्वरहिते त्रिषु, मे.

अवेल. अवेलस्त्वपलापे स्यादवेला पूगचूर्णके, वि, मे. अवेलस्तु

स्यादपक्वे। अवेला तु पूगचूर्णे, हे. अवेलस्त्वपलापे स्यादवेला पूगचूर्णके, वि. अवेला पूगचर्वितं, मे.

अव्यक्त. अव्यक्तो हरौ स्मरहरे पुमान्। परमात्ममहदाद्योः क्लीवं स्यादस्फुटे त्रिषु, मे. अव्यक्तं प्रकृतावात्मन्यव्यक्तोऽस्फुटमूर्खयोः, वि. अव्यक्तः परमात्मनि मूर्खे स्पष्टेतरेऽपि निर्दिष्टः, हे.

अव्यथ. अव्यथो निर्भये सर्पे चारटीपथ्ययोः स्त्रियां, मे. अव्यथा तु हरीतक्यां पन्नगे निर्भयेऽपि च, वि. हरीतक्यपि चाव्यथा, त्रि.

अव्यय. अव्ययोऽस्त्री शब्दभेदे ना विष्णौ निर्व्यये त्रिषु, मे. अव्ययः शब्दभेदेऽपि निर्व्यये परमेश्वरे, हे.

अशनि. अशनिः स्त्रीपुंसयोः स्यात् चञ्चलायां पवावपि, मे. अशनिः पविविद्युतोः, वि. अशनि र्वज्रविद्युतोः, हे. वज्रे विद्युति चाशनिः, त्रि.

अशिर. अशिरो वीतिहोत्रे स्यात् राक्षसे भास्करे पुमान्, मे. अशिरो राक्षसे वह्नौ अशिरस्तापनेऽपि च, वि. अशिरोऽर्के राक्षसेऽग्नौ, हे.

अशोक. अशोकस्त्रिषु निःशोके पुंसि कङ्केल्लिपादपे। स्त्रियान्तु कटुरोहिण्यां पारदे स्यान्नपुंसकं, मे. अशोको वञ्जुले माने द्रुमनिःशोकयो र्मतः। अशोका कटुरोहिण्यामशोकं पारदे स्मृतं, वि. अशोकौ कङ्केल्लिवञ्जुलौ। निःशोकपारदौ चाप्यशोका तु कटुरोहिणी, हे.

अश्मन्त. अश्मन्तमशुभे चुल्ल्यां मरणेऽनवधावपि। क्षेत्रेऽपि, मे, त्रि. अश्मन्तमशुभे क्षेत्रे चुल्ल्यामनवधौ मृतौ, हे. त्रिष्वनवधौ अश्मन्तं मरणेऽशुभे। चुल्ल्याञ्च, त्रि.

अश्मन्तक. स्यादश्मन्तकमुद्दाने मल्लिकाच्छदनेऽपि च, मे, त्रि, वि. अश्मन्तकं मल्लिकाच्छदि। चुल्ल्याञ्च, हे.

अश्व. अश्वः पुंजातिभेदे च तुरगे च पुमानयं, मे. अश्वः पुंभेदवाजिनोः, वि.

अश्वतर. भवेदश्वतरो नागान्तरे वेगसरेऽपि च, मे. अश्वतरो वेसरे च नागराजान्तरेऽपि च, वि. अश्वतरो नागभेदे वेसरे, हे.

अश्वत्थ. अश्वत्थः पिप्पलद्रौ स्यादश्वत्था पूर्णिमातिथौ, मे. अश्वत्थो गर्द्दभाण्डे स्यात् पिप्पले पूर्णिमातिथौ, वि. अश्वत्थः पिप्पले गर्द्दभाण्डके। अश्वत्था पौर्णमास्याञ्च, हे.

अश्वारोह. अश्वारोहाश्वगन्धायां स्त्रियां त्रिष्वश्ववाहके, मे. अश्वारोहाश्वगन्धायामश्वारोहोऽश्ववारके, वि. अश्वारोहोऽश्ववारके। अश्वारोहाश्वगन्धायां, हे.

अश्वीय. अश्वीयमश्वसङ्घाते क्लीवमश्वहितेऽन्यवत्, मे. अश्वीयमश्वसङ्घातेऽश्वीयमश्वहितेऽन्यवत्, वि. अश्वीयमश्वनिवहे तथाश्वस्य हितेऽपि च, हे.

अष्टापद. अष्टापदोऽस्त्री कनके शारिणां फलकेऽपि च। अष्टापदौ चन्द्रमल्लयां शरभे मर्कटे पुमान्, मे. अष्टापदं स्यात् कनके शारीणां फलकेऽपि च। अष्टापदश्च शरभे चन्द्रमल्ल्यां च मर्कटे, वि. अष्टापदश्चन्द्रमल्ल्यां लूतायां शरभे क्रमे। कनके शारिफलके, हे. अष्टापदं शारिफले सुवर्णेऽस्त्री पशौ पुमान्, त्रि. शरभोऽष्टापदो ज्ञेयः स्वर्णमष्टापदं स्मृतम्। अष्टापदं शारिफलं कृमिजातिश्च दाक्षतः, शब्द.

असन. असनं क्षेपणे क्लीवं पुंसि स्याज्जीवकद्रुमे, मे.

असि. असिः खड्गे नदीभिदि, हे.

असिक्नी. असिक्नी स्यादवृद्धान्तःपुरप्रेष्यानदीभिदोः, मे. असिक्नी स्यादवृद्धान्तःपुरप्रेष्यस्त्रियां धुनौ, वि.

असिपत्र. असिपत्रः खड्गकोशे पुमानिक्षौ च नारके, मे. असिपत्रो भवेत् कोशकारे च नरकान्तरे, वि. असिपत्रो नरकान्तरे। कोशकारे, हे.

असुर. असुरा रजनीराश्योरसुरो देवारिभास्करयोः, मे. असुरा रजनीराश्योरसुरो दानवे रवौ, वि. असुरः सूर्यदैत्ययोः। असुरा रजनीराश्योः, हे.

असृज्. असृक् स्यात् योगभेदे ना रक्तेऽपि स्यान् नपुंसकं, मे.

अस्त. अस्तं क्षिप्तेऽप्यवसिते त्रिषु ना पश्चिमाचले, मे. अस्तं क्षिप्ते गते मोक्षमस्तः पश्चिमभूधरे, वि. अस्तः क्षिप्ते पश्चिमाद्रौ, हे. क्षिप्ताद्रिभे-

द्‌योरस्तः, त्रि.

अस्तु. अस्तु स्यादभ्यनुज्ञानेऽप्यसूयापीड़योरपि। प्रतिक्षेपे प्रशंसायां प्रकर्षे लक्षणेऽपि च। असम्प्रत्यर्थे उद्दिष्टं, मे. अस्तु पीड़ानिषेधयोः। असूयायामनुज्ञायां, हे. अस्तु स्यादभ्यनुज्ञानेऽप्यसूयानीहयोरपि, वि.

अस्त्र. अस्त्रं प्रहरणे चापे करवाले नपुंसकं, मे. अस्त्रं प्रहरणे चापे वि. अस्त्रं चापे प्रहरणे, हे.

अस्र. अस्रः कोणे कचे पुंसि क्लीवमश्रुणि शोणिते, मे. अस्रं कोणे शिरसिजे चास्रमश्रुणि शोणिते, वि. अस्रः शिरसिजे कोणे स्यादस्रं शोणितेऽश्रुणि, हे. स्यादस्रं रुधिराश्रुणोः, त्रि. अस्राः कचा अपि, अ.

अस्रप. अस्रपा तु जलौकायां डाकिन्यां राक्षसे तु ना, मे.

अह. अह प्रशंसाक्षेपयो र्नियोगे च विनिग्रहे, मे. V. आह.

अहल्या. अहल्या त्वप्सरोभेदे भार्यायां गौतमस्य च, मे. स्यादहल्याऽप्सरोभेदे गौतमस्य च योषिति, वि. अहल्या गौतमयोषिति। ह्रदोभेदेऽपि, हे.

अहह. अहहेत्यद्भुते खेदे परिक्लेशप्रकर्षयोः। सम्बोधनेऽपि च, मे. अहहेत्यद्भुते खेदे, हे. अहहेतयद्भुते खेदे, अ, त्रि. अहह स्यादनुशये परिक्लेशप्रकर्षयोः, वि.

अहार्य. अहार्यः पर्वते ना स्यादहर्त्तव्ये तु वाच्यवत्, मे.

अहि. अहि र्वृत्रासुरे सर्पे पुंसि, मे. अहि र्वृत्रासुरे सर्पे, वि. अहिः सर्पे वृत्रे वप्रे, हे. अहि र्वृत्रेऽपि, अ. अहि दैत्यविशेषः स्यात् सूर्य्योऽप्यहिरहिध्वजः। भुजङ्गोऽहिः समाख्यातः सिंहिकासूनुरप्यहिः, अने. अहिरपुत्रदरावर्त्ते, हा.

अहिद्विष्. अहिद्विट् गरुड़े शक्रे मयूरे नकुले पुमान्, मे.

अहिभुज्. अहिभुक् केकितार्क्ष्ययोः, वि. अहिभुक् बर्हिणे तार्क्ष्ये पुंसि, मे. केकितार्क्ष्यावहिभुजौ, अ.

अहो. अहो धिगर्थे शोके च करुणार्थविषादयोः। सम्बोधने प्रशंसायां

विस्मये पादपूरणे। असूयायां वितर्के स्यात्, मे. अहो धिगर्थे शोके च करुणार्थविषादयोः, हे, वि.

अहोवत. अहोवतानुकम्पायां खेदामन्त्रणयोरपि, हे. अहोवतानुकम्पायां खेदे सम्बोधनेऽपि च, वि, मे.

आ. आ प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्येऽनुकम्पायां समुच्चये। आङ् सीमायामभिव्याप्तौ क्रियायोगेषदर्थयोः, मे. आ प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्ये। आङ् सीमायामभिव्याप्तौ क्रियायोगेषदर्थयोः, वि. स्यादा स्मरणवाक्ययोः। आङीषदर्थेऽभिव्याप्तौ क्रियायोगेऽवधावपि, हे. आङीषदर्थेऽभिव्याप्तौ सीमार्थे धातुयोगजे। आ प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्ये, अ. आकारस्तु पितामहः। पूजायामपि माङ्गल्ये आकारः परिकीर्तितः, ए. नारायणस्तथानन्तो मुखरश्चो गुरुस्तथा। विष्णुश्चयत्रा तथा शेषो दीर्घ आकार एव च, मा.

आकर. आकरो निवहोत्पत्तिस्थानश्रेष्ठेषु कथ्यते, मे, वि. आकरो निवहे खनौ, हे.

आकर्ष. आकर्षो दूरत इन्द्रिये। पाशके शारिफलके कोदण्डाभ्यासवस्तुनि। आकर्षणेऽपि पुंसि स्यात्, मे. आकर्षः शारिफलके पाशके दूरत इन्द्रिये। आकर्षणेऽपि चाकर्षः कोदण्डाभ्यासवस्तुनि, वि. आकर्षः पाशके धन्वाभ्यासाङ्के दूरत इन्द्रिये। आकर्षे शारिफलके, हे. दूरतेऽक्षे शारिफलकेऽप्याकर्षः, अ. दूरताक्षसारिफलकाख्ययोऽप्याकर्षसंज्ञकाः, रु.

आकलन. स्यादाकलनमाकाङ्क्षा परिसंख्यानबन्धने, मे. आकलनं विबन्धे स्यादाकाङ्क्षापरिसंख्ययोः, वि. आकलनं परिसंख्याकाङ्क्षयो बन्धनेऽपि च, हे. आकलनं विबन्धपरिसंख्ययोः, त्रि.

आकल्प. आकल्पः कल्पने वेशेऽपि, मे. आकल्पः कल्पने वेशे, वि. स्यादाकल्पस्तु मण्डने। कल्पने च, हे. आकल्पौ वेशकल्पने, त्रि.

आकल्पक. आकल्पकस्तमोमोहग्रन्थ्युत्कलिकासुदोः, मे, वि, हे.

आकार. आकार इङ्गिताकृत्योः, मे, हे. आकारः संस्थितीङ्गयोः, त्रि. आकाराविङ्गिताकृती, अ.

आकृति. आकृतिस्तु स्त्रियां रूपे सामान्यवपुषोरपि, मे. आकृतिः कथिता रूपे सामान्यवपुषोरपि, वि. आकृतिस्तु जातौ रूपे वपुष्यपि, हे. आकृति र्जातिरूपयोः, त्रि.

आक्रन्द. आक्रन्दः क्रन्दने ह्वाने मित्रदारुणयुद्धयोः। त्रातर्यपि च पुंसि स्यात्, मे. आक्रन्दो दारुणरणे मित्रे त्रातरि रोदने, वि. आक्रन्दो दारुणरणे सारावरुदिते नृपे, हे. आरावे रुदिते त्रातर्यथाक्रन्दो दारुणे रणे, अ.

आक्षेप. आक्षेपो भर्त्सनाकृष्टिकाव्यालङ्कृतिषु स्मृतः, मे, वि. आक्षेपः परिभर्त्सने। काव्यालङ्करणाकृष्ट्योः, हे. आक्षेपो भर्त्सनाकृष्ट्योः, त्रि.

आक्षेपक. आक्षेपकोऽनिलव्याधौ व्याधे निन्दाकरेऽपि च, मे, वि. आक्षेपको व्याधे निन्दके वातरुज्यपि, हे.

आखनिक, आखु. भवेदाखनिकश्चौरे स्नूकरे मूषकेऽपि च, मे. आखनिकश्चौरे कोले च मूषके, वि. आखनिकस्त्वाखुरिव किरावुन्दुरुचौरयोः, हे.

आख्यात. आख्यातं भाषिते तिङि, मे, वि. आख्यातं भाषिते त्यादौ, हे. आख्यातं तिङि भाषिते, त्रि.

आगम. आगमः शास्त्र आगतौ, मे. आगमः शास्त्र आयाते, वि. आगमस्त्वागतौ शास्त्रे, हे. शास्त्रमायातमागमः, त्रि.

आगस्. आगोऽपराधे पापे स्यात्, मे. आगः पापापराधयोः, वि. आगः स्यादेनोवद्वे मन्तौ, हे. पापापराधयोरागः, अ.

आग्रह. आग्रहोऽनुग्रहासक्त्योराक्रमे ग्रहणेऽपि च, मे. आग्रहोऽनुग्रहासक्त्योराक्रमे ग्रहणेऽपि च, वि. आग्रहोऽनुग्रहे ग्रहे। आसङ्गाक्रमणयोश्च, हे. सक्तौ स्नेहे चाग्रहः स्यात्, त्रि.

आघ्रात. आघ्रातं घ्रिङ्क्षिते क्रान्ते, मे. आघ्रातं हिंसिते घ्रातेऽपि, वि. आघ्राते ग्रस्तशिङ्घिते, हे.

आचित. आचितः शकटोन्मे ये पलानामयुतद्वये। पुंलिङ्गः संग्र-

हीतेऽपि छन्नेऽपि स्यात् त्रिलिङ्गकः, मे. आचितः शकटोन्मे ये पलानामयुतद्वये। वस्त्रेऽपि संगृहीते स्यात्, वि. आचितं। छादिते शकटोन्मे ये पलानामयुतद्वये। संगृहीते, हे. आचितः शकटोन्मेयेऽपि, त्रि.

आच्छादन. आच्छादनं सम्पिधाने वस्त्रे प्रच्छतिमात्रके, मे. आच्छादनं सम्पिधाने स्मृतं वस्त्रे प्रवारणे, वि. आच्छादनन्तु वसने सम्पिधानेऽपवारणे, हे. आच्छादने सम्पिधानमपवारणमित्युभे, श.

आच्छुरितक. स्यादाच्छुरितकं हासनखराघातभेदयोः, मे. स्यादाच्छुरितकं हासनखाघातप्रभेदयोः, वि. स्यादाच्छुरितकं हासनखघातविशेषयोः, हे. स्यादाच्छुरितकं हासविशेषे च नखक्षते. त्रि.

आजि. आजिः स्त्री समभूमौ च सङ्ग्रामे, मे. आजिः समायनौ युद्धे, वि. आजिः क्षणे समच्छायायां युधि, हे. समे क्ष्मांशे रणेऽप्याजिः, श. आजिः स्यात् समभूभागः सङ्ग्रामोऽप्याजिरुच्यते, अने.

आडम्बर. आडम्बरस्तूर्यरवे संरम्भे गजगर्जिते, मे. आडम्बरः समारम्भे गजगर्जिततूर्ययोः, वि. आडम्बरस्तु संरम्भे हंहिते तूर्यनिःस्वने, हे. आडम्बरस्तूर्यरवे गजेन्द्राणां च गर्जिते, श. आडम्बरो गजारावस्तूर्यरागश्च कथ्यते, अने. आडम्बरो गजानां गर्जिते पटहरवे प्रपञ्चे च, रु.

आढक. आढकी तु तुवर्यां स्त्री परिमाणान्तरे त्रिषु, मे. आढकं मानभेदे स्यात् तुवर्यामाढकी मता, वि. आढकः प्रस्थचतुष्टये। आढकी तुवरी, हे.

आणि. v. अणि.

आतङ्क. आतङ्को रोगसन्तापशङ्कासु मुरजध्वनौ, मे, वि. आतङ्को रुजि शङ्कायां सन्तापे मुरजध्वनौ, हे. रुक्तापशङ्कास्वातङ्कः, श.

आतञ्चन. आतञ्चनं प्रतीवापजवनाप्यायनेषु च, मे. वि. आतञ्चनं स्याज्जवने प्रीणनप्रतिवापयोः, हे. आतञ्चनं प्रतीवापजवनाप्यायनार्थकं, श.

आतर्पण. आतर्पणं प्रीणने स्यात् मङ्गलालेपनेऽपि च, मे. आत-

पंणश्च सौहित्ये विद्यादालेपनेऽपि च, वि.

आतिथ्य. स्यादातिथ्यमतिथ्यर्थे त्रिलिङ्गमतिथौ पुमान्, मे. आतिथ्यमातिथेये स्यात् आतिथ्यश्चातिथावपि, वि. आतिथ्योऽतिथौ तद्‌योगेत्र, हे.

आत्मन्. आत्मा पुंसि स्वभावेऽपि प्रयत्नमनसोरपि। धृतावपि मनीषायां शरीरब्रह्मणोरपि, मे. आत्मा देहमनोब्रह्मस्वभावधृतिबुद्धिषु। प्रयत्ने चापि, वि. आत्मा चित्ते धृतौ यत्ने धिषणायां कलेवरे। परमात्मनि जीवेऽर्के हुताशनसमीरयोः। स्वभावे, हे. आत्मा यत्नो धृति बुद्धिः स्वभावो ब्रह्म वर्ष्म च, अ. आत्मा मनोऽपि, त्रि. आत्मेति ब्रह्मवाग्देहे मनोयत्नधृतिष्वपि, अने.

आत्मभू. आत्मभूर्ना विधौ कामे, मे. आत्मभूर्वेधसि स्मरे, वि. आत्मभूर्ब्रह्मणि मन्मथे, हे. कामे ब्रह्मणि चात्मभूः, त्रि.

आत्मयोनि. आत्मयोनिः पुमान् कामदेवे च परमेष्ठिनि, मे. आत्मयोनिर्विधौ कामे, वि. आत्मयोनिः स्मरे वेधसि, हे.

आत्मवीर. आत्मवीरः प्राणवति श्यालके च विदूषके, मे. आत्मवीरः प्राणवति श्यालपुत्रे विदूषके, वि. आत्मवीरो बलवति श्यालपुत्रे विदूषके, हे.

आत्माधीन. आत्माधीनः सुते प्राणाधारे श्याले विदूषके, हे.

आत्रेय. आत्रेयी पुष्पवत्यां स्यात् नदीभेदे च ना मुनौ, मे, त्रि. आत्रेयो मुनिभेदे स्यात् आत्रेयी सरिदन्तरे। आत्रेयी पुष्पवत्यां च, वि. आत्रेयो मुनिरात्रेयी पुष्पवत्यां सरिद्भिदि, हे.

आथर्वण. आथर्वणः पुरोहिते। अथर्वज्ञब्राह्मणे च, हे. आथर्वणोऽप्यथर्वज्ञब्राह्मणेऽपि पुरोधसि, वि. आथर्वणो नाऽथर्वज्ञब्राह्मणे च पुरोधसि, मे.

आदर्श. आदर्शो दर्पणे टीकाप्रतिपुस्तकयोरपि, मे, वि. सत्रादादर्शस्तु टीकायां प्रतिपुस्तके। दर्पणे, हे. टीकादर्पणावादर्शौ, त्रि.

आदान. आदानं ग्रहणेऽपि सत्रादलङ्कारे च वाजिनां, मे. आदानं ग्रहणे विद्यादलङ्कारे च वाजिनां, वि. आदानं वाजिभूषणे। ग्रहणे, हे.

आदित्य. आदित्यो भास्करे देवेऽपि, मे. आदित्यस्त्रिदशे रवौ, वि. आदित्यस्त्रिदशार्कयोः, हे. आदित्यो भास्करे सुरे, त्रि.

आदिष्ट. आदिष्टमादेशिते त्रिषु। आज्ञप्तोच्छिष्टयोः क्लीवम्, मे.

आदीनव. आदीनवः पुमान् दोषे परिक्लिष्टदुरन्तयोः, मे. आदीनवो दोषे परिक्लिष्टदुरन्तयोः, वि. आदीनवः पुन दोषे परिक्लिष्टदुरन्तयोः, हे.

आदृत. आदृतः सादरेऽर्चिते, मे, वि, हे. आदृतौ सादरार्चितौ, श्र.

आधार. आधारश्चाधिकरणेऽप्यालवालाम्बुधारणे, मे, वि. आधारो जलधारणे। आलवालेऽधिकरणे, हे.

आधि. आधिः पुमान् चित्तपीड़ाप्रत्याशावन्धकेषु च। व्यसने चाप्यधिष्ठाने, मे. आधि मानसपीड़ायां प्रत्याशायां च बन्धके। व्यसने चाप्यधिष्ठाने, वि. आधि मनोऽर्त्तौ व्यसनेऽधिष्ठाने बन्धकाशयोः, हे. बन्धकं व्यसनं चेतः पीड़ाऽधिष्ठानमाधयः, श्र. प्रतत्राशाप्याधिरुच्यते, त्रि.

आध्मात. आध्मातः शब्दिते दग्धे वातकुम्भेदसंयुते, मे. आध्मातं पवनव्याधौ दग्धशब्दितयोरपि, वि. आध्मातः शब्दितदग्धयोः। वातरोगे, हे.

आनक. आनकः पटहे भेर्य्यां मृदङ्गे ध्वनदम्बुदे, मे, वि. आनकः पटहे भेर्य्यां ध्वनन्मेघमृदङ्गयोः, हे. भेरी पटहमानकौ, श्र.

आनद्ध. आनद्धं मुरजादौ च क्लीवं सत्रात् संहतौ त्रिषु, मे. आनद्धं बद्धमात्रे सत्रादानद्धं मुरजादिके. वि, आनद्धं बद्धमुरजादि, हे. आनद्धं वाद्यबद्धयोः, त्रि.

आनर्त्त. आनर्त्तो देशभेदेऽपि नृत्यस्थाने जने रणे, मे, वि. आनर्त्तो

जनपदे जने। समरे वृतत्रमालायां, हे. आनर्तः समरे वृतत्रस्थाननीवृद्विशेषयोः, अ.

आपत्ति. आपत्तिरापदि। प्रापणेऽपि च योषित् स्यात्, मे. आपत्तिः प्रापणे दोषे, वि. आपत्तिः प्राप्तिदोषयोः। आपद्यपि, हे.

आपन्न. आपन्नः सविपत्तौ च प्राप्ते वाच्यवदीरितः, मे. आपन्नः सविपत्तौ स्यात् प्राप्ते वाच्यवदीरितः, वि. आपन्नः सापदि प्राप्ते, हे.

आपात. आपातः पुंसि पतने तदात्वे च प्रकीर्त्तितः, मे. आपातस्तदात्वे पतनेऽपि च, वि. आपातः पतने काले, हे. ध्वंसे तदात्वे चापातः, त्रि.

आप्त. आप्तो लब्धे स्वसतत्रयोः, मे. आप्तो लब्धे च सतेत्र च, हे. आप्तः सत्ये च लब्धे च, वि. कथिताप्ता जटायाञ्च, हा. आप्तौ लब्धहितौ, त्रि.

आप्ति. आप्तिः स्त्री योगसम्प्राप्त्योः, मे. आप्तिः संवरणप्राप्त्योः, वि. आप्तिः सम्बन्धलाभयोः, हे.

आप्लुत. आप्लुतः स्नातके स्नाते, मे, हे. आप्लुतः स्नातके स्नातेऽपि, वि.

आबन्ध(द्ध). आबद्धो दृढबन्धे स्यात् प्रेमालङ्कारयो र्द्वयोः, मे. आबन्धो दृढबन्धे स्यात् प्रेमालङ्कारयोरपि, वि. अलङ्कारोऽपि चाबद्धः, त्रि. आबन्धो भूषणे प्रेम्णि बन्धे, हे.

आभील. आभीलं नद्वयोः कृच्छ्रे वाच्यलिङ्गं भयानके, मे. आभीलं चापि कृच्छ्रे च स्यादाभीलं भयानके, वि. आभीलं भीषणे कृच्छ्रे, हे, त्रि.

आभोग. आभोगो वरुणच्छत्रे पूर्णतायत्नयोरपि, मे, वि. आभोगः परिपूर्णत्वे वरुणच्छत्रयत्नयोः, हे. पूर्णत्वयत्नावाभोगौ, त्रि.

आम्. आं ज्ञाने निश्चयस्मृत्योः, मे. आं स्यादवधृतिस्मृत्योः, हे. आं स्मृतौ चावधारणे, वि.

आम. आमो रुक्तद्विदोः पुंसि स्यादपक्वेऽन्यलिङ्गकः, मे.

आमो रोगे तद्विशेषे आमोऽपक्वे तु वाच्यवत्, वि. आमोऽपक्वे रोगभेदे रोगे च, हे.

आमिष. आमिषं पुंनपुंसकम्। भोग्यवस्तुनि सम्भोगेऽप्युत्कोचे पललेऽपि च, मे. आमिषं पलले लोभे सम्भोगोत्कोचयोरपि। आमिषं सुन्दराकाररूपादिविषयेषु च, वि. आमिषं पले। सुन्दराकाररूपादौ सम्भोगे लोभसञ्चये, हे. उपादानेऽप्यामिषं स्यात्, अ. अथामिषं। सम्भोगोत्कोचमांसेषु, त्रि. लोभे कामगुणे रूपे आमिषाख्या तु भोजने, द्वा.

आमोद. आमोदो गन्धहर्षयोः, मे, वि, हे, त्रि. v. मद.

आम्नाय. आम्नायो निगमेऽपि च। उपदेशेऽपि, मे. आम्नायः कुल आगमे। उपदेशे च, हे. वेदोपदेशावाम्नायौ, त्रि.

आयति. आयतिस्तु स्त्रियां दैर्घ्ये प्रभावागामिकालयोः, मे. आयतिः सङ्गमे दैर्घ्ये प्रभावागामिकालयोः, वि. आयतिः स्यात् प्रभावोत्तरकालयोः। दैर्घ्ये सङ्गेऽपि, हे. स्यात् प्रभावेऽपि चायतिः, अ. दैर्घ्ये भाविकाले चायतिः त्रि.

आयत्ति. आयत्तिस्तु स्त्रियां स्नेहे वशित्वे वासरे बले, मे. आयत्तिः स्याद् बले स्नेहे वशित्वे वासरेऽपि च। मर्यादायां तथायत्तिः, वि. आयत्ति वीसरे स्नेहे वशित्वे स्थाम्नि सीम्नि च, हे.

आयस्त. आयस्तस्तेजिते क्षिप्ते क्लेशिते कुपिते हते, मे, वि. आयस्तः क्लेशिते तेजिते हते। क्रुद्धे क्षिप्ते, हे. आयस्तस्तेजिते क्षिप्ते, त्रि.

आयुष्मत्. आयुष्मान् योगभेदे ना वाच्यवच्चिरजीविनि, मे. आयुष्मान् योगभेदे स्यात् आयुष्मांश्चिरजीविनि, वि.

आयोग. आयोगो व्यापृतौ गन्धमाल्योपहाररोधयोः, मे, वि. आयोगो गन्धमाल्योपहारे व्यापृतिरोधयोः, हे. आयोगो व्यापृतावपि, त्रि.

आयोधन. आयोधनं वधे युद्धे, वि. आयोधनं युद्धे वधेऽपि च, मे. आयोधनं समरे वधे, हे.

आर. आरः क्षितिसुतेऽर्कजे। आरा चर्मप्रभेदिन्यां,° वि. आरा

चर्मप्रभेदिन्यां पुंसि भौमे शनैश्चरे, मे. आरो रीतिः शनि भौम आरा चर्मप्रभेदिनी, हे. आरः शनैश्चरे भौमे, त्रि.

आरच. आरचो रचके हस्तिकुम्भाधस्य, हे. आरचं रचणीये स्यात् शीर्षमर्मणि दन्तिनां, वि.

आरम्भ. आरम्भस्तु त्वरायां स्यात् उद्यमे वधदर्पयोः, मे, वि. आरम्भस्तु वधदर्पयोः। त्वरायामुद्यमे चापि, हे. आरम्भ उद्यमे दर्पे, त्रि.

आरात्. आराद्दूरे समीपे च, मे. आराद्दूरसमीपयोः, वि, हे, अ.

आराधन. आराधनञ्च पचने प्राप्तौ सन्तोषणेऽपि च, मे. आराधनं तोषणे स्यात् प्राप्तौ च पचनेऽपि च, वि. आराधनं पाकप्राप्त्योः साधने तोषणेऽपि च, हे. आराधनं साधने स्यादवाप्तौ तोषणेऽपि च, अ.

आरु. आरुः पुंसि तरो भेदे तथा कर्कटदंष्ट्रिणोः, मे. आरुस्तरुविशेषे स्यात् आरुः कर्कटदंष्ट्रिणोः, वि.

आरोह. आरोहस्त्ववरोहे च वरारोहाकटावपि। आरोहणे गजारोहे दीर्घत्वे च समुच्छ्रये, मे. आरोहो दैर्घ्यमानयोः। आरोहणे नितम्बे च समुच्छ्रयनिषादिनोः, वि. आरोहो दैर्घ्य उच्छ्रये। आरोहणे गजारोहे स्त्रीकट्यां मानभिद्यपि, हे. श्रोणिमप्यारोहो वरस्त्रियाः, अ. आरोहस्तु नितम्बे स्यात् दीर्घत्वे च समुच्छ्रये, त्रि.

आरोहणं. आरोहणं स्यात् सोपाने समारोहे प्ररोहणे, मे, वि. आरोहणं प्ररोहणे। समारोहे सोपाने च, हे.

आर्त्तव. आर्त्तवं स्त्रीरजे पुष्पे क्लीवं स्यादृतुजे त्रिषु, मे. आर्त्तवं त्वृतुसम्भूते स्त्रीरजःपुष्पयोरपि, वि. आर्त्तवस्त्वृतूद्भवे। नारीरजसि पुष्पे च, हे. स्याद्रजः पुष्पमार्त्तवं, त्रि.

आर्थ. आर्थः साधौ सौविदल्लेऽप्यार्थोमात्रन्नभेदयोः, वि. आर्थौ सज्जनसंविदौ। आर्थोमाच्छन्दसोः, हे. आर्थः सत्रात् सौविदल्लेऽपि, रु.

आल. आलं सत्रादनल्पहरितालयोः, हे.

आलान. आलानं करिणां बन्धस्तम्भे रज्जौ च न स्त्रियां, मे.

आलि. आलि विशदाशये। त्रिषु स्त्रियां वयस्यायां सेतौ पंक्तौ च कीर्तिता, मे. आलिस्तु विशदाशये। आलिः पंक्तौ च सख्यां च सेतौ च परिकीर्तिता, वि. आलिः सख्यावलीसेत्वनर्थेषु विशदाशये, हे. आली सख्यावली अपि, अ. आलिः सेतुः सखी, त्रि. आलिः सहचरी ज्ञेया पङ्क्तिरालिरुदाहृता, अने.

आलीढ. आलीढं पदन्यासे ऽशिते त्रिषु, मे.

आलु. आलु र्गलन्तिकायां स्त्री क्लीवं मूले च भेलके, मे, त्रि. आलु-र्गलन्तिकायां च कन्दभेदे च भेलके, वि. आलु गलन्तिकायां सत्रात् आलु भेलककन्दयोः, हे.

आलोक. आलोकस्तु पुमान् द्योते दर्शने वन्दिभाषणे, मे. आलोको दर्शने द्योत आलोको वन्दिभाषणे, वि. आलोको दर्शने वन्दिभाषणोद्द्योतयोरपि, हे. आलोकौ दर्शनद्योतौ, अ.

आवर्त. आवर्तश्चिन्तने वारिभ्रमे चावर्तने पुमान्, मे. आवर्त आवर्तने स्यात् चिन्तने चाम्भसां भ्रमे, वि. आवर्तः पयसां भ्रमे। आवर्तने चिन्तने च, हे. आवर्तश्चिन्तनेऽपि च, त्रि.

आवाप. आवापो भाण्डपवने परिक्षेपालवालयोः, मे, वि. आवापः पानभेदालवालयोः। प्रक्षेपे भाण्डपवने, हे.

आविद्ध. आविद्धो वाच्यलिङ्गः स्यात् कुटिले च पराहते, मे. आविद्धो वाच्यवज् ज्ञेयः कुटिले च पराहते, वि. आविद्धः क्षिप्तवक्रयोः, हे. आविद्धं प्रहृतं वक्रं, त्रि.

आवेशन. आवेशनं शिल्पिशाले भूतावेशप्रवेशयोः, मे. आवेशनं शिल्पगृहे भूतावेशप्रवेशयोः, वि. आवेशनं भूतावेशे प्रवेशे शिल्प-

वेश्मनि, हे. आवेशनं शिल्पगेहे। भूतावेशे, त्रि.

आशय. आशयः स्यादभिप्राये पनसाधारयोरपि, मे. आशयः स्यादभिप्राये मानसाधारयोरपि, वि. आशय आश्रये। अभिप्रायपनसयोः, हे. आधारेऽप्याशयः प्रोक्तः, ह.

आशर. आशरस्तु पुमान् वैश्वानरे च रजनीचरे, मे.

आशा. आशा तृष्णादिशोः स्त्रियां, मे, त्रि. आशा तृष्णादिशोः प्रोक्ता, वि. आशा ककुभि तृष्णायाम्, हे. आशा तृष्णाऽपि चायता, अ.

आशाबन्ध. आशाबन्धः समाश्वासे पुंसि मर्कटजालके, मे. आशाबन्धः समाश्वासे तथा मर्कटवासके, वि. आशाबन्धः समाश्वासे मर्कटस्य च वाससि, हे.

आशितम्भव. आशितम्भवमन्नाद्ये तृप्तावप्याशितम्भवा, मे. आशितम्भवमन्नाद्ये तृप्तावप्याशितम्भवः, वि. आशितम्भवः। अन्नादौ तृप्तौ च, हे.

आशिस्. आशीर्दन्ते भुजङ्गानां। हितस्याशंसने स्त्री स्यात्, मे. आशीरुक्ता हिताशंसापवनाशनदंष्ट्रयोः, वि. आशीर्हितैषणा। उरगस्य च दंष्ट्रायां, हे. आशी र्हिताशंसाहिदंष्ट्रयोः, अ.

आशु. आशु धान्यान्तरे शीघ्रेऽपि, मे. आशु व्रीहौ च सत्वरे, वि. आशुस्तु व्रीहिशीघ्रयोः, हे.

आशुग. आशुगो मारुते वाणेऽपि, मे, वि. आशुगोऽर्के शरे वायौ, हे. आशुगो वायुविशिखौ, अ.

आश्रम. आश्रमो ब्रह्मचर्यादौ वानप्रस्थे वने मठे। अस्त्रियां, मे. आश्रमो ब्रह्मचर्यादिचतुष्केऽपि मठेऽपि च, वि. आश्रमो व्रतिनां मठे। ब्रह्मचर्यादिचतुष्के, हे. मठादौ ब्रह्मचर्यादिचतुष्के चाश्रमोऽस्त्रियां, त्रि.

आश्रयाश. आश्रयाशः पुमान् वह्नौ त्रिषु चाश्रयनाशके, मे. आश्रयाशो हुतवहे भवेदाश्रयनाशके, वि. आश्रयाशस्तु वह्नावाश्रयनाशके, हे.

आस्रव. आस्रवोऽङ्गीकृतौ क्लेशे नाऽन्यवद्वचनस्थिते, मे. आस्रवः

स्यात् प्रतिज्ञाने क्लेशे च वचनस्थिते, वि. आश्रवो वचनस्थिते। प्रतिज्ञायां च क्लेशे च, हे. आश्रवोऽङ्गीकृतौ वश्ये, त्रि.

आश्वास. आश्वासः पुंसि निर्वृतौ। आख्यायिकापरिच्छेदे. मे. आश्वासो निर्वृतौ मतः। आख्यायिकापरिच्छेदे, वि. आश्वासः सत्रात्त् निर्वृतौ। आख्यायिकापरिच्छेदे, हे. आख्यायिकापरिच्छेदे चाश्वासो निर्वृतावपि, त्रि.

आषाढ़. आषाढ़ो व्रतिनां दण्डे मासे मलयपर्वते। स्त्री पूर्णि-मायां, मे. आषाढ़ो व्रतिनां दण्डे मासे मलयपर्वते, वि,त्रि. आषाढ़ो मलय-गिरौ व्रतिदण्डे च मासि च, हे.

आस्. आस् स्मरणेऽपाकरणे कोपसन्तापयोरपि, मे. आः सत्रात् सन्तापकोपयोः, वि. आः सन्तापप्रकर्षयोः, हे. आस्तु सत्रात् कोपपीड़योः, अ.

आसक्ति. आसक्तिः सङ्गमे लाभे स्त्रियां, मे. आसक्तिः सङ्गमे लाभे, हे. आसक्तिः सङ्गलाभयोः, वि.

आसन. आसनं विष्टरे हस्तिस्कन्धे यात्रानिवर्त्तने। आसनो जीवकतरावासनी पण्यवीथिका, हे. आसनं द्विरदस्कन्धे पीठे यात्रा-निवर्त्तने। आसनी विपणौ स्त्रियामासनो ना तु जीवके, मे. आसनं द्विरदस्कन्धे पीठे यात्रानिवर्त्तने। आसनी पण्यवीथ्यां सत्राद् आसनो जीवकद्रुमे, वि.

आसन्द. आसन्दो वासुदेवे सत्रात् खट्वाभेदे च योषिति, मे.

आसार. आसारः, सत्रात् प्रसरणे वेगवृष्टौ सुहृद्बले, मे, त्रि. आसारः सत्रात् प्रसरणे वेगवर्षे सुहृद्बले, वि. आसारो वेगवद्वर्षे सुहृद्बल-प्रसारयोः, हे.

आसुतीबल. आसुतीबल आख्यातः कन्यापालकयज्वनोः, मे. आसुतीवलः। शौण्डिके यज्वनि, हे. यज्वा शौण्डिकश्चासुतीबलः, त्रि. आसुतीबल इतराख्या कन्यापालकयज्वनोः, वि.

आस्कन्दन. आस्कन्दनं तिरस्कारे रणे संशोषणेऽपि च, मे, वि.

आस्कन्दन' तिरस्कारे संशोषणसमीकयोः, हे.

आस्था. आस्था त्वालम्बनस्थानयत्नापेक्षासु योषिति, मे. आस्था चालम्बनस्थानयत्नापेक्षासु वर्त्तते, वि. आस्था यत्नालम्बनयोरास्थानापेक्षयोरपि, हे. आस्थानीयत्नयोरास्था, अ. अपेक्षाऽलम्बन' चास्था, त्रि.

आस्पद. आस्पद' पदकृत्ययोः, मे. आस्पद' तु पदे कृत्ये, वि. आस्पद' कृत्यपदयोः, हे. प्रतिष्ठा कृत्यमास्पद', अ.

आस्फोत. आस्फोतन्तु पुमानर्कपर्णे सत्रात् कोविदारके। आस्फोता गिरिकर्ण्यां च वनमल्ल्यां च योषिति, मे. आस्फोतः कोविदारार्कपर्णयोः। आस्फोता गिरिकर्ण्यां च वनमल्ल्यां, हे. आस्फोतश्चार्कपर्णे सत्रादास्फोतः कोविदारके। आस्फोता गिरिकर्ण्यां सत्राद्वनमल्ल्यां च विश्रुता, वि.

आस्य. आस्य' मुखे च तन्मध्ये तद्भवे च स्त्रियां स्थितौ, मे. आस्य' वक्त्रे वक्त्रमध्ये स्थितावास्या च विश्रुता, वि. आस्य' मुखभवे मुखे। मुखान्तरास्या तु स्थित्यां, हे.

आह. आह क्षेपनियोगयोः, मे. आह क्षेपे नियोगे च, हे. आहशब्दो नियोगार्थे क्षेपार्थेऽपि निगद्यते, वि.

आहत. आहत' गुणिते चापि ताडिते च मृषार्थके। सत्रात् पुरातनवस्त्रेऽपि, मे. आहतन्तु मृषार्थके। आहत' गुणितेऽपि सत्रात् ताड़िते नाभिनतेऽपि च। सत्रात् पुरातनवस्त्रे च, वि. आहत' तु मृषार्थके। गुणिते ताड़िते चापि, हे. आहतं गुणिते हते। मृषोक्ते च, त्रि.

आहव. आहवो युद्धयज्ञयोः, मे. आहवः सङ्गरे यागे, वि. आहवः समरे यज्ञे, हे. आहवौ यागसङ्गरौ, त्रि.

आहार. आहारः सत्रादाहरणे भोजने च पुमानयं, मे. आहारो भोजने हारे भवेदाहरणेऽपि च, वि. आहारो हार आहरणेऽशने, हे.

आहो. आहो प्रश्ने विचारे च, मे. आहो प्रश्नविचारयोः, हे. आहो उताहो द्वावेतौ परिप्रश्नविचारयोः, वि.

आह्निक. आह्निकं दिननिर्वर्त्यं त्रिलिङ्गमथ न द्वयोः। नित्यक्रिया-भोजनयोर्द्वन्द्वे प्रकरणेऽत्र च, मे. आह्निकं दिननिर्वर्त्यं भोजने नित्य-कर्मणि, वि. आह्निकं सत्रात् पुनरह्नर्निर्वर्त्यं नित्यकर्मणि। भोजने ग्रन्थभागे च, हे. आह्निकं दिननिर्वर्त्यं तत् क्लीवं नित्यकर्मणि, त्रि. भोज-नेऽपि तथाह्निकं, हा.

इ. इ भेदे च रुषोक्तौ चापाकरणानुकम्पयोः, मे. इ खेदे च रुषोक्तौ च कामदेवे त्वनव्ययं, वि. इः सत्रात् क्रोधे प्रकोपोक्तौ, हे. माधवः स्कन्द-संज्ञस्य विद्या दक्षिणलोचनम्। गन्धर्वः पाञ्चजन्यश्च इकारस्य मनाङ्कु,र, मा.

इक्षुगन्धा. इक्षुगन्धा कोकिलाक्षे क्रोष्ट्र्यां काशे च गोक्षुरे, मे, वि. इक्षुगन्धा काशक्रोष्ट्रीकोकिलाक्षेषु गोक्षुरे, हे.

इक्ष्वाकु. इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यां स्त्री सूर्यवंश्यनृपे पुमान्. मे. इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यां च सूर्यवंश्यनृपेऽपि च, वि. इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यां [illegible], हे.

इङ्ग. इङ्गः सत्रादद्भुते ज्ञाने जङ्गमेङ्गितयोरपि, मे. वि. इङ्गः सत्रादिङ्गितेऽद्भुते। ज्ञानजङ्गमयोश्चापि, हे. जङ्गमेङ्गितयोरिङ्गः, त्रि.

इङ्गित. इङ्गितन्तु चेष्टायां गमनेऽपि च, हे.

इज्या. इज्या दानेऽध्वरेऽर्चायां सङ्गमे स्त्री गुरौ त्रिषु, मे. इज्या दानेऽध्वरेऽर्चायां सङ्गे चेज्यो गुरौ मतः, वि. इज्या दाने सङ्गेऽध्वरेऽर्चने, हे. इज्या सत्रात् सङ्गमे दाने यागेऽर्चायां गुरौ पुमान्, त्रि.

इड़ा. इड़ा तु बुधयोषिति। सौरभेय्याञ्च वचने वसुमत्यामपि स्त्रियां, मे. इड़ा वाचि गवि क्षौणाविड़ा च बुधयोषिति, वि. इड़ेलावत् स्वर्गनाड़ीभूवाग्गोषु बुधस्त्रियां, हे. गोभूवाचस्त्विड़ा इलाः, अ. इड़ा वर्षे च पानीये भूमौ वाक्प्रसरे मता, अने. नाड़ीस्वर्गक्षितिष्विड़ा, ह.

इत. इतं स्मृते गते त्रिषु, मे. इतं गते स्याद्विज्ञाते, वि.

इतर. इतरोऽन्यत्र पामरे, मे. इतरः पामरेऽन्यस्मिन्, वि, हे. इतरस्त्वन्यनीचयोः, अ.

इतस्. इतो यतश्च नियमे पञ्चम्यर्थविभागयोः, वि. इतो यतश्च

भागवत् पञ्चस्यर्थे नियमे च, हे.

इति. इति प्रकरणे हेतौ प्रकाशादिसमाप्तिषु। निदर्शने प्रकारे स्यादनुकर्षे च सम्मतम्, वि. इति स्वरूपे सान्निध्ये विवक्षानियमे मते। हेतौ प्रकारप्रत्यक्षप्रकाशेऽप्यवधारणे। एवमर्थे समाप्तौ स्यात्, हे. इतिशब्दः स्मृतो हेतुप्रकारादिसमाप्तिषु, रु. इति हेतौ प्रकाशने। निदर्शने प्रकारे स्यात् परकृत्यनुकर्षयोः। समाप्तौ च प्रकरणे, मे. इति हेतुप्रकरणप्रकाशादिसमाप्तिषु, अ.

इतिकथा. भवेदितिकथाऽपार्थवाच्यश्रद्धेयनष्टयोः, मे. भवेदितिकथा नष्टधर्मेऽपार्थे वचस्यपि। अश्रद्धेये,वि. इतिकथा व्यर्थभाषणे। अश्रद्धेये नष्टधर्मे, हे.

इतिह. इतिहः स्यात् सम्प्रदाये, रु.

इत्वर. इत्वर्यसत्यां पथिके क्रूरकर्मणि च त्रिषु, मे. इत्वरो दुर्विधे नीचे पथिकक्रूरकर्मणोः, वि. इत्वरः क्रूरकर्मणि। पथिके दुर्विधे नीचे स्यादित्वर्यभिसारिका, हे.

इदानीम्. इदानीम् वाक्यभूषायां सम्प्रत्यर्थे च दृश्यते, मे. इदानीं साम्प्रतं वाक्यालङ्कारे, हे. इदानीं वाक्यभूषायां सम्प्रतत्र्यर्थे च वर्त्तते, वि.

इद्ध. इद्धमातपदीप्तयोः, वि. इद्धमातपदीप्तयोः, मे.

इध्म. इध्म ? समिङ्गिदि। कामे वसन्ते काष्ठे स्यात्, हे.

इन. इनः पत्यौ नृपार्कयोः, मे. इनः सूर्ये नृपे पत्यौ, वि. इनः ईशेऽर्के, हे. इनः सूर्ये प्रभौ, अ.

इन्दीवर. इन्दीवरं कुवलये शतावर्यां च योषिति, मे. इन्दीवरं कुवलये वर्यामिन्दीवरी मता, वि. इन्दीवरं नीलोत्पलमिन्दीवरी शतावरी, हे.

इन्दुलेखा. इन्दुलेखाऽमृतासोमलताशशिकलासु च, मे, वि. इन्दुलेखेन्दुखण्डके। गुडूचीसोमलतयोः, हे. इन्दुलेखा गुडूच्यां च पुंसि, लि.

इन्द्र. इन्द्रः शक्रादितत्रभेदयोगभेदान्तरात्मसु। इन्द्रा फणिज्जके स्यात्, मे. इन्द्रः शचीपतावन्तरात्मन्यादितत्रयोगयोः। इन्द्रा फणि-

ज्जके, वि. इन्द्रः शक्रेऽन्तरात्मनि। आदित्ये योगभेदे च स्यादिन्द्रा तु फणिज्जके, हे. इन्द्र आत्मनि वासवे, त्रि. शब्दादिविषयाः पञ्च प्रसिद्धा इन्द्रसंज्ञया। श्रेष्ठ इन्द्रः समाख्यातो देवराड् इन्द्र उच्यते, अने. इन्द्राणी करणे स्त्रीणां पौलमीसिन्धुवारयोः, वि, मे. इन्द्राणी शच्यां निर्गुण्ड्यां स्त्रीकरणेऽपि, हे. स्यादिन्द्राणीन्द्रयोषिति स्त्रीबन्धे सिन्धुवारे च, त्रि.

इन्द्रिय. इन्द्रियन्तु हृषीके रेतसि स्मृतं, मे. इन्द्रियं च हृषीके स्याद् इन्द्रियं रेतसि स्मृतं, वि. इन्द्रियन्तु चक्षुरादिषु रेतसि, हे. हृषीके रेतसीन्द्रियं, त्रि.

इभ्य. इभ्या करेणुशल्लक्योः स्त्रियामाढ्ये च वाच्यवत्, मे. इभ्य आढ्ये करेण्वां तु भवेदिभ्या तु सल्लकौ, वि. इभ्यो धनवतीभ्या तु करेण्वां सल्लकीतरौ, हे.

इरा. इरा भूवाक्सुराम्बुषु, मे. इरा वारिसुराभूमिभारतीषु प्रयुज्यते, वि. इराऽम्भोवाक्सुराभूमिषु, हे. इरा भूवाक्सुराप्सु स्यात्, श्र. इराशब्दो बुधैर्ज्ञेयो भुवि वाच्यशनेऽम्भसि, रु.

इरिण. इरिणं शून्यमूषरम्, अ. V. ईरिण.

इला. इला कला सौम्यस्य धरित्र्यां गवि वाचि च, मे, वि. इलोर्वी वाक् बुधस्त्री गौः, हे. इला भूवाग्बुधाङ्गनाः, त्रि. इला भूमिर्मता गौश्च, अने. इला वाग्धरयोरपि, रु.

इल्वल. इल्वला तारकाभेदे ना भेदे दैत्यमत्स्ययोः, मे. इल्वला-स्तारकाभेदे इल्वलो दैत्यमत्स्ययोः, वि. इल्वलो मत्स्यदैत्ययोः। इल्वला-स्तारकाभेदे, हे.

इष्ट. इष्टमाशंसितेऽपि स्यात् पूजिते प्रेयसि त्रिषु। सप्ततन्तौ पुमान् क्लीबं संस्कारे क्रतुकर्मणि, मे. इष्टमीप्सिते क्रतुकर्मणि। पूज्ये प्रेयसि संस्कारे योगे, हे. इष्टमाशंसिते पूज्यतमे प्रियतमेऽन्यवत्। इष्टं संस्कारयोगे च यागे च क्रतुकर्मणि, वि. क्रताविष्टं प्रिये त्रिषु, त्रि.

इष्टगन्ध. इष्टगन्धः सुगन्धौ स्यात् त्रिषु क्लीबन्तु वालुके, मे. इष्ट-

गन्धः सुगन्धिः स्यात् इष्टगन्धं तु वालुके, हे.

इष्टि. इष्टि र्मताऽभिलाषेऽपि संग्रहश्लोकयागयोः, मे. इष्टिः स्यादभिलाषेऽपि संग्रहश्लोकयागयोः, वि. अथेष्टि र्मखेच्छयोः। संग्रह-श्लोके, हे. इष्टि र्यागेच्छयोः, श्र.

इष्म. इष्मः कामवसन्तयोः, वि.

इष्वास. इष्वासः कार्मुके पुमान्। त्रिषु स्यात् क्षेपके चेषोः, मे. इष्वासो धन्विधनुषोः, वि. इष्वासो धन्वधन्विनोः, हे.

इस्. इः स्यात् खेदे प्रकोपोक्तौ, हे.

ई. ई विषादेऽनुकम्पायां लक्ष्म्यां पुनरनव्ययम्, मे. ई क्रोधे दुःख-भावने। प्रत्यक्षे सन्निधौ चापि, हे. ई दुःखभावने कोपे लक्ष्म्यामीः स्यादनव्ययम्, वि. ई दुःखभावने क्रोधे प्रत्यक्षे सन्निधावपि, श्र. गोवि-न्दश्च त्रिमूर्त्तीशः शान्तिः स्याद् वामलोचनम्। नृसिंहाख्यं तथा माया ईकारोऽपि सुरेश्वरः, मा.

ईक्षण. ईक्षणं दर्शने दृशि, मे. ईक्षणं दर्शने दृष्टौ, वि. चक्षु-र्दर्शनमीक्षणं, त्रि.

ईति. ईति र्डिम्बे प्रवासेऽतिवृष्ट्यादिषट्सु च स्त्रियां, मे. ईतिः प्रवासे डिम्बे स्यादतिवृष्ट्यादिषट्सु च, वि. ईतिरजन्ये प्रवासे, हे. ईति-र्डिम्बप्रवासयोः, अ.

ईरिण. ईरिणं तूषरे शून्ये, मे. ईरिणं शून्य ऊषरे, वि, हे.

ईश. ईशा लाङ्गलदण्डके। ईशः प्रभौ महादेवे, मे. ईशः प्रभौ शङ्करे स्याद् ईशा लाङ्गलदण्डके, वि. ईशः स्वामिनि रुद्रे च स्यादीशा हल-दण्डके, हे. प्रभुशङ्करयोरीशः स्त्रियां लाङ्गलदण्डके, त्रि.

ईशान. ईशानं ज्योतिषि क्लीबं पुंलिङ्गः स्यात् त्रिलोचने, मे.

ईश्वर. ईश्वरो मन्मथे शम्भौ नाट्ये स्वामिनि चान्यवत्। ईश्वरी चेश्वरोमायां, मे. ईश्वरो विभवैराढ्ये शम्भौ स्वामिनि मन्मथे। पार्वत्या-मीश्वरामाङ्गीः, वि. ईश्वरः स्वामिनि शिवे मन्मथेऽपीश्वराऽद्रिजा, हे.

गौरीश्वरा शिवा स्वामिकन्दर्पेऽपीश्वरः पुमान्, त्रि.

ईस्. ईस् दुःखभावने कोपे, मे.

ईहा. ईहोद्यमवाञ्छयोः, मे. स्त्रियामीहोद्यमवाञ्छयोः, हे. ईहा [illegible]मवाञ्छयोः, त्रि, वि.

ईहामृग. ईहामृगस्तु पुंसि स्याद् कोकरूपकभेदयोः, मे. ईहामृगः स्याद्रूपकान्तरे। वृके जन्तौ च, हे. ईहामृगो वृके जन्तौ प्रभेदे रूपकस्य च, वि. नाट्ये ईहामृगो वृके, त्रि.

उ. उ सम्बोधनरुषोक्तयोरनुकम्पानियोगयोः। पदपूरणे च पादपूरणेऽपि च दृश्यते, मे. उ सम्बुद्धौ रुषोक्तौ च [illegible]वा[illegible]त्यनव्ययम्, वि. उ रोषोक्तयामन्त्रणार्थके, हे. उमरेशस्तथा विष्णुर्विरिञ्चिश्च च [illegible]। वृषकर्णश्च विजय उकारो मन्मथाधिपः, मा. उकारः शङ्करः प्रोक्त उकारश्चापि लक्षणे, ए.

उक्त. उक्तमेकाक्षरे छन्दस्युक्तं स्याद्भाषितेऽपि च, वि. उक्तमेकाक्षरच्छन्दस्युक्तं स्याद् भाषिते त्रिषु, मे.

उग्र. उग्रः शूद्रासुते क्षत्राद् रुद्रे पुंसि त्रिषूत्कटे। स्त्री वचाचुक्रयोः, मे. उग्रः शूद्रासुते क्षत्रात् श्रीकण्ठे चोत्कटेऽन्यवत्। उग्रा वचाछिक्किकयोः, वि. उग्रः क्षत्रियतः शूद्रयां सूनावुत्कटरुद्रयोः। उग्रा वचाछिक्किकयोः, हे. उग्रोऽन्त्यजे शिवेऽतुग्रश्च, त्रि.

उग्रगन्धा. उग्रगन्धाजमोदायां वचायां छिक्किकौषधौ, मे, वि. उग्रगन्धा वचाचेलयवान्योश्छिक्किकौषधौ, हे. उग्रगन्धं वचाचेलयमार्फिके, त्रि.

उचित. उचितन्तु भवेन्न्यस्ते मिते ज्ञाते समञ्जसे, मे. उचितं प्रोक्तमभ्यस्ते मिते ज्ञाते समञ्जसे, वि. उचितं विदितेऽभ्यस्ते मिते युक्तेऽपि, हे.

उच्चटा. रसोनस्य प्रभेदे स्याद् उच्चटा दम्भचर्ययोः, वि. उच्चटा दम्भचर्यायां प्रभेदे लशुनस्य च, हे.

मीनभेदे तथा कोपनपूरुषे, वि. उच्चिङ्गटः कोपने मीनभिद्यपि, हे.

उच्छ्रित. उच्छ्रितं त्रिषु सञ्जाते समुन्नद्धप्रवृद्धयोः, मे. सत्राडुच्छ्रितन्तु सञ्जाते समुन्नद्धप्रवृद्धयोः, वि. उच्छ्रितं वृद्धजातयोः। प्रवृद्धे सत्रात्, हे. जातोन्नद्धप्रवृद्धाः स्युरुच्छ्रिताः, अ.

उच्छ्वास. उच्छ्वासः प्राणनेऽपि च। आख्यायिकापरिच्छेदेऽप्याश्वासेऽपि पुमानयं, मे. उच्छ्वासः प्राणनाश्वासगद्यबन्धगुणान्तरे, वि. उच्छ्वासः प्राणने श्वासे गद्यबन्धान्तरेऽपि च, हे.

उज्जृम्भित. उज्जृम्भितं त्रिषूत्फुल्ले चेष्टायां तु नपुंसकम्, मे. उज्जृम्भितं तु चेष्टायामुत्फुल्ले चाभिधेयवत्, वि. उज्जृम्भितमुत्फुल्ले चेष्टितेऽपि च, हे.

उज्ज्वल. उज्ज्वलो दीप्तश्रृङ्गारविशदेषु विकासिनि, मे, वि. उज्ज्वलस्तु विकासिनि। श्रृङ्गारे विशदे दीप्ते, हे.

उडुप. उडुपं तु प्लवेऽस्त्रियां। चन्द्रे पुंसि, मे. उडुपस्तु प्लवे चन्द्रे, वि. उडुपः प्लवशशिनोः, हे. चन्द्रे नाऽस्त्र्युडुपः प्लवे, त्रि.

उड्डीश. उड्डीशो ग्रन्थभेदे सत्रादुड्डीशश्चण्डिकापतौ, मे, वि. उड्डीशः चण्डीशे शास्त्रभिद्यपि, हे.

उत्. उत् सत्रात् प्रश्ने वितर्के च, मे.

उत. उतात्यर्थविकल्पयोः। समुच्चये वितर्के च प्रश्ने च पदपूरणे, मे. उत प्रश्ने वितर्के सत्रात् उताप्यर्थविकल्पयोः, वि. उत प्रश्नवितर्कयोः। समुच्चये विकल्पे च, हे.

उताहो. उताहो परिप्रश्नविचारयोः, मे. v. आहो.

उत्कट. उत्कटस्तीव्रमत्तयोः, मे, वि, हे.

उत्कलिका. कथितोत्कलिकोत्कण्ठाहेलासलिलवीचिषु, मे. उत्कलिका तु हेलायां तरङ्गोत्कण्ठयोरपि, हे. भवेदुत्कलिकोत्कण्ठाहेलासलिलवीचिषु, वि. स्त्रियामुत्कलिका हेलोत्कण्ठासलिलवीचिषु, त्रि. विद्यादुत्कलिकाशब्दमुत्कण्ठावीचिवाचकम्, द्वा.

उत्क्षेपण. उत्क्षेपणन्तु व्यजने धान्यमर्दनवस्तुनि, मे, वि. उत्क्षेपणमुद्वमनम्। व्यजनं धान्यमलनवस्तु, हे.

उत्तंस. उत्तंसः कर्णपूरेऽपि शिखरेऽपि च न स्त्रियां, मे. उत्तंसः कर्णपूरे स्यात् शेखरे च वतंसवत्, वि. उत्तंसः शेखरे कर्णपूरे चापि वतंसवत्, हे. V. अवतंस.

उत्तप्त. उत्तप्तं शुष्कमांसेऽथ त्रिषु तप्ते परिप्लुते, मे. उत्तप्तं शुष्कमांसेऽपि सन्तप्ते च परिप्लवे, वि. उत्तप्तं चञ्चले शुष्कमांससन्तप्तयोरपि, हे. उत्तप्तं शुष्कमांसेऽपि, त्रि.

उत्तम. उत्तमा दुग्धिकायां त्रिषु च मुख्ये, मे. उत्तमा दुग्धिकायां स्याद् उत्कृष्टे चोत्तमोऽन्यवत्, वि. उत्तमा दुग्धिकौषधौ। उत्तमं तु प्रधाने स्यात्, हे.

उत्तर. उत्तरा दिग्विशेषे च स्नुषायामर्जुनस्य च। विराटस्य सुते ना स्यादूर्ध्वोदीच्योत्तमे त्रिषु। नपुंसकं प्रतिवाक्ये, मे. उत्तरं प्रतिवाक्ये स्यादूर्ध्वोदीच्योत्तमेऽन्यवत्। उत्तरस्तु विराटस्य तनये दिशि चोत्तरा, वि. उत्तरं प्रवणोर्ध्वयोः। उदीच्यप्रतिवचसोरुत्तरस्तु विराटजे, हे. उपर्युदीच्यश्रेष्ठेष्वप्युत्तरः, अ.

उत्तान. उत्तानमगभीरे स्याद् ऊर्द्ध्वास्यशयिते त्रिषु, मे. उत्तानं स्यादगम्भीरे तथा सुप्तोन्मुखेऽन्यवत्, वि. उत्तानः सुप्तोन्मुखागभीरयोः, हे. अगम्भीरेऽपि चोत्तानः, त्रि.

उत्ताल. उत्ताल उत्कटे श्रेष्ठे विकराले प्लवङ्गमे, मे. उत्ताल उत्कटे। श्रेष्ठेऽपि विकरालेऽपि स्यादुत्तालः प्लवङ्गमे, वि. उत्तालस्त्वरिते कपौ। श्रेष्ठोत्कटकरालेषु, हे. उत्तालमुन्नतेऽपि, रु.

उत्थान. उत्थानमुद्यमे तन्त्रे पौरुषे पुस्तके रणे। प्राङ्गणोद्गमहर्षेषु मलवेगेऽपि न द्वयोः, मे. उत्थानमुद्यमे तन्त्रे पौरुषे पुस्तके रणे। अङ्गनोद्गमहर्षेषु मलवेगेऽपि कीर्तितं, वि. उत्थानं सैन्ये पौरुषे युधि पुस्तके। उद्यमोद्गमहर्षेषु वास्तन्त्राङ्गनचैत्ययोः। मलोत्सर्गे, हे. उत्थानं पौरुषे

तन्त्रे सन्निविष्टोद्गमेऽपि च, अ.

उत्थित. उत्थितं सत्रात् त्रिषूत्पन्ने प्रोद्यते वृद्धिमत्यपि, मे. उत्थितं वृद्धियुक्ते च प्रोद्यतोत्पन्नयोरपि, वि. उत्थितं। वृद्धिमत्प्रोद्यतोत्पन्नेषु, हे. उत्थिताख्रमी। वृद्धिमत्प्रोद्यतोत्पन्नाः, अ.

उत्पतन. सत्रादुत्पतनमुत्पत्तौ तथोर्ध्वगमनेऽपि च, मे. उत्पतनं समुत्पत्तौ तथोर्ध्वगमने स्मृतं, वि. सत्रादुत्पतनमुत्पत्तौ। उत्पत्तौ, हे.

उत्पल. उत्पला तुषचर्पट्यां क्लीवं कुष्ठप्रसूनयोः, मे. उत्पलं मांसशून्ये सत्रात् कुष्ठेन्दीवरयोरपि, वि. उत्पलं कुष्ठ्वरहे। इन्दीवरे मांसशून्ये, हे. उत्पलं नलिनं प्रोक्तमुत्पलं कुष्ठमुत्तमम्, अने.

उत्पलपत्र. भवेदुत्पलपत्रं तु तद्दले स्त्रीनखक्षते, वि. उत्पलपत्रं तूत्पलदले स्त्रीणां नखक्षते, हे.

उत्प्रेक्षा. उत्प्रेक्षाऽनवधानेऽपि काव्यालङ्करणान्तरे, मे. उत्प्रेक्षाऽनवधाने सत्रात् काव्यालङ्करणेऽपि च, वि.

उत्फुल्ल. उत्फुल्लं करणे स्त्रीणामुत्ताले‌ऽपि विकस्वरे, मे. उत्फुल्लः करणे स्त्रीणाम् उत्ताले च विकस्वरे, वि. उत्फुल्लः स्त्रीकरणान्तरे। विकस्वरोत्तालयोः, हे.

उत्सर्ग. उत्सर्गः पुंसि सामान्ये न्याये च तत्त्यागदानयोः, मे. उत्सर्गो वर्जने तत्त्यागे सामान्यन्यायदानयोः, वि. उत्सर्गस्त्यागदानयोः। वर्जने सामान्यविधौ, हे. उत्सर्गो न्यायदानयोः। सामान्येऽपि, त्रि.

उत्सव. उत्सवो मह उत्सेके इच्छाप्रसरकोपयोः, मे, वि. उत्सवोऽमर्षे महेऽपि च। इच्छाप्रसर उत्सेके, हे. उत्सेकामर्षयोरिच्छाप्रसरे मह उत्सवः, अ.

उत्सादन. उत्सादनं समुल्लेखोद्वाहनोद्वर्तनेषु च, मे, वि. उत्सादनं समुल्लेखोद्वर्तनोद्वाहनेषु च, हे.

उत्साह. उत्साहस्तूद्यमे सूत्रे, मे, वि.

उत्सेध. उत्सेधस्तूच्छ्रये न स्त्री क्लीवं संहननेऽपि च, मे. उत्सेध-

स्योच्छ्रये काये, वि. उत्सेध उच्छ्रये । संहननेऽपि, हे. उत्सेधः काय उन्नतिः, अ. कायेऽप्युत्सेध इष्यते सद्भिः, ह.

उद्. उत् प्रकाशे विभागे च प्राबल्याऽस्वास्थ्यशक्तिषु । प्राधान्ये बन्धने भावे मोक्षे लाभोर्ध्वकर्मणोः, मे. उत्प्रकाशे वियोगे च प्राबल्यास्वास्थ्यशक्तिषु । प्राधान्ये बन्धने भावे मोक्षे लाभोर्ध्वकर्मणोः, वि. उत्प्रधाने प्रकाशे च प्राबल्यास्वास्थ्यशक्तिषु । विभागे बन्धने मोक्षे भावे लाभोर्ध्वकर्मणोः, हे.

उदच्(ञ्च्). उदग् दिग्देशकालेषु वाच्यवत् स्त्रितयेऽव्ययम्, मे. प्रागुदक्प्रत्यगिति त्रिते दिग्देशे कालतोऽव्ययम् । प्राच्योदीच्यप्रतीच्यानां वाचकं सप्तादनव्ययम्, वि.

उदण्डपाल. उदण्डपालः पुंसि स्यात् सर्पमत्स्यप्रभेदयोः, मे, वि. उदण्डपालो मत्स्याहिभेदयोः हे.

उदन्त. उदन्तः साधुवार्तयोः, मे, वि. उदन्तः साधौ वार्तायां, हे.

उदय. उदयस्तु पुमान् पूर्वपर्वते च समुन्नतौ, मे. उदयः पूर्वपर्वते चोन्नतावपि, वि. उदयः पर्वतोन्नत्योः, हे. उदयोऽद्रावुन्नतौ च, त्रि.

उदयन. उदयनमुदये क्लीबं वत्सेशागस्त्ययोः पुंसि, मे. भवेदुदयनो वत्सराजेऽगस्त्यमुनावपि, वि. उदयनस्तु वत्सराजे घटोद्भवे, हे.

उदर. उदरं जठरे युधि, मे, वि. उदरं तुन्दरणयोः, हे.

उदरथि. भवेदुदरथिः पुंसि समुद्रे च विवस्वति, मे. उदरथिः समुद्रे च विवस्वति, वि. उदरथि विवस्वति । अब्धौ, हे.

उदर्क. उदर्क एष्यत्कालीनफले मदनकण्टके, मे. उदर्क एष्यत्कालीयफले मदनकण्टके, वि, त्रि. उदर्कस्तूत्तरकालफले मदनकण्टके, हे.

उदर्चिस्. उदर्चिस्त्रिभे वाच्यलिङ्गः पुंसि हुताशने, मे. उदर्चिस्त्रिभे वह्नौ, वि, त्रि. उदर्चिस्त्रिभेऽग्नौ च हे.

उदात्त. उदात्तस्तु स्वरान्तरे । दयात्यागादिसम्पन्ने काव्या-

त्तो दातृमहतोः, वि. उदात्तो दातृमहतो हृद्ये च स्वरभिद्यपि, हे.

उदान. उदान उदरावर्त्ते वायुभेदे भुजङ्गमे, मे. उदानोऽप्युदरावर्त्ते मरुत्सर्पविशेषयोः, वि. उदानः पवनान्तरे। सर्पभिद्युदरावर्त्ते, हे.

उदार. उदारो दातृमहतो र्दक्षिणेऽप्यभिधेयवत्, मे, वि. उदारो दक्षिणो महान् दाता, हे. उदारो दातृमहतोः, अ. उदारौ दक्षिणस्थूलौ, त्रि. उदाराख्यौ महद्दक्षौ, अने.

उदास्थित. उदास्थितः प्रतीहारे प्रव्रजत्रावसिते चरे, मे. उदास्थितः प्रतीहारेऽध्यक्षे च प्रणिधौ चरे, वि. उदास्थितश्चरे द्वाःस्थेऽध्यक्षे, हे. उदास्थितश्चरे द्वाःस्थे, त्रि.

उदित. उदितं तूक्त उद्गते, मे. उदितं प्रोक्त उद्गते, वि, त्रि. उदितं तूद्गतोक्तयोः, हे.

उदुम्बर. उदुम्बरस्तु देहल्यां वृक्षभेदे च षण्डके। कुष्ठभेदेऽपि च पुमान् ताम्रे तु स्यान् नपुंसकं, मे. उदुम्बरस्तु देहल्यां वृक्षजातौ च षण्डके। उदुम्बरं स्मृतं ताम्रे कुष्ठभेदेऽप्युदुम्बरः, वि. उदुम्बरः कुष्ठभेदे देहल्यां षण्डके तरौ। उदुम्बरं ताम्रे, हे. द्रुमे मेढ्रेऽप्युदुम्बरः, त्रि.

उदूखल. उदूखलं गुग्गुलौ स्यादुलूखलेऽपि न द्वयोः, मे. v. उलूखल.

उदूढ. उदूढमूढे स्थूले स्यात्, मे. उदूढ ऊढे स्थूले स्यात्, वि. उदूढः पीवरोढयोः, हे.

उद्गाहित. उद्गाहितमुदीर्णे स्यात् बद्धग्राहितयोस्त्रिषु, मे. उद्गाहितमुपन्यस्ते बद्धग्राहितयोरपि, वि, हे.

उद्घ. उद्घः स्याद् देहजानिले। अग्नौ हस्तपुटे प्रशस्तेऽपि, मे. उद्घः स्यात् पावके हस्तपुटके देहजानिले, वि. उद्घो हस्तपुटे वह्नौ श्लाघायां देहजानिले, हे.

उद्घात. उद्घातस्तु पुमान् पादस्खलने समुपक्रमे। पवनाभ्यासयोगस्य कालभेदे च कीर्त्तितः। उत्तुङ्गे मुद्गरेऽपि स्यात्, मे. उद्घातः कथ्यते

पादस्खलने समुपक्रमे। पवनाभ्यासयोगाय कुम्भकादित्रयेऽपि च। उद्र-ङ्गे सुद्गरेऽपि सत्रात्, वि. उद्घातः समुपक्रमे। सुद्गरेऽभ्यासयोगाय कुम्भकादित्रयेऽपि च। पादस्खलन उद्रङ्गे, हे.

उद्दन्तुर. उद्दन्तुरस्त्रिषूत्तुङ्गे करालोत्कटदन्तयोः, मे. उद्दन्तुरः सत्रा-दुत्तुङ्गे करालोत्कटदन्तयोः, वि. उद्दन्तुरः कराले सत्रादुत्तुङ्गोत्कटद-न्तयोः, हे.

उद्दाम. उद्दामो बन्धरहिते स्वतन्त्रे च प्रचेतसि, मे.

उद्धरण. सत्रादुद्धरणमुद्धारवान्तान्नोन्मूलनेष्वपि, मे. उद्धरणं समु-द्धारवान्तान्नोन्मूलनेष्वपि, वि. सत्रादुद्धरणमुन्नये। भुक्तोज्झितोन्मूलनयोः, हे. उन्मूलनेऽप्युद्धरणं, त्रि.

उद्धव. उद्धवो यादवभिदि मखे च क्रतुपावके, मे. उद्धवो मातुले विष्णोरुत्सवे क्रतुपावके, वि. उद्धवः केशवमातुले। उत्सवे क्रतुवह्नौ च, हे.

उद्धान. उद्धानमुन्नते वाचलिङ्गं चुल्ल्यां नपुंसकं, मे. उद्धान-मुन्नते चुल्ल्यां, वि. उद्धानमुद्गमे चुल्ल्यां, हे. चुल्ल्यामुद्धानमुद्गमे, त्रि.

उद्धार. उद्धारस्त्वोद्धृताहणे, मे, वि. उद्धारः सत्राहणोद्धृत्योः, हे.

उद्धृत. उद्धृतं सत्रात् त्रिषूत्क्षिप्ते परिभुक्तोज्झितेऽपि च, मे. क्षिप्ते सुष्टेऽपि चोद्धृतं, त्रि. उद्धृतं स्यादुत्तुलिते परिभुक्तोज्झितेऽपि च, हे. स्यादुद्धृतं तु तुलिते परिभुक्तोज्झितेऽपि च, वि.

उद्भट. उद्भटः कच्छपे सूर्ये, मे. v. हसुट.

उद्यान. उद्यानं सत्रान्निःसरणे वनभेदे प्रयोजने, मे, हे. उद्यानं वनभेदे सत्रात् निःसृतेऽपि प्रयोजने, वि. सत्रादुद्यानं निःसरणे वनभेदे प्रयोजने, धा. प्रोक्तं विपिनमुद्यानमुद्यानं गमनं स्मृतं, धने.

उद्रथ. उद्रथो रथकीले सत्रात्ताम्रचूडाख्यपक्षिणि, मे.

उद्वर्तन. उद्वर्तनमुत्पतने विलेपने घर्षणे क्लीबं, मे. उद्वर्तनं चोत्पतनेऽप्युपाहृतौ विलपने, वि. उद्वर्तनं विलेपने। अपाहृत्यामुत्पतने, हे.

उद्भ्रान्त. उद्भ्रान्तो निर्मदगजे पुमानुद्वमिते त्रिषु, मे. उद्भ्रान्त

उद्गीर्णे निर्मदे द्विपे, हे. उद्वान्तो निर्मदगजे समुद्गीर्णे च वाच्यवत्, वि.

उद्वाहन. उद्वाहनं प्रणीते स्यात् रज्ज्वामुद्वाहनी मता, मे. उद्वाहनं द्विसीतेऽत्र स्यात् रज्ज्वामुद्वाहनी मता, वि. उद्वाहनं द्विसीतेऽत्र स्यादुद्वाहनी वराटके, हे.

उद्वेग. उद्वेगं क्रमुकीफले। उद्वेगोऽप्यत्रद्‌बाकुलकोद्वेजनोद्गमनेषु च, मे, वि. उद्वेगं पूगिकाफले। उद्वेगस्तूद्वेजने स्यात् स्तिमिते शीघ्रगामिनि। उद्‌बाहौ च भयेऽपि स्यात्, हे. फलं पूगस्य चोद्वेगं, त्रि.

उन्न. उन्नं क्लिन्ने च सुरते, मे. उन्नं क्लिन्ने दयापरे, हे. उन्नं क्लिन्ने च स्मरणे, वि.

उन्नति. उन्नतिस्तार्क्ष्यदारेषु समृद्धावुदयेऽपि च, वि. उन्नतिस्तार्क्ष्ययोषिति। उदये च समृद्धौ, हे.

उन्मत्त. उन्मत्त उन्मादवति धूस्तूरमुचुकुन्दयोः, मे, वि. उन्मत्तो मुचुकुन्दे स्यात् धत्तूरोन्मादयुक्तयोः, हे. स्याद्‌ धूस्तूरेऽपि चोन्मत्तः, त्रि.

उन्माथ. उन्माथः कूटयन्त्रे स्यान् मारणे घातके पुमान्, मे. उन्माथः कूटयन्त्रे स्यान् मारणे घातकेऽपि च, वि. उन्माथो मारणे कूटयन्त्रघातकयोरपि, हे. उन्माथः कूटयन्त्रेऽपि, त्रि.

उप. उप स्यादधिकार्थे च हीनार्थासन्नयोरपि, मे. उप सामर्थ्यदाक्षिण्यदोषाख्यानात्ययेषु च। आचार्यकरणे दाने व्याप्तावारम्भपूजयोः। उद्योगेऽपि च लिप्सायां मरणार्थोपमार्थयोः। उप हीनेऽधिके प्रोक्तोऽप्यासन्नेऽप्यत्र कीर्तितः, वि. उपासन्ने हीनेऽधिके सादृश्यप्रतियत्नयोः। तद्योगव्याप्तिपूजासु शक्तावारम्भदानयोः। दक्षिणाचार्यकरणदोषाख्यानात्ययेषु च, हे.

उपकार. उपकारस्त्वोपकृतौ विकीर्णकुसुमादिषु, मे. उपकारस्तूपकृतौ विकीर्णकुसुमादिषु, हे.

उपकारिका. उपकारिकोपकर्त्र्यां पिष्टभेदे नृपालये, मे. उपकारिका। पिष्टभेदे गृहे राज्ञामुपकर्त्र्यामपीष्यते, वि.

उपकार्य. उपकार्या राजसद्मनुपकारोचितेऽन्यवत्, मे, वि. उपकार्या राजगेहमुपकारोचिताऽपि, च, हे.

उपक्रम. उपक्रमस्तूपधायां ज्ञात्वारम्भे च विक्रमे। चिकित्सायां, मे. उपक्रमः स्यादुपधाचिकित्सारम्भविक्रमे, वि. उपक्रमस्तु विक्रमे। उपधायां तदाद्याचिख्यासाचिकित्सयोरपि। आरम्भे, हे. उपायपूर्व आरम्भ उपधा चाप्युपक्रमः, अ.

उपगम. उपगमः स्वीकारेऽन्तिकसर्पणे, मे. उपगमः पुनः। अङ्गीकारेऽन्तिकगतौ, हे. अङ्गीकृतावुपगमः समीपगमनेऽपि च, त्रि.

उपग्रह. उपग्रहः पुमान् वन्द्यामुपयोगेऽनुकूलने, मे. उपग्रहो वन्द्यामुपयोगेऽनुकूलने, वि. उपग्रहोऽनुकूलने। वन्द्युपयोगयोश्च, हे.

उपचार. उपचारस्तु सेवायां व्यवहारोपचर्ययोः, हे.

उपचित. भवेदुपचितं दग्धे सम्बद्धे वाच्यलिङ्गकं, मे. भवेदुपचितं दग्धे सम्बद्धे च समाहिते, वि. उपचितः समाहिते। बद्धे दग्धे, हे.

उपताप. उपतापस्त्वरायां स्यादुत्तापगदयोरपि, मे, वि. उपतापो गदे तापे, हे.

उपदंश. उपदंशो विदंशे च मेढ्ररोगान्तरेऽपि च, मे. उपदंशोऽवदंशे स्यात् मेढ्ररोगेऽपि वर्तते, वि. उपदंशोऽवदंशे स्यात् मेहनस्थामयेऽपि च, हे.

उपधान. उपधानं विषे गेण्डौ प्रणयेऽपि नपुंसकम्, मे. उपधानं विशेषे च गेण्डुके प्रणयेऽपि च, वि. उपधानं तु गेण्डुके। व्रते विषे च प्रणये, हे. अथ गेण्डुके। विशेषे चोपधानं, त्रि.

उपधि. उपधिः पुंसि व्याजरथाङ्गयोः, मे. उपधि र्व्याजचक्रयोः, वि, हे.

उपधूपित. उपधूपित आसन्नमरणे परिधूपिते, मे, वि. उपधूपित आसन्नमरणे धूपितेऽपि च, हे.

उपनाह. उपनाहो व्रणालेपपिण्डे वीणानिबन्धने, मे, वि. उपनाहो वीणानिबन्धने। व्रणालेपनपिण्डे च, हे.

उपनिषद्. भवेदुपनिषद् धर्मवेदान्तविजने स्त्रियां, मे. भवेदुपनिष-द्धर्मे वेदान्तेऽपि रहस्यपि, हे. उपनिषत्तु वेदान्ते रहस्यधर्मयोरपि, हे. धर्मे रहस्युपनिषत् स्यात्, अ. रहस्येऽ स्यादुपनिषत् समीपे सदने-ऽपि च, त्रि.

उपप्लव. उपप्लवः सैंहिकेये विप्लवोत्पातयोरपि, मे, वि. उपप्लवौ राहूत्पातौ, हे, त्रि.

उपरक्त. उपरक्तो व्यसनार्त्ते राहुग्रस्तेन्दुसूर्य्ययोः, मे. उपरक्तः सैंहिकेये तद्ग्रस्ते व्यसनातुरे, वि. उपरक्तस्तु स्वर्भानौ व्यसनातुरे। राहु-ग्रस्तार्कशशिनोः, हे. व्यसनार्त्ते चोपरक्तः, त्रि.

उपराग. उपरागस्तु पुंसि स्यात् राहुग्रस्तार्कचन्द्रयोः। दुर्णये ग्रह-कल्लोले व्यसनेऽपि निगद्यते, मे. उपरागः परीवादे राहुग्रस्तार्कचन्द्रयोः। दुर्नये ग्रहकल्लोले, वि. उपरागो राहुग्रस्तार्कचन्द्रयोः। विगाने दुर्णये राहौ, हे. उपरागस्तु ग्रस्तार्केन्द्वोश्च दुर्नये, त्रि.

उपल. उपलः प्रस्तरे रत्ने शर्करायान्तु योषिति, मे. उपलः प्रस्तरे रत्ने शर्करायां स्मृतोपला, वि. उपलो ग्रावरत्नयोः। उपला तु शर्करायां, हे. उपला शर्कराऽपि च, अ.

उपलब्धि. उपलब्धि र्मतौ प्राप्तावपि ज्ञाने च योषिति, मे. उपलब्धि-र्मतौ प्राप्तौ ज्ञाने चापि प्रयुज्यते, वि. उपलब्धि र्मतौ प्राप्तौ, हे. उप-लब्धि र्मतिप्राप्त्योः, त्रि.

उपसत्ति. उपसत्तिः सङ्गमाख्ये सेवायामपि योषिति, मे. उपसत्तिः सङ्गमे च सेवायां प्रतिपादने, वि. उपसत्तिः सङ्गमाख्ये प्रतिपादन-सेवयोः, हे.

उपसम्पन्न. उपसम्पन्नमुद्दिष्टं निहते च सुसंस्कृते, मे. जानीया-दुपसम्पन्नं निहते च सुसंस्कृते, वि. उपसम्पन्नं पर्य्याप्ते संस्कृतप्राप्तयो-र्हते, हे.

उपसर्ग. उपसर्गः पुमान् रोगभेदोपप्लवयोरपि, मे. उपसर्गः स्मृतो

रोगभेदोपप्लवयोरपि, वि. उपसर्ग उपद्रवे । प्रादौ च रोगभेदे च, हे.

उपस्थ. उपस्थः प्रोक्तंसि क्रोड़े तथा मदनमन्दिरे, मे. उपस्थो मेढ़ उत्सङ्गे भगे पायौ च कथ्यते, वि. उपस्थः पायुमेढ्राङ्कयोनिषु, हे.

उपस्पर्श. उपस्पर्शः स्पर्शमात्रे स्नानाचमनयोरपि, मे, वि. उपस्पर्श-स्त्वाचमनस्नानयोः स्पर्शमात्रके, हे.

उपस्पर्शन. सत्रादुपस्पर्शनं स्पर्शे स्नानाचमनयोरपि, मे, वि. सत्रा-दुपस्पर्शनं स्नाने स्पर्शाचमनयोरपि, हे.

उपह्वर. उपह्वरं समीपे सत्रादेकान्तेऽपि नपुंसकम्, मे. उपह्वरं समीपे सत्रादेकान्ते चाप्युपह्वरम्, वि. उपह्वरं रहसि सन्निधौ, हे. रहोऽन्तिकसु॰॰रे, अ. उपह्वरं रहःस्थानं समीपं सत्रादुपह्वरं, अने. उपह्वरं सन्निधाने, ह.

उपांशु. उपांशु जपभेदे सत्रादुपांशु विजनेऽव्ययं, मे, वि, हे.

उपाकृत. उपाकृतोऽध्वरहतपशूपद्रुतयो र्मतः, वि. उपाकृत उपद्रवे । मन्त्रेण प्रोक्षितपशौ, हे. उपाकृतोऽध्वरहतपशौ नोपद्रुते त्रिषु, मे.

उपाधि. उपाधि धर्मचिन्तायां कुटुम्बव्यापृते च्छले । विशेषणे पुंसि,मे. उपाधि धर्मचिन्तायां कैतवेऽपि विशेषणे। कुटुम्बव्यापृतेऽपि सत्रात्, वि. कुटुम्बव्यापृते धर्मचिन्तायाञ्च विशेषणे । उपाधिः, त्रि. उपाधिस्तु-धर्मध्याने विशेषणे। कुटुम्बव्यापृते च्छद्मनि, हे.

उपाय. उपायः सामभेदादौ तथैवोपगतौ पुमान्, मे. उपायः साम-भेदादावुपायः सत्रादुपागतौ, वि.

उपासन. उपासनं शराभ्यासेऽप्युपास्तावासनेऽपि च. मे. उपासनं शराभ्यासे शुश्रूषायां च हिंसने, वि. सत्रादुपासनमासने । शुश्रूषायां शरा-भ्यासे, हे. शराभ्यासेऽप्युपासनं, त्रि.

उपाहित. उपाहितोऽनलोत्पाते पुमानारोपिते त्रिषु, मे. उपाहि-तोऽनलोत्पाते आहिते चाप्युपाहितः, वि. उपाहितः पुनः । आरोपितेऽन-

लोत्पाते, हे. वङ्क्रुत्पातेऽप्युत्पाद्दितः, त्रि.

उपोढ़. उपोढ़ो निकटोढ़योः, मे, वि. उपोढ़ ऊढ़े निकटेऽपि, हे.

उम्. उं रोषेऽङ्गीकृतावपि। प्रश्नेऽपि स्यात्, मे. उं प्रश्नेऽङ्गीकृतौ रोषे, इ. उं प्रश्नेऽङ्गीकृते रोषे, वि.

उमा. उमाऽतसीहैमवतीहरिद्राकीर्त्तिकान्तिषु, मे, वि. उमो नगरघट्टयोः। उमा गौर्यां हरिद्रायां कीर्त्तिकान्त्यतसीषु च, हे. उमा दुर्गाऽतसी चाय, त्रि.

उररि (री). उररीरयूररी च विस्तारेऽङ्गीकृतौ त्रयम्, मे. ऊरयूररी चोररी च विस्तारेऽङ्गीकृतौ त्रयम्, अ. उररी चोररी चोरी विस्तारेऽङ्गीकृतौ त्रयम्, वि. ऊर्यूररी चोररी च विस्तारेऽङ्गीकृतावपि, हे.

उरस्. उरो वक्षसि च श्रेष्ठेऽपि, मे. उरः श्रेष्ठे च वक्षसि, वि. उरो वक्षसि मुख्येत्र स्यात्, हे.

उरी. उर्यूरी चाप्युभौ शब्दौ विस्तारेऽङ्गीकृतावपि, मे. v. उररी.

उर्वरा. उर्वरा सर्वसस्याढ्यभूमौ स्याद्भूमिमात्रके, मे, वि. उर्वरा तु भूमात्रे सर्वसस्याढ्यभुव्यपि, हे.

उल (लु) प. उलपो न स्त्री गुल्मिन्यां ना तृणान्तरे, मे. उलपस्तृणभेदे स्यात् गुल्मिन्यामुलपं मतम्, वि. उलुपस्तु गुल्मिनीतृणभेदयोः, हे. तृणभिद् गुल्मिन्युलुपम्, त्रि.

उलूक. उलूकः पुंसि काकारविन्द्रे भारतयोधिनि, मे. उलूकः कुरुयोधे स्यात् पेचके जम्भभेदिनि, वि. उलूकः स्यात्तु काकाराविन्द्रे भारतयोधिनि, हे.

उलूखल. उलूखलं गुग्गुले स्यात् कण्डन्यर्थेऽप्युलूखलं, वि. उलूखले गुग्गुलोदूखले, हे. v. उदूखल.

उल्लाघ. उल्लाघोऽपि शुचौ दक्षे दक्षनीरोगयोस्त्रिषु, मे. उल्लाघस्तु शुचौ दक्षे दक्षनीरोगयोरपि, वि. उल्लाघो निपुणे हृष्टे शुचिनीरोगयोरपि, हे.

उल्लिखित. स्यादुल्लिखितमुत्कीर्णे तनूकृते च वाच्यवत्, मे. उल्लिखितं समुत्कीर्णं वाच्यवच्च तनूकृते, वि. उल्लिखितं तनूकृते। उत्कीर्णे, हे.

उष. उषा वाणसुतारात्र्योरुषः कामिनि गुग्गुलौ। रात्रिशेषे उषायान्तु केचिदाहुस्तदव्ययं, मे. उषा वाणसुतारात्र्योरुषः कामिनि गुग्गुलौ, वि. उषा वाणात्मजा निशा, त्रि. उषा निशि। वाणपुत्र्यां च, हे. उषा रात्रौ तदन्ते च, मे, हे. उषा रात्रौ तदन्ते स्यात् अव्यानव्ययमप्युषा, वि.

उषस्. उषः प्रत्यूषसि क्लीवं पितृप्रस्वास्त्रु योषिति, मे. उषः प्रभाते सन्ध्यायां, वि. उषः सन्ध्याप्रभातयोः, हे.

उषित. उषितं व्युषिते दग्धे, मे, वि. उषितं व्युषिते प्लुष्टे, हे. अथ दग्धे स्यादुषितं स्थितवत्यपि, त्रि.

उष्ट्र. उष्ट्री कर्कर्यां करभे पुमान्, मे. उष्ट्री गोलकिकायां स्यात् करभस्य च योषिति, वि. उष्ट्री भ्रुद्भाण्डे करभस्त्रियां, हे.

उष्ट्रिका. उष्ट्रिका मृत्तिकाभाण्डभेदेऽपि करभस्त्रियाम्, मे, वि. उष्ट्रिका भ्रुद्भाण्डभेदे करभस्य च योषिति, हे. भ्रुद्भाण्डेऽप्युष्ट्रिका भवेत्, द्वा. भ्रुद्भाण्डेऽप्युष्ट्रिका, त्रि.

उष्ण. उष्णो ग्रीष्मे पुमान् दक्षाशीतयोरन्यलिङ्गकः, मे. उष्णः स्यादातपे ग्रीष्मे दक्षे, वि. उष्णा ग्रीष्मदक्षातपाहिमाः, हे. उष्णं दक्षेऽपि नाऽतपे, त्रि.

उष्णीष. उष्णीषन्तु शिरोवेष्टे किरीटे लक्षणान्तरे, मे, वि. उष्णीषं लक्षणान्तरे। शिरोवेष्टे किरीटे च, हे. उष्णीषः शिरोवेष्टकिरीटयोः, श. उष्णीषो मूर्द्धवेष्टनेऽप्युक्तः, ह.

उष्मक. उष्मकस्तु निदाघे स्याद् आतुरे क्षिप्रकारिणि, मे, वि. उष्मको घर्म उद्युक्तातुरयोः, हे.

उस्र. उस्रो वृषे च किरणेऽप्युस्राऽर्जुन्युपचित्रयोः, मे. उस्रा मत्युपचित्रायामुस्रस्तु किरणे स्मृतः, वि. उस्रा गव्युपचित्रयोः। उस्रो मयूखे स्यात्, हे. उस्रो दीप्तौ गवि स्त्रियाम्, त्रि.

ऊ. ऊ वाक्यारम्भरक्षानुकम्पास्वपि च दृश्यते, मे. ऊ वाक्यारम्भ ऊ रक्षारक्षवूतिष्वनव्ययम्, वि. अर्वाग्गो दीपिका वामश्रवणं मधुसूदनः। इन्द्रश्चापः षण्मुखश्च ऊकारो रक्षणाधिपः, मा. रक्षणे चापि ऊकार ऊकारो ब्रह्मणि, ए.

ऊति. ऊतिः स्त्री रक्षणे स्यूतौ, मे. ऊतिः स्यूतौ च रक्षणे, वि. स्यादूतिः स्यूतिरक्षयोः, हे.

ऊन. ऊनं हीने रणोद्योगे, वि.

ऊम्. ऊं प्रश्ने रोषवाचि च, हे. ऊं रुषोक्तौ पृच्छायां, मे. उं प्रश्ने च रुषोक्तौ च, वि.

ऊररी, ऊरी. v. उररी, उरी.

ऊर्ज. ऊर्जस्तु कार्त्तिकोत्साहबलेषु प्राणनेऽपि च, मे. ऊर्जः कार्त्तिके बले, हे. उत्साहकार्त्तिकावूर्जौ, वि. ऊर्जौ बले महोत्साहे, वि.

ऊर्णा. ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्याद् अन्तरावर्त्तके भ्रुवोः, मे, वि. ऊर्णा भ्रूमध्यगावर्त्ते मेषादीनाञ्च लोमनि, हे. ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्यादावर्त्ते चान्तरा भ्रुवोः, अ.

ऊर्णायु. ऊर्णायुः क्षणभङ्गे स्यान् मेषकम्बलमेषयोः, वि. ऊर्णायुरविकम्बले। ऊर्णनाभे च मेषे च, हे. ऊर्णायु र्ना क्षणभङ्गे मेषकम्बलमेषयोः, मे.

ऊर्द्ध. ऊर्द्धं स्यादुच्छ्रिते तुङ्गे चोपरिष्टादपि स्मृतम्, मे, वि. स्यादूर्द्धन्तु समुच्छ्रिते। उपर्युन्नतयोः, हे.

ऊर्मि. ऊर्मिस्तरङ्गे पीड़ायां वेगभङ्गप्रकाश्ययोः। उत्कण्ठावस्त्रसङ्कोचलेखयोरपि कीर्त्तिता, वि. ऊर्मिः पीड़ाजवोत्कण्ठाभङ्गप्राकाश्यवीचिषु। वस्त्रसङ्कोचलेखायां, हे. ऊर्मिः स्त्रीपुंसयो वीचयां प्रकाश्ये वेगभङ्गयोः। वस्त्रसङ्कोचरेखायां वेदनापीड़योरपि, मे. पीड़ायां वीचिवेगयोः। वस्त्रसूक्ष्मे च रेखायाञ्चोर्मिः स्त्रीपुंसयो र्मतः, त्रि.

ऊर्मिका. ऊर्मिका चाङ्गुलीये स्याद् वस्त्रभङ्गतरङ्गयोः मे. ऊर्मिका पुनः। उत्कण्ठायां भ्रङ्गनादे वस्त्रभङ्गेऽङ्गुलीयके। वीचयां च, हे.

उल्लिखित. सद्यादुल्लिखितमुत्कीर्णे तनूकृते च वाच्यवत्, मे. उल्लिखितं समुत्कीर्णं वाच्यवच्च तनूकृते, वि. उल्लिखितं तनूकृते। उत्कीर्णे, हे.

उष. उषा बाणसुतारात्र्योरुषः कामिनि गुग्गुलौ। रात्रिशेषे उषायान्तु केचिदाहुस्तदव्ययं, मे. उषा बाणसुतारात्र्योरुषः कामिनि गुग्गुलौ, वि. उषा बाणात्मजा निशा, त्रि. उषा निशि। बाणपुत्र्यां च, हे. उषा रात्रौ तदन्ते च, मे, हे. उषा रात्रौ तदन्ते स्यात् प्रत्यानव्ययमप्यथा, वि.

उषस्. उषः प्रत्यूषसि क्लीवं पित्रप्रसूश्च योषिति, मे. उषः प्रभाते सन्ध्यायां, वि. उषः सन्ध्याप्रभातयोः, हे.

उषित. उषितं व्युषिते दग्धे, मे, वि. उषितं व्युषिते मृष्टे, हे. अथ दग्धे स्यादुषितं स्थितवत्यपि, त्रि.

उष्ट्र. उष्ट्री कर्कर्यां करभे पुमान्, मे. उष्ट्री गोलकिकायां स्यात् करभस्य च योषिति, वि. उष्ट्री स्वर्णभाण्डे करभस्त्रियां, हे.

उष्ट्रिका. उष्ट्रिका मृत्तिकाभाण्डभेदेऽपि करभस्त्रियाम्, मे, वि. उष्ट्रिका स्वर्णभाण्डभेदे करभस्य च योषिति, हे. स्वर्णभाण्डेऽप्युष्ट्रिका भवेत्, शा. स्वर्णभाण्डेऽप्युष्ट्रिका, त्रि.

उष्ण. उष्णो ग्रीष्मे पुमान् दक्षाशीतयोरन्यलिङ्गकः, मे. उष्णः स्यादातपे ग्रीष्मे दक्षे, वि. उष्णा ग्रीष्मदक्षातपाश्चिमाः, हे. उष्णं दक्षेऽपि नाऽतपे, त्रि.

उष्णीष. उष्णीषन्तु शिरोवेष्टे किरीटे लक्षणान्तरे, मे, वि. उष्णीषं लक्षणान्तरे। शिरोवेष्टे किरीटे च, हे. उष्णीषः शिरोवेष्टकिरीटयोः, अ. उष्णीषो मूर्द्धवेष्टनेऽप्युक्तः, रु.

उष्णक. उष्णकस्तु निदाघे स्याद् आतुरे क्षिप्रकारिणि, मे, वि. उष्णको घर्म उद्युक्तातुरयोः, हे.

उस्र. उस्रो वृषे च किरणेऽप्युस्राऽर्जुन्युपचित्रयोः, मे. उस्रा गव्युपचित्रायामुस्रस्तु किरणे स्मृतः, वि. उस्रा गव्युपचित्रयोः। उस्रो मयूखे स्यात्, हे. उस्रो दीप्तौ गवि स्त्रियाम्, त्रि.

ऊ. ऊ वाक्यारम्भरक्षानुकम्पास्वपि च दृश्यते, मे. ऊ वाक्यारम्भ ऊ रक्षारक्षप्रतिष्वनव्ययम्, वि. अर्धीशो दीपिका वामश्रवणं मधुसूदनः इन्द्रश्चापः षण्मुखस्य ऊकारो रक्षणाधिपः, मा. रक्षणे चापि ऊकार ऊकारं ब्रह्मणि, ए.

ऊति. ऊतिः स्त्री रक्षणे स्यूतौ, मे. ऊतिः स्यूतौ च रक्षणे, वि स्यादूतिः स्यूतिरक्षयोः, हे.

ऊन. ऊनं हीने रणोद्योगे, वि.

ऊम्. ऊं प्रश्ने रोषवाचि च, हे. ऊं रुषोक्तौ पृच्छायां, मे. व प्रश्ने च रुषोक्तौ च, वि.

ऊररी, ऊरी. v. उररी, उरी.

ऊर्ज. ऊर्जस्तु कार्त्तिकोत्साहबलेषु प्राणनेऽपि च, मे. ऊर्जः कार्त्ति के बले, हे. उत्साहकार्त्तिकावूर्जौ, त्रि. ऊर्जौ बले महोत्साहे, वि.

ऊर्णा. ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्याद् भ्रुवोरन्तरावर्तके, मे, वि ऊर्णा भ्रूमध्यगावर्त्ते मेषादीनाञ्च लोमनि, हे. ऊर्णा मेषादिलोम्नि सत्रादा वर्त्ते चान्तरा भ्रुवोः, अ.

ऊर्णायु. ऊर्णायुः क्षणभङ्गे सत्रान् मेषकम्बलमेषयोः, वि. ऊर्णायुरवि कम्बले। ऊर्णनाभे च मेषे च, हे. ऊर्णायु र्ना क्षणभङ्गे मेषकम्बलमेषयोः, मे.

ऊर्द्ध. ऊर्द्धं सत्रादुच्छ्रिते तुङ्गे चोपरिष्टादपि स्मृतम्, मे, त्रि सत्रादूर्द्धन्तु समुच्छ्रिते। उपर्युन्नतयोः, हे.

ऊर्मि. ऊर्मिस्तरङ्गे पीड़ायां वेगभङ्गप्रकाशयोः। उत्कण्ठावस्त्र सङ्कोचलेखयोरपि कीर्त्तिता, वि. ऊर्मिः पीड़ाजवोत्कण्ठाभङ्गप्राकाश्य वीचिषु। वस्त्रसङ्कोचलेखायां, हे. ऊर्मिः स्त्रीपुंसयो र्वीचत्रां प्रक वेगभङ्गयोः। वस्त्रसङ्कोचरेखायां वेदनापीड़योरपि, मे. पीड़ायां वीचि वेगयोः। वस्त्रसूक्ष्मे च रेखायाञ्चोर्मिः स्त्रीपुंसयो र्मतः, त्रि.

ऊर्मिका. ऊर्मिका चाङ्गुलीये सत्राद् वस्त्रभङ्गतरङ्गयोः मे. ऊर्मि का पुनः। उत्कण्ठायां भृङ्गनादे वस्त्रभङ्गेऽङ्गुलीयके। वीचत्रां च,

ऊर्मिका चाङ्गुलीये स्याद् वस्त्रभङ्गतरङ्गयोः। तथोद्वाक्कलनेऽपि स्या
र्मिका मधुपध्वनौ, वि.

ऊर्वरा. V. उर्वरा.

(ऊष. ऊषः चारस्त्रदि मोक्तं प्रभातेऽपि पुमानयम्। तत्मन्यत्र
च रन्ध्रे च चन्दनद्रौ स्ववोविले, मे.)

ऊषण. ऊषणं मरिचे क्लीवं कणायामूषणा स्त्रियाम्,
ऊषणं मरिचे ख्यातं कणायामूषणा भवेत्, वि. ऋथोपणा। कणा
तु मरिचे, हे.

ऊष्मन्. ऊष्माणस्तु निदाघोष्मा ग्रीष्माः शपसहा अपि. हे.

ऋ. ऋशब्दो गर्हणे वाकेत्र देवाख्यायां त्वनव्ययम्. मे. ऋ कुत्स
वाक्ययोः, हे. ऋ वाक्ये चापि कुत्सायामदितराश्च त्वनव्ययम्,
देविका दन्तनासा च भारभूतिस्त्रिविक्रमः। देवमाता रिपुश्च ऋकार त
नसूया, मा.

ऋक्ष. ऋक्षः पर्वतभेदे स्यात्भल्लूके शोणके पुमान्। क्षतवेधनं
न्यलिङ्गं नक्षत्रे पुंनपुंसकं, मे. ऋक्षोऽद्रिभेदे भल्लूके शोणके क्षतवेधं
ऋक्षमुक्तं च नक्षत्रे, वि. ऋक्षस्तु स्यान् नक्षत्राच्छभल्लयोः। महीधरवि
च शोणके क्षतवेधने, हे. भल्लूके शोणके चर्क्षो नक्षत्रे पुंनपुंसकम्, त्रि.

ऋच्छर. ऋच्छरं वारिधारायामृच्छरऋतिजि स्मृतः, मे. वि. ऋच्छ
वारिधारायामृच्छरः पुनरृत्विजि, हे.

ऋण. ऋणं देये जले दुर्गे, हे.

ऋत. ऋतमुञ्छशिले जले। सत्ये दीप्ते पूजिते स्यात्. मे. ञ
शिलोञ्छे पानीये पूजिते दीप्तसत्ययोः, हे. ऋतमुञ्छशिले तोये दी
सत्येऽभिपूजिते, वि. ऋतमुञ्छशिले सत्ये, त्रि.

ऋति. ऋतिः कल्याणवर्त्मनोः। जुगुप्सास्पर्धयोः स्त्री स्यात्,
ऋतिः कल्याणवर्त्मनोः, त्रि. ऋति र्गतौ जुगुप्सायां स्पर्धामङ्गलयोरपि,
ऋति र्जुगुप्साकल्याणगतिस्पर्धासु, हे.

ऋतु. ऋतु र्वर्षादिषट्सु च। आर्तवे भासि च पुमान्, मे. ऋतुः। स्त्रीणां पुष्पे वसन्तादौ, हे. ऋतुः स्त्रीकुसुमे भासि वसन्तादिसुधीरयोः, वि. ऋतुरङ्गनारजस्यपि, ह. ऋतु, स्त्रीकुसुमेऽपि च, अ.

ऋद्ध. ऋद्धं सम्पन्नधान्ये च सुसमृद्धे च वाच्यवत्, मे. ऋद्धं त्वतिसमृद्धे स्यात् सम्पन्नार्थे तु वाच्यवत्, वि. ऋद्धं सम्बद्धे सिद्धान्ते, हे.

ऋद्धि. ऋद्धिस्तु स्त्र्यौषधीभेदे समृद्धावपि योषिति, मे. ऋद्धिः सम्पदि चौषधे, त्रि.

ऋषभ. ऋषभस्त्वौषधान्तरे। स्वरभिद्वृषयोः कर्णरन्ध्रकुम्भीरपुच्छयोः। उत्तरस्थः स्मृतः श्रेष्ठे स्त्री नराकारयोषिति। शूकशिम्ब्यां शिरालायां विधवायां क्वचिन्मता, मे. ऋषभः स्वरभेदे स्यादष्टवर्गौषधे वृषे। श्रेष्ठार्थे च वराहस्य पुच्छे रन्ध्रे च कर्णयोः। ऋषभी शूकशिम्ब्यां स्यात् नराकारस्त्रियामपि। विधवायां शिरालायां, वि. ऋषभः स्यादादिजिने वृषभे भेषजे स्वरे। कर्णरन्ध्रे कोलपुच्छे श्रेष्ठे चापुत्तरे स्थितः। ऋषभी तु शूकशिम्ब्यां पुरुषाकारयोषिति। विधवायां शिरालायां, हे. ऋषभी श्रेष्ठवृषभे, त्रि.

ऋषभध्वज. ऋषभध्वज एषोऽपि शङ्करे चार्हदन्तरे, मे. ऋषभध्वजशब्दोऽसौ शङ्करे चार्हदन्तरे, वि. ऋषभध्वजः प्रथमजिनेन्द्रे शशिशेखरे, हे.

ऋषि. ऋषि र्वेदे वसिष्ठादौ दीधितौ च पुमानयम्, मे. ऋषि र्वेदे वशिष्ठादौ दीधितावपि पठ्यते, वि. ऋषि र्वेदे मुनौ, हे. ऋषि र्वेदेऽपि, त्रि.

ऋष्यप्रोक्ता. ऋष्यप्रोक्ता शतावर्यतिबलाशूकशिम्बिषु, मे. ऋष्यप्रोक्ता शतावर्यां शूकशिम्ब्यां बलाभिदि, वि. ऋष्यप्रोक्ता शूकशिम्ब्यां शतावर्यां बलाभिदि, हे.

ॠ. ॠ वाक्यारम्भरक्षायां वचःस्मृत्योरनव्ययम्। देवमातायां दनौ चापि भैरवे दनुजे गतौ, मे. अतियोशो वामनस्य मोचिका वामनासिका।

दैत्यमाता च देवश्च ॡकारस्त्रिपुरान्तकः, मा. ॡकारो दनुजप्रसूः, ए.

ऌ. ऌकारो देवतामायां भुवि कुध्रे च कीर्त्तितः, मे. श्रीधरस्य परः स्थाणु र्दन्तदण्डस्त्रिवेदकः। एकाङ्घ्रि र्वज्रदण्डश्च व्योमर्धि र्लस्वरः स्मृतः, मा.

ॡ. ॡकारो देवनारीषु सूयान् नार्यप्यान्यपि मातरि, मे. कपोलकेशी हरः सूक्ष्मो वामगण्डः कुवेरदृक्। अर्द्धाक्षी नीलचरणो ॡकारश्च त्रिकण्टकः, मा.

ए. ए स्मृतावप्यसूयानुकम्पामन्त्रणाह्वतिषु, मे. ए आमन्त्रणाह्वानयो, हे. एएशब्दो तु हेहैवत् स्मृत्यामन्त्रणाह्वतिषु, वि. त्रिकोणः पद्मनाभश्च प्रज्ञिसूक्ष्मोऽन्ततो भगः। ऊर्द्धोऽष्टगः कामरूप एकारश्च त्रिकोणकः, मा.

एक. एकं संख्यान्तरे श्रेष्ठे केवलेतरयोस्त्रिषु, मे. एकन्तु केवले श्रेष्ठ इतरस्मिंश्च वाच्यवत्, वि. एकोऽन्यः केवलः श्रेष्ठः संख्या, हे. एके मुख्यान्यकेवलाः, अ.

एककुण्डल. एककुण्डल आख्यातो बलभद्रे धनाधिपे, मे. एककुण्डल इत्येष सौनन्दिनि धनाधिपे, वि. एककुण्डलो बलभद्रे किम्पुरुषेश्वरे, हे. वैश्रवणेऽपि एककुण्डलः, रु.

एकपद. एकपदं तत्काले नपुंसकं वर्त्मनि स्त्री स्यात्, मे. एकपदं स्यात्तत्काले पदव्यामेकपद्यपि, वि. एकपदं तदात्वे स्यादेकपदी तु वर्त्मनि, हे.

एकाग्र. एकाग्रोऽन्यलिङ्गः स्यादेकतानेऽप्यनाकुले, मे. एकाग्रमेकताने स्यादेकाग्रं चाप्यनाकुले, वि. अनाकुलेऽपि चैकाग्रः, अ. एकाग्रौ तन्मताव्यग्रौ, हे.

एकाष्ठीला. एकाष्ठीला वनतिक्तिकौषधौ पुंसि वकपुष्पे, मे. एकाष्ठीलामपि प्राहुः शिवकम्रौषधीभिदोः, वि.

एड़मूक. एड़मूकोऽन्यलिङ्गः स्यात् शठे वाक्श्रुतिवर्जिते, मे. एड़मूकः स्मृतो धीरैः शठे वाक्श्रुतिवर्जिते, वि. एड़मूकोऽनेड़मूकस्तु निर्वाणीश्रुतिके शठे, हे.

एत. एतः कर्बुरे आगते, मे, वि, हे. एतावागतकर्बुरौ, त्रि.

एधतु. एधतुः पुरुषेऽग्नौ ना, मे. एधतुः पुरुषे वह्नौ, वि. एधतुर्नरि पावके, हे.

एनस्. एनः पापापराधयोः, मे, त्रि. एनोऽपराधे कलुषे, वि. V. आगस्.

एव. अथैव चौपम्येऽत्र नियोगे वाक्यपूरणे। अवधारणे च चार्थनियोगे च विनिग्रहे, मे. ईषदर्थे परिभवेऽप्यथौपम्येऽत्रऽवधारणे, वि. एवौपम्येऽत्र परिभवे ईषदर्थेऽवधारणे, हे.

एवम्. एवं प्रकारे सत्रादङ्गीकारेऽवधारणे। अर्थप्रश्ने परज्ञतावुपमाष्टच्छयोरपि, मे. एवं प्रकारोपमयोरङ्गीकारेऽवधारणे, वि. एवं प्रकारेऽङ्गीकृतेऽवधारणे समन्वये, हे. इवेत्यमर्थयोरेवम्, अ.

एषणी. एषणी व्रणमार्गानुसारिण्यां च तुलाभिदि, मे.

ऐ. ऐशब्दो दृश्यते ह्नते ऋतत्रामन्त्रणयोरपि, मे. ज्ञानाहतो भौतिकस्त्वाधरो दामोदरस्तथा। वागीशो वह्निभयद ऐकारस्त्रिपुरस्तथा, मा. V. ए.

ऐणेय. ऐणेयमेणीचर्मादौ रतबन्धभिदि स्त्रियाः, वि. ऐणेयमेणीत्वगादिके। रतबन्धभिदि स्त्रीणां, हे.

ऐन्द्रि. ऐन्द्रिः काके जयन्ते ना, मे. ऐन्द्रिः काकजयन्तयोः। ऐन्द्रिः काकजयन्तयोः, वि. ऐन्द्रिरिन्द्रसुते काके, हे.

ऐरावत. ऐरावतोऽभ्रमातङ्गे नारङ्गे लकुचद्रुमे। नागभेदे च पुंसि स्यात् विद्युन्नदीभिदोः स्त्रियाम्। नपुंसकं महेन्द्रस्य ऋजुदीर्घशरासने, मे. ऐरावतोऽभ्रमातङ्गनारङ्गलकुचाहिषु। ऐरावतं महेन्द्रस्य ऋजुदीर्घशरासने। ऐरावती स्यात्तडिति सरिद्भेदेऽपि लक्ष्यते, वि. ऐरावतो नागरेऽपि, त्रि. ऐरावतोऽहौ नागरङ्गे लकुचे त्रिदशद्विपे। ऐरावतन्तु शक्रस्य ऋजुदीर्घशरासने। ऐरावती विद्युद्विद्युन्नदोः शतह्रदायता, हे.

ओ. ओ सम्बोधन आह्वाने स्मरणे चानुकम्पने, मे. सद्यो-जातो वासुदेव ऊर्द्ध्वदन्तस्त्रिमात्रकः। आप्यायनीमन्त्रनाथ ओकारो नगसंज्ञकः, मा.

ओकस्. ओक आश्रयमात्रे च मन्दिरे च नपुंसकम्, मे. ओकः सद्मनि चाश्रये, वि. ओकस्तु सद्मनि। ओकास्त्वाश्रयमात्रे स्यात्, हे. ओकः सद्माश्रयश्चौकाः, अ.

ओघ. ओघो वेगे जलस्य च। वृन्दे परम्परायाञ्च द्रुतनृत्योप-देशयोः, मे. ओघो वृन्दे पयोवेगे द्रुतनृतत्रोपदेशयोः। ओघः परम्परायां च, वि. ओघः प्रवाहः सङ्घातो द्रुतनृतत्रं परम्परा। उपदेशश्च, हे. ओघो वृन्देऽम्भसां रये, अ. ओघः स्याद्‌ द्रुतनृतेत्र च, त्रि. ओघः पूरोऽथ वेगश्च, अने.

ओजस्. ओजो दीप्ताववष्टम्भे प्रकाशबलयोरपि, मे. ओजो दीप्तिप्रकाशयोः। अवष्टम्भे बले धातुतेजसि, हे. ओजो दीप्तौ बले, अ. ओजस्तेजसि धातूनामवष्टम्भप्रकाशयोः। ओजो बले च दीप्तौ च, वि. बलदीप्ती तथौजसी, अने.

ओड्र. ओड्राः पुंभूम्नि नीवृति। ओड्रः ख्यातो जवापुष्पे, मे. ओड्रा जनपदान्तरे। ओड्रो जने जवापुष्पे, हे. ओड्रो जने जपापुष्पे ओड्रा जनपदान्तरे, वि.

ओदन. ओदनं न स्त्रियां भक्ते बलायामोदनी स्त्रियाम्, मे.

ओम्. ओमुपक्रमे। प्रणवे चापुत्रपगमे चापाकृतौ च मङ्गले, मे. ओमेवं प्रणवार्थयोः, त्रि. ओं प्रणवेऽङ्गीकृतावपि, हे. ओमित्यनुमता प्रोक्तं प्रणवे चापुत्रपक्रमे, वि.

ओल्ल. ओल्लस्तु सूरणे पुंसि स्यादार्द्रे वाच्यलिङ्गकः, मे. ओल्ल आर्द्रे च सूरणे, वि. आर्द्रसूरणयोरोल्लः, त्रि.

औ. औशब्दः कथितो भूतौ तथा सम्बोधनेऽपि च। स्त्री तु विश्व-म्भरायां स्यात् पुमांस्तु निस्वने स्मृतः, मे. सङ्कर्षणोऽनुग्रहेशो सुरारि-

व्यापिनी तथा। अथो दन्तगतो मायी वृसिंहाङ्गस्तथेश्वरः, मा.

औचित्य. औचित्यमुचितत्वे स्यात् सत्येऽपि च नपुंसकम्, मे. औचित्यं सत्ययोगयोः, वि.

औदुम्बर. औदुम्बरः आम्रदेवे रोगभेदे नपुंसकम्, मे. औदुम्बरः आम्रदेवे रोगभेदे च कथ्यते, वि. औदुम्बरो यमे रोगभेदे, हे.

औशीर. औशीरं शयनासने चामरदण्डेऽप्युशीरजे प्रोक्तम्, मे. औशीरमाङ्कश्चमरदण्डे च शयनासने, वि. औशीरं शयनासने। उशीरजे चामरे च, हे. औशीरश्चामरे दण्डेऽप्यौशीरं शयनासने, अ.

अं, अः. v. अ.

क. को ब्रह्मणि समीरात्मयमदक्षेषु भास्करे। कामग्रन्थौ चक्रिणि च पतत्रिपार्थिवे तथा। मयूरेऽग्नौ च पुंसि स्यात् सुखशीर्षजलेषु कम्, मे. को ब्रह्मात्मानिलार्केषु शमने सर्वनाम्नि च। पावके च मयूरे च सुखशीर्षजलेषु कम्, वि. कोधीशो धातसंज्ञश्च चक्री च्छिकरादिगः। वर्गादिमो यादवेशः ककारः कामगः स्मृतः, मा. को ब्रह्मण्यात्मनि रवौ मयूरेऽग्नौ यमेऽनिले। कं शीर्षेऽम्बुसुखे, हे. मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः कं शिरोऽम्बुनोः, अ. क आत्मा च सुखञ्च कम्, त्रि. कशब्दः सुखवाय्वम्बुब्रह्ममस्तकवाचकः, ह. मूर्ध्नि चित्ते जले काये सुखे ब्रह्मणि मारुते। कामे काले सुवर्णे च कशब्दो द्रविणे ध्वनौ, अने.

कंस. कंसोऽस्त्री तैजसद्रव्ये कांस्ये मानेऽसुरे तु ना, मे. कंसो दैत्यान्तरे स्मृतः। कांस्ये च कांस्यपात्रे च मानभेदेऽपि कीर्त्तितः, वि. कंसस्तैजसमानयोः। पानपात्रे दैत्यभेदे, हे. कंसो मानेऽसुरान्तरे। तैजसे तस्य पात्रे च, वि.

ककुद् (द). ककुत् स्त्री ककुदोऽप्यस्त्री वृषाङ्गे राड्ध्वजे वरे, मे. ककुद्वत् ककुदं श्रेष्ठे वृषाङ्गे राजलक्ष्मणि, वि. ककुद्वत् ककुत् श्रेष्ठे वृषाङ्गे राट्चिह्ने, हे. प्राधान्ये राजलिङ्गे च वृषाङ्गे ककुदोऽस्त्रियाम्, अ. राजलिङ्गविषाणयोः। स्त्री ककुत्, त्रि. प्रधाने राजलिङ्गे च ककुदाख्या

प्रकीर्तिता, अने. ककुदं स्तूतं लिङ्गः प्रधानेऽपि। ह.

ककुभ्. ककुप् स्त्रियां प्रवेणीदिक्शोभासु चम्पकस्रजि, मे. ककुप् शोभादिशोः शास्त्रे प्रवेण्यां चम्पकस्रजि, वि. आशायां ककुप् प्रोक्ता, अने.

ककुभ. ककुभो रागभेदेऽपि वीणाङ्गेऽर्जुनपादपे. मे, वि. ककुभो वीणाप्रसेवे रागभेदेऽर्जुनद्रुमे, हे. वीणाप्रसेवे ककुभो रागभेदेऽर्जुनद्रुमे, वि.

कक्ष. कक्षा सत्रादन्तरीयस्य पश्चादञ्चलपल्लवे। स्पर्द्धापदे ना दोर्मूले कच्छवीरुत्तृणेषु च, मे. कक्षो दोर्मूलकच्छयोः। सैरिभे च तृणे कक्षः शुष्ककाननवीरुधोः। कक्षा ग्राहणिकाकाञ्चीप्रकोष्ठगजरज्जुषु। स्पर्धापदपरीधान-पश्चादञ्चलपल्लवे। रथभागेऽपि कक्षा सत्रात्, वि. कक्षो वीरुधि दोर्मूले कच्छे शुष्कवने तृणे। पापे कक्षा त्विभरज्ज्वां काञ्च्यां गेहप्रकोष्ठके। भित्तौ साम्ये रथभागेऽन्तरीयपश्चिमाञ्चले। उद्ग्राहिण्यां च, हे. कक्ष तु तृणवीरुधोः, श. कक्षस्तु दोर्मूले शुष्ककानने। कक्षा वरत्राप्रकोष्ठस्पर्द्धोद्ग्राहणिकासु च, वि. कक्षा तु भवनान्तर्भूमेखलागजरज्जुषु, अने. कक्षः सत्रात् कच्छवीरुधोः। कक्षा गुह्यपिधाने कावत्राङ्गे गेहप्रकोष्ठे च, ह.

कक्ष्या. कक्ष्या बृहतिकायां स्यात् काञ्च्यां मध्येभबन्धने। हर्म्यादीनां प्रकोष्ठे च, मे. कक्ष्या बृहतिकायां स्यात् कक्ष्या मध्येभबन्धने। हर्म्यादीनां प्रकोष्ठे च, वि. कक्ष्या गृहप्रकोष्ठे स्यात् साहश्योद्योगकाञ्चिषु। बृहतिकेभनाड्योश्च, हे. कक्ष्या प्रकोष्ठे हर्म्यादेः काञ्च्यां मध्येभबन्धने, श.

कक्ष्यावेक्षक. कक्ष्यावेक्षक इत्येष शुद्धान्तोद्यानपालयोः। रङ्गाजीवे कवौ षिङ्गे द्वाःस्थे, मे. कक्ष्यावेक्षकः शुद्धान्तपालकोद्यानपालयोः। द्वाःस्थे षिङ्गे कवौ रङ्गाजीवे, हे. कक्ष्यावेक्षकमिच्छन्ति शुद्धान्तोद्यानपालयोः। द्वारपाले कवौ षिङ्गे रङ्गाजीविन्यपि क्वचित्, वि.

कङ्क. कङ्कस्त्वग्रद्विजे ख्यातो लोहपृष्ठक्षतान्तयोः, मे. वि. खगे यमे छद्मविप्रे कङ्कः, त्रि. कङ्को ब्राह्मणलिङ्गिनि। लोहपृष्ठे यमे, हे.

कङ्कण. कङ्कणं करभूषायां सूत्रमण्डनयोरपि, मे. कङ्कणं शेखरे

हस्तसूत्रमण्डनयोरपि, वि. कङ्कणं करभूषणे। मण्डने हस्तसूत्रे च, हे. हस्तसूत्रेऽपि कङ्कणम्, त्रि.

कङ्कर. कङ्करं कुत्सिते तक्रे, हे, वि. v. कच्चर.

कच. कचः केशे गुरोः सुते। बन्धे शुष्कव्रणे पुंसि करिण्यां तु कचा स्त्रियाम्, मे. कचः केशे गुरोः पुत्रे बन्धे शुष्कव्रणे कचः। कचा करिण्यां, वि. कचः शुष्कव्रणे केशे बन्धे पुत्रे च गीष्पतेः। कचा करेण्वां, हे. द्व्यां स्त्री गुरुपुत्रे ना केशे शुष्के व्रणे कचः, त्रि. कचो गीष्पतिपुत्रेऽपि, हा.

कचाकु. कचाकुस्तु दुराधर्षे दुःशीले च विलेशये, वि.

कच्चर. कच्चरं कुत्सिते वाच्यलिङ्गं तक्रे नपुंसकं, मे. v. कङ्कर.

कच्चित्. कच्चित् स्यात् प्रश्नकामयोः, ह. कच्चित् कामप्रवेदने। प्रश्ने हर्षे मङ्गले च, मे.

कच्छ. अथ कच्छः स्याद् अनूपे तुन्नकद्रुमे। नौकाङ्गे पुंसि वाराह्यां चीरिकायान्तु योषिति, मे. अथ कच्छः स्याद् अनूपे तुन्नकद्रुमे। नौकान्ते परिधानस्य पश्चादञ्चलपल्लवे। कच्छा तु चीरिकायां च वाराह्यां च निगद्यते, वि. कच्छो द्रुभेदे नौकाङ्गेऽनूपप्राये तटेऽपि च। कच्छास्तु देशे कच्छा स्यात् परिधानापराञ्चले। चीर्यां वाराह्यां, हे. परिधानाञ्चले कच्छो जलप्रान्ते त्रिलिङ्गकः, अ. वाराही चीरिका कच्छा कच्छोऽनूपे द्रुमान्तरे, त्रि.

कच्छप. कच्छपी वल्लकीभेदे दुलौ क्षुद्रगदान्तरे। पुंसि निध्यन्तरे कूर्मे मल्लबन्धान्तरेऽपि च, मे. कच्छपी वल्लकीभेदे डुलौ क्षुद्रगदान्तरे। मल्लबन्धविशेषेऽपि कच्छपः, वि. कच्छपो मल्लबन्धके। कमठे कच्छपी वीणा, हे. कूर्मो वीणाभेदश्च कच्छपी, अ.

कच्छुर. कच्छुरा स्यूकशिम्ब्याञ्च शठीदुःस्पर्शयोरपि। कच्छुरः पुंश्चले वाच्यलिङ्गः स्यात् पामरेऽपि च, मे. कच्छुरः पुंश्चले पामासहिते कच्छुरा शठी। दुःस्पर्शा स्यूकशिम्बी तु, हे. कच्छुरा शूकशिम्ब्यां स्यात् शठीदुःस्पर्शयोरपि। कच्छुरं वाच्यवत् प्राज्ञः पामरे पुंश्चलेऽपि च, वि.

कुशरीरे च शठयाञ्च कच्छुरा पामरे त्रिष, त्रि.

कञ्चुक. कञ्चुको वारवाणे स्यान् निर्मोके कवचेऽपि च। वर्धापकगृहीताङ्गस्थितवस्त्रे च चोलके। कञ्चुक्यौपधिभेदे, मे. कञ्चुको वारवाणे स्यान्निर्मोके कवचेऽपि च। वर्धापकगृहीताङ्गस्थितवस्त्रे च चोलके। औषधौ कञ्चुकी च, वि. कञ्चुकश्चोलवस्त्रयोः। वर्धापकगृहीताङ्गवसने वारवाणके। निर्मोके, हे. अथ कञ्चुकः। निर्मोके चोलके वारवाणे, त्रि.

कञ्चुकिन्. कञ्चुक्यन्तःपुराध्यक्षे पिङ्गेऽहौ जोङ्गकद्रुमे, मे. कञ्चुकी भुजगे षिङ्गे महल्ले जोङ्गकद्रुमे, वि. कञ्चुको जोङ्गकतरौ महल्ले पन्नगे विटे, हे. अथ कञ्चुकी। स्थापत्ये वर्मिते सर्पे, त्रि.

कञ्ज. कञ्जः केशे विरिञ्चौ च कञ्जं पीयूषपद्मयोः, मे. कञ्जः केशे विरिञ्चे च कञ्जः पीयूषपद्मयोः, वि. कञ्जो वेधसि केशे च कञ्जं पीयूषपद्मयोः, हे. कञ्जः केशे विधौ कञ्जः कञ्जं पीयूषपद्मयोः, अने.

क(ञ्ज)ञ्जार. कञ्जारो जठरे सूर्ये विरिञ्चौ वारणे मुनौ, मे, वि. कञ्जारः कुञ्जरे सूर्ये जठरे द्रुहिणे मुनौ, हे.

कट. कटः श्रोणौ द्वयोः पुंसि किलिञ्जेऽतिशये शवे। समये गजगण्डे च पिप्पल्यां तु कटी मता, मे. कटः श्रोणौ क्रियाकारे किलिञ्जेऽतिशये शवे। समये गजगण्डे च पिप्पल्यां च कटी मता. वि. अथ कटो गजगण्डे कटौ श्मशानम्। शवे शवरथौषध्योः क्रियाकारश्मशानयोः। किलिञ्जे समये चापि, हे. शपथे च क्रियाकारे किलिञ्जशवयोः कटः, त्रि. समयेऽपि कटः स्मृतः, रु.

कटक. कटकोऽस्त्री नितम्बेऽद्रेर्दन्तिनां दन्तमण्डले। सामुद्रलवणे राजधानीवलययोरपि, मे. कटकस्त्वद्रिनितम्बे वाङ्गभूषणे। सेनायां राजधान्याञ्च, हे. कटकं वलौ सानौ राजधानीनितम्बयोः। सामुद्रलवणे दन्तमण्डले दन्तिनामपि, वि. राजधान्यां नितम्बेऽद्रेर्वलये कटकोऽस्त्रियाम्, त्रि. सेनायामपि कटकम्, रु. स्कन्धावारेऽपि कटकः, शा.

कटखादक. अथ कटखादकः। खादके काचकलसे बलिपुष्टे च जम्बुके, मे, वि. अथ कटखादकः। खादके काचकलसे शृङ्गारे वलिपुच्छयोः, हे.

कटभङ्ग. कटभङ्गस्तु सस्यानां हस्तच्छेदे नृपात्यये, मे, वि. कटभङ्गो नृपात्यये। हस्तच्छेदे च सस्यानां, हे. हस्तच्छेदे तु सस्यानां कटभङ्गो नृपात्यये, त्रि.

कटप्रू. कटप्रूः पुंसि राक्षसे। विद्याधरे महादेवे तथा स्यादक्षदेवने, मे. कटप्रूः स्यान्महानटे। विद्याधरे रक्षसि च कटप्रूरक्षदेवने, वि. कटप्ररक्षदेवने। विद्याधरेऽक्षपे रुद्रे, हे.

कटभी. कटभी वृक्षभेदेऽपि ज्योतिष्मत्यामपि स्त्रियाम्, मे.

कटम्भर. कटम्भरा प्रसारण्यां रोहिण्यां गजयोषिति। कलम्बिकायां गोलायां वर्षाभूमूर्वयोरपि, मे, वि. कटम्भरा प्रसारिण्यां गोलायां गजयोषिति। कलम्बिकायां रोहिण्यां वर्षाभूमूर्वयोरपि, हे. गोधाकलम्बिकादन्तिवधूषु च कटम्भरा, हा.

कटाह. कटाहः कूर्मकर्परे। द्वीपस्य च प्रभेदे स्यात्तैलादेः पाकभाजने। जायमानविषाणाग्रमहिषीशावकेऽपि च, मे. कटाहो घृततैलादिपाकपात्रे च खर्परे। कटाहः कूर्मपृष्ठे च स्तूपे च महिषीशिशौ, वि. कटाहः स्यात् कूर्मपृष्ठे कर्परे महिषीशिशौ। तैलादिपाकपात्रे तु, हे. स्तूपे च पाकपात्रे च कटाहो महिषीशिशौ, त्रि. कटाहो निरयेऽपि च, हा.

कटित्र. कटित्रं रसनायाञ्च वर्माङ्गे कटिवाससि, मे. कटित्रं रसनायां स्याद् वर्माङ्गे कटिवाससि, वि. कटित्रं तु कटिवस्त्रे रसनाचर्मभेदयोः, हे.

कटु. कटुः स्त्री कटुरोहिण्यां लताराजिकयोरपि। नपुंसकमकार्ये स्यात् पुंलिङ्गे रसमात्रके। त्रिषु तद्वत्सुगन्धयोश्च मत्सरेऽपि खरेऽपि च, मे. कटुः सुगन्धे तीक्ष्णे स्यादकार्ये मत्सरे रसे। कटुः

प्रियङ्गु कटुकाराजिकास्वथ दूषणे। कटु प्रोक्तम्, त्रि. कटुकायर्ते त्वरे च दूषणे च कटू रसे। तिक्ते प्रियङ्गु सर्षभकटुकाराजिकास्वपि. हे. रसे कटुः कटुकायत्रे त्रिषु मत्सरतीच्णयोः, अ. अप्रियेऽपि कटुः, त्रि.

कटुक. कटुका कटुरोहिण्यां स्त्रियां व्योषे नपुंसकम्, मे. कटुकं कटुरोहिण्यां व्योषेऽपि कटुकं स्मृतम्, वि. कटुकं कटु। कटुरोहिणीव्योषयोः, हे.

कटुकन्द. कटुकन्दः पुमान् शिग्रौ शृङ्गवेररसोनयोः, मे. कटुकन्दं विदुः शिग्रौ शृङ्गवेररसोनयोः, वि. कटुकन्दः शृङ्गवेरे शोभाञ्जनरसोनयोः, हे. कटुकन्दस्तु शृङ्गवेररसोनयोः, त्रि.

कठ. कठो मुनौ तदाख्यातवेदाध्येतृकयोः स्वरे, मे. कठः स्वर ऋचां भेदे स्यात्तदध्येतृवेदिनोः, वि. कठो मुनौ स्वरे ऋचां भेदे तत्पाठिवेदिनोः, हे.

कठिन. कठिनमपि निष्ठुरे स्यात् स्तब्धेऽपि त्रिषु नपुंसकं स्थाल्याम्। कठिनी खटिकायामपि कठिना गुड़शर्करायां च, मे. कठिनं निष्ठुरे स्थाल्यां शर्करायां गुड़स्य च। कठिना खटिकायां तु कठिनीति प्रयुज्यते, वि. कठिनं निष्ठुरोखयोः। कठिनी तु खटिका स्यात् कठिना गुड़शर्करी, हे.

कठिल्लक. कठिल्लकस्तु पर्णासे वर्षाभूकारवेल्लयोः, मे, वि. कठिल्लकस्तु वर्षाभ्वां पर्णासे कारवेल्लके, हे. पुनर्नवाकारवेल्लपर्णासेषु कठिल्लकः, त्रि.

कडार. कडारः पिङ्गले दासे, मे, वि. कडारो दासपिङ्गयोः, हे.

कण. कणा जीरककुम्भीरमक्षिकापिप्पलीषु च। कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे, मे. कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे कणा जीरकणादिषु, वि. कणो धान्यांशलेशयोः। कणा जीरकपिप्पल्योः, हे. कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे, अ. पिप्पल्यां जीरके कणा, त्रि.

कणिका. कणिका कथ्यतेऽत्यन्तसूक्ष्मवस्त्वग्निमन्थयोः, मे, वि. कणिका सूक्ष्मवस्तुनि। अग्निमन्थे, हे.

कणीचि. कणीचिः पुष्पितलतागुञ्जयोः शकटे स्त्रियाम्, मे.

कणीचि: पुष्पितलतागुञ्जयोः शकटेऽपि च, वि, हे.

कणेरु. कणेरुस्तु गणेरुवत्। वेश्याभीकर्णिकारेषु, हे. कणेरुः सत्रादृशावेश्याकर्णिकारे गणेरुवत्, वि. कणेरु: कर्णिकारे च करिणी-वेश्ययो: स्त्रियाम्, मे.

कण्टक. कण्टको न स्त्रियां चुद्रशत्रौ मत्स्यादिकीकसे। नैयोगिकादि-दोषोक्तौ सत्राद्, रोमाञ्चद्रुमाङ्गयोः, मे. कण्टकः चुद्रवैरिणि। वेणौ द्रुमाङ्गे रोमाञ्चे, हे. कण्टक: चुद्रशत्रौ च कर्मस्थानकदोषयोः। रोमाञ्चे च द्रुमाङ्गे च कण्टको मकरेऽपि च, वि. रोमाञ्चे चुद्रशत्रौ च द्रुमाङ्गे कण्टकोऽस्त्रियाम्, त्रि.

कण्ठ. कण्ठो गले सन्निधाने ध्वनौ मदनपादपे, मे, वि. कण्ठो ध्वनौ सन्निधाने ग्रीवायां मदनद्रुमे, हे. अथ सुध्वनौ। ग्रीवादेशेऽपि कण्ठः सत्रात्, त्रि. कण्ठो ध्वनि र्गल: कण्ठ:, अने. स्वरेऽपि कण्ठ आ-ख्यातः, हा.

कण्ठाल. कण्ठाला तु द्वयो र्द्रौणीप्रभेदे ना क्रमेलके, मे.

कण्व. कण्वं पापे मुनौ पुंसि, मे. कण्वं पापे मुनौ विदुः, वि. कण्वो मुनौ कण्वं तु कल्मषे, हे.

कत्तृण. कत्तृणं तृणभित्पश्न्नयोः, मे. कत्तृणं तृणभेदेऽपि वारिपर्णग्रा-श्च कत्तृणम्, वि. कत्तृणं रौहिषं कुम्भी, हे.

कथम्. कथं हर्षे च गर्हायां प्रकारार्थे च सम्भ्रमे। प्रश्ने सम्भा-वनायाञ्च, मे. कथं प्रश्ने सम्भ्रमे च प्रकारार्थेञ्च सम्भवे, वि. कथं प्रश्ने प्रकारार्थे सम्भ्रमे सम्भवेऽपि च, हे.

कथाप्रसङ्ग. कथाप्रसङ्गो वातूले विषवैद्ये च वाचत्रवत्, मे, वि. कथा-प्रसङ्गो वार्त्तायां विषसत्र च विकित्सके, हे. कथाप्रसङ्गो वातूले विषवैद्येऽपि वाचत्रवत्, त्रि.

कदन. कदनं मर्दपापयोः, मे. कदनं मर्दने पापे, वि.

कदम्ब. कदम्बं निकुरम्बे सत्रान् नीपसिद्धार्थयोः पुमान्, मे. कदम्ब-

गाङ्गः सिद्धार्थे नीपेऽपि निकुरम्बके, वि. कदम्बः सर्षपे नीपं कदम्बं निकुरम्बके, हे. वृन्दे कदम्बो नीपे ना, त्रि. कुमारकः कदम्बः सरात् कदम्बः सर्षपः स्मृतः। कदम्बो वृक्षभेदस्य कदम्बो निरगुणः पुमान्, मने.

कद्दर. कद्दरः श्वेतखदिरे क्रकचव्याधिभेदयोः, मे. कद्दरः श्वेतखदिरे चुद्ररोगेऽपि भावितः, वि. कद्दरः श्वेतखदिरे क्रकचचुद्ररोगयोः हे.

कदल. कदलाकदलौ पृश्नर्यां कदलीकदलौ पुनः। रम्भावृक्षेऽथ कदली पताकामृगभेदयोः। कदला डिम्बिकायाश्च शाल्मलीभूरुहेऽपि च, मे. कदली हरिणान्तरे। रम्भायां वैजयन्त्यां च, हे. कदली ध्वजरम्भयोः, त्रि. कदली वैजयन्त्यां च रम्भायां हरिणान्तरे। कदली शाल्मलीब्राह्मीडिम्बिकासु च कथ्यते, वि. कदली करिवैजयन्त्यां च, हृ.

कद्रु. कद्रुस्त्रिषु स्वर्णपिङ्गे नागानां मातरि स्त्रियाम्, मे. कद्रूर्मातरि नागानां कद्रुः कनकपिङ्गले, वि. कद्रुः कनकपिङ्गे सरात् कद्रूः सरान्नागमातरि, हे. कद्रुस्त्रिषु कडारे सरात् कद्रूः स्त्री नागमातरि, त्रि.

कनक. कनकं हेम्नि पुंसि सरात् किंशुके नागकेशरे। धत्तूरे काञ्चनारे च कालीये चम्पकेऽपि च, मे. कनकं हेम्नि कनको नागकेसरे। धत्तूरे चम्पके काञ्चनारकिंशुकयोरपि, हे. कनकं चम्पके स्वर्णे किंशुके नागकेसरे। धुस्तूरे काञ्चनारे च कालीयेऽपि कचिन्मतम्, वि. कनकं धुस्तूरे नागकेसरे। चम्पके किंशुके हेम्नि, त्रि.

कनिष्ठ. कनिष्ठोऽतियुवात्यल्पाऽनुजे स्त्री तु कनिष्ठाङ्गुलौ, मे. कनिष्ठोऽल्पेऽनुजे यूनि कनिष्ठा तु कनिष्ठाङ्गुलौ, वि. कनिष्ठोऽल्पेऽनुजे यूनि कनिष्ठा त्वन्त्याङ्गुलौ, हे. कनिष्ठोऽतियुवाल्पयोः, त्रि.

कनीनिका. कनीनिका तारकाख्या सरात् कनिष्ठाङ्गुलावपि, मे. वि. कनीनिकाक्षितारका। सरात् कनिष्ठाङ्गुलिरपि, हे.

कनीयस्. कनीयानतियूनि सराद् अत्यल्पानुजयोस्त्रिषु, मे. कनी-

यानसुजेऽल्पे कनीयानतियूनि च, वि. कनीयाननुजेऽल्पके। अतियूनि, हे. (अतिशये) कनीयांस्तु युवाल्पयोः, अ. कनीयाननुजेऽल्पे च, त्रि.

कन्तु. कन्तुः कामकुसूलयोः, हे.

कन्था. कन्था मृण्मयभित्तौ च तथा प्रावरणान्तरे, मे. कन्था मृण्मयभित्तौ स्यात् कन्था प्रावरणान्तरे, वि. कन्था पुरे प्रावरणे, हे.

कन्द. कन्दोऽस्त्री सूरणे ससत्रमूले जलधरे पुमान्, मे. कन्दस्तु सूरणे ससत्रमूले जलधरेऽपि च, वि. कन्दोऽब्दे सूरणे ससत्रमूले, हे. कन्दोऽस्त्री सूरणे मूले, त्रि. मूले कन्दलिके कन्दः कन्दो वारिद उच्यते, अने.

कन्दर. कन्दरस्त्वङ्कुशे पुंसि गुहायां न नपुंसकम्, मे. कन्दरो विवरेऽङ्कुशे, वि. कन्दरः स्यादङ्कुशगुहयोः, त्रि. कन्दरोऽङ्कुशे। विवरे च गुहायाञ्च, हे.

कन्दराल. कन्दरालः पुमान् गर्दभाण्डे प्लक्षतरावपि, मे. कन्दरालः स्यात् पर्कटीगर्दभाण्डयोः, वि. कन्दरालो जटिद्रुमे। गर्दभाण्डे, हे.

कन्दल. कन्दलं त्रिषु कपालेऽप्युपरागे नवाङ्कुरे। कलध्वनौ कन्दली तु मृगगुल्मप्रभेदयोः, मे. कन्दलन्तु कपाले स्यादुपरागे नवाङ्कुरे। कलध्वनौ कन्दली तु मृगवृक्षविशेषयोः, वि. कन्दलन्तु नवाङ्कुरे कलध्वनौ। उपरागे मृगभेदे कलापे कन्दली द्रुमे, हे.

कन्धर. कन्धरो वारिवाहे स्याद् ग्रीवायां कन्धरा मता, मे. कन्धरो वारिवाहे स्याद् ग्रीवायामपि कन्धरा, वि. कन्धरोऽम्बुदे। कन्धरा तु शिरोधौ स्यात्, हे.

कन्या. कन्या कुमारिकानार्य्योरोषधीराशिभेदयोः, वि, मे. कन्या नार्य्यां कुमार्य्यां च राश्योषधिविशेषयोः, हे.

कपर्द. कपर्दः खण्डपरशो र्जटाजूटे वराटके, मे, वि. कपर्दः पार्वतीभर्तु र्जटाजूटे वराटके, हे. शिवजूटे वराटेऽपि कपर्दः, त्रि, ह. कपर्दो हरजटाजूटः स्यात् कपर्दस्तु काकिणी, अने.

कपर्दक. कपर्दको वराटे स्याज्जटाजूटे च धूर्जटेः, मे, वि.

कपाल. कपालोऽस्त्री शिरोऽस्थ्नि स्याद् घटादेः शकले व्रजे, मे.

कपालं शिरसोऽस्थि सत्राद् घटादिशकले व्रजे। कुष्ठरोगविशेषे च, वि. कपालं कुष्ठभेदे घटादिशकले गणे। शिरोऽस्थनि, हे. शिरसोऽस्थि कपालोऽस्त्री घटादेः शकले व्रजे, त्रि. कपालमुक्तं घटादिशकलेऽपि, ह.

कपि. कपिर्ना सिह्लके शाखामृगे च मधुसूदने, मे.

कपिल. कपिला रेणुकायाञ्च शिंशपागोविशेषयोः। पुण्डरीककरिण्यां स्त्री वर्णभेदे त्रिलिङ्गकः। नाऽनले वासुदेवे च मुनिभेदे च कुक्कुरे, मे. कपिलो मुनिभेदे सत्रात् पावके चारतत्वपे। कपिला शिंशपायां च रेणुकागोविशेषयोः। पुण्डरीककरिण्यां च पिङ्गे तु कपिलोऽभ्यवत्, त्रि. कपिलो वह्निपिङ्गयोः। कुक्कुरे मुनिभेदे च कपिला शिंशपातरौ। पुण्डरीककरिण्यां च रेणुकागोविशेषयोः, हे. कपिला शिंशपाकौल्योः कपिलोऽग्नौ मुनौ शुनि, त्रि.

कपिलधारा. भवेत् कपिलधाराख्या स्वर्णदीतीर्थभेदयोः, वि. कपिलधारा त्रिदशापगायां तीर्थभिद्यपि, हे.

कपिश. कपिशस्त्विषु श्यावे स्त्री माधव्यां सिह्लके पुमान्, मे. कपिशः सिह्लके श्यावे माधव्यां कपिशा मता, वि. कपिशौ सिह्लकश्यावे कपिशा माधवी सुरा, हे,

कपिशीर्ष. प्राकाराग्रेऽपि कपिशीर्षः, ह.

कपीतन. कपीतनं गर्द्दभाण्डे शिरीषाम्रातकेषु च। अश्वत्थे च, वि. कपीतनो गर्द्दभाण्डे शिरीषाम्रातकेषु च। अश्वत्थे च, मे. कपीतना गर्द्दभाण्डशिरीषाम्रातपिप्पलाः, हे. शिरीषाम्रातकेऽश्वत्थगर्द्दभाण्डे कपीतनः, त्रि.

कपोत. कपोतः सत्रात् चित्रकण्ठपारावतविहङ्गयोः, मे. कपोतः पारावते सत्रात् कवकाख्यविहङ्गमे, वि. कपोतः पक्षिमात्रेऽपि, त्रि.

कबन्ध. कबन्धोऽस्त्री क्रियायुक्तमपमूर्द्ध कलेवरे। क्लीवं जले पुंस्युदरे राहुरक्षोविशेषयोः, मे. कबन्धस्तूदरे रक्षोविशेषेऽपि विधुन्तुदे, वि. कबन्धमुदके रुण्डे कबन्धो राहुरक्षसोः, हे. राहौ शिरःशून्यकाये कबन्धः क्लीवमम्बुनि, त्रि. विशिरस्के नरे नीरे कबन्धः खेचरेऽपि च, अने.

कम्. कं पादपूरणे तोये मस्तके च सुखेऽपि च, मे. कं सुखं वारिशिरसोः, हे. कं शिरःसुखवारिषु, वि. कं पानीयं शिरः प्रोक्तम्, अने. कं वारिणि च मूर्धनि, अ.

कमठ. कमठः कच्छपे पुंसि भाण्डभेदे नपुंसकं, मे. कमठः कच्छपे भाण्डभेदे च कमठं मतम्, वि. कमठः कच्छपे दैत्यविशेषे मुनिभाजने, हे.

कमण्डलु. कमण्डलुः सत्रात् करके न स्त्री ना प्लक्षपादपे, मे. कमण्डलुः सत्रात् करके पर्कटीपादपेऽपि च, वि. कमण्डलु पर्कटिकुण्डिके, हे. पर्कट्याञ्च कमण्डलुः, वि.

कमन. कमनः कामुके कामेऽभिरूपेऽशोकपादपे, मे. वि. कमनोऽशोकपादपे। कामिकामाभिरूपेषु, हे.

कमल. कमलं सलिले ताम्रे जलजे क्लोम्नि भेषजे। मृगभेदे तु कमलः कमला श्रीवरस्त्रियोः, वि, मे. सत्रात् कुरङ्गेऽपि कमलः, अ. मृगे जले च कमलम्, वि. कमलं क्लोम्नि भेषजे। पङ्कजे सलिले ताम्रे कमलस्तु मृगान्तरे। कमला श्रीवरनार्योः, हे.

कम्पन. कम्पनं न द्वयोः कम्पे कम्रो सत्रादभिधेयवत्, मे.

कम्बल. कम्बलो नागराजे सत्रात् सास्नाप्रावारयोरपि। कृमावप्युत्तरासङ्गे सलिले तु नपुंसकम्, मे. कम्बलो नागराजे सत्रात् सास्नाप्रावारयोः कृमौ। कम्बलश्चोत्तरासङ्गे कम्बलं सलिले मतम्, वि. कम्बलः कृमिसास्नयोः। नागप्रभेदे प्रावारे वैकक्ष्ये कम्बलं जले, हे. प्रावारेऽपि च कम्बलः, अ. सास्नायामपि कम्बलः, वि. इन्द्रियं कम्बलं प्रोक्तं कम्बलो रोमजः पटः। कम्बलं तु गवां सास्ना कम्बलं कम्बलं विदुः, अने.

कम्बि. कम्बिरंशे च वंशस्य खजाकायां स्त्रियामपि, मे. कम्बिरंशे च वंशस्य खजाकायामपीष्यते, वि. कम्बि वंशलतादर्व्योः, हे.

कम्बु. कम्बुः शङ्खे स्त्रियां पुंसि शम्बूके वलये गजे, मे. कम्बुः शम्बूकगजयोः ग्रीवानलकशङ्खयोः, वि. कम्बु वलयशङ्खयोः। गजे शम्बू-

के कर्चूरे ग्रीवायां नलकेऽपि च, हे. कम्बु, र्ना वलये शङ्खे, अ. गजग्रीवा-विले कम्बुः, त्रि.

कम्बोज. कम्बोजो हस्तिभेदेऽपि शङ्खदेशविशेषयोः, मे. कम्बोजो हस्तिभेदे सत्राच्छङ्खदेशविशेषयोः, वि. कम्बोजो नीवृदन्तरे। शङ्खहस्ति-भेदयोश्च, हे. कम्बोजो देशशङ्खयोः, त्रि.

कर. करो वर्षोपले रश्मौ पाणौ प्रत्यायशुण्डयोः, मे. करो वर्षोपले पाणौ शुण्डाप्रत्यायरश्मिषु, वि. करः प्रत्यायशुण्डयोः। रश्मौ वर्षोपले पाणौ, हे. बलिहस्तांशवः कराः, अ. करो हस्तः करो रश्मिः करः कर्षकवेतनम्, अने.

करक. करकस्तु पुमान् पक्षिविशेषे दाड़िमेऽपि च। द्वयोः र्वर्षोपले न स्त्री करे चापि कमण्डलौ, मे. करको दाड़िमे पक्षिभेदे करे कमण्डलौ। लट्टाकरञ्जयो वर्षोपले च, हे. कमण्डलौ च करकः, अ. करकस्तु करङ्के सत्राद्दाड़िमे च कमण्डलौ। पक्षिभेदे करे चापि करका च घनोपले, वि. वर्षोपले स्त्री करका करङ्के करकोऽस्त्रियाम्। कुसुमे दाड़िमे पक्षिभेदे च करकः पुमान्, त्रि.

करङ्क. करङ्को मस्तके शस्ये नारिकेलफलास्थनि, मे, त्रि.

करज. करजः सात् व्याघ्रनखे करञ्जनखयोः पुमान्, मे. करजस्तु करञ्जे सात् नखे व्याघ्रनखेऽपि च, वि. करजो नगरञ्जयोः, हे. नखे करञ्जे करजः, त्रि.

करट. करटो गजगण्डे सात् कुसुम्भे निन्द्यजीवने। एकादशा-हादिश्राद्धे दुर्दुरूटेऽपि वायसे। करटो वाद्यभेदे, मे. करटः करिगण्डे सात् कुसुम्भे निन्द्यजीविनि। काके वादित्र दुर्दुरूटे नवश्राद्धे, हे. करटो गजगण्डे सात् कुसुम्भे निन्द्यजीविनि। एकादशाहश्राद्धेऽपि दुर्दुरूटेऽपि वायसे। करटो वाद्यभेदेऽपि, वि. काकेभगण्डौ करटौ, अ. करटो वाद्यभाण्डकुविप्रयोः, त्रि. करटः कातरो ज्ञेयः करटो ध्वाङ्क्ष उच्यते, अने.

करण. करणं हेतुकर्मणोः। वाणिजादौ हस्तलेपे नृत्यगीतप्रभेदयोः। क्रियाभेदेन्द्रियक्षेत्रकायसंवेशनेषु च। कायस्थे साधने क्लीवं पुंसि शूद्राविशोः सुते, मे. करणं क्षेत्रगात्रयोः। गीताङ्गहारसंवेशभित्सु कायस्थसंहतौ। वर्णानां स्पष्टतादौ च योगिनामासनादिषु। क्लीबे साधकतमे वाणिजादौ लता-दिषु। करणः शूद्राविट्पुत्रे, हे. करणं साधकतमं क्षेत्रगात्रेन्द्रियेष्वपि, अ. सप्रात. साधने गीतनृत्यभेदे कायस्थकर्मणि। करणं पुंसि सङ्कीर्णे, लि. करणं कार्येऽपि, ह. करणं कारणं विद्यात् क्षेत्रं करणमिष्यते। करणो जातिभेदः सप्रात् करणानीन्द्रियानि च, अने. करणं साधनक्षेत्रकायकायस्थ-कर्मसु। गीताङ्गहारसंवेशक्रियाभेदेन्द्रियेषु च। बालवादौ च करणः स्मृतः शूद्राविशोः सुते, वि.

करण्ड. करण्डो मधुकोशासिकारण्डेषु दलाढ़के, मे. कारण्डो मधुकोषेऽसौ कारण्डवे दलाढ़के, हे. कारण्डवे करण्डः सप्रात् मधुकोषे दलाढ़के, हा. V. कारण्ड.

करभ. करभो मणिबन्धादिकनिष्ठान्तोद्गतत्सुते, मे. करभो मय उष्ट्रके। अङ्गुलेश्च कनिष्ठाया मणिबन्धस्य चान्तरे, हे. करभोऽधःकरो-ष्ट्रयोः, लि. शूकरोष्ट्रौ च करभौ, अने. मणिबन्धकनिष्ठकयो र्मध्यविभागेऽपि करभः, ह. करभो मणिबन्धादिकणिष्ठान्ते तथोष्ट्रके। करभः, वि.

करवीर. करबीरः कृपाणे सप्राद् दैत्यभेदाश्वमारयोः। करबीर्य-दितिश्रेष्ठगवीपुत्रवतीषु च, मे. करवीरोऽश्वमारः सप्रादङ्गुष्ठः करवीरकः, अने. करवीरः कृपाणे सप्राद् दैत्यभेदाश्वमारयोः। श्रेष्ठगव्यां पुत्र-वत्यामदितौ करवीर्यपि, वि. करवीरो हयमारे कृपाणे दैत्यभिद्यपि। करवीरी पुत्रवत्यां सङ्गव्यामदितावपि, हे.

करहाट. करहाटः शिफाकन्दे पद्मसत्र मदनद्रुमे, मे. करहाटः पद्मकन्दे पुष्पद्रुमविशेषयोः, हे. करहाटोऽब्जकन्दे सप्रात् पुष्पवृक्षप्रभेदयोः, वि.

कराल. करालो दन्तुरे तुङ्गे भीषणे चाभिधेयवत्। ससर्जरस-तैले ना क्लीवं कृष्णकुठेरके, मे. करालो दन्तुरे तुङ्गे करालं च कुठेरके।

करालो घृततैलेऽपि करालो भीषणेऽन्यवत्, वि. करालो भीष्मतुङ्गोरुघृततैलेषु दन्तुरे। करालं तु कुठारे स्यात्, हे. करालो दन्तुरे तुङ्गे, श. करालो घृततैलेऽपि, त्रि.

करीर. करीरो वंशाङ्कुरेऽस्त्री वृक्षभिद्घटयोः पुमान्। करीरी चीरिकायाञ्च दन्तमूले च दन्तिनाम्, मे. वंशाङ्कुरे करीरोऽस्त्री तरुभेदे घटे च ना, श. वृक्षभेदे करीरः स्याद् घटे वंशाङ्कुरेऽपि च, अने. करीरः कलशे वृक्षभेदे वंशाङ्कुरेऽपि च। करीरी चीरिकायां च दन्तमूले च दन्तिनाम्, वि. करीरः कलसे वंशाङ्कुरवृक्षविशेषयोः, हे. वंशाङ्कुरे करीरं वृक्षविशेषेऽपि कथयन्ति, ह.

करुण. करुणस्तु रसे वृक्षे कृपायां करुणा मता, मे, वि. करुणो रसवृक्षयोः। करुणा तु कृपायां स्यात्, हे.

करेणु. करेणुर्गजयोषायां स्त्रियां पुंसि मतङ्गजे, मे. करेणुर्गजहस्तिन्योः कर्णिकारेऽपि च क्वचित्, वि. करेणुस्तु मतङ्गजे। द्विरदस्य च योषायां कर्णिकारतरावपि, हे. करेणुरिभ्यां स्त्री नेभे, श. करेणुर्गजहस्तिन्योः, ह.

कर्क. कर्कः कर्केतने वह्नौ शुक्लाश्वे दर्पणे घटे, मे, वि. कर्कः श्वेताश्वे दर्पणे घटे। कर्केतनेऽग्नौ राशौ च, हे.

कर्कट. कर्कटो विहगाकारे। राशिभेदे कुलीरे स्त्री वालुङ्क्यां शाल्मलीफले, मे. अथ कर्कटः। कुलीरे करणे स्त्रीणां राशौ खगेऽथ कर्कटी। शाल्मलीफलवालुङ्क्योः, हे. कर्कटः करणे स्त्रीणां राशिभेदकुलीरयोः। शाल्मलीफलवालुङ्क्योः कर्कटी कर्कटः खगे, वि. कुलीरे कर्कटो राशौ, त्रि.

कर्कर. कर्करो भाण्डभेदे ना दर्पणे कठिने त्रिषु, मे. कर्करो दर्पणे दृढे, वि. कर्करौ दृढदर्पणौ, त्रि. कर्करो मुकुरे दृढे, हे.

कर्करेटु. कर्करेटुः स्मृतो गृध्रः कर्करेटुरमर्षणः, अने.

कर्कश. कर्कशः काशमर्देक्षुकाम्पिल्लेष्वप्यसौ पुमान्। त्रिषु साहसिके क्रूरे दृढाश्लक्ष्णनिर्दये, मे. कर्कशः परुषे क्रूरे कृपणे निर्दये दृढे।

द्रुष्टौ साहसिके कासमर्दकम्पिल्लयोरपि, वि. कर्कशो निर्दये क्रूरे कम्पिल्लककृपाणयोः। दुष्टौ साहसिके कासमर्दके परुषे दृढ़े, हे. स्यात् कर्कशः साहसिकः कठोरामसृणावपि, श्र.

कर्कोटक. कर्कोटकः स्यान्मालूरकाद्रवेयप्रभेदयोः, मे, वि. कर्कोटकोऽहौ विल्वे च, हे.

कर्चूर. V. कर्बूर.

कर्ण. कर्णः पृथाजेप्रष्ठसुते सुवर्णालौ सुतावपि, मे, वि. कर्णश्चम्पापतौ श्रुतौ, हे. श्रुतिराधेययोः कर्णः, त्रि. पार्थारौ श्रवणे कर्णः, अने.

कर्णपूर. कर्णपूरः शिरीषे स्यात् नीलोत्पलवतंसयोः, मे. कर्णपूरोऽवतंसे स्यात् नीलोत्पलशिरीषयोः, वि. कर्णपूरः स्याच्छिरीषे नीलोत्पलवतंसयोः, हे. अथोत्पलेऽपि च। कर्णपूरः, त्रि.

कर्णिका. कर्णिका करिहस्ताग्रे करमध्याङ्गुलावपि। क्रमुकादिच्छटांशेऽब्जवराटे कर्णभूषणे, मे. कर्णिका कर्णभूषणे। बीजकोशे सरोजस्य करमध्याङ्गुलावपि। कुट्टिन्यां हस्तिहस्ताग्रे, हे. कर्णिका करिहस्ताग्रे करमध्याङ्गुलावपि। क्रमुकादिच्छटांशे च कर्णिका कर्णभूषणे। बीजकोशे सरोजस्य कुट्टन्यामपि कुत्रचित्, वि. कर्णिका कर्णभूषणे। करिहस्तेऽङ्गुलौ पद्मबीजकोश्याम्, श्र. करमध्याऽङ्गुलौ च स्यात् कर्णिका, त्रि.

कर्णिकार. कर्णिकारः पुमानारग्वधद्रौ च द्रुमोत्पले, मे. कर्णिकारश्च शम्याके कर्णिकारो द्रुमोत्पले, वि. कर्णिकारस्तु कृतमाले द्रुमोत्पले, हे.

कर्ण(र्णी)न्दु. कर्णान्दुस्तच्छिन्निकायां कर्णपाल्यामपि स्त्रियाम्, मे. कर्णान्दुस्तच्छिन्निकायां कर्णपाल्यामपीरिता, वि. कर्णान्दुः स्यात् कर्णपालुस्तच्छिन्निका, हे.

कर्तन. कर्तनं न द्वयोश्छेदे नारीणां सूत्रनिर्मितौ, मे. कर्तनं छेदने प्राज्ञः नारीणां तूलसेवने, वि. कर्तनं योषितां तूलसेवने छेदनेऽपि च, हे.

कर्तृ. कर्ता तु कारके वाच्यलिङ्गो ना परमेष्ठिनि, मे.

कर्हट. कर्हटः करहाटे स्यात् पङ्कपङ्कारयोरपि, मे, वि.

कर्पर. कर्परः स्यात् कपाले च शस्त्रभेदकटाहयोः, मे, वि. कर्परस्तु कटाहे स्यात् शस्त्रभेदकपालयोः, हे. कपाले च कटाहे च शस्त्रभेदे च कर्परः, त्रि.

कर्बर. कर्बरः कथितो व्याघ्रे शिवायामपि कर्बरी, मे, वि.

कर्बुर. कर्बुरं सलिले हेम्नि कर्बुरः पापरक्षसोः। कर्बुरा कृष्णवृन्तायां शबले पुनरन्यवत्, मे. कर्बुरं काञ्चने जले। कर्बुरो राक्षसे पापे शबले, हे. कर्बुरं सलिले हेम्नि कर्बुरः पापरक्षसोः। कर्बुरा कृष्णवृन्तायां किर्मीरे कर्बुरोऽन्यवत्, वि. कर्बुरो राक्षसे पापे कर्बुरं शबले जले, त्रि.

कर्मन्. कर्म व्याप्ये क्रियायां च, वि. कर्माऽस्त्री व्याप्यक्रिययोः, मे. कर्म कारकभेदे स्यात् क्रियायां च शुभाशुभे, हे.

कर्मकर. अथ कर्मकरो भृत्ये वेतनाजीविनि त्रिषु। कीनाशे पुंसि मूर्वायां बिम्बिकायामपि स्त्रियाम्, मे. कर्मकरस्तु कीनाशे भृत्ये वेतनजीविनि। कर्मकरी तु मूर्वायां बिम्बिकायामपि क्वचित्, वि. कर्मकरोऽन्तके। भृतिजीविनि भृत्ये च, हे.

कर्मकार. कर्मकारी तु बिम्बिका। मूर्वा च, हे. V. कर्मकर.

कर्मफल. अथ कर्मफलं कर्मरङ्गकर्मविपाकयोः, मे. विदुः कर्मफलं कर्मरङ्गकर्मविपाकयोः, वि. कर्मरङ्गतरौ कर्मफलं दुःखे सुखेऽपि च, त्रि.

कर्मार. कर्मारो जातिभेदे च त्वचिसारे च पुंस्ययम्, मे.

क(र्चू)र्बूर. कर्चूरः स्यात् पुमान् शठ्यां सुवर्णे तु नपुंसकम्, मे. कर्चूरं शटीकाञ्चनयो र्मतम्, वि.

कर्ष. कर्षो ना कर्षणे मानप्रभेदे पुंनपुंसकम्, मे. कर्षः कर्षणमानयोः, वि. कर्षः कर्षणे मानभिद्यपि, हे.

कर्षू. कर्षूः पुमान् करीषाग्नौ स्त्रियां कुलेऽष्टिखातयोः, मे. कर्षूः करीषदहने कुल्यायामपि चेष्यते, वि. कर्षूस्तु तुषाग्नौ कृषिकुल्ययोः, हे. कर्षूर्वार्ता करीषाग्निः कर्षूः कुल्याभिधायिनी, अ.

कल. कला स्यान्मूलरैवृद्धौ शिल्पादावंशमात्रके। षोडशांशे च चन्द्रस्य कलनाकालमानयोः। कलं शुक्रे त्रिष्वजीर्णे नाव्यक्तमधुरध्वनौ, मे. कलं शुक्रे कलोऽजीर्णेऽप्यव्यक्तमधुरध्वनौ। कला स्यान्मूलरैवृद्धौ शिल्पादावंशमात्रके। षोडशांशे च चन्द्रस्य कलनाकालयोः कला, वि. कलं त्वजीर्णरेतसोः। अव्यक्तमधुरध्वाने कला स्यात् कालशिल्पयोः। कलने मूलरैवृद्धौ षोडशांशे विधोरपि, हे. कला शिल्पे कालभेदेऽपि, अ. अंशे वृद्धावपि कला, त्रि, सौधावयवविज्ञानगमनेषु कला मता, अने.

कलकण्ठ. कलकण्ठः कलध्वाने हंसे पारावते पिके, मे. वि. कलकण्ठः पिके पारावते हंसे कलध्वनौ, हे.

कलकल. कलकल उक्तः कोलाहले तथा सर्जनिर्यासे, मे. भवेत् कलकलः सर्जरसे कोलाहलेऽपि च, वि. कलकलः पुनः। कोलाहले सर्जरसे, हे. धूनकेऽपि कलकलः, त्रि.

कलङ्क. कलङ्कोऽङ्केऽपवादे च कालायसमलेऽपि च, मे, वि. कलङ्कोऽङ्कापवादयोः, अ, हे. कलङ्कं लाञ्छने दोषे, ह.

कलत्र. कलत्रं श्रोणिभार्ययोः। दुर्गस्थाने नृपादीनाम्, मे, वि. कलत्रं श्रोणौ भार्यायां दुर्गस्थाने च भूभुजाम्, हे. कलत्रं श्रोणिभार्ययोः, अ.

कलधौत. कलधौतं सुवर्णे स्याद्रजते च नपुंसकम्, मे. कलधौतं रूप्यहेम्नोः कलधौतं कलध्वनौ, वि. कलधौतं रूप्यहेम्नोः कलधौतः कलध्वनौ, हे. कलधौतं रूपरहेम्नोः, अ. रजते कलधौतं स्यात् कलधौतं च काञ्चने, अने. कलधौतं शातकुम्भेऽपि, ह.

कलध्वनि. कलध्वनिः पुमान् पारावते पिकमयूरयोः, मे. कलध्वनिः कोकिले स्यात् पारावतमयूरयोः, विं. कलध्वनिः परभृते पारावतकलापिनोः, हे.

कलम. कलमः पुंसि लेखन्यां शालौ पाटच्चरेऽपि च, मे. कलमो लेखनीचौरशालिकाचारकेषु च, वि. कलमः शालिचौरयोः, हे. कलमा लेखनीचौरशालयः, त्रि.

कलम्ब. कलम्बो शाकभेदे स्यात् कदम्बशरयो पुमान्, मे. कलम्बः सायके नीपे नालीशाके कलम्बरपि, वि. कलम्बो नालिकाशाके पृषत्के नीपपादपे, हे. कलम्बः शरनालयोः, त्रि.

कलविङ्क. कलविङ्कः पुमान् ग्रामचटकेऽपि कलिङ्गके, मे. कलविङ्कः स्मृतो ग्रामचटकेऽपि कुलिङ्गके, वि.

कलह. कलहं युद्धवाटे ना खङ्गकोशे च भण्डने, मे. कलहं खङ्गकोशे स्याद् भण्डने युद्धवाटयोः, वि. कलहो भण्डने खङ्गकोशे समरवाटयोः, हे. खङ्गकोशे च कलहः, त्रि.

कलहंस. कलहंसस्तु कादम्बे राजहंसे नृपोत्तमे, मे, वि. कलहंसो राजहंसे कादम्बे नृपसत्तमे, हे.

कलानुनादिन्. कलानुनादी रोलम्बे कलविङ्के कपिञ्जले, मे, वि. कलानुनादी चटके चञ्चरीके कपिञ्जले, हे.

कलाप. कलापः संहतौ बर्हे काञ्च्यां भूषणतूणयोः। चन्द्रे विदग्धे व्याकरणभेदेऽपि कथ्यते बुधैः, मे. कलापो भूषणे बर्हे तूणीरे संहतेऽपि च, वि. कलापो बर्हतूणयोः। संहतौ भूषणे काञ्च्याम्, हे. कलापो भूषणे बर्हे तूणीरे संहतावपि, श.

कलापिन्. कलापी तु प्लक्षबर्हिणयोः पुमान्, मे. कलापी तु प्लक्षबर्हिणयोरपि, वि. कलापी प्लक्षकेकिनोः, हे.

कलि. कलिः स्यात् कलहे शूरे कलिरन्त्ययुगे युधि, वि. कलि विभीतके शूरे विवादेऽन्त्ययुगे युधि, हे. कलहेऽपि कलिशब्दः, रु. कलिः स्त्री कलिकायां ना शूराजिकलहे युगे, मे. चतुर्थेऽपि युगे कलिः, श. कलिः कलहकालयोः, अने.

कलिकार. कलिकारस्तु धूम्याटे करञ्जे पीतमुण्डके, मे. त्रि. कलि-

कारः करञ्जे स्यात् धूर्त्याटे पीतमस्तके, वि. कलिकारस्तु धूर्त्याटे पीत-मुण्डकरण्डयोः, हे.

कलिङ्ग. कलिङ्गः पूतिकरजे धूर्त्याटे भूम्नि नीवृति। न द्वयोः कौट-जफले महिलायान्तु योषिति, मे. कलिङ्गो नीवृदन्तरे। पूतीकरञ्जे धूर्त्याटे स्यात् कलिङ्गा नितम्बिनी। कलिङ्गं कौटजफले, हे. कलिङ्गः पूतिकरजे धूर्त्याटे नीवृदन्तरे। कलिङ्गं कौटजफले कलिङ्गा योषिति स्मृता, वि. देशे कलिङ्गो धूर्त्याटे कलिङ्गं कौटजे फले। त्रिषु विदग्धे दक्षे च, त्रि. धूर्त्याटश्च कलिङ्गः स्यात् कलिङ्गो देश उच्यते, अने.

कलित. कलितं विदिताप्तयोः, मे, वि, त्रि. कलितं वेदिताप्तयोः, हे.

कलुष. कलुषन्त्वाविले पापे, मे. कलुषं चाविलैनसोः, वि. कलुषं त्वाविलांहसोः, हे. अथाविले। पापे च कलुषं, त्रि.

कल्क. कल्कोऽस्त्री घृततैलादिशेषे दम्भे विभीतके। विट्किट्टयो-श्च पापे च त्रिषु पापाशये पुनः, मे. कल्कः पापाशये पापे दम्भे विट्किट्ट-योरपि, वि. कल्कोऽस्त्री शमलैनसोः दम्भेऽपि, श. कल्को विभीतके तैलादिशेषे च, त्रि. अरिष्टपिष्टकौ कल्कौ, अने. कल्कोऽघविष्ठयोः। दम्भे पापिनि किट्टे च, हे.

कल्प. कल्पः शास्त्रे विधौ न्याये संवर्त्ते ब्रह्मणो दिने, मे, त्रि. कल्पः स्यात् प्रलये न्याये शास्त्रे ब्राह्मदिने विधौ, वि, कल्पो विकल्पे कल्पद्रौ, संवर्त्ते ब्रह्मवासरे। शास्त्रे न्याये विधौ, हे. न्याये तुल्ये विधौ काले चिह्ने दण्डे च कल्पवाक्, अने.

कल्पना. अथ कल्पना। करिणः सज्जनायां स्त्री क्लीबं क्लृप्तौ च कल्प-ने, मे. कल्पनं कर्त्तने क्लृप्तौ सज्जनायां तु कल्पना, वि. कल्पने क्लृप्ति-कर्त्तने। कल्पनेभसज्जनायाम्, हे. क्लृप्तौ छेदे च कल्पनम्, त्रि.

कल्मष. कल्मषं किल्बिषे क्लीबं पुंसि स्यान्नरकान्तरे, मे.

कल्माष. कल्माषो यातुधाने च कृष्णपाण्डरकृष्णयोः, मे. कल्माषो राक्षसे कृष्णे कल्माषः कृष्णपाण्डुरे, वि. कल्माषो राक्षसे कृष्णे शबले, हे.

कल्य. कल्यं प्रभाते क्लीवं स्यात् कल्यो वाक्श्रुतिवर्जिते। सज्जनीरोगदक्षेषु कल्याणवचनेऽपि च। उपायवचनेऽपि स्यात् त्रिषु मद्ये च योषिति, मे. कल्यं सज्जे प्रभाते च कल्यो नीरोगदक्षयोः। कल्या कल्याणवाचि स्यात् कादम्बर्यामपि स्मृता, वि. कल्यं प्रभाते मधुनि सज्जे दक्षे निरामये। कल्या कल्याणवाचि स्यात्, हे. श्वस्तनदिनेऽपि कल्यम्, ह. कल्यौ सज्जनिरामयौ, अ. कलासु कुशलः कल्यः कल्यो दक्षो निरामयः। कल्यं कालविशेषश्च कल्यं मद्यञ्च कीर्त्तितम्, शब्दर.

कल्याण. कल्याणमक्षयस्वर्गे मङ्गलेऽपि नपुंसकम्, मे. कल्याणमक्षये स्वर्गे कल्याणं मङ्गलेऽपि च, वि. कल्याणं हेम्नि मङ्गले, हे. कल्याणं काञ्चने शुभे, त्रि.

कल्लोल. कल्लोलः पुंसि हर्षे स्यादुत्कलोलवैरिणोरपि, मे. कल्लोलो हर्षे उल्लोले कल्लोलः परिपन्थिनि, वि. कल्लोलोऽरौ हर्षवीच्योः, हे. कल्लोलौ शात्रवोल्लोलौ, त्रि.

कवच. कवचो गर्द्दभाण्डे च सन्नाहे पटहेऽपि च, मे. कवचो गर्द्दभाण्डे स्यात् सन्नाहे पटहेऽपि च, वि. कवचस्तु तनुत्राणे पटहे नन्दिपादपे, हे.

कबन्ध. कबन्धं सलिले प्रोक्तमपमूर्धकलेवरे, वि. V. कबन्ध.

कवर. कवरं लवणेऽम्ले स्त्री पृथ्वीतुम्बीकचान्तरे। कवरुर्मायां नारत्नःपापयो र्भेजान्तरे, मे. कवरी केशपाशकविशेषयोः। कवरं लवणेऽम्ले च, वि. कवरं लवणाम्लयोः। कवरी केशविन्यासशाकयोः, हे.

कवि. कवि र्वाल्मीकिशुक्रयोः। सूरौ काव्यकरे पुंसि खलीने स्यात्तु योषिति, मे. कविः काव्यकरे सूरौ कवि र्वाल्मीकिशुक्रयोः कवी खलीने कथिता, वि. कविः काव्यस्य कर्त्तरि। विचक्षणे दैत्यगुरै स्यात् कवी तु खलीनके, हे. खलीने स्त्री कविः पुंसि काव्यकर्त्तृ-सूरिषु, त्रि.

कशा. कशा स्यादश्वताड़न्यां रज्जौ मुखे गुणेऽपि च, हे.

कशिपु. कशिपु भक्ताच्छादनयोरेकोक्तया पृथक्तयोः पुंसि, मे. एकोक्त्या कशिपु भक्ताच्छादने च द्वयोः पृथक्, वि. कशिपु भोजनवस्त्रयोरेकैकस्मिन् द्वयोश्चापि, हे. कशिपु त्वन्नमाच्छादनं द्वयम्, अ. रत्नः कशिपुराख्यातः प्रावारः कशिपु मतः, अने.

कशेरु. कशेरुः पृष्ठकीकसे। तृणजातौ कन्दभेदे, हे. कशेरुः कज्जले कन्दे पृष्ठसत्रास्थ्नि, कशेरुका, अने.

कश्मल. कश्मलः सत्रात् पिशाचेऽपि कश्मलो मोह उच्यते, अने.

कश्य. कश्यं त्रिषु कशार्हे सत्रात् क्लीवं मद्याश्वमध्ययोः, मे. कश्यं मध्ये तुरङ्गाणां कश्यं मद्यकशार्हयोः, वि. कश्यं कशार्हमद्ययोः। अश्वमध्ये, हे. कश्यं कशार्हे मद्ये च, त्रि. मद्याश्वमध्ययोः कश्यम्, अने.

कषाय. कषायो रसभेदे च निर्यासे च विलेपने। अङ्गरागे च न स्त्री सत्रात् सुरभौ लोहिते त्रिषु, मे. कषायो रसभेदे सत्रादङ्गरागे विलेपने। निर्यासेऽपि कषायोऽथ सुरभौ लोहितेऽन्यवत्, वि. कषायः सुरभौ रसे। रागवस्तुनि निर्यासे क्रोधादिषु विलेपने। वर्णे, हे. निर्यासेऽपि कषायोऽस्त्री, अ. कषायः सुरभौ रसे, त्रि. कटुतिक्तकषायास्तु सौरभ्येऽपि प्रकीर्तिताः, ह.

कष्ट. कष्टन्तु गहने कृच्छ्रे, मे. कष्टं गहनकृच्छ्रयोः, हे, वि. कष्टं तु कृच्छ्रगहने, अ.

कांस्य. कांस्यं वाद्यान्तरे पानपात्रे सत्रात्तैजसान्तरे, मे. कांस्यं तु तैजसद्रव्ये वाद्यभित्पानपात्रयोः, वि. कांस्यं तैजसवाद्ययोः। पानपात्रे मानभेदे, हे.

काक. काकः स्याद् वायसे वृक्षप्रभेदे पीठसर्पिणि। शिरोऽवक्षालने मानप्रभेदद्वीपभेदयोः। काका स्यात् काकनासायां काकोलीकाकजङ्घयोः। रक्तिकायां मलपूं च काकमाच्यां च योषिति। काकं सुरतबन्धे स्यात् काकानामपि संहतौ, मे. काकः स्यात् पीठसर्पिणि। द्वीपमानद्रुभेदेषु शिरोऽवक्षालने द्विके। काकं काकसमूहे स्याद्रतबन्धे च योषिताम्। काका

तु काकजङ्घायां काकोलीकाकनासयोः। काकोदुम्बरिकाकाकमाचिका-रक्तिकास्वपि, हे. काकः स्यात्द्रायसे छन्दभेदे पीठसर्पिणि। शिरोऽवक्षालने मानविशेषद्वीपभेदयोः। काकं स्त्रीरतबन्धे स्यात् काकानामपि संहतौ। काका स्यात् काकनासायां काकोलीकाकजङ्घयोः। रक्तिकायां मलपाश्च काकमाचयाश्च कीर्त्तिता, वि. अथ द्रुमान्तरे। छिके छदे च काकः स्यात्, त्रि.

काकरूक. काकरूको नग्नदम्भस्त्रीजितोलूकभीरुषु। निःस्वे, मे. काकरूक उलूके स्यान्निःस्वे स्त्रीजितदम्भगोः, वि. काकरूको दिगम्बरे। उलूके स्त्रीजिते दम्भे भीरुके निधनेऽपि च, हे. पेचकस्त्रीजितौ काक-रूकौ, त्रि.

काकिणी. काकिणी पणतुर्य्यांशे मानदण्डे च दृश्यते। कपर्दैक-वराटयोः स्यादुन्मानस्यांशकेऽपि च, मे. काकिणी पणतुर्य्यांशे मानदण्डे च काकिणी। कपर्दैकवराटयोः स्यादुन्मानांशकेऽपि च, वि. काकिणी मानदण्डस्य तुरीयेंऽशे पणस्य च। कपर्दिकायां वराटे च, हे.

काकिनी. काकिनी पणपादेऽपि मानपादवराटके, मे.

काकोल. काकोलो विषभेदे स्याद् द्रोणकाककुलालयोः, वि. काकोलो मौकुलौ विषे। कुलाले, हे. काकोलं नरकान्तरे। ना कुलाले द्रोणकाके विषभेदे तु न स्त्रियाम्, मे. काको विषश्च काकोलौ, त्रि.

काञ्ची. काञ्ची तुवरिकायाञ्च सौराष्ट्रस्थ्यापि स्त्रियाम्, मे.

काच. काचः शिक्येत्र मणौ नेत्ररोगभेदे स्यदन्तरे, मे. काचस्तु मणौ शिक्ये स्यदन्तरे। नेत्ररोगेऽपि, वि. काचोऽक्षिरोगे शिक्ये मणौ स्यदि, हे. काचाः शिक्यस्यद्दृग्जः, त्रि.

काचवर्त्तिक. राजपट्टस्य काचस्य गुटके काचवर्त्तिकः, वि.

काचिघ. काचिघः काञ्चनेऽपि स्यात् केशखण्डे मूषकेऽपि च, मे. काचिघः काञ्चने प्रोक्तः कुसखण्डे मूषिकेऽपि च, वि. काच्चिघस्तु मूषिके स्यात् शातकुम्भे कुसखण्डके, हे. काचिघौ काञ्चनोन्दुरू, त्रि.

काञ्चन. काञ्चनः काञ्चनारे सप्तात् चम्पके नागकेशरे। उदुम्बरे च धत्तूरे हरिद्रायां च काञ्चनी। क्लीबेऽजकेशरे हेम्नि, मे. काञ्चनः काञ्चनारे सप्तात् चम्पके नागकेसरे। उदुम्बरे च पुन्नागे हरिद्रायां च काञ्चनी। काञ्चनं हेम्नि किञ्जल्के, वि. काञ्चनं हेम्नि किञ्जल्के काञ्चनो नागकेशरे। उदुम्बरे काञ्चनारे पुन्नागे चम्पकेऽपि च। काञ्चनी तु हरिद्रायां, हे. काञ्चनन्तु हेम्नि नागकेसरे काञ्चनी निशा, त्रि.

काञ्ची. काञ्ची सप्तान् मेखलादाम्नि प्रभेदे नगरस्य च, मे. काञ्ची सप्तान्मेखलादाम्नि गुञ्जायां नीवृदन्तरे, वि. काञ्ची गुञ्जामेखलयोः पुर्य्यां, हे. देशभेदेऽपि काञ्ची सप्तात्, त्रि.

काण. काणः काकैकचक्षुषोः, मे, वि.

काण्ड. काण्डः स्तम्बे तरुस्कन्धे वाणेऽवसरनीरयोः। कुत्सिते दण्ड-भिन्नाड़ीवृन्दे रहसि न स्त्रियाम्, मे. काण्डं नाले तरुस्कन्धे वाणेऽवसरनी-रयोः। कुत्सिते रहसि स्तम्बे काण्डं गर्वेऽप्युदाहृतम्, वि. काण्डो नाले-ऽधमे वर्गे द्रुस्कन्धेऽवसरे शरे। रहःश्लाघाम्बुषु स्तम्बे, हे. काण्डोऽस्त्री दण्डवाणाव वर्गावसरवारिषु, श्र. काण्डो वाणस्तुला काण्डः काण्डः सङ्घात इष्यते। काण्डः कालो बलं काण्डं काण्डो मूलं तरोरपि, श्रने. काण्डः शरो जलं काण्डम्, श्रने.

कातप्रायन. कातप्रायनो वररुचौ विशेषे च मुनेः पुमान्। काषाय-वस्त्रे विधवाद्वजरतुप्रमयोः स्त्रियाम्,मे. कातप्रायनो वररुचौ गौर्य्यां कातप्रा-यनी मता। काषायवस्त्रविधवाऽद्वजरतप्रामपेष्यते, वि. कातप्रायनो वररुचौ कातप्रायनी तु पार्वती। कषायवस्त्रविधवार्धवृद्धमहिलाऽपि च, हे. सप्तात् कातप्रायन्यर्धवृद्धागौर्यौ वररुचौ नरि, त्रि.

कादम्ब. कादम्बः सप्तात् पुमान् पक्षिविशेषे सायकेऽपि च, मे. कादम्बः कलहंसेष्वोः, वि, हे. कादम्बौ शरपक्षिणौ, त्रि.

कादम्बर. कादम्बरस्तु दध्यग्रे मद्यभेदे नपुंसकम्। स्त्री वारुणीपरभृता-भारतीशारिकासु च, मे. कादम्बरं तु दध्यग्रे मद्यभेदे च सीधुनि। काद-

म्बरी परभृताभारतीसारिकासु च, वि. कादम्बरं दधिसरे शीधुमद्य-प्रभेदयोः । कादम्बरी कोकिलायां वाणीशारिकयोरपि, हे.

कानन. काननं विपिने गेहे परमेष्ठिमुखेऽपि च, मे, वि. काननं तु ब्रह्मास्येऽ विपिने गेहे, हे.

कानीन. कानीनः कन्यकाजाततनये व्यासकर्णयोः, मे,वि. कानीनः कन्यकासुते । कर्णे व्यासे, हे.

कान्त. कान्ता नार्यां प्रियङ्गौ स्त्री शोभने त्रिषु ना धवे । लोहे च चन्द्रसूर्यायःपर्यायान्तःशिलासु च, मे. कान्तो रम्ये प्रिये प्रावृषि कान्ता प्रियङ्गुयोषितोः, हे. कान्तोऽश्मनि गृहे चारौ कान्ता तु फलिनीस्त्रियोः, वि. कान्तस्तु प्रियरम्ययोः, त्रि.

कान्तार. कान्तारोऽस्त्री महारण्ये बिले दुर्गमवर्त्मनि । पुंसि सरादिच्छभेदे च, मे. कान्तारमुपसर्गादौ वने दुर्गमवर्त्मनि । इक्षुप्रभेदे कान्तारः, वि. कान्तारं दुर्गवर्त्मनि । महारण्योपसर्गाद्योः काननेक्षु-विशेषयोः, हे. महारण्ये दुर्गपथे कान्तारं पुंनपुंसकम्, श. कान्तारं काननं प्रोक्तं कान्तारः पाकशासनः । इक्षुभेदश्च कान्तारः कान्तारो दुर्भरो दरः, अने. दुर्गमार्गेऽपि कान्तारम्, ह.

कान्ति. कान्तिः शोभेच्छयोः स्त्रियां, मे. कान्तिः शोभाभिला-षयोः, वि. कान्तिः शोभाकामनयोः, हे. अथ कान्ति दुरसौच्छयोः, त्रि. v. विभ्रम.

कापटिक. कापटिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रे पुंसि शठे त्रिषु, मे. का-पटिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रे सत्रात् कालदेशनि, वि.

कापथ. कापथः कुत्सितपथे उशीरे क्लीवमिष्यते, मे.

कापोत. कापोतो रुचके क्लीवं कपोताघेऽञ्जनाम्सरे, मे. कापोत मञ्जने खजर्यां कपोतानां च संहतौ, वि.

काम. कामः स्मरेच्छयोः पुमान् । रेतस्यपि निकामे च कामेऽपि । सत्रान्नपुंसकम्, मे. कामः स्मरेऽभिलाषे च कामं रेतोनिकामयोः ।

अव्ययं त्वभ्यनुज्ञायाम्, वि. कामं बाढेऽनुमतिरेतसोः। कामः स्मरेच्छाकामेत्रषु, हे. इच्छामनोभवौ कामौ, अ. रेतोनिकामकामेत्रषु कामं पुंसि स्मरेच्छयोः, त्रि.

कामकूट. कामकूटस्तु वेश्यायाः प्रियविभ्रमयोः पुमान्, मे. कामकूटौ वेश्याविभ्रमेष्टौ, हे. कामकूटस्तु वेश्यायाः प्रियविभ्रमयो र्मतः, वि.

कामगुण. अथ कामगुणो रागे विषयाभोगयोरपि, मे. कामगुणः स्मृतो रागे विषयाभोगयोरपि, वि. कामगुणो रतौ। विषयाभोगयोश्चापि, हे.

कामचारिन्. कामचारी कामुके स्यात् स्वच्छन्दकलविङ्कयोः, मे. कामचारी तु कमने स्वच्छन्दकलविङ्कयोः, वि. कामचारी कलविङ्के स्वेच्छाचारिणि कामुके, हे.

कामद. कामदा कामधेनौ स्त्री कामदातरि वाच्यवत्, मे. कामदा धेनुकायां स्यात् वाच्यवत् कामदोग्धरि, वि.

कामम्. कामश्चानुमतौ स्मृतम्। प्रकामे चाप्यसूयायां तथानुगमनेऽपि च, मे. काममसूयानुगमे प्रकामेऽनुमतावपि, हे. कामं प्रकामेऽनुमतावसूयानुगमेऽपि च, वि.

कामल. कामला रोगभेदे वा ना ना मरुवसन्तयोः। कामुके वाच्यलिङ्गः, मे. कामलः कामुके रोगे मरुदेशवसन्तयोः, वि. कामलः कामिरोगयोः। मरुदेशेऽवतंसे च, हे. कामलः कामुके मधौ, त्रि.

कामि. कामिनी कामुके रत्यां स्त्री, मे. कामिः स्यात् कामुके रत्याम्, वि.

कामिन्. कामिनी भीरुवन्द्योः। कामी तु कामुके चक्रवाके पारावतेऽपि च, मे. कामिनी भीरुवन्द्योः। कामी स्यात् कामुके चक्रवाके पारावतेऽपि च, वि. कामी स्यात् कमने चक्रवाके पारावतेऽपि च, हे. कामिनी स्त्रीणचक्रौ च, त्रि. वन्दायामपि कामिनी, अ.

कामुक. कामुकः कमनेऽशोकपादपे चातिमुक्तके, मे, वि. कामुकास्तु काम्यशोकातिमुक्तकाः, हे.

काम्बोज. काम्बोजोऽश्वान्तरे सोमवल्के पुन्नागपादपे। काम्बोजी मापपर्ण्यां च वलक्षखदिरे स्त्रियाम्, मे. काम्बोजः पुनरश्वानां भेदे पुन्नागपादपे। वलक्षखदिरे चापि काम्बोजी मापपर्णिका, हे. काम्बोजस्तु रगे सोमवल्के पुन्नागपादपे। काम्बोजी मापपर्ण्यां च शिम्बपर्णीमपि कश्चित्, वि.

काय. कायः कदैवते मूर्त्तौ सङ्घे लक्षस्वभावयोः। कायो मनुष्यतीर्थेऽपि, त्रि. कायः कदैवते मूर्त्तौ सङ्घे लक्षस्वभावयोः। कायं मनुष्यतीर्थं च, हे. कायः कदैवते मूर्त्तौ सङ्घे लक्षस्वभावयोः। मनुष्यतीर्थे कायं स्मरात्, मे. कायः स्वभावे लक्षे च सङ्घे मूर्त्तौ कदैवते, त्रि. शरीरोत्सेधयोः कायः, अने.

कायस्थ. कायस्थः परमात्मनि। नरजातिविशेषे ना हरितक्यान्तु योषिति, मे. कायस्थोऽपि शूजातेः स्मरात् प्रभेदे परमात्मनि। कायस्था तु हरितक्यामामलक्यां च दर्शिता, वि. कायस्थोऽक्षरजीवकः। परमात्मा च कायस्था हरितक्यामलक्यपि, हे.

कार. कारो वधे निश्चये च बलौ यत्ने यतावपि। तुषारशैलेऽपि पुमान् स्त्रियां दूतीप्रसेवके। सुवर्णकारिकायां च बन्धनागारबन्धयोः, मे. कारो वधे निश्चये च बलौ यत्ने यतावपि। कारस्तुषारशैले च कारा दूती प्रसेवके। बन्धने बन्धनागारहेमकारिकयोरपि, वि. कारो बलौ वधे यत्ने हिमाद्रौ निश्चये यतौ। कारा बन्धनशालायां बन्धे दूतां प्रसेवके। सहेमकारिकायां च, हे. कारा पीडाबन्धशाले, त्रि. कारो वधे निश्चये च, अने.

कारक. कारिका नटयोषिति। कृतौ विवरणश्लोके शिल्पयातनयोरपि। नपुंसकं तु कर्मादौ कारकं कर्तरि त्रिषु, मे. कारकं कर्तृकर्मादौ कारिका यातना नटी। कृति विवरणश्लोकनापितादिककर्म च, हे. कारिका नटयोषिति। कृतौ विवरणश्लोके यातनायांश्च कारिका। नापितादिकशिल्पेऽपि, वि. कारकः कर्तरि प्रोक्तः कर्मादावपि कारकम्, त्रि

कारिका यातनास्तुत्योः, श्र. व्याख्यास्लोकेऽपि कारिका, त्रि.

कारण. कारणं करणे हेतुवधयोश्च नपुंसकम्। स्त्री यातनायाम्, मे. कारणं करणे हेतुवधयोरपि कारणम्। कारणा यातनायां च, वि. कारणं घातने हेतौ करणे कारणा पुनः। यातना, हे. वधे हेतौ च कारणम्, त्रि.

कारण्ड. कारण्डो मधुकोशासिकारण्डवदलाढ्के, वि. V. करण्ड.

कारन्धमिन्. कारन्धमी कांस्यकारे धातुवादरतेऽपि च, मे, वि. कारन्धमी धातुवादनिरते कांस्यकारिणि, हे. धातुवादरते कांस्यकारे कारन्धमी नरि, त्रि.

कारवी. कारवी मधुरादीप्यत्वक्पत्रीकृष्णजीरके, मे, वि. कारवी कृष्णजीरके। दीप्ये च मधुरात्वक्पत्र्योः, हे.

कारि. कारिः स्त्रियां क्रियायां सत्राद्याचत्रलिङ्गस्तु शिल्पिनि, मे. कारिः क्रियायामाख्याता नापितादिकशिल्पिनि, वि. कारिः शिल्पक्रियाऽपि च, हे.

कारु. कारु विश्वकर्मणि ना त्रिषु कारकशिल्पिनोः, मे. कारुः कारकशिल्पिनोः। विश्वकर्मणि शिल्पे च, वि. कारुस्तु कारके शिल्पे विश्वकर्मणि शिल्पिनि, हे. कारुः कारकशिल्पिनोः, त्रि.

कारुज. कारुजः शिल्पिनां चित्रे वामलूरे गजार्भके मे. कारुजः शिल्पिनां चित्रे कलभे नागकेशरे। स्वयंजाततिले फेने वल्मीके गैरिकेऽपि च, वि. कारुजः कलभे फेने वल्मीके नागकेशरे। गैरिके शिल्पिनां चित्रे स्वयंजाततिलेऽपि च, हे.

कार्पट. कार्पटो जतुकार्यिनोः, मे, वि, हे.

कार्मण. कार्मणं मन्त्रतन्त्रादियोजने कर्मठेऽपि च, मे. कार्मणं मन्त्रतन्त्रादियोजने कर्मकारके, वि. कार्मणं मन्त्रादिसाधने कर्मकारके, हे.

कार्मुक. कार्मुकं धनुषि सत्रान् ना वेणौ कर्मक्षमेऽन्यवत्, मे. अथ कार्मुकः। वंशे कार्मुकमिष्वासे कर्मठे, हे. कार्मुकं वंशधनुषोः

कमर्भक्तौ तु वाचत्रवत्, वि. वेणौ ना कार्मुकं चापे, त्रि.

कार्यत्र. कार्यत्र हेतौ प्रयोजने, मे, वि. हे. कार्यं शुद्धे तथा कृत्ये, अने.

कार्यरपुट. सत्रात् कार्यरपुटः क्षपणोन्मत्तानर्थकरेषु च, मेः का-र्यरपुटोऽनर्थकरे क्षपणोन्मत्तयोरपि, हे. कार्यरपुटस्तु क्षपणोन्मत्तानर्थकरे-ष्वपि, वि. उन्मत्ते क्षपणेऽनर्थकरे कार्यपुटध्वनिः, हा.

कार्षापण. कार्षापणोऽस्त्री कार्षिके पणषोडशकेऽपि च, मे. कार्षा-पणः कार्षिके सत्रात् पणषोडशकेऽपि च, वि. कार्षापणः सुकार्षिके। पण-षोडशके, हे.

काल. कालो मृत्यौ महाकाले समये यमकृष्णयोः। काला तु कृष्णत्रिवृतामञ्जिष्ठानीलिकासु च। काली गौर्यां क्षारकीटे कालि-कामातृभेदयोः, मे. कालो मृत्यौ महाकाले समये यमकृष्णयोः। कृष्ण-त्रिवृति काला तु नीलीमञ्जिष्ठयोरपि। काली गौर्यां क्षारकीटे कालिका-मातृभेदयोः। नवाम्बुवाहवृन्देऽपि परिवादेऽपि च क्वचित्, वि. कालः पुनः कृष्णवर्णे महाकालकृतान्तयोः। मरणानेहसोः काली कालिकाक्षार-कीटयोः। मातृभेदोमयोर्नव्यमेघौघपरिवादयोः। काला कृष्णात्रिवृन्नीली-जिङ्ग्यां, हे. कृतान्तानेहसोः कालः, श. कालः स्यान्मृत्युकृष्णयोः, त्रि. उत्सवे च प्रकोष्ठे च मुहूर्ते नियमे तथा। कालशब्दो व्यवस्थायां समये-ऽपि निगद्यते, अने. निमेषादौ यमे वर्णे कालो मृत्यौ च कीर्त्यते। कालाः सङ्केतकाचारसिद्धान्तसमयाः स्मृताः, रु.

कालकण्ठ. कालकण्ठश्च दात्यूहे कलविङ्के च खञ्जने। मयूरे पीतसारे च सत्रात् खण्डपरशौ पुमान्, मे. कालकण्ठस्तु दात्यूहे कल-विङ्के च खञ्जने। सितापाङ्गे हरे पीतसारके नीलकण्ठवत्, वि. काल-कण्ठनीलकण्ठौ पीतसारे महेश्वरे। दात्यूहे ग्रामचटके खञ्जरीटे शिखावले, हे. दात्यूहे कालकण्ठः सत्रात् शिवखञ्जनयोरपि, त्रि.

कालञ्जर. कालञ्जरो योगिचक्रमेलके भैरवे गिरौ, मे, वि. काल

श्वरो भैरवाद्यो योगिचक्रस्य मेलके, हे.

कालपृष्ठ. कालपृष्ठं कर्णचापे पुंसि कङ्कविहङ्गमे, मे. कालपृष्ठं भवेत् कर्णचापे कोदण्डमात्रके। कालपृष्ठस्तु सारङ्गविशेषे कङ्कपक्षिणि, वि. कालपृष्ठन्तु कोदण्डमात्रके कर्णधन्वनि। कालपृष्ठो मृगभेदे कङ्के, हे.

कालस्कन्ध. कालस्कन्धस्तमाले स्यात् तिन्दुके जीवकद्रुमे, मे, वि. कालस्कन्धस्तु तिन्दुके। तमाले जीवकद्रौ च, हे.

कालानुसार्य. कालानुसार्यं शैलेये कालीये शिंशपाद्रुमे, मे. कालानुसार्यं कालेये शैलेये शिंशपाद्रुमे, वि. कालानुसार्यः शैलेये कालेये शिंशपातरौ, हे.

कालिङ्ग. कालिङ्गो भूमिककारौ दन्तावलभुजङ्गयोः। कालिङ्गी राजकर्कट्याम्, मे, वि. कालिङ्गस्तु भुजङ्गमे। द्विरदे भूमिककारौ कालिङ्गी राजकर्कटी, हे.

कालिका. कालिका चण्डिकाभेदे कार्ष्ण्यवृश्चिकपत्रयोः। क्रमदेयवस्तुमूल्ये धूसरीनवमेघयोः। पटोलशाखारोमालीमांसीकाकीशिवासु च। मेघावली च, मे. कालिका योगिनीभिदि। स्वर्णादिदोषे मेघाल्यां सुरागौर्य्योर्नवाब्दे। क्रमदेयवस्तुमूल्ये कार्ष्ण्यवृश्चिकपत्रयोः। रोमाल्यां धूसरीमांस्योः काकोपटोलशाखयोः, हे. कालिका योगिनीभेदे कार्ष्ण्ये गौर्य्यां घनावली। क्रमदेयवस्तुमूल्ये धूसरीनवमेघयोः। पटोलशाखारोमालीमांसीकाकीषु कालिका। तथा वृश्चिकपत्रेऽपि, वि. मेघजाले च कालिका, अ. रोमावलीमेघमालाकरटीषु च कालिका, द्वा. कृष्णत्वे च हिमान्याञ्च गौरीकाल्योश्च कालिका, त्रि.

कालेय. कालेयो दैत्यभेदे स्यात् कालखण्डे नपुंसकम्, मे. कालेयो दैत्यभेदे स्यात् कालेयं कालखण्डके, वि. कालेयस्तु दैतेय कालेयं कुङ्कुमं यकृत्, हे.

काहक. काहकः कृकवाकौ स्यात् पीतमस्तककोकयोः, मे, वि. काहकः कुक्कुटे कोके पीतमुण्डे, हे.

कावेरी. कावेरी सत्रात् सरिद्भेदे पण्यनारीहरिद्रयोः, मे, वि. कावेरी तु हरिद्रायां वेश्यायां सरिदन्तरे, हे.

काव्य. काव्यं ग्रन्थे पुमान् शुक्रे काव्या सत्रात् पूतनाधियोः, मे. काव्यं ग्रन्थे ग्रहे काव्यः काव्या स्यात् पूतनाधियोः, वि. काव्यं ग्रन्थे काव्यः शुक्रे काव्या स्यात् पूतनाधियोः, हे. काव्यं प्रबन्धे शुक्रे ना, त्रि. काव्या तु पूतना ज्ञेया काव्यं ग्रन्थनिबन्धनम्, अने.

काश. काशो वाराणसीपुरे। न स्त्रियां तृणभेदे स्यात्, मे. काशस्तृणे स्यात् सवयौ वाराणस्यां तु काश्यपि, वि. काशस्तृणे रोगभेदे, हे.

काश्मीर. काश्मीरं कुङ्कुमे प्रोक्तं टङ्कपुष्करमूलयोः, वि. काश्मीरं कुङ्कुमेऽपि स्यात् टङ्कपुष्करमूलयोः, मे. काश्मीरं पौष्करे मूले टङ्ककुङ्कुमयोरपि, हे.

काश्मीरज (कश्मीरज). काश्मीरजं पुनः। कुष्ठकुङ्कुमयोः स्त्रीवेऽतिविषायान्तु योषिति, मे. काश्मीरजाख्याऽतिविषाकुष्ठकुङ्कुमपौष्करे, वि. कश्मीरजं कुष्ठे कुङ्कुमे पौष्करेऽपि च। कश्मीरजाऽतिविषायां, हे.

काश्यप. काश्यप उक्तो मुनिमृगयो र्भेदे च काश्यपी क्ष्मायाम्, मे. काश्यपः स्यात् मुनौ मानभेदे भूमौ तु काश्यपी, वि. काश्यपो मुनिमीनयोः। काश्यपूर्व्याम्, हे.

काष्ठ. काष्ठा दारुहरिद्रायां कालमानप्रकर्षयोः। स्थानमात्रे दिशि च स्त्री दारुणि सत्रान्नपुंसकम्, मे. काष्ठा दारुहरिद्रायां कालमानप्रकर्षयोः। सराद् दिशि स्थानमात्रे च काष्ठमाख्यातमिन्धने, वि. काष्ठं दारुणि काष्ठा तु प्रकर्षे स्थानमात्रके। दिशि दारुहरिद्रायां कालमानप्रभिद्यपि, हे. काष्ठोत्कर्षे स्थितौ दिशि, श्रा. काष्ठा कालेऽपि, त्रि. काष्ठा निशा ककुप् काष्ठा काष्ठा प्रोक्ता वसुन्धरा। काष्ठा कालविशेषः सरात् काष्ठं दारु निगद्यते, अने.

कासमर्द. पटलेऽपि कासमर्दः, हा.

कासू. कासू विकलवाचि सत्रात् तथा शक्त्यायुधे स्त्रियाम्, मे

काहू: शक्तप्रायुधे स्त्रिजि। बुद्धौ विकलवाचि स्यात्, हे. काहू विकल-वाचि सप्रात् काहू: शक्तप्रायुधेऽपि च, वि.

काहल. काहला वाद्यभाण्डस्य भेदे चाप्सरसां भिदि। काहली तु तरुण्यां सप्रात् काहलस्वरणायुधे। शब्दमात्रेऽपि पुंलिङ्गस्त्रिषु शुष्के भृशे खले, मे. काहलं तु सप्राद् भृशे चाव्यक्तवाचि च। शुष्के च वाद्यभेदे च काहली तरुणस्त्रियाम्, हे. काहली तु तरुण्यां सप्रात् काहलं भृशशुष्कयोः। वाद्यभाण्डविशेषे तु काहला काहल: खले, वि.

किंशारु. किंशारुर्ना सस्यशूके विशिखे कङ्कपत्रिणि, मे. किंशारु: सस्यशूकेऽपि विशिखे कङ्कपत्रिणि, वि. किंशारु धान्यशूके शरेऽपि च, हे. किंशारु सस्यशूकेषू, अ.

किंस्वित्. किंस्वित् प्रश्ने वितर्के च, वि.

किङ्किणी. किङ्किणी क्षुद्रघण्टिका, अने.

किञ्च. किञ्चारम्भे च साकल्ये, मे, वि. किञ्च तु। साकल्या-रम्भयो:, हे.

किट्टाल. किट्टाल: पुंसि ताम्रस्य कलशे लोहगूथके, मे. किट्टाल-स्ताम्रकलशे किट्टालो लोहगूथके, वि. किट्टालस्तु लोहगूथे ताम्रस्य कलशे-ऽपि च, हे.

किण. व्रणचिह्ने घुणे किण:, हा.

किण्व. किण्वं वीजे च शीधुन:। पापे, मे. किण्वं पापे सुरा-वीजे, वि, हे.

कितव. कितवस्तु पुमान् मत्ते वञ्चके कनकाह्वये, मे. कितवो धूर्तवन्मत्ते वञ्चके कनकाह्वये, वि. कितव: कनकाह्वये। मत्ते च वञ्चके चापि, हे. कितवौ मत्तवञ्चकौ, त्रि.

किन्नु. किन्नु प्रश्नवितर्कयो:, मे, वि.

किम्. किम् कुत्सायां वितर्के च निषेधप्रश्नयोरपि, मे. किं सप्राद्वि-तर्के प्रश्ने च क्षेपे निन्दाप्रकारयो:, वि. किं क्षेपनिन्दयो: प्रश्ने वितर्के, हे.

किं प्रश्नेऽपि च कुत्सायाम्, वि. किम् प्रश्ने कुत्सितेऽपि च, हे. किं पृच्छायां जुगुप्सने, अ.

किमु. किमु सम्भावनायां स्याद् विमर्शे चापि दृश्यते, मे. किमु सम्भावनायां स्याद् विमर्शे च किमु स्मृतम्, वि. किमु सम्भावनायां विमर्शे, हे.

किमुत. किमुत प्रश्नवितर्कयोः। विकल्पेऽतिशयेऽपि स्यात्, मे. किमुतातिशये प्रश्ने विकल्पे च प्रयुज्यते, वि. किमुत प्रश्नवादयोः। विकल्पेऽतिशये चापि, हे.

किम्पाक, किम्पाको महाकालफलाश्रयोः, मे. किम्पाको वृक्षभिद्यपि, हे. किम्पाकः फलमूर्खयोः, वि.

किम्पुरुष. अथ किम्पुरुषो लोकभेदकिन्नरयोः पुमान्, मे. किम्पुरुषः किन्नरे स्यात् लोकभेदेऽपि, त्रि. किम्पुरुषस्तु किन्नरे लोकभिद्यपि, हे.

किरात. किरातो म्लेच्छभेदे स्याद् भूनिम्बेऽल्पतनावपि। स्त्रियां चामरधारिण्यां कुट्टिनीदुर्गयोरपि, मे. स्यात् किरातस्तु भूनिम्बे म्लेच्छे चाल्पतनावपि। मन्दाकिन्यां किराती स्यात् कुट्टन्यामपि दृश्यते, वि. किरातः स्यादल्पतनौ भूनिम्बम्लेच्छयोरपि। किराती कुट्टनी गङ्गा, हे. किरातौ म्लेच्छभूनिम्बौ, त्रि.

किरि. किरिः शूकरलोहयोः, अने.

किर्मी. किर्मी पलाशे शालायां हेमपुत्त्र्यां च योषिति, मे. किर्मी पलाशे शालायां लोहपुत्त्र्यामुदीरिता, वि.

किर्मीर. किर्मीरो नागरङ्गे च कर्बुरे राक्षसान्तरे, मे. किर्मीरः कर्बुरे दैत्यराक्षसान्तरयोरपि, वि. किर्मीरः शबले दैतेये, हे.

किल. किलशब्दस्तु वार्तायां सम्भाव्यानुनयार्थयोः, मे. किलशब्दस्तु वार्तायां सम्भाव्यानुनयार्थयोः, वि. वार्तासम्भाव्ययोः किल, ह. वार्तायामरुचौ किल, त्रि. वार्तासम्भाव्ययोः किल, अ.

किल्बिष किल्बिषं पापरोगयोः। अपराधेऽपि, मे. किल्बिषं

वृजिने रोगेऽप्यपराधेऽपि किल्बिषम्, वि. किल्बिषं पापे रोगेऽपराधे च, हे. अपराधेऽपि किल्बिषम्, अ.

किशोर. अथ किशोरोऽश्वसत्र शावके। तैलपर्ण्यौषधौ च स्यात् तरुणावस्थसूर्ययोः, मे. किशोरस्तरुणावस्थे हयशावकसूर्ययोः। तैलपर्ण्याम्, वि. किशोरो हयशावके। सूर्ये यूनि, हे.

किष्कु. किष्कुर्द्वयो वितस्तौ च प्रकोष्ठेऽपि करेऽपि च, मे. किष्कुः प्रकोष्ठे हस्ते च वितस्तौ कुत्सितेऽपि च, हे. किष्कुर्हस्ते वितस्तौ च, अ. किष्कुर्वितस्तौ हस्ते च प्रकोष्ठे कुत्सितेऽपि च, वि. किष्कुः प्रकोष्ठेऽपि, त्रि.

किष्कुपर्वन्. किष्कुपर्वा पुमानिक्षौ वेणौ पोटगलेऽपि च, मे. किष्कुपर्वा भवेद् वेणाविक्षौ पोटगलेऽपि च, वि. किष्कुपर्वा पोटगले स्यादिक्षुत्वचिसारयोः, हे.

कीकट. कीकटः कृपणे निःस्वे त्रिषु पुंभूम्नि नीवृति, मे. कीकटः कृपणे निःस्वे देशभेदे तुरङ्गमे, हे. कीकटस्तुरगे निःस्वे देशभेदे मितम्पचे, वि.

कीकस. कीकसः कृमिजातौ स्यात् पुंसि कुल्ये नपुंसकम्, मे. कीकसः कृमिजातौ स्यादस्थ्नि कीकसमिष्यते, वि. कीकसस्तु क्रिमौ कीकसमस्थनि, हे. कीकसो वानरो भिक्षुः कीर्तितं चास्थि कीकसम्, अने.

कीचक. कीचको दैत्यभिद्वातहतसस्वनवंशयोः, मे. कीचको दैत्यभेदे स्यात् शुष्कवंशे द्रुमान्तरे, वि. कीचको ध्वनिमद् वंशे दैत्यभेदे द्रुमान्तरे, हे. वंशे दैतेत्र च कीचकः, त्रि.

कीटक. कीटकः क्रिमिजातौ ना निष्ठुरे पुनरन्यवत्, मे. कीटकः कृमिभेदे स्यान्निष्ठुरे कीटकोऽन्यवत्, वि. कीटको निष्ठुरे कृमौ, हे.

कीनाश. कीनाशः कर्षकक्षुद्रोपांशुघातिषु वाच्यवत् । यमे ना, मे. कीनाशः कर्षके क्षुद्रे कृतान्तोपांशुघातिनोः, वि. कीनाशः क्षुद्रयमयोः कर्षकोपांशुघातिनोः, हे. कृतान्ते पुंसि कीनाशः क्षुद्रकर्षकयोस्त्रिषु, अ. कीनाशस्तु कपर्दः स्यात् कीनाशौ यमकर्षकौ, अने.

कीर. कीरः शुके पुंभूम्नि नीवृति, मे. कीरो जनपदे शुके, वि. कीरः शुके जनपदे, हे. कश्मीरप्रशुकौ कीरौ, अने.

कीर्ण. कीर्णं दत्ते च विचिप्ते हिंसितेऽप्यभिधेयवत्, मे. कीर्णं छन्ने परिक्षिप्ते हिंसिते कीर्णमिष्यते, वि. कीर्णः चिप्ते हते च्छन्ने, हे.

कीर्त्ति. कीर्त्तिः प्रसादयशसो योषित्, मे. कीर्त्तिः प्रसादयशसो विस्तारे कर्दमेऽपि च, वि. कीर्त्तिर्यशसि विस्तारे प्रासादे कर्दमेऽपि च, हे

कील. कीलो लेशे द्वयोः शस्त्रज्वालाकफोणिशङ्कुषु, मे. कीला कफोणिनिर्घाते शङ्कौ ज्वाले तु कीलवत्, वि. कीलोऽग्निनेजसि। कफोणिस्तम्भयोः शङ्कौ कीला रतहतावपि, हे. शङ्कावपि द्वयोः कीलः, अ. कफोणिघाते ज्वाले च कीलावत् कील इष्यते, त्रि.

कीलाल. कीलालं रुधिरे तोये, मे, हे. शोणितेऽम्भसि कीलालम्, अ. चीरे पुष्परसे तोये मद्ये मण्डे हतेऽसृजि। सप्तस्वर्थेषु कीलालं प्रवदन्ति मनीषिणः, अने. कीलालं रुधिरे जले, ह, वि.

कीश. कीशो दिगम्बरे कपौ, मे. कीशो दिगम्बरे प्रोक्तः कीशः शाखाखगेऽपि च, वि. कीशः कपौ दिगम्बरे, हे. दिगम्बरे कपौ कीशः, त्रि.

कु. कु पापे चेषदर्थे च कुत्सायां च निवारणे, मे. वि. कु पापीयसि कुत्सायामीषदर्थे निवारणे, हे. पापकुत्सेषदर्थे कु, श्र.

कुकूल. कुकूलं शङ्कुसङ्कीर्णे श्वभ्रे ना तु तुषानले, मे. कुकूलं शङ्कुसङ्कीर्णे श्वभ्रे चापि तुषानले। कुकूलं स्यात्, वि. कुकूलन्तु तुषानले। शङ्कुसंयुक्तगर्त्ते च, हे. कुकूलं शङ्कुभिः कीर्णे श्वभ्रे ना तु तुषानले, अ. कुकूलं शङ्कुगर्त्तेऽपि तुषाग्नौ च निगद्यते, हे.

कुक्कुट. कुक्कुटश्चरतचर्यत्रायां पुंसि सत्रात् चरणायुधे। निषादशूद्रयोः पुत्ते तृणोल्कायाश्च कुक्कुभे, मे. कुक्कुटः कुक्कुभे ताम्रचूडे वह्निकणेऽपि च। निषादशूद्रयोः पुत्र, हे. कुक्कुटस्ताम्रचूडे सत्रात् कुक्कुभेऽग्निकणेऽपि च। निषादशूद्रयोः पुत्रे तालमध्ये तु कुक्कुटी, वि.

कुक्कुर. कुक्कुरः सारमेये ना ग्रन्थिपर्णे नपुंसकम्, मे. कुक्कुरो

वक्रपुच्छे सत्रात् ग्रन्थिपर्णेऽपि कुक्कुरम्, वि. कुक्कुरं ग्रन्थिपर्णके। कुक्कुरः श्वा, हे.

कुचन्दन. कुचन्दनञ्च पत्राङ्गे द्रुमभेदे रक्तचन्दने, मे,वि. कुचन्दनं वृक्षभेदे पत्राङ्गे रक्तचन्दने, हे.

कुचेल. कुचेला विद्धकर्ण्यां स्त्री वाच्यवत् तु कुवाससि, मे. कुचेला विद्धकर्ण्यां सत्रात् कुचेलस्तु कुवाससि, वि. कुचेलः स्यात् कुवाससि। कुचेला विद्धकर्ण्यां च, हे.

कुज. कुजा कात्यायनीदेव्यां कुजो नरकभौमयोः, मे. कुजः सत्रान्नरकारयोः, वि. कुजो द्रुमे। आरे नरकदैत्ये च, हे.

कुञ्ज. कुञ्जोऽस्त्रियां निकुञ्जेऽपि हनौ दन्तेऽपि हस्तिनाम्, मे. कुञ्जो निकुञ्जेऽपि हनौ दन्ते च दन्तिनाम्, वि. कुञ्जो हनौ दन्तिदन्ते निकुञ्जे च, हे. कुञ्जो दन्तेऽपि न स्त्रियाम्, अ. हनौ कुञ्जः, ह.

कुञ्जर. कुञ्जरोऽनेकपे केशे स्त्री धातक्याञ्च पाटलौ, मे. कुञ्जरोऽनेकपे केशे धातक्यामपि कुञ्जरा, वि. कुञ्जरोऽनेकपे केशे कुञ्जरा धातकीद्रुमे। पाटलायां, हे.

कुट. कुटः कोटे पुमानस्त्री घटे स्त्रीपुंसयो गृहे। कुटी स्यात् कुम्भदास्यां च सुरायां चित्रगुच्छके, मे. कुटः कोटे शिलाकुट्टे गेहे घटे कुटी सुरा। चित्रगुच्छः कुम्भदासी, हे. कुटः कोटे घटे गेहे शिलाकुट्टकपूरुषे। सत्रात् कुटी कुम्भदास्यां च सुरायां चित्रगुच्छके, वि. कुम्भे कुटो ना भवने द्वयोः, लि.

कुटज. कुटजो वृक्षभेदे स्याद् अगस्त्यद्रोणयोरपि, मे, वि. कुटजोऽगस्त्ये द्रुमभेदे द्रोणे, हे.

कुटन्नट. कुटनटन्तु कैवर्त्तीमुस्तके पुंसि शोणके, मे. कुटन्नटस्तु श्योनाके कैवर्त्तीमुस्तकेऽपि च, वि. अथ कुटन्नटः। शोणके कैवर्त्तीमुस्ते, हे.

कुटप. कुटपो मानभेदे सत्रात् कुटपो निष्कुटे मुनौ, वि.

कुटपो मुनौ। निष्कुटे मानभेदे च, हे.

कुटार. कुटारं मैथुने विद्यात् कुटारं केवलेऽपि च, वि. कुटारं केवले रते, मे, हे.

कुटिल. कुटिला त्वापगायां स्त्री भुग्ने तु वाच्यलिङ्गकः, मे. कुटिलं वाच्यवद्भुग्ने कुटिला सरिदन्तरे, वि. कुटिलं भङ्गुरे कुटिला नदी, हे.

कुठार. कुठारुर्ना द्रुमे कीशे, मे. कुठारुः पादपे कीशे, वि. कुठारु द्रुकीशयोः, हे.

कुड्मल. कुड्मलो मुकुले पुंसि न द्वयोर्नरकान्तरे, मे.

कुड्य. कुड्यं भित्तौ विलेपने, वि, मे.

कुणप. कुणपो पुनः। विट्सारिकायां कुणपः पूतिगन्धौ शवेऽपि च, मे, वि. कुणपः पूतिगन्धिनि। शवे, हे. विट्सार्यां स्त्री कुणपः शवे, त्रि,

कुणि. कुणिस्तुन्नकवृक्षे ना कुकरे त्वभिधेयवत्, मे. कुणिस्तुन्नकवृक्षेऽपि कुणिः स्यात् कुकरेऽन्यवत्, वि. कुणिः कुकरवृक्षयोः, हे.

कुण्ठ. कुण्ठोऽकर्मण्यमूर्खयोः, मे, वि. कुण्ठोऽकर्मण्ये मूर्खे च, हे.

कुण्ड. कुण्डमग्न्यालये मानभेदे देवजलाशये। कुण्डी कमण्डलौ जारात् पतिवत्नीसुते पुमान्। पिठरे तु न ना, मे. कुण्डं देवजलाधारे पिठरेऽथ कमण्डलौ। कुण्डी कुण्डः स्मृतो जारात् पतिवत्नीसुतेऽपि च, वि. कुण्डो जाराज्जीवत्पतेः सुते। कुण्डी कमण्डलौ देवतोयाशये स्थाल्याम्, हे. कुण्डं खातोखयो जारजे ना। कुण्डी कमण्डलौ, त्रि.

कुण्डकीट. कुण्डकीटस्तु चार्वाकवचनाभिज्ञपूरुषे। पतितब्राह्मणीपुत्रदासीकामुकयोरपि, मे. कुण्डकीटस्तु जारतः। विप्रीपुत्रे दासीपतौ चार्वाकेऽतिविशारदे, हे. कुण्डकीटस्तु चार्वाकवचनाभिज्ञपूरुषे जारजब्राह्मणीपुत्रदासीकामुकयोरपि, वि. पुंश्चले कुण्डकीटः स्याज्जाराच्च ब्राह्मणीसुते, त्रि.

कुण्डल. कुण्डलं कर्णभूषायां पाशेऽपि वलयेऽपि च। काञ्चनद्रुगुडूच्योः स्त्री, मे. कुण्डलं वलये पाशे कुण्डलं कर्णभूषणे। गुडूच्यां काञ्चनद्रौ च कुण्डली समुदीरिता, वि. कुण्डलं वलये पाशे ताटङ्के कुण्डली पुनः। काञ्चनद्रौ गुडूच्यां च, हे. कुण्डलं मण्डलं ज्ञेयं कुण्डलं कर्णभूषणम्, अने.

कुण्डलिन्. कुण्डली वरुणे केकिभोगिनोश्च सकुण्डले, मे, वि. कुण्डली वरुणे सर्पे मयूरे कुण्डलान्विते, हे.

कुतप. कुतपोऽस्त्रियां दौहित्रे वाद्ये च्छागलकम्बले। कुशे दिनस्याष्टमांशे ना सूर्येऽत्र, मे. कुतपः स्यात् कुशे वाद्ये तपने च्छागकम्बले। कुतपो भागिनेये स्याद् अष्टमांशे दिनस्य च, वि. कुतपस्तु छागकम्बलदर्भयोः। वैश्वानरे दिनकरे द्विजन्मन्यतिथौ गवि। भागिनेयेऽष्टमांशेऽह्नो वाद्ये, हे. (कुतपो मृगरोमोत्थपटे चाह्नोऽष्टमेंऽशके, अ.) धान्येऽह्नोऽष्टमांशेऽङ्कः कुतपश्छागकम्बले, त्रि. कुशे काले तिले च्छागे कम्बले सलिलेऽम्बरे। दौहित्रे खड्गपात्रेऽग्नौ कुतपाख्या प्रवर्तते, अने. कुतपो दर्भेऽपराह्णे च, ह.

कुतस्. कुतः प्रश्ने पञ्चम्यर्थे च निह्नवे, वि.

कुतूहल. कुतूहलं कौतुके स्यात् प्रशस्तेऽपि च दृश्यते, मे. कुतूहलं कौतुके स्यात् प्रशस्तेऽपि कुतूहलम्, वि. कुतूहलं प्रशस्तेऽद्भुते, हे.

कुथ. कुथः स्त्रीपुंसयो वर्णकम्बले पुंसि बर्हिषि, मे. कुथः प्रवेणिकुशयोः, वि. कुथः स्यादास्तरणदर्भयोः, हे. कुथः कम्बलवर्हिषोः, त्रि. कुथा कथ्या समाख्याता कुथः स्यात् करिकम्बलः। कुथः कुशः कुथः कीटः प्रातःस्नायी द्विजः कुथः, अने.

कुद्दाल. कुद्दालः स्यात् पुमान् भूमिदारणे युगपत्रके, मे. कुद्दालो युगपत्रे स्यात् कुद्दालो भूमिदारणे, वि. कुद्दालो भूमिदारणे। युगपात्रे, ह.

कुनटी. कुनटी मनःशिलायां नैपाल्यामपि योषिति, मे.

कुन्त. कुन्तो गवेधुकायां सत्रात्। प्रासायुधे च कुन्ती गुग्गु लुष्टथयोश्च शस्त्रम्याम्, मे. कुन्तः प्रासे चण्डभावे क्षुद्रजन्तौ गवेधुके। कुन्ती पाण्डुप्रियायाञ्च शस्त्रक्यां गुग्गुलद्रुमे, वि.

कुन्तल. कुन्तलश्चषके बाले यवे पुंभूम्नि नीवृति, मे. कुन्तलः स्याद् यवे देशे केशलाङ्गलयोरपि, वि. कुन्तलो हलकेशयोः। कुन्तलाः सुत्र जनपदे, हे. देशे केशे च कुन्तलः, त्रि. कुन्तलो देशपर्यायः कुन्तलः केशवाचकः। कुन्तलः सूत्रधारश्च कुन्तहस्तोऽपि कुन्तलः, धने.

कुन्तान. कुन्तानं काचभाजने। गोलके च वि.

कुन्त्या. कुन्त्या भूमिः समाख्याता कुन्त्या कुन्तकदम्बकम्, धने.

कुन्द. कुन्दो माध्येऽस्त्री मुकुन्दभ्रमिनिधन्तरेषु ना, मे. कुन्दश्चक्रभ्रमौ माघ्ये निधिभेदे सुरद्विषि, वि. कुन्दोऽस्त्रने निधौ। चक्रभ्रमौ च माघ्ये च, हे. पुष्पे क्लीवं भ्रमौ कुन्दः, त्रि.

कुमार. कुमारः स्यात् शुके स्कन्दे युवराजेऽश्ववारके। बालके वरुणद्रौ ना न द्वयो जात्यकाञ्चने। कुमारी शैलतनयानवमल्यो-र्नदीभिदि। सहाऽपराजिताकन्याजम्बुद्वीपेषु च स्त्रियाम्, मे. कुमारो बालके स्कन्दे युवाराजेऽश्ववारके। शुके च वरुणद्रौ च कुमारं जात्य-काञ्चने। कुमारी रामतरणीनवमाल्यो र्नदीभिदि। कन्याऽपराजितागौरी-जम्बुद्वीपेषु च स्मृता, वि. कुमारोऽश्वानुचारके। युवराजे शिशौ स्कन्दे शुके वरुणपादपे। कुमारं जात्यकनके कुमारी त्वपराजिता। नदी-भिद्रामतरणी कन्यका, नवमालुत्रमा। जम्बुद्वीपविभागश्च, हे. जम्बु-द्वीपसहाकन्याः कुमार्योऽथाश्ववारके। बालके कार्तिकेये च कुमारो भर्तृदारके, त्रि.

कुमुद्. कुमुत् त्रिषु सत्रात् क्षपणे कैरवे तु नपुंसकम्, मे. सत्रात् कुमुत् क्षपणेऽन्यवत्। कुमुदेऽपि कुमुत् प्रोक्तं, वि.

कुमुद. कुमुदं कैरवे रक्तपद्मे स्त्री कुम्भिकौषधौ। गम्भार्यां पुंसि दिङ्नागनागशाखामृगान्तरे, मे. कुमुदं कैरवे रक्तपङ्कजे कुमुदः कपौ।

दैत्यान्तरे च दिङ्नागनागयोरपि कीर्त्तितः। कुमुदा कुम्भीगम्भार्योः, वि. कुमुदः कपौ। दिङ्नागनागयो दैत्यविशेषे च सितोत्पले। कुमुदा कुम्भीगम्भार्योः, हे. स्त्री गम्भार्यां क्लीवमब्जे दिङ्नागे कुमुदः कपौ, त्रि.

कुमुद्वत्. कुमुद्वान् कुमुदप्राये देशे सत्राहाचत्रलिङ्गकः। कुमुद्वती कुमुदिन्यां कुशपत्त्र्यां च योषिति, मे. कुमुद्वती कैरविण्यां दयितायां कुशस्य च, हे. कुमुद्वती कुमुदिन्यां कुशपत्न्यां कुमुद्वती, वि.

कुम्भ. कुम्भो राश्यन्तरे हस्तिमूर्द्धांशे राक्षसान्तरे। कार्मुके वारनार्याश्च घटे क्लीवन्तु गुग्गुलौ। स्त्रियामुखाकट्फलयोः पृश्निकायाश्च पाटलौ, मे. कुम्भः स्यात् कुम्भकर्णस्य सुते वेश्यापतौ घटे। राशिभेदे द्विपाङ्गे च कुम्भं तिष्ठति गुग्गुले। कुम्भी तु पाटलावारिपर्णीपिठरकट्फले, वि. कुम्भो वेश्यापतौ घटे। द्विपाङ्गे राक्षसे राशौ कुम्भं तिष्ठति गुग्गुलौ। कुम्भा त्रखायां पाटलायां वारिपर्ण्यां च कट्फले, हे. कुम्भौ घटेभमूर्द्धांशौ, श्र. कुम्भो वारस्त्रियाः कान्ते रक्षोराशिप्रभेदयोः, त्रि.

कुम्भकार. कुम्भकारी कुलत्थ्याञ्च पुंलिङ्गो घटकारके, मे. कुम्भकारी कुलाल्यां स्यात् कुम्भकारः कुलालके, वि. कुम्भकारः कुलालेऽहौ कुम्भकारी कुलत्थिका, हे.

कुम्भयोनि. कुम्भयोनिरगस्त्ये स्याद् वशिष्ठद्रोणयोः पुमान्, मे. कुम्भयोनिरगस्त्ये स्याद् अर्जुनस्य गुरावपि, वि. कुम्भयोनि द्रोणेऽगस्तौ, हे.

कुम्भिल. कुम्भिलः शालमीने च चौरे श्लोकार्थचौरयोः, मे. कुम्भिलः श्यालके चौरे श्लोकच्छायाहरे झषे, वि. कुम्भिलश्चौरशालयोः। श्लोकच्छायाहरे श्याले, हे.

कुम्भीनस. कुम्भीनसः क्रूरसर्पे स्त्रियां लवणमातरि, मे. कुम्भीनसो विषज्वालाकुलदृष्टिभुजङ्गमे। कुम्भीनसी जनन्यां च लवणाख्यस्य रक्षसः, वि. कुम्भीनसस्त्वहौ कुम्भीनसी लवणमातरि, हे.

कुरण्ट, कुरण्टक, कुरवक. V. कुरुण्ट, कुरुण्टक, कुरुवक.

कुञ्जो तुरङ्गद्रुमभेदयोः, हे. अथ कुञ्जोऽपि तुरङ्गे स्यात् पादपान्तरे, वि. कुञ्जो तुरङ्गे द्रुमान्तरे, त्रि.

कुश. कुशो रामसुते दर्भे योक्त्रे द्वीपे कुशं जले। कुशी फालेऽपि वल्गायां कुशा पापिष्ठमत्तयोः। कुशो वाचयवदाख्यातः, वि. कुशो रामसुते दर्भे पापिष्ठे योक्त्रमत्तयोः। कुशी लोहविकारे स्यात् कुशा वल्गा कुशं जले, हे. कुशमप्सु च, श. कुशी फाले कुशा रज्ज्वां त्रिषु पापिष्ठमत्तयोः। योक्त्ररामसुतद्वीपे ना दर्भेऽस्त्री कुशं जले, मे.

कुशल. कुशलः शिक्षिते त्रिषु। क्षेमे च सुकृते चापि पर्य्याप्तौ च नपुंसकम्, मे. कुशलः शिक्षिते क्षेमपर्य्याप्तिसुकृतेषु च। कुशलम्, वि. कुशलं क्षेमपुण्ययोः। पर्य्याप्तौ कुशलो विज्ञे, हे. पर्य्याप्तिक्षेमपुण्येषु कुशलं शिक्षिते त्रिषु, अ. पर्याप्तौ शिक्षिते पुण्ये क्षेमे च कुशलध्वनिः, धने.

कशिक. कुशिको मुनिसर्जयोः, मे. कुशिको मुनिभेदे स्यात् फाले सर्जे विभीतके, हे. कुशिकः स्यान्मुनौ तैलशेषे सर्जाक्षवृक्षयोः, वि. कुशिको मुनौ। शाले, त्रि.

कुशीलव. कुशीलवस्तु वाल्मीकौ नटयाचकयोरपि, मे, वि. कुशीलवस्तु चारणे। प्राचेतसे याचकेऽपि, हे.

कुषाकु. कुषाकुः कपिवह्न्यर्के ना परोत्तापिनि त्रिषु, मे. कुषाकुर्मर्कटे भानौ परोत्तापिनि पावके, वि.

कुष्ठ. कुष्ठं रोगे पुष्करेऽस्त्री, मे. कुष्ठो रोगे सुगन्धे च, वि. कुष्ठं भेषजरोगयोः, हे. कुष्ठं रोगौषधीभिदोः, त्रि.

कुष्माण्ड. कुष्माण्डप्रमायां स्त्री पुंसि कर्कारौ च गणान्तरे। भ्रूणान्तरे, मे. कूष्माण्डो गणभेदे स्याद् भ्रूणे कर्कारुकेऽपि च। कूष्माण्डी चौषधीगौर्य्योः, वि. कूष्माण्डो गणकर्कारू कूष्माण्डयावभिक्षौषधी, हे. कूष्माण्डो फलभिद्गणौ, त्रि.

कुसीद. कुसीदं जीवने वृद्ध्या क्लीवं त्रिषु कुसीदके, मे. कुसीदं जीवने वृद्ध्या कुसीदश्च कुसीदके, वि. कुसीदं वृद्धिजीवने। वृद्ध्याजीवे, हे.

कुसुम. कुसुमं स्त्रीरजोनेत्ररोगयोः फलपुष्पयोः, मे, हे. कुसुमं पुष्पफलयोः स्त्रीरजोनेत्ररोगयोः, वि. कुसुमं स्त्रीरजः पुष्पम्, त्रि. कुसुमं पुष्पमित्याहुः कुसुमं रज उच्यते, अने.

कुसुम्भ. कुसुम्भं हेमनि महारजने ना कमण्डलौ, मे. कुसुम्भो हेमनि महारजने च कमण्डलौ, त्रि. कुसुम्भं तु शातकुम्भे स्यात् लङ्कायां कमण्डलौ, हे. स्यात् महारजने क्लीवं कुसुम्भं करके पुमान्, अ.

कुस्थान. कुस्थानं समरे मत्स्ये, अने.

कुहन. कुहनं मृत्तिकाभाण्डविशेषे काचभाजने। कुहना दम्भचर्यायामीर्षालौ कुहनं त्रिषु, मे. कुहना दम्भचर्यायामीर्षालौ कुहनः पुनः, वि. कुहनो मूषिके सर्पे कुहना दम्भकर्मणि, हे.

कुहर. कुहरं गह्वरे छिद्रे क्लीवं नागान्तरे पुमान्, मे. कुहरः कोटरे छिद्रनागराजविशेषयोः, वि. कुहरं गह्वरे छिद्रे, हे.

कुहरित. भवेत् कुहरितं क्लीवं पिकालापे रतध्वनौ, मे. कुहरितं पिकालापे रटिते रतनिस्वने, वि. कुहरितन्तु रटिते पिकालापे रतस्वने, हे.

कुहू. कुहूः स्त्री कोकिलालापनष्टेन्दुकलदर्शयोः, मे. कुहूः स्यात् कोकिलारावनष्टेन्दुकलदर्शयोः, वि. कुहू नेष्टेन्दुदर्शे स्यात् क्वणिते कोकिलस्य च, हे.

कूट. कूटोऽस्त्री निश्चले राशौ लोहमुद्गरदम्भयोः। मायाद्रिशृङ्गयोस्तुच्छे सीरावयवयन्त्रयोः। अनृते च, मे. कूटं पूर्द्वारयन्त्रयोः। मायादम्भाद्रिशृङ्गेषु सीराङ्गेऽनृततुच्छयोः। निश्चलेऽयोघने राशौ, हे. कूटं यन्त्रेऽनृते राशौ निश्चले लोहमुद्गरे। मायाद्रिशृङ्गयोस्तुच्छे सीरावयवदम्भयोः। पुरद्वारे च शंसन्ति, वि. मायानिश्चलयन्त्रेषु कैतवानृतराशिषु। अयोघने शैलशृङ्गे सीराङ्गे कूटमस्त्रियाम्, अ.

कूटपाकल. पित्तज्वरे कुलालस्य पवने कूटपाकलः, हा.

कूप. कूपः कूपकस्त्माने गर्त्तोन्मुगुणवृक्षके, मे. कूपः कूपक-

त्यान्धुस्थानगुणाट्टके, वि. कूपो गर्त्तोऽन्धौ गुणटके। स्थाने कूपके, हे. गुणाट्टेऽपि कूपः, त्रि.

कूपक. कूपको गुणाट्टे सत्रात् तैलपात्रे कुकुन्दरे। उदपानेऽचुत्रतायां च कूपिकाऽम्भोगतोपले, मे, वि. कूपको गुणाट्टे सत्रात् तैलपात्रे कुकुन्दरे, हे. गुणाट्टेऽपि कूपकः, त्रि.

कूर्च. कूर्चमस्त्री भ्रुवो मध्ये कठिनश्मश्रुकैतवे, मे. कूर्चौ विकत्थने। श्मश्रुणि दम्भे भ्रूमधेत्र, हे. कर्चा विकत्थने मधेत्र भ्रुवोः श्मश्रुणि कैतवे, वि. कूर्चमस्त्री भ्रुवो मधेत्र श्मश्रुकैतवयोरपि, त्रि.

कूर्चिका. कूर्चिका सूचिकायां च तूलिकायाञ्च कुड्मले। कपाटोद्भेदके चौरविस्रुतात्रपि योषिति, मे. कूर्चिका चौरविसृतौ कुञ्चिकायाञ्च कुड्मले। आलेख्यकूर्चिकासूचयाः, हे. कूर्चिका सूचिकायाञ्च तूलिकायाञ्च कुड्मले। कपाटोद्घाटके चौरविस्रुतात्रपि कूर्चिका, वि. सूचयाञ्च कूर्चिका, त्रि.

कूर्पर. कूर्परः सत्रात् कफोणौ च जानुदेशे च पुंस्त्रयम्, मे, कूर्परो जानुनि प्रोक्तः कफोणावपि कूर्परः. वि. कूर्परो जानुकफोणी, हे.

कूल. अथ कूलं तटे स्तूपे सैन्यपृष्ठतड़ागयोः, मे. कूलं स्तूपे तड़ागे च सैन्यपृष्ठप्रतीरयोः, वि. कूलं तटे सैन्यपृष्ठे तड़ागस्तूपयोरपि, हे.

कूलक. कूलकं न स्त्रियां स्तूपे पुंसि सत्रात् कृमिपर्वते, मे. कूलकं कृमिशैले च प्रतीरस्तूपयोरपि, वि.

कूव(ब)र. कूवरस्त्रिषु चारौ ना कुब्जकेऽस्त्री युगन्धरे, मे. कूवरः कुब्जके चारौ कूवरश्च युगन्धरे, त्रि. कूवरः पुनः। कुब्जे युगन्धरे रम्ये, हे.

कूष्माण्ड. V. कु ाण्ड.

कृक. कृकं कण्ठे तयोदरे, धाने.

कृकवाकु. कृकवाकुर्मयूरेऽपि सरटे चरणायुधे, मे, वि. कृकवाकुस्ताम्रचूडे मयूरकृकलासयोः, हे. कृकवाकुर्मयूरेऽपि, त्रि.

कृच्छ्र. कृच्छ्रमाख्यातमाभीले पापसान्तपनादिनोः, मे, वि. कृच्छ्रं मंहसि। कष्टे सान्तपने, हे.

कृत. कृतं युगेऽलमर्थे सत्राद् विहिते हिंसिते त्रिषु, मे. पर्य्याप्तेऽपि कृतं सत्रात्, ह. कृतं पर्य्याप्तयुगयो र्विहिते हिंसिते फले, हे. युगपर्य्याप्तयोः कृतम्, अ. कृतं युगेऽपि पर्य्याप्ते विहिते हिंसिते फले, वि.

कृतघ्न. कृतघ्नः कुक्कुरे पुंसि मर्य्यादिन्यभिधेयवत्, मे. कृतघ्नः कुक्कुरेऽपि च, वि, त्रि.

कृतान्त. कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु, मे, अ, वि. कृतान्तोऽस्त्रे मकर्मणि। सिद्धान्तयमदैवेषु, हे.

कृति. कृतिः करणहिंसयोः, वि, मे.

कृतिन्. कृती स्यात् पण्डिते योगेत्र, मे, वि. कृती योगेत्र बुधे, हे. कृतिनौ योग्यपण्डितौ, त्रि.

कृत्त. कृत्तन्तु वेष्टिते च्छिन्ने, मे, वि. कृत्तं छिन्ने वेष्टिते च, हे.

कृत्ति. कृत्तिश्चर्मत्वचो भूर्जे कृत्तिकायां द्वयं स्त्रियाम्, मे. कृत्तिश्चर्मत्वचो भूर्जे कृत्तिकायाञ्च कीर्त्तिता, वि.

कृत्य. कृत्या क्रियादेवतयोस्त्रिषु विद्विष्टकार्य्ययोः, मे. कृत्यं विद्विष्टकार्य्ययोः। कृत्या तु देवताभेदे कृत्या स्त्व्यादिसु स्मृता, वि. कृत्यो विद्विषि कार्य्ये च कृत्या सत्राद्देवता क्रिया, हे. कृत्या क्रियादेवतयोस्त्रिषु भेदेत्र धनादिभिः, अ.

कृत्रिम. कृत्रिमं लवणभेदे ना सिल्हके रचिते त्रिषु, मे. कृत्रिमं रचिते प्रोक्तं सिल्हके लवणान्तरे, वि. कृत्रिमं लवणभेदे कृत्रिमः कृतसिल्हयोः, रे.

कृत्स्न. कृत्स्नं सर्वाम्बुकुक्षिषु, मे. कृत्स्नं कष्टे समस्ते च, वि.

कृप. कृपो द्रोणश्यालके सत्राद् द्रोणपत्न्यां कृपी मता। कृपा दयायां, मे. कृपा दयायां व्यासर्षौ कृपो भारतपूरुषे, वि.

र्गान्धुवन्धानगुणारुवके, वि. कूपो गर्त्तेऽन्धौ गुणारुवके । यन्धाने कूपके, हे. गुणारुच्चेऽपि कूपः, त्रि.

कूपक. कूपको गुणारुच्चे सत्रात् तैलपात्रे कुकुन्दरे । उदपानेऽचुरतायां च [illegible]काऽम्भोगतोपले, मे. वि. कूपको गुणारुच्चे सत्रात् तैलपात्रे कुकुन्दरे, हे. गुणारुच्चेऽपि कूपकः, त्रि.

कूर्च. कूर्चमस्त्री भ्रुवो मध्ये कठिनश्मश्रुकैतवे, मे. कूर्चो विकत्थने । श्मश्रुणि दम्भे भ्रूमध्ये, हे. कूर्चो विकत्थने मध्ये भ्रुवोः श्मश्रुणि कैतवे, वि. कूर्चमस्त्री भ्रुवो र्मध्ये श्मश्रुकैतवयोरपि, त्रि.

कूर्चिका. कूर्चिका सूचिकायां च तूलिकायाश्च कुड्मले । कपाटोद्घाटके चौरविज्ञतावपि योषिति, मे. कूर्चिका चौरविज्ञतौ कुञ्चिकायाश्च कुड्मले । आलेख्यकूर्चिकासूत्रयोः, हे. कूर्चिका सूचिकायाश्च तूलिकायाश्च कुड्मले । कपाटोद्घाटके चौरविज्ञतावपि कूर्चिका, वि. सूचयाश्च कूर्चिका, त्रि.

कूर्पर. कूर्परः सत्रात् कफोणौ च जानुदेशे च पुंस्त्रयम्, मे, कूर्परो जानुनि प्रोक्तः कफोणावपि कूर्परः, वि. कूर्परो जानुकफोणी, हे.

कूल. अथ कूलं तटे स्तूपे सैन्यपृष्ठतडागयोः, मे. कूलं स्तूपे तडागे च सैन्यपृष्ठप्रतीरयोः, वि. कूलं तटे सैन्यपृष्ठे तडागस्तूपयोरपि, हे.

कूलक. कूलकं न स्त्रियां स्तूपे पुंसि सत्रात् कृमिपर्वते. मे. कूलकं कृमिशैले च प्रतीरस्तूपयोरपि, वि.

कूव(ब)र. कूवरस्त्रिषु चारौ ना कुब्जकेऽस्त्री युगन्धरे, मे. कूवरः कुब्जके चारौ कूवरश्च युगन्धरे, वि. कूवरः पुनः । कुब्जे युगन्धरे रम्ये, हे.

कूष्माण्ड. V. कु ाण्ड.

कृक. कृकं कण्ठे तथोदरे, धाने.

कृकवाकु. कृकवाकुर्मयूरेऽपि सरटे चरणायुधे, मे, वि. कृकवाकुस्ताम्रचूडे मयूरकृकलासयोः, हे. कृकवाकुर्मयूरेऽपि, त्रि.

कृपण. कृपणस्तु क्रिमौ पुंसि मन्दकुत्सितयोस्त्रिषु, मे. कृपणः कुत्सिते कृमौ, वि.

कृपाण. कृपाणः खड्गे च्छुरिकाकर्त्तर्योरपि योषिति, मे. कृपाणोऽसौ कृपाणी तु च्छुरिकायां च कर्त्तरौ, वि. कृपाणी कर्त्तरी च्छुरी । कृपाणोऽसौ, हे.

कृपीट. कृपीटमुदरे तोये, मे. कृपीटमुदरे जले, हे, त्रि. कृपीटमुदरे नीरे, वि. उदरे जले कृपीटं, रु.

कृपीटपाल. कृपीटपाल उद्दिष्टः केनिपातसमुद्रयोः मे. कृपीटपालमिच्छन्ति केनिपातसमुद्रयोः, वि. कृपीटपालस्तु केनिपाते जलनिधावपि, हे. कृपीटपालमिच्छन्ति केनिपाते च वारिधौ, हा.

कृमि. कृमि र्ना क्रिमिवत् कीटे लाक्षायां कृमिले खरे, मे. कृमिः स्यात् क्रिमिवत् कीटे लाक्षायां कृमिले खरे, वि. क्रिमिः कृमिवल्लाक्षायां कीटे, हे. लाक्षायां च तथा कृमिः, रु.

कृमिकण्टक. कृमिकण्टकन्तु चित्राविड़ङ्गोदुम्बरेषु च, मे. सग्रात् कृमिकण्टकं चित्राविड़ङ्गोदुम्बरेषु च, वि. कृमिकण्टकश्चित्रायामुदुम्बरविड़ङ्गयोः, हे.

कृषक. कृषकः पुंसि फाले स्यात् कर्षके त्वभिधेयवत्, मे. कृषकौ फालकर्षकौ, हे, त्रि. कृषकः कर्षके फाले, वि.

कृषि. कृषि र्गोत्रविशेषः स्यात् कृषिः कालः कृषिः कपिः । कृषिराढ़क इत्युक्तः कृषि र्वैखानसो मुनिः, अने.

कृष्टि. अथ कृष्टिः स्याद् आकर्षे स्त्री बुधे पुमान्, मे. कृष्टिः सग्रात् कर्षणे बुधे, वि. कृष्टिः कर्षणधीमतोः, हे. कृष्टिः कर्षे बुधे पुमान्, त्रि.

कृष्ण. कृष्णः सत्यवतीपुत्रे वायसे केशवेऽर्जुने । कृष्णा सग्राद् द्रौपदीनीलीकणाद्राक्षासु योषिति । मेचके वाच्यलिङ्गः सग्रात् क्लीवे मरिचलोहयोः, मे. कृष्णस्तु केशवे । व्यासेऽर्जुने कोकिले च कृष्णं मरिचलोहयोः । कृष्णा तु द्रौपदीनीलीद्राक्षाराज्ञासु कथ्यते । वाच्य-

वन् मेचके कृष्णे, वि. कृष्णः काके पिके वर्णे विष्णौ व्यासेऽर्ज्जुने कलौ । कृष्णा तु नील्यां द्रौपद्यां पिप्पलीद्राक्षयोरपि ।' कृष्णन्तु मरिचे लोहे, हे. कृष्णो वर्णे हरौ व्यासे कृष्णं मरिचलोहयोः । पिप्पली द्रौपदी कृष्णा, त्रि. मरिचेऽपि भवेत् कृष्णम्, हा.

कृष्णवर्त्मन्. कृष्णवर्त्मा पुमानग्नौ दुराचारे विधुन्तुदे, मे. कृष्णवर्त्मा हुताशे स्याद् दुराचारे विधुन्तुदे, वि. कृष्णवर्त्मा विधुन्तुदे । दुराचारे हुताशे च, हे.

कृष्णवृन्त. कृष्णवृन्ता पाटलायां माषपर्ण्याञ्च योषिति, मे. कृष्णवृन्ता पाटलायां माषपर्ण्यां च भाषिता, वि. कृष्णवृन्ता माषपर्ण्या पाटलाख्यद्रुमेऽपि च, हे.

कृष्णसार. कृष्णसारा शिंशपायां पुंसि स्नुह्यां मृगान्तरे, मे. कृष्णसारः स्नुहीवृक्षे शिंशपामृगभेदयोः, वि. कृष्णसारः शिंशपायां मृगभेदे स्नुहीतरौ, हे. शिंशपायां कृष्णसारा स्नुह्याञ्च, त्रि.

केतन. केतनन्तु निमन्त्रणे । गृहे केतौ च कृत्ये, मे. केतनं लाञ्छने कार्ये गेहे चोपनिमन्त्रणे, वि. केतनं सदने चिह्ने कृत्ये चोपनिमन्त्रणे, हे. अथ केतनं कृत्ये केतावुपनिमन्त्रणे, अ.

केतु. केतुर्ना रुक्पताकाविग्रहोत्पातेषु लक्ष्मणि, मे. केतुर्द्युतिपताकयोः । ग्रहोत्पातादिचिह्नेषु, हे. ग्रहभेदे ध्वजे केतुः, अ. केतुर्द्युतौ पताकायां विग्रहोत्पातलक्ष्मसु, वि. केतुर्ग्रहोत्पातचिह्ने, त्रि. केतुर्ग्रहविशेषश्च ध्वजे चैव उदाहृतः, अने.

केदार. केदारोऽद्रौ शिवे क्षेत्रे भूमिभेदालवालयोः, मे. केदारः पर्वते शम्भौ क्षेत्रभेदालवालयोः, वि. केदारः क्षेत्रभिद्यालवाले शङ्करशैलयोः, हे.

केनार. केनारः पुंसि नरके शिरःकपालसन्धिषु, मे. केनारः कुम्भिनरके शिरःकपालसन्धिषु, वि, हे.

केवल. केवलः कुहने पुमान् । नपुंसकन्तु निर्णीते वाच्यवच्चैक-

कृत्स्नयोः । केवलो ज्ञानभेदे, मे. केवलो ज्ञानभेदे स्यात् केवलस्त्वेक-कृत्स्नयोः । निर्णीते केवलं चोक्तं केवलः कुहने क्वचित्, वि. केवलं त्वेक-कृत्स्नयोः । निर्णीते कुहने ज्ञाने केवलो ग्रन्थिमित्यपि, हे. निर्णीते केवल-मिति त्रिलिङ्गं त्वेककृत्स्नयोः, अ.

केश. केशः स्यात् पुंसि वरुणे कौवेरे कुन्तलेऽपि च, मे. केशो दैत्यान्तरे बाले कौवेरे च प्रचेतसि, वि. केशः शिरसिजे पाशपाणौ कौ-वेरदैत्ययोः, हे. केशो बालप्रचेतसोः, त्रि.

केशट. केशटो हर्यक्षजौकणे, मे. केशटः शोणके विष्णौ, वि. त्रि.

केशव. केशवोऽजे च पुन्नागे पुंसि केशवति त्रिषु, मे. केशवो वासुदेवे स्यात् पुन्नागे केशवत्यपि, त्रि. केशवः केशसंयुते । पुन्नागे वासुदेवे च, हे. केशवः केशवान् विष्णुः, त्रि.

केशिन्. अथ केशी केशवति त्रिषु । दैत्ये ना चौरपुष्प्यां स्त्री, मे.

केसर. केसरं हिङ्गुनि क्लीबं किञ्जल्के न स्त्रियां पुमान् । सिं-हसटायां पुन्नागे वकुले नागकेसरे, मे. केसरं हिङ्गुनि प्रोक्तं केस-रो नागकेसरे । सिंहसटायां पुन्नागकिञ्जल्कवकुलेष्वपि, वि. केसरो नागकेसरे । तुरङ्गसिंहयोः स्कन्धकेशेषु वकुलद्रुमे । पुन्नागवृक्षे कि-ञ्जल्के स्यात् केसरन्तु हिङ्गुनि, हे. सिंहसटासु पुन्नागे वकुले ना-गकेसरे । केसरः पुंसि किञ्जल्के न स्त्री हिङ्गुनि न द्वयोः, त्रि.

केसरिन्. केसरी तुरगे सिंहे पुन्नागे नागकेशरे, मे, वि. केसर्यर्-वणि पुन्नागे नागकेसरसिंहयोः, हे. प्राक्ते पुन्नागेऽपि च केसरी, त्रि.

कैतव. कैतवं तु छले द्यूते, मे, त्रि, वि. कैतवं द्यूततदम्भ-योः, हे.

कैरव. कैरवः कितवे रिपौ । नपुंसकश्च कुमुदे चन्द्रिकायां तु कैरवी, मे. कैरवः कितवे रिपौ । कैरवं कुमुदे चोक्तं चन्द्रिकायां च कैरवी, वि. कैरवः कितवे शत्रौ कैरवं सितपङ्कजे । कैरवी तु चन्द्रिकायां, हे.

कैवर्त. कैवर्त्तोऽपि च कैवर्त्तः कैवर्त्तः सलिलेचरः, श्राने.

कोक. कोकश्चक्रे वृके जेत्रष्ठ्यां खर्जूरीद्रुमदर्दुरे, मे. कोको वृके चक्रवाके खर्जूरीद्रुमभेकयोः, हे. कोकश्चक्रे वृके जेत्रष्ठ्यां खर्जूरीद्रुमभेकयोः, वि. कोकश्चक्रे वृकेऽपि च, त्रि.

कोकनद. अथ कोकनदं रक्तं कुमुदे रक्तपङ्कजे, मे. भवेत् कोकनदं रक्तकैरवे रक्तपङ्कजे, वि. कोकनदन्तु रक्तयोः। अम्भोजन्मकुमुदयोः, हे.

कोङ्कण. कोङ्कणः स्याज्जनपदे कोङ्कणं त्वायुधान्तरे, हे. कोङ्कणो देशभेदे स्याच्छस्त्रभेदे तु कोङ्कणम्, वि.

कोटि. कोटिः स्त्री धनुषोऽग्रेऽस्त्रौ संख्याभेदप्रकर्षयोः, मे. कोट्युत्कर्षाटनीसंख्याः, हे. स्यात् कोटिरस्त्रौ चापाग्रे संख्याभेदप्रकर्षयोः, वि. आतुर्य्युत्कर्षाश्रयः कोटयः, अ. कोटिः संख्यापि, त्रि. कोटिरुत्कर्षसंख्ययोः, रु.

कोटिर. कोटिरः पुंसि नकुले शक्रगोपकशक्रयोः, मे. कोटिरः शक्रगोपे च शक्रे च नकुलेऽपि च, वि. कोटिरः शक्रगोपे स्यात् नकुले पाकशासने, हे.

कोट्टार. कोट्टारो नागरे कूपे पुष्करिण्याश्च पाटके, मे, वि, हे, धा. कोट्टारौ कूपनागरौ, त्रि.

कोण. कोणो वाद्यप्रभेदे स्यात् वीणादीनाञ्च वादने। एकदेशे गृहादीनामस्त्रौ च लगुडेऽपि च, मे. कोणो वाद्यप्रभेदे स्यात् कोणोऽस्त्री लगुडेऽकजे। वीणादिवादनोपायेऽप्येकदेशे गृहस्य च, वि. कोणा वीणादिवादने। लगुडेऽस्त्री लोहिताङ्गे, हे. कोणोऽस्त्री वाद्ये लगुडे, त्रि.

कोथ. कोथो ना नेत्ररोगस्य भेदे च शटिते त्रिषु, मे. कोथस्तु शटिते नेत्ररुग्भेदे मथनेऽपि च, वि. कोथस्तु मथने नेत्ररुग्भेदे शटितेऽपि च, हे.

कोदण्ड. अथ कोदण्डं चापे ना नीवृदन्तरे। भ्रुवि, मे. कोदण्डो भ्रूलतायां स्यात् देशभेदे च कार्मुके, वि. कोदण्डः कार्मुके देशभेदभ्रूलतयोरपि, हे.

कोमल. कोमलं मृदुले जले, मे, वि. कोमलं मृदुनि तोये, हे,

कोरक. कोरकोऽस्त्री कुड्मले स्यात् कक्कोलकमृणालयोः, मे. कोरकं कुड्मले विद्यात् कक्कोलकमृणालयोः, वि. कोरकन्तु कुड्मले स्यात् कक्कोलकमृणालयोः, हे.

कोल. कोलं कोलिफले कोली पिप्पलीचव्ययोः स्त्रियाम्। नाऽङ्कपालौ प्लवे चित्रे वराहोत्सङ्गभेलके, मे. कोलोऽङ्कपालावुत्सङ्गे भेलके पोत्रिचित्रयोः। कोली कषायां चव्ये च कोलं तु बदरीफले, वि. कोलो भेलक उत्सङ्गेऽङ्कपाल्यां चित्रके किरे। कोलन्तु बदरे कोला पिप्पल्यां चव्यभेषजे, हे. कोलोऽङ्कपालावुत्सङ्गे वराहे भेलकेऽपि च। पिप्पल्यामपि च कोला स्यात् कोलश्च बदरीफले, त्रि. बदरे सूकरे कोलः, शा.

कोश. कोशोऽस्त्री कुड्मले पात्रे दिव्ये खड्गपिधानके। जातिकोशेऽर्थसङ्घाते पेश्यां शब्दादिसङ्ग्रहे, मे. कोशः कोष इवागारे। कुड्मले चषके दिव्येऽर्थचये योनिशिम्बयोः। जातीकोशेऽसिपिधाने, हे. कोशोऽस्त्री कुड्मले खड्गपिधानेऽर्थौघदिव्ययोः, अ. कोषस्तु कुड्मले पात्रे दिव्ये खड्गपिधानके। जातिकोशेऽर्थसङ्घाते पेश्यां शब्दादिसङ्ग्रहे, वि. द्रव्येऽपि परिवारेऽपि कृपणेऽपि च कोशवान्, शा.

कोशातक. कोशातकः कचे पुंसि पटोल्यां घोषके स्त्रियाम्, मे. कोशातकः कचे ज्योत्स्नीपटोलीघोषकेषु च। कोशातकी वाणिजके वाडवाग्नौ वणिज्यपि, वि. कोशातकः कचे कोशातकी ज्योत्स्ना पटोलिका। घोषके, हे. ज्योत्स्निकायां च घोषे च कोशातकी, शा.

कोष. कोषोऽस्त्री कुड्मले पात्रे दिव्ये खड्गपिधानके। जातिकोषेऽर्थसङ्घाते पेश्यां शब्दादिसङ्ग्रहे, मे. V. कोश.

कोषाङ्ग. कूर्चो करीरे कोषाङ्गः, हा.

कोष्ठ. कोष्ठः कुसूले चात्मीये मध्ये कुक्षौ गृहस्य च, मे. कोष्ठः कुसूले चात्मीये कुक्ष्यावन्तर्गृहस्य च, वि. कोष्ठो निजे कुसूले च कुक्ष्यावन्त-

गृहसत्र च, हे. पुंसि कोष्ठोऽन्तर्जठरं कुसूलोऽन्तर्गृहं तथा, अ. कोष्ठस्तु स्वकीयेऽपि, त्रि. अन्तर्गृहेऽपि कोष्ठः स्यात्, ह.

कोहल. कोहलो मद्यभेदे स्यात् नाट्यशास्त्रप्रवक्तरि, मे. कोहलो मद्यभेदे स्यात् कोहलः स्यान्मुनावपि, वि. कोहलो मुनिमद्ययोः, हे.

कौकृत्य. कौकृत्यमनुतापे स्याद् अयुक्तकरणेऽपि च, मे, वि, त्रि.

कौक्कुटिक. अथ कौक्कुटिकोऽदूरप्रेक्षिताक्षे च दाम्भिके, मे. कौक्कुटिको दाम्भिके स्यादद्दूरप्रेरितेक्षणे, वि. कौक्कुटिको दाम्भिके स्याद-दूरेरितलोचने, हे. स्याद्दाम्भिकः कौक्कुटिको यश्चादूरेरितेक्षणः, अ.

कौतुक. कौतुकं त्वभिलाषे स्यादुत्सवे नर्महासयोः। तथा परम्परा-यातमङ्गले च कुतूहले। विवाहसूत्रगीतादिभोगयोरपि न द्वयोः, मे. कौतुकं चाभिलाषे स्यादुत्सवे नर्महर्षयोः। परम्परासमायातमङ्गले च कुतूहले। विवाहसूत्रगीतादिभोगकालेषु च स्मृतम्, वि. कौतुकं नर्म-ण्यिच्छायामुत्सवे कुतुके मुदि। पारम्पर्यागतख्याते मङ्गलोद्वाहसूत्रयोः। गीतादौ भोगकाले च, हे. कौतुकं मङ्गलेच्छयोः। भोग्येऽपि, त्रि.

कौतूहल. कौतूहलं प्रशस्तेऽपि, त्रि. V. कुतूहल.

कौपीन. कौपीनं स्यादकार्ये च गुह्यचीरप्रदेशयोः, वि. कौपीनं गुह्यदेशे स्यादकार्ये चीवरान्तरे, हे. अकार्ये गुह्ये कौपीनम्, ह. कौपीनं स्यादकार्ये च चीरगुह्यप्रदेशयोः, मे. अकार्ये गुह्ये कौपीनम्, अ. चीरेऽपि कौपीनम्, त्रि. गुह्येऽकार्ये च कौपीनम्, अने.

कौमुद. कौमुदः स्यात् कार्त्तिके चन्द्रिकायां च कौमुदी, मे, त्रि. कौमुदस्तु कार्त्तिके कौमुदीन्दुभा, हे.

कौलीन. कौलीनं गुह्यजन्ययोः। कुकर्मणि कुलीनत्वे युद्धे पशुपक्षि-पक्षिणाम्, मे. कौलीनं स्यात् कुलीनत्वे गुह्ये जन्ये कुकर्मणि। कौले-यके विहङ्गादिपशूनां सङ्गरेऽपि च, वि. कौलीनं जनवादेऽहिपशुप-क्षिशुनां युधि। अकार्यगुह्ये कौलीन्ये, हे. स्यात् कौलीनं लोक-वादे युद्धे पशुपक्षिपक्षिणाम्, अ. कुलीनत्वे च गुह्ये च कौलीनम्, त्रि.

कौलेयक, कौलेयकः सारमेये कुलीने, मे. कौलेयकः कुलश्रेष्ठे स्यादिन्द्रमहकामुके, वि. अथ कौलेयकः सारमेयकुलीनयोः, हे. कौलेयकः शुनि । कुलीने च, त्रि.

कौशिक. कौशिको नकुले व्यालग्राहे गुग्गुलुशक्रयोः । कोषज्ञो-लूकयोश्च सम्राड्विश्वामित्रसुतावपि । कौशिकी चण्डिकायाञ्च नदीभेदे च योषिति, मे. कौशिको नकुले व्यालग्राहे गुग्गुलुशक्रयोः । विश्वामित्रे च कोषज्ञोलूकयोरपि कौशिकः । कौशिकी चण्डिकायाञ्च नदीभेदे च कौशिकी, वि. कौशिकौ वासवोलूकौ, अने. कौशिकः शक्रघूकयोः । कोषज्ञे गुग्गुलावाहितुण्डिके नकुले मुनौ । कौशिकी चण्डिकानद्योः, हे. महेन्द्र-गुग्गुलूलूकव्यालग्राहिषु कौशिकः, अ. कोषाज्ञे कौशिको विश्वामित्रे गैर्यञ्च कौशिकी, त्रि.

क्रकच. क्रकचः करपत्रेऽस्त्री ग्रन्थिलाख्यतरौ पुमान्, मे. क्रकचः करपत्रे सम्राड् ग्रन्थिलाख्यद्रुमेऽपि च, वि. क्रकचः करपत्रे सम्राड् ग्रन्थि-लाख्यतरावपि, हे.

क्रकर. क्रकरः करीरवृक्षे दीने क्रकचे पक्षिभेदे च, मे. क्रकरः क्रकचे दीने करीरे च खगान्तरे, वि. क्रकरः खगे । करीरे क्रकचे दीने, हे.

क्रतु. क्रतुर्यज्ञे मुनौ पुंसि, मे. क्रतुर्यज्ञे मुनेर्भिदि, वि.

क्रन्दन. क्रन्दनं रोदनेऽपि सम्रादाह्वानेऽपि, मे. क्रन्दनं रोदने ह्वाने, वि, हे. क्रन्दने रोदनाह्वाने, अ.

क्रन्दित. अथ क्रन्दितमाह्वाने रुदितेऽपि नपुंसकम्, मे. क्रन्दितं ख्यातमाह्वाने क्रन्दितं रुदितेऽपि च, वि. क्रन्दितं रुदिते हुतौ, हे.

क्रम. क्रमस्त्वानुक्रमे शक्तौ कम्पे चाक्रमणेऽपि च, मे. क्रमः शक्तौ परीपाट्यां क्रमस्खलनकम्पयोः, वि. क्रमः कल्पाङ्घ्रिशक्तिषु । परिपा-ट्याम्, हे.

क्रमुक. क्रमुकस्तु पुमान् भद्रमुस्तके ब्रह्मदारुणि । फले कार्पा

सिकायाश्च पट्टिकालोध्रपूगयोः, मे. क्रमुको भद्रमुस्तके। गुवाके पट्टिका-लोध्रे, हे. क्रमुकः पट्टिकारोध्रे भद्रमुस्तक-गयोः। फले कार्पासिकायाश्च क्रमुको ब्रह्मदारुणि, वि. क्रमुको भद्रमुस्तेऽपि, त्रि.

क्रव्याद्. क्रव्यात्कृत्यसि पुंसि स्यात् मांसाशिन्यन्यलिङ्गकः, मे. क्र-व्यान्मांसाशिरक्षसोः, वि, हे.

क्रिमि. v. कृमि.

क्रिया. क्रिया तूपायचेष्टयोः। आरम्भे निष्कृतौ पूजासम्प्रधा-रणाकर्मसु। शिक्षाचिकित्साकरणे, मे. क्रिया कर्मणि चेष्टायां करणे संप्रधारणे। आरम्भोपायशिक्षार्थचिकित्सानिष्कृतिष्वपि, वि. क्रिया कारण-चेष्टयोः। कर्मोपायचिकित्सासु निष्कृतौ सम्प्रधारणे। अर्चाप्रारम्भ-शिक्षासु, हे. आरम्भो निष्कृतिः शिक्षा पूजनं सम्प्रधारणम्। उपायः कर्म चेष्टा च चिकित्सा च नव क्रियाः, अ.

क्रीड़ा. क्रीड़ा केलिप्रकारे स्यात् खेलावज्ञानयोरपि, मे, वि. क्रीड़ा केल्यामनादरे, हे.

क्रुष्ट. क्रुष्टं रोदनरावयोः, मे. क्रुष्टञ्च रोदने रावे, त्रि.

क्रूर. क्रूरस्तु कठिने घोरे नृशंसेऽप्यभिधेयवत्, मे. क्रूरस्तु कठिने घोरे नृशंसे त्वभिधेयवत्, वि. क्रूरा नृशंसघोरोष्णकठिनाः, हे. क्रूरौ कठिननिर्दयौ, अ. क्रूरौ कठिनभीषणौ. त्रि.

क्रूरदृश्. क्रूरदृक् पिशुने वाच्यलिङ्गः पुंसि शनैश्चरे, मे. क्रूरदृक् सत्रास् खले शनौ, वि.

क्रोड़. क्रोड़ः शनौ स्मूकरे ना न पुमान् अङ्कवक्षसोः, मे. क्रोड़ः शूकरपातङ्ग्योः क्रोड़ं क्रोड़ा च वक्षसि, वि. क्रोड़ः कोले शनौ। क्रोड़-मङ्के, हे. पशौ क्रोड़ो न नोरसि, त्रि. उत्सङ्गशूकरौ क्रोड़ौ, अने.

क्रोष्ट्री. क्रोष्ट्री स्मृगालिकाचीरविदारीलाङ्गलीषु च, मे, वि. क्रोष्ट्री चीरविदारिका। स्मृगालिका लाङ्गली च, हे.

क्रौञ्च. क्रौञ्चो द्वीपविशेषे स्यात् पक्षिपर्वतभेदयोः, मे. क्रौञ्चः खग-

नगद्वीपप्रभेदेषु प्रयुज्यते, वि. कौञ्चो द्वीपे खगे गिरौ, हे. कौञ्चः पक्ष्य-द्रिभेदयोः, त्रि.

कौञ्चादन. कौञ्चादनं तु घेञ्चुल्यां चिञ्चोटकमृणालयोः, मे. कौञ्चादनस्तु घेञ्चुल्यां चिञ्चोटकमृणालयोः, वि. हा.

क्लीब. क्लीबं स्यात् षण्डके न स्त्री वाच्यलिङ्गस्त्वविक्रमे, मे.

क्लीव. क्लीवं षण्डेऽप्यपौरुषे, वि. क्लीवोऽपौरुषषण्ढयोः, हे. क्लीवो विक्रमहीनेऽपि, रु. क्लीवं नपुंसके षण्डेऽन्यवदविक्रमे, मे. क्लीवं नपुंसकं षण्डे वाच्यलिङ्गमविक्रमे, अ.

क्लेश. क्लेशो दुःखे विपाकेऽपि व्यवसायेऽपि दृश्यते, मे. क्लेशो दुःखेऽपि रोगादौ व्यवसायेऽपि च क्वचित्, वि. क्लेशो रागादौ दुःखे च, हे.

क्वाथ. क्वाथः स्यादतिदुःखेऽपि निष्पाकेऽपि द्रवस्य च, मे. क्वाथः स्याद्द्रवनिष्पाके दुःखव्यसनयोरपि, वि. क्वाथो व्यसनदुःखयोः। द्रव्यनिष्पाके, हे.

क्ष. क्षः संवर्त्ते राक्षसे च नरसिंहे च विद्युति। क्षेत्रे नाशे क्षेत्रपाले, मे. संवर्तको नृसिंहश्च हृदयान्मुखसंस्थितः। अनन्तः परमात्मा च वज्रकायाऽन्तिमः क्षकः, मा.

क्षण. क्षणः पर्वोत्सवव्यापारेषु मानेऽप्यनेहसः, मे. क्षणः कालविशेषे स्यात् पर्वण्यवसरे महे। व्यापारविकलत्वे च परतन्त्रत्वमध्ययोः, हे. निर्व्यापारस्थितौ कालविशेषोत्सवयोः क्षणः, अ. कालविशेषेऽवसरे व्यापारे पारतन्त्र्ये च। मध्ये तथोत्सवे च क्षणशब्दः कथ्यते सुतिभिः, रु.

क्षणद. क्षणदो गणके रात्रौ क्षणदा क्षणदं जले, मे, वि. क्षणदं तोये क्षणदो गणके क्षणदा निशि, हे.

क्षत्तृ. क्षत्ता शूद्रात्क्षत्रियजे प्रतीहारे च सारथौ। भुजिष्यातनयेऽपि स्यान्नियुक्तवेधसोः पुमान्, मे. क्षत्ता शूद्रात् क्षत्रियायां जाते सारथिवेधसोः। नियुक्ते दासजे द्वाःस्थे, हे. क्षत्ता शूद्रात् क्षत्रियजे प्रतीहारे च सारथौ। भुजिष्यातनये क्षत्ता नियुक्ते च प्रजासृजि, वि. क्षत्ता स्यात्,

सारथौ द्वाःस्थे क्षत्रियायाञ्च शूद्रजे, श.

क्षम. क्षमा भूमौ तितिक्षायां स्त्रियां युक्ते नपुंसकम्। वाच्य-वच्छक्तहितयोः, मे. क्षमः स्यात् क्षमान्विते। क्षितिक्षान्त्योः क्षमा ख्याता हिते शक्ते च वाच्यवत्, वि. क्षमः शक्ते हिते युक्ते क्षमावति। क्षमा क्षान्तौ क्षितौ, हे. क्षितिक्षान्त्योः क्षमा युक्ते क्षमं शक्ते हिते त्रिषु, श्र.

क्षय. क्षयो रोगान्तरे वेश्मकल्पान्तापचयेषु च, मे, वि. क्षयो गेहे कल्पान्तेऽपचये रुजि, हे. निलयापचयौ क्षयौ, श्र. क्षयं गेहं क्षयो ह्रासः, अने.

क्षर. क्षरं नीरे क्षरोऽम्बुदे, मे. क्षरं नीरे क्षरो मेघे, वि. क्षरो मेघे क्षरं जले, हे.

क्षव. क्षवः क्षुते राजिकायाम्, मे, वि, हे. राजिकायां क्षुति क्षवः, त्रि.

क्षवथु. क्षवथुर्ना क्षुते कासे, मे. क्षवथुः कथितः कासे हिक्का-यामपि दृश्यते, वि. क्षवथुः कासे हिक्कायाम्, हे. कासे क्षुते च क्ष-वथुः, त्रि.

क्षार. क्षारो रसान्तरे धूर्त्ते लवणे काचभस्मनोः, मे, वि. क्षारः काचे रसे गुड़े। भस्मनि धूर्त्ते लवणे, हे. भस्मकाचरसाः क्षाराः, त्रि.

क्षारक. क्षारकः पक्षिमत्स्याद्विपिटके जालकेऽपि च, मे, वि. क्षार-को रसे। कोरके पक्ष्यादिपाशे, हे.

क्षारित. क्षारितः खाविते क्षारैरभिशस्तेऽपि च त्रिषु, मे. क्षारितः खाविते क्षारैरभिशस्ते च शंसितः, वि.

क्षि. क्षिः क्षेत्रे क्षत्रके च नृसिंहे च प्रकीर्त्तितः, ए. क्षि र्निवासे गतौ क्षये, मे.

क्षिति. क्षिति र्निवासे मेदिन्यां कालभेदे क्षये स्त्रियाम्, मे. क्षिति-र्निवासे मेदिन्यां स्थानमात्रेऽपि च क्षितिः, वि. क्षिति र्गेहे भुवि क्षये, हे. क्षयवासावपि क्षितौ, श्र. क्षितिः पृथ्वी क्षितिः क्षयः, अने.

क्षिपण्व. क्षिपण्वस्तु पुमान् देहे सुरभौ वाच्यलिङ्गकः, मे. क्षिपण्वः सुरभौ तनौ, वि.

क्षीर. क्षीरं दुग्धे जले, मे. क्षीरं नीरे च दुग्धे च, वि. क्षीरं पानीयदुग्धयोः, हे. क्षीरमम्बु, च, श्रा.

क्षीरदार. क्षीरदारो गुडक्षोदे गुडे मधुनि च ध्वने, हा.

क्षीराब्धिज. क्षीराब्धिजन्तु सामुद्रलवणे मौक्तिकेऽपि च। पुमांस्तुषारकिरणे कमलायां तु योषिति, मे. क्षीराब्धिजन्तु सामुद्रलवणे मौक्तिके क्वचित्। क्षीराब्धिजा श्रियां प्रोक्ता चन्द्रे क्षीराब्धिजो भवेत्, वि. क्षीराब्धिजन्तु मौक्तिके। वप्निरे क्षीराब्धिजस्तु चन्द्रे क्षीराब्धिजा श्रियाम्, हे.

क्षुद्र. क्षुद्रः स्यादधमे क्रूरकृपणाल्पेषु वाच्यवत्। क्षुद्रा व्यङ्गानटीकण्टकारिकासरघासु च। चाङ्गेरीवेश्ययो हिंस्रामक्षिकामात्रकेषु च, मे. क्षुद्रः स्याद् अधमे क्रूरे कृपणेऽल्पे च वाच्यवत्। क्षुद्रा वेश्यानटीकण्टकारिकासरघासु च। चाङ्गेरीटङ्कतीहिंस्रामक्षिकामात्रकेषु च, वि. क्षुद्रो दरिद्रे कृपणे निकृष्टेऽल्पनृशंसयोः। क्षुद्रा व्यङ्गीनटीचाङ्गेरिकायां हिंस्रायां मक्षिकामात्रवेव्यङ्गावृहतीसरघासु च। श्यायोः, हे. क्षुद्रः क्रूरे, ह. क्षुद्रा व्यङ्गा नटी वेश्या सरघा कण्टकारिका। त्रिषु क्रूरेऽधमेऽल्पेऽपि क्षुद्रम्, श्रा. मक्षिकायामपि क्षुद्रा क्षुद्रः स्यात् कृपणे त्रिषु, त्रि. क्षुद्रा वेश्या नटी क्षुद्रा क्षुद्रा स्यान् मधुमक्षिका। असहिष्णु, नरः क्षुद्रः क्षुद्रा स्यात् कण्टकारिका, श्राने.

क्षुमा. क्षुमाऽतसीनीलिकयोः, मे, त्रि. क्षुमा सत्राऽऽलीलिकाऽतसी, हे.

क्षुर. क्षुरः सत्राच्छेदनद्रव्येर कोकिलाक्षे च गोक्षुरे, मे, वि. नापितसत्रोपकरणे कोकिलाक्षेऽपि च क्षुरः, त्रि. क्षुरो गोक्षुरके कोकिलाक्षे च्छेदनवस्तुनि, हे.

क्षुरक. क्षुरकः कोकिलाक्षे सत्रात् गोक्षुरे तिलकद्रुमे, मे, वि.

क्षुल्लक. क्षुल्लकस्त्रिषु नीचेऽल्पे, मे. क्षुल्लकः पामरे स्वल्पे कनिष्ठे दुःखिते खले, हे. क्षुल्लकः स्वल्पनीचयोः, वि. स्वल्पेऽपि क्षुल्लकस्त्रिषु, अ. क्षुल्लको नीचेऽपि, रु. नीचेऽपि क्षुल्लकः, त्रि.

क्षेत्र. क्षेत्रं शरीरे केदारे सिद्धस्थानकलत्रयोः, मे, वि. क्षेत्रं भारतादौ भगाङ्गयोः। केदारे सिद्धभूपत्न्योः, हे. क्षेत्रं पत्नीशरीरयोः, अ. सिद्धस्थानेऽपि च क्षेत्रम्, त्रि. देहे दारेषु केदारे क्षेत्रं दृश्ौ च कीर्त्यते, धने.

क्षेत्रज्ञ. क्षेत्रज्ञ आत्मनि च्छेके, मे. क्षेत्रज्ञश्छेक आत्मनि, वि. क्षेत्रज्ञावात्मनिपुणौ, हे. पुंस्यात्मनि प्रवीणे च क्षेत्रज्ञो वाच्यलिङ्गकः, अ.

क्षेत्रिय. क्षेत्रियं क्षेत्रजतृणे परदेहचिकित्सयोः। परदाररतासाध्यरोगयोः क्षेत्रियः पुमान्, मे. क्षेत्रियं क्षेत्रजतृणे परदाररतेऽपि च। अन्यदेहचिकित्स्यार्हेऽसाध्यरोगे च जानते, वि. क्षेत्रियास्त्रयः। अन्यदेहचिकित्स्यार्हासाध्यरुक्पारदारिकाः। क्षेत्रियं क्षेत्रजतृणे, हे.

क्षेप. क्षेपस्तु निन्दाविक्षेपलेपने। गर्वप्रेरणयोश्च, मे. क्षेपो विलम्बे निन्दायां हेलाप्रेरणलङ्घने। गर्वेऽपि, वि. क्षेपो गर्वे लङ्घननिन्दयोः। विलम्बेरणहेलासु, हे.

क्षेपण. क्षेपणं प्रेरणे नौकादण्डजालभिदोः स्त्रियाम्, मे. क्षेपणी जालभेदे स्यान्नौकादण्डे च कथ्यते, वि. क्षेपणी तु नौदण्डजालभेदयोः, हे.

क्षेम. क्षेमोऽस्त्री लब्धरक्षणे। चण्डायां ना शुभे न स्त्री कात्यायन्यां तु योषिति, मे. क्षेमं स्यान्मङ्गले लब्धरक्षणे चौरकेऽपि च। क्षेमा धनहरीगौर्योः, वि. क्षेमस्तु मङ्गले। लब्धसंरक्षणे मोक्षे क्षेमोमा धनहर्यपि, हे. क्षेमं कलत्राणरक्षयोः। क्षेमा चण्डा, त्रि.

क्षोद. क्षोदः स्यात् पुंसि रजसि पेषणे च प्रकीर्तितः, मे. क्षोदो रजसि पेषणे, त्रि. क्षोदः पेषणचूर्णयोः, वि, हे.

क्षौद्र. क्षौद्रं मधुनि पानीये, मे, वि. क्षौद्रं तु मधुनीरयोः, हे.

क्षौम. क्षौममट्टे दुकूलेऽस्त्री क्षौमं वल्कलजांशुके। शणजेऽतसिजे

मे. क्षौमं स्यादतसीवस्त्रे दुकूलेऽट्टालकेऽपि च, हे. क्षौममट्टे दुकूले च, त्रि. क्षौममट्टे दुकूले स्यादतसीवसनेऽपि च, वि.

क्ष्वेड. क्ष्वेडो ध्वनौ कर्णामये विषे । क्ष्वेडा वंशशलाकायां सिंहनादे च योषिति । लोहितार्कपर्णफले घोषपुष्पे नपुंसकम् । दुरासदे च कुटिले वाच्यलिङ्गः प्रकीर्त्तितः, मे. क्ष्वेड़ः कर्णामये ध्वाने गरले कुटिलेऽपि च । लोहितार्कफले क्ष्वेड़ं घोषपुष्पे दुरासदे । योधानां सिंहनादे तु क्ष्वेड़ा स्याद्वंशशल्यके, वि. क्ष्वेड़ः कर्णामये ध्वनौ । विषे वक्रे क्ष्वेड़ा सिंहनादवंशशलाकयोः । क्ष्वेड़ं लोहितार्कफले घोषपुष्पे दुरासदे, हे. सिंहोक्तौ स्त्री विषे क्ष्वेडः, त्रि. क्ष्वेड़ा वंशशलाकाऽपि, श्र.

ख. खमिन्द्रिये पुरे क्षेत्रे शून्येत्र बिन्दौ विहायसि । संवेदने देवलोके कर्मण्यपि नपुंसकम्, मे. खं स्वः संविदि व्योमनीन्द्रिये । शून्येत्र बिन्दौ सुखे खस्तु सूर्य्ये, हे. खमिन्द्रिये सुखे स्वर्गे शून्येत्र बिन्दौ विहायसि । पुरे संवेदने क्षेत्रे कुलाहलफले क्वचित्, वि. इन्द्रियेऽपि खम्, श्र. खं स्व र्नभश्च खम्, त्रि. चट्टि गंदी च चण्डीशः खेटो दक्षिणकूर्परः । कैटभारिश्च मातङ्गः संहारः खार्णकः स्मृतः, मा.

खग. खगः सूर्य्ये ग्रहे देवे मार्गणे च विहङ्गमे, मे, वि. खगोऽर्कग्रहपक्षिषु । शरे देवेऽपि, हे. शरार्कविहगाः खगाः, श्र.

खजा. खजा मन्थे प्रहस्ते, मे. खजा मन्थप्रहस्तयोः, वि. खजा दर्वीमथोः, हे.

खञ्ज. खञ्जा छन्दःप्रभेदे स्त्री कुटिलाङ्घ्रौ तु वाच्यवत्, मे.

खञ्जन. खञ्जनं खञ्जरीटे स्त्री सर्षप्यां खञ्जनं गतौ, मे.

खट. खटोऽन्धकूपकफयोः प्रहारान्तरटङ्कयोः मे, वि. खटस्तृणे कफे । टङ्केऽन्धकूपे प्रहारे, हे. खटः स्यात्तृणेऽन्धकूपे प्रहारान्तरटङ्कयोः, हा.

खटिका. खटिका लेखनद्रव्ये कर्णरन्ध्रे च वीरणे, वि.

खट्वारूढ़. खट्वारूढ़ः श्रिते खट्वामविनीते च वाच्यवत्, मे.

खड़. खड़ः पानान्तरे भेदे, मे. V. षड़.

खड्ग. खड्गो गण्डकश्टङ्गासिबुद्धभेदेषु गण्डके, मे, वि. खड्गोऽसौ खड्गिश्टङ्गे च गण्डके, हे. खड्गौ निस्त्रिंशगण्डकौ, त्रि.

खड्गधेनु. खड्गधेनुः स्त्रियां खड्गपुत्रिकागण्डकस्त्रियोः, मे. शस्त्रार्थेऽपि खड्गधेनुः, हा.

खड्गरीट. खड्गरीटस्तु फलकेऽसिधाराव्रतचारिणि, हे. खड्गरीटस्तु फलकासिधाराव्रतचारिणोः, मे. स्यात् खड्गरीटः फलकाऽसिधाराव्रतचारिणोः, वि.

खड्गिक. खड्गिको महिषीचीरफेनशौनिकयोरपि, मे, वि.

खड्गिन्. खड्गी ना गण्डके मञ्जुघोषे खड्गधरे त्रिषु, मे. खड्गी खड्गायुधे गण्डे, वि. खड्गी गण्डके खड्गधारिणि, हे.

खण्ड. खण्डोऽस्त्री शकले नेचुविकारमणिदोषयोः, त्रि, मे. स्यात् खण्डः शकले चेत्तुविकारमणिदोषयोः, वि. खण्डोऽर्द्धे ऐचवे। मणिदोषे च, हे.

खण्डप(रशु)शु. खण्डपशुः पशुरामे शङ्करे चूर्णलेपिनि। खण्डामलकभैषजेत्र सिंहिकातनयेऽपि ना, मे. खण्डपशुः पशुरामे शङ्करे चूर्णलेपिनि। खण्डामलकभैषजेत्र सिंहिकातनयेऽपि च, वि. खण्डपशुः शिवे राहौ भार्गवे चूर्णलेपिनि। खण्डामलकभैषजेत्र, हे. धूर्जटौ खण्डपरशुः जामदग्न्ये विधुन्तुदे। खण्डामलकभैषजेत्र चण्डालेऽपि स्मृतो बुधैः, वि. रुद्रेऽपि खण्डपरशुः, ह.

खण्डाभ्र. खण्डाभ्रमभ्रलेशे स्यात् तथा दन्तक्षतान्तरे, मे. खण्डाभ्रमभ्रलेशे स्यात् स्त्रीणां दन्तक्षतान्तरे, वि. खण्डाभ्रमभ्रावयवे स्त्रीणां दन्तक्षतान्तरे, हे.

खतमाल. खतमालस्तु पुंलिङ्गो धूमेऽपि च वलाहके, मे. खतमालो वलाहके। धूमेऽपि, वि. खतमालो वलाहके धूमे, हे.

खदिर. खदिरो शाकभेदे स्त्री ना चन्द्रे दन्तधावने, मे. खदिरो

शाकभेदे स्यात् खदिरो दन्तधावने, वि. खदिरो शाके खदिरो दन्तधावन-चन्द्रयोः, हे.

खनक. खनको नोन्दुरौ सन्धिचौरे विष्ववदारके, मे. खनकः सन्धितस्करे। मूषके भूमिविक्तज्ञे, हे. खनकः खभ्रदत्वज्ञे सन्धिचौरे च मूषिके, वि. चौरोन्दुरू च खनकौ, त्रि.

खपुर. खपुरः क्रमुके भद्रमुस्तकेऽलसकेऽपि च, मे, वि. खपुरो मुस्तके पूगेऽलसके खपुरं घटे, हे. भद्रमुस्ते गुवाके च खपुरः, त्रि.

खर. खरः स्यात् तीक्ष्णग्रमयोः। गर्दभे स्त्री देवताड़े, मे. खरः स्यात्गर्दभे देवताड़े तीक्ष्णोग्रकेऽपि च, वि. खरो रक्षोऽन्तरे तीक्ष्णे दुःस्पर्शे रासभेऽपि च, हे. देवताड़े खरा स्त्री स्यात् खरो गर्दभतीक्ष्णयोः, त्रि. सत्यसन्धः खरो ज्ञेयः खरोऽपि पुरुषोत्तमः। खरो रासभ इतुरक्तो व्यवहारे खरः पटुः, अने.

खरालिक. अथ खरालिकः। ग्रामणीभण्डिनाराचेऽप्युपप्रधाने च पुंस्त्रयम्, मे. अथ खरालिकः। ग्रामणीभण्डिनाराचोपधानेषु प्रयुज्यते, वि.

खरु. खरु दर्पे हरे हये। दन्ते पुंसि त्रिषु श्वेते, मे. खरु दन्ते हरे दर्पे हये श्वेते तु वाच्यवत्, वि. खरुः स्यादश्वहरयो दर्पदन्तसितेषु च, हे. खरुरश्वे हरे दर्पे दन्ते श्वेते तु वाच्यवत्. त्रि.

खर्जू. अथ खर्जूः कीटान्तरे स्मृता। खर्जूरीपादपे कण्ड्वाम्, मे. खर्जूः कण्ड्वां च कीटे च खर्जूरीपादपेऽपि च, वि. खर्जूः खर्जूरीकीटकण्डुषु, हे.

खर्जूर. खर्जूरं रूप्यखलयो र्वृश्चिके ना द्रुमे हयोः, मे. खर्जूरं रजते विद्याद् वृश्चिकद्रुमभेदयोः। खर्जूरश्च, वि. खर्जूरं रूप्यफलयोः खर्जूरः कीटवृक्षयोः, हे. अथ द्रुमे पुमान्। रूप्ये खले च खर्जूरं, त्रि. खर्जूरो वृक्षभेदः स्यात् खर्जूरं रजतं मतम्। खर्जूरः क्षुद्रजातिः स्यात् खर्जूरो ग्रहणाधिपः, अने.

खर्पर. खर्परस्तस्करे धूर्ते भिक्षाभाण्डकपालयोः, मे. खर्परस्तस्करे धूर्ते भिक्षापात्रकपालयोः, वि. खर्परस्तस्करे भिक्षापात्रे धूर्तकपालयोः, हे. भिक्षापात्रे कपाले च खर्परस्तस्करेऽपि च, त्रि.

खर्म. खर्म पौरुषे क्षौमजांशुके, मे. खर्म क्षौमे च पौरुषे, वि. खर्म क्षौमे पौरुषे च, हे.

खर्व(र्ब). खर्व संख्यान्तरे क्लीवं नीचे वामनके त्रिषु, मे. खर्वस्तु ह्रस्वे संख्यान्तरेऽपि च, वि. खर्व ह्रस्वौ न्यग्वामनौ, हे.

खल. खलं भूस्थानकल्केषु नीचक्रूराधमे त्रिषु, मे. खलं भूस्थान-कल्केषु क्रूरे नीचेऽधमे खलः, वि. खलः कल्के भुवि स्थाने क्रूरे कर्णेजपे-ऽधमे, हे. खलं शस्यस्थाने शठे त्रिषु, त्रि. खलो नीचः खलो राशिः खलः पिण्याक एव च, शने. खलो ह्रस्वः खलः क्रूरः, शने.

खलिनी. खलिनी खलवृन्दे स्यात् तालपर्णीमपि स्त्रियाम्, मे.

खलु. खलु स्याद्वाक्यभूषायां जिज्ञासायाञ्च सान्त्वने। वीप्सामान-निषेधेषु पूरणे पदवाक्ययोः, मे. खलु स्याद्वाक्यभूषायां जिज्ञासादौ च सान्त्वने। निषेधनेऽपि वीप्सायां खलु मानेऽपि कीर्तितम्, वि. खलु वीप्सा-निषेधयोः। जिज्ञासायामनुनये वाक्यालङ्करणेऽपि च, हे. निषेधवाक्या-लङ्कारजिज्ञासानुनये खलु, अ.

खल्ल. खल्लो वस्त्रप्रभेदे स्यात् गर्त्ते चर्मणि चातके। खल्ली तु हस्तपादावमर्दनाख्यरुजि स्त्रियाम्, मे. खल्ली तु हस्तपादावमर्दनाख्य-रुजि स्मृता। खल्लो वस्त्रप्रभेदे स्यान् निम्ने चर्मणि चातके, वि. खल्लो निम्ने वस्त्रभेदे चर्मचातकपक्षिणोः। खल्ली तु हस्तपादावमर्दनाख्यरुजपि, हे. खल्लश्चर्मणि चातके। वस्त्रे निम्ने च, त्रि.

खष्प. खष्पः क्रोधे बलात्कृतौ, मे, वि.

खाटि. खाटिस्त्वसद्ग्रहेऽपि स्यात् किणे शवरथे स्त्रियाम्, मे. खाटिः शवरथे किणे। एकग्रहे, हे. खाटिः किणे शवरथे खाटिरेकग्रहे स्मृता, वि.

खिखिरा, खिङ्खिर. खिङ्खिरस्तु शिवाभेदे खट्वाङ्गे वारिवालके, मे. खिङ्खिरस्तु शिवाभेदे खट्वाङ्गे वारिवालके। खिखिरावद् बद्धत्वे च, वि, हे.

खिल. खिलमप्रहते क्लीबं सारसंक्षिप्तवेधसोः, मे. खिलं भवेदप्रहते सारसंक्षिप्तवेधसोः, वि.

खुर. खुरः कोलदले पाके, मे, वि, त्रि. खुरः शफे कोलदले, हे.

खेट. खेटः कफे ग्रामभेदे चर्मपात्रखगरवेति त्रिषु, मे. त्राय खेटः स्याद् ग्रामभेदे कफेऽधमे। स्फारे स्थगवेत्र, हे. खेटः कफे ग्रामभेदे निन्दिते वसुनन्दके, वि. खेटः सिद्धानके हीने, त्रि. अधमाणपि खेटः स्यात्, ह.

खोलक. स्यात् खोलकस्तु पाके शिरस्त्रवल्मीकपूगकोशेषु, मे. खोलकः पाकवल्मीकपूगकोशशिरस्त्रके, वि. खोलकः पूगकोषे स्याच्छिरस्त्रे नाकुपाकयोः, हे. मर्धत्राणे नाके च खोलकः, त्रि.

ग. (गो गणेशे च नाके च वियत्यपि पुमानयम्। गः सुमेरौ समाख्यातः गायत्रीगीतयोः पुमान्। गन्धर्वे चापि गः ख्यातो गायके चाभिधेयवत्, मे.) स्मृतिः पश्चान्तगः शार्ङ्गी गणेशो मणिबन्धनः। गोमुखो गजकुम्भश्च गकारः सिंहसंज्ञकः, मा.

गज. गजो माने मतङ्गजे। वास्तुनः स्थानभेदेऽपि, मे.

गजाह्व. गजाह्वा करिपिप्पल्यां गजाह्वं हस्तिनापुरे, वि, मे.

गञ्ज. गञ्जा खनौ सुरागृहे। गञ्जः स्यात् पुंसि रीढायां भाण्डागारे तु न स्त्रियाम्, मे. गञ्जा खनौ सुरागेहे स्याद् भाण्डागाररीढयोः। गञ्जः, त्रि. गञ्जो भाण्डागारे रीढाखन्यो गञ्जा सुरालये, हे. खनौ सुरागृहे गञ्जा, त्रि. गञ्जो भाण्डारे, हे.

गड. गडो मीनान्तराययोः, मे, वि, हे.

गडु. गडुः पृष्ठगुडे कुब्जे, मे, वि, हे.

गण. गणः प्रमथसङ्घौघे पद्धासैन्यप्रभेदयोः, मे. गणः समूहे प्रमथे संख्यासैन्यप्रभेदयोः, वि. गणः प्रमथसङ्घयोः। समूहे सैन्यभेदे च, हे. सङ्घाते प्रमथे गणः, भा.

गणाधिपति. स्याद्गणाधिपतिः पुंसि शङ्करेऽपि गजानने, मे. गणाधिपतिराख्यातः शङ्करेऽपि गजानने, वि. स्याद्गणाधिपति र्विघ्ननायके पार्वतीपतौ, हे.

गणक. गणिका यूथीवेश्याभीतकारीषु ना तु दैवज्ञे, मे, गणिका यूथिकावेश्यातर्कारीकरिणीषु च। गणकोऽपि च दैवज्ञे, वि. वेश्यायूथ्योश्च गणिका, त्रि. गणको ग्रहवेदिनि। गणिकेभ्यां यूथिकायां तर्कार्यां पण्ययोषिति, हे. हस्तिन्यां गणिका, ह.

गणेरु. गणेरुः कर्णिकारस्त्री करिणीवेश्ययोः स्त्रियाम्, मे. V. कणेरु.

गण्ड. गण्डः स्यात् पुंसि खड्गिनि। ग्रहयोगप्रभेदे च वीथ्यङ्गे पिटकेऽपि च। चिह्नवीरकपोलेषु हयभूषणबुद्बुदे, मे. गण्डः कपोले पिटके योगभेदे च गण्डके। गण्डः प्रवीरे चिह्ने स्यादश्वभूषणबुद्बुदे, वि. गण्डस्तु वीरे पिटकचिह्नयोः। कपोले गण्डके योगे वाजिभूषणबुद्बुदे, हे. गण्डः कपोले पिटके श्रेष्ठगण्डकयोः पुमान्, त्रि.

गण्डक. गण्डकः पुंसि खड्गे स्यात् संख्याविद्याप्रभेदयोः। अवच्छेदेऽन्तराये च गण्डकी सरिदन्तरे, मे. गण्डकः खड्गिनि ख्यातः संख्याविद्याप्रभेदयोः। अवच्छेदेऽन्तराये च गण्डकी सरिदन्तरे, वि. गण्डको विघ्ने विद्यायां संख्यावच्छेदखड्गिषु। गण्डकी तु सरिद्भेदे, हे, सङ्ख्याभेदे च गण्डकः, त्रि.

गण्डशैल. गण्डशैलो ललाटे स्याच्च्युतस्थूलोपले गिरेः, मे, वि. गण्डशैलोऽद्रिच्युतस्थूलाश्मभालयोः, हे.

गण्डूष. गण्डूषो मुखपूर्त्तीभपुष्करप्रसृतोन्मिते, मे. गण्डूषो मुखपूर्त्तौ स्यात् करिहस्ताङ्गुलावपि। प्रसृतोन्मिते, वि. गण्डूषो मुखपूरणे। गजास्ये च कराङ्गुल्यां प्रसृत्यां प्रमितेऽपि च, हे.

गत. गतं विज्ञानयातयोः, मे. गतन्तु याताधिगते, वि.

गति. गतिः स्त्री मार्गदशयोर्ज्ञाने यात्राभ्युपाययोः। नाडीव्रणसरण्यां च, मे. गति र्दृक्सरणे ज्ञाते यात्रोपायदशाध्वसु, हे. गति र्मार्गे

दृष्टायाञ्च ज्ञाने यात्राभुत्रपाययोः। नाडीव्रणसरणत्राश्च, वि. गति यीता-ह्युपोपायाः, त्रि. V. दृष्टा.

गद. गदो भ्रातरि विष्णोः सत्राद्, आमये नाऽयुधे गदा, मे. गदो भ्रातरि विष्णोः सत्राद्, आमयेऽप्यायुधे गदा, वि. गदः कृष्णानुजे रोगे गदा प्रहरणान्तरे, हे. अथामये गदः। विष्णोर्भ्रातरि चास्त्री, त्रि.

गदयित्नु. गदयित्नुः पुमान् कामे जल्पाके कामुकेऽपि च, मे. गदयित्नुः स्मृतः कामे जल्पाके कामुकेऽपि च, वि. गदयित्नुः शरासने। जल्पाके पुष्पचापे च, हे.

गन्ध. गन्धः प्रतिवेश्यामोदलेशसम्बन्धगन्धकेषु, मे. गन्धो गन्धक आमोदे लेशे सम्बन्धगर्वयोः, वि. गन्धः सम्बन्धलेशयोः। गन्धकामोद-गर्वेषु, हे. गन्धो गर्वे बलेऽपि च, त्रि. गन्धो लेशेऽपि, रु.

गन्धन. गन्धनमुत्साहे सत्रात् प्रकाशने सूचनेऽपि हिंसायाम्, मे. गन्धनं सूचनोत्साहहिंसनेषु प्रकाशने, वि. गन्धनन्तु प्रकाशने। सूचनो-त्साहहिंसासु, हे. उत्साहने च हिंसायां सूचने चापि गन्धनम्, अ. उत्सा-हनसूचनयोः प्रकाशने गन्धनं प्रोक्तम्. रु.

गन्धफली. गन्धफल्यपि शुन्द्रायां चम्पकस्य च कोरके, मे. गन्ध-फली प्रियङ्गौ सत्रात् कोरके चम्पकस्य च, वि. गन्धफली तु प्रियङ्गौ चम्पकस्य च कोरके, हे.

गन्धमादन. सत्राद्गन्धमादनो भृङ्गे गन्धके वानरान्तरे। स्त्री सुरायां नगे न स्त्री, मे. गन्धमादनमित्याहुः गन्धके वानरान्तरे। अद्रिभेदे च भृङ्गे च सुरायां गन्धमादनी, वि. गन्धमादनः कप्यद्रिभिदोरलौ च गन्धके। गन्धमादनी सुरायाम्, हे.

गन्धर्व(र्ब). गन्धर्वः पशुभेदे सत्रात् पुंस्कोकिलतुरङ्गयोः। अन्तरा-भवसत्वे च गायने खेचरेऽपि च, मे. गन्धर्वो मृगभेदे सत्रात् पुंस्कोकिल-तुरङ्गयोः। अन्तराभवसत्वे च गायने खेचरेऽपि च, वि. गन्धर्वस्तु नभ-

स्वरे। पुंस्कोकिले गायने च मृगभेदे तुरङ्गमे। अन्तराभवदेहे च, हे. अन्तराभवसत्वेऽश्वे गन्धर्वो दिव्यगायने, श्र. गन्धर्वो देवजातिः सप्राद् गन्धर्वो हि तुरङ्गमः। गन्धर्वश्च स्मृतो गीतो गन्धर्वो मृगपुङ्गवः, अने.

गन्धवती. अथ गन्धवती पृथ्वीपुरीभिद्व्यासमातृषु। सुरायाञ्च, मे. गन्धवती सुराभूम्योः पुरीयोजनगन्धयोः, वि. गन्धवती सुराभूम्योः पृथ्वीयोजनगन्धयोः, हे.

गन्धवह. सप्राङ्गन्धवहा नासायां पुंलिङ्गो मातरिश्वनि, मे. गन्धवहा तु नासायां वायौ गन्धवहो मतः, वि. गन्धवहो मृगेऽनिले। गन्धवहा तु नासायाम्, हे.

गन्धार. गन्धारो रागसिन्दूरस्वरेषु नीवृदन्तरे, हे. V. गान्धार.

गन्धोली. गन्धोली भद्राशट्योश्च योषिति, मे. गन्धोली वरटाभद्राशटीषु कथिता बुधैः, वि. गन्धोली वरटाशट्यो भद्रायाम्, हे.

गभस्ति. गभस्तिः किरणे सूर्ये स्वाहायां च विलोक्यते, वि. गभस्तिः सप्राद्दिनकरे स्वाहाकिरणयोरपि, हे. गभस्तिः किरणे सूर्ये ना स्वाहायान्तु योषिति, मे.

गम. गमो नाऽध्वविवर्त्ते सप्राद् अपर्यालोचितेऽध्वनि, मे. गमो द्यूतप्रभेदे सप्राद् अपर्यालोचितेऽध्वनि, वि. गमोऽध्वद्यूतभेदयोः। सदृक्पाठे, हे.

गय. गयः सप्रात् पशुराजर्षौ भेदे तीर्थे पुनर्गया, मे.

गर. गरो खरायां करणे क्लीवं नोपविषे विषे, मे. गरो व्याधावुपविषे विषे च करणे गरम्, वि. गरस्तूपविषे विषे। रोगे गरं सप्रात् करणे, हे.

गरल. गरलं तृणपूले च विषे माने नपुंसकम्, मे. गरलन्तु विषे माने गरलं तृणपूलके, वि. गरलं पन्नगविषे तृणपूलकमानयोः, हे.

गरुत्मत्. गरुत्मांश्च पक्षिमात्रे खगाधिपे, मे. गरुत्मान् विहगे ताक्ष्ये, वि. गरुत्मांस्तु विहगे पन्नगाशने, हे. पक्षिताक्ष्यौ गरुत्मन्तौ, श्र.

गर्ग. (गर्गो मुनिविशेषे स्त्रादृषे किञ्च, लुकेऽपि च, हे.)

गर्गर. गर्गरो मीनभेदे स्त्री मन्थन्याम्, मे. गर्गरो मीनभेदे स्यात् मन्थन्यामपि गर्गरी, वि. गर्गरो मीने स्त्री गर्गरी तु मन्थनी, हे.

गर्जन. गर्जनं निनदे कोपे, मे. गर्जनं स्तनिते क्रुधि, हे. गर्जनं निस्वने कोपे, वि.

गर्जित. गर्जितं वारिवाहादिध्वनौ ना मत्तकुञ्जरे, मे. गर्जितो मत्तमातङ्गे गर्जितं जलदध्वनौ, वि. गर्जितो मत्तकुञ्जरे । गर्जितं जलदध्वाने, हे. गर्जितं स्तनिते नभे, लि.

गर्त. गर्तस्त्रिगर्तभेदे स्यादवटे च कुकुन्दरे, मे, वि. गर्त्तोऽवटे कुकुन्दरे । त्रिगर्तांशे, हे.

गर्दभ. गर्दभं श्वेतकुमुदे गर्दभो गन्धभिद्यपि । रासभे गर्दभी क्षुद्रजन्तुरोगविशेषयोः, मे. गर्दभी गन्धभेदे स्याद् गर्दभं कैरवे खरे । गर्दभो गर्दभी क्षुद्ररोगजन्तुविशेषयोः, वि. गर्दभो रासभे गन्धे गर्दभी जन्तुरुग्भिदोः । गर्दभन्तु सितकुमुदे, हे. गर्दभं श्वेतकुमुदे खरे पुंसि, लि.

गर्व. गर्वोऽभिमानेऽवलेपे, मे.

गर्भ. गर्भो भ्रूणेऽर्भके कुक्षौ सन्धौ पनसकण्टके, मे, वि. गर्भः कुक्षौ शिशौ सन्धौ भ्रूणे पनसकण्टके । मध्यमे चापवरके, हे. कुक्षिभ्रूणाऽर्भका गर्भाः, अ.

गरुत्. गरुत् स्त्री स्वर्णलतयोः, मे. गरुत् सुवर्णलतयोः, वि. शैले तृणविशेषेऽर्के त्रिषु गरुदिति ध्वनिः, धने.

गल. गलः सर्जरसे कण्ठे, मे, वि. गलः कण्ठे सर्जरसे, हे.

गवाक्ष. गवाक्षो शक्रवारुण्यां गवाक्षो जालके कपौ, वि, मे. गवाक्षो जालके कपौ । गवाक्षी त्विन्द्रवारुण्याम्, हे.

गवादनी. गवादनीन्द्रवारुण्यां गवां घासादनाश्रये, मे, वि. गवादनीन्द्रवारुणी । घासस्थानं गवादीनाम्, हे.

गव्य. गव्यं नपुंसके ज्यायां रागद्रव्येऽप्यथ स्त्रियाम् । गोसमूहे

त्रिलिङ्गन्तु गोदुग्धादौ च गोहिते, मे. गव्यं च गोहिते तथा चौ-रादिके गवाम्। रागद्रव्येर च गव्या तु गोकुले कथिता बुधैः, वि. गव्यं चौरादिके जत्रायां रागवस्तुनि गोहिते। गव्या गोवृन्दगव्यूततरो, हे. गव्यं गोहितदुग्धादौ जत्रायां गव्या तु गोकुले, त्रि.

गहन. गहनं कलिले त्रिषु। नपुंसकं गह्वरे स्यात् दुःखकानन-योरपि, मे. गहनं गहने दुःखे विपिने कलिलेऽपि च, वि. गहनं वनदुःखयोः। गह्वरे कलिले चापि, हे. गहनं गह्वरे दुःखे वने, त्रि.

गह्वर. अथ गह्वरम्। गुहागहनदम्भेषु निकुञ्जे तु पुमानयम्, मे. गह्वरस्तु गुहादम्भनिकुञ्जगहनेष्वपि, वि. गह्वरो विलदम्भयोः। कुञ्जे, हे. गुहादम्भौ गह्वरे, ध. गह्वरे द्वे गुहाकुञ्जे, त्रि. दम्भोऽपि गह्वरम्, ह.

गाङ्ग. गाङ्गस्तु गङ्गासम्भूते त्रिषु भीष्मे गुहे पुमान्, मे. गा-ङ्गस्तु गङ्गासम्भूते भीष्मे शक्तिधरेऽपि च, वि. v. गाङ्गेय.

गाङ्गेय. गाङ्गेयः स्यात् पुमान् भीष्मे क्लीवं स्वर्णकसेरुणोः, मे. गाङ्गेयो जाह्नवीसुते। कसेरुस्वर्णमुस्तेषु गाङ्गेयमिति कथ्यते, वि. गाङ्गेयं स्वर्णमुस्तयोः। कसेरुण्यथ गाङ्गेयो गाङ्गवत् स्कन्दभीष्मयोः, हे. कसेरुहेम्नो गाङ्गेयम्, अ. भीष्मे ना हेम्नि गाङ्गेयम्, त्रि.

गाढ़मुष्टि. गाढ़मुष्टिः कृपाणे ना कृपणे त्वभिधेयवत्, मे. स्यात् गाढ़मुष्टिः कृपणे कृपाणादिषु चेष्यते, वि. गाढ़मुष्टिस्तु कृपणे कृपाणप्रभृतावपि, हे.

गाण्डी(ण्डि)व. गाण्डीवो गाण्डिवश्चास्त्री कार्मुकेऽर्जुनकार्मुके, मे. गाण्डीवं गाण्डिवं जिष्णोः कोदण्डे कार्मुकेऽपि च, वि. गाण्डी-वगाण्डिवौ चापमात्रे पार्थधनुष्यपि, हे.

गातु. गातुर्ना कोकिले भृङ्गे गन्धर्वे त्रिषु रोषणे, मे. गातुः पुंस्कोकिले भृङ्गे गन्धर्वे रोषणेऽपि च, वि, हे.

गात्र. गात्रं गजाग्रजङ्घादौ क्लीवमङ्गे कलेवरे, मे. गात्रमङ्गे कले-

वरे। स्वरेमाग्रजङ्घाया विभागेऽपि समीरितम्, वि. गात्रमङ्गशरीरयोः। गजाग्रदेशे, हे.

गाथा. गाथा श्लोके संस्कृतान्यभाषायां गेयवृत्तयोः, मे. गाथा वाग्भेदवृत्तयोः, वि, हे.

गाध. गाधः स्थाने च लिप्सायाम्, मे, वि. गाधः सत्रात् स्थानलिप्सयोः, हे.

गान्धार. गान्धारः पुंसि सिन्दूरे रागदेशप्रभेदयोः, मे. गान्धारः सिन्दूरे रागदेशयोः, वि. स्वरे रागे च गान्धारः, त्रि.

गान्धिक. गान्धिको लेखकेऽपि सत्रात् सुगन्धिव्यवहारिणि, मे. गान्धिकं लेखके प्राहुः सुगन्धिव्यवहारिणि, वि. गान्धिको लेखके गन्धवाणिजे, हे. गान्धिको लेखकेऽपि सत्रात्, त्रि.

गायत्री. गायत्री त्रिपदार्द्वौच्छन्दोभित्खदिरेषु च, मे. गायत्री कथिता च्छन्दःप्रभेदे खदिरेऽपि च, वि. गायत्री खदिरे छन्दोविशेषे, हे. गायत्री खदिरे स्त्री सत्रात् छन्दस्यपि षड़क्षरे, त्रि.

गारुड़. अथो गारुड़ं चूड़ुकन्ने मरकतेऽपि च, मे. गारुड़ं मरान्मरकते विषशास्त्रेऽपि गारुड़म्, वि. गारुड़ं तु मरकते विषशास्त्रे, हे.

गाल. गालः स्कन्धमहोक्षयोः, वि.

गालव. गालवस्तु मुनौ लोध्रे, मे. गालवो मुनिलोध्रयोः, वि, हे, त्रि.

गिर्. गीः स्त्री भाषासरस्वत्योः, मे. वचो वाक्यञ्च गी मता, अने. v. वाच्.

गिरि. गिरिर्ना नेत्ररुग्भिदि। अद्रं। गिरियके योषिद्, गौर्ण्णे पूज्ये पुनस्त्रिषु, मे. गिरि गौर्णे गिरियके क्रीड़ाकन्दुकशैलयोः। नेत्रामयविशेषेऽपि पूज्ये तु गिरिरन्यवत्, वि. गिरिः पूज्येऽक्षिरुजि कन्दुके। शैले गिरियके गौर्णावपि, हे.

गिरिज. गिरिजं त्वभ्रकेऽपि सत्रात् शिलाजतुनि शैलजे। लोहे-

ऽपि गिरिजा गौरीमातुलुङ्गयोश्च योषिति, मे. गिरिजं चाभ्रके स्यात् शिलाजतुसुगन्धयोः। लोहेऽपि गिरिजा गौरीमातुलिङ्गयोरुदीरिता, वि. गिरिजमभ्रके। शिलाजतुनि लोहे च गिरिजा मातलुङ्गग्मा, हे.

गिरिसार. गिरिसारः पुमान् लोहे वङ्गे मलयपर्वते, मे. गिरिसारो भवेल्लोहे लिङ्गे मलयपर्वते, वि. गिरिसारः पुन लौहे लिङ्गे मलयपर्वते, हे.

गिरीश. गिरीशोऽद्रिपतौ वाचस्पतिशङ्करयोः पुमान्, मे. गिरीशो वाक्पतौ रुद्रे गिरीशोऽद्रिपतावपि, वि. गिरीशो वाक्पतौ हरे। अद्रिराजे, हे.

गीत. गीतं शब्दितगानयोः, मे, हे, वि. गीतन्तु शब्दिते गाने, वि.

गीति. गीतिश्छन्दसि गाने स्त्री, मे. गीतिश्छन्दसि गाने च, वि, हे.

गुच्छ(ञ्छ). सत्राद् गुच्छः स्तवके स्तम्बे हारभेदकलापयोः, मे, वि. गुच्छो गुञ्छो हारकलापयोः, हे. गुच्छः स्तवकहारयोः, अ.

गुञ्जा. गुञ्जा तु काकचिञ्चायां पटहे च कलध्वनौ, मे. गुञ्जा तु कृष्णलायां स्यात् पटहे मधुरध्वनौ, हे. गुञ्जाऽपि पटहे प्रोक्ता काकचिञ्चयां कलध्वनौ, वि. गुञ्जे पटहकृष्णले, वि.

गुड़. गुड़ः सत्राद् गोलके हस्तिसन्नाहेक्षुविकारयोः। गुड़ा स्नुह्याञ्च कथिता गुड़िकायाञ्च योषिति, मे. गुड़ः सत्राद् गोलके हस्तिसन्नाहेक्षुविकारयोः। गुड़ा स्नुहीगुड़िकयोः, वि. गुड़ः कुञ्जरसन्नाहे गोलकेक्षुविकारयोः। गुड़ा तु गुड़िकास्नुह्योः, हे. गुड़ो गोलेक्षुपाकयोः, अ.

गुण. गुणो मौर्व्यामप्रधाने रूपादौ सूद इन्द्रिये। त्यागे शौर्य्यादिसत्वादिसन्ध्याद्यावृत्तिरज्जुषु। शुक्लादावपि वच्याञ्च, मे. गुणो जयासूदतन्तुषु। रज्जौ सत्वादौ सन्ध्यादौ शौर्य्यादौ भीम इन्द्रिये। रूपादावप्रधाने च दोषान्यस्मिन् विशेषणे, हे. मौर्व्यां द्रव्याश्रिते सत्वशौर्य्यसन्ध्यादिके गुणः, अ. गुणः सत्राद्रज्जुसूदयोः, वि. सत्वादौ रूपादौ

सर्वादौ तन्तुषु प्रयोगज्ञाः । गुणशब्दं त्रिलिङ्ग्यां प्रयोजयन्त्यप्रधाने-ऽपि, ह. गुणोऽप्रधाने रूपादौ मौर्व्यां सूदे वृकोदरे । गुणे सत्वादि-सन्ध्यादिविद्यादिहरितादिषु, वि.

गुणनिका. भवेद् गुणनिका नृत्ये शून्याङ्के पाठनिश्चितौ, मे, वि. गुणनिका तु शून्याङ्के नर्तने पाठनिश्चये, हे. शून्याङ्केऽपि गुणनिका, श.

गुण्डक. गुण्डको मलिने धूलौ कलोक्तौ स्नेहपात्रयोः मे, वि. गुण्डकः पुनः । कलोक्तौ मलिने धूलौ स्नेहपात्रे, हे.

गुत्स. गुत्सः स्यात् स्तवके स्तम्बे हारभिद्‌ग्रन्थिपर्णयोः, मे. गुत्सः स्तम्बे हारभेदे स्तवके ग्रन्थिपर्णके, वि. गुत्सः स्तम्बगुलुच्छयोः । हार-भेदे ग्रन्थिपर्णे, हे. गुत्सः स्तवकहारयोः, त्रि.

गुन्द्र. गुन्द्रस्तेजनके स्त्री तु प्रियङ्गौ भद्रमुस्तके, मे. गुन्द्रस्तेजनके गुन्द्रा प्रियङ्गौ भद्रमुस्तके । कैवर्तीमुस्तके चापि, वि. गुन्द्रस्तु तेजने । गुन्द्रा प्रियङ्गौ कैवर्तीमुस्तके भद्रमुस्तके, हे. गुन्द्रस्तेजनके गुन्द्रा त्रिलिङ्ग्यां भद्रमुस्तके, त्रि.

गुप्त. गुप्तं स्याद् रक्षिते गूढे, मे. गुप्तं गूढे त्राते, हे. गुप्तं रक्षितगूढयोः, वि, त्रि.

गुप्ति. गुप्तिः स्रवकरस्थाने कारागारे च रक्षणे, मे. गुप्तिः कारा-गृहे प्रोक्ता भूगर्त्ते रक्षणे यमे, वि. गुप्तिर्यमे भूगर्तरक्षयोः । कारायाम्, हे. गुप्तिः क्षितिव्युदासेऽपि, श.

गुम्फ. गुम्फः स्याद् गुम्फने बाहोरलङ्कारे च कीर्त्तने, वि. गुम्फो दोर्भूषणे हब्धौ, हे. गुम्फस्तु गुम्फने बाहोरलङ्कारे च कीर्त्तने, मे.

गुरु. गुरुस्त्रिलिङ्ग्यां महति दुर्जरालघुनोरपि । पुमान् निषेका-दिकारे पित्रादौ सुरमन्त्रिणि, मे. गुरु र्निषेकादिकारे पित्रादौ सुरम-न्त्रिणि । दुर्जरालघुनोः प्रोक्तो गुरु र्महति वाच्यवत्, वि. गुरु र्महत्या-ङ्गिरसे पित्रादौ धर्मदेशके । अलघौ दुर्जरे चापि, हे. गुरु गीष्पति-पित्राद्यौ, श. गुरुस्त्रिलिङ्ग्यां महति दुर्जरालघुनोरपि, त्रि. गुरुः पिता

गुरु र्ज्येष्ठो गुरुः सुरपुरोहितः। दुर्भरोऽपि गुरुः प्रोक्तो गुरुः शिष्याभिषेचकः, अने.

गुल. गुलः सप्रादैचवे पुमान्। गुली तु गुटिकारोगभिदोः स्त्रियां गुला स्मृता, मे.

गुल्म. गुल्मः सेनाघट्टभिदोः सैन्यरक्षणरुग्भिदोः। स्तम्बे स्त्रियामामलक्यां लावनीवस्त्रवेश्मसु, मे. गुल्मः रुक्स्तम्बे क्लीबे घट्टसैन्ययोः सैन्यरक्षणे। गुल्मी सप्राद्यामलक्यां लावनिकावस्त्रवेश्मसु, वि. गुल्मः सैन्योपरक्षणे। रुक्सैन्यघट्टभेदेषु स्तम्भे गुल्मी पटौकसि। आमलक्यां लयो र्वन्याम्, हे. गुल्मा रुक्स्तम्बसेनासु, अ. गुल्मः स्तम्बे घट्टभेदे, त्रि.

गुह. गुहः षाण्मातुरे गुहा। सिंहपुच्छ्यां च गर्त्ते च पर्वतादेश्च गह्वरे, मे. गुहः स्कन्दे गुहा पुनः। गह्वरे सिंहपुच्छ्यां च, हे. गुहा तु गह्वरे सिंहपुच्छ्यां स्कन्दे गुहो मतः, वि.

गुह्य. गुह्यं रहस्युपस्थे च गुह्यः कमठदम्भयोः, मे, वि. गुह्यः कमठदम्भयोः। गुह्यमुपस्थे रहसेऽत्र, हे. रहस्योपस्थयो र्गुह्यम्, अ.

गूढ. गूढं रहसि गुह्ये च न द्वयोः संवृते त्रिषु, मे. गूढं रहःसंवृतयोः, हे. गूढं रहसि गुह्ये च संवृते पुनरन्यवत्, वि.

गृञ्जन. गृञ्जनम्। विषदग्धपशो र्मांसे क्लीबं पुंसि रसोनके, मे. गृञ्जनस्तु रसोनके। विषदिग्धपशो र्मांसे गृञ्जनं च प्रकीर्त्तितम्, वि. गृञ्जनं विषदग्धस्य पशो र्मांसे रसोनके, हे. विषदिग्धपशो र्मांसे गृञ्जनं ना रसोनके, त्रि.

गृध्र. गृध्रः खगान्तरे पुंसि वाच्यलिङ्गोऽर्थलुब्धके, मे. गृध्रः खगान्तरे प्रोक्तः वाच्यवच्चार्थलुब्धके, वि. गृध्रो गृध्नौ खगान्तरे, हे. गृध्रः स्याल्लोभिपक्षिणोः, त्रि.

गृष्टि. अथ गृष्टिः सकृत्सूतगवीबदरयोः स्त्रियाम्, मे. गृष्टिस्तु सकृत्सूतगवी भवेत्। वराहकान्ता च, हे. गृष्टिः धेन्वोषधीभिदोः, त्रि.

गृह. गृहं गृहाश्च पुंभूम्नि कलत्रेऽपि च सद्मनि, मे. गृहाः पत्न्यां

गृहे स्मृता, वि. गृहा दारेषु सद्मनि, हे. दारेषु च गृहाः, श.

गृहपति. भवेद् गृहपतिः पुंसि गृहस्थेऽपि च मन्त्रिणि, मे. गृहपति र्गृहस्थे स्याद् आत्याधाने च मन्त्रिणि, वि. गृहपति र्गृही मन्त्री, हे. गृही मन्त्री गृहपतिः, त्रि.

गृह्य. गृह्यं गुदे ग्रन्थिभेदे क्लीबं शाखापुरे स्त्रियाम्। गृहासक्तमृगादौ ना त्रिषु चास्वैरिपक्षयोः, मे. गृह्यं पुरीषमार्गेऽपि भवेदस्वैरपक्षयोः। गृह्या च शाखानगरे गृह्यस्त्वेकेऽपुत्रदीरितः, वि. गृह्यन्तु मलवर्त्मनि। गृह्योऽस्वैरिणि पक्षे च गृहासक्तमृगाण्डजे। गृह्या तु शाखानगरे, हे. गृह्यमस्वैरिपक्षयोः, त्रि.

गृह्यक. गृह्यको निभृते च्छेके, मे. गृह्यकश्छेकनिभृतयोः, वि, त्रि.

गेय. गेयः स्याद् गातव्ये गायने त्रिषु, मे. गेयो गातवेत्र गायनेऽपि च, वि. गेयौ गातव्यगायनौ, हे. गातव्यगायनौ गेयौ, त्रि.

गेष्णु. गेष्णुर्ना गायने नटे, मे. गेष्णुर्नटे गायके च, हे. गेष्णुर्नटे गायने च, वि.

गैरिक. गैरिकं धातुरुक्मयोः, मे. गैरिकं कनके धातौ, त्रि. अथ गैरिकम्। स्वर्णे धातौ, हे. स्वर्णेऽपि गैरिकम्, श.

गो. गौः स्वर्गे च बलीवर्दे रश्मौ च कुलिशे पुमान्। स्त्री सौरभेयीदृग्वाणदिग्वाग्भूष्वप्सु भूम्नि च, मे. गौः स्वर्गे वृषभे रश्मौ वज्रे चन्द्रमसि स्मृतः। अर्जुनीनेत्रदिग्बाणभूवाग्वारिषु गौ र्मता, वि. गौरुदके दृशि। स्वर्गे दिशि पशौ रश्मौ वज्रे भूमाविषौ गिरि, हे. स्वर्गेषुपशुवाग्वज्रदिङ्नेत्रघृणिभूजले। लक्ष्यदृष्ट्या स्त्रियां पुंसि गौः, अ. स्वर्गे वज्रे च रश्मौ च बलीवर्दे च गौः पुमान्। स्त्री वाणरोहिणीदृग्दिग्वाग्भूमिष्वप्सु, भूम्नि च, त्रि. दिग्दृष्टिदीधितिस्वर्गवज्रवाग्वाणवारिषु। भूमौ पशौ च गोशब्दो विद्वद्भि र्दशसु स्मृतः, ह. वाणे वाचि पशौ भूमौ दिशि रश्मौ जलेऽक्षिणि। स्वर्गे मातरि वज्रेऽग्नौ सुखे सत्ये च गोध्वनिः, अने.

गोकण्टक. गोकण्टको गोक्षुरके स्थपुटे च गवां खुरे, मे, वि. गोकण्टको गोक्षुरके गोखुरे स्थपुटीकृते, हे.

गोकर्ण. गोकर्णोऽश्वतरे सर्पे सारङ्गे च गणान्तरे। अङ्गुष्ठानामिकोन्माने गोकर्णी मूर्विकौषधौ, मे. गोकर्णोऽश्वतरे सर्पे सारङ्गे प्रमथान्तरे। अङ्गुष्ठानामिकोन्माने गोकर्णी मूर्विकौषधौ, वि. गोकर्णः प्रमथान्तरे। अङ्गुष्ठानामिकोन्माने मृगेऽश्वतरसर्पयोः। गोकर्णी तु मूर्विकायाम्, हे. अङ्गुष्ठानामिकोन्माने गोकर्णोऽहौ मृगेऽपि च, त्रि.

गोकिल. गोकिलो मुषले हले, हा. गोकिलः। मुषले लाङ्गले चापि, हे. गोकिलो मुसले हले, वि, मे.

गोकुणिक. स्त्राद् गोकुणिको बलिरे पङ्गुस्थगवुरपेक्षके, मे. गोकुणिकः केकरे स्त्रात् पङ्गुस्थगवुरपेक्षके, वि, हे.

गोग्रन्थि. गोग्रन्थि र्ना करीषे स्त्राद्गोष्ठे गोजिह्विकौषधौ, मे, वि.

गोजागरिक. गोजगरिकमित्याज्ञ मङ्गले कण्टकारके, वि. गोजागरिकं मङ्गले पुंसि स्त्रात् कण्टकारके, मे. स्त्राद् गोजागरिकं भच्यकारके मङ्गलेऽपि च, हे.

गोडुम्ब. गोडुम्बः शीर्णवृन्ते च गवादन्यान्तु योषिति, मे. गोडुम्बः शीर्णवृन्ते स्त्राद् गवादन्याः फलेऽपि च, वि.

गोण्ड. गोण्डः पामरजातौ च वृद्धनाभौ च तद्वति, मे. गोण्डः पामरजातौ च वृद्धनाभौ च वाच्यवत्, वि. गोण्डः स्त्राद् वृद्धनाभिके। पामरजातौ च, हे.

गोत्र. गोत्रा भूगव्ययो र्गोत्रः शैले गोत्रं कुलाख्ययोः। सम्भावनीयबोधे च काननक्षेत्रवर्त्मसु, मे. गोत्रं नाम्नि कुले क्षेत्रे कानने चित्तवर्त्मनोः। सम्भावनीयबोधेऽपि गोत्रः क्षोणीधरे मतः। गोसमूहभुवोर्गोत्रा, वि. गोत्रं नाम्नि कुले पुंसि शैले भूगव्ययोः स्त्रियाम्, त्रि. गोत्रं नामान्वयो गोत्रो गोत्रश्च धरणीधरः। गोत्रा वसुन्धरा ज्ञेया गोत्रञ्च प्रवरं स्मृतम्, अने. गोत्रं क्षेत्रेऽन्वये छत्रे सम्भाव्यबोधवर्त्मनोः। वने नाम्नि च

गोत्रोऽद्रौ गोत्रा भुवि गवाङ्गणे, हे. गोत्रन्तु नाम्नि च, श. गोत्रं नाम्नि तथान्वये, रु.

गोदन्त. गोदन्तो हरिताले स्याद् दंशिते हरितेऽपि च, वि. गोदन्तो हरिताले स्यात् सन्नद्धे दंशितेऽपि च, हे. गोदन्तो हरितालेऽपि, रु.

गोधा. गोधा तलनिहाकयोः, मे. गोधा तले निहाकायाम्, वि. गोधा प्राणिविशेषे स्यात् ज्याघातस्य च वारणे, हे. गोधा तले निहाकायाम्, त्रि.

गोधूम. गोधूमो नागरङ्गे स्यादोषधिव्रीहिभेदयोः, मे. गोधूमो नागरङ्गे स्याद् भेषजव्रीहिभेदयोः, वि. गोधूमो भेषजे नागरङ्गव्रीहिप्रभेदयोः, हे.

गोनर्द. गोनर्दमपि कैवर्तीमुस्तके पुंसि सारसे, मे.

गोप. गोपो गोपालके गोष्ठाध्यक्षे पृथ्वीपतावपि। ग्रामस्याधिकृते पुंसि शारिवाख्यौषधौ स्त्रियाम्, मे. गोपो ग्रामौघगोष्ठाधिकृतयोर्वल्लवे नृपे। गोपी गोपालमहिलाशारिवारक्षिकासु च, वि. गोपो भूपालवल्लवौ। ग्रामौघगोष्ठाधिकृतौ गोपी गोपालसुन्दरी। शारिवा रक्षिका, हे. गोधुग्गोष्ठपती गोपौ, श्र.

गोपति. गोपतिः शिवषण्डयोः। नृपभास्करयोः पुंसि, मे. गोपतिः शङ्करे षण्डे पार्थिवेऽपि विकर्त्तने, वि. गोपतिः शङ्करे षण्डे नृपतौ त्रिदशाधिपे। सहस्रकिरणे चापि, हे. षण्डः सूर्यश्च गोपतिः, त्रि.

गोपाल. गोपालो नृपगोपेशे, मे. गोपालो गोपभूपयोः वि, हे. गोपो भूपश्च गोपालौ, त्रि.

गोपुर. गोपुरं द्वारि पूर्द्वारि कैवर्तीमुस्तकेऽपि च, मे. गोपुरन्तु पुरद्वारि द्वारमात्रे च मुस्तके, वि. गोपुरं पुनः। मुस्तके द्वारि पूर्द्वारे, हे. द्वारमात्रेऽपि गोपुरम्, श्र. पूर्द्वारि द्वारि गोपुरम्, त्रि.

गोप्य. गोप्यो दासीसुते पुंसि रक्षणीयेऽभिधेयवत्, मे. गोप्यो

दासीसुते गोप्यो रक्षणीयेऽभिधेयवत्, वि. गोप्यौ दासेरगोप्तव्यौ, हे. गोप्यौ गोप्तव्यचेटकौ, त्रि.

गोमिन्. गोमी शृगाले पुंसि स्यात् त्रिषु गोमत्युपासके, मे. गोमी तूपासके फेरौ, वि. गोमी फेरौ गोमत्युपासके, हे.

गोमुख. गोमुखं कुटिलागारे वाद्यभाण्डे च लेपने। पुंसि मातलिपुत्रे च महादेवगणान्तरे, मे. गोमुखं वाद्यभेदे स्यादालेपने कुटिलौकसि, हे. गोमुखं कुटिलागारे वाद्यभाण्डे च लेपने, वि. गोमुखं लेपने वाद्यभाण्डे, त्रि. गोमुखमुपलेपने, ह.

गोमेदक. गोमेदकं पीतमणौ काकोले पत्रकेऽपि च, मे, वि. गोमेदकः पीतरत्ने काकोले पत्रकेऽपि च, हे. गोमेदकश्च काकोले, हा.

गोरक्ष. गोरक्षो नागरङ्गे स्याद् गवां च परिरक्षके, वि, मे. गोरक्षे गोपनारङ्गौ, हे.

गोरक्षजम्बू. गोरक्षजम्बू र्गोधूमे तथा गोरक्षतण्डुले, वि. गोरक्षजम्बू र्गोधूमे धान्ये गोरक्षतण्डुले, हे.

गोरङ्कु. गोरङ्कु र्नग्नबन्दिनोः। खगे च, हे. गोरङ्कुः पक्षिजातौ च भवेन्नग्नकबन्दिनोः, वि. खगे नग्ने च गोरङ्कुः, त्रि. गोरङ्कुः स्यात् पुमान् पक्षिभेदे नग्नकबन्दिनोः, मे.

गोलक. गोलको विधवापुत्रे जारात् स्यान्मणिके गुडे, मे. गोलको विधवापुत्रे जाराच्च मणिके गुडे, वि. गोलकस्तु जारतो विधवासुते। अलिञ्जरे गुडे पिण्डे, हे. गोलकौ मणिजारजौ, त्रि.

गोल. गोला गोदावरीसख्योः कुनटीदुर्गयोः स्त्रियाम्। पत्राञ्जने मण्डले चालिञ्जरे बालखेलने, मे. गोला सखीवर्त्तुलयो र्गोलं लक्ष्यानुसारतः। पत्राञ्जने कुनव्यां च गोदावर्य्यां च मण्डले, वि. गोलः स्यात् सर्ववर्तुले। गोला पत्राञ्जने गोदावर्य्यां सख्यामलिञ्जरे। मण्डले च कुनव्यां च बालक्रीड़नकाष्ठके, हे. मण्डले मणिके गोलं गोला गोदावरी सखौ, त्रि.

ग्रस. ग्र

लुप्तवर्णपदोदिते,

ग्रह. ग्र

च सैंहिकेयोपरा

उपरागे पूतना

ग्रहाः, अ. ग्रहशब्द

ग्रहण. ग्र

त्वुपलब्धौ सप्राद

वि. ग्रहणं स्वी

हे. ग्रहणं स्वी

ग्रहराज.

वि. ग्रहराजः

ग्राम. ग्र

दिपूर्वकः, वि.

शब्दादिपूर्वो वृन्द

ऽपि ग्रामो भूत

ग्रामणी.

ग्रामणी भोगिक

ग्रामेयोपपण्त्रयो

गमणीः पण्त्रयो

पुंसि श्रेष्ठे ग्राम

ग्राममद्गु,

ग्राममद्गुरिका

हे. शृङ्गर्यां च ग्र

ग्रामीण.

ग्रामीन.

ो श्वेतदूर्वायां सप्राद्. वचाभूतकेशयोः, मे. गो-
स्यावारयापितोः, वि. गोलोमी वरयोषायां

हो वासुदेवे सप्राद्. गवाध्यक्षे वृहस्पतौ, मे,
वासुदेवे वृहस्पतौ, हे, गोष्ठाध्यक्षेऽपि गो-
गोरक्षत्रौ, अने.

ष्ठानके गोष्ठी सभासंलापयोः स्त्रियां, मे. गोष्ठं
भायां संलापे.वि. गोष्ठं गोस्थानके गोष्ठी संलापे

गोपदप्रमाणे गवाङ्घ्रि गतिगोचरे, मे. गोष्पदं
ाचरे, हे. गोष्पदं सेविते माने, अ.
सोषसोः, वि. गोसौ वोलोपसोः, मे. गोसो

हारभेदे ना द्राक्षायां गोस्तनी स्त्रियाम्, मे.
ाक्षायां गोस्तनीति च, वि. गोस्तनो हारभेदे
हे.

ना मुनौ बुद्धे रोचनीदुर्गयोः स्त्रियाम्, मे.
भेदेऽथ गोतमी। रोचन्यामम्बिकायां च, वि.
हर्षिभेदयोः। गौतमुत्रमायां रोचन्याम्, हे.
ो श्वेते विशुद्धे चाभिधेयवत्। ना श्वेतसर्षपे
ौरी त्वसञ्जातरजःकन्याशङ्करभार्ययोः। रोचनी-
। आपगाया विशेषेऽपि यादसां पति-
ो पीते विशुद्धे चन्द्रमस्यपि। विशदे गौरस्तु
ोयुमानग्निकोर्वीषु प्रियङ्गौ वरुणस्त्रियाम्।
ोऽरुणे सिते पीते, अ. नग्नकन्योमयो गौरी
गौरः पीतेऽरुणे श्वेते विशुद्धे चाभिधेयवत्।

गौरी तु विशदे पद्मकेसरे सितसर्षपे। गौरः शशिनि गौरी तु नग्नकन्योमयोः स्मृता। रोचनीरजनीपिङ्गाप्रियङ्गुवसुधासु च। नदीभेदेऽपि गौरी स्यात् वरुणस्य च योषिति, वि. गौरी शिवप्रिया प्रोक्ता गौरी गोरोचना मता। गौरी स्यादप्रसूता स्त्री गौरी शुभ्राभयान्वया, अने.

गौरिल. गौरिलस्तु पुमान् लौहचूर्णे स्याद् गौरसर्षपे, मे. गौरिलो लोहचूर्णे स्याद् गौरिलो गौरसर्षपे, वि. स्याद् गौरिलस्तु सिद्धार्थे लौहचूर्णे, हे.

ग्रथित. ग्रथितो हतहृब्धयोः। आक्रान्ते च, हे. ग्रथितं गुम्फितात्रान्तहिंसितेषु समीरितम्, वि. ग्रथितं गुम्फिते क्रान्ते हिंसिते च त्रिलिङ्गकम्, मे.

ग्रन्थ. ग्रन्थो ग्रन्थनाधनयोः स्याच्छास्त्राचरसङ्ख्ययोः, मे. ग्रन्थो धने स्यात् सन्दर्भे द्वात्रिंशद्वर्णनिर्मितौ, वि. ग्रन्थो गुम्फे धने शास्त्रे द्वात्रिंशद्वर्णनिर्मितौ, हे. शास्त्रद्रविणयो ग्रन्थः, अ. ग्रन्थो द्वात्रिंशदक्षरी। धनञ्च ग्रन्थना चापि, त्रि. लिपिसङ्ख्यायां शास्त्रे द्रवेत्र च ग्रन्थशब्दमिच्छन्ति, ह.

ग्रन्थि. ग्रन्थिस्तु ग्रन्थिपर्णे ना बन्धे रुग्भेदपर्वणोः, मे. ग्रन्थिः पर्वणि कौटिल्ये ग्रन्थिपर्णे गदान्तरे, वि. ग्रन्थिस्तु ग्रन्थिपर्णे स्याद् गाथारुग्भेदयोरपि, हे.

ग्रन्थिक. ग्रन्थिकं पिप्पलीमूले गुग्गुलुग्रन्थिपर्णयोः। करीरे पुंसि दैवज्ञे सहदेवाख्यपाण्डवे, मे. ग्रन्थिकं पिप्पलीमूले ग्रन्थिको गुग्गुलद्रुमे। माद्रेये च करीरे च दैवज्ञे च प्रकीर्तितम्, वि. ग्रन्थिकं पिप्पलीमूले ग्रन्थिपर्णकभेषजे। ग्रन्थिको गुग्गुलौ दैवज्ञे माद्रेयकरीरयोः, हे. ग्रन्थिकौ पार्थदैवज्ञौ ग्रन्थिपर्णं च न द्वयोः, त्रि.

ग्रन्थिल. ग्रन्थिलस्तु करीरद्रौ विकङ्कततरौ पुमान्। सग्रन्थौ त्रिषु, मे. ग्रन्थिलो ग्रन्थिसहिते करीरद्रौ विकङ्कते, वि. ग्रन्थिलो ग्रन्थिसहिते विकङ्कतकरीरयोः, हे.

ग्रस्त. ग्रस्तं जग्धे लुप्तपदोदिते, हे. ग्रस्तं ग्रासीकृतेऽपि सत्रात् लुप्तवर्णपदोदिते, वि, मे. ग्रस्तं वागभेदभुक्तयोः, त्रि.

ग्रह. ग्रहोऽनुग्रहनिर्बन्धग्रहणेषु रणोद्यमे। सूर्यादौ पूतनादौ च सैंहिकेयोपरागयोः, मे, वि. ग्रहो ग्रहणनिर्बन्धानुग्रहेषु रणोद्यमे। उपरागे पूतनादौ आदित्यादौ विधुन्तुदे, हे. निर्बन्धोपरागार्कादयो ग्रहाः, अ. ग्रहशब्दः सूर्यादिषु भूतादिष्वभिनिवेशे च, ह.

ग्रहण. ग्रहणं स्वीकारादरकरोपरागोपलब्धिवन्दिषु, मे. ग्रहणं तूपलब्धौ सत्रादादरे ग्रहणं करे। ग्रहोपरागस्वीकारवन्दिषु ग्रहणं मतम्, वि. ग्रहणं स्वीकृते वन्द्यां धीगुणे हस्त आदरे। ग्रहोपरागे प्रत्याये, हे. ग्रहणं स्वीकृतौ हस्ते, त्रि.

ग्रहराज. ग्रहराजो रवौ चन्द्रे, मे. ग्रहराजो रवौ चन्द्रेऽपि, वि. ग्रहराजः शशिन्यर्के, हे.

ग्राम. ग्रामः स्वरे संवसथे, मे. ग्रामः स्वरे संवसथे वृन्दे शब्दादिपूर्वकः, वि. ग्रामो वृन्दे शब्दादिपूर्वकः। षड्जादौ संवसथे च, हे. शब्दादिपूर्वो वृन्देऽपि ग्रामः, अ. ग्रामः संवसथे स्वरे, त्रि. सङ्घातेऽपि ग्रामो भूतेन्द्रियशब्दकरणानाम्, ह.

ग्रामणी. सत्राद्ग्रामणीः प्रधानेऽधिपतौ त्रिषु नापिते पुंसि, मे. ग्रामणी भोगिके पत्यौ प्रधाने नापितेऽपि च। ग्रामणी र्नीलिकायाञ्च ग्रामेयीपण्यत्रयोषितोः, वि. ग्रामणीः चुरमर्द्दिनि। प्रधाने भोगिके पत्यौ गमणीः पण्ययोषिति। ग्रामेयत्रां नीलिकायाञ्च, हे. ग्रामणी र्नापिते पुंसि श्रेष्ठे ग्रामाधिपे त्रिषु, अ.

ग्राममद्गुरिका. ग्राममद्गुरिका ग्रामयुद्धे स्टङ्गीभषे स्त्रियाम्, मे. ग्राममद्गुरिका स्टङ्ग्यां ग्रामयुद्धे च कीर्त्यते, वि. ग्राममद्गुरिका युद्धस्टङ्ग्योः, हे. स्टङ्ग्यां च ग्रामयुद्धे च ग्राममद्गुरिका स्त्रियाम्, त्रि.

ग्रामीण. गामीणा नीलिकायां स्त्री ग्रामोद्भूतेऽभिधेयवत्, मे.

ग्रामीन. ग्रामीनः शुनि काके पुंसि त्रिषु सम्भूते ग्रामे, मे. ग्रामीनो

ग्रामसम्भूते ग्रामीनः शुनि वायसे, वि.

ग्राम्य. ग्राम्यं स्त्रीकरणे क्लीवेऽश्लीलप्राकृतयोस्त्रिषु, मे. ग्राम्यो जनेऽन्यवद् ग्राम्यमश्लीलरतबन्धयोः, वि. ग्राम्यो ग्रामभवे जने। ग्राम्यं रतबन्धेऽश्लीले, हे.

ग्रावन्. ग्रावा तु प्रस्तरे पृथ्वीधरे पुंसि, मे. ग्रावा प्रस्तरे जलदे गिरौ, वि. ग्रावाऽश्मनि गिरौ, हे. ग्रावाणौ शैलपाषाणौ, अ. ग्रावा शैले, ह.

ग्राह. ग्राहो ग्रहेऽवहारे च, मे, वि. ग्राहो ग्रहे जलचरे, हे.

ग्राहक. ग्राहकौ घातिविहगे व्याधानाञ्च ग्रहीतरि, वि, मे. ग्राहको ग्रहीतरि स्याद् व्याधानां घातिपक्षिणि, हे.

ग्रीवा. स्यात् तु ग्रीवा कन्धरायां तच्छिरायाञ्च योषिति, मे. ग्रीवाऽपि कन्धरायां स्यात् तच्छिरायामपीष्यते, वि. ग्रीवे शिरोधितच्छिरे, हे.

ग्रीष्म. ग्रीष्म उष्मर्तुभेदयोः, मे.

ग्लौ. ग्लौ र्धरण्यां निशापतौ, मे.

घ. घो घण्टायां घर्घरे ना स्त्रियान्तु काञ्चिघातयोः, मे. खड्गी शिवोत्तमो मेधा दक्षिणाङ्गुलिमूलगः। घनो घनस्वरश्चैव घकारो ङादिमः स्मृतः, मा.

घट. घटः समाधिभेदेभशिरःकूटकुटेषु च। घटा घटनगोष्ठीभघटनासु च योषिति, मे. घटा घटने गजसंहतौ। गोष्ठ्यां घटस्त्विभशिरःकूटे समाधिकुम्भयोः, हे. घटः समाधिभेदेभशिरःकूटकुटेषु च। घटा घटनगोष्ठीभघटनासु च दृश्यते, वि. घटा गोष्ठ्याम्, ह.

घट्ट(ट)ना. घट्टना चलनावृत्त्योः, हे. घटना चलनावृत्त्योः, मे.

घन. घनं स्यात् कांस्यतालादिवाद्यमध्यमनृत्ययोः। ना मुस्ताब्दौघदार्ढ्येषु विस्तारे लोहमुद्गरे। त्रिषु सान्द्रे दृढे च, मे. घनं स्यात् कांस्यतालादिवाद्यमध्यमनृत्ययोः। घनः सान्द्रे दृढे दार्ढ्ये विस्तारे लोह-

मुद्गरे। मेघमुस्तकयोश्चापि, वि. घनः सान्द्रे दृढ़े दार्ढ्य विस्तारे मुद्ग-रेऽम्बुदे। सङ्घे मुस्ते घनं मध्यनृत्यवाद्यप्रकारयोः, हे. घनो मेघे मूर्तिगुणे त्रिषु मूर्त्ते निरन्तरे, अ. अयाम्बुदमुस्तयोः। घनः पुंसि घनं वाद्यम्, त्रि. घनो मेघो घनं सान्द्रं कांस्यतालादिकं घनम्। घनं सङ्घो घनं नित्यं घनः स्याल्लोहमुद्गरः, श्याने.

घनरस. भवेद्घनरसः सान्द्रे निर्यासे मोरटेऽम्बुनि। कर्पूरे पीलुपर्ण्यांश्च सस्यकस्थिरसेऽपि च, मे. भवेद्घनरसः सान्द्रे निर्यासे मोरटेऽप्सु च। कर्पूरे पीलुपर्ण्यां च समत्रकुसिद्धरसेऽपि च, वि. घनरसोऽप्सु कर्पूरे सान्द्रे सिद्धरसे द्रवे। मोरटे पीलुपर्ण्यां च, हे.

घनसार. घनसारस्तु कर्पूरे दक्षिणावर्त्तपारदे, मे, वि, हे.

घनाघन. घनाघनो वर्षुकाब्दे मत्तघातुककुञ्जरे। शक्रे च, मे. घनाघनो घातुकमत्तदन्तिनो निरन्तरे वासववर्षुकाब्दयोः, वि. घनाघनो निरन्तरे। वासवे घातुके मत्तगजे वर्षुकवारिदे, हे. घनाघनः शक्रवर्षुकाम्बुदयोः, रु. शक्रो घातुकमत्तेभो वर्षुकाब्दो घनाघनः, अ. शक्रेऽपि वर्षुके मेघे मत्तनागे घनाघनः, श्याने.

घर्घर. घर्घरो ना चलद्वारिध्वानोलूकनदान्तरे। स्त्री क्षुद्रघण्टां वीणाया भेदे स्वरान्तरेऽपि च, मे. घर्घरस्तु चलद्वारिध्वाने घूके नदान्तरे, वि. घर्घरस्तु नदान्तरे। चलद्वारिध्वनौ घूके, हे.

घर्घरिका. अथ घर्घरिका क्षुद्रघण्टावादित्रदण्डयोः मे. स्त्री सा घर्घरिका क्षुद्रघण्टिकाभृष्टधान्ययोः। वाद्यप्रभेदवादित्रदण्डयोरापगान्तरे, वि. घर्घरिका भृष्टधान्ये किङ्किण्यां सरिदन्तरे। वादित्रस्य च दण्डेऽपि, हे.

घर्म. घर्मः स्यादातपे ग्रीष्मे उष्णस्वेदाम्भसोरपि, वि. अथ घर्मो निदाघवत्। स्वेदाम्भस्यातपे ग्रीष्मोष्मणोः, हे. उष्णेऽपि घर्मः, श्र. घर्मः स्वेदातपोष्मसु, त्रि. घर्मः स्यादातपे ग्रीष्मेऽप्युष्णस्वेदाम्बुनोरपि, मे.

घस्र. घस्रस्तु दिवसे हिंस्रे, मे. घस्रो दिवसहिंस्रयोः, वि.

घस्त्रो वासरहिंस्रयोः, हे.

घात. घातः काण्डप्रहारयोः, मे, वि.

घृणा. घृणा जुगुप्साकृपयोः, मे, वि. घृणा तु सप्राज्ञ जुगुप्सायां करुणायाम्, हे. जुगुप्साकरुणे घृणे, श्र. दौर्मनस्यं घृणा प्रोक्ता घृणा च करुणा मता, अने. घृणा जुगुप्सायामपि, ह.

घृणि. घृणिः पुनः। अंशुज्वालातरङ्गेषु, हे.

घृत. घृतमाज्ये जले क्लीवं प्रदीप्ते त्वभिधेयवत्, मे. घृतमाज्याम्बु दीप्तेषु, हे. अम्बु च घृताख्यते, श्र. घृतमाज्ये प्रदीप्ते च सलिले च घृतं मतम्, वि.

घृष्टि. घृष्टिः स्त्री घर्षणस्पर्द्धाविष्णुकान्तासु ना किरौ, मे. घृष्टिः स्पर्द्धाघर्षणयो र्विष्णुकान्तावराहयोः, हे. घृष्टिः सप्राद घर्षणे विष्णुकान्तास्पर्द्धाकिरिष्वपि, वि. शूकरे पुंसि घृष्टिः सप्रात् स्पर्धाधर्षणयोः स्त्रियाम्, त्रि.

घोर. घोरः सप्रादभिसारकः, अने. घोरं भीमे हरे घोरः, वि. घोरो भीमे हरेऽपि च, मे. घोरो हरे दारुणे च, हे.

घोण्टा. घोण्टा तु बदरीपूगहट्टयोरपि योषिति, मे. घोण्टा पूगबदरयोः, हे. घोण्टा तु बदरे पूगे, वि, त्रि.

घोष. घोष आभीरपल्ल्यां सप्राङ्गोपालाध्वनि घोषके। कांस्ये चाम्बुदनादे ना घोषा मधुरिकौषधौ, मे. घोषस्तु घोषके ध्वाने गोपालाभीरपल्लिषु। घोषा तु शतपुष्पायां घोषः कांस्येऽम्बुदध्वनौ, वि. घोषः कांस्ये स्वने गोपघोषकाभीरपल्लिषु। घोषा तु शतपुष्पायाम्, हे. घोषः शब्दाभीरनिवासयोः, त्रि.

घोषयित्नु. घोषयित्नुस्तु विप्रकोकिलयोः पुमान्, मे. घोषयित्नुर्द्विजे पिके, वि. घोषयित्नुः पिके विप्रे, हे.

घ्राण. घ्राणं क्लीवं नासिकायां घ्राते स्याद् वाच्यलिङ्गकम्, मे. घ्राणं घ्राते च नासायाम्, वि. घ्राणन्तु घ्रातघोणयोः, हे. नासिका-

भ्रातयो भ्रीणम्, त्रि.

ङ. ङः पुमान् विषये ख्यातः स्पृहायां विषयस्त्र च, मे. संज्ञा को भद्रकान्तिश्च दयाङ्गल्यग्रसंस्थितः । क्लीववक्तृश्च भर्गो ङकारश्चानुनासिकः, मा.

च. चान्वाचयसमाहारेतरेतरसमुच्चये, ञ. चान्वाचये समाहारेऽप्यन्योन्यार्थे समुच्चये । पक्षान्तरे तथा पादपूरणेऽप्यवधारणे, मे, वि. चान्योन्यार्थसमाहारान्वाचयेषु समुच्चये, हे. च पादपूरणे पक्षान्तरे हेतौ विनिश्चये, त्रि. चश्चण्डेशे पुमानुक्तः कच्छपे चन्द्रचौरयोः, मे. हली कूर्मेश्वरो लक्ष्मी वामबाह्वादिगन्नाया । चित्रधारा चञ्चलश्च चकारः संस्मृतो बुधैः, मा.

चक्र. चक्रः कोके पुमान् क्लीवं व्रजे सैन्यरथाङ्गयोः । राष्ट्रे दम्भान्तरे कुम्भकारोपकरणास्त्रयोः । जलावर्त्तेऽपि, मे. चक्रो गणे चक्रवाके चक्रं सैन्यरथाङ्गयोः । ग्रामजाले कुलालस्त्र भाण्डे राष्ट्रास्त्रयोरपि । अम्भसामपि चावर्त्ते, वि. चक्रं प्रहरणे गणे । कुलालाद्युपकरणे राष्ट्रे सैन्यरथाङ्गयोः । जलावर्त्ते दम्भे चक्रः कोके, हे. चक्रं राष्ट्रेऽपि, अ. चक्रः कोके व्रजे पुंसि क्लीवं सैन्यरथाङ्गयोः । ग्रामजाले कुम्भकारभाण्डे राष्ट्रे च दृश्यते, त्रि. चक्रः पक्षिविशेषस्य रथाङ्गं चक्रमायुधम् । चक्रं राजत्रश्च सङ्घश्च चक्रं व्यावर्तनं मतम्, अने.

चक्रधर. अथ चक्रधरोऽजेऽहौ ना त्रिषु ग्रामजालिनि, मे. चक्रधरो हरौ सर्पे वाच्यवद्ग्रामजालिनि, वि. चक्रधरो विष्णुसर्पचक्रिषु ग्रामजालिनि, हे. सर्पे विष्णौ चक्रधरः, त्रि.

चक्रवाट. चक्रवाटः क्रियारोहे पर्यन्ते च शिखातरौ, मे, वि. चक्रवाटस्तु पर्यन्ते क्रियारोहे शिखातरौ, हे.

चक्रवाड. चक्रवाडोऽद्रिभेदे स्यात् चक्रवाडन्तु मण्डले, वि, मे. चक्रवाडं गणे चक्रवाडोऽद्रौ चक्रवालवत् हे.

चक्रवाल. चक्रवालोऽद्रिभेदे स्यात् चक्रवालन्तु मण्डले, वि, मे.

V. चक्रवाड.

चक्राङ्ग. चक्राङ्गी कटुरोहिण्यां चक्राङ्गो मानसौकसि, मे, वि. चक्राङ्गः श्वेतगरुति चक्राङ्गी कटुरोहिणी, हे.

चक्राट. चक्राटो विषवैद्येऽपि धूर्त्तदीनारयोरपि, मे, वि. चक्राटो धूर्त्तदीनारविषवैद्येषु, हे.

चक्रिन्. चक्री जालिकभित्कोककुलालग्रामजालिकसूचके, मे. चक्री कुलालवैकुण्ठकोकाहिग्रामजालिषु, वि. चक्री कोके कुलालेऽहौ वैकुण्ठे चक्रवर्त्तिनि, हे. चक्रिणो विष्णुभुजगकुलालग्रामयाजिनः, त्रि.

चक्षुष्य. चक्षुष्यः केतके पुण्डरीकसंज्ञकपादपे। कुलत्थिकासुभगयोः स्त्रियामचिह्नितेऽन्यवत्, मे. चक्षुष्यः केतके पुण्डरीकवृक्षे रसाञ्जने। कुलत्थिकासुभगयोश्चक्षुष्याऽचिह्नितेऽन्यवत्, वि. चक्षुष्यः सुभगे पुण्डरीकवृक्षे रसाञ्जने। कनकेऽचिह्निते चापि चक्षुष्या तु कुलत्थिका, हे. चक्षुष्यं सुभगे चक्षुर्हिते स्त्री केतकेऽपि च, त्रि.

चङ्कुर. चङ्कुरः स्यन्दने वृक्षे, मे, हे. चङ्कुरो रथवृक्षयोः, वि.

चङ्ग. चङ्गस्तु शोभने दक्षे, मे. चङ्गः शोभनदक्षयोः, वि.

चञ्चल. चञ्चलोऽनिलकामिनोः। चञ्चला तु तडिल्लक्ष्म्योः, हे. चञ्चला तु तडिल्लक्ष्म्योश्चञ्चलः कामुकेऽनिले, वि, मे.

चञ्चा. चञ्चा तु नलनिर्माणे तृणनिर्मितपूरुषे, मे. चञ्चो नलादिनिर्माणे चञ्चा तु तृणपूरुषे, वि.

चञ्चु. चञ्चुस्त्रोट्यां स्त्रियां पुंसि गोनाडीके व्यडम्बके, मे. चञ्चुः पञ्चाङ्गुले त्रोट्यां गोनाडीकेऽपि पठ्यते, वि. चञ्चुः पञ्चाङ्गुले त्रोट्याम्, हे.

चटक. चटकः कलविङ्के स्यात्चटका तत्स्त्र्यपत्ययोः, वि.

चटु. चटुश्चाटौ पिचण्डे च व्रतिनामासने पुमान्, मे. चटु चाटुपिचण्डयोः। व्रत्यासने, हे. देहांशे वर्णने चटुः, त्रि. चटुश्चाटौ पिचण्डे च व्रतिनामासनान्तरे, वि.

चण्ड. चण्डो ना तिन्तिडीवृक्षे यमकिङ्करदैत्ययोः। चण्डी का-

त्यायनीदेव्यां हिंस्राकोपनयोषितोः। चण्डा धनहरीशङ्खपुष्प्योस्त्रिष्वति-कोपने, मे. चण्डो दैत्यान्तरे तीव्रे चण्डो दासे यमस्य च। चण्डा धनहरीशङ्खपुष्प्योश्चण्डोऽतिकोपने। चण्डी कात्यायनीहिंस्राकोपनस्त्रीषु सम्मता, वि. चण्डस्तु यमदासेऽतिकोपने। तीव्रे दैत्यविशेषे च चण्डी तु शिवयोषिति। चण्डा धनहरीशङ्खपुष्प्योः, हे. चण्डौषधिः खर-श्चण्डः, त्रि.

चण्डालिका. चण्डालिका किन्नरायामुमायामौषधीभिदि, मे, वि. चण्डालिकौषधीभिदि। कन्दरायामुमायाञ्च, हे.

चण्डि(न्द्रि)ल. चन्द्रिलः पुंसि वास्तूकशाके भर्गे च नापिते, मे. चण्डिलो नापिते ख्याते हरवास्तुकशाकयोः, वि. चण्डिलो नापिते वास्तुके रुद्रे, हे.

चतुःषष्टि. चतुषष्टिः कलासंख्याभेदयो र्बह्वृचि स्त्रियाम्, मे. चतुःषष्टि र्बह्वृचेऽपि चतुःषष्टिः कलास्वपि, वि.

चतुर. चतुरश्चातुरकवत् चक्रगण्डौ नियन्तरि। एतौ सप्राता-सुभौ नेत्रगोचरे चाटुकारिणि, वि. चतुरो नेत्रगोचरे। चटुकारे चक्र-गण्डौ अपि चातुरको यथा, हे. v. चातुर-क.

चतुष्क. चतुष्की मशकहर्यां पुष्करिण्यन्तरेऽपि च, हे, मे.

चतुष्पथ. चतुष्पथं चतुर्मार्गे सङ्गमे ब्राह्मणेऽपि ना, मे. चतुष्पथ-श्चतुर्मार्गे सङ्गमेऽपि द्विजेऽपि च, वि. चतुष्पथश्चतुमार्गसङ्गमे ब्राह्मणे-ऽपि च, हे.

चतुष्पद. चतुष्पदो तु पदेत्र ना पशौ च करणान्तरे, मे. चतुष्पदः स्त्रीकरणे गवाश्वादिपशुष्वपि, वि. चतुष्पदो गवादिषु। स्त्रीणां करण-भेदे च, हे.

चत्वर. चत्वरं स्थण्डिलेऽङ्गने, मे, वि. चत्वरं सप्रात् पथाश्लेषे स्थण्डिलाङ्गनयोरपि, हे. चत्वरं प्राङ्गणेऽपि च, ह.

चत्वाल. चत्वालो होमकुण्डे सप्रात् पुंसि दर्भेऽपि दृश्यते, मे. च-

त्वालो होमकुण्डे सत्राद्, गर्भे च, वि. चत्वालो यज्ञकुण्डकगर्भयोः, हे.

चन. चन विस्मये साकल्ये, मे.

चन्दन. चन्दनी तु नदीभिदि। चन्दनोऽस्त्री मलयजे कुङ्कुमे च नपुंसकम्, मे. चन्दनं मलयोद्भवे। चन्दनः कपिभेदे स्यान् नदीभेदे तु चन्दनी, वि. चन्दनो वानरभिदि श्रीखण्डे चन्दनी नदी, हे.

चन्दिर. चन्दिरोऽनेकपे चन्द्रे, मे, वि. चन्दिरश्चन्द्रहस्तिनोः, हे.

चन्द्र. चन्द्रः कर्पूरकाम्पिल्लसुधांशुस्वर्णवारिषु, मे. चन्द्रः सुधांशुकर्पूरकाम्पिल्लस्वर्णवारिषु, वि. चन्द्रोऽम्बुकाम्ययोः। स्वर्णे सुधांशौ कर्पूरे काम्पिल्ले मेचकेऽपि च, हे. स्वर्णेऽपि भूरिचन्द्रौ द्वौ, अ. चन्द्रः शशिनि कर्पूरे, त्रि. शशाङ्कस्वर्णयोश्चन्द्रः, अने.

चन्द्रकान्त. चन्द्रकान्तस्तु पुंसि स्यान् मणिभेदे च कैरवे, मे. चन्द्रकान्तोऽश्मभेदे स्यात् चन्द्रकान्तं च कैरवे, वि. चन्द्रकान्तो रत्नभेदे चन्द्रकान्तन्तु कैरवे, हे.

चन्द्रहास. चन्द्रहासो दशग्रीवकरवालेऽसिमात्रके, मे, वि. चन्द्रहासोऽसिमात्रके। दशग्रीवकृपाणे च, हे.

चन्द्रिल. v. चण्डिल.

चन्द्रोदय. चन्द्रोदयो विताने स्यान् तथा चन्द्रोदयौषधौ, वि, चन्द्रोदयौ शशुदयोल्लोचौ चन्द्रोदयौषधे, हे.

चपल. चपलः पारदे मीने चोरके प्रस्तरान्तरे। चपला कमलाविद्युत्पुंश्चलीपिप्पलीषु च। नपुंसकन्तु शीघ्रे स्याद्, वाच्यवत् तरले खले, मे. चपलश्चोरके खले। चणिके चिकुरे शीघ्रे पारदे प्रस्तरान्तरे। मीने च चपला तु स्यात् पिप्पल्यां विद्युति श्रियाम्। पुंश्चल्याम्, हे. चपलः पारदे मीने चोरके प्रस्तरान्तरे। चपला कमलाविद्युत्पुंश्चलीपिप्पलीषु च। चपलं चणिके शीघ्रे चपलश्चिकुरे खले, वि. चपलः पारदेऽपि च। चपलाः पिप्पलीलक्ष्मीपुंश्चलीविद्युतः स्मृताः, त्रि.

चमर. चमरं चामरे स्त्री तु मञ्जरीमृगभेदयोः, मे. चमरं

चामरे प्राज्ञ मञ्जरीमृगभेदयोः। चमरी, वि. चमरश्चामरे दैत्ये च चमरी तु मृगान्तरे, हे.

चमस. चमसो यज्ञपात्रस्य भेदे ऽस्त्री पिष्टके स्त्रियाम्, मे.

चमू. चमूः सेनाविशेषे च सेनामात्रे च योषिति, मे. V. पृतना.

चय. चयः समूहे प्राकारमूलबन्धे समाहृतौ, मे, वि. चयः प्राकार-पीठभूः। समूहोऽपि, हे.

चर. चरोऽक्षद्यूतभेदे च भौमे चारे त्रसे चले, मे. चरो द्यूत-प्रभेदे स्यात् चारजङ्गमयोश्चले, वि. चरः स्याज्जङ्गमे स्पशे। चले द्यूत-प्रभेदे च, हे.

चरण. चरणोऽस्त्री बह्वृचादौ मूले गोत्रे पदेऽपि च । भ्रमणे भक्षणे चापि नपुंसक उदाहृतः, मे. चरणं बह्वृचादौ स्यात् मूले गोत्रे पदेऽपि च। चरणं भ्रमणेऽस्त्री च चरणं रासभध्वनौ, वि. चरणो मूलगोत्रयोः। बह्वृचादौ च पादे च चरणं भ्रमणेऽदने, हे. वेदांशे बह्वृचादौ च अङ्घ्रौ पादेऽपि चास्त्रियाम्। चरणम्, त्रि.

चराचर. चराचरं वाच्यलिङ्गमिङ्गे जगति न द्वयोः, मे. चराचरं स्याज्जगति वाच्यवत् जङ्गमेङ्गयोः, वि. चराचरं जङ्गमे स्याद् द्रङ्ग-विष्टपयोरपि, हे.

चरु. अथ चरुः पुमान् हव्यान्नभाण्डयोः, मे. चरु र्भाण्डे च हव्यान्ने, वि. चरु हव्यान्ने भाण्डे च, हे.

चर्चरीक. चर्चरीको महाकाले केशविन्यासशाकयोः, मे, वि.

चर्चा. चर्चा चिन्तास्थासकयोश्चर्चिकायान्तु योषिति, मे. चर्चा स्थासकचिन्तयोः। चर्चिकायाश्च, वि. चर्चा स्याच्चर्ममुण्डायां चिन्तास्थासक-योरपि, हे. अथ स्थासकतर्कयोः। चर्चिकायाश्च चर्चा स्यात्, त्रि. चिन्ता-यामपि च स्त्री, श.

चर्पट. चर्पटः स्फारविपुले चपेटे पर्पटेऽपि च, मे, वि. अथ चर्पटश्चपेटे स्फारविपुले पर्पटे, हे.

चर्मन्. चर्म सम्पौ च फलके, मे. चर्म त्वचि स्फुरे, हे. चर्म सन्नाहफलकत्वचोः, वि.

चर्मकार. चर्मकारः पादुकाकृति स्त्रियां चर्मकषौषधौ, मे. चर्मकारः स्मृतः पादुकाकृति चर्मकषौषधे। चर्मकारी च कथिता, वि. चर्मकारः पादुकाकृति चर्मकार्योषधीभिदि, हे.

चर्मण्वती. चर्मण्वती नदीभेदे कदलीपादपे स्त्रियाम्, मे. चर्मण्वती नदीभेदे कदलीपादपेऽपि च, वि. चर्मण्वती नदीभिदि। कदल्याम्, हे. चर्मण्वत्यौ नदीरम्भे, त्रि.

चर्मिन्. चर्मी फलकपाणौ सन्नाद् भूर्जे भृङ्गिरिटावपि, मे, वि. चर्मी भूर्जे फलकिभृङ्गिणोः, हे. भूर्जे फलकपाणौ च चर्मी, त्रि.

चल. चला लक्ष्म्यां पुमान् कम्पे कम्पने त्वभिधेयवत्, मे. चलः कम्पे चला श्रियि, वि.

चलुक. चलुकः प्रसृतौ भाण्डभेदे चुलुकवत् पुमान्, मे. चलुकः प्रसृतौ भाण्डप्रभेदे चुलुको यथा, हे. v. चुलुक.

चलन. चलनं भ्रमणे कम्पे कम्पे तु वाच्यलिङ्गकम्। चलनी वस्त्रघर्घर्यां वारिभेदेऽपि च क्वचित्, मे. चलनं कम्पनं कम्पे कम्पे चलनकम्पनौ। चलनी वस्त्रघर्घर्यां वारिभेदेऽपि च क्वचित्, वि. चलनः पादकम्पयोः। चलनं कम्पे चलनी वारिभिद्वस्त्रघर्घरी, हे. कम्पे ना चलनं कम्पे चलनी वस्त्रघर्घरी, त्रि.

चव्य. चव्यन्तु चविके क्लीबं चचायामपि योषिति, मे. चव्यं तु चविके चव्या शतपर्वोग्रगन्धयोः, वि. चव्या सन्नात् चावकाग्रम..र्वणोः, हे.

चषक. चषकोऽस्त्री सुरापात्रे मधुमद्यप्रभेदयोः, मे. चषको मद्ये सरके मद्यभाजने, हे. चषकन्तु सुरापात्रे मद्यमद्यप्रभेदयोः, वि. चषकं सरकेऽपि च, त्रि.

चातुर. चातुरो नेत्रगोचरे। चाटुकारिनियन्त्रोश्च त्रिषु दाक्ष्ये तु चातुरी। अङ्कगण्डे च पुंसि सन्नात् मे.

चातुरक. अथ चातुरकश्चक्रगण्डौ पुंस्यभिधेयवत् । गोचरे लोचनस्यापि चाटुकारे नियन्तरि, मे. V. चतुर.

चामर. चामरं चामरापि च । दण्डे च बालव्यजने, मे.

चामरपुष्प. भवेच्चामरपुष्पन्तु पूगे काशाम्रकेतके, मे. भवेत् चामरपुष्पस्तु चूते केतककाशयोः, वि.

चाम्पेय. चाम्पेयश्चम्पके स्वर्णे किञ्जल्के नागकेसरे, मे, त्रि. चाम्पेयो हेम्नि किञ्जल्के चम्पके नागकेसरे, हे.

चार. चारः पियालवृक्षे स्याद् गतौ बन्धापसर्पयोः, मे, वि. चारो बन्धापसर्पयोः । गतौ पियालवृक्षे च, हे. चारो बन्धापसर्पयोः, त्रि.

चारक. चारकः पालकेऽश्वादेः स्यात् सञ्चालकबन्धयोः, मे. चारकः पालकेऽश्वादेः स्यात् सञ्चारकबन्धयोः, वि. चारकोऽश्वादिपाले स्याद् बन्धे सञ्चारकेऽपि च, हे. चारको भोजके बन्धे, त्रि.

चारु. चारु बृहस्पतौ पुंसि शोभनेऽप्यभिधेयवत्, मे.

चार्वी(र्बी). चार्वी तु शोभनाबुद्ध्योः जर्योत्स्नाधनदभार्ययोः, मे. चार्बी तु शोभनाबुद्ध्योः, वि.

चास. चास इक्षुपक्षिभिदोः पुमान्, मे. चास इक्षुपक्षिभिदोः, हे.

चिकुर. चिकुरस्तरलागयोः । पक्षिवृक्षभिदोः केशे गृहबभ्रौ सरीसृपे, मे. चिकुरश्चञ्चले केशे गृहबभ्रुभुजङ्गयोः । पक्षिद्रुभेदयोः शैले, वि. चिकुरोऽहौ गृहबभ्रौ केशे चञ्चलशैलयोः । पक्षिवृक्षभिदोश्चापि, हे. चिकुरौ वृक्षभित्कचौ, त्रि. चिकुरौ केशचञ्चलौ, अने.

चित. चितं छन्ने त्रिषु चिता चित्यायां संहतौ स्त्रियाम्, मे. चिताचिती । मृतार्थदारुषु चये, हे. चितश्छन्ने चुल्लिकायां चित्यासंहतिचित्ययोः, वि.

चिति. चितिश्चित्यावृन्दयोः स्त्री, मे, हे. चितिः समूहे चित्यायाम्, वि. V. चिता,

चित्य. चित्यं मृतकचैत्येऽत्र स्यात् चित्या मृतचितौ स्त्रियाम्, मे. चितेऽत्र मृतकचैत्ये स्यात् चित्या मृतचितावपि, वि. चित्यं मृतकचैत्ये स्यात् चित्या मृतचितावपि, हे.

चित्र. चित्रं स्यादद्भुतालेख्यतिलकेषु विहायसि। चित्राऽऽखुपर्णीगोडुम्बासुभद्रादन्तिकासु च। नक्षत्राप्सरोऽहिभेदेषु कर्बुरे चाभिधेयवत्, वि. चित्रं खे तिलकेऽद्भुते। आलेख्ये कर्बुरे चित्रा त्वाखुपर्णीसुभद्रयोः। गोडुम्बाप्सरसो र्दन्त्यां नक्षत्रोरगभेदयोः, हे. चित्राऽऽखुपर्णीगोडुम्बासुभद्रादन्तिकासु च। मायायां सर्पनक्षत्रनदीभेदेषु च स्त्रियाम्। तिलकालेख्ययोः क्लीवं कर्बुराद्भुतयोरपि। तद्युक्तयोस्त्वन्यलिङ्गम्, मे. आलेख्याश्चर्ययोश्चित्रम्, अ. कर्बुरे तिलके चित्रं सुभद्रातारयोः स्त्रियाम्, त्रि.

चित्रक. चित्रकं तिलके ना तु व्याघ्रभिच्चित्रपाठिषु, मे. चित्रकः स्यात् तरक्षुव्याघ्रभेदयो र्भेषजान्तरे, वि. चित्रकस्तु चित्रकारे द्रुमौषधिविशेषयोः, हे. चित्रकं चित्रके क्लीवं व्याघ्रैरण्डौ च चित्रकौ, त्रि. चित्रकं तिलकं प्रोक्तं चित्रकः श्वापदो मतः। चित्रको मूलजातिश्च चित्रकोऽप्यन्तको मतः, अने.

चित्रगुप्त. चित्रगुप्तस्तु पुंसि स्याद् यमे तस्य च लेखके, मे. चित्रगुप्तः कृतान्ते स्यात् लेखके चास्य सम्मतः, वि. चित्रगुप्तस्तु कृतान्ते तस्य लेखके, हे.

चित्रभानु. चित्रभानुः पुमान् वैश्वानरे चाहस्करेऽपि च, मे. चित्रभानुः खगेऽनले, वि. चित्रभानुस्तु कृतान्तदिनेशयोः, हे. सूर्यवह्नी चित्रभानू, अ.

चित्ररथ. अथ चित्ररथः सूर्यगन्धर्वान्तरयोः पुमान्, मे. चित्ररथः स्याद् गन्धर्वे रवौ विद्याधरान्तरे, वि. चित्ररथो विद्याधरे गन्धर्वसूर्ययोः, हे.

चित्राटीर. चित्राटीरो विधौ भालमङ्कितं येन तत्र च। घण्टाकर्णोपहाराय कृतच्छागासृग्बिन्दुषु, मे. चित्राटीरो विधौ भालमङ्कितं

येन तत्र च। घण्टाकर्णोपहाराय छागाज्जविन्दुभिः, वि. चिल्लाटीरो घण्टाकर्णबलिश्छागाज्जविन्दुभिः। अङ्कितभाले चन्द्रे च, हे.

चिपिट. चिपिटः खाद्यभेदे ना त्रिषु पिछितविस्तृते, मे. चिपिटः पुमः। पृथुकेऽपि च तते, हे. चिपिटः खाद्यभेदेऽपि चिपिटो विस्तृतेऽन्यवत्, वि.

चिरजीविन्. चिरजीवी द्विकाणयोः, मे, वि. चिरजीवी तु वायसे। अजे च, हे.

चिर(रि)ण्टी. चिरिण्टी तु सुवासिन्यां स्याद् द्वितीयवयःस्त्रियाम्, मे. चिरण्टी तु सुवासिन्यां स्याद् द्वितीयवयःस्त्रियाम्, वि. चिरण्टी तु सुवासिनी। तरुणी च, हे.

चिल्लिमीलिका. चिल्लिमीलिका तु कण्ठीभेदे खद्योतविद्युतोः, मे. चिल्लिमीलिका खद्योते कण्ठीभेदे तडित्यपि, हे. कण्ठालङ्कारखद्योतविद्युत्सु चिल्लिमीलिका, त्रि. स्याच्चिल्लिमीलिका कण्ठीभेदे खद्योतविद्युतोः, वि.

चिल्ल. चिल्लः पुमान् क्लिन्ननेत्रे क्लिन्नाक्षेऽप्यभिधेयवत्। आततायिनि संप्रोक्तः चिल्लो स्यात् क्षुद्रवास्तुके, मे. चिल्लः खगे स चुल्लश्च पिल्लवत् क्लिन्नलोचने। क्लिन्नाक्षि, हे. चुल्लचिल्लौ मतौ क्लिन्ने नेत्रे क्लिन्नाक्षि पिल्लवत्। आततायिनि भवेच्चिल्लश्चिल्ली स्याद् गौड़वास्तुके, वि.

चिह्न. चिह्नं लक्ष्मपताकयोः, मे, त्रि. चिह्नं ध्वजे पताकायां, वि. चिह्नमङ्के पताकायाम्, हे.

चीन. चीनो देशांशुकव्रीहिभेदे तन्तौ मृगान्तरे, मे. चीनो मृगान्तरे तन्तुव्रीहिदेशांशुकान्तरे, वि. चीनो देशेऽथ तन्तुषु। व्रीहौ वस्त्रे, हे. चीनो वस्त्रव्रीहिभेदे, त्रि.

चीर. चीरं तु गोस्तने वस्त्रे चूडायां सीसकेऽपि च। चीरी कच्छाटिकाभिल्लयोः, वि. चीरी झिल्ल्यां नपुंसकम्। गोस्तने वस्त्रभेदे च रेखालेखनभेदयोः, मे. चीरं वाससि चूडायां गोस्तने सीसपत्रके। चीरी कच्छाटिकाझिल्ल्योः, हे.

चीरक. चीरकोऽधिक्रियालेखे पतङ्गत्रां चीरिका मता, वि.

चीर्णपर्ण. चीर्णपर्णस्तु निम्बेऽपि खर्जूरीभूरुहे पुमान्, मे. चीर्णपर्णस्तु निम्बे स्यात् खर्जूरीभूरुहेऽपि च, वि. चीर्णपर्णः खर्जूरनिम्बयोः, हे. चीर्णपर्णस्तु खर्जूरपिचुमर्दयोः, त्रि.

चीवर. चीवरं वल्कले वस्त्रे, मने.

चुक्र. चुक्रं दृचाम्ले चाङ्गेयेत्रां स्त्रीपुंस्यम्लेऽम्लवेतसे, मे. चुक्रस्त्वम्लेऽम्लवेतसे। चुक्री चाङ्गेरिकायां सत्रात् दृचाम्ले चुक्रमिष्यते, वि. चुक्रस्त्वाम्लेऽम्लवेतसे। दृचाम्ले चुक्री चाङ्गेयेत्राम्, हे.

चुम्बक. चुम्बकश्चुम्बनपरे धूर्तायस्कान्तयोरपि। बहुग्रन्थैकदेशग्राहे घटसत्रोर्ध्वावलम्बने, मे. चुम्बकः सत्राद्बहुगुरुधूर्तायस्कान्तकामुके, वि. चुम्बकः कामुके धूर्ते बहुगुर्वग्रभेदयोः, हे.

चुलुक. चुलुकः प्रसृतौ भाण्डे भेदे चलुकवन्मतः, वि. V. चलुक.

चुल्ल. चुल्ली चितायामुद्धाने, मे. चुल्ली चितायामुद्धाने क्वचिद्वाद्येऽपुरदीरिता, वि. चुल्ली तूद्धाने च, हे. V. चिल्ल.

चुल्लकी. चुल्लकी शिशुमारेऽपि कुण्डीभेदे कुलान्तरे, मे, वि. चुल्लकी कुण्डिकाभेदे शिशुमारे कुलान्तरे, हे.

चूडा. चूडा वडभौ शिखायां बाहुभूषणे, मे. चूडा शिखायां वलभौ चूडा बाहुविभूषणे, वि. चूडा शिखाग्रयोः। बाहुभूषावलभ्योश्च, हे. चूडा शिखिशिरस्यपि, ह.

चूडामणि. चूडामणिः शिरोरत्ने काकचिञ्चाफले पुमान्, मे. चूडामणिः शिरोरत्ने काकचिञ्चाफलेऽपि च, वि. चूडामणिः काकचिञ्चाफले मूर्धमणावपि, हे.

चूडाल. चूडाला तृणजटायां स्त्री चूडावति च वाच्यवत्, मे. चूडाला तृणजटायां सत्रात् चूडावति तु वाच्यवत्, वि. चूडालश्चूडया युक्ते चूडालाऽपि च चक्रला, हे.

चूतक. - चूतकः कूपकेऽप्याम्रे, मे, वि. चूतकः कूप आम्रे च, मे.

चूर्ण. अथ चूर्णी कपर्दके । चूर्णो धूलौ क्षारभेदे चूर्णानि वासयुक्तिषु, मे. चूर्णानि वासयुक्तिषु । चूर्णः क्षोदे क्षारभेदे, हे. चूर्णं गन्धयुतावपि, त्रि. चूर्णः क्षोदे क्षारभेदे चूर्णानि वासयुक्तिषु, वि.

चूलिका. चूलिका नाटकस्याङ्गे कर्णमूले च हस्तिनाम्, मे. चूलिका नाटकाङ्गके । करिणः कर्णमूले च, हे. चूलिका नाटकस्याङ्गे कर्णमूले च दन्तिनाम्, वि. नाटकाङ्गेषु चूलिका, त्रि.

चेत्. चेत् कुत्सितप्रशंसयोः । पक्षान्तरेऽप्यसाकल्येऽ, मे.

चेतन. चेतना संविदि स्त्रियाम् । वाच्यवत् प्राणयुक्ते, मे. चेतना संविदि प्रोक्ता वाच्यवत् प्राणिनि स्मृता, वि. चेतनः स्यात् सहृदयप्राणिनोश्चेतना तु धीः, हे.

चेल. चेलो नीचेऽन्यवच्चेलमंशुके गर्हितेऽन्यवत्, वि. चेलं गर्हितवस्त्रयोः, हे. चेलोऽधमे त्रिषु । नपुंसकन्तु वसने, मे. चेलं वस्त्रेऽधमे त्रिषु, अ.

चेष्टित. चेष्टितं गतिचेष्टयोः, मे.

चैत्य. चैत्यमायतने बुद्धविम्बे चोद्देशपादपे, मे. चैत्यमायतने बुद्धविम्बे चोद्देशपादपे, वि. चैत्यं जिनौकस्तद्बिम्बं चैत्यो जिनसभातरुः । उद्देशवृक्षः, हे. चैत्यमायतने बुद्धविम्बोद्देशकवृक्षयोः, त्रि. चैत्यं बुद्धान्तकेऽपुंल्लिङ्गं देवतायतनेऽपि च, रु.

चैत्र. चैत्रं मृते देवकुले ना भूभृन्मासभेदयोः, मे. चैत्रं मृतकचैतेऽस्यात् चैत्रो मासाद्रिभेदयोः, वि. चैत्रो मासाद्रिभेदयोः । चैत्रं मृतकचैतेऽच, हे. मृते देवकुले चैत्रं ना भूभृन्मासभेदयोः, त्रि.

चोक्ष. चोक्षो गीते शुचौ दक्षे तथाभीक्ष्णमनोज्ञयोः, मे, वि. चोक्षः सुन्दरगीतयोः । शुचौ, हे. शुचौ दक्षे च चोक्षः स्यात्, त्रि.

चोड़. चोड़ः प्रावरणे भूम्नि देशभेदे, मे. चोड़ो देशविशेषे स्यात् चोड़ः प्रावरणान्तरे, वि. चोड़ः कञ्चु,कदेशयोः, हे.

चोद्य. चोद्यं स्यादद्भुते प्रश्ने चोदनार्हे तु वाच्यवत्, मे, वि.

चोद्यन्तु प्रश्ने प्रेर्येऽङ्क,तेऽपि च, हे.

चोर. चोरश्चौरसुगन्धयोः, वि. V. चौर.

चोल. चोलः कूर्पासके पुमान्। नपुंसकं तु वसने, मे. चोला कूर्पासके देशे, हे.

चोलकिन्. चोलकी तु करीरे स्यान् नारङ्गे किष्कुपर्वणि, वि, मे. चोलकी नागरङ्गे च करीरे किष्कुपर्वणि, हा. चोलकी तु नागरङ्गे किष्कु-पर्वकरीरयोः, हे.

चौर. चौरः पाटच्चरेऽपि स्यात् चौरपुष्पौषधावपि, मे. चौरो दस्युसुगन्धयोः, हे.

चौल. चौलं कर्मणि मुण्डने, हे.

च्युप. च्युपः पवनयुद्धयोः, वि.

छ. छाच्छादने स्त्रियां ख्याता निर्मलेऽन्यवदिष्यते, मे. एक-नेत्रश्च मुषली वामकूर्परगो द्युतिः। त्रिविन्दुकलया चारी च्छकारः श्लेष्मकाभिधः, मा.

छगल. छगलं नीलवस्त्रे ना च्छागे स्त्री वृद्धदारके, मे. छगल-श्छागे च्छगली च्छागमातरि। वृद्धदारकभेषजेऽच्छगलं नीलवाससि, वि. छगलश्छागे च्छगली वृद्धदारकभेषजे। छगलं तु नीलवस्त्रे, हे.

छत्र. छत्रा मिसावतिच्छत्रे कुस्तुम्बुरुशिलीन्ध्रयोः। नपुंसकश्चातपत्रे, मे. छत्रमातपवारणे। छत्रा मधुरिकायां स्यात् कुस्तुम्बुरुशिलीन्ध्रयोः, वि. छत्रं स्यादातपत्राणे च्छत्रा मधुरिकौषधौ। धान्याके च शिलीन्ध्रे च, हे.

छत्रभङ्ग. छत्रभङ्गोऽपि वैधव्ये स्वातन्त्र्यनृपनाशयोः, मे, वि. छत्र-भङ्गो नृपक्षये। स्वातन्त्र्ये विधवात्वे च, हे. वैधव्ये नृपनाशे च च्छत्र-भङ्गः प्रकीर्तितः, वि.

छद. छदः पलाशे गरुति ग्रन्थिपर्णतमालयोः, मे, वि. छदः पत्रे च ग्रन्थिपर्णतमालयोः, हे. पलाशे गरुति च्छदः, वि.

छदन. छदनं च दले पत्ने पिधाने, मे. छदनं पत्नपत्रयोः, वि. छदनं पर्णे गरुति, हे.

छद्मन्. छद्म व्याजापदेशयोः, मे. छद्म शाठ्यापदेशयोः, वि. छद्म शाठ्येऽपदेशेऽप्यतिकर्मणि, हे.

[illegible]

अभिप्रायवशौ च्छन्दौ, अ.

छन्दस्. छन्दः पद्ये च वेदे च स्वैराचाराभिलाषयोः, मे, वि. छन्दः पद्येच्छयोः श्रुतौ, हे. छन्दः पद्येऽभिलाषे च, अ. छन्दः पद्यश्रुतीच्छासु, त्रि.

छन्न. छन्नन्तु रहसि क्लीवं छादिते वाच्यलिङ्गवत्, मे. छन्नं रहश्छादितयोः, वि, हे.

छर्दन. छर्दनं वमने क्लीवं निम्बालम्बुषयोः पुमान्, मे. छर्दनोऽलम्बुषे निम्बे छर्दनं वमनान्तरे, वि. छर्दनोऽलम्बुषे निम्बे छर्दनं वमनेऽपि च, हे. अथालम्बुषे पुमान्। निम्बेऽपि छर्दनं वान्ते, त्रि. छर्दनोऽलम्बुषे निम्बे, शा.

छल. छलं स्खलितशाठ्ययोः, मे. छलं तु स्खलिते व्याजे, वि. छलं छद्मस्खलितयोः, हे, त्रि.

छल्ली. छल्ली वीरुधि सन्ताने वल्कले कुसुमान्तरे, मे, वि. छल्ली सन्तानवीरुधोः। वल्कले पुष्पभेदे च, हे.

छवि. छविः शोभारुचो र्योषित्, मे. छविः शोभारुचो र्मता, वि. छविस्तु रुचि शोभायाम्, हे.

छाया. छाया सूर्यप्रियाकान्तिप्रतिबिम्बार्कयोषितोः। पालनोत्कोचयोः कान्तिसच्छोभापंक्तिषु स्त्रियाम्, मे. छाया सत्रादातपाभावे प्रतिबिम्बार्कयोषितोः। पालनोत्कोचयोः कान्तिसच्छोभापंक्तिषु स्मृता, वि. छाया पंक्तौ प्रतिमायां अर्कयोषित्यनातपे। उत्कोचे पालने कान्तौ शोभायां च तमस्यपि, हे. छाया सूर्यप्रिया कान्तिः प्रतिबिम्बमनातपः,

अ. कान्यनातपयोश्छाया, अने.

छित्वर. छित्वरं छेदनद्रव्ये छित्वरो धूर्तवैरिणोः, वि. छित्वरो वैरिधूर्त्तयोः। छित्वरं छेदनद्रव्ये, हे.

छिदिर. छिदिरः पावके रज्जौ करवाले परश्वधे, मे, वि. छिदिरोऽग्नौ परश्वधे। करवाले च रज्जौ च, हे.

छिदुर. छिदुरश्छेदनद्रव्ये धूर्ते वैरिणि च त्रिषु, मे.

छिद्र. छिद्रं दूषणरन्ध्रयोः, मे. छिद्रं विवररन्ध्रवत्। गर्त्ते दोषे, हे. v. विवर.

छिन्न. छिन्नं छत्ते त्रिलिङ्गं स्यादृ गुडूच्यामपि योषिति, मे. छिन्नं भिन्ने तु वाच्यवत्। छिन्नाऽच्छतायां पुंश्चल्याम्, वि. छिन्ना स्यादच्छतेत्वरी। छिन्नं भिन्ने, हे.

छुप. छुपः स्पर्शनयोः, मे, वि.

छेक. छेको गृहाश्रितखगपक्षिणो नागरे त्रिषु, मे. छेको विदग्धे विश्वस्तखगनीड़जयोरपि, हे. छेको विदग्धे च्छेकश्च विश्वस्तखगपक्षिणोः, वि. छेकः षड़ङ्घ्रिवक्रयोः, हा. गृहासक्ते पक्षिमृगे च्छेको नागरिके त्रिषु, त्रि.

छेदन. छेदनं भिदि। कर्तने, मे. छेदनं कर्तने भेदे, वि. छेदनं कर्तने भिदि, हे.

ज. जो ना मृत्युञ्जये जन्यां तातमात्रे जनार्दने, मे. स्त्रियेगे जयन्तो जपजः शूली च चतुराननः। मणिबन्धगतो वामे जकारो जनकोत्तमः, मा.

जकुट. जकुटं वार्ताकुपुष्पे जकुटो मलये शुनि, मे. जकुटस्तु वार्ताकुकुसुमे शुनि। मलये, हे. जकुटो मलये ख्यातो वार्ताकुकुसुमे शुनि, वि.

जगत्. जगत् स्यात् पिष्टपे क्लीबं वायौ ना जङ्गमे त्रिषु। जगती भुवने क्ष्मायां छन्दोभेदे जनेऽपि च, मे. जगदाख्या स्मृता वाते विष्टपे जङ्गमेऽपि

च। जगती भुवने क्ष्मायां छन्दोभेदे जनेऽपि च, वि. ना वाते पिष्टपे जगत्, त्रि. जगल्लोकेङ्गवायुषु, हे. जगती छन्दसि चितौ। जम्बूवप्रे जने लोके, हे. जगती जगति छन्दोविशेषेऽपि चितावपि। जगदिङ्गेऽपि, श्र. जगती राजप्रधानलोकेऽपि, ह.

जगल. जगलो मदनद्रुमे। भेदके पिष्टमद्ये च पुंसि धूर्तेऽभिधेयवत्, मे. जगलः पिष्टमद्ये च भेदके मदनद्रुमे। कितवे, वि. जगलो मदनद्रुमे। भेदके कितवे पिष्टमद्ये, हे.

जघन. जघनं च स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे कटावपि, मे. जघनं च स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे कटीरके, वि. जघनं कटौ। स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे, हे.

जघन्य. जघन्यं मेहने क्लीबं चरमे गर्हितेऽन्यवत्, मे. जघन्यं चरमे शिश्ने जघन्यं गर्हितेऽन्यवत्, वि. जघन्यं शिश्ने गर्ह्येऽल्पे, हे. जघन्योऽन्त्योऽधमेऽपि च, श्र.

जघन्यज. जघन्यजः कनीयसि। वृषले, मे. जघन्यजोऽनुजे शूद्रे, वि, त्रि. जघन्यजोऽनुजन्मानि। शूद्रे च, हे.

जङ्गल. जङ्गलं निर्जनस्थाने त्रिलिङ्गं पिशितेऽस्त्रियाम्, मे. जङ्गलो जलनिर्मुक्तदेशे मांसे च जङ्गलम्, वि. जङ्गलो निर्जने देशे पिशितेऽपि, हे. जङ्गलो निर्जने देशे त्रिलिङ्गः पिशितेऽस्त्रियाम्, त्रि.

जटा. जटा लग्नकचे मूले मांस्यां शच्चे पुन जंटी, मे. जटा केशविकारे मांसिमूलयोः, हे. जटा लग्नकचे मूले शचमांसिकयो जंटी, वि. मूले लग्नकचे जटा, श्र.

जटाटङ्क. जटाटङ्को हरेऽपि च, श्रा.

जटायु. जटायुः पुंसि सम्पातेः कनीयसि च गुग्गुलौ, मे. जटायुर्गुग्गुलतरौ जटायु विहगान्तरे, वि. जटायु गुग्गुलो खगे, हे.

जटायुस्. जटायुः पुंसि सम्पातेः कनीयसि च गुग्गुलौ, मे.

जटिल. जटिला पिप्पलीमांस्यो र्जटायुक्ते तु वाच्यवत्, मे. जटि-

लस्तु जटायुक्ते जटिला मांसिकौषधौ, वि. जटिलो जटी। जटिला तु मांसिकायाम्, हे.

जठर. जठरो न स्त्रियां कुक्षौ वृद्धकर्कटयोस्त्रिषु, मे. कुक्षौ वृद्धे च जठरम्, वि. जठरः कुक्षिवृद्धयोः। कठिने च, हे. जठरः कठिनेऽपि स्यात्, अ.

जड़. जड़ा स्त्रियाम्। शूकशिम्बयां हिमग्रस्तमूकाप्रज्ञेषु तु त्रिषु, मे. जड़ो मूर्खो हिमग्रस्ते शूकशिम्बयां जड़ा मता, वि. जड़ो मर्खे हिमाघाते जड़ा स्याच्छूकशिम्बिका, हे.

जतुक. जतुकाऽजिनपत्रायां जतुकं हिङ्गुलाक्षयोः, मे, वि. जतुकं हिङ्गुलाक्षयोः। जतुका चर्मचटका, हे. लाक्षाऽपि जतुका प्रोक्ता, श.

जन. जनो लोके महर्लोकात् परलोके च पामरे। जनी सीमन्तिनीवध्वोरुत्पत्तावौषधीभिदि, मे. जनो लोके जगद्भेदे पृथग्जने। जनी स्नुषावनितयोः, हे. जनो लोके महर्लोकात् परलोके च पामरे। जनी सीमन्तिनीवध्वोरुत्पत्तौ च जनिर्मता, वि.

जनक. जनकः पितृभूपयोः, हे. जनकः पितृराजर्ष्योः, वि. जनकः पितृभूभुजोः, मे.

जनन. जननी तु दयामात्रो र्जननं वंशजन्मनोः, मे.

जनपद. भवेज्जनपदो जानपदोऽपि जनदेशयोः, मे. भवेज्जनपदो देशे जने जानपदोऽपि च, वि. जनपदः स्यात् पुनर्जनदेशयोः, हे. देशे जने जनपदः, त्रि.

जनि. V. जन.

जन्य. जन्यं हट्टे परीवादे संग्रामे च नपुंसकम्। जन्या मातृवयस्यायां जन्यः स्याज्जनके पुमान्। त्रिषूत्पाद्यजनित्रोश्च नवोढाज्ञातिभृत्ययोः। वरस्निग्धे, मे. जन्यं हट्टे परीवादे संयुगे जनके पुनः। जन्यः स्यात् जननीये च जन्या मातृसखीमुदोः। जन्यो वरवधूज्ञातिप्रियभृत्यहितेऽपि च, वि. जन्यं स्याज्जनवादेऽपि, अ. युद्धे हट्टे च जन्यं स्यात्, त्रि.

जन्यो जामातृवत्सले। जनके जननीये च नवोढानुचरादिषु। जन्यं कौलीने युद्धे जन्यो मातृसखीमुदोः, हे.

जन्यु. अथ जन्युः स्यात् पुंसि प्राण्यग्निधातृषु, मे. जन्युः प्राण्यग्निधातृषु, वि. जनुत्रः सत्राज्जन्तुमात्रे च पावके परमेष्ठिनि, हे.

जम्बाल. जम्बालः शैवले पङ्के, मे. जम्बालं शैवले पङ्के, वि. जम्बालं कर्दमे शैवलेऽपि च, हे. जम्बालौ पङ्कशैवलौ, त्रि.

जम्बीर. जम्बीरः प्रस्थपुष्पे सत्रात् पुंसि दन्तशठद्रुमे, मे. जम्बीरं प्रस्थपुष्पाख्यशाके दन्तशठेऽपि च, वि. जम्बीरः प्रस्थपुष्पाख्यशाके दन्तशठद्रुमे, हे.

जम्बुक. जम्बुकः फेरवे नीचे पश्चिमाशापतावपि, मे. जम्बुकः श्वापदे नीचे प्रतीचीदिक्पतावपि, वि. जम्बुको वरुणे फेरौ, हे. जम्बुकौ क्रोष्टुवरुणौ, श्व.

जम्बू. जम्बूः सत्रात् पादपान्तरे। तथा सुमेरुसरिति द्वीपभेदेऽपि च स्त्रियाम्, मे. जम्बूः सुमेरुसरिति द्वीपद्रुमविशेषयोः, वि. जम्बूर्मेरुतरङ्गिण्यां द्वीपवृक्षविशेषयोः, हे.

जम्बूल. जम्बूलस्तु पुमान् जम्बूविटपे क्रकचच्छदे, मे. जम्बूलो जम्बूविटपे जम्बूलः क्रकचच्छदे, वि. जम्बूलः क्रकचच्छदे। जम्बूद्रुमे, हे.

जम्भ. जम्भो दैत्यान्तरे दन्ते जम्बीरे भक्षणेऽपि च, वि, मे. जम्भः सत्राद्दानवान्तरे। दन्तभोजनयोरंशे हने जम्बीरतूणयोः, हे. अथ दानवे। जम्बीरे व्यवहारे च जम्भो दन्तेऽपि चेष्यते, त्रि.

जम्भल. जम्भलः पुंसि जम्बीरे बुद्धदेवान्तरेऽपि च, मे. जम्भलो देवताभेदे जम्बीरेऽपि च जम्भलः, वि, जम्भलः। जम्बीरे देवताभेदे, हे. जम्बीरे देवभेदेऽपि जम्भलः, त्रि.

जय. जयो जयन्ते विजये जया दुर्गाग्निमन्थयोः। जयन्तीतिथिभेदोमासखीपथ्यासु च स्मृता, वि. जयो जयन्ते विजये जयोमातत्सखी तिथिः। पथ्या जयन्त्यग्निमन्थः, हे. जया जयन्तीतिथिभित्पथ्योमातत्सखीषु च। अग्निमन्थे ना जयन्ते विजये च युधिष्ठिरे, मे.

जयन. जयनं स्यात् तुरङ्गादिसन्नाहे विजयेऽपि च, मे, वि. जयनं विजयेऽश्वादिसन्नाहे, हे.

जयन्त. जयन्तौ रुद्रभिन्नौ गौरीन्द्रपुत्रीपताकयोः। पुमान् ऐन्द्री रुद्रे भीमे, मे. जयन्तावैन्द्रिगिरिशौ जयन्ती,तापताकयोः। जीवन्त्या-मिन्द्रपुत्र्यां च, हे. जयन्तः शङ्करेऽपि स्यात् जयन्तः पाकशासनौ। जयन्ती पादपे गौर्यामिन्द्रपुत्रीपताकयोः, त्रि. जयन्ती नगरी प्रोक्ता जयन्ती चटकानुजा। जयन्त्योषधिभेदः स्यात् जयन्ती शक्रसम्भवा, श्वे.

जरठ. जरठः कर्कशे पाण्डौ जरठः कठिनेऽन्यवत्, वि. जरठः कर्कशे जीर्णे, हे. जरठः कर्कशे पाण्डौ कठिनेऽभिधेयवत्, मे. जरठ कठिने प्रोक्तः प्राज्ञैः परिणतेऽपि च, श.

जरण. जरणं जीरकेऽजाजिहिङ्गु,सौवर्चलेऽपि च, मे. [जरणं जीरकाजाजिहिङ्गु,सौवर्चलेष्वपि, वि. जरणो रुचके हिङ्गौ जीरके कृष्ण जीरके, हे.

जरायु. जरायुरपि तत्वज्ञिराले (=जटायौ) गर्भाशये पुमान्, मे.

जर्जर. जर्जरं शैवले शक्रध्वजे लिङ्गु जरातुरे, मे. जर्जर स्याद् वासवध्वजजीर्णयोः, हे. जर्जरो वाच्यवत् जीर्णे जर्जरं वासवध्वजे, वि.

जर्जरीक. जर्जरीकं बहुच्छिद्रे जरातुरेऽपि वाच्यवत्, मे. जर्जरीकं बहुच्छिद्रे जर्जरीकं जरातुरे, वि. जर्जरीकं जरातुरे। बहुच्छिद्रेऽपि, शं

जर्ण. जर्णश्चन्द्रे च वृक्षे च, मे, वि. जर्णो जीर्णद्रुमेन्दु,षु, हे.

जल. जलं गोकलने नीरे ह्रीबेरेऽप्यन्यवत् जड़े, मे. जलं गोकलने नीरे ह्रीबेरे च जड़ेऽन्यवत्, वि. जलं गोकलने जड़े। ह्रीबेरे अब्,नि, हे.

जलकरङ्क. अथो जलकरङ्कः स्यात् नालिकेरफलेऽब्ज,जे। घन जललतायाञ्च वारिवाहे च कीर्त्तितः, मे. जलकरङ्कः स्याद्वोधे नारिकेरतरोः फले। शङ्खे, हे. अथो जलकरङ्कः स्यात् नारिकेलफलेऽब्ज,

शङ्खे जललतायां च वि. कञ्चौ जलकरङ्कः सदान् नारिकेलफलेऽपि च, त्रि.

जलकूपी. जलकूपी कूपगर्त्ते पुष्करिण्याञ्च योषिति, मे. जलकूपी कूपगर्त्ते पुष्करिण्याञ्च कथ्यते, वि, जलकूप्यन्ध,गर्भके । सरस्याम्, हे.

जलगुल्म. जलगुल्मो जलावर्त्ते कच्छपे जलचत्वरे, वि, मे, हा. जलगुल्मो जलावर्त्तेऽम्बु,चत्वरे कमठे, हे.

जलज. जलजं कमले शङ्खे, मे, हे. जलजं शङ्खपद्मयोः, वि, त्रि.

जलतापक. जलतापक इल्लिशकाकाचीशफरयोश्च पुंसि स्यात्, मे. कथ्यते जलतापकः। काकाचीराजसफरमत्स्ययोः, वि.

जलद. जलदो मुस्तके मेघे, मे, हे. जलदो मुस्तकेऽम्बुदे, वि.

जलरुण्ड. जलरुण्डो जलावर्त्ते पयोरेणौ भुजङ्गमे, मे, वि. जलरुण्डः पयोरेणौ जलावर्त्ते भुजङ्गमे, हे.

जलविल्व. जलविल्वः कर्कटे स्यात् पञ्चाङ्गे जलचत्वरे, मे. जलविल्वस्तु पञ्चाङ्गे कर्कटे जलचत्वरे, वि. जलविल्वस्तु कर्कटे । जलचत्वरपञ्चाङ्गे, हे. जलविल्वः कर्कटके पञ्चाङ्गे जलवल्कले, हा.

जलशूचि. जलशूचिः कङ्के लोटिमत्स्यशृङ्गाटयोरपि । शिशुमारे च पुंलिङ्गः जलौकायान्तु योषिति, मे. जलशूचि र्जलौकसि । शृङ्गाटे शिशुमारे च कङ्के लोटिभषेऽपि च, वि. जलशूचिः शिशुमारे लोटिमत्स्ये जलौकसि । काकशृङ्गाटयोश्चापि, हे. जलशूचि र्जलौकाऽपि, हा.

जलाञ्चल. जलाञ्चलं स्रोतो वारिनिर्गमे शैवलेऽपि च, मे, वि. जलाञ्चलं तु शैवाले स्रोतश्च जलनिर्गमे, हे.

जलाटन. जलाटनो लोहपृष्ठे जलौकायां जलाटनी, मे, वि. जलाटनः कङ्कखगे जलाटनी जलौकसि, हे.

जलाशय. जलाशयो जलाधारे स्यादुशीरे नपुंसकम्, मे. जलाशयमुशीरे च जलाधारे जलाशयः, वि. जलाशयमुशीरे स्याज्जलाशयो

जलाश्रये, हे.

जलेन्द्र. जलेन्द्रः पुंसि वरुणे जम्भले च महोदधौ, मे. जलेन्द्रो वरुणेऽम्बुधौ। जम्भले च जलेन्द्रः स्यात्, वि. जलेन्द्रो जम्भलेऽम्भोधौ वरुणेऽपि च, हे.

जव. जवो वेगवति त्रिषु। पुंलिङ्गस्तु भवेद्वेगे चोड्रपुष्पे जवा स्मृता, मे. जवः स्याद् वेगवेगिनोः। जवोड्रपुष्पे, हे. जवो वेगिनि वेगे स्याद् ओड्रपुष्पे जवा मता, वि.

जवन. जवनन्तु स्याद्वेगेऽपि हये ना वेगिनि त्रिषु, मे. जवनो देशभेदे स्याद् वेगवेगाधिकाश्वयोः। जवन्योषधिभेदे स्याद् वाचयवद् वेगिनि स्मृतः, वि. जवनो वेगिवेगयोः। देश्यश्वे नीवृति जवन्यपथ्यामोषधीभिदि, हे. जवनो देशवेगिनोः, त्रि. v. यवन.

जसुरि. जसुरिः पावके पवौ, वि.

जह्नु. जह्नुः स्यात् पुंसि राजर्षिभेदे च मधुसूदने, मे.

जाङ्गल. जाङ्गली शूकशिम्ब्यां स्त्री जाङ्गलो ना कपिञ्जले, मे. जाङ्गली स्यूकशिम्ब्यां स्यात् जाङ्गलस्तु कपिञ्जले। जाङ्गलः स्यात् कपिञ्जले जाङ्गली तु स्यूकशिम्ब्याम्, हे.

जाङ्गुल. जाङ्गुली विषविद्यायाम् जाङ्गुलं जालिनीफले, मे, वि. जाङ्गुलं जालिनीफले। जाङ्गुली विषविद्यायाम्, हे.

जात. जातं व्यक्तौघजन्मसु। क्लीवं त्रिलिङ्गमुत्पन्ने, मे. जातं व्यक्तौघजन्मसु, त्रि. जातं जातप्रौघजन्मसु, वि. जातं जातप्रौघजनिषु, हे.

जाति. जातिः स्त्री गोत्रजन्मनोः। अश्मन्तिकामलक्योश्च सामान्यच्छन्दसोरपि। जातीफले च मालत्याम्, मे. जातिश्छन्दसि सामान्ये मालत्यां गोत्रजन्मनोः। जाति जातीफले धात्र्यां चुल्लीकम्पिल्लयोरपि, वि. जातिः सामान्यगोत्रयोः। मालत्यामामलक्यां च चुल्ल्यां कम्पिल्लजन्मनोः। जातीफले च्छन्दसि च, हे. जातिः सामान्यजन्मनोः, श्र. जातिश्छन्दसि मालत्यां चुल्ल्यां जातीफले कुले, त्रि. जातिः स्यात् सहजाख्यानं मालती

जातिरुच्यते । गोत्रादिकस्य जातिः स्यात् जातिं वेत्तीति कथ्यते, अने.

जातु. जातु शब्दे विगर्हणे । कदाचिदर्थेऽपि, मे.

जात्य. कुलीनश्रेष्ठयो र्जात्यम्, ह.

जानपद. V. जनपद.

जामातृ. जामाता दुहितुः पत्यौ सूर्यावर्त्ते धवे पुमान्, मे. जामाता वल्लभे सूर्यावर्त्तेऽपि दुहितुः पत्यौ, वि. जामाता दुहितुः पत्यौ। सूर्यावर्त्ते वल्लभे च, हे. सूर्यावर्त्तेऽपि जामाता, त्रि.

जामि. जामिः स्वसृकुलस्त्रियोः, वि, हे, श. जामिः कुलवालिकायां च, ह. V. यामि.

जायानुजीविन्. जायानुजीवी पुंसि स्यात् नटे च बकपक्षिणि, मे. जायानुजीवी तु नटे दुर्गताश्विनयो र्बके, वि. अथ जायानुजीविनः। बकाश्विननटदुःस्थाः, हे.

जार. जारो स्यादौषधीभेदे स्त्रियाश्चोपपतौ पुमान्, मे. जारो स्यादौषधीभेदे जारस्तूपपतावपि, वि. जारस्तूपपतौ जार्योषधी-भिदि, हे.

जाल. जालं गवाक्ष आनाये क्षारके दम्भदन्त्रयोः। जालो नीपद्रुमे जाली पाटलिकौषधौ स्त्रियाम्, मे. जालं समूह आनायगवाक्षक्षारकेष्वपि, अ. जालं दम्भेऽपि, त्रि. जालं कपटेऽप्युदाहृतम्, रु. जालं गवाक्ष आनाये कोरके दम्भदन्त्रयोः। जालो नीपद्रुमे जाली कोशातक्यामुदाहृता, वि. जालन्तु गवाक्षे क्षारके गणे। दम्भानाययो र्जालो नीपे जाली पटोलिका, हे.

जालक. जालकं कोरके दम्भे कुलायानाययोरपि। न पुंसि मोचकफले स्त्रियान्तु वसनान्तरे। गिरिसारजलौकायामपि स्याद् विधवास्त्रियाम्। भटानामश्मरचिताङ्गरक्षिणत्रां च जालिका। जालिको वाचत्रवञ्चामजालिजालोपजीविनोः, मे. जालिका जालिनीफले। भटानामश्मरचिताङ्गरक्षिणयाञ्च जालिका। गिरिसारे जलौकायामपि स्याद्वि-

श्वास्त्रियाम्। जालिकः पुनरुद्दिष्टो ग्रामकूटे च धीवरे, वि. जालकं कोरके प्रोक्तं कुलाये जालिनीफले। आनाये दम्भभेदे च वस्त्रभेदे च जालिका, वि. जालिका वस्त्रभित् कूटहृत्कैवर्त्तौ च जालकौ, त्रि.

जाल्म. जाल्मः स्यात् पामरे क्रूरे पुंस्यसमीक्ष्यकारिणि, मे. जाल्मः स्यात् पामरे क्रूरे जाल्मोऽसमीक्ष्यकारिणि, वि. जाल्मस्तु पामरे। असमीक्ष्यकारिणि च, हे.

जाहक. जाहको घोङ्कमार्जारखट्वाकारुशिण्डकासु च, मे, वि. घोङ्के कारुशिण्डकायाञ्च जाहकध्वनिरिष्यते, हा.

जिगत्नु. जिगत्नुः पुंसि जन्तौ वैश्वानरेऽपि च, मे. जिगत्नुरग्नौ जन्तौ च, वि.

जिगीषा. जिगीषा जेतुमिच्छायां व्यवसायप्रकर्षयोः, मे, वि. जिगीषा तु जयस्पृहा। व्यवसायः प्रकर्षश्च, हे.

जिन. जिनोऽर्हति च बुद्धे च पुंसि स्याज्जित्वरे त्रिषु, मे. जिनः स्यादतिवृद्धे च बुद्धे चार्हति जित्वरे, वि. जिनोऽर्हद्बुद्धविष्णुषु, हे. बुद्धे जिनो जित्वरे च, त्रि. वीतरागो जिनः प्रोक्तो जिनो नारायणः स्मृतः। कन्दर्पोऽपि जिनश्चैव जिनः सामान्यकेवली, अने.

जिष्णु. जिष्णुर्ना वासवेऽर्जुने। जित्वरे वाच्यवत्, मे. जिष्णुः शक्रे धनञ्जये। जित्वरे च, वि. जिष्णुः शक्रेऽर्जुने विष्णौ जित्वरेऽर्के वसुष्वपि, हे. जेतरीन्द्रेऽर्जुने जिष्णुः, त्रि.

जिह्म. जिह्मस्तु कुटिले मन्दे क्लीवं तगरपादपे, मे. जिह्मस्तु कुटिले मन्दे जिह्मस्तगरपादपे, वि. जिह्मः कुटिले मन्दे च जिह्मं तगरपादपे, हे. जिह्मस्तु कुटिलेऽलसे, अ. जिह्मः स्यात् कुटिले मन्दे, त्रि.

जिह्मग. जिह्मगोऽहौ च मन्दगे, मे. जिह्मगो मन्दगे सर्पे, हे, वि.

जिह्वा. जिह्वा तु वाचि ज्वालारसज्ञयोः, हे.

जिह्वाप. जिह्वापः शुनि मार्जारे, मे, त्रि. जिह्वापः शुनि मार्जारे व्याघ्रचित्रकयोरपि, वि. जिह्वापस्तु शुनि व्याघ्रे द्वीपिविड़ालयोः, हे. जिह्वापो दृषदंशे स्यादिन्द्रमस्तकामुके, ह्रा.

जीमूत. जीमूतोऽद्रौ भृतिकरे देवताड़े पयोधरे, मे. जीमूतः स्याद्भृतिकरे शक्रेऽद्रौ घोषके घने, वि. जीमूतो वासवेऽम्बुदे। घोषकेऽद्रौ भृतिकरे, हे. जीमूतौ मेघपर्वतौ, धने. जीमूतं पर्वतेऽपि कथयन्ति, ह.

जीर. जीरस्तु जरणे खड्गे, मे. जीरः खड्गे वणिग्द्रव्ये, वि. जीरस्त्वजाजखां खड्गे च, हे.

जीर्ण. जीर्णं परिपक्वपुराणयोः, मे. जीर्णं पक्के पुराणे च, वि.

जीव. जीवः प्राणिनि हस्तौ च ह्वभेदे वृहस्पतौ। जीवा जीवन्तिकामौर्वीवचाशिञ्जितभूमिषु। न स्त्री तु जीविते, मे. जीवः स्यात् त्रिदशाचार्ये द्रुमभेदे शरीरिणि। जीवितेऽपि च जीवा तु वचायां धनुषो गुणे। शिञ्जिते क्षितिजीवन्त्यो हस्तौ, हे. जीवोऽस्त्री जीविते पुंसि गुरुजन्त्वोः स्त्रियां गुणे, त्रि. जीवो द्दक्षभेदे स्यात् जीवः प्राणिनि गीष्पतौ। जीवा जीवन्तिकाभूम्यो मौर्वीशिञ्जितवृत्तिषु। वचायामपि जीवा स्यात् जीवं जीवा च जीविते, वि.

जीवक. जीवकः प्राणके पीतशालक्षपणयोरपि। कूर्चशीर्षेऽपि पुंसि स्यादाजीवे जीविका मता। त्रिषु सेविनि वृद्ध्याजीवविनोराहितुण्डिके, मे. जीवकः पीतशाले स्यात् क्षपणे वृद्धिजीविनि। सेविनि प्राणकेऽप्याहितुण्डिके पादपान्तरे। आजीवे जीविकामाहुर्जीवन्त्यामपि कुत्रचित्, वि. जीवको वृद्धिजीविनि। क्षपणे प्राणके पीतसालसेवकयोर्द्रुमे। व्यालग्राहे जीविका तु जीवन्त्यां वर्त्तनेऽपि च, हे.

जीवञ्जीव. जीवञ्जीवश्चकोरे स्याद् द्रुमभेदेऽपि पुंस्ययम्, मे. जीवञ्जीवश्चकोरे स्याद्द्रुमपक्षिविशेषयोः, वि. जीवञ्जीवः खगान्तरे। द्रुमभेदे चकोरे च, हे.

जीवद. जीवदो वैद्यविद्विषोः, मे, वि. जीवदो रिपुवैद्ययोः। ग्रन्थिपर्णे, हे.

जीवन. जीवनं वर्त्तने नीरप्राणधारणयोरपि। जीवनी जीवना चापि जीवन्तीभेदयोः क्रमात्, मे. जीवनं वर्त्तने नीरे पुत्रजीवे तु जीवनः। जीवनी जीवना चेति जीवन्तीभेदयोः क्रमात्, वि. जीवनस्तु पुत्रजीवे जीवनं वृत्तिवारिणोः। स्त्र्याञ्जीवना तु मेदायां जीवनी तु मधुस्रवा, हे. जीवनं वर्त्तनाम्भसोः, त्रि.

जीवन्तिका. जीवन्तिका गुडूच्याञ्च जीवाख्यशाकवन्द्योः, मे. जीवन्तिकापि जीवाख्यशाकवन्दागुडूचिषु. वि.

जीवन्ती. जीवन्ती जीवनीशस्यो गुडूचीवन्द्योरपि, मे. जीवन्ती जीवनीशस्यो गुडूचिवन्द्योरपि, वि. जीवन्ती शमिवन्द्योः। जीवन्त्यां च गुडूच्यां च, हे.

जीवपुष्प. जीवपुष्पन्तु दमनके फणिज्जके, हे.

जीवातु. जीवातुरस्त्रियां भक्ते जीविते जीवनौषधौ, मे. जीवातु जीविते भक्ते जीवातु जीवनौषधे, वि. जीवातु जीवनौषधे। जीवितेऽपि, हे.

जीवितेश. जीवितेशो यमे पुंसि त्रिषु स्त्र्यात् जीवितेश्वरे, मे. जीवितेशो यमे कान्ते जीवातौ जीविताधिपे, वि. जीवितेशः प्रिये यमे। जीवितस्वामिजीवात्वोः, हे. जीवितेशो यमे नाथे, त्रि.

जुष्ट. जुष्टन्तु क्लीवमुच्छिष्टे सेविते वाच्यलिङ्गकम्, मे.

जुहुराण. जुहुराणोऽपि चाध्वर्य्यावपि स्त्र्यात् जातवेदसि, मे. जुहुराणोऽनलेऽध्वर्य्यौ, वि. जुहुराणोऽध्वर्य्युवक्रयोः, हे.

जू. जूस्त्वरागमने प्रोक्ता सामान्यगमने स्त्रियाम्। जूराकाशे सरस्वत्यां पिशाच्यां जवने स्त्रियाम्, मे. जूराकाशे सरस्वत्यां पिशाच्यां जवनेऽपि च, वि, हे.

जृम्भा. जृम्भा विकाशजृम्भणयोस्त्रिषु, मे. जृम्भा जृम्भे विकाशे

च, वि. जृम्भा जृम्भणे विकाशे, हे.

जृम्भित. जृम्भितं करणे स्त्रीणामीहास्फुटितयोरपि, मे, वि. जृम्भितं तु विचेष्टितप्रवृद्धयोः। जृम्भायां स्फुटिते चापि, हे.

जैवातृक. जैवातृकः पुमान् सोमे दीर्घायुःकृशयोस्त्रिषु, मे. जैवातृकः स्याद्रजनीकरे। कृशायुष्मद्भेषजेषु, हे. जैवातृकः कृशे चन्द्रे भैषजायुष्मतोरपि, वि. जैवातृकः शशाङ्केऽपि, अ. जैवातृकः कृशे चन्द्रे दीर्घायुषि च सत्रिषु, त्रि.

जोषम्. जोषम् सुखे प्रशंसायां तूष्णीं लङ्घनयोरपि, मे, वि. जोषं सुखे स्तुतौ। मौनलङ्घनयोश्चापि, हे. तूष्णीमर्थे सुखे जोषम्, अ.

ज्ञ. ज्ञो ब्रह्मबुधविद्वत्सु, मे. ज्ञो विरिञ्चे बुधे सौम्ये, वि. ज्ञः सम्राड् विचक्षणे पद्मासने चाङ्गरसायनौ, हे.

ज्ञाति. ज्ञातिस्तातसगोत्रयोः। पुमान्, मे. ज्ञातिः सगोत्रे पितरि, वि. ज्ञातिः पितृसगोत्रयोः, हे.

ज्ञानिन्. ज्ञानी स्यात् पुंसि दैवज्ञे ज्ञानयुक्तेऽन्यलिङ्गकः, मे.

ज्या. ज्या मातरि वसुधायां मौर्व्याम्, मे. ज्या मौर्वीमातृभूमिषु, वि. ज्या तु मातरि क्ष्मामौर्व्योः, हे. ज्या स्यान्मौर्व्यां चितावपि, त्रि.

ज्यानि. ज्यानि र्जीर्णे च हानौ च तटिन्यामपि योषिति, मे. ज्यानि र्हानौ स्रवन्त्यां च, वि.

ज्यायस्. ज्यायो वृद्धेऽतिप्रशस्ते, मे. ज्यायान् वृद्धे च शस्ते च, वि. ज्यायान् वृद्धे प्रशस्ते च, हे. (अतिशये) वृद्धप्रशस्ययो ज्यायान्, अ.

ज्येष्ठ. ज्येष्ठः श्रेष्ठे चातिवृद्धे त्रिषु मासान्तरे पुमान्। ज्येष्ठा तु गृहगोधाख्यजन्तुनक्षत्रभेदयोः, मे. ज्येष्ठः श्रेष्ठेऽतिवृद्धे च ज्येष्ठो मासान्तरेऽपि च। गृहगोधर्क्षयो र्ज्येष्ठा, वि. ज्येष्ठः स्यादग्रजे श्रेष्ठे मासभेदातिवृद्धयोः। ज्येष्ठा भे गृहगोधायाम्, हे. त्रिषु ज्येष्ठोऽतिप्रशस्तेऽपि, अ. ज्येष्ठो मासि च वृद्धे च। ज्येष्ठा च गृहगोधिका, त्रि.

ज्योतिस्. ज्योतिरग्नौ दिवाकरे। पुमान् नपुंसकं दृष्टौ स्यान्नक्षत्रप्रकाशयोः, मे. ज्योतिः प्रकाशे दृशि तारकासु ज्योति दिनेशानलयोरपि स्यात्, वि. ज्योति वह्निदिनेशयोः। प्रकाशे दिशि नक्षत्रे, हे. ज्योति र्भद्योतदृष्टिषु, श. दीप्तौ दृष्टौ च तारासु ज्योतिः शब्दो नेगद्यते, अने. चक्षुषि ज्योतिः, रु.

ज्योत्स्ना. ज्योत्स्ना चन्द्रातपेऽपि स्यात् ज्योत्स्नायुक्तनिशि स्मृता। ज्योत्स्नी पटोलिकायां स्यात् ज्योत्स्नायुक्तनिशि स्त्रियाम्, मे. ज्योत्स्ना स्याज्ज्योतिःसंयुक्तनिशि चन्द्रातपेऽपि च। ज्योत्स्नी पटोली-ज्योत्स्नावन्निशोः, हे. ज्योत्स्नी पटोलिकायां स्यात् ज्योत्स्नायुक्तविभावरी। ज्योत्स्ना सचन्द्रनक्षत्ररात्रौ चन्द्रातपेऽपि च, वि.

ज्वलित. ज्वलितं दग्ध उज्ज्वले, मे. ज्वलितं भास्वरे दग्धे, वि. ज्वलितौ दग्धभास्वरौ, हे.

झ. झो झण्टीशे सुरगुरौ दैत्यराजे ध्वनावपि, मे. स्थितिः प्राची तथाजेशो वामाङ्गुलितलस्थितः। स्वस्तिकः स्थाणुसंज्ञश्च झकारो जान्तसंज्ञकः, मा.

झञ्झा. झञ्झा वाते तारवायौ नष्टेऽपि कीर्त्यते बुधैः। झञ्झा ध्वनिविशेषे च स्यादम्बुकणवर्षणे, मे. झञ्झा ध्वनिविशेषेऽपि झञ्झाणुजलवर्षणे, वि.

झर्झर. झर्झरः स्यात् कलियुगे वाद्यभाण्डे नदान्तरे, मे. झर्झरस्तु कलियुगे वाद्यभाण्डे नदान्तरे, वि. झर्झरो वाद्यभाण्डे कलियुगे, हे. नदप्रभेदे वादित्र च झर्झरः, त्रि.

झला. झला स्यादातपस्योर्मौ दुहितर्यपि च स्त्रियाम्, मे. झला दुहितरि स्मृता। आतपोर्मिषु लुकायां झाली क्वापि विलोक्यते, वि. झला पुत्र्यामातपोर्मौ, हे. झलाऽतपोर्मि र्दुहिता, त्रि.

झल्लरी. झल्लरी झिल्लरी च द्वे हुडुक्के बालकुन्तले, मे. झल्लरीवत्तु झिल्लरी। वाद्यभेदे केशचक्रे, हे. झल्लरी झिल्लरी च द्वे हुडुक्के बालचक्रके, वि.

झष. झषा नागबलायां स्त्री तापमत्स्याटवीषु ना, मे. झष नागबलायां स्त्राद्, वैसारिणि झषो मतः, वि. झषस्तु, मकरे वने। स्त्री झषा पुनः नागबलायाम्, हे.

झाट. झाटो निकुञ्जे कान्तारे व्रणादीनाञ्च मार्जने, मे. झाटो व्रणादिसंमार्ष्टौ कुञ्जकान्तारयोरपि, हे. झाटो निकुञ्जे कान्तारे व्रण संमार्जनेऽपि च, वि.

झाली. v. झला.

झिञ्झिम. वनदावेऽपि झिञ्झिमः, द्वा.

झिल्लरी. v. भल्लरी.

झिल्लिका, झिल्लीका. झिल्लिकोद्वर्त्तनपटे स्त्रियां द्योते च झिल्लिका आतपस्य रुचौ झिण्ट्याम्, मे. झिल्लीका झिल्लिकाऽपि च। विलेपनमले झिल्ल्यामातपस्य रुचि स्मृता, वि. झिल्लीका झिल्लिकावत् स्त्राच्चीर्यां रुच्यातपस्य च। विलेपनस्य च मले, हे.

झिल्ली. झिल्ली चीर्य्यातपरुचो वर्त्त्यामुद्वर्त्तनांशुके, मे. झिल्ली स्त्रादातपरुचि वर्त्त्यामुद्वर्त्तनांशुके, वि. झिल्ली ह्युद्वर्त्तनांशुके। वर्त्त्यातपरुचोश्चीर्य्याम्, हे.

झूणि. झूणिः क्रमुकभेदेऽपि दुष्टदैवश्रुतौ स्त्रियाम्, मे. झूणिः क्रमुकभेदेऽपि दुष्टदैवश्रुतावपि, वि. झूणिः क्रमुकभेदे स्त्राद् दुष्टदैवश्रुतावपि, हे. झूणिः कठिनपूगयोः, त्रि.

ञ. ञः पुमान् स्त्रात् बलीवर्द्दे शुक्रे वाममतावपि, मे. वामाङ्घ्र्यग्रतः सिञ्चिरङ्कुशी सर्वसंज्ञकः। मातङ्गो ह्यनुगासनश्च ञकारश्च निरञ्जनः, मा.

ट. टः पुमान् वामने पादे निःस्वनेऽपि क्वचिन्मतः, मे. जरा सुकुन्दः सोमेशः दक्षपादादिगोमुखः। गजाङ्कुशश्च बालेन्दुः अस्ततादाष्टकः स्मृतः, मा.

टगर. टगरष्टङ्कणक्षारे हेलाविभ्रमगोचरे। नाऽन्यवत् केकराक्षे

स्यात्, मे. टगरष्टङ्कणक्षारे हेलाविभ्रमगोचरे। वाचत्रवत् केकराक्षे तु, वि. टगरष्टङ्कणे केकराक्षके, हे.

टङ्क. टङ्को नीलकपित्थे च खनित्रे टङ्कणे स्त्रियाम्। जङ्घायां स्त्री पुमान् कोपे कोशासिग्रावदारणे, मे. टङ्को नीलकपित्थेऽसिकोषे कोपेऽश्मदारणे। मानान्तरे खनित्रे च जङ्घायां टङ्कणेऽपि च, हे. टङ्कः कपित्थभेदे स्यान्मानान्तरखनित्रयोः। कोपेऽसिकोषे जङ्घायां टङ्कणे ग्रावदारणे, वि. जङ्घायामद्रिभित्तौ च खनित्रे ग्रावदारणे। कपित्थे चास्त्रियां टङ्कः, त्रि. टङ्कः स्यादभिमाने प्रस्तरघटनोपकरणेऽपि च, ह.

टङ्कार. टङ्कारो विस्मये पुंसि प्रसिद्धौ शिञ्जिनीध्वनौ, मे. टङ्कारः शिञ्जिनीध्वनौ। विस्मये च प्रसिद्धौ च, वि. टङ्कारो ज्यारवेऽद्भुते। प्रसिद्धौ च, हे. अथ गुणध्वनौ। प्रसिद्धावपि टङ्कारः, त्रि.

टङ्ग. टङ्गोऽस्त्री स्यात् खनित्रके। खड्गभेदे च जङ्घायाम्, मे. टङ्गः खनित्रे जङ्घासेत्राः, हे. टङ्गः कृपाणभेदे स्यात् जङ्घायाञ्च खनित्रके, वि.

टट्टरी. टट्टरी स्यान्मृषावादे लम्पापटहवाद्ययोः, मे, वि. टट्टरी त्वनृताख्याने लम्पापटहवाद्ययोः, हे.

टार. टारो लङ्गतुरङ्गयोः, हे, वि, मे.

टुण्टुक. टुण्टुकः शोणकाल्पयोः, मे. टुण्टुकावल्पशोणकौ, त्रि. टुण्टुकः शोणके क्रूरे, वि.

ठ. लाङ्गलीशो नन्दजश्च पालिनी च कमण्डलुः। दक्षजानुगतः स्थायी ठकारः स्थविरः स्मृतः, मा. ठो मण्डले चन्द्रबिम्बे शून्ये च लोकगोचरे, मे.

ड. नन्दी चान्ति दीरकश्च डामरो दक्षगुल्फगः। व्याघ्रपादः शुभाङ्गिश्च डकारस्तोमरो मतः, मा. डः पुमान् वाडवाग्नौ स्यात् डाकिन्यां स्त्री निगद्यते, मे.

डिङ्गर. डिङ्गरो डङ्गरेऽपि च। क्षेपे, मे. डिङ्गरो डङ्गरे क्षेपे, वि.

डिम्ब. डिम्बो भयध्वनावण्डे फुप्फुसप्लीहविप्लवे, मे. डिम्बः

स्यात् विप्लवस्त्रीष्क्रोरेरण्डे पुप्फुसे भये, वि. डिम्ब एरण्डभययो र्विप्लवे प्लीह्नि पुप्फुसे, हे. प्लीहविप्लवयो र्डिम्ब:, त्रि. डिम्बं भये च कलले फुप्फुसे च प्रचक्षते, हा.

डिम्बिका. डिम्बिका जलविम्बे स्यान् शोणके कामुकस्त्रियाम्, मे.

डिम्भ. डिम्भोऽपि वालिशे वाले, मे. डिम्भो बालिशपोतयो:, वि. डिम्भो वैधेयवालयो:, हे. डिम्भौ तु शिशुवालिशौ, अ.

डुलि. डुलिस्तु कमठे मुनौ, वि. V. दुलि.

ढ. ढो ढक्कायां पुमानुक्त: ध्वनि तस्य च लाङ्गुले, मे. ऐश्वरो चार्धनारीश: नर: शाखान्तराकृति:। दक्षपादाङ्गुलीमूल: फलो ढक्को ढकारक:, मा.

ण. ण: पुमान् विन्दुदेवे स्याद् भूषणे गुणवर्जिते । पानीयनिलयेऽपीति केचिदूचु र्विपश्चित:, मे. उमाकान्तो नरकजित् रति र्दक्षपदाग्रग:। निर्वाणस्त्रिगुणाकार: त्रिरेखो ण: समीरित:, मा.

त. तश्चौराह्वतपुच्छेषु क्रोड़े म्लेच्छे च कुत्रचित् । अपुमांस्तरणे पुण्ये कथित: शब्दवेदिभि:, मे. वामोरुमूलनिलय आषाढ़ी कामिका हरि:। तीव्रश्च तरलो नील: तकार: कीर्त्तितो बुधै:, मा.

तक्षक. तक्षकस्तु पुमान् नागराजभेदे च वर्धकौ, मे. तक्षक: फणिभेदे च वर्धकिद्रुमभेदयो:, वि. तक्षकस्त्वहि पन्नगे। द्रुमभेदे, हे. तक्षको नागवर्धकयो:, अ.

तट. तटं नपुंसकं चोक्तं प्रतीरे तु तटी त्रिषु, मे.

तड़ाग. तड़ागोऽस्त्री जलाधारविशेषे यन्त्रकूटके, मे. तड़ागस्तु जलाधारविशेषे कूटकेऽपि च, वि.

तण्डक. तण्डक: खञ्जने फेने समासप्रायवाचि च। गृहदारुतरुस्कन्धमायाबहुलवेष्वपि, मे. तण्डक: खञ्जने फेने समासप्रायवाचि च। गृहदारौ तरुस्कन्धमायाबहुलयोरपि, वि. तण्डकस्तु समस्तपदजातके। तरुस्कन्धे वेश्मदारुमायाबहुलयोरपि। फेनखञ्जनयोश्चापि,

हे. गृहदारौ तण्डकोऽस्त्री समासप्रायवाचि च, त्रि. तण्डकः खञ्जने फेने, हा.

तण्डुरीण. तण्डुरीणः कीटमात्रे बर्बरे तण्डुलोदके, मे, वि. तण्डुरीणस्तु बर्बरे। तण्डुलाम्बुनि कीटे च, हे.

तण्डुल. तण्डुलः सत्राद् विड़ङ्गे च धान्यादिनिकरे पुमान्, मे. तण्डुलाख्या विड़ङ्गे स्यात् धान्यादिनिकरेऽपि च, वि. तण्डुलः। विड़ङ्गे धान्यसारे च, हे. विड़ङ्गेऽपि च तण्डुलः, त्रि.

तण्डुलीय. तण्डुलीयः शाकभेदे विड़ङ्गतरुताप्ययोः, मे, वि, ह.

तत. अथ ततं व्याप्ते विस्तृते च त्रिलिङ्गकम्। क्लीवं वीणादिवाद्ये स्यात् पुंलिङ्गस्तु समीरणे, मे. व्याप्तविस्तृतवाद्येषु ततम्, त्रि. ततं विततवद् व्याप्ते विस्तृते वाच्यवत् मतम्। ततं वीणादिवाद्ये च पवमाने, वि. ततं वीणादिवाद्ये स्यात् ततो व्याप्तेऽनिले पृथौ, हे.

ततस्. तत आदौ परिप्रश्ने कथान्तरे। आनन्तर्ये, वि. तत आदौ कथान्तरे। पञ्चम्यर्थे परिप्रश्ने, हे.

तत्व. तत्वं स्वरूपे परमात्मनि। स्याद् विलम्बितनृत्ये च, मे. तत्वं वाद्यप्रभेदे स्यात् स्वरूपे परमात्मनि, वि. तत्वं परमात्मनि। वाद्यभेदे स्वरूपे च, हे. तत्वं विलम्बिते नृत्ये स्वरूपे परमात्मनि, त्रि. तत्वं याथार्थ्यब्रह्मणोः, अ.

तथा. तथाऽभ्युपगमे पृष्टप्रतिवाक्ये समुच्चये। सादृश्ये निश्चयेऽपि स्यात्, मे. तथा स्यात् निश्चये पृष्टप्रतिवाक्ये समुच्चये, वि, हे.

तद्दिन. तद्दिनं दिनमध्ये स्यात् तथैव प्रतिवासरे, मे. तद्दिनं दिनमध्ये स्यात् तद्दिनं प्रतिवासरे, वि. तद्दिनं पुनः। दिनमध्ये प्रतिदिने, हे.

तनु. तनुः काये त्वचि स्त्री स्यात् त्रिष्वल्पे विरले कृशे, मे. तनुः काये कृशे चाल्पे विरलेऽपि च वाच्यवत्, वि. तनु र्वपुस्त्वचोः। विरले-

ऽल्पे क्षमे, हे. गुरुदेहयोरपि तनुः, अ. विरलेऽल्पे क्षमे तनुः, त्रि.

तनूरुह. तनूरुहन्तु लोम्नि सम्रात् पतत्रे च नपुंसकम्, मे. तनूरुहं गरुल्लोम्नोः, वि. तनूरुहस्तु पुत्रे गरुति लोम्नि च, हे.

तन्त्र. तन्त्रं कुटुम्बकृत्येऽत्र सम्रात् सिद्धान्ते चौषधोत्तमे। प्रधाने तन्तुवाये च शास्त्रभेदे परिच्छदे। श्रुतिशाखान्तरे हेतावुभयार्थप्रयोजके। इतिकर्तव्यतायाञ्च तन्त्री वीणागुणे मता। अस्वतादेहशिरयोः, मे. तन्त्रं कुटुम्बकृत्येऽत्र सम्रात् कारणे च परिच्छदे। शास्त्रे प्रधाने सिद्धान्ते तन्तुवायेऽगदोत्तमे। तत्वादिसाधनोपाये श्रुतिशाखान्तरेऽपि च। इति कर्तव्यतायां च तन्त्री वीणागुणे मतोः। शिरायामस्वतायां च, वि. तन्त्रं सिद्धान्ते राष्ट्रे च परच्छन्दप्रधानयोः। अगदे कुटुम्बकृत्ये तन्तुवाये परिच्छदे। श्रुतिशाखान्तरे शास्त्रे करणे व्यर्थसाधके। इतिकर्तव्यतातन्त्रो-स्तन्त्री सम्राट् वल्लकीगुणे। अस्वतायां च नाड्यां च शिरायां वपुषोऽपि च, हे. तन्त्रं प्रधाने सिद्धान्ते सूत्रवाये परिच्छदे, अ. इतिकर्तव्यता तन्त्र-मुपायश्च द्विसाधकः, त्रि, तन्त्रं शास्त्रं कुलं तन्त्रं तन्त्रं सिद्धौषधी क्रिया। तन्त्रं सुखं बलं तन्त्रं तन्त्रं पवनसाधनम्, अने. तन्त्रं तन्तुषु तन्त्रेषु सिद्धान्तपरिच्छदप्रधानेषु, रु.

तन्द्री. तन्द्री निद्राप्रमीलयोः, मे, वि, अ. तन्द्री निद्रा प्रमीला च, हे.

तपन. तपनोऽरुष्करेऽपि सम्राट् भास्करे निरयान्तरे, मे. तपन-स्तरणौ तापे भल्लाते नरकान्तरे, वि. तपनो रवौ। भल्लाते नरके ग्रीष्मे, हे. तपनो नरके भानौ, त्रि.

तपस्. तपो लोकान्तरेऽपि च। चान्द्रायणादौ धर्मे च पुमान् शिशिरमाघयोः, मे. तपश्चान्द्रायणादौ सम्राट् धर्मे लोकान्तरेऽपि च। तपा माघे च शिशिरे, वि. तपः कृच्छ्रादिकर्मणि। धर्मे लोकप्रभेदे च तपाः शिशिरमाघयोः, हे. तपः कृच्छ्रादिकर्म च, अ. अथ हिमर्तौ ना धर्मे व्रते तपः, त्रि.

तपस्य. तपस्या व्रतचर्य्यायां तपस्यः फाल्गुने पुमान्, मे. तपस्यः फाल्गुने पार्थे तपस्या नियमस्थितौ, हे. तपस्या व्रतचर्य्यायां तपस्यो मासि फाल्गुने, वि.

तपस्विन्. तपस्वी तापसे चानुकम्प्ये त्रिष्वथ योषिति। मांसिका-कटुरोहिण्योः, मे. तपस्वी तापसे चानुकम्पने च तपस्विनी। मांसिका-कटुरोहिण्योः, वि. तपस्वी तापसे दीने, हे. तपस्विनी पुन मांसी कटुरो-हिणिकाऽपि च, हे. अनुकम्प्यस्तपस्वी स्यात् तपस्वी च धृतव्रतः, हा. व्रतिशोच्यौ तपस्विनौ, त्रि. करुणाप्रतिपादने तपस्वी च, हृ.

तपोधन. तपोधनस्तापसे स्यान् मुण्डीर्य्यां तु तपोधना, मे. तपोधनस्तापसे स्यान् मुण्डीर्य्यां च तपोधना, वि. तपोधना तु मुण्डीर्य्यां तपोधनस्तपस्विनि, हे.

तमस्. तमो ध्वान्ते गुणे शोके क्लीबं वा ना विधुन्तुदे, मे. तमोऽन्धकारे स्वर्भानौ तमः शोके गुणान्तरे, वि. तमो राहौ गुणे पापे ध्वान्ते, हे. राहौ ध्वान्ते गुणे तमः, अ. तमः शोकेऽपि, त्रि.

तमाल. तमालस्तिलके खड्गे तापिञ्छे वरुणद्रुमे, मे. तमाल-स्तिलके खड्गे तापिञ्छे च तृणद्रुमे, वि. तमालो वरुणे पुण्ड्रेऽसौ तापिञ्छे, हे. तमालो वरुणे खड्गे तापिञ्छे तिलकेऽपि च, त्रि.

तमालपत्र. तमालपत्रं तापिञ्छे तिलके पत्रकेऽपि च, मे, वि. तमालपत्रं तिलके तापिञ्छे पत्रकेऽपि च, हे.

तमिस्र. तमिस्रं तिमिरे कोपे स्त्री तु तमस्ततौ। कृष्णपक्ष-निशायां च मे. तमिस्रं तिमिरे कोपे तमिस्रा च तमस्ततौ। कृष्ण-पक्षनिशायां च, वि. तमिस्रं तिमिरे कोपे तमिस्रा दर्शयामिनी। तमस्ततिः, हे.

तमोघ्न. तमोघ्नः सूर्य्यवह्नीन्दुबुद्धशङ्करविष्णुषु, मे, वि. तमोघ्नो वह्निसूर्य्येन्दुबुद्धकेशवशम्भुषु, हे.

तमोनुद्. तमोनुदग्नीन्द्वर्के ना, मे. तमोनुदग्नीन्द्वर्केषु, वि. तमो-

नुत्तु शशिमार्तण्डवह्निषु, हे. चन्द्राग्न्यर्कास्तमोनुदः, श्र.

तमोऽपह. तमोऽपहः सहस्रांशुमृगाङ्कजिनवह्निषु, मे, वि. तमोऽपहो जिने रवौ। चन्द्रेऽग्नौ, हे. अग्नीन्द्वर्कास्तमोऽपहाः, श्र.

तर, रि. तरस्तु तरणे पुंसि दशालौ पेटके तरी, मे. तरि नावि दशायां च वस्त्रादीनां च पेटके, वि. तरि दशायां वेड़ायां वस्त्रादीनां च पेटके, हे. पेटके नावि च तरी, त्रि.

तरणि. तरणि द्युमणौ पुंसि कुमारीनौकयोः स्त्रियाम्, मे. तरणिस्तरणे भानौ कुमार्यौषधिनौकयोः, वि. तरणिस्तरणेऽर्केऽंशौ कुमार्यौषधिनौकयोः। यष्टावब्धौ, हे. द्युमणौ तरणिः पुंसि कुमारीनौकयोः स्त्रियाम्, त्रि.

तरण्ड. तरण्डो वड़िशीसूत्रबद्धकाष्ठादिके प्लवे। नौकायामपि स्त्री स्यात्, मे. तरण्डो वड़िशीसूत्राबद्धवस्तुनि भेलके, वि.

तरद्. तरत् स्त्रियां प्लवेऽपि स्यात् कारण्डे च विहङ्गमे, मे. तरत् कारण्डवे प्लवे, वि.

तरल. तरलं चञ्चले षिड़्गे भास्वरेऽपि त्रिलिङ्गकम्। हारमध्यमणौ पुंसि यवागूसुरयोः स्त्रियाम्, मे. तरलश्च चले षिड्गे हारमध्यमणावपि। भासुरे चाथ तरला यवागूसुरयोर्मता, वि. तरलो भास्वरे चले। हारमध्यमणौ षिड्गे तरला मधुमक्षिका, हे. लोहे हारमणौ पुंसि यवाग्वां तरला स्त्रियाम्, त्रि.

तरस्. तरो बले च वेगे च, मे, वि. तरो जवे बले, हे. तरो वेगे बलेऽपि च, त्रि.

तरस. तरसं मांसमाख्यातं तरसं बलमुच्यते, अने.

तरस्विन्. तरस्वी शूरवेगिनोः, मे. तरस्वी वेगिशूरयोः, वि, हे. वेगिशूरौ तरस्विनौ, श्र.

तरीष. तरीषः शोभनाकारे भेलेऽब्धिव्यवसाययोः, वि. तरीषः शोभनाकृतौ। भेलेऽब्धौ व्यवसाये च, हे.

तरुण. तरुणः कुब्जपुष्पे ना रुबुके यूनि तु त्रिषु, मे. तरुणः स्या-न्नवे यूनि कुब्जपुष्परुवूकयोः, वि. तरुणः कुब्जपुष्पे स्यादेरण्डे यूनि नूतने, हे. तरुणः कुब्जपुष्पेऽपि, त्रि.

तर्क. तर्कः काङ्क्षावितर्कोहहेतुशास्त्रेषु कथ्यते, मे. तर्को वितर्के काङ्क्षायामूहतर्कविशेषयोः, हे. तर्कः काङ्क्षावितर्कोहकर्मभेदेषु कीर्त्त्यते, वि.

तर्तरीक. तर्तरीकं वहित्रे स्यान्न द्वयोः पारगे त्रिषु, मे. तर्तरीकं वहित्रके। पारगे, हे. तर्तरीकं वहित्रे स्यात्तर्तरीकश्च पारगे, वि.

तर्ष. तर्षो लिप्सोदन्ययोः, मे. तर्षो लिप्सापिपासयोः, वि, त्रि. V. तृष्.

तल. तलं स्वरूपेऽनूर्ध्वे स्त्री क्लीवं ज्याघातवारणे। कानने का-र्येबीजे च पुंसि तालमहीरुहे। चपेटे च त्सरौ तन्त्रीघाते सव्येन पाणिना, मे. तलं स्वरूपाधरयोः खड्गमुष्टिचपेटयोः। ज्याघातवारणेऽपि स्यात् तल-स्तालतरावपि, वि. तलं ज्याघातवारणे। तलश्चपेटे तालद्रौ स्वभावाध-रयोः त्सरौ, हे. अधःस्वरूपयोरस्त्री तलम्, अ. तलं मूलचपेटयोः, त्रि.

तलिन. तलिनं विरले स्तोके स्वच्छेऽपि वाच्यलिङ्गकम्, मे. त-लिनं विरले स्तोके स्वच्छेऽपि तलिनं मतम्, वि. तलिनं विरले स्वच्छे स्तोके, हे. तलिनं विरले स्तोके वाच्यलिङ्गम्, अ.

तलिम. तलिमं कुट्टिमे तल्पे चन्द्रहासे वितानके, मे, वि. तलिमं तल्पखड्गयोः। विताने कुट्टिमे चापि, हे. तलिमं तल्पकुट्टिमे, त्रि.

तलुन. तलुनः पवने यूनि युवत्यां तलुनी स्मृता, मे. तलुनं पवने यूनि स्त्रियां च तलुनीं विदुः, वि. तलुनो यूनि मारुते, हे.

तल्प. तल्पमट्टे कलत्रे च शयनीये च न द्वयोः, मे, तल्पं तु शयनीये स्यात् तल्पमट्टकलत्रयोः, वि. तल्पमट्टे शय्याकलत्रयोः, हे. तल्पं दारेषु, रु. तल्पं शय्याट्टदारेषु, अ. अट्टे दारेषु शय्यायां तल्पशब्दोऽभिधी-यते, अने.

तल्ल. तल्लो तरुण्यां तल्लस्तु जलाधारान्तरे पुमान्, मे. तल्ली तलुन्यां

तम्रस्तु जलाधारान्तरेऽपि च, वि. तम्रो जलाधारभेदे तम्री तु वरुणस्त्रि-याम्, हे.

तवीष. तवीषी शक्रकन्यायां पुंसि स्वर्गे महोदधौ, मे.

ताड़. ताड़स्तु ताड़ने घोषे मुष्टिमेयतृणादिषु । ताड़ी पत्रद्रुमे च, मे. ताड़स्ताड़नघोषयोः । मुष्टिमेयतृणादौ च ताड़ी ताली दलद्रुमे, वि. ताड़ोऽद्रौ ताड़ने घोरे मुष्टिमेयतृणादिके । ताड़ी ताली दलतरौ, हे.

ताण्डव. ताण्डवोऽस्त्री तृणान्तरे । भवेदुद्धतनृत्ये च, मे. ताण्डवं कथितं नृत्ये तृणभेदेऽपि ताण्डवम्, वि. ताण्डवं तृणभिन्ना-व्यभेदयोः, हे.

तात. तातोऽनुकम्प्ये जनके, मे, वि. तातोऽनुकम्प्ये पितरि, हे. तातः पित्रनुकम्प्ययोः, त्रि.

तातगु. तातगुः क्षुद्रताते ना जनकस्य हिते त्रिषु, मे. तातगु क्षुद्रताते स्याज्जनयितृहितेऽपि च, वि.

तातल. तातलो रुजि पाके च लोहकूटे मनोजवे, मे.

ताप. तापः सन्तापकृच्छ्रयोः । तापी नद्यन्तरे, मे. तापोऽपि तापे दवथौ तापी तु सरिदन्तरे, वि. तापः सन्तापे कृच्छ्रे च तापी सरिदन्तरे, हे.

तामरस. अथ तामरसं पद्मे ताम्रकाञ्चनयोरपि, मे. स्यात् तामरसं पद्मे ताम्रकाञ्चनयोरपि, वि. तामरसन्तु पङ्कजे । ताम्रकाञ्चनयो हे. पद्मे स्वर्णे तामरसम्, त्रि.

तामस. तामसी निशि दुर्गायां तामसो भुजगे खले, मे, वि. निशि दुर्गा च तामसी, त्रि. तामसः सर्पखलयोस्तामसी स्यान् निशोमयोः, हे.

ताम्बूल. ताम्बूली नागवल्ल्यां स्त्री क्रमुके तु नपुंसकम्, ताम्बूली नागवल्ल्यां च ताम्बूलं क्रमुकेऽपि च, वि. ताम्बूलं क्रमुकं फले । ताम्बूली नागवल्ल्यां स्यात्, हे. गुवाकेऽपि च ताम्बूलम्, त्रि.

ताम्र. ताम्रं शुल्बेऽरुणेऽपि च, मे. ताम्रं शुल्बेऽरुणेऽन्यवत्,

ताम्रन्तु शुल्वे शुल्वनिभेऽपि च, हे. ताम्रं शुल्वेऽरुणे त्रिषु, त्रि.

तार. तारो वानरभिन्मुक्ताविशुद्ध्योः शुद्धमौक्तिके। ना नक्षत्रेऽक्षिमध्ये च न ना रूप्ये नपुंसकम्। स्त्री बुद्धदेवताभेदे बालिस्त्रीष्पति-भार्ययोः। त्रिलिङ्गोऽत्युच्चशब्दे च, मे. तारो मुक्तादिसंशुद्धौ तरणे शुद्धमौक्तिके। तारा च रजतेऽत्युच्चस्वरेऽप्यन्यवदीरितम्। ऋक्षाक्षिमध्ययोस्तारा सुग्रीवगुरुयोषितोः। बुद्धदेव्यां मता तारा, वि. तारो निर्मल-मौक्तिके। मुक्ताशुद्धौ उच्चनादे नक्षत्रनेत्रमध्ययोः। तारं रूप्ये तारा बुद्धदेव्यां सुरगुरुस्त्रियाम्। सुग्रीवपत्न्याम्, हे. मुक्ताशुद्धौ च तारः स्यात्, श. तारोऽत्युच्चस्वरे त्रिषु। तारिष्यङ्गदमात्रोः स्त्री न ना ऋक्षाक्षिम-ध्ययोः, त्रि. तारो मुक्तागुणेऽप्युरुकः, रु.

तारक. तारको दैत्यभित्कर्णधारयो र्न द्वयो र्दृशि। कनीनिकाया-मृक्षे च न पुमान् त्रातरि त्रिषु, मे. तारकः कर्णधारे स्याद् दैत्ये च दृशि तारकम्। कनीनिकायां नक्षत्रे तारकं तारकेति च, वि. तारकः कर्णधारके। दैत्ये च तारकमुडौ नेत्रतन्मध्ययोरपि, रु. दैत्ये ना कर्ण-धारे च तारकं दृशि भे न ना, त्रि.

तार्क्ष्य. तार्क्ष्यः स्यादश्वकर्णाख्यवृक्षे रथतुरङ्गयोः। तार्क्ष्यं रसा-ञ्जने तार्क्ष्यौ गरुडे गरुडाग्रजे, वि. तार्क्ष्योऽश्वसर्पयोः। गरुडाग्रजे सुपर्णे च पुंसि क्लीवं रसाञ्जने, मे. तार्क्ष्यस्तु स्यन्दने वाहे गरुडे गरुडा-ग्रजे। अश्वकर्णाह्वयतरौ स्यात्तार्क्ष्यन्तु रसाञ्जने, हे. तुरङ्गगरुडौ तार्क्ष्यौ, श.

ताल. तालः करतलेऽङ्गुष्ठमध्यमाभ्याञ्च सम्मिते। गीतकालक्रि-यामाने करास्फाले द्रुमान्तरे। वाद्यभाण्डे च कांस्यस्य त्सरौ ताली जटौ-षधौ। क्लीवन्तु हरिताले स्यात्, मे. तालः करतलेऽङ्गुष्ठमध्यमाभ्यां च सम्मिते। गीतकालक्रियामाने तालः खड्गादिमुष्टिषु। द्रुमभेदे करास्फाले तालन्तु हरितालके। वाद्यभाण्डे च कांस्यस्य, वि. तालः कालक्रिया-माने हस्तमानद्रुभेदयोः। करास्फोटे करतले हरिताले त्सरावपि, हे.

तिन्तिड़. तिन्तिड़ी डिम्बचिञ्चयोः, मे. अथ तिन्तिड़ः। दैत्यभेदे तिन्तिड़ीके कालदासे मही रुहे। तिन्तिड़ी चुक्रे चिञ्चायाम्, हे. तिन्तिड़ी भूरुहे कालदासे दैत्यान्तरेऽपि च। तिन्तिड़स्तिन्तिड़ी तु स्यात् चिञ्चाद्दत्ताम्लयोरपि, वि.

तिमिर. तिमिरं ध्वान्ते नेत्रामयान्तरे, मे. तिमिरं ध्वान्ते नेत्रामयेऽपि च, वि. तिमिरं तु दृष्टिरोगान्धकारयोः, हे. ताम्रेऽन्धे तिमिरं ध्वान्ते, त्रि.

तिरस्. तिरोऽन्तर्धौ तिर्यगर्थे, अ, मे, वि. तिरोऽन्तर्धौ तिरश्चि च, हे.

तिर्यच्. तिर्यक् तिरोऽर्थे वक्रे च विहङ्गादौ त्वनव्ययम्, मे, वि. तिर्यक् स्यात् तिरश्चीनवक्रयोः, हे.

तिलक. तिलको द्रुमरोगाश्वभेदे च तिलकालके। क्लीवं सौवर्चललोम्नो र्न स्त्रियान्तु विशेषके, मे. तिलकं चित्रके प्राज्ञ र्ललामे तिलकालके। रोगविद्रुमभेदेषु क्लोम्नि सौवर्चलेऽपि च, वि. तिलकोऽश्वद्रुमभिदोः पुण्ड्रके तिलकालके। तिलकं रुचके क्लोम्नि, हे. तिलकं चित्रके क्लोम्नि ना तरौ तिलकालके। तिलकोऽपि विशेषकः, त्रि. तिलको वृक्षभेदश्च तिलकं चित्रकं विदुः। तिलकं क्लोमसंज्ञा स्यात् प्रधानं तिलकं मतम्, अने. v. मोच.

तिलपर्ण. तिलपर्णी तु सिह्लके। श्रीवासे चन्दने, हे. तैलपर्णी मलयजे श्रीवासे सिह्लकेऽपि च, मे, वि.

तिष्य. तिष्यो नक्षत्रभेदे स्यात् कलौ धात्र्याञ्च योषिति, मे. तिषत्रः पुषत्रे कलौ धात्र्यां तिष्या पुष्यवदिष्यते, त्रि. तिष्यः पुष्यवत् कलौ भे तिष्या त्वामलकीतरौ, हे. तिष्यः पुष्ये कलियुगे, अ.

तीक्ष्ण. तीक्ष्णं सामुद्रलवणे विषलोहाजिमुष्कके। क्लीवं यवाग्रजे पुंसि तिग्मात्मत्यागिनोस्त्रिषु, मे. तीक्ष्णं सामुद्रलवणे विषलोहाजिमुष्कके। तीक्ष्णः क्षारे च तिग्मात्मत्यागिनो वाच्यवद् भवेत्, वि

तीक्ष्णं सामुद्रलवणे विषायोमरकाजिषु। आत्मत्यागिनि तिग्मे च, हे. विषाभिमरलोहेषु तीक्ष्णं क्लीबे खरे त्रिषु, श्र. तीक्ष्णं तीव्रं समाख्यातं तीक्ष्णं लोहमुशन्ति च, धने.

तीक्ष्णगन्ध. तीक्ष्णगन्धा वचाराजिकयोः शोभाञ्जने पुमान्, मे. तीक्ष्णगन्धा वचायां च शिग्रुराजिकयोरपि, वि. तीक्ष्णगन्धा वचौषधौ। शोभाञ्जने राजिकायाम्, हे.

तीर. तीरन्तु रोधसि। पुंसि त्रपुणि, मे. तीरं तटे त्रपौ तीरम्, वि. तीरो वङ्गे तीरं पुनस्तटे, हे.

तीर्थ. तीर्थं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायनारीरजःसु च। अवतारर्षिजुष्टाम्बुपात्रोपाध्यायमन्त्रिषु, मे. तीर्थं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायोपाध्यायमन्त्रिषु। अवतारर्षिजुष्टाम्भःस्त्रीरजःसु च विश्रुतम्, वि. तीर्थं शास्त्रे गुरौ यज्ञे पुण्यक्षेत्रावतारयोः। ऋषिजुष्टे जले सत्रिणुपाये स्त्रीरजस्यपि। योनौ पात्रे दर्शने च, हे. निपानागमयोस्तीर्थं ऋषिजुष्टे जलेऽपि च, श्र. तीर्थं तूपाययोगयोः, त्रि. योनौ जलावतारे च मन्त्राद्यष्टादशस्वपि। पुण्यक्षेत्रे तथा पात्रे तीर्थं स्याद् दर्शनेषु च, ह.

तीवर. तीवरो नाम्बुधौ व्याधे, मे.

तीव्र. तीव्रा तु कटुरोहिण्यां राजिकागण्डदूर्वयोः। त्रिष्वतुष्णे नितान्ते च कटौ, मे. तीव्रमतुष्णकटुकनितान्तेष्वन्यवन्मतम्। तीव्रा च कटुरोहिण्यामासुरीगण्डदूर्वयोः, वि. तीव्रं कटूष्णात्यर्थेषु तीव्रा च कटुरोहिणी। गण्डदूर्वाऽसुरी, हे. तीव्रं कटु नितान्तञ्च, त्रि.

तु. तु पादपूरणे भेदे समुच्चयेऽवधारणे। पक्षान्तरे नियोगे च प्रशंसायां विनिग्रहे, मे. तु पादपूरणे भेदे समुच्चयेऽवधारणे, वि. तु विशेषेऽवधारणे। समुच्चये पादपूर्तौ, हे. तु स्याद् भेदेऽवधारणे, ह.

तुङ्ग. तुङ्गी निशावर्बरयोः पुन्नागनगयोः पुमान्। उन्नते त्रिषु, मे. तुङ्गः स्यादुन्नतेऽन्यवत्। बर्बरानिशयोस्तुङ्गी, वि. तुङ्गी प्रोक्ता हरिद्रायां वर्वरायामपीष्यते। तुङ्गः पुन्नागनगयो र्बुधे स्यादुन्नते-

न्यवत्, हे. तुङ्गौ पुन्नागसोच्छ्रयौ, त्रि.

तुङ्गभद्र. तुङ्गभद्रा नदीभेदे स्त्रियां पुंसि मदोत्कटे, मे. तुङ्गभद्रा नदीभेदे तुङ्गभद्रो मदोत्कटे, वि. तुङ्गभद्रो मदोत्कटे। तुङ्गभद्रा नदीभेदे, हे.

तुङ्गीश. तुङ्गीशस्तु पुमान् गौरीवल्लभे हिमदीधितौ, मे. तुङ्गीशः शङ्करे चन्द्रे वि. तुङ्गीशः शशाङ्के शशिशेखरे, हे.

तुण्डिकेरी. तुण्डिकेरी तु कार्पास्यां बिम्बिकायामपि स्त्रियाम्, मे. तुण्डीकेरी तु कार्पास्यां बिम्बिकायामपीष्यते, वि. तुण्डिकेरी तु कार्पासी बिम्बिकापि च, हे.

तुत्थ. तुत्थमञ्जनभेदे स्यात् नीलीसूक्ष्मैलयोः स्त्रियाम्, मे. तुत्थोऽग्नावञ्जने तुत्था नीलिसूक्ष्मैलयोरपि, वि. तुत्थोऽग्नौ तुत्थमञ्जने। तुत्था नील्यां सूक्ष्मैलायाम्, हे.

तुमुल. तुमुलः कलिद्रुमे ना क्लीवन्तु रणसङ्कुले, मे. तुमुलः कलिद्रुमे स्यात् तुमुलं रणसङ्कुले, वि. तुमुलं रणसङ्कुले। तुमुलो विभीतकद्रौ, हे.

तुम्बरी. तुम्बरी कुक्कुरस्त्रियाम्। धन्याकेऽपि, मे. तुम्बरी सरमार्दयोः, वि. धन्याके तुम्बरी शुन्याम्, त्रि. तुम्बरी धान्यकं शुनी, हे.

तुर (ङ्ग) ग. तुरगी चाश्वगन्धायां तुरगश्चित्तवाजिनोः, मे. तुरगी त्वश्वगन्धायां तुरगो वाजिचित्तयोः, हे. तुरङ्गी चाश्वगन्धायां तुरङ्गश्चित्तवाजिनोः, वि.

तुरायण. तुरायणः समः सङ्गः क्रियाहीनस्तुरायणः, अने.

तुरुष्क. तुरुष्कः सिह्लके म्लेच्छजातौ देशान्तरेऽपि च, मे. तुरुष्कः सिह्लके म्लेच्छजातौ श्रीवासकेऽपि च, वि. अथ तुरुष्कस्तु देशे श्रीवाससिह्लयोः, हे. तुरुष्कः सिह्लके देशे, त्रि.

तुल. तुला सादृश्यमानयोः। गृहाणां दारुबन्धाय पीठिकायामपीष्यते। राशौ पलशते भाण्डे, मे. तुला पलशते राशौ भाण्डे

साद्दश्यमानयोः । गृहाणां दारुबन्धाय पीठिकायामपीष्यते, वि. तुला माने पलशते साद्दश्ये राशिभाण्डयोः । गृहाणां दारुबन्धाय पीठ्याम्, हे. तुलासाद्दश्ययोस्तुला, लि.

तुलाकोटि. तुलाकोटि मीनभेदेऽर्बु दे स्यान् नूपुरेऽपि च, हे.

तुलाधार. तुलाधारस्तुलाराशौ पुंसि वाणिजके त्रिषु, मे. तुलाधारस्तुलाराशौ भवेद् वाणिजकेऽपि च, वि. तुलाधारस्तुलागुणे। वाणिजे, हे.

तुवर. तुवरस्तु कषाये स्यात् कालस्रादृश्योस्तुवर्यपि, मे.

तुष. तुषा धान्यत्वगक्षयोः, मे. तुषो धान्यत्वचि ख्यातो विभीतकतरावपि, वि. तुषस्तु धान्यत्वचि विभीतके, हे.

तुषार. तुषारस्तु शीकरे शीतले हिमे, मे. तुषारः शीकरे हिमे, त्रि. तुषारः क्षुद्रपाषाणस्तुषारः शीत उच्यते, अने. तुषारो हिमदेशयोः। शीकरे हिमभेदे, हे. तुषारो हिमभेदे च शीकरेऽपि हिमेऽपि च, वि.

तूण. तूणी नील्यां निषङ्गे ना, मे. तूणी नील्यां तूणो निषङ्गके, वि. तूणी नीलीनिषङ्गयोः, हे.

तूल. तूलं तुथे पिचौ । ब्रह्मदारुणि, हे. ब्रह्मदारौ पिचौ तूलम्, त्रि. तूलः पिचौ भवेत् तूलं ब्रह्मदारुविहायसोः, वि. तूलं स्याद् ब्रह्मदारुणि । आकाशेऽथ पिचौ न स्त्री, मे.

तूलिका. तूलिका कूर्चिकायाञ्च शय्योपकरणेऽपि च, मे. तूलिका कथिताऽऽलेख्यकूर्चिकातूलशय्ययोः, वि. तूलिका तूलशय्या स्यादालेख्यस्य च लेखनी, हे.

तूवर. तूवरोऽश्मश्रुपुरुषे शौढ़ाशृङ्गे वृषेऽपि च। पुरुषव्यञ्जनतरक्त स्यात् कषायरसेऽपि च, मे. तूवरोऽश्मश्रुपुरुषे शौढ़ाशृङ्गानडुह्यपि, हे. तूवरोऽश्मश्रुपुरुषे शौढ़ाशृङ्गवृषेऽपि च, वि. तूवरो निर्विषाणो गौ निःश्मश्रुस्तूवरः पुमान्, अने.

तूस्त. तूस्तं रेणौ च विख्यातं जटायां च नपुंसकम्, मे.

तृणगोधा. तृणगोधा चित्रकोले कृकलासेऽपि योषिति, मे. तृणगोधा चित्रकोले कृकलासे च लक्ष्यते, वि. कृकलासे चित्रकोले तृणगोधाध्वनिं विदुः, हा.

तृणता. तृणता धनुषि तृणत्वे, मे. तृणताऽपि तृणत्वे स्यात् तृणता कार्मुकेऽपि च, वि. चापे तृणत्वे तृणता, त्रि. तृणता तृणत्वे कार्मुकेऽपि च, हे.

तृणशून्य, तृणशून्यं मल्लिकायां त्रिषु स्यात् केतकीफले, मे. तृणशून्यं मल्लिकायां केतकीशाखिनः फले, हे. तृणशून्यं मल्लिकायां केतकयाश्च फले मतम्, वि.

तृष. तृट् लिप्सायामुदन्यायां स्मरपुत्र्यामपि स्त्रियाम्, मे. तृट् तृष्णावत् तर्षवच्च भवेल् लिप्सापिपासयोः, हे.

तृषा. तृषा लिप्सातृषोः स्त्रियाम्, मे.

तृष्णा. तृष्णा स्यात् तर्षलिप्सयोः, मे. तृष्णा लिप्सापिपासयोः, वि. तृष्णे स्पृहापिपासे द्वे, अ. पिपासालोभयोस्तृष्णा, अने. V. तृष्.

तेजन. तेजनः पुंसि वंशे स्यात् तेजनो पीलुपर्ण्यपि, मे.

तेजस्. तेजो दीप्तौ प्रभावे च स्यात् पराक्रमरेतसोः, मे. तेजो धाम्नि पराक्रमे। प्रभावरेतसोश्च, वि. तेजस्त्विट् रेतसो बले। नवनीते प्रभावेऽग्नौ, हे. तेजः प्रभावे दीप्तौ च बले शुक्रेऽपि, अ.

तेमन. तेमनं त्वार्द्रीकरणे व्यञ्जनेऽपि च, मे. तेमनं व्यञ्जने क्लेदे तेमनी चुल्लिकान्तरे, वि. तेमनं व्यञ्जने क्लेदे तेमनी चुल्लिभिदपि, हे.

तैवन. अथ तैवनं केलिकानने। क्रीड़ायाम्, मे.

तैतिल. तैतिलो गण्डके पुंसि क्लीवन्तु करणान्तरे, मे. तैतिलो गण्डके प्रोक्तस्तैतिलं करणान्तरे, वि. तैतिलं करणान्तरे। तैतिलो गण्डकपशौ, हे.

तोक. तोकं पुत्रे सुतायाञ्च, मे. तोकं सन्तानसुतयोः, हे. तोकमपत्यपुत्रयोरपि, वि.

तोक्म. तोक्मं कर्णमले तोक्मो हरिते च हरिद्यवे, वि. तोक्मं कर्णमले तोक्मः सम्राट् हरितहरिद्यवे, हे. तोक्मं कर्णमले पुंसि हरिते च हरिद्यवे, त्रि, मे.

तोत्र. तोत्रं वेणुके प्रतोदे, हे. तोत्रं तु प्रतने वेणुकेऽपि च, मे, वि. तोत्रं प्रजनवैणुके, त्रि.

तोदन. तोदनं व्यथने तोत्रे, मे, वि, हे.

तोयद. तोयदो मुस्तके मेघे पुमानाज्ये नपुंसकम्, मे. तोयदं तु घृते प्रोक्तं तोयदं मुस्तकाब्दयोः, वि.

तोयधर. अथ तोयधरो मुस्तासुनिषस्रौषधीधने, मे. भवेत् तोयधरो मेघे सुनिषस्रौषधेऽपि च, वि. तोयधरो जलधरे सुनिषस्राख्यभेषजे, हे.

तैलपर्णी. v. तिलपर्णी.

त्याग. त्यागो वर्जनदानयोः, वि, हे. त्यागो दाने च वर्जने, मे. v. विसर्ग.

त्यागिन्. त्यागी दातरि शूरे, मे. शूरे दातरि च त्यागी, त्रि.

त्रपा. त्रपा लज्जाकुलटयोः, मे, वि, हे.

त्रपु. त्रपु सीसकरङ्गयोः, हे, मे.

त्रयी. त्रयी त्रिवेद्यां त्रितये न ना, मे. त्रयी त्रिवेद्यां त्रितये पुरन्ध्र्यां सुमतावपि, वि, हे. त्रिवेद्यां त्रितये त्रयी, त्रि.

त्राण. त्राणा तु त्रायमाणायां रक्षणे रक्षिते त्रिषु, मे. त्राणा त्रायमाणायां रक्षिते रक्षणेऽपि च, वि. त्राणं त्राते रक्षणे च त्रायमाणौषधावपि, हे. त्राणं रक्षितरक्षयोः, त्रि.

त्रायमाण. त्रायमाणा वार्षिके स्त्री रक्ष्यमाणेऽभिधेयवत्, मे.

त्रास. त्रासो भये मणे दोषे, मे. त्रासो भीममणिदोषयोः, वि. त्रासो भये मणिदोषे, हे. मणिदोषे दरे त्रासः, त्रि. मणिदोषेऽपि त्रासः, ह.

त्रिक. त्रिका कूपस्य नेमौ सम्रात् त्रिकं पृष्ठाधरे त्रये, मे, वि

त्रिका कूपस्य नेमौ स्यात् त्रिकं पृष्ठाधरत्रये, हे. प्राग्व्यङ्गे त्रितये त्रिकम्। कूपाङ्गे स्त्री, त्रि.

त्रिकूट. त्रिकूटं सिन्धुलवणे त्रिकूटः पर्वतान्तरे, मे. त्रिकूटं सिन्धुलवणे त्रिकूटस्तु सुवेलके, हे.

त्रिगर्त. त्रिगर्त्तो गणितान्तरे। देशेऽपि ना घुर्घुरिकाकामुकाङ्गनयोः स्त्रियाम्, मे. त्रिगर्त्तः स्याज्जनपदे त्रिगर्त्तो गणितान्तरे। भवेद् घुर्घुरिकायान्तु त्रिगर्त्ता कामुकस्त्रियाम्, वि. त्रिगर्त्तो गणिते देशे त्रिगर्त्ता कामुकस्त्रियाम्। घुर्घुर्याम्, हे.

त्रिदिव. त्रिदिवा सरिदन्तरे। पुंसि स्वर्गे, मे. त्रिदिवस्त्रिदशावासे त्रिदिवा सरिदन्तरे, वि. त्रिदिवं सुखे। स्वर्गे च त्रिदिवा नद्याम्, हे.

त्रिपुट. त्रिपुटा मल्लिकायाञ्च सूक्ष्मैलात्रिवृतोः स्त्रियाम्। सतीनके च तीरे च त्रिपुटः समुदाहृतः, वि, मे. त्रिपुटौ तीरसतीनौ त्रिपुटा त्रिवृदौषधौ। सूक्ष्मैलायां मल्लिकायाम्, हे.

त्रिवर्ग. त्रिवर्गो धर्मकामार्थे त्रिफलायां कटुत्रिके। वृद्धिस्थानक्षये सत्वरजस्तमसि चेष्यते, मे, वि.

त्रिवर्णक. त्रिवर्णकं गोक्षुरके त्रिफलायां कटुत्रिके, मे, वि. त्रिवर्णकस्तु गोक्षुरेऽथ त्रिवर्णकम्। त्र्यूषणं त्रिफला, हे.

त्रिशङ्कु. त्रिशङ्कुर्ना राजभेदे शलभे दृषदंशके, मे. त्रिशङ्कुः शलभे नृपे। मार्जारे, हे. त्रिशङ्कुः शलभे राजविशेषे दृषदंशके, वि.

त्रिशिख. त्रिशिखो राक्षसे क्लीबं त्रिशूले मण्डनान्तरे, मे. त्रिशिखं शेखरे विद्यात्त्रिशिखो राक्षसान्तरे, वि. त्रिशिखो रक्षस्त्रिशिखं स्यात् किरीटत्रिशूलयोः, हे. त्रिशिखं स्यात् त्रिशूलेऽपि, त्रि.

त्रिस्रोतस्. त्रिस्रोता जह्नुकन्यायां स्रोतस्वत्यन्तरे स्त्रियाम्, मे. त्रिस्रोता जह्नुकन्यायां त्रिस्रोताः सरिदन्तरे, वि. त्रिस्रोता जाह्नवीसिन्धुभिदोः, हे.

त्रुटि. त्रुटिः स्त्री संशये स्वल्पे सूक्ष्मैलाकालमानयोः, मे. त्रुटिः संशयलेशयोः। सूक्ष्मैलायां कालमाने, हे. सत्रात् त्रुटिः संशये लेशे सूक्ष्मैलाकालमानयोः; वि. सूक्ष्मैलायां त्रुटिः स्त्री सत्रात् कालेऽल्पे संशयेऽपि सा, अ.

त्रेता. त्रेता युगेऽग्नित्रितये, मे, वि, हे. त्रेता त्वग्नित्रये युगे, अ. हवनीयादिषु त्रिषु त्रेता, ह.

त्रोटि. त्रोटिः स्त्री कट्फले चञ्च्वां खगे मीनान्तरेऽपि च, मे. त्रोटिः सत्रात् कट्फले चञ्च्वां खगमीनविशेषयोः; वि. त्रोटिश्चञ्च्वां खगान्तरे। मीनकट्फलयोः, हे.

त्रयङ्कट. त्रयङ्कटं शिक्यभेदेऽपि धौताञ्जन्याञ्च न द्वयोः, मे. त्रयङ्कटो धौताञ्जन्यां शिक्यभिद्वीश्वरे, हे. त्रयङ्कटं शिक्यभेदेऽपि धौताञ्जन्यामपि स्मृतम्, वि.

त्र्यम्बक. त्र्यम्बकस्ताम्रधातुः सत्रात् त्र्यम्बकश्च महेश्वरः, अने.

त्वक्पत्र. त्वक्पत्रं तु वराङ्गके। स्त्री कारव्यां च, मे. त्वक्पत्रं तु वराङ्गके। त्वक्पत्रीति च कारव्याम्, वि.

त्वच्. त्वक् स्त्री चर्मणि वल्के च गुड़त्वचि विशेषतः, मे. त्वक् चर्मवल्कयोस्त्वचे, वि. त्वक् वल्कले चर्मणि च, हे. त्वक् स्त्री चर्मगुड़त्वचोः, त्रि.

त्वष्टृ. त्वष्टा पुमान् देवशिल्पितक्ष्णोरादित्यभिद्यपि, मे. त्वष्टा शिल्पिनि देवानां तथा वर्धकिसूर्ययोः, वि. देवशिल्पिन्यपि त्वष्टा, अ.

त्विष्. त्विट् कान्तौ वाचि रुचौ स्त्रियाम्, मे. त्विट् कान्तौ व्यवसाये च जिगीषायां रुचौ गिरि, वि. त्विट् शोभायां जिगीषायां व्यवसाये रुचौ गिरि, हे. त्विट् शोभाऽपि, अ.

थ. थं रक्षणे मङ्गले च साध्वसे च नपुंसकम्। शिलोच्चये पुमानेव क्वचित्तु भयरक्षके, मे. दण्डीशो वरदः कृष्णो वामजानुगतः स्मरः। शौरिश्चापि विशालाक्षः थकारः परिकीर्त्तितः, मा.

द. दः पुमानचले दत्ते स्त्रियां शोधनदानयोः। छेदोपतापरक्षासु पुमांस्तु दातरि स्मृतः, मे. सतन्त्रोऽतीशो ह्लादिनी च वामगुल्फगतस्तथा। शूली कुवेरो दाता च दकारो धादिमः स्मृतः, मा.

दंश. दंशः कीटविशेषश्च वर्मदंशनयोः पुमान्, मे. दंशः स्यात् खण्डने दोषे दंशो मर्मणि कीर्त्तितः। सर्पक्षतेऽपि सन्नाहवनमक्षिकयोरपि, वि. दंशो वर्मणि मर्मणि। दोषे वनमक्षिकायां खण्डने भुजगक्षते, हे. दंशः संहननेऽपि च। सर्पक्षते, त्रि.

दंशन. दंशनं दंशवर्मयोः, मे, वि. दंशनं वर्मदंशयोः, हे.

दंशित. दंशितमपि जातदंशेऽपि स्यात्। कवचाचिते, मे. दंशितस्तु दृष्टवर्मितयोरपि, वि. दंशितो वर्मिते दष्टे, हे.

दक्ष. दक्षस्त्रिषु पटौ पुंसि ताम्रचूड़े प्रजापतौ। मुनिभेदे हरवृषे द्रुमभेदे स्त्रियां भुवि, मे. दक्षः पटौ हरवृषे ताम्रचूड़े प्रजापतौ। मुनिभेदे द्रुमे वह्नौ दक्षो दक्षा भुवि स्मृता, वि. दक्षः प्रजापतौ रुद्रवृषभे कुक्कुटे पटौ। द्रुमे दक्षा तु मेदिन्याम्, हे. दक्षः प्रजापतौ ताम्रचूड़े हरवृषे पटौ, त्रि. मुनिकुक्कुटयो र्दक्षः, रु.

दक्षिण. दक्षिणो दक्षिणोद्भूतसरलच्छन्दवर्त्तिषु। अवामे त्रिषु यज्ञादिविधिदाने दिशि स्त्रियाम्, मे. दक्षिणः सरलावामपरच्छन्दानुवर्त्तिषु। वाच्यवद् दक्षिणाऽवाची यज्ञदानप्रतिष्ठयोः, वि. दक्षिणस्तु परच्छन्दानुवर्त्तिनि। दक्षेऽपसव्येत्र सरलेऽपाचीनेऽप्यथ दक्षिणा। दिक् प्रतिष्ठा यज्ञदानम्, हे. दक्षिणा दिशि दाने च दक्षिणः सरलेऽपि च, त्रि.

दग्ध. दग्धं प्लुष्टेऽन्यलिङ्गं स्यात् स्थितार्कदिशि च स्त्रियाम्, मे. दग्धं प्लुष्टेऽन्यवद्दग्धा स्थितार्कदिशि दर्शिता, वि.

दण्ड. दण्डोऽस्त्री लगुड़े पुमान्। व्यूहभेदे प्रकाण्डेऽश्वे कोणमन्थानयोरपि। सैन्ये कालमानभेदे चण्डांशोः पारिपार्श्विके। दमे यमेऽभिमाने च, मे. दण्डो यमे मानभेदे लगुड़े दमसैन्ययोः। व्यूहभेदे

प्रकाण्डेऽस्त्रे कोणमस्थानयोरपि। अभिमाने ग्रहे दण्डश्चण्डांशोः पारिपार्श्विके, वि. दण्डः सैन्ये दमे यमे। मानव्यूहग्रहभेदेष्वश्वेऽकोणुचरे मथि। प्रकाण्डे लगुड़े कोणे चतुर्थोपायगर्वयोः, हे. दण्डोऽस्त्री लगुड़ेऽपि स्यात्, श्र. दण्डौ सैन्यार्कपार्श्वगौ, त्रि. दण्डो दमने सैन्ये, हृ.

दण्डधार. दण्डधारः पुमान् पृथ्वीनाथे प्रेताधिपेऽपि च, मे. दण्डधारो यमे भूपे, वि. दण्डधारो यमे राज्ञि, हे.

दण्डयात्रा. दण्डयात्रा दिग्विजये संयानवरयात्रयोः, मे, वि. दण्डयात्रा तु दिग्जये। संयाने वरयात्रायाम्, हे. दिग्जये वरयात्रायां दण्डयात्रां विदुर्बुधाः, हा.

दण्डयाम. दण्डयामस्तु कीनाशे दिवसे कुम्भसम्भवे, वि, मे. दण्डयामस्तु दिवसे कुम्भजे यमे, हे.

दण्डार. दण्डारो वहने मत्तवारणे शरयन्त्रके। कुम्भकारस्य चक्रे च, मे, हे. दण्डारः शरयन्त्रके। कुलालचक्रे वहने दण्डारो मत्तवारणे, वि. कुलालचक्रे वहने दण्डारः शरयन्त्रके, हा.

दण्डिन्. दण्डी यमे द्वाःस्थसदण्डयोः, हे.

दत्त. दत्तं विश्राणितेऽविते, वि. दत्तं विश्राणितेऽर्च्चिते, मे. विसृष्टे रचिते दत्तम्, त्रि.

दधि. दधि गोरसभेदे स्यात् तथा श्रीवासवासयोः, हे. दधि क्षीरोत्तरावस्थाभावे श्रीवासवासयोः, वि, मे.

दन्त. दन्तोऽद्रिकटके कुञ्जे दशनेऽथौषधौ स्त्रियाम्, मे. दन्तो दशनसानुनोः। दन्त्यौषध्याम्, हे. दन्तो निकुञ्जे दशने दन्तः सानुनि कथ्यते। दन्ती स्यादौषधीभेदे, वि. दशने शैलशृङ्गे च दन्तः स्यादौषधौ स्त्रियाम्, त्रि.

दन्तधावन. दन्तधावनः खदिरे दन्तशुद्धौ नपुंसकम्, मे.

दन्तशठ. स्याद्दन्तशठो जम्बीरे कपित्थे कर्मरङ्गके। नागरङ्गेऽपि च पुमान् स्याच्चाङ्गेर्याञ्च योषिति, मे. दन्तशठः स्याज्जम्बीरे क-

पित्थे कर्मरङ्गके। नागरङ्गेऽपि चाङ्गेर्यां स्मृता दन्तशठा बुधैः, वि. दन्तशठः पुनः। जम्बीरे नागरङ्गे च कर्मरङ्गकपित्थयोः, हे. अम्ललोणयां दन्तशठा ना जम्बीरकपित्थयोः, त्रि.

दन्तुर. दन्तुरस्तून्नतरदे तयोन्नतनते त्रिषु, मे. दन्तुरं वाचप्रवद्विद्यात् विषमोन्नतदन्तयोः, वि. दन्तुरः उन्नतदन्ते विषमे, हे.

दन्दशूक. दन्दशूकस्तु पुंलिङ्गो राक्षसे च सरीसृपे, मे. दन्दशूकोऽहिरक्षसोः, वि. दन्दशूकस्तु फणिरक्षसोः, हे.

दम. दमस्तु दमथे दण्डे कर्दमे दमने पुमान्, मे. दमः सप्राद्दमथे दण्डे कर्दमे दमनेऽपि च, वि. दमः सप्रात् कर्दमे दण्डे दमने दमथेऽपि च, हे. दमो दमथ,दण्डयोः, त्रि.

दमथ. दमथस्तु पुमान् दण्डे दमे च परिकीर्त्तितः, मे. दमथो दमदण्डयोः, वि. दमथो दमके दण्डे, हे.

दमन. दमनः पुष्पधीरयोः, मे. दमनः कुसुमे वीरे, वि. दमनो वीरपुष्पयोः, हे.

दम्भ. दम्भस्तु कैतवे कल्के, मे, वि. दम्भः कल्के कैतवे च, हे. दम्भः कैतवकल्कयोः, त्रि.

दया. दया हिंसानुकम्पयोः, अने.

दर. दरोऽस्त्री साध्वसे गर्त्ते कन्दरे तु दरी स्मृता। दराऽव्ययं मनागर्थे, मे. दरः साध्वसगर्त्तयोः। कन्दरे तु दरीमाङ्करीषदर्थे दराव्ययम्, वि. दरः सप्रात् भयगर्तयोः। दरी तु कन्दरे, हे. दरोऽस्त्रियां भये श्वभ्रे, अ. दरं छिद्रं दरो भयम्, अने.

दरद्. दरत् स्त्रियां प्रपातेऽपि भयपर्वतयोरपि, मे. दरत् प्रपाताद्रिभये, वि.

दर्दर. दर्दरः पर्वते पुंसि स्यादीषद्भग्नभाजने, मे. दर्दरस्तु गिरावीषद् भग्नवस्तुनि वाचप्रवत्, वि. दर्दरः सप्राद् ईषद्भग्ने गिरावपि, हे. दर्दरः शैलभुग्नयोः, त्रि.

दर्दुर. दर्दुरस्तोयदे भेके वाद्यभाण्डाद्रिभेदयोः। दर्दुरा चण्डिकायां स्यात् ग्रामजाले नपुंसकम् मे. दर्दुरस्तोयदे भेके वाद्यभाण्डाद्रिभेदयोः। दर्दुरा चण्डिकायाश्च ग्रामजाले तु दर्दुरम्, वि. दर्दुरो भेकमेघयोः। वाद्यभेदे शैलभेदे दर्दुरं ग्रामजालके। दर्दुरोमा, हे. वाद्यमेघौ च दर्दुरौ, त्रि.

दर्प. दर्पः कस्तूर्य्यामप्यहङ्कृतौ, मे. दर्पोऽङ्कारकस्तूर्य्योः, वि. दर्पों मृगमदे गर्वे, हे.

दर्भ. दर्भः ग्रन्थे कुशेऽपि च, हे.

दर्वी. (र्वी) दर्वी स्त्रियां खजाकायां फणायामुरगस्य च, मे. दर्वी भवेत् खजाकायां फणायामुरगस्य च, वि. दर्वी फणातर्द्धोः, हे.

दर्श. दर्शस्तु सङ्गमे सूर्य्यचन्द्रयोरवलोकने। पक्षान्ते वैदिकविधौ दर्शश्च समुदाहृतः, वि. दर्शः सूर्य्येन्द्रसङ्गमे। पक्षान्तेऽब्धौ दर्शने च, हे. दर्शस्तु स्यादमावस्या यागभेदावलोकने, मे.

दर्शक. दर्शकः स्यात् प्रतीहारे दर्शयितृप्रवीणयोः, मे, वि. दर्शको दर्शयितरि प्रतीहारप्रवीणयोः, हे.

दर्शन. दर्शनं नयनस्वप्नबुद्धिधर्मोपलब्धिषु। शास्त्रदर्पणयोश्च, मे, वि. दर्शनं दर्पणे धर्मोपलब्ध्यां बुद्धिशास्त्रयोः। स्वप्नलोचनयोश्चापि, हे. दर्शनं वर्णमुकुरचक्षुःशास्त्रोपलब्धिषु, त्रि.

दल. दलमुत्सेधखण्डयोः। शस्त्रीच्छदेऽप्यवद्रव्ये पत्रेऽपि, मे. दलं शस्त्रीच्छदोत्सेधावद्रव्येषु खण्डपर्णयोः, वि. दलं शस्त्रीच्छदेऽर्द्धपर्णयोः। उत्सेधाववस्तुनि च, हे.

दलाढ़क. दलाढ़कः स्वयंजाततिले पृश्निकायाञ्च गैरिके। फेनखातकयो र्नागकेशरे च मरुत्तरे, मे. दलाढ़कस्तु कुन्दे स्यात् करिकर्णशिरीषयोः। स्वयंजाततिले फेने खातके नागकेसरे। वातयायां पृश्निकायाञ्च गैरिके च मरुत्तरे, वि. दलाढ़कोऽरण्यतिले गैरिके नागकेसरे कुन्दे मरुत्तरे फेने करिकर्णशिरीषयोः। वात्यायां खातके पृश्न्याम

हे. पृश्नयां कुन्दे दलाढ़कः, त्रि.

दलामल. दलामलं मरुवके दमनेऽपि नपुंसकम्, मे. दलामलं दमनके तथा मरुवकेऽपि च, वि. दलामलं पुन र्दमनके मरुककेऽपि च, हे.

दव. दवदावौ तु वनवह्नी वनेऽप्युभौ, मे. दवो दाव इति ख्यातः वनाग्निवनयोरपि, वि. दवदावौ वनानले। वने, हे. दवदावौ वनारण्यवह्नी, अ. वनारण्यानलौ दावौ, अने. काननेऽपि दवदावौ, ह.

दशन. दशनः शिखरे दन्ते कवचे तु नपुंसकम्, मे. दशनः कवचे दन्ते दशनः शिखरेऽपि च, वि.

दशनोच्छिष्ट. दशनोच्छिष्टः पुंसि स्यात् निश्वासेऽधरचुम्बयोः, मे. अथ स्याद्दशनोच्छिष्टो निश्वासेऽधरचुम्बयोः, वि. दशनोच्छिष्टो निःश्वासे चुम्बने दन्तवाससि, हे. निश्वासो दशनोच्छिष्टः चुम्बे दन्तच्छदेऽपि च, त्रि.

दशपुर. विदु र्दशपुरं देशे मुस्तायां पत्तनेऽपि च, वि. दशपुरं पत्तने स्यात् मुस्तायां नीरदन्तरे, हे. अथो दशपुरं देशे पुरेऽपि स्यात् नपुंसकम्, वि.

दशमीस्थ. दशमीस्थो नष्टवीर्य्ये स्थविरेऽप्यन्यलिङ्गकः, मे. दशमीस्थं नष्टवीजे स्थविरेऽपि प्रचक्षते, वि. दशमीस्थः स्थविरे स्यात् क्षीणरागे हताशने, हे. दशमीस्थौ क्षीणरागवृद्धौ, अ.

दशा. दशाऽवस्थादीपवर्त्त्योर् वस्त्रान्ते भुम्नि योषिति, मे. दशा वर्त्ताववस्थायां वस्त्रांशे सुत्र र्दशा अपि, वि. दशा वर्त्तावस्थायां दशास्तु वसनाञ्चले, हे. दशाऽवस्थानेकविधाऽपि, अ. कर्म्मविपाकेऽपि दशा गतिः स्मृते, ह.

दस्म. दस्मस्तु यजमाने स्याद् अपि चौरे हुताशने, मे, वि. दस्मस्तु हव्यवाहे सत्राद् यजमाने मलिम्लुचे, हे.

दसुत्र. दसुत्रश्चौरे पुंसि रिपौ, मे. दसुत्रः स्तेने च शत्रौ च, वि. दसुत्रः प्रत्यर्थिचौरयोः, हे. दस्युत्र तस्करवैरिणौ, त्रि.

दस्र. दस्रः खरेऽश्विनीसुते, मे. दस्रः खरो दस्रौ रवेः सुतौ, दस्रः खरे चाश्विनयोः, वि.

दहन. दहनश्चित्रके भल्लातकेऽग्नौ दुष्टचेष्टिते, मे. दहनश्चित्रके ग्नौ भल्लाते दुश्चेष्टिते, वि. दहनो दुष्टचेष्टिते। भल्लाते चित्रकेऽग्नौ च, हे.

दहर. दहरो मूषिकायाञ्च स्वल्पे भ्रातरि बालके, मे, वि. दहरो षिकास्वल्पभ्रात्रो र्डिम्बे च, हे.

दाक्षायणी. दाक्षायणी त्वपर्णायामश्विन्यादुडुषु स्त्रियाम्, मे. क्षायणीत्यपर्णायां रोहिण्यां तारकासु च, वि. दाक्षायण्यमायाञ्च भेषु । रोहिण्याञ्च, हे.

दाक्षिणात्य. दाक्षिणात्यो नारिकेरे त्रिषु दक्षिणदिग्भवे, मे.

दाड़िम. दाड़िमस्तु त्रिलिङ्गः स्यादेलायां करके त्रिषु, मे. दाड़िमः करकैलयोः, वि, हे.

दाढ़ा. दाढ़ा दंष्ट्राभिलाषयोः, वि, हे.

दात्यूह. दात्यूहस्तु पुमान् कालकण्ठचातकपक्षिणोः मे. दात्यूहः कालकण्ठे स्याद्दात्यूहश्चातकेऽपि च, वि. दात्यूहः कालकण्ठके। चातकेऽपि, हे. दात्यूहश्चातकेऽपि च, त्रि.

दान. दानं गजमदे त्यागे पालनच्छेदशुद्धिषु, मे, वि. दानं मतङ्गजमदे रक्षणच्छेदशुद्धिषु। विश्राणनेऽपि, हे. दानं गजमदे त्यागे खण्डने रक्षणेऽपि च, त्रि.

दानु. दानु दातरि विक्रान्ते, मे, वि.

दान्त. दान्तस्तु दमितेऽपि स्यात् तपःक्लेशसहे त्रिषु, मे.

दाय. दायः सोल्लुण्ठभाषणे। विभक्तव्यपितृद्रव्ये तथा हरण-दानयोः, मे. दायो दाने यौतुकादिधने सोल्लुण्ठभाषणे। विभक्तव्यपितृद्रव्ये दायमाहुर्मनीषिणः, वि. दायो दाने यौतुकादिधने सोल्लुण्ठ-भाषणे। विभक्तव्यपितृद्रव्ये, हे. दाने विप्रलम्भे दायो भागार्हपितृ-रिक्थे च, ह.

दायाद. दायादस्तु भवेत् पुंसि सपिण्डे तनयेऽपि च, मे. दायादो ज्ञातिपुत्रयोः, वि. दायादौ सुतसपिण्डौ, हे. दायादौ सुतबान्धवौ, अ. दायादो बान्धवः प्रोक्तो दायादस्तनयो मतः, अने. दायादस्तुक्सपिण्डयोः, रु.

दारक. दारको बालकेऽपि स्याद् भेदके त्वभिधेयवत्, मे. दारको भेदकेऽपत्ये, वि. दारको भेदके पुत्रे, हे.

दारद. दारदो विषभेदे स्यात् पारदे हिङ्गुले पुमान्, मे. दारदो विषभेदे स्याद् हिङ्गुले पारदेऽपि च, वि. दारदो विषभेदे स्यात् पारदे हिङ्गुलेऽपि च, हे.

दारु. दारु स्यात् पित्तले काष्ठे देवदारौ नपुंसकम्, मे. दारु स्याद्देवदारु च, त्रि. दारु काष्ठं निगद्यते, अने.

दारुण. दारुणो रसभेदे ना त्रिषु तु स्याद् भयावहे, मे.

दार्वी (र्वी). दार्वी दारुहरिद्रायां तथा गोजिह्विकौषधौ, मे. दार्वी दारुहरिद्रायां देवदारुहरिद्रयोः, वि. दार्वी स्याद्देवदारुणि। हरिद्राद्वितये चापि, हे.

दाव. v. दव.

दास. दासी वाणाभुजिष्ययोः। दासो भृत्ये च शूद्रे च ज्ञातात्मनि च धीवरे, मे. दासः शूद्रे दानपात्रे भृत्यधीवरयोरपि। दासी चेट्यां च झिण्ट्यां च, वि. दासो धीवरभृत्ययोः। वृषले दानपात्रे च दासी झिण्ट्यपि चेट्यपि, हे. दासो विज्ञातार्थचेटयोः। झिण्ट्याञ्च दासी, त्रि.

दासेर. दासेरो दासिकापत्ये त्रिषु पुंसि क्रमेलके, मे. दासेरो दासिकापुत्रे दासेरः स्यात् क्रमेलके, वि. दासेर उष्ट्रे चेटे च, हे. दासीसुतोष्ट्रौ दासेरौ, त्रि.

दासेरक. दासेरकस्तु करभे दासीपुत्रे च धीवरे, मे. दासेरकः स्यात् करभे दासीपुत्रे च धीवरे, वि. उष्ट्रे दासीसुते चैव दासेरक इति स्मृतः, हा.

दिगम्बर. दिगम्बरः मत्रात् क्षपणे नग्ने तमसि शङ्करे, मे, वि. दिगम्बरस्तु शङ्करे। अन्धकारे क्षपणके मातृद्धम्बरवत्तितेऽपि च, हे. दिगम्बरोऽन्धकारे च. त्रि.

दिग्ध. दिग्धो विषाक्तवाणे मत्रात् पुंसि लिप्तेऽन्यलिङ्गकः, मे. दिग्धं विषाक्तवाणे मत्राद् दिग्धो लिप्तार्थकेऽन्यवत्. वि. दिग्धो लिप्ते विषाक्तेषौ प्रवृद्धस्नेहयोरपि, हे. दिग्धं लिप्ते विषाक्ते च, त्रि.

दिति. दिति दैत्यजनन्याञ्च खण्डनेऽपि च योषिति, मे. दितिर्दैत्यमातरि खण्डने, हे. दितिः मरात् खण्डनेऽपि च, वि. दितौ खण्डनदैत्याम्बे, त्रि.

दिव्. द्यौः स्वर्गे च गगने. मे. द्यौः स्वर्गनभसोः, हे.

दिव. दिवं स्वर्गेऽन्तरीक्षे च. वि. दिवं खे त्रिदिवे वने, हे. दिवं क्लीवं तयोः स्मृतम्, मे. v. दिव्.

दिवाभीत. दिवाभीतः कुम्भिले मत्राद् उलूके कुमुदाकरे, मे, वि. दिवाभीतः काकरिपौ कुम्भिले कुमुदाकरे, हे. दिवाभीत उलूके मत्रात् कुम्भिले कुमुदाकरे, त्रि.

दिवौ (वो) कस्. दिवोकाश्च दिवौकाश्च पुंसि देवे च चातके, मे. दिवौकश्चातके सुरे, वि. दिवौकसौ। चातकस्त्रिदशयोरपि, हे. सारङ्गाश्च दिवौकसः, ध.

दिव्य. दिव्यं लवङ्गे धातत्र्यां स्त्री वल्गौ दिविभवे त्रिषु, मे. दिव्यं लवङ्गके दिव्यं वल्गौ दिविभवेऽन्यवत्। आमलक्यां स्मृता दिव्या, वि. दिव्यं वल्गुलवङ्गयोः। दुग्भवे दिव्याऽमलक्याम्, हे.

दिव्यचक्षुस्. दिव्यचक्षुः सुगन्धस्य भेदे नाऽन्धे सुलोचने, मे. दिव्यचक्षुः सुगन्धस्य भेदेऽन्धे च सुलोचने, वि. दिव्यचक्षुस्त्वन्धे सुलोचने। सुगन्धभेदे, हे.

दिष्ट. दिष्टं दैवे पुमान् काले, मे. दिष्टं दैवे दिष्टस्त्वनेहसि, हे. दिष्टं दैवे च काले मत्रा हृदः, वि. दिष्टं दैवेऽपि न हयोः, ध.

दिष्टः कालोपदिष्टयोः, त्रि. दिष्टं दैवेऽपि कीर्तितम्, हा.

दिष्टि. दिष्टि मुत्परिमाणयोः। स्त्रियाम्, मे. दिष्टिरानन्दे माने च, हे. दिष्टिः परीमाणमुदोः, वि. परिमाणमुदो र्दिष्टिः, त्रि.

दिष्ट्या. दिष्ट्या हर्षे मङ्गले च, मे.

दीदिवि. दीदिवि र्ना धिषणेऽन्ने तदस्त्रियाम्, मे. दीदिवि र्धिषणान्नयोः, वि.

दीन. दीना स्त्री मूषिकस्त्रियाम्। वाच्यवद्दुर्गते भीते, मे. दीना मूषिकयोषायां दुर्गते कातरेऽन्यवत्, वि. मूषिकाऽपि भवेद्दीना, हा.

दीप. दीपः प्रदीपोत्तरीये लतायां लोचमस्तके, मे.

दीपक. दीपकं वागलङ्कारे वाच्यवद्दीप्तिकारके, मे. दीपकं वागलङ्कारे दीपको दीप्तिकारके, वि. दीपकं स्यादलङ्कृतिः। दीपकौ दीप्तिकृद्दीपौ, हे.

दीप्त. दीप्तं निर्भासिते दग्धे ज्वलिते, मे. दीप्तं निर्भासिते दग्धे, हे. दीप्तं निर्भासिते दग्धे वदन्ति ज्वलितेऽपि च, वि.

दीप्यक. दीप्यकश्चाजमोदायां यवानीबर्हिचूड़योः, मे. दीप्यकश्चाजमोदे स्याद्यवानीबर्हिचूड़योः, वि. दीप्यकं त्वजमोदके। मयूरशिखायवान्योः, हे. यवान्यामपि दीप्यकः, अ.

दीर्घाध्वग. दीर्घाध्वगः पुमानुष्ट्रे लेख्यहारे तु भेद्यवत्, मे. दीर्घाध्वगः शृङ्खलके लेखकारे तु भेद्यवत्, वि. दीर्घाध्वगः क्रमेलके। लेखहारे मल्लनागे वात्स्यायनसुरेभयोः, हे. दीर्घाध्वगः स्यादुष्ट्रेऽपि, त्रि.

दीर्घायुस्. दीर्घायुः शाल्मलीष्वे वायसे जीवकद्रुमे। मार्कण्डेये च पुंसि स्यात् चिरजीविनि वाच्यवत्, मे. दीर्घायु र्ऋषिः काकश्च शाल्मलिः, त्रि. दीर्घायुः शाल्मली काके मार्कण्डेयेऽतिजीविनि, त्रि. दीर्घायु र्जीवके ध्विके। मार्कण्डेये शाल्मलितरौ, हे.

दीर्ण. दीर्णं विदारिते भीते, मे. दीर्णं दारितभीतयोः, वि.

दुःस्पर्श. दुःस्पर्शो धन्वयासे ना कण्टकार्यां स्त्रियां त्रिषु। खर-

स्पर्श, मे. दुःस्पर्शाख्या खरस्पर्शा कण्टकार्यां च यासके, वि.

दुःस्थ. दुःस्थः स्याद्दुर्गते मूर्खे दुःखेन तिष्ठति त्रिषु, मे. दुःस्थः स्याद्दुर्गते मूर्खे, वि. दुःस्थो दुर्गतमूर्खयोः, हे.

दुकूल. दुकूलं सूक्ष्मवस्त्रे स्यात् चौमे, मे. दुकूलं तु चौमे सूक्ष्मांशुकेऽपि च, वि. दुकूलं सूक्ष्मवाससि। चौमवस्त्रे, हे. दुकूलं सूक्ष्मवस्त्रेऽपि च, त्रि.

दुग्ध. दुग्धं प्रपूरिते चीरे दुग्धी चीराविकौषधौ, मे. दुग्धं प्रपूरिते चीरे, वि. दुग्धं चीरे पूरिते च, हे. दुग्धं चीरे प्रपूरिते, त्रि.

दुग्धतालीय. दुग्धतालीयमित्येतद् दुग्धाम्रक्षीरफेनयोः, मे. दुग्धतालीयमित्येतद् दुग्धाम्रे दुग्धफेनके, वि. दुग्धतालीयं दुग्धाम्रदुग्धफेनयोः, हे.

दुन्दुभि. दुन्दुभिः पुमान्। वरुणे दैत्यभेर्योश्च स्यादक्षविन्दुत्रिकद्वये, मे. दुन्दुभिर्दितिजे भेर्यामक्षविन्दुत्रिकद्वये, वि. दुन्दुभिस्तु भेर्यां दितिसुते विषे। अक्षविन्दुत्रिकद्वन्द्वे, हे. स्याद् भेर्यां दुन्दुभिः पुंसि स्यादक्षे दुन्दुभिः स्त्रियाम्, अ. दुन्दुभिर्दैत्यभेदेऽपि, त्रि. द्वन्द्वे दुन्दुभिरक्षे तु दुन्दुभिः स्यात्तथानकः, अने.

दुर्. दुर्निषेधे च दुष्टे च, मे. दुः स्यात् कष्टनिषेधयोः, वि.

दुरोदर. दुरोदरं द्यूतभेदे द्यूतकृत्पणयोः पुमान्, मे. दुरोदरः पुनर्द्यूते द्यूतकारे पणेऽपि च, हे. दुरोदरो द्यूतकारे पणे द्यूते दुरोदरम्, अ. पणेऽक्षे कितवे द्यूते दुरोदर इति स्मृतः, अने.

दुर्गति. दुर्गतिर्नरके नैःस्वे स्त्री, मे. दुर्गतिर्नरके नैःस्वे, वि, त्रि. दुर्गतिः। नरके निःस्वतायाञ्च, हे.

दुर्ग. दुर्गोमानील्योः स्त्री दुर्गमे त्रिषु, मे. दुर्गं भवेद्दुर्गमे तु दुर्गा स्यान्नीलिकोमयोः, हे. दुर्गः स्याद् दुर्गमे दुर्गा गौरीनीलिकयोरपि, वि.

दुर्जात. दुर्जातं व्यसने क्लीबेऽसम्यग्जातेऽन्यलिङ्गकम्, मे. दुर्जातं

व्यसने प्रोक्तमसम्यग्जातवस्तुनि, वि. दुर्जातं व्यसनासम्यग्जातयोः, हे. दुर्जातं व्यसनेऽपि च, त्रि.

दुर्द्दुर. दुर्द्दुरः पुंसि नरकान्तरे स्यात् ऋषभौषधौ, मे. दुर्द्दुरं वाच्यवद् दुःखधार्ये स्यादृषभौषधे। दुर्द्दुरः, वि. दुर्द्दुरस्त्वृषभौषधौ। दुःखधार्ये, हे.

दुर्नामन्. दुर्नामाऽख्यातिगुदजदीर्घकोषिकयोरपि, वि. दुर्नाम क्लीवमर्शसि। स्याद्दीर्घकोषिकायां स्त्री, मे. दुर्नाम पुनरर्शसि। दुर्नामा दीर्घकोषी स्यात्, हे.

दुर्मुख. दुर्मुखः कपिभिन्नागभिदो र्ना मुखरे त्रिषु, मे. दुर्मुखो नागराजेऽपि मुखरे वानराश्वयोः, वि. दुर्मुखो मुखरे नागराजे वाजिनि वानरे, हे. सर्पेऽपि दुर्मुखः, त्रि.

दुर्लभ. दुर्लभस्त्रिषु दुष्प्रापेऽय कच्छुरे, मे. दुर्लभः कच्छुरे ज्ञेयो दुष्प्रापे वल्लभेऽपि च, वि. दुर्लभः कच्छुरे प्रिये। दुष्प्रापे, हे. दुर्लभः कच्छुरे काम्ये, त्रि.

दुर्वर्ण. दुर्वर्णं त्रिष्वसद्वर्णे क्लीवमैलेयरूप्ययोः, मे. दुर्वर्णञ्च कुवर्णे स्याद् बालुके रजतेऽपि च, वि. अथ दुर्वर्णं कलधौतकुवर्णयोः, हे. दुर्वर्णं रजतेऽपि स्यात्, त्रि.

दुर्विध. दुर्विधो वाच्यलिङ्गः स्याद् दुर्गतेऽपि खलेऽपि च, मे. दुर्विधो दुर्गते खले, वि. दुर्विधो दुर्जने निःस्वे, हे. दुर्विधौ खलदुर्गतौ, त्रि.

दुलि. दुलिः स्त्रियां कमठ्यां ना मुनौ, मे. V. डुलि.

दुष्पक्व. दुष्पक्वो गन्धकुट्यां स्याद् विहाराद्यवकाशके, मे, वि.

दुष्ठु. दुष्ठुः स्याद् दुर्बलेऽधमे, वि.

दूत्य. दूत्यं दूतस्वभावे च भावे कर्मण्यपि स्मृतम्, मे.

दूषिका. दूषिका तूलिकायाञ्च मले स्याल्लोचनस्य च, मे. दूषिका तूलिका स्मृता। नयनस्य मलेऽपि स्यात्, हे.

दूष्य. दूष्यं त्रिषु दूषणीये क्लीवं वस्त्रे च तद्गृहे, मे. दूष्यन्तु

दूषणीये सत्राद् दूष्यं वस्त्रे च तद्वत्, हे, वि. दूष्यं वाससि तद्वत्, हे। दूषणीये, हे. निन्द्ये वस्त्रगृहे दूष्यम्, त्रि.

दृम्भू. दृम्भूः स्त्री सर्पवज्रयोः, मे. दृम्भूः पन्नगवज्रयोः, वि. दृम्भूः पवौ भास्करे च, हे.

दृढ. दृढं स्थूले नितान्ते च प्रगाढ़े बलवत्यपि, मे. दृढः स्थूले भृशे शक्ते प्रगाढ़ेऽपि दृढो मतः, वि. दृढः शक्ते भृशे स्थूले, हे. शक्तस्थूलौ त्रिषु दृढौ, अ.

दृति. दृतिश्चर्मपुटे मत्स्ये ना, मे. दृतिश्चर्मपुटे भाषे, वि.

दृश्. दृक् स्त्रियां दर्शने नेत्रे बुद्धौ च त्रिषु वीक्षके, मे. दृग् दर्शने लोचने च दृग् बुद्धौ वीक्षकेऽपि च, वि. दृग् द्रष्टरि दर्शनेऽध्यक्षे, हे. दृग् ज्ञाने ज्ञातरि त्रिषु, अ. ज्ञाने च लोचने दर्शने च दृक्, त्रि.

दृशान. दृशानं ज्योतिषि प्रोक्तं दृशानस्तु विरोचने, वि. दृशानं ज्योतिषि क्लीबं पुंलिङ्गः सत्राद्विरोचने, मे.

दृषद्. दृषद् निष्पेषणशिलापट्टप्रस्तरयोरपि, मे. दृषद् पेषणपट्टे सत्राद् दृषद् पाषाणमात्रके, वि. दृषद् पाषाणमात्रके। निष्पेषणार्थपट्टे सत्रात्, हे.

दृषद्वती. दृषद्वती नदीभेदे कात्यायन्यामपि स्त्रियाम्, मे.

दृष्टान्त. दृष्टान्त उदाहृतौ। शास्त्रे च मरणे, मे. दृष्टान्तः सत्रादुदाहृतौ। शास्त्रे, हे. दृष्टान्तावुभौ शास्त्रनिदर्शने, अ.

दृष्टि. दृष्टिः स्त्रियां बुद्धौ लोचने दर्शनेऽपि च, मे. दृष्टि र्ज्ञानेऽक्ष्णि दर्शने, हे. दृष्टि र्धीदर्शनाक्षिषु, वि. दृष्टिरक्ष्णि तथा मतौ, अने.

देव. देवो मेघे सुरे राज्ञि सत्रान्नपुंसकमिन्द्रिये। देवी कृताभिषेकायां तेजनीपृक्कयोरपि, मे. देवः सुरे घने राज्ञि देवमाख्यातमिन्द्रिये। देवी भट्टारिकायाञ्च तेजनीस्पृक्कयोरपि, वि. देवं हृषीके देवस्तु नृपतौ तोयदे सुरे। देवी कृताभिषेकायां तेजनीस्पृक्कयोरपि, हे. मेघे राज्ञि सुरे देवः, त्रि. पर्जन्ये राज्ञि गीर्वाणे व्यवहर्त्तरि भर्त्तरि। मूर्खे बले

जिगीषौ च देवोक्ति र्नरि कुण्ठिनि, अने,

देवताड़. देवताड़: सैंहिकेये जीमूते च हुताशने, मे. देवताड़स्तु घोषके। सैंहिकेयग्रहे चापि देवताड़ो हुताशने, वि. देवताड़ो घोषकेऽग्नौ राहौ, हे.

देवन. देवनं व्यवहारे स्यात् जिगीषाक्रीड़योरपि। देवनोऽक्षेषु पुंसि स्यात्, मे. देवनं व्यवहारे स्यात् जिगीषाक्रीड़योरपि। अक्षेषु देवनः प्रोक्तः, वि. देवनोऽक्षेऽथ देवनम्। व्यवहारे जिगीषायां क्रीड़ायाम्, हे. क्रीड़ादावपि देवनम्, अ. क्रीड़ादौ देवनं नाऽक्षे, त्रि.

देवमणि. अथ देवमणि र्भर्गेऽश्वावर्त्ते कौस्तुभेऽपि च, मे. देवमणिः शिवेऽश्वस्य कण्ठावर्त्ते च कौस्तुभे, वि. देवमणि र्विष्णुवक्षोमणौ हरे। अश्वस्य कण्ठावर्त्ते च, हे.

देवयु. देवयु र्वाच्यलिङ्गस्तु धार्मिके लोकयात्रिके, मे. देवयुर्धार्मिके ख्यातो देवयु र्लोकयात्रिके, वि.

देववृक्ष. देववृक्षः सप्तपर्णे मन्दारादिषु गुग्गुलौ, मे, वि. देववृक्षो मन्दारादौ गुग्गुलौ विषमच्छदे, हे.

देवसहा. भवेद् देवसहाभिख्या स्मृते दण्डोत्पलौषधे, वि.

देवसेना. देवसेना तु वज्रिणः। सुतायामपि सेनायां देवतानाञ्च योषिति, मे. देवसेनेन्द्रवाहिन्यां सेनायाञ्च दिवौकसाम्, वि. देवसेनेन्द्रकन्यायां सैन्ये दिविषदामपि, हे.

देष्णु. देष्णु, र्दातरि दुर्गमे, मे, वि, हे.

देहयात्रा. देहयात्रा यमपुरीगमने भोजनेऽपि च, मे, हे. देहयात्रा भोजने स्यात् कृतान्तागमनेऽपि च, वि. देहयात्राऽशने मृतौ, त्रि.

दैत्य. दैत्योऽसुरे सुरायान्तु दैत्या चण्डौषधावपि, मे, वि. दैत्योऽसुरे मुरौषधौ, हे.

दैत्यारि. दैत्यारिः पुंसि सामान्यदेवे च गरुड़ध्वजे, मे. दैत्यारिस्त्रिदशे विष्णौ, वि.

दैवज्ञ. दैवज्ञो गणके पुमान्। दैवज्ञा गणिकायां स्त्री, मे. दैवज्ञो गणकेऽपि च, वि.

दोग्धृ. दोग्धाऽर्थोपजीविकवौ वत्सगोपालयोः पुमान्, मे. दोग्धा गोपालके वत्से कवौ अर्थोपजीविनि, वि. दोग्धा गोपालवत्सयोः। अर्थोपजीविनि कवौ, हे. दोग्धा गोपे कवौ वत्से, त्रि.

दोला. दोला नील्यां यानान्तरेऽपि च, मे. दोला यानान्तरे नील्याम्, वि.

दोष(षा). दोषः स्याद्दूषणे पापे दोषा रात्रौ भुजेऽपि च, मे, वि. दोषा रात्रौ च तन्मुखे, मे. दोषा रात्रिमुखे रात्रौ अत्राऽनव्ययमप्यसौ, वि. दोषा निशि निशामुखे, हे.

दोषज्ञ. दोषज्ञः प्राज्ञवैद्ययोः, हे.

दोहदलक्षण. दोहदलक्षणमुक्तं वयःसन्धौ च गर्भे च, मे. दोहदलक्षणं गर्भे सत्रात् सन्धौ यौवनस्य च, हे. दोहदलक्षणं गर्भे वयःसङ्गे च दृश्यते, त्रि.

दौर्वीण. दौर्वीणं स्पष्टपर्णे स्याद् दूर्वायाः सुरसेऽपि च, मे, वि. दौर्वीणं स्पष्टपर्णे स्याद्धरितालीरसेऽपि च, हे.

द्युत्र. द्युत्र क्लीबमङ्क्रि गमने च। ना ज्वलने, मे. द्युत्रग्नौ दिवसेऽपि स्यात्, वि. द्युत्र दिने वह्नौ, हे.

द्युति. द्युतिः स्त्री रश्मिशोभयोः, मे. द्युतिश्च शोभादीधित्योः, हे.

द्युम्न. द्युम्नं वित्ते बलेऽपि च, मे. द्युम्नं वित्ते पराक्रमे, वि. द्युम्नं द्रविणवद्धनौजसोः, हे. द्युम्नं बले धने, त्रि.

द्युवन्. द्युवा त्वभिनवे भानौ, वि.

द्यो. द्यौस्त्रिदशालयत्रिदशवर्त्मनो र्योषिति, मे. द्यौः स्वर्गसुरवर्त्मनोः, वि. द्यौस्तु स्वर्गे विहायसि, हे.

द्रव. द्रवः प्रद्रावनर्मणोः। रसेऽपि, मे. द्रवः प्रद्रावरसयो-

र्गतौ नर्मणि विद्रवे, वि. द्रवो विद्रवनर्मणोः। प्रद्रावे रसगतयोश्च, हे.

द्रवन्ती. स्रवन्ती च द्रवन्त्यपि। नद्यामोषधिभेदे च, हे. v. स्रवन्ती.

द्रविण. द्रविणं न द्वयो र्वित्ते काञ्चने च पराक्रमे, मे. द्रविणं काञ्चने वित्ते द्रविणञ्च पराक्रमे, वि. द्रविणन्तु बलं धनम्, अ. v. द्रविण.

द्रव्य. द्रव्यं स्यात् पित्तले वित्ते पृथ्व्यादौ च विलेपने। क्लीवे च भेषजे भवेद्र द्रुविकारे च वाच्यवत्, मे. द्रव्यं स्याद् द्रविणे भवेद्र पृथिव्यादौ च पित्तले। भेषजे चापि विनये जतुद्रुमविकारयोः, वि. द्रव्यं भवेद्र धने क्ष्मादौ जतुद्रुमविकारयोः। विनये भेषजे वीर्य्यां, हे. द्रव्यं भवेद्र गुणाश्रये, अ. भेषजे द्रुविकारे च द्रव्यं भवेद्र च पित्तले, त्रि.

द्रावक. द्रावको ग्रावभेदे स्याद् विदग्धे मोषकेऽपि च, मे. द्रावकस्तु शिलाभेदे स्याद् घोषकविदग्धयोः, हे. द्रावकस्तु शिलाभेदे विदग्धे घोषकेऽपि च, वि.

द्राविड़. द्राविड़ो देशभिज्जाते सङ्ख्याभिद्वेधसुख्ययोः, मे. द्राविड़ः स्याज्जानपदे वेधसुख्यकसङ्ख्ययोः, वि.

द्रुघण. द्रुघणो मुद्गरेऽपि स्याद् द्रुहिणे च परश्वधे, मे, वि. द्रुघणः पर्शुवेधसोः। मुद्गरेऽपि, हे.

द्रुण. द्रुणं चापेऽलिनि द्रुणः। द्रुणखड्गद्रोणीकच्छप्योः, मे. द्रुणं चापे च खड्गे च द्रुणो वृश्चिकभृङ्गयोः। द्रुणी कच्छपिकायाञ्च जलद्रोण्यामुदाहृता, वि. द्रुणः स्याद् वृश्चिके भृङ्गे द्रुणं चापकृपाणयोः। द्रुणी कूर्म्यां जलद्रोण्याम्, हे. द्रुणोऽलिः कच्छपी द्रुणी, त्रि.

द्रुत. द्रुतं त्रिषु। शीघ्रे विलीने विद्राणे, मे. द्रुतं शीघ्रविलीनयोः, हे, त्रि. द्रुतं शीघ्रे विलीने च विद्राणे चाभिधेयवत्, वि.

द्रुम. द्रुमो महीरुहे पारिजाते किम्पुरुषेश्वरे, मे. द्रुमस्तरौ पारिजाते द्रुमः किम्पुरुषेश्वरे, वि. द्रुमस्तु पादपे पारिजाते किम्पुरुषेश्वरे, हे. द्रुमो यक्षेश्वरे वृक्षे, त्रि. द्रुमो वृक्षेषु शैलेषु, अने.

द्रू. द्रूः स्वर्णे कामरूपिणि, वि. द्रूः कामरूपिणि स्वर्णे, हे.

द्रोण. द्रोणोऽस्त्रियामाढ़के स्यादाढ़कानां चतुष्टये। पुमान् कपोपतौ दग्धकाके स्त्री नीवृदन्तरे। तथा काष्ठाम्बुवाहिन्यां गवाद-न्यामपीष्यते, मे. द्रोणः कपोपतौ कृष्णकाके स्यादाढ़केऽपि च। आढ़-कानां चतुष्के च द्रोणी स्यान्नीवृदन्तरे। द्रोणी काष्ठाम्बुवाहिन्यां गवां घासभुजि स्थितौ, धि. द्रोणः पार्थगुरौ काके माने द्रोणी तु नीवृति। नौभेदे शैलभेदे च, हे. अथ द्रोणः काकेऽपि, अ. काष्ठा गावेऽम्बुवाहिन्यां शैलसन्धौ च योषिति। द्रोणो न स्त्री मानभेदे द्रोणः काकः कपोपतौ, त्रि. द्रोणः स्यात् कौरवाचार्य्यो द्रोणः काक इतो-रितः। द्रोणो गिरिविशेषश्च द्रोणः स्याच्चतुराढ़कः, अने.

द्रोहाट. द्रोहाटः कथितो गाथाप्रभेदे मृगलुब्धके। वैड़ालव्रतिके च, मे, वि. द्रोहाटो मृगलुब्धके। चतुष्पदीप्रभेदे च विड़ालव्रतिकेऽपि च, हे.

द्वन्द्व. द्वन्द्वं रहस्येऽत्र कलहे तथा मिथुनयुग्मयोः, मे. द्वन्द्वो रहस्येऽत्र कलहे द्वन्द्वं मिथुनयुग्मयोः, वि. द्वन्द्वः से द्वन्द्वमाहवे। रहस्येऽत्र मिथुने युग्मे, हे. द्वन्द्वं कलहयुग्मयोः, अ.

द्वापर. द्वापरः संशये युगे, मे, वि, हे. द्वापरौ युगसंशयौ, अ. सन्देहेऽपि द्वापरमाहुः, ह.

द्वार. द्वारं निर्गमनेऽपि स्याद् अभ्युपाये, मे. द्वारं पुन र्निर्ग-मनेऽभ्युपाये, वि. द्वारं निर्गमेऽभ्युपाये, हे. उपाये निर्गमे द्वारम्, त्रि.

द्विक. द्विकः स्यात् काककोकयोः, मे, हे. द्विकः काके च कोके च, वि. द्विकौ काकचक्रवाकौ, त्रि.

द्विज. द्विजः स्याद् ब्राह्मणक्षत्रवैश्यदन्ताण्डजेषु ना। द्विजा भार्गर्या हरेणौ च, मे. द्विजो विप्रेऽण्डजे दन्ते भाण्डारेणुकयो र्द्विजा, वि. द्विजो विप्रक्षत्रिययो र्वैश्ये दन्ते विहङ्गमे। द्विजा भार्गीरेणुकयोः, हे. दन्तविप्राण्डजा द्विजाः, अ. दन्तविप्रौ तथा द्विज, अने.

द्विजन्मन्. द्विजन्मा दशने विप्रे, मे, वि. द्विजन्मानौ रदविप्रौ, हे. द्विजन्मा दन्तविप्रयोः, त्रि.

द्विजाति. द्विजाति र्विप्राण्डजयोश्च पुंलिङ्गः, मे. द्विजातिरण्डजे विप्रे, वि. द्विजाति र्ब्राह्मणेऽण्डजे, हे.

द्विजराज. द्विजराजस्तु चन्द्रेऽनन्ते गरुत्मति, मे. द्विजराजः शशधरे सुपर्णेऽनन्तभोगिनि, वि. द्विजराजस्तु शशाङ्के गरुड़ेऽपि च, हे. हंसेऽग्नौ गरुड़े चन्द्रे द्विजराज इति ध्वनिः, अने.

द्विजिह्व. (ह्‌व) द्विजिह्वस्तु खले सर्पे, मे. द्विजिह्वो भुजगे खले, वि. द्विजिह्वः खलसर्पयोः, हे. द्विजिह्वौ सर्पसूचकौ, श्र. द्विजिह्वः सूचको ज्ञेयो द्विजिह्वस्तु भुजङ्गमः, अने. दृष्टिविषे सूचके च द्विजिह्वः परिकीर्त्तितः, त्रा.

द्वितीय. द्वितीया तिथिभित्पत्न्योः पूरणे त्वभये त्रिषु, मे. द्वितीया तिथिभित्पत्न्योः पूरणत्रामपि च द्वयोः, वि. द्वितीया तिथिगेहिन्यो-र्द्वितीयः पूरणे द्वये, हे. द्वितीया तिथिभित्पत्न्योः, त्रि. सपत्न्यामपि द्वितीया, इ.

द्वीपवत्. द्वीपवान् सिन्धुनदयो र्द्वीपवत्यापगाभुवोः, मे, वि.

द्वैमातुर. द्वैमातुरो जरासन्धवारणाननयोः पुमान्, मे. द्वैमातुरो जरासन्धवारणाननयो र्मतः, वि.

ध. धो ना धर्मे कुवेरे च क्लीवं तु वसुनि स्मृतम्। धो धा च ब्रह्मणि ख्यातो धा तु स्याद् धारकेऽपि च, मे. मौनेशः सात्वतः प्रीति र्वामपादाङ्गुलीगतः। धनेशो धरणीशश्च धकारो दान्तिमः स्मृतः, मा.

धट. धटो दिव्यतुलायां स्याद् धटी चीरे च वाससः, मे. धटी खण्डे च वाससः। परीक्षार्थतुलायां च धटः सूरिभिरिष्यते, वि.

धन. धनं तु गोधने वित्ते, मे. धनं गोधनवित्तयोः, वि. धनं वित्ते गोधने च स्यात्, हे.

धनञ्जय. धनञ्जयोऽर्जुने वह्निनागदिग्देहमारुते, मे. धनञ्जयोऽर्जुने वह्नौ ककुभे देहमारुते। नागान्तरे च, वि. धनञ्जयो नागभेककुभे देहमारुते। पार्थेऽग्नौ, हे. पार्थेऽग्नौ च धनञ्जयः, त्रि.

धनद. धनदस्तु कुवेरे स्यात् पुंलिङ्गो दातरि त्रिषु, मे. धनदो दातरि श्रीदे, वि. धनदो दातृगुह्यकौ, हे.

धनिक. धनिका साधुनार्यां ना धन्याके त्रिषु साधुधनिनोश्च, मे. धनिकः साधुधन्याकधवेषु धनिका स्त्रियाम्, वि. धनिको धान्यके धवे। धनाढ्ये च धनिका वध्वाम्, हे.

धनु. धनुः पुमान् पियालद्रौ राशिभेदे शरासने, मे. धनुसंज्ञा पियालद्रौ राशिभेदे शरासने, वि. धनुशब्दः पियालद्रौ राशिभेदे धनुष्यपि, हे.

धनुस्. धनुः पियाले ना न स्त्री राशिभेदे शरासने। धनुर्धरे त्रिषु, मे. धनुः पियालद्रुमराशिभेदयोः शरासने चापि धनुर्धनुर्धरे, वि. धनुः शरासने राशौ पियालद्रौ धनुर्धरे, हे.

धन्य. धन्या धात्र्यामलक्योः स्याद् धन्यं पुण्यवति त्रिषु, मे. धन्यो धनवति स्मृतः। धन्या धान्यामलक्योश्च, वि. धन्यः पुण्ययुते धन्यामलक्यामुपमातरि, हे.

धन्वन्. धन्वा तु मरुदेशे ना क्लीबं चापे स्थलेऽपि च, मे. धन्वा जाङ्गलदेशे स्याद् धन्व चापे स्थलेऽपि च, वि. धन्व स्थलचापयोः, हे. धन्वा मरौ धन्व चापे, त्रि.

धन्विन्. धन्वी धनुर्धरेऽपि स्यादर्जुने ककुभद्रुमे, मे. धन्वी धनुर्धरे पार्थे विदग्धे ककुभद्रुमे, वि. धन्वी पार्थे च्छेके ककुभचापिनोः, हे.

धमन. धमनो नाऽनले भस्त्राध्मापकक्रूरयोस्त्रिषु। धमनी तु शिराहट्टविलासिन्योश्च योषिति, मे. धमनोऽप्यनले भस्त्राध्मापकक्रूरयोः स्मृता। धमनी तु हरिद्रायां कन्धराशिरयोरपि, वि. धमनोऽनले। क्रूरे वस्त्राध्मापके च धमनी कन्धरा शिरा। हरिद्रा च, हे.

धर. धरो गिरौ। कार्पासतूलके कूर्मराजे वस्वन्तरेऽपि च। धरा विश्वम्भरायाञ्च स्त्री गर्भाशयमेदसोः, मे. धरस्तु शैले कार्पासतूलके कमठाधिपे। धरा मेदसि भूम्यां च स्त्रीणां गर्भाशयेऽपि च, वि. धरः कूर्माधिपे गिरौ। कार्पासतूलेऽथ धरा मेदोभूमिजरायुषु, हे. धरा पृथ्वी धरा धारा धरः शैलो धरा धृतिः, अने. (धरो धूर्ते च पर्वते, अने.) धरा पृथ्वी धरो गिरिः, त्रि.

धरण. धरणं मानभेदेऽपि धारणे धरणी भुवि, मे, वि. धरणं धारणे मानविशेषे धरणी भुवि, हे.

धराधर. धराधरो हरौ शैले, मे. धराधरः क्ष्माभृति चक्रपाणौ, वि. धराधरः। कृष्णेऽद्रौ च, हे. हरिशैलौ धराधरौ, त्रि.

धरुण. धरुणः सम्मते नीरे स्वर्लोके परमेष्ठिनि, मे, वि.

धर्म. धर्मोऽस्त्री पुण्य आचारे स्वभावोपमयोः क्रतौ। अहिंसोपनिषन्न्याये ना धनुर्यमसोमपे, मे. धर्मः पुण्ये यमे न्याये स्वभावाचारयोः क्रतौ। उपमायामहिंसायां चापे चोपनिगद्यते, वि. धर्मो यमोपमापुण्यस्वभावाचारधन्वसु। सत्सङ्गेऽर्हत्यहिंसादौ न्यायोपनिषदोरपि। धर्मं दानादिके, हे. धर्मोऽहिंसोपमायोगोपनिषत्सु धनुष्यपि, त्रि.

धर्मण. धर्मणस्तु पुमान् वृक्षभेदसर्पप्रभेदयोः, मे. धर्मणोऽहिद्रुभेदयोः, वि.

धर्मराज. धर्मराजो यमे बुद्धे युधिष्ठिरनृपे पुमान्, मे. धर्मराजो यमे बुद्धे धर्मराजो युधिष्ठिरे, वि. धर्मराजस्तु सुगते श्राद्धदेवे युधिष्ठिरे, हे. धर्मराजौ जिनयमौ, अ.

धर्षण. धर्षणं स्यात् परिभवे रतेऽसत्यां तु धर्षणी, मे, वि. धर्षणं रतेऽभिभवे धर्षणी त्वभिसारिका, हे. असतौ स्याद् धर्षणी च धर्षणा निकृतौ रते, त्रि.

धव. धवः पुमान् नरे धूर्ते पत्यौ वृक्षान्तरेऽपि च, मे. धवः पत्यौ नरे धूर्ते वृक्षभेदेऽपि कीर्तितः, वि. धवो धूर्ते नरे पत्यौ द्रुभेदे, हे. पति-

शाखिनरा धवाः, श. धवो धूर्त्तेऽपि, त्रि. धवः पति र्धवो मर्त्यो वृक्षजाति-र्धवो मतः, अने.

धवल. धवला गवि। वृषश्रेष्ठे पुमान् वाच्यलिङ्गः शुक्ले च सुन्दरे, मे. धवलः सुन्दरे सिते। महोक्षे चाथ धवली सौरभेयग्राम्युदीरिता, वि. धवलो महोक्षे सुन्दरे सिते। धवली गौः, हे. धवला गवि ना श्रेष्ठे शुक्लसुन्दरयोस्त्रिषु, त्रि.

धातु. धातु र्नेन्द्रियेषु च। शब्दयोनिमहाभूततद्गुणेषु रसादिषु। मनःशिलादौ श्लेष्मादौ विशेषाद् गैरिकेऽस्थ्नि च, मे. धातु-रसादौ श्लेष्मादौ शब्दिशावविकारयोः। महाभूतेषु लोकेषु शब्दादाविन्द्रियेऽस्थनि, हे. धातुः स्यादश्मविकृतौ विषयेष्विन्द्रियेषु च। भुवादिरसरक्तादिश्लेष्मादिवसुधादिषु। वर्तते धातुशब्दोऽयं विशेषादस्थि गैरिके, वि. श्लेष्मादिरसरक्तादिमहाभूतानि तद्गुणाः। इन्द्रियाण्यश्मविकृतिः शब्दयोनिश्च धातवः, श. वातादिप्रकृति र्धातु र्धातु र्देहरसादिकः। क्रियाभावः स्मृतो धातु र्धातुः शैलापलोद्भवः, अने. पृथिव्यादिषु भूतेषु शरीरेषु रसादिषु। लोहेषु च स्मृतो धातुः स्वभावे गैरिकादिषु, ह. राशौ च धातुः, त्रि.

धातृ. धाता हिरण्यगर्भे ना पालके त्रिषु, मे. धात्री जनन्यामलकीवसुमत्युपमातृषु, मे. धाता हिरण्यगर्भ स्यात् पालके त्वभिधेयवत्, वि. धात्री जनन्यामलकीवसुमत्युपमातृषु, वि. धात्री भुव्युपमातरि। आमलक्यां जनन्यां च, हे. धाता वेधसि पालके, हे. धात्री स्यादुपमाताऽपि क्षितिरप्यामलक्यपि, श. धात्री भुव्यामलक्यां च, त्रि. धातकी प्रोच्यते धात्री धात्री चामलकी तथा। धात्री वसुन्धरा ज्ञेया धात्री सद्यात् स्तनदायिनी, अने.

धाना. धाना भृष्टयवेऽपि च। धान्याकेऽभिनवोद्भिन्ने, मे. धाना भृष्टयवे प्रोक्ता धान्याकेऽभिनवोद्भिदि, वि. धाना भृष्टयवेऽङ्कुरे धान्याके चूर्णसक्तुषु, हे.

धान्य. धान्यं व्रीहिषु धान्याके, मे, वि. धान्यं तु व्रीहौ धान्याके, हे.

धामन्. धाम देहे गृहे रश्मौ स्थाने जन्मप्रभावयोः, मे, वि. धाम रश्मौ गृहे देहे स्थाने जन्मप्रभावयोः, हे. गृहदेहत्विट्प्रभावा धामानि, अ. प्रभावे तेजसि स्थाने धामशब्दो निगद्यते, अने.

धामार्गव. धामार्गवस्तु पुंसि स्याद् अपामार्गे च घोषके, मे. धामार्गवस्त्वपामार्गे देवदालग्रामपि स्मृतः, वि. धामार्गवस्तु घोषके। अपामार्गेऽपि, हे.

धार. धारा सैन्याग्रिमस्कन्धे तुरङ्गगतिपञ्चके। घटादिच्छिद्र-सन्तत्योः प्रपाते स्याद् द्रवस्य च। खड्गादे निशितमुखे धारो ग्रावान्तरेऽप्यृणे, मे. धारा सैन्याग्रिमस्कन्धसन्तत्योः पतनान्तरे। द्रवद्रव्यप्रपातेऽपि तुरङ्गगतिपञ्चके। खड्गादीनां च निशितमुखे धाराऽपि कीर्त्यते। धारः क्वचिद् घनासारवर्षणे स्यादृणेऽपि च, वि. धारो जलधरासारवर्षणे स्यादृणेऽपि च। धारोत्कर्षे खड्गाद्यग्रे सैन्याग्रे वाजिनां गतौ। जलादिपाते सन्तत्याम्, हे. धारा हरिद्राश्वगतिनिशास्वृत्ततिराजिषु, त्रि.

धारण. धारणी नाड़िकायां स्याद् बुद्धोक्तमन्त्रभिद्यपि। धारणाङ्गे च योगस्य न पुंसि स्याद् विधारणे, मे. धारणी नाड़िकायां स्याद् बुद्धोक्तमन्त्रभिद्यपि, वि. बुद्धमन्त्रे नाड़िकायां धारणी, त्रि.

धाराङ्कुर. धाराङ्कुरस्तु नासीरे शीकरेऽपि घनोपले, मे, वि. धाराङ्कुरः शीकरे स्यान् नासीरे जलदोपले, हे. धाराङ्कुरो वायुफले नासीरे शीकरेऽपि च, श.

धाराङ्ग. धाराङ्गोऽसौ च तीर्थे च, मे. धाराङ्गः खड्गतीर्थयोः, वि. धाराङ्गस्तीर्थखड्गयोः, हे.

धाराट. धाराटश्चातकाश्वयोः, मे, वि. धाराटश्चातकेऽश्वे च, हे. धाराटौ चातकहयौ, त्रि. धाराटश्चातके वाहे, श.

धाराधर. धाराधरोऽसिमेघयोः, मे. धाराधरस्तोयधरे कृपाणे, वि. धाराधरस्तु पयोदकरवालयोः, हे. धाराधरौ खड्गमेघौ, त्रि.

धार्तराष्ट्र. धार्तराष्ट्रोऽसितासन्नाङ्घ्रिहंसे कौरवसर्पयोः, मे. धार्तराष्ट्रोऽसितासन्नाङ्घ्रिहंसकौरवभोगिषु, वि. धार्तराष्ट्रः कौरवेऽहौ कृष्णास्याङ्घ्रिसितच्छदे, हे.

धावन. धावनं गमने शुद्धौ पृश्निपर्ण्यां तु योषिति, मे. धावनं प्रगमे शुद्धौ पृश्निपर्ण्यां तु धावनी, वि. धावनं तु गतौ शौचे, हे. धावनं गतिशौचयोः, त्रि. धावनं शोधनं प्रोक्तं धावनं शीघ्रवर्तनम्, अने.

धिक्. धिग् भर्त्सने च निन्दायाम्, मे. धिग् भर्त्सननिन्दयोः, वि, हे. धिङ् निर्भर्त्सननिन्दयोः, श्रा.

धिषण. धिषणस्त्रिदशाचार्ये धिषणा धियि योषिति, मे. धिषणस्त्रिदशाचार्ये धिषणा धियि सम्मता, वि. धिषणस्त्रिदशाचार्यो धिषणा तु मनीषिका, हे.

धिष्ण्य. धिष्ण्यं स्थानाग्निसद्मसु। शक्राहस्वेऽपि, मे. धिष्ण्यं सद्मनि नक्षत्रे स्थाने शक्तौ च पावके, वि. धिष्ण्यं स्थानोडुवेश्मसु। बले धिष्ण्योऽग्नौ, हे. धिष्ण्यं स्थाने गृहे भेऽग्नौ, श्रा. तारास्वग्नौ गृहे स्थाने धिष्ण्यमाहुर्मनीषिणः, अने.

धी. धी र्ज्ञाने ज्ञानभेदेऽपि, मे.

धीदा. धीदा पुत्रीमनीषयोः, मे. धीदा कन्यामनीषयोः, वि, हे.

धीमत्. धीमान् पण्डिते च बृहस्पतौ, मे. धीमान् वाक्पतौ धीरे, वि.

धीर. धीरो धैर्यान्विते स्वैरे बुधे क्लीबं तु कुङ्कुमे। स्त्रियां श्रवणतुल्यायाम्, मे. धीरो ज्ञे धैर्यसंयुते। स्वैरे धीरं तु घुसृणे, हे. धीरः पण्डितमन्दयोः। धीरं च कुङ्कुमम्, त्रि. धीरौ सात्त्विकधीमन्तौ, अने.

धीवर. धीवरो लुब्धके बुधे, वि.

धुत. अथो धुतम्। त्यक्ते विधूते, मे. धुतं त्यक्ते विधूते च, वि. धुतं तत्यक्ते कम्पिते च, हे.

धुन्धुमार. धुन्धुमारः शक्रगोपे गृहधूमे पटालिके, मे, वि. धुन्धुमारः शक्रगोपे गृहधूमे गृहालिके, त्रा. धुन्धुमारो गृहधूमे नृपभेदेन्द्रगोपयोः। पटालिके, हे.

धुर. धूर्यानमुखभारयोः, हे.

धुरन्धर. धुरन्धरो धवद्रौ ना वाच्यलिङ्गस्तु धूर्वहे, मे. धुरन्धरो धवतरौ धूर्वहेऽपि धुरन्धरः, वि. धुरन्धरो धुर्ये धवद्रुमे, हे.

धू. धूः स्मृता धुनने स्त्रियाम्, मे.

धूत. धूतं तु कम्पिते भर्त्सिते त्रिषु, मे. धूतौ कम्पितभर्त्सितौ, हे. धूतं कम्पितभर्त्सिते, वि.

धूमकेतन. स्याद् धूमकेतनः पुंसि केतुग्रहहुताशयोः, मे. धूमकेतनमिच्छन्ति हुताशग्रहभेदयोः, वि. धूमकेतनोऽनले। ग्रहभेदे च, हे.

धूमकेतु. सप्राद् धूमकेतुरुत्पातभेदे वैश्वानरे पुमान्, मे. धूमकेतुः स्मृतो वह्नावुत्पातग्रहभेदयोः, वि. धूमकेतू वह्न्युत्पातौ, हे. अग्न्युत्पातौ धूमकेतू, श्र.

धूर्त. धूर्तं तु खण्डलवणे धुस्तूरे ना विटे त्रिषु, मे. धूर्तः सप्रात् खण्डलवणे खलधुस्तूरयोरपि, वि. धूर्तं तु खण्डलवणे धूर्तौ धत्तूरमायिनोः, हे.

धूलि. धूलिः संख्यान्तरे रेणौ, वि.

धूलिकदम्ब. धूलिकदम्बो नीपे सप्रात् तिनिशे वरुणद्रुमे, मे, वि. धूलिकदम्बस्तिनिशे नीपे वरुणपादपे, हे.

धूसर. धूसरो किन्नरीभेदे ना खरे त्रिषु पाण्डुरे, मे. धूसरः पाण्डुरे खरे, वि. धूसरस्तु रासभे स्तोकपाण्डुरे, हे.

धृतराष्ट्र. धृतराष्ट्रः सुराज्ञि सप्रान् नागक्षत्रियभेदयोः। धृतराष्ट्री हंसपद्याम्, मे. धृतराष्ट्रः सुराज्ञि सप्रात् पक्षिक्षत्रियभेदयोः। धृतराष्ट्री हंसपद्याम्, वि. धृतराष्ट्रः खगे सर्पे सुराज्ञि क्षत्रियान्तरे। धृतराष्ट्री हंसपद्याम्, हे.

खट्वाङ्गे मेढ्रचिह्नयोः, मे. ध्वजं चिह्ने पताकायां ध्वजः शौण्डिकशेफसोः। खट्वाङ्गे च, वि. ध्वजः पूर्वदिशो गृहे। शिश्ने चिह्ने पताकायां खट्वाङ्गे शौण्डिकेऽपि च, हे. चिह्नशेफपताकासु खट्वाङ्गेऽपि ध्वजोऽस्त्रियाम्, त्रि.

ध्वजिन्. ध्वजी तु पृथिवीधरे। रथब्राह्मणयोश्चापि भुजङ्गमतुरङ्गयोः, मे. ध्वजी शैले रथे विप्रे भुजङ्गमतुरङ्गयोः, वि.

ध्वनिनाला. ध्वनिनाला तु वीणायां वेणुकाहलयोरपि, मे. ध्वनिनाला स्मृता वेणौ काहलावीणयोरपि, वि. ध्वनिनाला तु वल्लक्यां वेणुकाहलयोरपि, हे. काहलावेणुवीणासु ध्वनिनालाध्वनिं विदुः, हा.

ध्वाङ्क्ष. ध्वाङ्क्षो मत्स्याद्खगे काके तर्कोटे भिक्षुकेऽपि च। ध्वाङ्क्षी कक्कोलिकायाम्, मे. ध्वाङ्क्षस्तु काकबकयोस्तर्कके भिक्षुके गृहे। ध्वाङ्क्षी कक्कोलिकायां स्यात्, वि. ध्वाङ्क्षः काके बकेऽर्थिनि। गृहे ध्वाङ्क्षी तु काकोल्याम्, हे. काकमत्स्याद्खगौ ध्वाङ्क्षौ, अ. ध्वाङ्क्षः काको बको ध्वाङ्क्षः, अने. बके ध्वाङ्क्षः, ह.

न. नः पुमान् सुगते बन्धे द्विरण्डे प्रस्तुतेऽपि च, मे. न स्यान्निषेधोपमयोः, मे. शौरी मेषे स्वरो दीर्घो वामपादाङ्गुलीगतः। नटो नटी नो नादी च नकारश्चानुनासिकः, मा. नेता नश्च समाख्यातस्तरणी नः प्रकीर्त्तितः। नकारः सौगते वृद्धौ स्तुतौ वृन्दे प्रकीर्त्तितः, ए. V. नञ्.

नकिर्. नकि र्निषेधोपमयोः, मे.

नकुल. नकुलौ कुक्कुटीमांस्योः पशुपाण्डवयोः पुमान्, मे. नकुलो कुक्कुटीमांस्यो र्नकुलः पाण्डवे पशौ, वि. नकुलस्तु पाण्डवप्राणिभेदयोः। नकुली कुक्कुटीमांस्योः, हे.

नक्षत्रनेमि. नक्षत्रनेमिरुक्ता रेवत्यां ना ध्रुवे चन्द्रे, मे. नक्षत्रनेमिः शीतांशौ रेवत्यां च ध्रुवे क्वचित्, वि. नक्षत्रनेमिः शीतांशुरेवत्योत्तानपादिषु, हे.

नख. नखो स्त्रीक्लीवयोः शुक्तौ नखरे पुंनपुंसकम्, मे. नखः

नन्द्यावर्त्त. नन्द्यावर्त्तः पु

वर्त्तः स्मृतो वेश्मप्रभेदे तगरद्रुमे,

हे. V. मोच.

नभस्. नभः क्लीवं व्यो

विसतन्तौ पतद्ग्रहे, मे. नभो

ग्रहे। प्रावृषे मृणालसूत्रे च वर्षा

नभा प्रावृषे विसतन्तौ पतद्ग्रहे।

नभाः, अ.

नभश्चमस. सप्रान्नभश्चमस

श्चमसश्चन्द्रमायया:। चित्रापूपे, हे

नभश्चर. नभश्चरा विहङ्ग

घने वाते विद्याधरविहङ्गयोः, वि.

च, हे. नभश्चरौ पक्षिदेवौ, त्रि.

नभस. नभसस्तु नदीपतौ

नमुचि. नमुचिस्तु पुमान्

स्मरदैत्ययाः, वि. नमुचि दि

नय. नयः नीतिद्रूतवि

वि. नयः सप्रान्नैगमादिषु। नी

नर. नरोऽजे मनुजेऽर्जु

रामकर्पूरे नरोऽजे मानवेऽर्जुने.

रामकर्पूरे, हे. नरोऽजे मानवेऽ

नरक. नरकः पुंसि

निरयौ, हे. नरको निरये दैत्य

नरङ्ग. नरङ्गस्तु वरण्डके

वरण्डके। पुंसि नरङ्गमप्याहुः, वि.

नरेन्द्र. नरेन्द्रस्तु महीप

नखं पुन र्गन्धद्रव्ये नखः करज-

V. अग.

पक्षिपक्षास्ययोरपि, मे. V. अ-

त्रिषु विवाससि, मे. नग्नोऽपि

नग्नो विवाससि। मागधे च

प्रात् पुमान् क्षपणवन्दिनोः, मे.

, हे. नग्निका तु कुमार्यां

पार्थेऽप्यतिक्रमे। ईषदर्थे च

दर्थे सादृश्ये तद्विरुद्धतदन्ययोः।

नञ्भावे निगद्यते। तद्वि-

स्ये षदर्थे च, त्रि.

शैलूषाशोकयोः पुमान्, मे.

बटौ भरतकामुकौ, त्रि.

कुटिलनम्रयोः। त्रिषु, मे. नत-

स्तगरपादपे, वि.

मे. नदः समुद्रे निनदे नदी तु

रे, हे.

प्राद्दूज्जले सिन्धुवारके। नदी-

मे. नदीकान्तः समुद्रे सप्रात्

ता जम्बूकाकजङ्घालतासु च, वि.

कान्ता लताजम्बूकाकजङ्घौषधे-

न्धुवारेक्षजाम्बिषु, त्रि.

नद्ध. नद्धो बद्धे तयोहत्ते, मे. नद्धमुद्दत्तवद्धयोः, वि.

ननु. ननुशब्दो विनिग्रहे। ननु प्रश्ने प्रस्तावधिकारे च सम्भ्रमे। आमन्त्रणेऽप्यनुनये प्रश्नानुज्ञावधारणे, मे. ननु प्रश्नेऽप्यनुनयेऽनुज्ञानेऽप्यवधारणे। आमन्त्रणे चापि ननु, वि. नन्वाक्षेपे परिप्रश्ने प्रत्युक्तावधारणे। वाक्यारम्भेऽप्यनुनयामन्त्रणानुज्ञयोरपि, हे. ननु प्रश्नेऽवधारणे, ह. प्रश्नावधारणाऽनुज्ञानुनयामन्त्रणे ननु, अ.

ननुच. ननुच प्रश्नदुष्टोक्त्योः, मे, वि. ननुच प्रश्ने दुष्टोक्तौ, हे.

नन्द. नन्दा स्यादलिञ्जरे। गौर्य्यां तिथिविशेषे स्त्री निधिराणभिदोः पुमान्, मे. नन्दा मणिकसम्पदोः, वि. नन्दा सम्पदलिञ्जरे। तिथिभेदे च, हे.

नन्दक. नन्दको हरिखड्गे च हर्षके कुलपालके, मे. नन्दको हरिखड्गे स्यात्हर्षके कुलपालके, वि. नन्दकः कुलपालके। हर्षके हरिखड्गे च, हे.

नन्दन. नन्दनं वासवोद्याने नन्दनो हर्षके सुते, मे, वि. नन्दनम्। इन्द्रोद्याने नन्दनस्तु तनये हर्षकारिणि, हे. अथ नन्दनम्। देवोद्याने सुते पुंसि, त्रि. नन्दनः सज्जनः पुत्रो नन्दनं स्वर्गवाटिका, अने.

नन्दि. नन्दिर्दूर्तताङ्ग आनन्दे स्त्री नन्दिकेश्वरे पुमान्, मे. नन्दिरानन्दने दूरते प्रतीहारे हरस्य च, वि. नन्दिस्तु प्रतीहारे पिनाकिनः। आनन्दने च दूरते च, हे.

नन्दिघोष. नन्दिघोषोऽर्जुनरथे घोषे वृन्दिजनस्य च, मे, वि. नन्दिघोषो वन्दिघोषे स्यन्दने च किरीटिनः, हे.

नन्दिन्. नन्दी हरप्रतीहारे गर्दभाण्डे वटद्रुमे। नन्दिनुत्रमायां गङ्गायां ननान्दृधेनुभेदयोः, मे. नन्दी हरप्रतीहारे गर्दभाण्डे वटद्रुमे। नन्दिनी तु ननान्दायां धेन्वां सुरसरित्यपि, वि. नन्दी गिरिशवेत्रिणि। गर्दभाण्डे वटे, हे.

नन्दिवर्द्धन. स्यान्नन्दिवर्द्धनो भर्गे पक्षान्ते तनयेऽपि च, मे.

नन्द्यावर्त्त. नन्द्यावर्तः पुमान् वेश्मप्रभेदे तगरद्रुमे, मे. नन्द्यावर्तः स्मृतो वेश्मप्रभेदे तगरद्रुमे, वि. नन्द्यावर्त्तो गृहान्तरे । तगरे, हे. V. मोच.

नभस्. नभः क्लीवं व्योम्नि पुमान् घने । घ्राणश्रावणवर्षासु विसतन्तौ पतद्ग्रहे, मे. नभो व्योम्नि नभा मेघे श्रावणे च पतद्ग्रहे । घ्राणे मृणालसूत्रे च वर्षासु च नभाः स्मृतः, वि. नभो व्योम्नि नभा घ्राणे विसतन्तौ पतद्ग्रहे । मा ऽपि श्रावणे, हे. नभः खं श्रावणे नभाः, अ.

नभश्चमस. स्यान्नभश्चमसश्चन्द्रे चित्रापूपेन्द्रजालयोः, मे, वि. नभश्चमसश्चन्द्रमायया: । चित्रापूपे, हे.

नभश्चर. नभश्चरा विहङ्गमे । विद्याधरे घने वाते, मे. नभश्चरो घने वाते विद्याधरविहङ्गयोः, वि. नभश्चरः खगेऽम्बुदे । विद्याधरे समीरे च, हे. नभश्चरौ पक्षिदेवौ, त्रि.

नभस. नभसस्तु नदीपतौ । गगणे ऋतुभेदे च, हे.

नमुचि. नमुचिस्तु पुमान् दैत्यभेदे कुसुमकार्मुके, मे. नमुचिः स्मरदैत्ययोः, वि. नमुचि दितिजे कामे, हे. नमुचि दितिजस्मरे, त्रि.

नय. नया नीतिद्यूतविशेषयोः, मे. नयो नीतौ द्यूतभेदे, वि. नयः स्यान्नैगमादिषु । नीतिद्यूतभिदोः, हे.

नर. नरोऽजे मनुजेऽर्जुने । क्लीवन्तु रामकर्पूरे, मे. नरन्तु रामकर्पूरे नरोऽजे मानवेऽर्जुने, वि. नरो मर्त्येऽर्जुनेऽच्युते । नरन्तु रामकर्पूरे, हे. नरोऽजे मानवेऽर्जुने, त्रि.

नरक. नरकः पुंसि निरयदैवारातिप्रभेदयोः, मे. नरकौ दैत्यनिरयौ, हे. नरको निरये दैत्ये, वि, त्रि.

नरङ्ग. नरङ्गस्तु वरण्डके । मेहने न द्वयोश्च, मे. नरङ्गं तु वरण्डके । शेफे नरङ्गमप्याहुः, वि. नरङ्गः शेफे वरण्डे, हे.

नरेन्द्र. नरेन्द्रस्तु महीपाले, विषवैद्ये च पुंस्त्रयम्, मे. नरेन्द्रो

वार्त्तिके राज्ञि विषवैद्ये च कथ्यते, वि. नरेन्द्रो वार्त्तिके राज्ञि विषवैद्ये च, हे. नरेन्द्रो राजिके राज्ञि विषवैद्येऽपि दृश्यते, त्रि. नरेन्द्रौ नृपवाचकौ, ह.

नर्त्तक. नर्त्तकः केलके पोटगलचारणयो र्नटे। नर्त्तकी लासिका-याञ्च करेण्वामपि योषिति, मे. नर्त्तकः केलके नटे। द्विपे पोटगले चापि नर्त्तकी लासिका द्विपी, हे. नर्त्तकी लासिकायाञ्च करेण्वामपि नर्त्तकी। नर्त्तकः खेलके पोटगलचारणयो र्नटे, वि.

नर्मठ. नर्मठश्चुचुके षिड्गे, मे, वि. नर्मठौ षिड्गचूचुकौ, हे. नर्मठं चूचुके षिड्गे, हा.

नर्मद. नर्मदः केलिसचिवे नर्मदा सरिदन्तरे, मे, वि. नर्मदा रेवानर्मालयोः, हे.

नर्मरा. नर्मरा तु दरीभाण्डसुरलानिष्कलासु च, मे, वि.

नल. नलः पोटगले राज्ञि पितृदेवे कपीश्वरे। कमलेऽपि कुनद्याञ्च क्रमेण क्लीवयोषिति, मे. नलः पोटगले राज्ञि पितृदेवे कपीश्वरे। नली मनःशिलायान्तु नलिने तु नलं मतम्, वि. नलो राज्ञि कपौ नड़े। पितृदेवे नलन्तु स्यात् पद्मं नली मनःशिला, हे.

नलद. नलदं स्यात् पुष्परसोशीरमांसीषु न द्वयोः, मे. नलदं सत्रात् पुष्परसे मांसिकोशीरयोरपि, वि. नलदा मांसत्रां नलदमुशीरमक-रन्दयोः, हे.

नलिन. नलिनी पद्मिनीव्योमनिम्नगाकमलाकरे। नपुंसकं नीलिकायां न पुंसि सरसीरुहे, मे. नलिनी पद्मिनीपद्मव्योमसिन्धुस-रोवरे। नलिकायाञ्च नलिनी नलिनं कमले जले, वि. नलिनं नलि-कातोयाम्बुजेषु नलिनी पुनः। पद्माकरे गङ्गाजिन्योः, हे. खगङ्गायां नलिनी, त्रि.

नव. नवं नवेत्र पुमान् स्तुतौ, मे. नवं नवेत्र स्तवे विदुः, वि. नवो नवेत्र स्तुतौ, हे.

नवफलिका. नवफलिका स्त्री नवेत्र नवजातरजोऽङ्गनायाञ्च, मे. स्यान्नवफलिका नवेत्र नवजातरजःस्त्रियाम्, वि. नवफलिका तु नवे नवरजःस्त्रियाम्, हे. नवफलिका नवरजस्यपि, त्रि.

नवाह. नवाहः सत्रान्नवदिने नवाहः प्रतिपत्तिथौ, वि. नवाहस्त्वाद्यतिथौ नववासरे, हे.

नह. प्रत्यारम्भे नहः प्रोक्तः, ह.

नहुष. नहुषो नागभेदे सत्रात् सोमवंश्यनृपेऽपि च, मे. नहुषो राज्ञि भुजगे, त्रि. नहुषो राजविशेषे नागभिद्यपि, हे.

नाक. नाकस्तु त्रिदिवेऽस्वर्गे, मे. नाकः स्वः खे, हे. नाकः स्वर्गान्तरीक्षयोः, वि. आकाशे त्रिदिवे नाकः, अ. कथ्यतेऽम्बरे नाकः, ह.

नाकुली. नाकुली कुक्कुटीकन्दे रास्नायां चविके स्त्रियाम्, मे. नाकुली कुक्कुटीकन्दे नाकुली चव्यरास्नयोः, वि. नाकुली चव्यरास्नयोः। कुक्कुटीकन्दे, हे.

नाग. नागं नपुंसके रङ्गे सीसके करणान्तरे। नागः पन्नगमातङ्गक्रूराचारिषु तोयदे। नागकेशरपुन्नागनागदन्तकमुस्तके। देहानिलप्रभेदे च श्रेष्ठे सत्रादुत्तरे स्थितः, मे. नागन्तु सीसके रङ्गे क्लीवन्तु करणान्तरे। नागः पन्नगमातङ्गक्रूराचारिषु तोयदे। नागकेसरपुन्नागे नागदन्तकमुस्तके। देहानिलप्रभेदेऽथ श्रेष्ठे सत्रादुत्तरस्थितः, वि. नागं रङ्गे सीसपत्रे क्लीवन्तु करणान्तरे। नागो मतङ्गजे सर्पे पुन्नागे नागकेसरे। क्रूराचारे नागदन्ते मुस्तके वारिदेऽपि च। देहानिलविशेषे च श्रेष्ठे सत्रादुत्तरस्थितः, हे. गजेऽपि नागमातङ्गौ, अ. नागः श्रेष्ठभसर्पेषु क्लीवं सीसकरङ्गयोः, त्रि. नागो वृक्षविशेषे स्यात् नागौ वारणपन्नगौ, अने. कुञ्जरे नागः, ह.

नागदन्त. नागदन्तो द्विपरदे गृहान्निर्गतदारुणि। नागदन्ती तु कुम्भायां श्रीहस्तिन्यामपि स्त्रियाम्, मे. नागदन्तो द्विपरदे गृहान्निर्गतदारुणि। नागदन्ती तु कुम्भायां श्रीहस्तिन्यामपीष्यते, वि. नाग-

दन्तो हस्तिदन्ते गेहान्निःसृतदारुणि। नागदन्ती श्रीहस्तिन्यां कुम्भाख्यभेषजेऽपि च, हे.

नागपाश. नागपाशः पुमान् स्त्रीणां करणे वरुणायुधे, मे. नागपाशः स्मृतः स्त्रीणां करणे वरुणायुधे, वि. नागपाशस्तु योषिताम्। करणे वरुणास्त्रे च, हे.

नागपुष्प. नागपुष्पस्तु पुन्नागनागकेसरचम्पके, मे, वि. नागपुष्पस्तु पुन्नागे चम्पके नागकेसरे, हे.

नागर. नागरं सुस्तके शुण्ठ्यां विदग्धे नगरोद्भवे, मे. नागरं मुस्तके शुण्ठ्यां विदग्धे नागरोऽन्यवत्। शंसन्ति नगरोद्भूते रतबन्धे च नागरम्, वि. नागरम्। शुण्ठीमुस्तकपौरेषु, हे. राजकशेरुण्यपि नागरम्, श्र.

नागवारिक. नागवारिक उद्दिष्टो राजकुञ्जरहस्तिपे। गणस्थराजे गरुड़े चित्रमेखलकेऽपि च, मे. नागवारिको गणस्थराजे राजेभहस्तिपे। चित्रमेखले गरुड़ेऽपि, हे. नागवारिक उद्दिष्टो राजकुञ्जरहस्तिपे। गणस्थराजे गरुड़े चित्रमेखलके क्वचित्, वि.

नागाञ्जना. नागाञ्जना नागयष्टिः करिसुन्दरिका क्वचित्, हा. नागाञ्जना नागयष्टिकरिसुन्दरिकाख्ययोः, वि. नागञ्जना नागयष्टौ द्विरदस्य च सुन्दरे, हे, मे.

नाट्य. नाट्यं तौर्यत्रिके लास्ये, मे. नाट्यं लास्ये तौर्यत्रिकेऽपि च, हे.

नाड़ी. नाड़ी नाले व्रणान्तरे। शिरायां गण्डदूर्वायां चर्यायां कुहनस्य च। तथा षट्क्षणकालेऽपि, मे. नाड़ी नाले शिरागण्डदूर्वयोः स्याद्व्रणान्तरे। नाड़ी षट्क्षणकालेऽपि चर्यायां कुहनस्य च, वि. नाड़ी कुहनचर्यायां घटिकागण्डदूर्वयोः। नाले गुणान्तरे स्नायौ, हे. नाड़ी नालेऽपि षट्क्षणे, श्र.

नाड़ीतरङ्ग. नाड़ीतरङ्गः काकोले हिण्डके रतहिण्डके, मे, वि, हे.

नादेयी. नादेयी नागरङ्गे स्यात् जयायामम्बुवेतसे। भूमिजम्ब्वां जवायाञ्च व्यङ्गुष्ठेऽपि च योषिति, मे. नादेयी नागरङ्गे स्यात् जयायां जलवेतसे। भूमिजम्ब्वां जवायाञ्च व्यङ्गुष्ठे च समीघ्यते, वि. नादेयी जलवानीरे भूजम्बूनागरङ्गयोः। व्यङ्गुष्ठे च जपायाञ्च, हे.

नाना. नानाशब्दो विनार्थेऽपि तथाऽनेकोभयार्थयोः, मे, वि. नाना विनोभयानेकार्थेषु, हे. अनेकार्थे भवेन्नाना, रु.

नाभि. नाभि मुख्यनृपे चक्रमध्यक्षत्रिययोः पुमान्। द्वयोः प्राणिप्रतीके स्यात् स्त्रियां कस्तूरिकामदे, मे. नाभिः प्राणङ्गजे क्षत्रे चक्रान्तश्चक्रवर्त्तिनोः। नाभिः प्रधाने कस्तूरीमदे च क्वचिदीरितः, वि. नाभिः क्षत्रप्रधानयोः। चक्रमध्ये मृगमदे प्राणङ्गे मुख्यराज्ञि च, हे. क्षत्रियेऽपि च नाभि र्नाी, अ. मुख्यराट्क्षत्रयोः पुंसि नाभिः प्राणङ्गके द्वयोः। चक्रमध्ये प्रधाने च स्त्रियां कस्तूरिकामदे, वि. आदिष्टः क्षत्रियो नाभि र्नाभिश्चक्रस्य पिण्डिका। कुटुम्बस्याग्रणी नाभि र्नाभिर्निम्नोदरी तथा, अने.

नाभील. नाभीलं वङ्क्षणे नार्थ्याः स्त्रक्कृगभाण्डयोरपि, मे. नाभीलं तूत्तमस्त्रियाः। वङ्क्षणे नाभिगर्भाण्डे, हे. नाभीलं नाभिगर्भाण्डे वङ्क्षणे चोत्तमस्त्रियाम्, वि.

नाम. नाम कोपेऽभ्युपगमे विस्मये स्मरणेऽपि च। सम्भाव्यकुत्साप्राकाश्यविकल्पेऽपि च दृश्यते, मे. नाम प्राकाश्यसम्भाव्यकुत्साभ्युपगमेषु च, वि. नाम प्राकाश्यकुत्सयोः। सम्भाव्याभ्युपगमयोरलीके विस्मये क्रुधि, हे. नाम प्राकाश्यसम्भाव्यकोधोपगमकुत्सने, अ.

नायक. नायको नेतरि श्रेष्ठे हारमध्यमणावपि, मे, वि. नायको मणिभिन्नेत्प्रधानेषु, हे.

नार. नारस्तर्णकनीरयोः, मे, वि. नारं शुण्ठ्यां नारौघे च, वि.

नारकीट. नारकीटोऽश्मकीटे स्यात् स्वदत्ताशाविहन्तरि, मे, वि. नारकीटः स्वदत्ताशाविहन्तर्यश्मकीटके, हे.

नारङ्ग. नारङ्गः पिप्पलीरसे। यमजप्राणिनि विटे नागरङ्गद्रुमेऽपि च, मे. नारङ्गं पिप्पलीरसे। नागरङ्गे विटे जन्तौ यमजेऽपि प्रकीर्त्तितम्, वि. नारङ्गो विटजन्मिनोः। कणारसे नागरङ्गे, हे.

नाराच. नाराचश्रेषणिकायां ना लोहवाणाम्बुहस्तिनोः, मे. नाराचो लोहवाणे स्यान्नाराचो जलहस्तिनि। नाराचश्रेषणिकायाञ्च, वि. नाराचो लोहसायके। जलेभे नाराचश्रेषणश्रास्, हे.

नारायण. नारायणोऽच्युतेऽभीरुगौर्य्यौ नारायणी मता, मे. नारायणोऽच्युतेऽभीरुगौर्य्यौ नारायणीं विदुः, वि. नारायणस्तु केशवे। नारायणी शतावर्य्युमा श्रीः, हे.

नाला. नाला दण्डे सरोजस्य नाली शाककलम्बके, वि. नाला न ना पद्मदण्डे नाली शाककडम्बके, मे. नालं काण्डे मृणाले च नाली शाके कडम्बके, हे.

नालिका. अथ नालिका। नाले काले चुल्लिरन्ध्रे विवरे वेणुभाजने, हे

नालीक. नालीकं शरशल्याङ्गेष्वब्जखण्डे नपुंसकम्, मे. नालीकोऽङ्गे शरे शल्ये नालीकं पद्मवर्द्धने, हे. नालीकं शरखण्डेऽब्जे नालीकः शरशलययोः, वि. नालीकौ पद्मनाराचौ, त्रि.

नाश. नाशः पलायनेऽपि स्यान्निधनानुपलम्भयोः, मे. नाशः पलायने प्रोक्तो निधनानुपलम्भयोः, वि. नाशः पलायने स्वतन्त्रौ परिध्वस्तावदर्शने, हे. नाशः पलायने स्वतन्त्रौ, त्रि.

नासा. नासा तु नासिकायाञ्च द्वारोर्द्ध्वदारुणि स्त्रियाम्, मे. नासा तु नासिकायां स्यात् नासा द्वारोर्द्ध्वदारुणि, वि. नासा घोणा। द्वारोर्द्ध्वदारुणोः, हे.

नाह. नाहस्तु बन्धने कूटे, मे. नाहो बन्धनकूटयोः, वि.

नि. नि निवेशक्षयार्थयोः। नित्यार्थे संशयक्षेपकौशलोपरमेषु च। सामीप्याश्रयदानेषु मोक्षान्तर्भावबन्धने। राश्यधोभावविन्यासे, मे. नि

स्यात् क्षेपे भृशार्थे च नित्यार्थे दानकर्मणि। सन्निधानोपरमयोः संश्रया-श्रयराशिषु। मोक्षेऽन्तर्भावेऽधोभावे बन्धने कौशलेऽपि च, हे. नि निवेश-भृशार्थाधोभावविन्यासराशिषु। आश्रये बन्धने मोक्षे दानकर्मणि दर्शने। अन्तर्भावे च सामीप्यकौशलोपरमेषु च। नित्यार्थे संशये च, वि.

निःश्रेणि. निःश्रेणिरधिरोहिण्यां खर्जूरीपादपे स्त्रियाम्, मे. निःश्रेणिस्त्वधिरोहिण्यां खर्जूरीपादपेऽपि च, वि. निःश्रेणिरधिरोहिण्यां खर्जूरीपादपेऽपि, हे.

निःश्रेयस. निःश्रेयसन्तु कल्याणमोक्षयोः शङ्करे पुमान्, मे. निः-श्रेयसन्तु कल्याणे चन्द्रचूडापवर्गयोः, वि. निःश्रेयसन्तु कल्याणमोक्षयोः, हे.

निःसरण. अथ निःसरणं मृत्युपायमोक्षेषु निर्गमे, मे. निःसरणं स्यान्मरणोपायनिर्याणमुक्तिषु, वि. निःसरणं मृतौ। उपाये गेहादिमुखे निर्वाणे निर्गमेऽपि च, हे.

निकर. निकरो निवहे सारे न्यायदेयधने निधौ, मे. निकरो निवहे सारे न्यायदेयधनान्तरे, वि. निकरः सारसङ्घयोः। न्यायदातव्य-वित्ते च, हे.

निकष. निकषः शाणफलके निकषा यातुमातरि, मे, हे. निकषाऽ-न्तिकमध्ययोः, मे. निकषा त्वन्तिके मध्ये रक्षोऽम्बायां त्वनव्ययम्, वि.

निकाय. निकायस्तु पुमान् लक्ष्ये सधर्मिप्राणिसंहतौ। समुच्चये संहतानां निलये परमात्मनि, मे. निकायो निलये लक्ष्ये संहतानां समु-च्चये। एकार्थभाजिनिवहे परमात्मनि चेष्यते, वि. निकायः सद्मसङ्घयोः। परमात्मनि लक्ष्ये च, हे.

निकार. निकारः स्यात् परिभवे धान्यस्योत्क्षेपणेऽपि च, मे. निकारः स्यात् परिभवे धान्यस्योत्किरणेऽपि च, वि. निकारस्तु पराभवे। धान्योत्क्षेपे, हे. धान्योत्क्षेपे निकारः स्यात्, लि.

निकुम्भ. निकुम्भः कुम्भकर्णस्य तनये दन्तिकौषधौ, मे. निकुम्भः कथितो दन्त्यां कुम्भकर्णसुतेऽपि च, वि. निकुम्भः कुम्भकर्णजे। दन्त्याञ्च, हे.

निक्कत. निक्कतं विप्रलब्धे सत्रान् नीचे विप्रकृतेऽपि च, वि, मे. निक्कतं विप्रलब्धे विप्रकृतेऽधमे, हे.

निक्कृति. निकृति र्भर्त्सने, क्षेपे शठे शाठेऽप्यपि च स्त्रियाम्, मे. निकृति र्भर्त्सने क्षेपे वदन्ति शठशाठ्ययोः, वि. निकृतिः शठशाठ्ययोः। भर्त्सनेऽभिभवे क्षेपे, हे.

निगम. निगमो वाणिजे पुर्यां कटे वेदे बणिक्पथे, मे. निगमो वाणिजे पुर्यां कटे वेदे बणिक्पथे, वि. निगमाः पूर्बणिक्वेदनिश्चयाध्ववणिक्पथाः, हे. बणिक्पथः पुरं वेदो निगमः, अ. कटे लुण्ड्याञ्च निगमः, त्रि. श्रुतौ निगमः, ह.

निगरण. अथ निगरणं क्लीवं भोजने सत्राद् गले पुमान्, मे. निगरणं भोजनेऽपि गले निगरणो मतः, वि. निगरणं भोजने स्यात् निगरणः पुन र्गले, हे.

निग्रह. निग्रहो भर्त्सनेऽपि सत्रान् मर्यादायाञ्च बन्धने, मे. निग्रहो भर्त्सने प्रोक्तो मर्यादायाञ्च बन्धके, वि. निग्रहः। बन्धके भर्त्सने सीम्नि, हे.

निचुल. निचुलस्तु निचोले सत्राद् इज्जलाख्यमहीरुहे, मे. निचुलो हिज्जलतरौ निचुलश्च निचोलके, वि. निचुलस्त्विज्जलद्रौ निचोलके, हे.

निज. निजं स्वीये च नित्ये च, मे. निजमात्मीयनित्ययोः, वि. निजो नित्ये स्वकीये च, हे. स्वके नित्ये निजं त्रिषु, अ. नित्यं स्वञ्च निजं प्रोक्तम्, अने.

नितम्ब. नितम्बः स्कन्धरोधसोः। स्त्रियाः पश्चात् कटितटे कटके कटिमात्रके, मे. नितम्बो रोधसि स्कन्धे शिखरेऽपि कटीरके, वि. नितम्बः कटिरोधसोः। स्त्रियाः पश्चात् कटौ सानौ, हे.

नित्य. नित्यं सत्रात् सन्ततेऽपि च। शाश्वते त्रिषु, मे. नित्यन्तु सतते ध्रुवे, वि. नित्यं तते ध्रुवे हे. नित्ये सततशाश्वते, त्रि.

निदाघ. निदाघो ग्रीष्मकाले स्यात् उष्णस्वेदाम्बुनोरपि, मे, वि. प्रस्वेदोऽपि निदाघः स्यान् निदाघो ग्रीष्म उच्यते, अने. निदाघौ स्वेदतापौ च, त्रि. v. घर्म.

निदान. निदानं कारणे वत्सदामादिकारणद्वये, मे. निदानं कारणे रोगनिर्णये वत्सदामनि, वि. निदानं कारणे शुद्धौ तपसः फल-याचने। वत्सदाम्न्यवसाने च, हे. निदानमवसानेऽपि, ह.

निदेश. निदेशः शासनोपान्तभाषणेषु प्रयुज्यते, वि. निदेशः शासनेऽपि स्यात् कथनोपान्तयोरपि, मे. निदेशः स्यादुपकण्ठे शासने परिभाषणे, हे.

निधन. निधनं स्यात् कुले नाशे, मे, वि. निधनं कुलनाशयोः, हे, अ.

निधुवन. भवेन्निधुवनं कम्पे सुरते च नपुंसकम्, मे. निधुवनं सुरते कम्पनेऽपि च, वि. निधुवनं रते कम्पे, हे.

निन्दा. निन्दा स्यादपराधेऽपि कुत्सायामपि योषिति, मे. निन्दापवादे कुत्सायाम्, वि. निन्दा कुत्सापवादयोः, हे.

निपाक. निपाकः पचने स्वेदेऽप्यसत्कर्मफलेऽपि च, वि. निपाकः पचने स्वेदासत्कर्मफलयोरपि, हे.

निभ. निभस्तु कथितो व्याजे पुंलिङ्गः सदृशे त्रिषु, मे. निभो व्याजसदृक्षयोः, वि. स्यात् सदृशे व्याजे, हे. सदृशव्याजयो र्निभः, त्रि.

निमित्त. निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः, मे, वि, हे, अ. निमित्तं हेतु-चिह्नागन्तुदेवादेश्यपर्वसु, त्रि.

निमिष, निमेष. निमेषनिमिषौ कालप्रभेदेऽक्षिनिमीलने, मे, वि. निमेषनिमिषौ नेत्रमीलने कालभिद्यपि, हे.

निम्ब. (निम्बः स्यात् पिचुमर्देऽपि तिक्तके च चिरायते, वि.)

नियति. नियति र्नियमे दैवे, मे, वि. नियती दैवसंयमौ, हे.

नियम. नियमो यन्त्रणायाञ्च प्रतिज्ञानिश्चये व्रते, मे. नियमो

यन्त्रणायां सत्रात् प्रतिज्ञायाञ्च संयमे, वि. नियमः सत्रात् प्रतिज्ञायां निश्चये यन्त्रणे व्रते, हे. नियमो निश्चये व्रते। यन्त्रणाबन्धयोश्च, त्रि.

नियामक. नियामकः कर्णधारे पोतवाहे नियन्तरि, मे, वि. नियामको नियन्तरि। पोतवाहे कर्णधारे, हे. नौवाहे स्यान्नियामकः। सख्ये गुरौ च, त्रि.

निर्. नि निर्णयनिषेधयोः, मे. नि निश्चये क्रान्ताद्यर्थे निर्निःशेषनिषेधयोः, वि. नि निश्चये क्रान्ताद्यर्थे विशेषप्रतिषेधयोः, हे. नि निश्चयनिषेधयोः, अ.

निरसन. निरसनं वधे प्रतिक्षेपे। निष्ठीवने, मे. निरसनं निरासे स्याद्वधे निष्ठीवनेऽपि च, वि. निरसनं निसूदने। निष्ठीवने निरासे च, हे.

निरस्त. निरस्तस्त्रिषु निष्ठ्यूते प्रेषितेषौ द्रुतोदिते। सन्त्यक्ते च प्रतिहते, मे. निरस्तः प्रेषितेषौ स्यात् निष्ठ्यूते त्वरितोदिते। सन्त्यक्ते च प्रतिहते, वि. निरस्तः प्रेषितशरे सन्त्यक्ते त्वरितोदिते। निष्ठ्यूते प्रतिहते च, हे.

निराकृति. निराकृतिरनाकारेऽस्वाध्याये त्रिषु वारणे। स्त्रियाम्, मे. निराकृतिः प्रतिक्षेपेऽप्यस्वाध्यायेऽप्यनाकृतौ, वि. निराकृतिरस्वाध्याये निराकारनिषेधयोः, हे. अस्वाध्याये कुरूपे च प्रत्युक्तौ स्त्री निराकृतिः, त्रि.

निरामय. निरामयस्तु पुंसि स्याद्‌ड्डिके त्रिषु नीरुजि, मे. निरामयोऽन्यवत् कल्ये स्यादिड्डिके निरामयः, वि. निरामयस्तु स्यादिड्डिके गतामये, हे.

निरूपण. निरूपणं स्यादालोके विचारे च निदर्शने, मे, वि. निरूपणं विचारावलोकनयो र्निदर्शने, हे.

निरूढ़. निरूढ़ो वस्तिभेदे स्यादूढ़स्त्यूल्ये च निश्चिते, मे. निरूढ़ो

वस्तिभेदे सरात् तर्कनिश्चितयोरपि, वि. निरूहो निग्रहे तर्के वस्ति-भेदे, हे.

निरोध. निरोधो नाशरोधयोः. मे, हे. निरोधो रोधनाशयोः, वि.

निर्ऋति. निर्ऋतिः सत्रादलक्ष्म्यां स्त्री दिशां पालान्तरे पुमान्, मे. निर्ऋतिः सत्रादलक्ष्म्यां च दिक्पाले निरुपद्रवे, वि. निर्ऋति-र्निरुपद्रवे। अलक्ष्म्यां दिक्पतौ चापि, हे.

निर्गुण्डी. निर्गुण्डी नीलशेफाल्यां सिन्धुवारद्रुमेऽपि च, मे. निर्गुण्डी सिन्धुवारकः। नीलशेफाल्यकन्दः. हे. निर्गुण्डी सिन्धु-वारके। नीलशेफालिकायाञ्च करहाटे च कुत्रचित्, वि.

निर्ग्रन्थ. निर्ग्रन्थो नग्नकेऽपि सरान्निःस्वबालिशयोरपि, मे, वि. निर्ग्रन्थो निःस्वमूर्खयोः। श्रमणे च, हे.

निर्ग्रन्थक. निर्ग्रन्थकः सत्रात् क्षपणे निष्फलेऽप्यपरिच्छदे, मे. निर्ग्रन्थकः सत्रात् क्षपणे निष्फलेऽप्यपरिग्रहे, वि.

निर्जर. निर्जरः सरात् पुमान् देवे जरात्यक्ते च वाच्यवत्। नि-र्जरा तु गुड़ूच्याञ्च तालपर्ण्यामपि स्त्रियाम्, मे. निर्जरस्तु जरात्यक्ते वाच्यवन्निर्जरः सुरे। निर्जरा तु गुड़ूच्यां स्यात् तालपत्र्यामपि क्व-चित्, वि. निर्जरो निर्जरे सुरे। निर्जरा तु तालपत्र्यां गुड़ूच्यां तल-भिद्यपि, हे. गुड़ूच्यामपि निर्जरा, लि.

निर्दट. निर्दटस्तु दयाशून्ये कथितो निष्प्रयोजने। परापवाद-रक्ते च वाच्यलिङ्गोऽयमिष्यते, मे. निर्दटो निर्दये स्मृतः। परापवाद-संरक्ते निर्दटो निष्प्रयोजने, वि. निर्दटो निष्प्रयोजने। निर्देऽन्य-दोषरते, हे.

निर्दर, निर्वर. निर्दरं निर्भरे सारेऽन्यवत् तु कठिनेऽत्रपे, निर्वरं सारे निर्भरे कठिनेऽत्रपे, वि. निर्वरन्तु गतत्रपे। कठिने निर्भ-सारे, हे.

निर्देश. निर्देशः शासनेऽपि सत्रात् कथनोपान्तयोरपि,

निर्देश: कथनाज्ञयोः, हे.

निर्नर. निर्नरोऽकाण्डे तुषाग्नौ, हे. निर्नरस्तु सहस्रांशुतुरङ्गे तुषपावके, वि, मे.

निर्भर्त्सन. निर्भर्त्सनं खलीकारेऽलक्तकेऽपि नपुंसकम्, मे. निर्भर्त्सनं खलीकारेऽलक्तके च, वि. निर्भर्त्सनमलक्तके। खलीकारे, हे. निर्भर्त्सनं खलीकारालक्तयोः, त्रि.

निर्मल. निर्मलं स्यात् निर्मालेऽत्र चाभ्रके च नपुंसकम्। मल-हीनेऽन्यलिङ्गञ्च, मे. निर्मलं विमले विद्यात् निर्माल्याभ्रकयोरपि, वि. निर्मलं विमलेऽभ्रके। निर्मालेऽत्र च, हे.

निर्माण. निर्माणं निर्मितौ सारे समञ्जसे नपुंसकम्, मे. निर्माणं निर्मितौ सारे निर्माणञ्च समञ्जसे, वि. निर्माणं सारनिर्मित्योः कर्मभेदे समञ्जसे, हे.

निर्मुट. निर्मुटः खर्परे सूर्ये, हा. v. हर्मुट.

निर्मुक्त. निर्मुक्तस्त्यक्तसङ्गे स्यात् मुक्तकञ्चुकभोगिनि, मे, वि. निर्मुक्तो मुक्तनिर्मोकभुजङ्गे निष्परिग्रहे, हे.

निर्मोक. निर्मोको मोचने व्योम्नि सन्नाहे सर्पकञ्चुके, मे. निर्मोको मोचके व्योम्नि सन्नाहे सर्पकञ्चुके, वि. निर्मोको व्योम्नि सन्नाहे मोचके सर्पकञ्चुके, हे.

निर्याण. निर्याणं वारणापाङ्गदेशे मोक्षेऽध्वनिर्गमे, मे. निर्याणं वारणापाङ्गदेशे मोक्षे च निर्गमे, वि. निर्याणं निर्गमे मोक्षे गजापाङ्गप्रदेशयोः, हे.

निर्यातन. निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासार्पणेऽपि च, मे, श्रा. निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासार्पणे मतौ, वि. निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्याससमर्पणे, हे.

निर्यूह. निर्यूहः शेखरे द्वारे निर्यासे नागदन्तके, वि, मे. निर्यूहो द्वारि निर्यासे शेखरे नागदन्तके, हे. v. निर्व्यूह.

निर्वर. v. निर्दर.

निर्वाण. निर्वाणमस्तं गमने निर्वृतौ गजमज्जने। सङ्गमेऽप्यपवर्गे च, मे. निर्वाणमस्तं गमने निर्वृतौ गजमज्जने। अपवर्गे च, वि. निर्वाणं मोक्षनिर्वृत्यो र्विश्रान्ते करिमज्जने, हे. अथ मज्जने। निर्वाणं निर्वृतौ मोक्षे, त्रि.

निर्वाद. निर्वादः स्याल्लोकवादे परिनिष्ठितवादयोः, मे. निर्वादः सत्रात् परीवादे परिनिष्ठितवादयोः, वि. निर्वादस्तु लोकवादेऽपवादे, हे. निर्वादो जनवादेऽपि, अ.

निर्वासन. निर्वासनं हिंसने सत्रान् नगरादेर्वहिष्कृतौ, मे. निर्वासनं हिंसने च नगरादेर्वहिष्कृतौ, वि. निर्वासनन्तु मारणे। पुरादेशस्य वहिष्कारे, हे.

निर्वृति. निर्वृतिः। मोक्षे स्तत्रौ सुखे सौस्थ्ये त्र, हे. निर्वृतिः सुस्थतायां सत्राद् अस्तंगमनसौख्ययोः, वि. निर्वृतिः सुस्थितावस्तंगमने च सुखे स्त्रियाम्, मे. निर्वाणे सुस्थितत्वे च निर्वृतिः, त्रि.

निर्व्यूह. द्वार्यापीड़े क्वाथरसे निर्व्यूहो नागदन्तके, अ. निर्व्यूहो निर्गतापीड़निर्यासद्वारभूमिषु, अने. v. निर्यूह.

निर्वेश. निर्वेशस्तु पुमान् भोगे वेतने मूर्च्छनेऽपि च, मे. निर्वेशो मूर्च्छने भोगे निर्वेशो वेतनेऽपि च, वि. निर्वेश उपभोगे स्यान् मूर्छने वेतनेऽपि च, हे. निर्वेशो भृतिभोगयोः, अ.

निवात. निवातो दृढ़सन्नाहे वातस्शून्येऽपि चाश्रये, मे. निवातो दृढ़सन्नाहे वातान्ते चाश्रयेऽपि च, वि. निवातो वातरहिते दृढ़सन्नाहआश्रये, हे. निवातावाश्रयावातौ शस्त्राभेद्यञ्च वर्म यत्, अ. निवातमाश्रयं विद्यादभिन्नं कवचं तथा, अने.

निवेश. निवेशः पुंसि विन्यासे शिविरोद्वाहयोरपि, मे. निवेशः शिविरोद्वाहविन्यासेषु प्रकीर्तितः, वि. निवेशः सैन्यविन्यासे शिविरोद्वाहयोरपि, हे.

निश्चमन. निश्चमनमुक्तं दृष्टौ श्रुतौ, मे. श्रुतौ दृष्ट्यां निश्चमनम्, त्रि. निश्चमनं श्रुतौ दृष्टौ, वि. V. निशामन.

निशा. निशा दारुहरिद्रायां स्यात् त्रियामाहरिद्रयोः, मे, वि. निशा रात्रौ हरिद्रायाम्, हे. निशा रात्रि र्हरिद्रा च, त्रि.

निशाचर. निशाचरस्तु रक्षसि। फेरुपेचकसर्पेषु पांशुलायां निशाचरी, मे. निशाचरः पेचकाहियातुधानेषु फेरवे। निशाचरी पांशुलायाम्, वि. निशाचरस्तु राक्षसः। सर्पे घूके शृगाले च। निशाचरी तु पांशुला, हे. पांशुला च निशाचरी, त्रि.

निशान्त. निशान्तं त्रिषु शान्ते स्यात् क्लीवन्तु भवनोषसोः, मे. निशान्तं सदने शान्ते प्रभातेऽपि, हे. निशान्तः कथितः शान्ते निशान्तं भवनोषसोः, वि.

निशामन. निशामनं दर्शने स्याद् आलोचने न द्वयोः, मे. दृष्ट्यालोचे निशामनम्, वि. निश्चमननिशामने। निरीक्षणश्रवणयोः, हे.

निशीथ. निशीथस्तु पुमानर्द्धरात्रे स्याद् रात्रिमात्रके, मे. निशीथोऽप्यर्द्धरात्रे स्यान् निशीथो रात्रिमात्रके, वि. निशीथस्तु रात्रिमात्रार्धरात्रयोः, हे.

निश्वारक. निश्वारकः पुरीषस्य क्षये स्वैरे समीरणे, मे, वि. निश्वारकः समीरणे। पुरीषस्य क्षये स्वैरे, हे.

निषङ्ग. निषङ्गः सङ्गते तूणे, मे. निषङ्गः सङ्गतूणयोः, वि, त्रि. निषङ्गस्तूणसङ्गयोः, हे.

निषद्वर. निषद्वरस्तु जम्बाले निशायान्तु निषद्वरा, मे. निषद्वरस्तु जम्बाले निशायाञ्च निषद्वरी, वि. निषद्वरः स्मरे पङ्के निषद्वरी पुनर्निशि, हे.

निषध. निषधः कठिने देशे तद्राजे पर्वतान्तरे, मे. निषधः कठिने देशे तद्राजे च नगान्तरे, वि. निषधस्तु पर्वते कठिने स्वरे। देशतद्राजयोश्चापि, हे.

निषाद. निषादः स्वरभेदे स्याच्चण्डाले धीवरान्तरे, मे. निषादः श्वपचे स्वरे, वि, हे. निषादौ श्वपचस्वरौ, त्रि.

निष्क. निष्कस्त्री साष्टहेमशते दीनारकर्षयोः। वक्षोऽलङ्करणे हेमपात्रे हेमपलेऽपि च, मे. निष्कः कर्षे हेमनि तत्पले। दीनारे साष्टसुवर्णशते वक्षोविभूषणे, हे. निष्कमष्टाधिकस्वर्णशते दीनारकर्षयोः। वक्षोऽलङ्करणे हेमपात्रे हेमपलेऽपि च, वि. साष्टे शते सुवर्णानां हेम्न्युरोभूषणे पले। दीनारेऽपि च निष्कोऽस्त्री, अ. पलमण्डनयो र्निष्को निष्को दीनारकर्षयोः, धने.

निष्कल. निष्कलस्तु कलाशून्ये नष्टवीर्ये च वाच्यवत्, मे. निष्कलस्तु नष्टबीजे कलोज्झिते, हे. निष्कलस्तु कलाशून्ये नष्टबीजे तु वाच्यवत्, वि.

निष्काशित. निष्काशितो निर्गमितेऽध्याहिते धिक्कृतेऽपि च, मे, वि.

निष्कुट. निष्कुटस्तु गृहोद्याने स्यात् केदारकपाटयोः, मे, वि. निष्कुटो गृहवाटिका। केदारकः कपाटश्च, हे. कपाटेऽपि च निष्कुटः। कोटरेऽपि, त्रि. गृहद्वाश्याश्च निष्कुटः, ह.

निष्क्रम. निष्क्रमो बुद्धिसम्पत्तौ निर्गमे दुष्कुलेऽपि च, मे, वि. निष्क्रमो दुर्गमे बुद्धिसम्पत्तौ दुष्कुलेऽपि च, हे.

निष्ठा. निष्ठा निष्पत्तिनाशान्तयाच्ञानिर्वहणेषु च, मे, वि. निष्ठोत्कर्षव्यवस्थयोः। क्लेशे निष्पत्तौ नाशेऽन्ते निर्वाहे याचने व्रते, हे. निष्ठा निष्पत्तिनाशान्ताः, अ. निष्ठा क्लेशेऽवसाने च व्यवस्थोत्कर्षयो र्व्रते, ह.

निष्ठुर. निष्ठुरः कठिनेऽश्लीले, हा.

निष्पाव. निष्पावः शूर्पपवने राजमाषे कडङ्गरे। पवने शिम्बिकायां ना निर्विकल्पेऽन्यलिङ्गकः, मे. निष्पावः शूर्पपवने राजमाषे कडङ्गरे। पवने सिम्बिकायां च निष्पावो निर्विकल्पके, वि. निष्पावः पवने शूर्पपवने निर्विकल्पके। वल्ले कडङ्गरे सिम्बराम्, हे. निष्पावः शूर्पवातेऽपि, हा.

निस्. नि र्निषेधे च निश्चये। साकल्यातीतयोः, मे. नि र्निश्चये निषेधे च साकल्यातीतयोरपि, वि. v. निर्.

निसर्ग. निसर्गो रूपसर्गयोः, मे. निसर्गः सर्गशीलयोः, वि. निसर्गः सर्गे स्वभावे, हे.

निस्तरण. स्यान्निस्तरणमुपाये निस्तारे तरणेऽपि च, मे. निस्तरणं स्यादुपाये निस्तारे निर्गमेऽपि च, वि. निस्तरणन्तु निस्तारे तरणोपाययोरपि, हे.

निस्तल. निस्तलं वर्तुले चले, मे, वि. निस्तलन्तु तले वृत्ते, हे.

निस्तुषित. अथ निस्तुषितं त्यक्ते त्वग्विहीने लघूकृते, मे. निस्तुषितं निस्त्वचि स्याद् वर्जिते च लघूकृते, वि. निस्तुषितं वर्जिते स्याद् गतत्वचि लघूकृते, हे.

निस्त्रिंश. अथ निस्त्रिंशः खड्गे ना निर्दये त्रिषु, मे. निस्त्रिंशो निर्दये खड्गे, वि. निस्त्रिंशो निर्घृणे खड्गे, हे. निस्त्रिंशौ खड्गनिर्दयौ, त्रि. निस्त्रिंशौ खड्गपापिष्ठौ, अने. निस्त्रिंशोऽकरुणेऽपि च, हा.

निह्नव. निह्नवः पुंसि निकृताववि‌श्वासापलापयोः, मे. निह्नवं निकृतौ विद्याद् अविश्वासापलापयोः, वि. निह्नवः स्यादविश्वासेऽपलापे निकृतावपि, हे. अविश्वासेऽपह्नवेऽपि निकृतावपि निह्नवः, अ.

नीकाश. नीकाशो निश्चये तुल्ये, वि, मे, हे.

नीच. नीचः पामरे वामनेऽपि च, मे. नीचस्तु वामने पामरे स्मृतः, वि. नीचः पामरखर्वयोः, हे. वामने पामरे नीचः, त्रि.

नीचैस्. नीचैः स्वैराल्पयो र्मतम्, मे, वि. नीचैः स्वैराल्पनीचेषु, हे.

नीड़. नीड़ं स्थानकुलाययोः, मे. नीड़ं स्थाने कुलाये च सकारपूर्वकोऽन्तिके, वि. नीड़ं स्थाने खगालये, हे.

नीति. नीति र्नयेऽपि स्यात् प्रापणेऽपि च योषिति, मे. नीतिस्तु प्रापणे नये, वि. नीति र्नये प्रापणे च, हे.

नीध्र. नीध्रं नेमौ वलीके द्रौ रेवतीभे च कानने, वि. नीध्रन्तु वलीवननेमिषु। चन्द्रे च रेवतीभे च, हे. नीध्रं नेमौ वलीके द्रौ रेवतीभेऽपि कानने, मे. वलीकवनयो र्नीध्रम्, त्रि.

नीप. नीपः कदम्बबन्धूकनीलाशोकद्रुमेषु च, मे. नीपो धूलिकदम्बे स्यात् नीलाशोके च धम्बिनि, त्रि.

नीरज. नीरजं कुष्ठपद्मयोः, मे. नीरजं कमले कुष्ठे, वि, त्रि. नीरजं पद्म कुष्ठयोः, हे.

नील. नीलन्तु नीलीरक्ते ना निध्यद्रिवानरान्तरे। नीली वृक्षभेदनीलिन्योः, मे, नीलः कृष्णे नगान्तरे। नीलः कपीश्वरे नीली वृक्षलाञ्छनभेदयोः, वि. नीलो वर्णे मणौ शैले निधिवानरभेदयोः। नीलौषध्यां लाञ्छने च, हे.

नीलकण्ठ. V. कालकण्ठ.

नीलङ्गु, नीलाङ्गु. नीलाङ्गुः स्यात् कृमौ पुंसि भम्भराल्यां तु योषिति, मे. नीलाङ्गुः कृमिजातिके। भम्भरालयां प्रसूते च, हे. नीलङ्गुः कृमिभेदे स्याद् भम्भरालीसुसारयोः, वि.

नीलाञ्जसा. नीलाञ्जसाऽप्सरोभेदे सरिद्भेदे च विद्युति, मे. नीलाञ्जसाऽप्सरोभेदे सरिद्भेदेऽपि विद्युति, वि. नीलाञ्जसा नदीभेदेऽप्सरोभेदे तडितयपि, हे.

नीलाम्बर. नीलाम्बरः प्रलम्बघ्ने कौणपे च शनैश्चरे, मे. नीलाम्बरः प्रलम्बघ्ने कौणपे क्रूरलोचने, वि. नीलाम्बरो बलभद्रे राक्षसे क्रूरलोचने, हे.

नीलिका. नीलिका नीलिनीचुद्रारोगशेफालिकासु च, मे. नीलिका नीलिनीचुद्रारोगशेफालिकास्वपि, वि.

नीवर. सन्यासीवरो वणिजके वास्तव्ये च पुमानयम्, मे. सन्यासीवरो वाणिजके वास्तव्येऽपि च नीवरः, वि. नीवरस्तु वास्तव्येऽपि वणिजयपि, हे.

नीवी. नीवी परिपणे स्त्रीणां कटीवस्त्रबन्धने, मे. नीवी परिपणे ग्रन्थौ स्त्रीणां जघनवाससः, वि. नीवी स्त्रीकटीवस्त्रबन्धने। मूलद्रव्ये परिपणे, हे. स्त्रीकटीवस्त्रबन्धेऽपि नीवी परिपणेऽपि च, अ. नीवी परिपणेऽप्युक्ता, ह.

नीहार. नीहारो हिमनीलयोः, अने.

नु. नु वितर्कविकल्पयोः। विकल्पानुनयातीते प्रश्नहेत्वपदेशयोः, मे. नु प्रश्नेऽनुनये तीर्थे स्याद्विकल्पवितर्कयोः, हे. नु स्यात् प्रश्ने विकल्पार्थेऽप्यतीतानुनयार्थयोः, वि. नु पृच्छायां विकल्पे च, अ.

नुचित्. नुचित् प्रश्नवितर्कयोः, ह.

नूनम्. नूनन्तु निश्चिते तर्के स्मरणे वाक्यपूरणे, मे. नूनं निश्चिततर्कयोः, वि. नूनं तर्के निश्चिते च, हे. तर्कनिश्चितयो र्नूनम्, ह. नूनं तर्केऽर्थनिश्चये, अ.

नृशंस. पापीयांसो नृशंसाः स्युर्नृशंसा बन्दिनः स्मृताः, अने.

नेत्. नेद्विकल्पनिषेधयोः, मे.

नेत्र. नेत्रं मन्थगुणे वस्त्रभेदे मूले द्रुमस्य च। रथे चक्षुषि नाड्यान्तु नेता नेतरि वाच्यवत्, मे. नेत्रं मथिगुणे वस्त्रे तरुमूले विलोचने। नेत्रं रथे च नाड्याञ्च नेता नेतरि वाच्यवत्, वि. नेत्रं वस्त्रे मथो गुणे। मूलाक्षिनेतृषु, हे. स्यान्नाड्यांशुकयो र्नेत्रम्, अ. नेता नेतरि नेत्रञ्च गुणे मूले विलोचने, त्रि. नेत्रं वस्त्रविशेषञ्च नेत्रं चक्षुरुदाहृतम्। परिवर्तगुणो नेत्रो नेत्रः कस्तूरिकामृगः, अने. नेत्रं मूले, ह.

नेपथ्य. नेपथ्यं स्यादलङ्कारे रङ्गजत्रायां नपुंसकम्, मे. नेपथ्यं रङ्गभूमौ स्यात् नेपथ्यञ्च प्रसाधने, वि.

नेम. नेमः कालेऽवधौ खण्डे प्राकारे कैतवेऽपि च, मे. नेमः कालेऽवधौ गर्त्ते प्राकारे कैतवेऽपि च, वि. नेमस्त्वर्द्धे प्राकारगर्त्तयोः। अवधौ कैतवे काले, हे.

नेमि. नेमि र्ना तिनिशे कूपत्रिकाचक्रान्तयोः स्त्रियाम्, मे. नेमि-

श्चिकायां कूपस्य चक्रान्ते तिनिसद्रुमे. वि. नेमिः कूपत्रिका प्रधिः। तिनि-शोऽरिष्टनेमिश्च, हे.

नैगम. नैगमं स्यादुपनिषद्‌वणिजो नागरेऽपि च, मे, वि. नैगमो नयपौरोपनिषद्वतिषु वाणिजे, हे. नागरो वणिक्। नैगमौ द्वौ, श्र.

नैपाली. नैपाली तु नवमालीकुनटीसुवहासु च, मे. नैपाली नवमालीमनःशिलासुवहासु च, वि. नैपाली मनःशिला स्यात् सुवहा नवमालयपि, हे.

न्यच्(ञ्). न्यङ् नीचनिम्नयोः. मे. न्यग् निम्ने नीचकात्स्न्यर्योः, हे. न्यङ् नीचे निम्नकात्स्न्यर्योः वि.

न्यच्च. न्यच्चः परशुरामे स्यात् न्यच्चः कात्स्न्र्यनिकृष्टयोः, वि. न्यच्चः कात्स्न्यर्निकृष्टयोः। जामदग्न्येऽपि. हे. न्यच्चं कात्स्न्यर्निकृष्टयोः, श्र. न्यच्चं कात्स्न्यर्ये तृणेऽपि च। क्लीबेऽथ पुंसि भार्गवे निकृष्टे पुनरन्यवत्, मे.

न्यग्रोध. न्यग्रोधस्तु पुमान् व्यामवटयोश्च शमीतरौ। न्यग्रोधी वृषपत्रिकायाम्, मे. न्यग्रोधो व्यामवटयो न्यग्रोधश्च शमीतरौ। न्यग्रोधी विषपर्णाख्य मोहनाख्यौषधावपि. वि. न्यग्रोधो वटपादपे। अस्यां व्यामे न्यग्रोधी तु मोहनाख्यौषधीभिदि। वृषपर्ण्याम्, हे. व्यामो वटश्च न्यग्रोधौ, श्र. न्यग्रोधौ वटकामुकौ, श्रने.

न्यङ्कु. न्यङ्कु मुनौ मृगे पुंसि. मे. न्यङ्कु, मृगे मुनौ, हे. न्यङ्कु, मृगे ऋषौ, वि.

न्युब्ज. न्युब्जो दर्भमये स्रुचि। कर्मरङ्गफले क्लीबं कुब्जाधो-मुखयोस्त्रिषु, मे. न्युब्जस्तु कर्मरङ्गे स्यान्न्युब्जः प्रोक्तः कुष्ठरुग्, वि। अधोमुखे च कुब्जे च न्युब्जो वाचयर्वाद्यते. वि. न्युब्जः कुब्जे कुष्ठरुग्, स्रुचि। अधोमुखेऽपि च न्युब्जं कर्मरङ्गतरोः फले, हे.

न्यूङ्ख. न्यूङ्खः सम्यङ्मनोज्ञे च साम्नः षट्प्रणवेषु च, मे. न्यूङ्खः साम-विशेषस्य षड़ोङ्कार्यग्रामतिप्रिये, हे. न्यूङ्खः सम्यङ्मनोज्ञेऽपि साम्नः षट्-प्रणवेष्वपि, वि. न्यूङ्खः साम्नि मनोरमे, लि.

न्यून. न्यूनं गर्ह्योनयोः, मे. न्यूनं हीनवद्धीनगर्ह्ययोः, हे. हीनन्यूनावूनगर्ह्यौ, अ.

प. (पो ना वाताण्डपूतेषु पा पातरि च कीर्त्तितः। स्त्रियां तु रक्षणे पाने पूते पूरितके च सः. मे.) तीक्ष्णश्च लोहितः शूरो दक्षपार्श्वश्च पार्थिवः। पद्मेशो नास्तिकः फादिः पकारोऽपि प्रकीर्त्तितः, मा. प. कुबेरः समाख्यातः पश्चिमे च प्रकीर्त्तितः। पवने पः समाख्यातः पः स्यात् पाने च पातरि, ए.

पक्ति. पक्तिः स्त्री गौरवे पाके, मे. पक्ति गौरवपाकयोः. स्त्रि. हे, वि.

पक्व. पक्वं परिणतेऽपि स्यात् विनाशाभिमुखे त्रिषु. मे. पक्वं परिणतार्थे स्याद् विनाशाभिमुखेऽपि च, वि. पक्वं परिणते नाशाभिमुखे, हे.

पक्ष. पक्षो मासार्द्धके पार्श्वे ग्रहे साध्यविरोधयोः। केशादेः परतो वृन्दे बले सखिसहाययोः। चुल्लीरन्ध्रे पतत्रे च राजकुञ्जरपार्श्वयोः. मे. पक्षस्तु मासार्द्धे गृहसाध्ययोः। चुल्लीरन्ध्रे बले पार्श्वे वर्गे केशात् परश्चये। पिच्छे विरोधे देहाङ्गे सहाये राजकुञ्जरे, हे. पक्षो मासार्द्धके पार्श्वे ग्रहे साध्यविरोधयोः। पक्षश्च परतो वृन्दे बले सखिसहाययोः। पतत्रे चुल्लिरन्ध्रे च देहाङ्गे राजकुञ्जरे, वि. पक्षः सहायेऽपि, अ. पक्षौ मासार्द्धपार्श्वौ च, त्रि. पक्षो गरुति मासार्द्धे पक्षशब्दो निगद्यते, शा. देहावयवमासार्द्धपतत्रग्रहभित्तिषु। परिग्रहे समीपे च षट्सु पक्षो निगद्यते, ह. केशे पेक्षः समूहार्थः पक्षः साध्यविरोधयोः। बलकालपतत्रेषु सहायकरिपार्श्वयोः, धा.

पक्षक. पक्षकस्तु पुमान् पार्श्वद्वारे च पार्श्वमात्रके, मे. पक्षकः पार्श्वमात्रे च पक्षद्वारे च पक्षकः, वि. पक्षकस्तु पार्श्वद्वारे पार्श्वमात्रेऽपि कथ्यते, हे.

पक्षचर. अथ पक्षचरश्चन्द्रे पृथक्चारिगजेऽपि च, मे. भवेत्

पञ्चचरो विधौ। यूथभ्रष्टपृथक्चारिवारणेऽपि प्रकीर्त्तितः, वि. पञ्चचरो यूथभ्रष्टपृथक्चारिगजे विधौ, हे. अथ निशापतौ। पृथक्चरगजे यूथभ्रष्टे पञ्चचरः स्मृतः, त्रि.

पचति. पचतिश्च भवेत् पद्ममूले च प्रतिपत्तियौ। (स्त्रियाम्), मे. पचतिः पद्ममूले स्यात् पचतिः प्रतिपत्तियौ, वि. पचतिः प्रतिपत्तियौ। पद्ममूले, हे. मूले तु पचतिः पद्मभेदयोः, अ.

पक्षिन्. पक्षिणी पूर्णिमायां स्यात्तिथ्यां शाकिनीभिदि। आगामिवर्त्तमानाहर्युक्तरात्रावपि स्त्रियाम्, मे. पक्षिणी पूर्णिमायां स्यात् पक्षिणी शाकिनीभिदि। आगामिवर्त्तमानाहर्युक्तायां निशि पक्षिणी, वि. पक्षिणी पूर्णिमाख्योः शाकिनीरात्रिभेदयोः, हे.

पक्ष्मन्. पक्ष्म सूत्रादिसूक्ष्मांशे किञ्जल्के नेत्रलोमनि, मे, वि. पक्ष्माक्षिलोम्नि तन्त्वादिसूक्ष्मांशे कुसुमच्छदे। गरुति किञ्जल्कलोम्यापि, हे. पक्ष्माक्षिलोम्नि किञ्जल्के तन्त्वाद्यंशेऽप्यणीयसि, अ.

पङ्क. पङ्कोऽस्त्री कर्द्दमे पापे, मे. पङ्कः कर्द्दमपापयोः, वि. पङ्कोऽघे कर्द्दमे, हे. पङ्कोऽस्त्री कर्द्दमांहसोः, त्रि.

पङ्कार. पङ्कारः शैवले सेतौ सोपाने जलकुब्जके, मे, वि, हा. पङ्कारो जलकुब्जके। सोपाने शैवले सेतौ, हे.

पङ्किल. पादालिन्देऽपि पङ्किलः, हा.

पंक्ति. पंक्ति र्द्दशाक्षरच्छन्दोदशसंख्यालिषु स्त्रियाम्, मे. पंक्ति-र्द्दशाक्षरच्छन्दोदशसंख्यावलीष्वपि, वि. पंक्तिश्छन्दःश्रेण्योः, हे. पंक्ति-श्छन्दोऽपि दशमम्, अ. श्रेणि र्द्दश च पंक्तिः स्यात्, त्रि.

पञ्चगुप्त. पञ्चगुप्तस्तु चार्वाकदर्शने कमठेऽपि च, वि. पञ्चगुप्तस्तु चार्वाकदर्शने कमठे पुमान्, मे. पञ्चगुप्तश्चार्वाकदर्शने। कमठे, हे.

पञ्चता. पञ्चता पञ्चभावे स्यान्मरणेऽपि च योषिति, मे, वि. पञ्चता पञ्चभावे स्यात् पञ्चता मरणेऽपि च, हे.

पञ्चत्व. पञ्चत्वं पञ्चानां भावे प्राणानामत्ययेऽपि च, मे. पञ्चत्वं

निधनं स्मृतम्। पञ्चानामपि भावे च, वि. पञ्चत्वं भावे पञ्चानां प्राणानामत्ययेऽपि च, हे.

पञ्चदशी. पञ्चदशी त्वमावास्यापौर्णमास्योश्च योषिति, मे. भवेत् पञ्चदशी पौर्णमास्याममावास्ययोरपि. वि.

पञ्चनख. पञ्चनखो गजे कूर्मे, वि. पञ्चनखस्तु कच्छपे। गजे, हे. कूर्मे पञ्चनखो गजे, त्रि.

पञ्चम. पञ्चमो रागभेदे स्यात् स्वरभेदे च पञ्चमी। पाण्डवानाञ्च पत्न्यां स्त्री पञ्चानां पूरणे त्रिषु, मे. पञ्चमो रागभेदे स्यात् पञ्चानामपि पूरणे। पञ्चमश्चतुरे स्वरे पञ्चमी पाण्डवस्त्रियाम्, वि. पञ्चमो रुचिरे दक्षे पञ्चानामधिपूरणे। रागभेदे पञ्चमी तु द्रौपद्याम्, हे. पञ्चमः स्वरसंज्ञयोः, त्रि.

पञ्चानन. पञ्चाननः शिवे सिंहे, मे, वि, हे.

पञ्चाली. पञ्चाली पुत्तिकागीत्योः स्त्रियां पुंभूम्नि नीवृति, मे. पञ्चाली पुत्तिकागीत्योः पञ्चालो जनदेशयोः, वि. पञ्चालो नीवृदन्तरे। पञ्चाली पुत्तिकागीत्योः, हे.

पञ्चालिका. पञ्चालिका स्त्रियां वस्त्रपुत्तिकागीतिभेदयोः, मे. पञ्चालिका भवेद्वस्त्रपुत्तिकागीतिभेदयोः, वि. पञ्चालिका वस्त्रकृतपुत्तिका-गीतिभेदयोः, त्रि.

पट. -पटश्चित्रपटे वस्त्रेऽस्त्री प्रियालद्रुमे पुमान्, मे. पटः पियालवृक्षे च सुचेले च पुरस्कृतः, वि. पटः पद्मपरित्राणे क्रयवस्तुप्रतिष्ठयोः, अने.

पटल. अथ पटलं पिटके च परिच्छदे। छदिर्दृग्रोगतिलके क्लीवं व्रजे पुनर्ना, मे. पटलं छदिषि व्रजे। पिटके नेत्ररोगे च तिलके च परिच्छदे, वि. पटलं तिलके नेत्ररोगे च्छदिषि सञ्चये। पिटके परिवारे च, हे. छदिर्नेत्ररुजोः क्लीवं समूहे पटलं न ना, अ.

पटह. पटहो ना समारम्भे आनके पुंनपुंसकम्, मे. पटहस्तु

समारम्भे आनके पटहं मतम्, वि. पटहो वाद्य आरम्भे, हे. समारम्भेऽपि पटहः, वि.

पटि. पटिः स्त्री पटभेदे स्याद् गुग्गुलौ कुम्भिकाद्रुमे, मे. पटिः पटविशेषेऽपि गुग्गुलौ कुम्भिकाद्रुमे, वि.

पटु. पटु दक्षे च नीरोगे चतुरेऽप्यभिधेयवत्। पटोले तु पुमान् क्लीवे छत्रालवणयोरपि, मे. पटुस्तीक्ष्णे नीरोगे चतुरेऽन्यवत्। पटुः पटोलपत्रेऽपि छत्रालवणयोः पटुः, वि. अथ पटु लवणे पटुस्तीक्ष्णपटोलयोः। स्फुटे रोगविहीने च छत्रायां चतुरेऽपि च, हे. पटुरामयनिर्मुक्तः पटुश्चतुरतीक्ष्णयोः, शा.

पटोल. पटोलं वस्त्रभेदे नौषधौ जयोत्स्नरान्तु योषिति, मे. पटोलमोषधीवस्त्रभिदो जयोत्स्नयां पटोल्यपि, हे, वि.

पट्ट. पट्टः पेषणपाषाणे व्रणादीनाञ्च बन्धने। चतुष्पथे च राजादिशासनान्तरपीठयोः, मे, वि. पट्टी ललाटभूषायां पट्टी लाक्षाप्रसादने, वि. पट्टश्चतुष्पथे पीठे राजादेः शासनान्तरे। व्रणादिबन्धने पेषाश्मनि पट्टी ललाटिका। रोध्रः, हे. पट्टः स्त्रात् फलके नृपशासने, त्रि. व्रणस्रावरणे पट्टः पट्टो भूनिहिताक्षरः। वीरकक्षा पटः पट्टः पट्टः सग्रादपि चासनम्, अने.

पण. पणो वराटमाने स्यात् मूल्ये कार्षापणे ग्लहे। क्रयशाकाटिकाद्यूतव्यवहारे भृतौ धने, मे, वि. पणः कार्षापणे ग्लहे। विक्रयशाकादिमुष्टौ बद्धे मूल्ये भृतौ धने। व्यवहारे च दात्ता द्यूतत्यक्तेगण्डकविंशतौ, हे. पणो द्यूतादिषूत्सृष्टे भृतौ मूल्ये धनेऽपि च, अ. ग्लहे माने वराटानां मूल्ये कार्षापणे धने। द्यूते विक्रयशाकादेर्बद्धे मुष्टौ भृतौ पणः, शा.

पण्ड. पण्डः पण्डे धियि स्त्री सत्रात्, मे. पण्डः पण्डे धियां पण्डा, वि. पण्डः पण्डे पण्डा बुद्धौ, हे. पण्डः पण्डे मतौ स्त्रियाम्, त्रि.

पण्डित. पण्डितः सिह्लके कवौ, मे, वि. पण्डितः सिह्लधीमतोः, हे.

पतङ्ग. पतङ्गः शलभे शालिप्रभेदे पक्षिसूर्ययोः, मे, शा. पतङ्गः शलभे शालिप्रभेदे विहगे रवौ, वि. पतङ्गः सूर्यपक्षिणोः। पारदे शरभे शालौ, हे. पतङ्गौ पक्षिसूर्यौ च, अ. पतङ्गः शलभे रवौ, त्रि. पतङ्गौ शलभादित्यौ, अने.

पतत्. पतन् पातुके खगे, मे. पतन् पातुकपक्षिणोः, वि.

पताका. पताका वैजयन्त्याञ्च सौभाग्यनाटकाङ्कयोः, मे. पताकाङ्के ध्वजे केतौ सौभाग्ये नाटकांशके, हे. पताका वैजयन्त्याञ्च सौभाग्येऽङ्के ध्वजेऽपि च, त्रि.

पति. पति र्धवे ना त्रिष्वीशे, मे. पतिः प्रभौ गतौ मूले, वि.

पत्ति. पत्ति र्ना पदगे स्त्रियाम्। गतावेकरथैकेभत्रत्र्यश्वपञ्चपदातिके, मे. पत्तिः पदातौ गमने वीरसैन्यप्रभेदयोः, वि. पत्तिः सेनाभित्पद्गयो र्मता, हे. पत्ति र्गतौ च, अ.

पत्र. पत्रन्तु वाहने पर्णे स्यात् पक्षे शरपक्षिणोः, मे. पत्रं स्याद् वाहने पर्णे पक्षे च शरपक्षिणाम्, वि. पत्रं यानं पक्षच्छदञ्छुरी, हे. पत्रं वाहनपक्षयोः, अ. पादत्राणे दले पक्षे लेख्यवस्तुनि पत्रवाक्, अने.

पत्राङ्ग. पत्राङ्गो न द्वयो र्भूर्जे पद्मके रक्तचन्दने, मे. पत्राङ्गं पद्मके भूर्जे पत्राङ्गं रक्तचन्दने, वि. पत्राङ्गं रक्तचन्दने। भूर्जपद्मकयोश्चापि, हे.

पत्रिन्. पत्री श्येने पत्ररथे काण्डद्रुरथिकाद्रिषु, मे. पत्री काण्डे खगे द्रुमे। रथेऽद्रौ रथिके श्येने, हे. पत्रिणौ शरपक्षिणौ, अ. श्येनाख्यो विहगः पत्री पत्रिणौ शरपक्षिणौ, शा.

पत्रोर्ण. पत्रोर्णं धौतकौशेये क्लीबं सत्राच्छोणके पुमान्, मे. पत्रोर्णं धौतकौशेये पत्रोर्णः शोणकेऽपि च, वि. पत्रोर्णं धौतकौशेये सत्रात् पत्रोर्णस्तु शोणके, हे.

पथ्या. पथ्या स्त्री हरीतक्यां हिते त्रिषु, मे. पथ्यं हिते हरीतक्यां पथ्या, वि. पथ्यं हितं पथ्या हरीतकी, हे. पथ्यं हितेऽभया पथ्या, त्रि.

पद. पदं शब्दे च वाक्ये च व्यवसायापदेशयोः। पादतच्चिह्नयोः स्थानत्राणयोरङ्कवस्तुनोः, वि, मे. श्लोकपादेऽपि च क्लीवं पुंलिङ्गः किरणे पुनः, मे. पदं स्थाने विभक्त्यन्ते शब्दे वाक्यैकवस्तुनोः। त्राणे पादे पादचिह्ने व्यवसायापदेशयोः, हे. पदं व्यवसितत्राणस्थानलक्ष्माङ्घ्रि-वस्तुषु, अ. वाक्ये शब्देऽपदेशे च, त्रि. व्यवसाये परित्राणे पदं पच्चिह्नयोरपि। वल्मस्थानापदेशेषु पदं स्याद्वाक्यशब्दयोः, शा.

पदार. पदारः पादधूलौ सत्रात् पादालिन्देऽपि पुंसत्रयम्, मे. पदारः पादधूलिषु। पादालिन्दे, हे, वि.

पद्धति. पद्धतिः पंक्तिवर्त्मनोः, मे, वि. पद्धतिः पथि पंक्तौ च, हे. अथ पद्धतिः पंक्तौ मार्गे च, त्रि.

पद्म. पद्मोऽस्त्री पद्मके व्यूहनिधिसङ्ख्यान्तरेऽम्बुजे। ना नागे स्त्री कच्छिकाश्रीचारटीपन्नगीषु च, मे. पद्मः सत्रात् पन्नगे व्यूहे निधौ सङ्ख्यान्तरेऽम्बुजे। पद्मके विन्दुजालेऽपि पद्मा भार्गी श्रियोरपि, वि. पद्मो व्यूहे निधावह्नौ। सङ्ख्याजयोः पद्मलिभविन्दौ, हे. पद्मोऽस्त्री विन्दुजालेऽब्जे व्यूहे सङ्ख्यान्तरे निधौ, त्रि. पद्मा लक्ष्मी निधिः पद्मः पद्मानि गज-विन्दवः। सङ्ख्यागणविशेषौ च पद्मौ पद्मं सरोरुहम्, शा. v. मोच.

पद्मक. पद्मकं सत्रात् पद्मकाष्ठविन्दुजालकयोरपि, मे, हे. पद्मकं पद्मकाष्ठेभविन्दुजालकयोरपि, वि.

पद्मलाञ्छन. सत्रात् पद्मलाञ्छनो लोकेश्वरे ब्रह्मणि भास्करे। धनदे च स्त्रियां तारालक्ष्मीवाग्देवतासु च, मे. सत्रात् पद्मलाञ्छनाभिख्या विधौ लोकेश्वरार्कयोः। धनदे च सरस्वत्यां तारालक्ष्म्योरपि स्मृता, वि. पद्मलाञ्छनो धनदे लोकेशे रविवेधसोः। पद्मलाञ्छना तारायां सरस्वत्यां श्रियामपि, हे.

पद्मिनी. पद्मिनी पद्मसङ्घाते स्त्रीविशेषे सरोरुहे, मे. पद्मिनी स्त्रीविशेषे सत्रात् सरसत्रामम्बुजेऽपि च, वि. पद्मिनी योषिदन्तरे। अब्जेऽब्जिन्यां सरसत्रां च, हे.

पद्य. पद्यं श्लोके पुमान् शूद्रे पद्या वर्त्मनि कीर्तिता, मे. पद्यं श्लोके स्त्री पद्या पद्यः शूद्रे निगद्यते, वि. पद्योऽन्यत्रवर्षे स्यात् पद्यं श्लोके पद्या तु वर्त्मनि, हे.

पनस. पनसः कण्टकिफले कण्टके वानरान्तरे। स्त्रियां रोग-प्रभेदे स्यात्, मे. पनसः कण्टकिफले कण्टके कपिविभिदोः, वि. पनसः कपिविभिदोः। कण्टके कण्टकिफले, हे.

पन्नग. पन्नगस्त्वौषधीभेदे तथैव पवनाशने, मे. पन्नगस्तु पद्मकाष्ठे भुजङ्गमे, हे. पन्नगः पद्मकाष्ठे स्यात् पन्नगोऽपि भुजङ्गमे, त्रि.

पयस्. पयः स्यात् क्षीरनीरयोः, मे, वि. पयः क्षीरे च नीरे च, हे. पयः क्षीरं पयोऽम्बु, च, अ. पयः क्षीरं पयो जलम्, अने.

पयस्य. पयस्यन्तु पयोजातहितयोर्वाच्यलिङ्गकम्। दुग्धिका क्षीरकाकोल्योः स्वर्णक्षीर्यामपि स्त्रियाम्, मे. पयस्या क्षीरकाकोल्यां पयोहितभवेऽन्यवत्। पयस्या दुग्धिकायाञ्च स्वर्णक्षीर्याञ्च कथ्यते, वि. पयस्यन्तु पयोभवे। पयोहिते पयस्या तु काकोली दुग्धिकापि च, हे.

पयस्विनी. पयस्विनी नदीधेन्वोर्विभावर्याञ्च योषिति, मे. पयस्विनी तु गोधेन्वां विभावर्यां पयस्विनी, वि. पयस्विनी। विभावर्यां गोधेन्वाञ्च, हे.

पयोधर. पयोधरः कोषकारे नालिकेरे स्तनेऽपि च। कशेरुमेघयोः पुंसि, मे. पयोधरः स्यात् कुचकोषकार-कशेरुकाम्भोधरनारिकेले, वि. पयोधरः कुचे मेघे कोषकारे कशेरुणि। नारीकेरे, हे. स्त्रीस्तनाब्दौ पयोधरौ, अ. स्तनजे च पयोधरौ, अने.

पर. परः श्रेष्ठारिदूरान्योत्तरे क्लीवन्तु केवले, मे. परः स्यादुत्तमानात्मवैरिदूरेषु केवले। परमव्ययमिच्छन्ति, वि. परो दूरान्यश्रेष्ठ-शत्रुष। परन्तु केवले, हे. दूरानात्मोत्तमाः पराः, अ. परम् नियोगे क्षेपे च, मे.

परञ्ज. परञ्जस्तैलयन्त्रे स्यात् छुरिकाफलफेनयोः, मे. परञ्ज-

स्तैलयन्त्रके। फेने च करवाले च परञ्जः क्षुरिकाफले, वि. परञ्जोऽसौ तैलयन्त्रे क्षुरिकाफलफेनयोः, हे. खड्गधेनुफले फेने परञ्जस्तैलयन्त्रके, हा.

'परपुष्ट. परपुष्टः परभृते वारनार्यान्तु योषिति, मे. परपुष्टः परभृते परपुष्टा पणस्त्रियाम्, वि. परपुष्टः कलकण्ठे परपुष्टा पणाङ्गना, हे.

परम. परमं स्यादनुज्ञायामव्ययं परमः परे, मे. परमं स्यादनुज्ञानेऽप्यव्ययं परमः परे। परमः स्यात् प्रधानाद्योरोङ्कारेऽपि तथोच्यते, वि. परमः परे। अग्रेसरप्रथमयोरोङ्कारे परमं पुनः। स्यादव्ययमनुज्ञायाम्, हे.

परम्पर. परम्परो मृगभेदे प्रपौत्रे तनयस्य च। परम्परा परीपाट्यां हिंसासन्तानयोरपि, मे. परम्परः प्रपौत्रादौ मृगभेदे परम्परः। परम्परा परीपाट्यां सन्तानेऽपि बधे क्वचित्, वि. परम्परः। मृगभेदे प्रपौत्रादौ परम्परान्वये बधे। परीपाट्याम्, हे.

परवाणि. परवाणिः पुमान् धर्म्माध्यक्षवत्सरयोरपि, मे. परवाणिः स्मृतो धर्माध्यक्षवत्सरयोरपि, वि. परवाणि धर्माध्यक्षे वर्षे, हे.

परा. परा विमोक्षप्राधान्यप्रातिलोम्येष्वु धर्षणे। आभिमुख्येऽत्र भृशार्थे च विक्रमे च गतौ बधे, मे, वि. पराभिमुख्येत्र प्राधान्ये विमोक्षप्रातिलोम्ययोः। गतिधर्षणमुण्ठत्रासु (?) भृशार्थे विक्रमेऽपि च, हे.

पराक. पराकस्तु व्रते खड्गे, मे. पराको व्रतखड्गयोः, वि, त्रि.

पराक्रम. पराक्रमो विक्रमे स्यात् सामथ्र्योद्योगयोरपि, मे, वि. पराक्रमस्तु विक्रमे। सामर्थ्ये चाभियोगे च, हे. शौर्योद्योगौ पराक्रमौ, अ. वीर्योद्योगौ पराक्रमे, अने.

पराग. परागः सुमनोरेणौ धूलिस्नानीययोरपि। गिरिप्रभेदे विख्यातावुपरागे च चन्दने, मे. परागश्चन्दने रेणौ गिरौ ख्यातुपरागयोः। स्नानीयपुष्परजसोः, हे. परागः कौसुमे रेणौ स्नानीयादौ रजस्यपि, अ. रजस्यपि परागः, र. पुष्परेणौ परागः स्यात् स्नानीयरजसोरपि, शा.

पराग: पुष्परजसि धूलिस्नानीययोरपि। गिरिप्रभेदे विख्याताद्उपरागे च चन्दने, वि.

पराभव. पराभव:। तिरस्कारे विनाशे च पुंसि, मे. पराभवस्तिरस्कारे विनाशे च पराभव:, वि. पराभवस्तिरस्कारे नाशे, हे.

परायण. परायणमभीष्टे स्यात् तत्पराश्रययोरपि, मे, वि. परायणं स्यादभीष्टे तत्पराश्रययोरपि, हे. परायणं रिपो: स्थानं तत्परश्च परायण:, अने.

परि. परि स्यात् सर्वतोभावे वर्जने व्याधिशोकयो:। इत्थम्भूताख्यानभागवीप्सालिङ्गनलक्षणे। दोषाख्याने निवसने पूजाव्याप्त्योश्च भूषणे, मे. परि स्यात् सर्वतोभावे वर्जने लक्षणादिषु। पूजालिङ्गनवीप्सासु भूषणे व्याधिशोकयो:। दोषाख्यानेऽप्युपरमे व्याप्तौ निवसनेऽपि च, वि. परि व्याधावुपरमे वर्जने लक्षणादिषु। आलिङ्गने च शोके च पूजायां दोषकीर्त्तने। भूषणे सर्वतोभावे व्याप्तौ निवसनेऽपि च, हे.

परिकम्प. परिकम्पो भये कम्पे, मे, वि.

परिकर. भवेत् परिकर: सङ्घे पर्यङ्कपरिवारयो:। प्रगाढगात्रिकाबन्धे समारम्भविवेकयो:, मे. भवेत् परिकरो व्राते पर्यङ्कपरिवारयो:। प्रगाढगात्रिकाबन्धे विवेकारम्भयोरपि, वि. परिकर: पर्यङ्कपरिवारयो:। प्रगाढे गात्रिकाबन्धे विवेकारम्भयो गणे, हे. परिकर: पर्यङ्कपरिवारयो:, अ. प्रगाढगात्रिकाबन्धे पर्यङ्कपरिवारयो:। प्रयुज्यते परिकर: समूहारम्भयोरपि, शा.

परिगत. परिगतं त्रिषु प्राप्ते विस्मृतज्ञानचेष्टिते, मे. भवेत् परिगतं लाभे प्रज्ञाते चेष्टितेऽपि च, वि. परिगतं गते लाभचेष्टितयोर्ज्ञाते, हे. प्राप्ते ज्ञाते परिगतम्, त्रि.

परिग्रह. परिग्रह: परिजने पत्न्यां स्वीकारमूलयो:। शापे, मे, वि. परिग्रह: परिजने पत्न्यां मूले च संग्रहे, हे. पत्नीपरिजनादानमूलशापा: परिग्रहा:, अ. १ परिग्रहो द्विजग्राहेत्र सैन्यपृष्ठे परिग्रह:।

परिग्रहोऽनुबन्धे स्यात् पतद्ग्राहे परिग्रहः, अने. ? परिग्रहः सैन्यपृष्ठभागेऽपि, ह. परिग्रहः परिजने शपथे च परिग्रहः। परिग्रहः कलत्रे च मूलस्वीकारयोरपि, शा.

परिघ. परिघो योगभेदेऽस्त्रविशेषेऽर्गलघातयोः, मे. परिघो योगभेदे स्यात् मुद्गरेऽर्गलघातयोः, वि. परिघोऽस्त्रयोगभेदे परिघातेऽर्गलेऽपि च, हे. परिघः परिघातेऽस्त्रे, अ. परिघो योगभेदेऽपि, त्रि. परिघः परिघातः स्यात् परिघो दण्ड उच्यते, अने.

परिघात. परिघातोऽस्त्रघातयोः, वि. परिघातस्तु घातने। अस्त्रे च, हे.

परिघोष. परिघोषो निनादे स्यादवाच्ये जलदध्वनौ, मे, वि. परिघोषः स्यादवाच्ये निनादे जलदध्वनौ, हे.

परिज्मन्. परिज्मा तु पुमाबिन्दौ याज्ञिके परिचारके, मे. परिज्मा (प्रहृज्मा) ऋतुकर्मज्ञे याज्ञिके परिचारके, वि.

परिताप. परितापस्तु पुंसि स्याद् दुःखे च नरकान्तरे, मे.

परिधाय. परिधायो जलस्थाने परिच्छदनितम्बयोः, मे, वि. परिधायः परिकरे जलस्थाननितम्बयोः हे.

परिधि. परिधि र्ना यज्ञियद्रुशाखायामुपसूर्यके, मे. परिधिर्यज्ञियतरोः शाखायामुपसूर्यके, वि, हे, अ. शाखायामपि परिधिः, ह.

परिप्लव. परिप्लवश्चञ्चले स्यादाकुलेऽपि परिप्लवः, वि. V. पारिप्लव.

परिभाषण. परिभाषणमालापे नियमे परिभाषणम्, मे. निन्दोपालम्भवचने परिभाषणमिष्यते, वि. परिभाषणन्तु जल्पने। नियमे निन्दोपालम्भोक्तौ, हे.

परिमल. स्यात् परिमलोऽभिमर्दातिमनोहरगन्धयोश्चापि। सुरतोपमर्दविकसच्छरीररागादिसौरभे पुंसि, मे. परिमलो विमर्दे च स्यान् मनोहरगन्धवत्। रतोपमर्दविकरुद् देहरागादिसौरभे, वि. परिमलो विमर्दोत्थे हृद्यगन्धे विमर्दने, हे.

परि(री) वर्त. परिवर्तो विनिमये कूर्मराजेऽपवर्तने, मे. परिवर्तौ विनिमये कूर्मराजे पलायने, वि. परिवर्तस्तु कूर्मराजे पलायिते युगान्ते विनिमये च, हे. संवर्तः परिवर्तश्च छादने, ह.

परिवर्ह. परिवर्हो राजयोग्यद्रव्यपरिच्छदे. मे. परिवर्हस्तु राजार्ह-वस्तुन्यपि परिच्छदे, वि. परिच्छदे नृपार्हेऽर्थे परिवर्हः, श्र.

परि (री) वाद. परिवादोऽपवादेऽपि वीणावादनवस्तुनि, मे. परिवादः कलङ्के स्त्राद् वीणावादनवस्तुनि, वि. परिवादस्तु निन्दायां वीणावादनवस्तुनि, हे.

परि (री) वाप. परिवापस्तु पर्युप्तौ जलस्थाने परिच्छदे, मे, वि. परिवापो जलस्थाने पर्युप्तिपरिवारयोः, हे. परिच्छदे परीवापः पर्युप्तौ सलिलस्थितौ, श्र.

परि (री) वार. परिवारः परिजने खड्गकोषे परिच्छदे, मे, वि. परिवारः परिजनेऽसिकोषे, हे. स्त्राज्जन्मे परीवारः खड्गकोषे परि-च्छदे, श्र.

परिवेश. परिवेशो वेष्टने स्त्रात् परिधानेऽपि पुंस्त्रयम्, मे. परिवेशः परिष्टतौ भानोः परिधिमण्डले, वि.

परिवेष. परिवेषस्तु पुंलिङ्गः परिधौ परिवेषणे, मे. परिवेषः परिष्टतौ परिधौ परिवेषणे, हे. परिवेषं विजानीयादुपसूर्यकमण्ड-लम् । परिवेषणमप्याङः परिवेषं मनीषिणः, श्र.

परिव्याध. परिव्याधस्तु पुंसि स्त्राद् वेतसे च द्रुमोत्पले, मे. परिव्याधो वेतसे स्त्रात् परिव्याधो द्रुमोत्पले, वि. परिव्याधो द्रुमोत्पले । वेतसे, हे.

परि (री) सर. भवेत् परिसरो मृत्यौ विधावपि च पुंस्ययम्, मे. मृतः परिसरो मृत्यौ देवोपान्तप्रदेशयोः, वि. परिसरः प्रान्तभूदेवयो-र्मृतौ, हे.

परिस्रुत. परिस्रुता स्त्री वारुण्यां स्त्रन्ने स्त्रादभिधेयवत्, मे.

परीरण. परीरणः सत्रात् कमठे दण्डे च पट्टशाटके, मे. परीरणः सत्रात् कमठे दण्डे च पटशाटके, वि.

परि(री) वाह. परीवाहो जलोच्छ्वासे महीभृद्योग्यवस्तुनि,मे, वि.

परीष्टि. परीष्टिः परिचर्यायां प्राकाम्येऽन्वेषणे स्त्रियाम्, मे. परिचर्या परीष्टिः सत्रात् परीष्टिश्च गवेषणा, श्रा.

परुष. परुषं कर्बुरे रूक्षे निष्ठुरोक्तौ च वाच्यवत्, मे. परुषं कर्बुरे रूक्षे सत्रान्निष्ठुरवचस्यपि, वि, हे. परुषः कर्बुरो ज्ञेयः परुषं निष्ठुरं वचः, श्रा.

परेत. परेतो वाच्यलिङ्गः स्यान् मृते भूतान्तरे पुमान्, मे. परेतो भूतभेदे स्यात् परेतो वाच्यवन्मृते, वि.

पर्कटी. पर्कटी नूतनफले पूगादेः प्लक्षपादपे, मे, वि. स्यात् पर्कटी प्लक्षतरौ पूगादेर्नूतने फले, हे. पर्कटी प्लक्षवृक्षे च पूगादेश्च नवे फले, त्रि.

पर्जन्य (पर्यन्य). सध्वानमेघः पर्जन्यः पर्जन्यो मेघवाहनः, श्रा. पर्जन्यो मेघशब्देऽपि ध्वनदम्बुदशक्रयोः, मे. पर्जन्यो मेघशब्दे स्याद् ध्वनदम्बुदशक्रयोः, वि. पर्जन्यो गर्जदम्बुदे। वासवे मेघशब्दे च, हे. पर्जन्यौ रसदब्देन्द्रौ, अ. गर्जन्मेघेऽपि पर्यन्यः, ह.

पर्ण. पर्णं पत्रे किंशुके ना, मे. पर्णं स्यात् किंशुके पत्रे, वि. पर्णः स्त्रपर्णे पर्णन्तु पत्रे, हे.

पर्पट. पर्पटं पिष्टभेदे स्यात् पर्पटो भेषजान्तरे, मे. पर्पटः पिष्टविकृतौ पर्पटो भेषजान्तरे, वि. पर्पटो भेषजान्तरे। स्याच्चैव पिष्टविकृतौ परीवापरिचर्ययोः, हे.

पर्परीण. पर्परीणश्च पर्णस्य शिरायां द्यूतकम्बले। पर्णद्रन्तरसेऽपि स्यात् पर्परीणन्तु पर्वणि, मे. पर्परीणन्तु पर्वणि। पर्णद्रन्तरसे पर्णशिरायां द्यूतकम्बले, हे. पर्परीणस्तु पर्णस्य शिरायां द्यूतकम्बले। पर्णद्रन्तरसेऽपि स्यात् पर्परीणञ्च पर्वणि, वि.

पर्यस्त. पर्यस्तः पतिते हते, मे, वि. पर्यस्तन्तु हते स्रस्ते, हे.

पर्य्याप्त. पर्य्याप्तन्तु यथेष्टे सत्रात् तृप्तौ शक्तौ निवारणे, मे, वि. शक्तौ निवारणे तृप्तौ पर्य्याप्तं सत्राद् यथेप्सिते, त्रि, शा. पर्य्याप्तं तु शक्तौ तृप्तौ निवारणे यथेष्टे, हे.

पर्य्याप्ति. पर्य्याप्तिः प्रकामप्राप्तिरक्षणे स्त्रियाम्, मे. पर्य्याप्तिः स्यात् प्रकामेऽपि प्राप्तौ च परिरक्षणे, वि.

पर्य्याय. पर्य्यायः प्रकारेऽवसरे क्रमे, मे. पर्य्यायस्तु प्रकारे स्यान्निर्माणेऽवसरे क्रमे, वि. पर्य्यायोऽवसरे क्रमे। निर्म्माणे द्रव्यधर्मे च, हे. पर्य्यायोऽवसरे क्रमे, अ. पर्य्यायः स्यात् प्रकारेऽपि, त्रि.

पर्वत. पर्वतः पादपे पुंसि शाकमत्स्यप्रभेदयोः। देवमुन्यन्तरे शैले, मे. पर्वतः शैलदेवर्ष्योः, वि. पर्वतो गिरिदेवर्ष्योः, हे.

पर्वन्. पर्व क्लीवं महे ग्रन्थौ प्रस्तावे लक्षणान्तरे। दर्शप्रतिपदोः सन्धौ विषुवत्प्रभृतिष्वपि, मे. पर्व स्यादुत्सवे ग्रन्थौ प्रस्तावे लक्षणान्तरे। दर्शप्रतिपदोः सन्धौ विषुवत्प्रभृतिष्वपि, वि. पर्व प्रस्तावोत्सवयो ग्रन्थौ च विषुवादिषु। दर्शप्रतिपत्सन्धौ च तिथिग्रन्थविशेषयोः, हे. तिथिभेदे क्षणे पर्व, अ. ग्रन्थिप्रस्तावयोः पर्व विषुवत्प्रभृतिष्वपि, त्रि. दर्शप्रतिपदोः सन्धौ ग्रन्थिप्रस्तावयोरपि। पर्वशब्दं विजानीयाद्विषुवत्प्रभृतिष्वपि, शा.

पल. पलमुन्मानमांसयोः, मे, हे. पलं चोन्मानमांसयोः, वि. आमिषे पलम्, अ. पलं मांसं पलं मानं पलो मूर्खः पलस्तुला, अने.

पलङ्कष. पलङ्कषा गोक्षुरके रास्नागुग्गुलुकिंशुके। मुण्डीरीलाक्षयोश्च स्त्री राक्षसे तु (ऽपि, वि) पलङ्कषः, मे, वि. पलङ्कषो यातुधाने पलङ्कषा तु किंशुके। गोक्षुरे गुग्गुलौ लाक्षारास्नामुण्डीरिकासु च, हे.

पलल. पललं तिलचूर्णे च पङ्के मांसे नपुंसकम्। ना राक्षसे, मे. पललं तिलचूर्णं स्यात् पललं पङ्कमांसयोः। पललो यातुधाने स्यात्, वि. पललं मांसपङ्कयोः। तिलचूर्णे पललस्तु राक्षसे, हे. तिलपिष्टे

मले मांसे जम्बाले कोमलेऽह्नि। शवे चीरे बले प्राज्ञाः पललं परिचक्षते, अने.

पलाश. पलाशं छदने मतम्। शठीकिंशुकरक्षःसु पुंसि स्याद्धरिते विषु, मे. पलाशः किंशुके शठ्यां हरिते राक्षसेऽपि च। पत्रे पलाशम्, वि. पलाशः किंशुकेऽक्षपे। हरिते पलाशपत्रे शासने परिभाषणे, हे. हृद्यपत्रे पलाशं स्यात् पलाशो राक्षसः स्मृतः। पलाशो हरितो वर्णः पलाशः पाश उच्यते, अने.

पलाशिन्. पलाशी हृद्यरक्षसोः, मे, वि. रक्षोवृक्षौ पलाशिनौ, त्रि.

पलिघ. पलिघः काचकलसे घटे प्राकारगोपुरे, मे, वि, हे.

पलित. पलितं शैलजे तापे केशपाके च कर्द्दमे, मे. पलितं शैलजे तापे पाण्डुकेशे च कर्द्दमे, वि. पलितं पङ्कतापयोः। पक्वकेशे केशपाके, हे. पलितं कर्द्दमेऽपि स्यात्, त्रि.

पल्यङ्क. पल्यङ्को मञ्चपर्यङ्कहयीपर्यस्तिकासु च, मे, वि. पल्यङ्को मञ्चपर्यस्तयोः, हे. पर्यस्त्रामपि पल्यङ्कः, त्रि.

पल्ल(ल्लि). पल्लत्र्यल्पग्रामकुट्योः स्त्री पल्लः स्थूलकुस्तूलके, मे, पल्ली कुटीग्रामकयोः पल्लः स्थूलकुस्तूलके, वि. पल्लिस्तु ग्रामके कुट्याम्, हे.

पल्लव. पल्लवोऽस्त्री किसलये विटपे विस्तरे बने। शृङ्गारेऽलक्तरागेऽस्त्री, मे. पल्लवः स्यात् किसलये विटपे विस्तरे बले। शृङ्गारेऽलक्तरागे च, वि. पल्लवः किसले बले। विटपे विस्तरेऽलरक्तरागे शृङ्गारषिङ्गयोः, हे. पल्लवो विस्तरे षिङ्गे किसले विटपे वने, त्रि.

पल्लवित. अथ पल्लवितं लाक्षारक्ते सपल्लवे तते, मे. भवेत् पल्लवितं लाक्षारक्ते सप्रसृते तते, वि. पल्लवितं सपल्लवे। लाक्षारक्ते, हे.

पवन. पवनं कुम्भकारस्य पाकस्थाने नपुंसकम्। निष्पावमरुतोः पुंसि, मे. पवनाख्या कुलालस्य पाकस्थानेऽपि मारुते। निष्पावे च, वि. पवनो वायुवल्लयोः। पवनं पुनरापाके, हे. पाकस्थाने कुलालस्य वाते च पवनः पुमान्, त्रि.

पवित्र. पवित्रं वर्षणे कुशे। ताम्रे पयसि च क्लीवं मेध्ये स्यादभिधेयवत्, मे. पवित्रं वर्षणे कुशे। पवित्रं ताम्रपयसो र्मेध्ये चापि तदन्यवत्, वि. पवित्रं तु मेध्ये ताम्रे कुशे जले। अर्घोपकरणे चापि पवित्रा तु नदीभिदि, हे. पवित्रं कुशमेध्ययोः, त्रि. दर्भेऽपि पवित्रम्, ह.

पशु. पशु र्मृगादिदेवाजे नाऽव्ययं पशु दर्शने, मे. पशुश्छागे मृगादिषु। प्रमथेऽपि च, हे. मृगादौ प्रमथे पशुः, त्रि.

पशुपति. पशुपतिः पिनाकिनि हुताशने, हे.

पश्चात्. पश्चात् प्रतीच्यां चरमेऽप्यधिकारेऽपि दृश्यते, मे. पश्चात् प्रतीच्यां चरमे, वि, हे. प्रतीच्यां चरमे पश्चात्, अ.

पश्य. पश्यशब्दस्तु विस्मये। प्रशंसायामपि तथा, मे.

पश्यत्. पश्यत् स्यात् प्रशंसायां विस्मये च निगद्यते, मे.

पांशु. पांशु र्धूलौ च सत्रार्थेचिरसञ्चितगोमये, मे, वि.

पांशुल. पांशुलः पुंश्चले शम्भोः खट्वाङ्गे स्त्र्यसतीभुवोः, मे. पांशुलः पुंश्चले शम्भोः खट्वाङ्गे पांशुला भुवि, हे. पांशुलो हरखट्वाङ्गे पुंश्चले पांशुला भुवि, हे.

पांशुचामर. सत्रात् पांशुचामरः पुंसि दूर्वाञ्चिततटीभुवि। वङ्गापके प्रशंसायां पुरोटौ धूलिगुच्छके, मे, कूत्येष दूर्वाञ्चिततटीभुवि। वङ्गापके प्रशंसायां पुरोटौ धूलिगुच्छके, वि. पांशुचामरः। वङ्गापके प्रशंसायां दूर्वाञ्चिततटीभुवि। पुरोटौ धूलिगुच्छके, हे.

पाक. पाकः परिणतौ शिशौ। केशसत्र जरसां शोक्ने स्थालयादौ पचनेऽपि च, मे. पाकः पचने शिशुदैत्ययोः, हे. पाकः शिशौ जरानिष्ठापचनक्लेदनेषु च, वि. पाकौ पचनशावकौ, त्रि.

पाकल. पाकलं कुष्ठभैषजेऽ पुंसि सत्रात् कुञ्जरज्वरे, मे. पाकलं कुष्ठभैषजेऽ पाकलः कुञ्जरज्वरे, वि. पाकलो द्विरदज्वरे। पाकलं कुष्ठभैषजेऽ, हे.

पाक्य. पाक्यं विटाख्यलवणे यवक्षारे पुनः पुमान्, मे. पाक्यं विड़ाख्यलवणे यवक्षारे च द्वयमते, वि.

पाचन. पाचनं दण्डमूलमादौ प्रायश्चित्ते च नानले। वाच्यवत् पाचयितरि हरीतक्यान्तु योषिति, मे. v. पावन.

पाचल. पाचलं पाचने नाम्नो राधनद्रव्यवातयोः, मे. पाचलो राधनद्रव्येऽप्यनिलानलयोरपि, वि. पाचलोऽनिले। अनले राधन-द्रव्ये, हे.

पाञ्चजन्य. पाञ्चजन्यस्तु कृष्णशङ्खे हुताशने, मे. पाञ्चजन्यः पोटगले शङ्खे दामोदरस्य च, हे.

पाटक. पाटकः स्यात् महाकिष्कौ कण्टकान्तरवाद्ययोः। अक्षादिचालने मूलद्रव्यापचयरोधसोः, मे, वि. पाटको रोधसि ग्रामैकदेशेऽक्षादिपातके। वाद्यभेदे महाकिष्कौ मूलस्यापचयेऽपि च, हे.

पाटल. पाटला पाटली स्त्री स्यादस्याः पुष्पे पुन र्न ना। आशुधान्ये पुमान् श्वेतरक्तवर्णेऽपि वाच्यवत्, मे. पाटलः श्वेतरक्ते स्यादाशुव्रीहौ च पाटलः। पाटलो पाटलापि स्यादस्याः पुष्पेऽपि पाटलम्, वि. पाटलन्तु कुङ्कुमश्वेतरक्तयोः। पाटलः स्यादाशुव्रीहौ पाटला पाटलीद्रुमे, हे. आशुव्रीहिश्च पाटलः, त्रि.

पाटलिक. पाटलिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रे स्यात् कालदेशिनि, हा.

पाटीर. स्यात् पाटीरस्तु मूलके। केदारे वेणुसारे च वारिदे तितउन्यपि। स्याद्रङ्गे वातिके पुंसि, मे. पाटीरो वातिके रङ्गे मूलके तितउन्यपि। धाराधरेऽपि केदारे वेणुसारेऽपि चेष्यते, वि. पाटीरो मूलके रङ्गे तितउवातिकाम्बुदे। केदारे वेणुसारे च, हे.

पाठ. पाठश्च पठने ख्याते विद्धपर्ण्याञ्च योषिति, मे. पाठः स्यात् पठने विद्धपर्ण्यां पाठापि पठ्यते, वि.

पाठीन. पाठीनो मीनभेदे स्यात् पाठके गुग्गुलद्रुमे, मे,

वि. पाठीनो गुग्गुलुद्रुमे। पाठके मीन भेदेऽपि, हे. पाठीनो गुग्गुलुद्रौ च, त्रि.

पाण्डु. पाण्डुर्ना नृपतौ सिते, मे. पाण्डुः कुन्तीपतौ सिते, वि, हे, त्रि.

पाण्डुकम्बल. स्यात् पाण्डुकम्बलः श्वेतप्रावारग्रावभेदयोः, मे, हे. स्यात् पाण्डु कम्बलः श्वेतकम्बले च शिलान्तरे, वि.

पाण्डुर. पाण्डुरं स्यात् मरुवके वर्णे ना तद्वति त्रिषु, मे. पाण्डुरो वर्णतद्वतोः। पाण्डुरन्तु मरुवके, हे.

पात. पातो निपातने त्राते, मे. पातः स्यात् पतने त्राते, वि. पातो भ्रंशे च रक्षिते, त्रि.

पाताल. पातालं नागलोके स्याद् विवरे वड़वानले, मे. पातालं नागलोके स्यात् पातालं वड़वानले, वि. पातालं वड़वानले। रसातले, हे. औवीनलेऽपि पातालम्, अ.

पातिली. पातिली वागुरायां स्यात् नारीपात्रप्रभेदयोः, मे. पातिली वागुरायां स्यात् नारीमृत्पात्रभेदयोः, वि. पातिली मृत्तिका-पात्रे नारीवागुरयोरपि, हे.

पातुक. पातुकः पतयालौ स्यात् प्रपातजलहस्तिनोः, मे, वि. पातुको जलमातङ्गे पतयालुप्रपातयोः, हे.

पात्र. पात्रन्तु भाजने योग्ये स्रुवादौ राजमन्त्रिणि। तीर-द्वयान्तरे च, मे. पात्रञ्च भाजने योग्ये पात्रं तीरद्वयान्तरे। पात्रं स्रुवादौ पर्णेऽपि राजमन्त्रिणि चेष्यते, वि. पात्रन्तु कुलयो र्मध्ये पर्णे नृपतिमन्त्रिणि। योग्यभाजनयो र्यज्ञभाण्डे नाट्यानुकर्त्तरि, हे. योग्यभाजनयोः पात्रम्, अ. नद्यन्तराले पात्रं स्याद्भाण्डे च, त्रि. शिष्ट-भाजनदेहेषु पात्रशब्दः प्रवर्त्तते, अने.

पात्रट. पात्रटः कर्पटे पुंसि देशे स्यादभिधेयवत्, मे. ?

पात्रटीर. पात्रटीरस्तु पुंलिङ्गः सुतव्यापारमन्त्रिणि। लोह-

कांसत्ररजत्माले सिङ्घाणे पावकेऽपि च, मे. पालटीरो बधिरको मुक्त-व्यापारमन्विषि। लोहकांसेत्र रजत्माले पिङ्गले पावकेऽपि च, वि. पालटीरस्तुपव्यापारमन्विषि। लोहकांसेत्र रजत्माले सिङ्घाणककङ्कता-ग्रयोः, हे.

पाद. पादो बुध्ने तुरीयांशे शैलप्रतरन्तपर्वते। चरणे च मयूखे च, मे, वि. पादो मूलोस्तूर्यांशाङ्घ्रिषु प्रत्यन्तपर्वते, हे. पादा रश्म्यङ्घ्रि-तूर्यांशाः, अ. पादस्तु न द्वयोः। मूले प्रत्यन्तशैले च, त्रि.

पादचत्वर. सत्रात् पादचत्वरश्छागे सैकते पिप्पलेऽपि च। करके परदोषैकप्रवक्तृपुरुषेऽपि च, मे. सत्रात् पादचत्वरश्छागे सैकते पिप्पलेऽपि च। करके परदोषैकभाजि पूरुषकेऽपि च, वि. पादचत्वरः करके परदोषैकभाषिषि। सैकते च्छगलेऽश्वत्थद्रुमे, हे.

पादप. पादपः पादपीठादौ पादुकायां तु पादपा, मे. पादपः पादपीठे द्रौ पादुकायां तु पादपा, वि. पादपो द्रौ पादपीठे पादपा पादरक्षणे, हे. पादुकायां स्त्रियां वृक्षे पादपीठे च पादपः, त्रि. पादपीठे-ऽपि पादपः, हा.

पादपाशी. पादपाशी खण्डकायां शृङ्खलायामपि स्त्रियाम्, मे. पादपाशी खण्डकायां शृङ्खलाकटकेऽपि च, वि.

पान. पानं पीतिभाजनरक्षणे, मे. पानं पीतौ च रक्षणे, वि.

पानीय. पानीयन्तु जले क्लीवं पातव्ये वाच्यलिङ्गकम्, मे. पानीयं पेयवारिणोः, वि. पानीयं पेयजलयोः, हे. पानीयं पेयनी-रयोः, त्रि.

पामर. पामरः खलनीचयोः, मे, वि. पामरो नीचमूर्खयोः, हे.

पायस. पायसस्तु क्लीवपुंसोः श्रीवासपरमान्नयोः, मे. पायसं परमान्ने स्यात् श्रीवासेऽपि च पायसः, वि. पायसः पायसं श्रीवास-परमान्नयोः, हे.

पायत्र. पायत्रं पानीयके निन्द्ये, वि.

पार. पारं परतटे प्रान्ते न स्त्री पारा नदीभिदि। पारी पूरे च कर्कर्यां पादरज्ज्वां च दन्तिनः, मे. पारं परतटे प्रान्ते पारी पात्रीतड़ागयोः। गर्गरीपूरयोः पारी पादरज्ज्वां च दन्तिनः, वि. पारं प्रान्ते परतटे पारी पूरपरागयोः। पात्र्यां कर्करिकायाञ्च पादबन्धे च हस्तिनाम्, हे.

पारशव. पारशवः पुमान्। परस्त्रीतनये शस्त्रे द्विजाच्छूद्रासुतेऽपि च, मे. भवेत् पारशवः पारस्त्रैणे शूद्रासुते द्विजात्। शस्त्रेऽपि, वि. पारशवोऽयसि। शूद्रायां विप्रतनये तनये च परस्त्रियाम्, हे. शूद्रायां विप्रतनये शस्त्रे पारशवो मतः, श्र.

पारायण. पारायणं समासङ्गे कार्त्स्न्ये पारगतावपि, वि, मे. पारायणं पुनः। कार्त्स्न्ये पारगतौ सङ्गे, हे.

पारावत. पारावतो गोपगीते नदीभिल्लवलीफले। पारावतः कलरवे तथा मर्कटतिन्दुके, मे. पारावतौ गोपगीतिलवलीलतयो र्मता। पारावतः कलरवे शैले मर्कटतिन्दुके, वि. पारावतः कलरवे गिरौ मर्कटतिन्दुके। पारावती तु लवलीफलगोपालगीतयोः, हे. पारावती गोपगीतिलवलीफलयोरपि, त्रि.

पारावार. पारावारः समुद्रे ना तटद्वये नपुंसकम्, मे. पारावारः समुद्रे च पारावारं तटद्वये, वि. पारावारः पयोराशौ पारावारं तटद्वये, हे.

पारिजात. पारिजातः सुरतरौ पारिभद्रतरावपि, मे. पारिजातः सुरतरौ मन्दारे पारिभद्रके, वि. पारिजातस्तु मन्दारे पारिभद्रे सुरद्रुमे, हे. पारिजातो देवतरौ मन्दारे पारिजातके, त्रि.

पारिप्लव. पारिप्लवश्चाकुले स्यात् चञ्चले च, मे. पारिप्लवावाकुलचञ्चलौ, हे.

पारिभद्र. पारिभद्रस्तु मन्दारे निम्बद्रौ देवदारुणि, मे. पारिभद्रस्तु मन्दारनिम्बपादपयो र्मतः, वि. पारिभद्रौ तु मन्दारनिम्बौ, हे.

पारुष्य. पारुष्यं पुरुषत्वे च दुर्वाक्ये पुंसि गीष्पतौ, मे. पारुष्यं

पुरुषत्वे स्याद् वने शक्रस्य गोप्तरी । पारुष्यः, वि. पारुष्यस्तु दृहस्पतौ । पारुष्यं संक्रन्दनवनेऽपि च, हे.

पार्थ. पार्थोऽर्केऽग्नौ जले क्लीवम्, मे. पार्थस्तु ककुभे जिष्णौ, वि.

पार्थिव. पार्थिवो नृपे। पार्थिवी तु सीतायां स्त्री पृथिव्या विकृतौ त्रिषु, मे. पार्थिवो नृपतौ भूमिविकारे पार्थिवोऽन्यवत्। पार्थिवी स्यादुमायां च, वि. पार्थिवो नृपतौ भूमिविकारे पार्थिवी तु मा, हे. घटादौ पार्थिवे राज्ञि, त्रि.

पार्पर. पार्परो भक्तसिक्थे स्यात् कीनाशे राजयक्ष्मणि। जराटेऽपि कदम्बस्य केशरे च गदान्तरे, मे. पार्परो भक्तसिक्थे स्यात् कीनाशे राजयक्ष्मणि। जराटेऽपि कदम्बस्य केसरेऽपि च भस्मनि, वि. पार्परो भस्मनि यमे जराटे नीपकेसरे। क्षयरोगे भक्तसिक्थे, हे.

पार्वत. पार्वती सल्लकीदुर्गागोपालपुत्रिकासु च, मे. पार्वती सल्लकीदुर्गाद्रौपदीजीवनीषु च, वि.

पार्श्व. पार्श्वं कक्षान्तरे चक्रोपान्ते पर्शुगणेऽपि च, मे, वि. पार्श्वमन्तिके। कक्षाधोऽवयवे चक्रोपान्तपर्शुसमूहयोः, हे.

पार्ष्णि. पार्ष्णिः स्यादुन्मदस्त्रियाम्। स्त्रियां द्वयोः सैन्यपृष्ठे पादग्रन्थ्यधरेऽपि च, मे. पार्ष्णिः पाश्चात्यभागे स्यात् पादमूलोन्मदस्त्रियोः। सेनापृष्ठे च कुम्भ्यां च, वि. पार्ष्णिः कुम्भ्यां चमूपृष्ठे पादमूलोन्मदस्त्रियोः, हे. पार्ष्णिः पादे वृत्तपृष्ठे, त्रि. पार्ष्णिः प्रत्यासारे चरणस्य पश्चिमे भागे, ह. पादग्रन्थेरधः पार्ष्णिः पार्ष्णिः स्याद्वाहिनीकटिः, शा.

पालङ्क. पालङ्कः शल्लकीशाकभेदयो र्वाजिपक्षिणि, मे, वि. पालङ्कः शाकभेदे स्यात् शल्लक्यां वाजिपक्षिणि, हे.

पालि. पालिः कर्णलताग्रेऽस्त्री पंक्तावङ्कप्रभेदयोः। छात्रादिदेये स्त्री पाली यूकाश्मश्रुयोषिति, मे. पालिः कर्णलताग्रेऽस्त्री पंक्तावङ्कप्रभेदयोः। पालिः प्रस्थे च यूकायां जातश्मश्रुस्त्रियामपि, वि. पालिर्यूकाश्रिपंक्तिषु। जातश्मश्रुस्त्रियां प्रान्ते सेतौ कल्पितभोजने। प्रशंसा-

कर्णलतयोरुत्सङ्गे प्रस्थचिह्नयोः, हे. पालिः स्त्र्यश्रश्रङ्कपंक्तिषु, श. सश्म-श्रुयुवती पालिः पंक्तिः कर्णलताऽपि च, त्रि. चिह्नमाहु बुधाः पालिं पंक्तिप्रदेशयोः। कर्णस्य लतिका पालिः पालिरश्रिरपि स्मृता, शा.

पावक. पावकोऽग्नौ सदाचारे वह्निमन्थे च चित्रके। भल्लातके विडङ्गे (च) मे, वि, हे. शोधयितृनरेऽपि च, हे.

पावन. पावनन्तु जले कृच्छ्रे ना व्यासे पावके त्रिषु, मे. पावनन्तु जले कृच्छ्रे पावकाध्यासयो विंदुः। पावनः सिह्लके वह्नौ प्रायश्चित्ते च पावनम्॥ वाच्यवत् पावयितरि हरीतक्यान्तु पावनी, वि. पावनं जलकृच्छ्रयोः। पावनः पावके सिह्लेऽध्यासे पावयितर्यपि॥ पावनी तु हरीतक्यां, हे.

पाश. पाशः केशादिपूर्वे स्यात् तत्सङ्घे कर्णपूर्वकः। सुकर्णे च स्वसामर्थ्यात् खगपश्वादिबन्धने, मे. पाशः कचान्ते सङ्घार्थे कर्णान्ते शोभनार्थकः। छात्राद्यन्ते च निन्दार्थः पाशः पश्वादिबन्धने, वि. पाशस्तु खगपश्वादिबन्धने। कर्णान्ते शोभनार्थः स्यात् कचान्ते निकरार्थकः। छात्राद्यन्ते च निन्दार्थः, हे. पाशः कचान्ते सङ्घार्थः कर्णान्ते शोभनार्थकः। छात्राद्यन्ते च निन्दार्थः पाशः पश्वादिबन्धने, त्रि.

पाशिन्. पाशी व्याधे च वरुणे, मे. पाशी पाशधरेऽप्यतौ, वि.

पाशुपत. पाशुपतो वकपुष्पे स्यात् पशुपत्यधिदैवते च तद्भक्ते, मे. पाशुपतो वकपुष्पे पशुपत्यधिदैवते, वि. पाशुपतः शिवभक्ते पशुपत्यधिदैवते, हे.

पिङ्ग. पिङ्गा गोरोचनाहिङ्गुनालिकाचण्डिकासु च। पिङ्गो शमत्यां पिशङ्गे ना बालके तु नपुंसकम्, मे. पिङ्गी शमी पिङ्गा हिङ्गुनाल्यां गोरोचनोमयोः। पिङ्गं बालके पिशङ्गे, हे. पिङ्गः पिशङ्गे पिङ्गी तु शमत्यां पिङ्गन्तु बालके। रामठे नाड़िकायाञ्च पिङ्गा गोरोचनोमयोः, वि.

पिङ्गल. पिङ्गलो नागभिद्रुद्रचण्डांशुपारिपार्श्वके। निधिभेदे

कपावग्नौ पुंसि सत्रात् कपिलेऽन्यवत्। स्त्रियां वेश्याविशेषे च करिण्यां कुमुदस्य च, मे. पिङ्गलः सत्रान्मुनौ रुद्रे चण्डांशोः पारिपार्श्वके। निधिभेदे कपावग्नौ पिङ्गलः कपिलेऽन्यवत्। करापिकायां वेश्यायां पिङ्गला कुमुदस्त्रियाम्, वि. पिङ्गलः कपिले वह्नौ रुद्रेऽर्कपारिपार्श्विके। कपौ मुनौ निधिभेदे पिङ्गला कुमुदस्त्रियाम्। करापिकायां वेश्यायां नाड़िभेदे, हे. पिङ्गलः सत्रात् कपावग्नौ, त्रि. वेश्यायामपि पिङ्गला, हा.

पिङ्गाश. पिङ्गाशी नीलिकायां नपुंसकम्। जातरूपस्वर्णे पुमान् पल्लीपतौ मत्स्यान्तरेऽपि च, मे. पिङ्गाशो मत्स्यभेदे सत्रात् तथा पल्लीपतावपि। पिङ्गाशी नीलिकायाञ्च पिङ्गाशं जात्यकाञ्चने, वि. पिङ्गाशो मत्स्यपल्लीशौ पिङ्गाशी सत्रात्तु, नीलिका, हे.

पिचण्ड. पिचण्ड उदरे पशोरवयवे पुमान्, मे. पिचण्डमुदरे विद्यात् पशोरवयवेऽपि च, वि. पिचण्डोऽवयवे पशोः। उदरे च, हे.

पिचु. पिचु र्ना कुष्ठभेदे च कर्षे तूलेऽसुरान्तरे, मे. पिचुस्तूले च कर्षे च कुष्ठरोगेऽसुरान्तरे। भैरवसत्रासत्रभेदेऽपि पिचुः क्वापि प्रकीर्त्तितः, वि.

पिचुल. पिचुलो झावुकेऽपि सत्रादिज्जले जलवायसे, मे, वि. पिचुलो निचुले तोयवायसे झावुकद्रुमे, हे.

पिच्चट. पिच्चटो नेत्ररोगे सत्रात् क्लीवं सीसकरङ्गयोः, मे. पिच्चटो नेत्ररोगे सत्रात् पिच्चटं त्रपुसीसयोः, वि. पिच्चटस्तु नेत्ररोगे पिच्चटं त्रपुसीसयोः, हे.

पिच्छ. पिच्छा पूगच्छटाकोशमोचाशाल्मलिवेष्टके। भक्तसम्भूतमण्डे च पंक्तावश्वपदामये। स्त्रियां पुंसि तु लाङ्गूले न द्वयो र्बर्हिचूड़योः, मे. पिच्छा तु शाल्मलीवेष्टे मण्डे चाश्वपदामये। पंक्तौ पूगच्छटाकोशमोचाविचकिलेषु च। पिच्छः पुच्छे, वि. पिच्छः पुच्छे पिच्छं वाजे पिच्छा शाल्मलिवेष्टके। पंक्तिपूगच्छटाकोशमण्डेष्वश्वपदामये। मोचायां पिच्छिले,

हे. पिच्छा स्त्री भक्तमण्डेऽपि लाङ्गूले पिच्छमत्विषाम्, त्रि. पिच्छा पूगच्छटाकोषे कोलिकफलनालयोः, हा.

पिच्छिल, (पिच्छल). पिच्छलो विज्जलेऽन्यवत्। स्त्री पोतिकाशिंशपयोः शाल्मलीसिन्धुभेदयोः, मे. पिच्छिला शाल्मलीसिन्धुभेदयोतकिकासु च। पिच्छिला शिंशपायाञ्च पिच्छिलो विज्जलेऽन्यवत्, वि. पिच्छलः। विज्जले पिच्छिला पोतकिकायां सरिदन्तरे। शाल्मलौ शिंशपायाञ्च, हे. शाल्मली शिंशपा चैव पोतिका चापि पिच्छिला, त्रि. पिच्छलाः स्फोटिकावाक्तीवामावाताश्च पांशवः, हा.

पिञ्ज. पिञ्जा तूलहरिद्रयोः। बले क्लीवं वधे पुंसि व्याकुले त्रिषु, मे. पिञ्जा तूले हरिद्रायां पिञ्जस्तु व्याकुलेऽन्यवत्। पिञ्जो बले वधे पिञ्जम्, वि. पिञ्जा तूलहरिद्रयोः। पिञ्जो व्यग्रे वधे पिञ्जं बले, हे. पिञ्जा हिंसाहरिद्रयोः, त्रि.

पिञ्जर. पिञ्जरोऽश्वान्तरे क्लीवं स्वर्णे पीते च वाच्यवत्, मे. पिञ्जरं कनके वाजिभेदे पीते च पिञ्जरः, वि. पिञ्जरस्तु पीतरक्तोऽश्वभिदापि। पिञ्जरं शातकुम्भे स्यात्, हे.

पिटक. पिटकस्त्रिषु विस्फोटे मञ्जूषायां पुनः पुमान्, मे. पिटकः स्यात्तु विस्फोटे मञ्जूषायामपीष्यते, हे.

पिठर. पिठरः स्थाल्यां ना क्लीवं मुस्तामन्थानदण्डयोः, मे. पिठरो मुस्तामन्थानदण्डयोः। पिठरः स्यादुखायाञ्च, वि. पिठरं मथि मुस्तके। उखायाञ्च, हे. मुस्तेऽपि पिठरम्, अ. स्थाल्यां मन्थेऽपि पिठरम्, त्रि.

पिण्ड. पिण्डो बोले बले सान्द्रे देहागारैकदेशयोः। देहमात्रे निवापे च गोलसिह्लकयोरपि। ओड्रपुष्पे च पुंसि स्यात् क्लीवमाजीवनायसोः। पिण्डी तु पिण्डतगरेऽलाबूखर्जूरीभेदयोः, मे. पिण्डं सान्द्रे बले बोले गृहांशे जीवनायसोः। पिण्डो देहे जवापुष्पे निवापे सिह्लकेऽपि च। पिण्डी स्यात्तगरेऽलाबूखर्जूरीभेदयोरपि, वि. पिण्डो वृन्दे जवापुष्पे गोले बोलेऽङ्गसिह्लयोः। कवले पिण्डन्तु गेहैकदेशे

जीवनायसोः। बले सान्द्रे पिण्डस्त्वलावूखर्जूर्योस्तगरेऽपि च, हे. पिण्डः सान्द्रे गृहांशेऽङ्गे, त्रि.

पिण्डपुष्प. पिण्डपुष्पमशोके च जवायाश्च कुशेशये, मे. पिण्डपुष्पमशोके च जपायाश्च कुशेशये, वि. पिण्डपुष्पं जपायां स्यादशोके सरसीरुहे, हे. पिण्डपुष्पौ जवाशोकौ, त्रि.

पिण्डार. पिण्डारः क्षपणे गोपे महिषीरक्षके द्रुमे, मे. पिण्डारः क्षपणे क्षेपे महिषीरक्षके द्रुमे, वि. पिण्डारो भिक्षुके द्रुमे। महिषीपालके क्षेपे, हे.

पिण्डित. पिण्डितं गुणिते घने, मे, हे, त्रि. पिण्डितं गुणिते सान्द्रे, वि.

पिण्डिल. पिण्डिलो गणनापटौ। स्थूलजङ्घे, हे.

पिण्डीतक. पिण्डीतकः स्यात्तगरे मदनाख्यमहीरुहे, मे. पिण्डीतकः स्यात्तगरे मदनद्रौ फणिज्जके, वि. पिण्डीतकः फणिज्जके। तगरे मदनद्रौ च, हे.

पिण्याक. पिण्याकोऽस्त्री तिलकल्के हिङ्गुवाह्लीकसिह्लके, मे. पिण्याकः सिह्लके हिङ्गौ तिलचूर्णेऽपि कुङ्कुमे, वि. पिण्याकः कुङ्कुमे हिङ्गौ सिह्लके तिलचूर्णके, हे. अथ सिह्लके। तिलकल्के च पिण्याकः, अ.

पितामह. पितामहो विरिञ्चौ स्यात्तातस्य जनकेऽपि च, मे. पितामहो विरञ्चे स्यात् तातस्य जनकेऽपि च, वि. पितामहः पद्मयोनौ जनके जनकस्य च, हे. ब्रह्मणस्पि पितामहः, त्रि.

पित्तल. पित्तला तोयपिप्पल्यां स्यादन्यवत् पित्तसंयुते। क्लीबन्तु तैजसद्रव्ये, मे. पित्तलं तैजसद्रव्ये पित्तलः पित्तसङ्गते। पित्तला तोयपिप्पल्याम्, वि. पित्तलम्। पित्तवत्यारकूटे च पित्तला तोयपिप्पली, हे. पित्तयुक्ते च पित्तलः, त्रि.

पित्सत्. पित्सन् विहङ्गमे पुंसि पतनेच्छौ पुनस्त्रिषु, मे. पित्सन्

पिपतिषन् यथा। पतनेच्छौ विहङ्गे च, हे. पित्सन् यातेच्छुपक्षिणोः, त्रि. पित्सन् पिपतिषन् एतौ पतनेच्छुविहङ्गयोः, वि.

पिनाक. पिनाकोऽस्त्री रुद्रचापे पांशुवर्षत्रिशूलयोः, मे. पिनाको हरकोदण्डे पांशुवर्षत्रिशूलयोः, वि. पिनाकः शिवकोदण्डे पांशुवृष्टित्रिशूलयोः, हे. पिनाकोऽस्त्री शूलशङ्करधन्वनोः, श.

पिपतिषत्. भवेत् पिपतिषन् पित्सौ त्रिषु पुंसि विहङ्गमे, मे. V. पित्सत्.

पिप्पल. पिप्पलं सलिले वस्त्रच्छेदभेदे च ना तरौ। निरंशुके पक्षिभेदे कणायां पिप्पली स्मृता, मे. पिप्पलो बोधिवृक्षे स्यात् पक्षिभेदे निरंशुके। पिप्पलं वसनच्छेदभेदेऽपि सलिले मतम्। कणायां पिप्पली चोक्ता, वि. पिप्पलं सलिले वस्त्रच्छेदभेदेऽथ पिप्पलः। निरंशुके वृक्षपक्षिभेदयोः पिप्पली कणा, हे. पिप्पलाख्या जलाम्बरत्वचक्रे कैवर्त्तवस्तुषु, श्ने. अथ तरौ पिप्पलः पिप्पलं जले, त्रि.

पिप्पलक. स्यात् पिप्पलकं वक्षोजवृन्ते सीवनसूत्रके, मे. पिप्पलकं स्तनवृन्ते मतं सीवनसूत्रके, वि. पिप्पलकं पुनः। चूचुके सीवनसूत्रेऽपि, हे. स्तनवृन्ते पिप्पलकं तथा सीवनसूत्रके, हा.

पिप्लु. पिप्लुः पुमान् तिलकनेत्रे किल्माषे पुनरव्ययवत्, मे. V. चिप्लु.

पिशित. पिशितं मांसे मांसत्रां स्त्री, मे. पिशिता मांसिकायां स्यादामिषे पिशितं मतम्, वि. पिशितं मांसं पिशिता मांसिका, हे.

पिशुन. पिशुनं कुङ्कुमेऽपि च। कपिवक्त्रे च काले ना सूचकक्रूरयोस्त्रिषु। पृक्कायां पिशुना स्त्री स्यात्, मे. पिशुनं कुङ्कुमे क्रूरे सूचके चाभिधेयवत्। पिशुनः कपिवक्त्रे स्यात् पृक्कायां पिशुना मता, वि. पिशुनः सूचके खले। कप्यास्ये पिशुना पृक्का स्यात् पिशुनन्तु कुङ्कुमम्, हे. पिशुनौ खलसूचकौ, श.

पिटक. पिटको वृतपूपादौ नेत्ररोगान्तरेऽपि च, मे. पिटको नेत्ररोगे स्याद्धान्यादिचमसेऽपि च, वि, हे.

पीठमर्द. पीठमर्दोऽतिधृष्टे स्यान्नायकस्य प्रियेऽपि च, मे. पीठमर्दोऽतिधृष्टे स्यान्नाट्योक्त्या नायकप्रिये, वि, हे.

पीड़ा. पीड़ा कृपाशिरोमालाऽवमर्दसरलद्रुषु, मे, वि. पीड़ार्तिमर्दनोत्तंसकृपासु सरलद्रुमे, हे. व्यथा कृपा च पीड़े द्वे, त्रि.

पीड़ित. पीड़ितं करणे स्त्रीणां यन्त्रिते बाधितेऽपि च, मे. पीड़ितं बाधिते स्त्रीणां करणे चापि यन्त्रिते, वि. पीड़ितं पुनः। बाधिते करणे स्त्रीणां यन्त्रिते मर्दितेऽपि च, हे.

पीत. पीतं पाने हरिद्रायां स्त्रियां गौरेऽभिधेयवत्, मे. पीतो वर्णनिपीतयोः। पीता हरिद्रा, हे. पीता स्मृता हरिद्रायां पीतं स्याद् गौरपीतयोः, वि.

पीतकावेर. पीतकावेरमित्येतत् कुङ्कुमे पित्तलेऽपि च, मे. पीतकावेरमिच्छन्ति पित्तले कुङ्कुमेऽपि च, वि. पीतकावेरन्तु कुङ्कुमे। पित्तले, हे.

पीतचन्दन. पीतचन्दनमुद्दिष्टं कालीयकहरिद्रयोः, मे. पीतचन्दनमित्येतत् कालेयकहरिद्रयोः, वि. पीतचन्दनं स्याद्धरिद्रायां कश्मीरजन्मनि, हे.

पीतन. पीतनं पीतदारुणि। कुङ्कुमे हरिताले च पुमानाम्रातके मतः, मे. पीतनं हरिताले स्यात् कुङ्कुमे पीतदारुणि। आम्रातके पीतनश्च, वि, पीतनं हरिताले स्यात् पीतदारुणि कुङ्कुमे। पीतनः पुनराम्राते, हे.

पीतसार. पीतसारो मलयजे गोमेदकमणावपि, मे, वि.

पीताम्बर. पीताम्बरस्तु शैलूषे पुंसि कैटभसूदने, मे. पीताम्बरः पद्मनाभे भवेत् पीताम्बरो नटे, वि. पीताम्बरोऽच्युतते। नटे च, हे.

पीति. पीति र्नाऽश्वे स्त्रियां पाने, मे. पीतिः पाने तुरङ्गे च, वि. पीतिः पानेऽश्वे, हे. अथ घोटके। पाने च पीतिः, त्रि.

पीथ. पीथोऽर्के पीथमम्बुनि, हे. पीथोऽर्केऽग्नौ जले पीथम्, मे. पीथोऽर्के पीथमम्भसि, वि.

पीयु. पीयुः काले रवौ घूके ना, मे. पीयुः काले रवौ घूके, वि.

पीयूष. पीयूषं स्यादमृतसप्तदिवसावधिक्षीरे तयाऽब्दते, मे. पीयूषमब्दते नवप्रसूतधेनोः पयस्यपि, हे.

पीलु. पीलुमदं परमाणौ मतङ्गजे। अस्थिखण्डे च तालस्य काण्डपादपभेदयोः, मे. पीलु पुंसि द्रुमे काण्डे परमाणुमतङ्गजयोः। पीलु-स्तालास्थिखण्डे च, वि. पीलुः पुष्पद्रुमे काण्डे परमाणौ मतङ्गजे। तालास्थिखण्डे, हे. द्रुमप्रभेदमातङ्गकाण्डपुष्पाणि पीलवः, अ. परमाणौ च पीलुः स्त्रात्, त्रि. पीलुः सरागजद्रुमयोः, ह. हस्तजातिगजे पीलुः, धने.

पीलुपर्णी. पीलुपर्णी विम्बिकायां मूर्वायामोषधीभिदि, मे. पीलुपर्णी तु विम्बायां मूर्वायामोषधीभिदि, वि. पीलुपर्ण्योषधीभिदि। मूर्वायां विम्बिकायाञ्च, हे.

पीवर. पीवरः कच्छपे स्थूले, मे, वि, पीवरः स्थूलकूर्मयोः, हे.

पुक्कस. पुक्कसी कालिकानीलयोः पुक्कसः श्वपचेऽधमे, मे, वि. V. तुक्कस.

पुङ्ख. पुङ्खः स्यान् मङ्गलाचारे शराङ्गश्येनयोरपि, हे.

पुङ्गव. पुङ्गवः स्याद् वलीवर्दे भेषजेऽप्यौषधस्य च। उत्तरस्थः पुनः श्रेष्ठे, मे. पुङ्गवः श्रेष्ठे वृषभे भेषजान्तरे, वि. पुङ्गवो गवि भेषजेऽत्र प्रधाने चोत्तरस्थितः, हे.

पुच्छ. पुच्छः पश्चात्प्रदेशे स्यात्स्याङ्गूले पुच्छमिष्यते, मे. पुच्छः पाश्चात्यभागे स्याल्लाङ्गूले पुच्छमिष्यते, वि.

पुटग्रीव. पुटग्रीवस्तु पुंलिङ्गो गर्गरीताम्रकुम्भयोः, मे. पुटग्रीवो गर्गरीताम्रकुम्भयोः, वि. पुटग्रीवस्तु गर्गर्यां ताम्रस्य कलशेऽपि च, हे.

पुटभेद. पुटभेदो नदीवक्रे पत्तनातोद्ययोरपि, मे, वि. पुटभेदस्तु नगरातोद्ययोस्तटिनीद्रुते, हे.

पुटित. पुटितं स्यात्करपुटे पाटितस्यूतयोरपि, मे, वि.

पुण्डरीक. पुण्डरीकं सिताम्भोजे सितच्छत्रे च भेषजे। पुंसि व्याघ्रेऽग्निदिङ्नागे कोशकारान्तरेऽपि च, मे. पुण्डरीकं सिताम्भोजे

सितच्छत्रे च भेषजे। कोशकारान्तरे व्याघ्रे पुण्डरीकोऽग्निदिग्गजे, वि. पुण्डरीकं सिताम्बुजे। सितच्छत्रे भेषजे च पुण्डरीकोऽग्निदिग्गजे। सहकारे गणधरे राजिलाहौ गजज्वरे। कोषकारान्तरे व्याघ्रे, हे. व्याघ्रेऽपि पुण्डरीको ना, अ. सितच्छत्राजयोः पुण्डरीकं पुंसि तु दिग्गजे। व्याघ्रे च कोशकारे च, त्रि. पुण्डरीकः स्मृतो व्याघ्रः पुण्डरीकः कमण्डलुः। पुण्डरीकः सितो वर्णः पुण्डरीकं सरोरुहम्, अने. पुण्डरीकं सितं छत्रं पुण्डरीकं सिताम्बुजम्। व्याघ्रेऽपि पुण्डरीकः स्यात् पुण्डरीकश्च दिग्गजः, शा.

पुण्ड्र. पुण्ड्रो दैत्यविशेषेक्षुभेदयोरतिमुक्तके। चित्रे कृमौ पुण्डरीके पुंभूम्नि नीवृदन्तरे, मे. पुण्ड्रो दैत्यविशेषेक्षुभेदयोरतिमुक्तके। चित्रे कृमौ पुण्डरीके पुण्ड्राः स्युर नीवृदन्तरे, वि. पुण्ड्रः कृमौ दैत्येक्षुभेदयोः। वासन्त्यां तिलके पुण्डरीके पुण्ड्रास्तु नीवृति, हे.

पुण्य. पुण्यं शोभने त्रिषु। क्लीवं धर्मे च सुकृते, मे. पुण्यं मनोज्ञेऽभिहितं तथा सुकृतधर्मयोः, वि. पुण्यन्तु सुन्दरे। सुकृते पावने धर्मे, हे. पुण्यन्तु चार्वपि, अ. पुण्यं सुविहितं कर्म पवित्रं पुण्यमुच्यते, अने.

पुण्यजन. अथ पुण्यजनो यक्षे राक्षसे सज्जनेऽपि च, मे. भवेत् पुण्यजनो यक्षे राक्षसे सज्जनेऽपि च, वि. पुण्यजनस्तु सज्जने। गुह्यके यातुधाने च, हे. रक्षःस्वपि पुण्यजनम्, श.

पुत्रिका. स्यात् पुत्रिका पुत्तलिकादुहित्रो र्यावतूलके। ना पुत्र शरभे धूर्ते शैलवृक्षप्रभेदयोः, मे. स्यात् पुत्रिका पुत्तलिकादुहित्रो र्यावतूलके। पुत्रकः शरभे धूर्ते शैलवृक्षप्रभेदयोः, वि. पुत्रिका यावतूलके। पाञ्चालिकादुहित्रोश्च पुत्रकः शरभे शठे। शैले वृक्षप्रभेदे च, हे.

पुद्गल. पुद्गलः सुन्दराकारे त्रिषु पुंस्यात्मदेहयोः, मे. पुद्गलः सुन्दराकारे पुद्गलश्चात्मदेहयोः, वि. पुद्गलः। काये रूपादिमद्द्रव्ये सुन्दराकार आत्मनि, हे. देहे चात्मनि पुद्गलः। शस्ताकारेऽपि, त्रि.

पुनर्. पुनरप्रथमे मतम्। अधिकारे च भेदे च तथा पक्षान्तरेऽपि च, मे. पुनरप्रथमे भेदे, वि, हे, अ.

पुनर्वसु. पुनर्वसु र्ना मुनिभिद्यजे। द्वित्वे तु भान्तरे, मे. पुनर्वसु र्भवेद्दक्षे कात्यायनमुनावपि, वि. पुनर्वसुः स्यान्नक्षत्रे कात्यायनमुनावपि, हे.

पुन्नाग. पुन्नागस्तु सितोत्पले। जातिफले नरश्रेष्ठे पाण्डुनागे द्रुमान्तरे, मे. पुन्नागः पुरुषश्रेष्ठे पाण्डुनागे सितोत्पले। जातिफले च पुन्नागः, वि. पुन्नागः पादपान्तरे। जातीफले नरश्रेष्ठे, हे. दक्षे स्यात् पुंसि पुन्नागः, त्रि.

पुर्. पूः शरीरे पत्तने च, हे.

पुर. पुरं नपुंसकं गेहे देहपाटलिपुत्रयोः। पुष्पादीनां दलाढ्यत्तौ ना गुग्गुलौ न ना पुरि, मे. पुरं पाटलिपुत्रे स्यात् गृहोपरिगृहे पुरम्। पुरं पुरि शरीरे च गुग्गुलौ कथितः पुरः। पुराऽव्ययं पूर्वकाले, वि. पुरं शरीरे नगरे गृहपाटलिपुत्रयोः। पुरस्तु गुग्गुलौ, हे. अगारे नगरे पुरम्। मन्दिरञ्च, अ. देहे पाटलिपुत्रे च पुरं स्याद् गुग्गुलौ पुरः, त्रि. पुरं देहेऽपि दृश्यते, श्रा.

पुरतस्. पुरतः प्रथमाग्रयोः, मे. पुरतः प्रथमे चाग्रे, वि. पुरतोऽग्राद्ययोः, हे.

पुरस्. पुरोऽग्रे प्रथमे, मे. पुरोऽग्रे प्रथमे च स्यात्, वि, हे.

पुरस्कृत. पुरस्कृतोऽभिशस्तारिग्रस्ताग्रे कृतपूजिते, मे. पुरस्कृतं स्वीकृताभिशस्तयोरभिधेयवत्। अग्रे कृताभ्यर्चितयोः सिक्ते चापि पुरस्कृतम्, वि. पुरस्कृतम्। पूजिते स्वीकृते सिक्तेऽभिशस्तेऽग्रकृतेऽपि च, हे. पुरस्कृतः पूजितेऽरात्यभियुक्तेऽग्रतःकृते, अ.

पुरस्तात्. पुरस्ताच्चतुर्षु प्राच्यां पुरार्थे प्रथमेऽग्रतः, वि, शा. पुरस्तात् प्रथमेऽग्रतः। पूर्वस्याञ्च पुरार्थे च, हे. पुरस्तात् प्रथमे प्राच्यामग्रतोऽर्थे- पुरार्थयोः, मे.

पुरा. पुरा पुराणे निकटे प्रबन्धातीतभाविषु, मे. पुरा पुराणनिकट-प्रबन्धातीतभाविषु, वि. पुरा भविष्यदासन्ने चिरातीतप्रतीपयोः, हे. स्यात् प्रबन्धे चिरातीते निकटागामिके पुरा, अ.

पुराण. पुराणं पञ्चलक्षणे। पणे पुंसि त्रिषु प्रत्ने, मे. पुराणं वाच्यवत् प्रत्ने पुराणं पञ्चलक्षणे, वि. पुराणं प्रत्नशास्त्रयोः। पुराणः षोडशपणे, हे, ग्रन्थे कार्षापणे चास्त्री पुराणमनघे त्रिषु, त्रि.

पुरु. पुरुः प्राजेऽभिधेयवत्। पुंसि सप्राड् देवलोके च नृप-भेदपरागयोः, मे. पुरुः प्राजपरागयोः। पुरुः स्वर्लोकनृपयोः, वि. पुरुः परागे प्रचुरे स्वर्लोकनृपभेदयोः, हे.

पुरुष. पुरुषः पूरुषे सांख्यज्ञे च पुन्नागपादपे, मे, वि. पुरुषः स्वात्मनि नरे पुन्नागे, हे. पुरुषावात्ममानवौ, अ. पुन्नागे पुरुषो नरे, त्रि.

पुरुहूत. उलूकः पुरुहूतः स्यात् पुरुहूतः पुरन्दरः, अने.

पुरोडाश. पुरोडाशो हविर्भेदे चमसत्रां पिष्टकस्य च। हुतशेषे च, मे. पुरोडाशो हविर्भेदे चमसत्रां पिष्टकस्य च। रसे सोमलतायाश्च हुतशेषे च कीर्त्तितः, वि. पुरोडाशो हविर्भिदि। हुतशेषे सोमरसे चमसत्रां पिष्टकस्य च, हे. पुरोडाशो हविर्भेदे चमसत्रां पिष्टकस्य च। रसे सोमलतायाश्च हुतशेषे च कीर्त्त्यते, अने.

पुल. पुलः स्यात् पुलके पुंसि विपुलेऽप्यन्यलिङ्गकः, मे. पुलन्तु विपुलेऽन्यवत्। पुलः स्यात् पुलके चापि, वि. पुलः पुलके विपुले-ऽपि च, हे.

पुलक. पुलकः कृमिप्रभेदे प्रस्तरभेदे च मणिदोषे। रोमाञ्चे हरिताले गजान्नपिण्डे च गन्धर्वे, मे. पुलकः कृमिभेदे स्याद् गल्वर्कमणि-दोषयोः। गजान्नपिण्डे रोमाञ्चे हरिताले शिलान्तरे, वि. पुलको गजान्नपिण्डे रोमाञ्चे प्रस्तरान्तरे। असुराणां मणिदोषे गल्वर्के तालके कृमौ, हे. पुलको लोमहर्षणे, त्रि.

पुलाक. पुलाकस्तुच्छधानेऽत्र स्यात् संक्षेपे भक्तसिक्थके, मे, वि.

पुलाको भक्तसिक्थे सत्रात् संक्षेपासारधान्ययोः, हे. स्यात् पुलाकस्तुच्छ-धान्येऽत्र संक्षेपे भक्तसिक्थके, श. पुलाको भक्तसिक्थे च तुच्छधान्येऽपि कथ्यते. ह. संक्षेपे भक्तसिक्थे च तुच्छधान्ये पुलाकवान्, अने.

पुष्कर. पुष्करं खेऽम्बुपद्मयोः। तूर्यवक्त्रे खड्गफले हस्तिहस्ताग्र-काण्डयोः। कुष्ठौषधे द्वीपतीर्थभेदयोश्च नपुंसकम्। ना रोगनागविहग-नृपभेदेषु वारुणे, मे. पुष्करं पङ्कजे व्योम्नि पयःकरिकराग्रयोः। औषध-द्वीपविहगतीर्थराजोरगान्तरे। पुष्करं तूर्यवक्त्रे च काण्डे खड्गफलेऽपि च, वि. पुष्करं द्वीपतीर्थाहिखड्गरागौषधान्तरे। तूर्यास्येऽसिफले काण्डे शुण्डाग्रे खे जलेऽम्बुजे, हे. पुष्करं करिहस्ताग्रे वाद्यभाण्डमुखे जले। व्योम्नि खड्गफले पद्मे तीर्थौषधिविशेषयोः, श. खड्गफले पुष्करम्, त्रि. तूर्यास्ये श्रीफले पद्मे कुञ्जराग्रकरे दिवि। द्वीपे तीर्थे निकिन्ते च विशिष्टे पुष्करध्वनिः, अने. द्विरदकराग्रे पद्मे खड्गफले व्योम्नि वाद्यभाण्डमुखे। अगदे जले च तीर्थे पुष्करमष्टासु निर्दिष्टम्, ह.

पुष्करिणी. पुष्करिणी जलाशये। हस्तिन्यां कमलिन्याञ्च, हे. अथ पुष्करिणी चेभ्यां सरोजिन्यां जलाशये, मे. पुष्करिणी सरोजिन्यां हस्तिन्याञ्च जलाशये, वि.

पुष्कल. पुष्कलस्तु पूर्णे श्रेष्ठे, हे.

पुष्कलक. अथ पुष्कलको गन्धमृगे क्षपणकीलयोः, मे. स्मृतः पुष्कलको गन्धमृगे क्षपणकीलयोः, वि. पुष्कलकस्तु कीलके। क्षपणे गन्धमृगे च, हे. पुष्कलको गन्धमृगे कीलके क्षपणेऽपि च, त्रि.

पुष्टि. पुष्टिः स्त्री पोषणे वृद्धौ, मे. पुष्टिर्वृद्धौ च पोषणे, वि. पुष्टिः सत्रात् पोषणे वृद्धौ, हे.

पुष्प. पुष्पं विकाशिकुसुमस्त्रीरजःसु नपुंसकम्, मे. पुष्पं विकाश आर्तवे। धनदस्य विमाने च कुसुमे नेत्ररुज्यपि, हे. पुष्पं विकासे कुसुमे स्त्रीणाञ्च रजसि स्मृतम्, वि. पुष्पं कुसुम आर्तवे, त्रि.

पुष्पक. पुष्पकं रीतिपुष्पे च विमाने धनदस्य च। नेत्ररोगे तथा

रत्नकङ्कणे च रसाञ्जने। लौहकांस्ये मृदङ्गारशकट्याञ्च नपुंसकम्, मे. पुष्पकं रीतिकानेत्ररोगयो रत्नकङ्कणे। कुबेरस्य विमाने च कासीसे च रसाञ्जने। लोहकांस्ये मृदङ्गारशकट्यामपि पुष्पकम्, वि. पुष्पकं मृत्तिकाङ्गारशकट्यां रत्नकङ्कणे। कासीसे श्रीदविमाने नेत्ररोगे रसाञ्जने। लोहकांस्ये रीतिकायाम्, हे. पुष्पकं कङ्कणेऽपि स्यात्, त्रि.

पुष्पदन्त. पुष्पदन्तस्तु दिङ्नागभेदे विद्याधरान्तरे, मे. पुष्पदन्तस्तु दिङ्नागे नागविद्याधरान्तरे, वि. पुष्पदन्तस्तु दिङ्नागे जिनभेदे गणान्तरे। पुष्पदन्तौ च चन्द्रार्कौ एकोक्त्या, हे.

पुष्य. पुष्यः कलियुगे स्मृतः। नक्षत्रमासयो र्भेदे, मे. V. तिष्य.

पुस्त. पुस्तं क्लीबे पुस्तके च लेपप्रादिशिल्पकर्मणि, मे. पुस्तन्तु पुस्तके लेप्यकर्मविज्ञानयोरपि, वि. पुस्तं शिल्पे लेप्यादिकर्मणि। पुस्तके, हे.

पूग. पूगस्तु क्रमुके वृन्दे फलसारेऽभिधेयवत्। नदीभेदे मलपूर्णा स्त्री, मे. पूगस्तु क्रमुके वृन्दे, वि. पूगः क्रमुकसङ्घयोः, हे. पूगः क्रमुकवृन्दयोः, अ.

पूजत्र. पूजत्रः श्वशुरवन्द्रयोः, मे, वि, हे. पूजत्रस्तु श्वशुरेऽपि च, अ.

पूत. पूतं त्रिषु पवित्रे च शटिते बहुलीकृते, मे. पूतं पवित्रे शटिते पूतञ्च बहुलीकृते, वि. पूतन्तु पवित्रे बहुलीकृते, त्रि.

पूतना. पूतना तु हरीतक्यां दानवीरोगभेदयोः, मे. पूतना राक्षसीभेदे हरीतक्याञ्च पूतना, वि. पूतना तु हरीतकी। दुग्धदा वासुदेवस्य, हे. हरीतकी राक्षसी च पूतना, त्रि.

पूतिकाष्ठ. पूतिकाष्ठञ्च सरलदेवदारुमहीरुहोः, मे. पूतिकाष्ठञ्च सरले देवदारुद्रुमेऽपि च, हे. पूतिकाष्ठन्तु सरलदेवदारुमहीरुहोः, वि.

पूत्यण्ड. पूत्यण्डो गन्धैणे गन्धकीटके, हे. पूत्यण्डो गन्धकीटेऽपि तथा जन्त्वन्तरे पुमान्, मे. पूत्यण्डो गन्धकीटेऽपि तथा गन्धमृगे स्मृतः, वि. पूत्यण्डः पूतिकीटे च गन्धकीटे च दृश्यते, हा.

पूर. पूरो जलसमूहे स्याद् व्रणसंशुद्धिखाद्ययोः, मे. पूरो जल-

प्रवाहे स्याद् व्रणसंशुद्धिखाद्ययोः, वि. पूरः स्यादम्भसां वृद्धौ व्रण-संशुद्धिखाद्ययोः, हे. पूरः खादेत्र पयश्चये, त्रि. सङ्घाते पूरणे पूरः, अने.

पूरण. पूरणः पूरके त्रिषु। क्लीवं पिण्डप्रभेदे च पूरणी शाल्मलि-द्रुमे। पटारम्भकसूत्रेषु, मे. पूरणः पूरणे पिष्टभेदे पूरणमिष्यते। पटा-रम्भकसूत्रे च शाल्मली पूरणी मता, वि. पूरणं वाणतन्तुषु। पूरके पिष्टभेदे च, हे.

पूर्ण. पूर्णः शब्दे समग्रे ना पूरिते त्वभिधेयवत्, मे. पूर्णः शब्दे समग्रे च पूरिते चापि वाच्यवत्, वि. पूर्णः कृत्स्ने पूरिते च, हे.

पूर्णक. पूर्णकः स्वर्णचूड़े स्यान् नासाच्छिन्नत्राग्तु पूर्णिका, मे, वि. पूर्णकः स्वर्णचूड़के। पूर्णिका नासिकाच्छिन्नत्राम्, हे.

पूर्णपात्र. पूर्णपात्रं वस्तुपूर्णपात्रे वर्धापकेऽपि च, मे, वि. पूर्णपात्रन्तु जलादिपूर्णभाजने। वर्धापके, हे.

पूर्णानक. भवेत् पूर्णानकं वर्धापके च पटहेऽपि च, मे. भवेत् पूर्णानकं पूर्णपात्रे पटहपात्रयोः, वि. स्यात् पूर्णानकमानके। पात्रे च पूर्णपात्रे च, हे.

पूर्त. पूर्तं त्रिषु पूरिते स्यात् क्लीवं खातादिकर्मणि, मे. पूर्तं पूरितखाताद्योः, हे. पूर्तस्तु पूरिते छन्ने पूर्तं खातादिकर्मणि, वि. खातादौ पूरिते पूर्तम्, त्रि.

पूर्व (र्व). पूर्वस्तु पूर्वजेऽपि स्यात् पूर्वः प्रागाद्ययोस्त्रिषु, मे. पूर्वाख्या पूर्वजेषु स्यादग्रे प्राचि च वाच्यवत्, वि. पूर्वन्तु पूर्वजे। प्रागग्रे श्रुतिभेदे च, हे. पूर्वोऽन्यलिङ्गः प्रागाह पुंबहुत्वेऽपि पूर्वजान्, अ.

पूर्वे(र्वे)द्युस्. पूर्वेद्युः प्रातःकाले सप्रात् तथैव गतवासरे, मे. पूर्वेद्युरिष्यते प्रातः पूर्वेद्युः पूर्ववासरे, वि. पूर्वेद्युः पूर्वाह्णभा-तयोः, हे. प्रातर्दिने च पूर्वत्वेत्यर्थे पूर्वेद्युरिष्यते, त्रि.

पृतना. पृतना तु स्त्रियां सेनामात्रसेनाविशेषयोः, मे. पृतनाऽ-

नीकिनीसेनाचमूसैन्यान्तरेषु च, वि. पृतनाऽनीकिनी चमूः। सेना सैन्यविशेषस्त्र, हे.

पृथग्जन. पृथग्जनस्तु पुंलिङ्गः कथितो नीचमूर्खयोः, मे. पृथग्जनः स्मृतो नीचे मूर्खे च, वि. पृथग्जनोऽधमे जड़े, हे. मूर्खनीचौ पृथग्जनौ, अ.

पृथिवीपति. पृथिवीपतिस्तु भूपाले ऋषभाख्यौषधौ पुमान्, मे. स्यात् पृथिवीपति भूप ऋषभाख्यौषधेऽपि च, वि. पृथिवीपतिस्तु भूपे ज्ञातान्ते ऋषभौषधे, हे.

पृथु. पृथुः स्यात् महति त्रिषु। त्वक्पत्र्यां कृष्णजीरे स्त्री पुमानग्नौ नृपान्तरे, मे. पृथु नृपे कृष्णजीरे वाच्यां पृथु महत्यपि, वि. पृथु विशाले भूपाले वापिकाकृष्णजीरयोः, हे.

पृथुक. पृथुकः पुंसि चिपिटे शिशौ स्यादभिधेयवत्, मे. पृथुकश्चिपिटे शिशौ, वि. पृथुकश्चिपिटेऽर्भके, हे. पृथुकौ चिपिटार्भकौ, अ.

पृथ्वी. पृथ्वी भूमौ महत्याञ्च त्वक्पर्ण्यां कृष्णजीरके, मे. पृथ्वी भूमौ पृथ्वी हिङ्गुपत्रिकाकृष्णजीरयोः, वि.

पृदाकुः. पृदाकु वृश्चिके व्याघ्रे सर्पचित्रकयोः पुमान्, मे. पृदाकुश्चित्रकव्याघ्रवृश्चिकेषु सरीसृपे, हे. पृदाकु वृश्चिके व्याघ्रे चित्रके च सरीसृपे, वि.

पृषत्. पृषन् मृगे पुमान् विन्दौ न द्वयोः, मे. पृषतवत् पृषन् मृगे। विन्दौ, हे. क्लीवं विन्दौ पृषन्नेणे, त्रि. V. पृषत.

पृषत. पृषतोऽपि ना। अनयोश्च त्रिषु श्वेतविन्दुयुक्तेऽपुराविमौ, मे. पृषतो हरिणे विन्दौ पृषतश्चाम्बरोहिते। भवेत् पृषद्दिव श्वेते विन्दुयुक्ते तु वाचत्रवत्, वि. पृषतोऽप्यनयो र्नरि, त्रि. V. पृषत्.

पृष्ठ. पृष्ठं चरममात्रेऽपि देहस्रावयवान्तरे, मे. पृष्ठं चरममात्रे स्याद् देहस्यावयवान्तरे, वि. पृष्ठं पश्चिममात्रे स्याच्छरीरावयवान्तरे, हे.

पृष्ठशृङ्गिन्. पृष्ठशृङ्गी पुमान् दंशभीरौ षण्डे वृकोदरे, मे. पृष्ठ-शृङ्गी भवेद्दंशभीरौ षण्डे वृकोदरे, वि. पृष्ठशृङ्गी भीमसेने षण्डसैरिभयो-रपि, हे. पृष्ठशृङ्गीति शब्दोऽयं दंशभीरौ पृषूदरे, हा.

पेचक. पेचको गजलाङ्गूलमूलोपान्ते च कौशिके, मे. पेचको गजलाङ्गूलमूलपर्यन्तघूकयोः, वि. पेचकः करिलाङ्गूलमूले घूके, हे. उलूके करिणः पुच्छमूलोपान्ते च पेचकः, अ.

पेटक. पेटकं पुस्तकादीनां मञ्जूषायां कदम्बके, मे, वि. अथ पेटकम्। मञ्जूषायां समूहे च, हे. वृन्देऽपि पेटकोऽस्त्रियाम्, त्रि.

पेय. पेयं पातव्यपयसोः पेया श्राणाच्छमण्डयोः, मे, हे, वि.

पेशल. पेशलो रुचिरे दक्षे, मे, वि. पेशलः कुशले रम्ये, हे. चारौ दक्षे च पेशलः, अ.

पेशी. पेशी सुपक्वकलिले मांस्यां खड्गपिधानके। मांसपिण्ड्यां मण्डभेदे, मे. पेशी पललपिण्ड्यां स्यान् मांस्यां खड्गपिधानके। मण्ड-भेदेऽपि पेशी स्यात् सुपक्वकलिलेऽपि च, वि. पेशी मांस्यसिकोशयोः। मण्डभेदे पलपिण्डे सुपक्वकलिलेऽपि च, हे.

पोटगल. अथ पोटगलः पुंसि नले च काशमत्स्ययोः, मे. स्मृतः पोटगलः काशे नले पोटगलो झषे, वि. पोटगलो नले काशे झषे, हे. नले काशे पोटगलः, त्रि.

पोत. पोतः शिशौ वहित्रे च गृहस्थाने च वाससि, मे. पोतः शिशौ वहित्रे च, वि. पोतः शिशौ प्रवहणे, हे. यानपात्रे शिशौ पोतः, अ.

पोत्र. पोत्रं वस्त्रे मुखाग्रे च शूकरस्य हलस्य च, मे, वि, हे. पोत्रं मुखाग्रे क्रोड़हलयोः, अ.

पौर. पौरं त्रिषु पुरोद्भूते कत्तृणे तु नपुंसकम्, मे. पौरन्तु कत्तृणे पौरः स्मृतः पुरभवेऽन्यवत्, वि. पौरं कत्तृणे पुरजे, हे.

पौरुष. पौरुषं पुरुषस्य स्याद् भावे कर्मणि तेजसि। ऊर्ध्व-

नीकिनीसेनाचमूसैन्यान्तरेषु च, वि. पृतनाऽनीकिनी चमूः। सेना सैन्यविशेषश्च, हे.

पृथग्जन. पृथग्जनस्तु पुंलिङ्गः कथितो नीचमूर्खयोः, मे. पृथग्जनः स्मृतो नीचे मूर्खे च, वि. पृथग्जनोऽधमे जड़े, हे. मूर्खनीचौ पृथग्जनौ, अ.

पृथिवीपति. पृथिवीपतिस्तु भूपाले ऋषभाख्यौषधौ पुमान्, मे. स्यात् पृथिवीपति भूंप ऋषभाख्यौषधेऽपि च, वि. पृथिवीपतिस्तु भूपे कृतान्ते ऋषभौषधे, हे.

पृथु. पृथुः स्यात् महति त्रिषु। त्वक्पत्रां कृष्णजीरे स्त्री पुमानग्नौ नृपान्तरे, मे. पृथु नृपे कृष्णजीरे वाच्यां पृथु महत्यपि, वि. पृथु विशाले भूपाले वापिकाकृष्णजीरयोः, हे.

पृथुक. पृथुकः पुंसि चिपिटे शिशौ स्यादभिधेयवत्, मे. पृथुकश्चिपिटे शिशौ, वि. पृथुकश्चिपिटेऽर्भके, हे. पृथुकौ चिपिटार्भकौ, अ.

पृथ्वी. पृथ्वी भूमौ महत्याञ्च त्वक्पर्णत्रां कृष्णजीरके, मे. पृथ्वी भूमौ पृथ्वी हिङ्गुपत्रिकाकृष्णजीरयोः, वि.

पृदाकुः. पृदाकु र्वृश्चिके व्याघ्रे सर्पचित्रकयोः पुमान्, मे. पृदाकुश्चित्रकव्याघ्रवृश्चिकेषु सरीसृपे, हे. पृदाकु र्वृश्चिके व्याघ्रे चित्रके च सरीसृपे, वि.

पृषत्. पृषन् मृगे पुमान् विन्दौ न द्वयोः, मे. पृषतवत् पृषन् मृगे। विन्दौ, हे. क्लीवं विन्दौ पृषन्मेणे, त्रि. V. पृषत.

पृषत. पृषतोऽपि ना। अनयोश्च त्रिषु श्वेतविन्दुयुक्तेऽपुत्रभाविमौ, मे. पृषतो हरिणे विन्दौ पृषतश्चाश्वरोहिते। भवेत् पृषदिव श्वेते विन्दुयुक्ते तु वाच्यवत्, वि. पृषतोऽप्यनयो र्नरि, त्रि. V. पृषत्.

पृष्ठ. पृष्ठं चरममात्रेऽपि देहस्यावयवान्तरे, मे. पृष्ठं चरममात्रे स्याद् देहस्यावयवान्तरे, वि. पृष्ठं पश्चिममात्रे स्याच्छरीरावयवान्तरे, हे.

पृष्ठशृङ्गिन्. पृष्ठशृङ्गी पुमान् दंशभीरौ षण्डे वृकोदरे, मे. पृष्ठ-शृङ्गी भवेद्दंशभीरौ षण्डे वृकोदरे, वि. पृष्ठशृङ्गी भीमसेने षण्डसैरिभयो-रपि, हे. पृष्ठशृङ्गीति शब्दोऽयं दंशभीरौ पृथूदरे, हा.

पेचक. पेचको गजलाङ्गूलमूलोपान्ते च कौशिके, मे. पेचको गजलाङ्गूलमूलपर्यन्तघूकयोः, वि. पेचकः करिलाङ्गूलमूले घूके, हे. उलूके करिणः पुच्छमूलोपान्ते च पेचकः, अ.

पेटक. पेटकं पुस्तकादीनां मञ्जूषायां कदम्बके, मे, वि. अथ पेटकम्। मञ्जूषायां समूहे च, हे. द्वन्द्वेऽपि पेटकोऽस्त्रियाम्, त्रि.

पेय. पेयं पातव्यपयसोः पेया आणाच्छमण्डयोः, मे, हे, वि.

पेशल. पेशलो रुचिरे दक्षे, मे, वि. पेशलः कुशले रम्ये, हे. चारौ दक्षे च पेशलः, अ.

पेशी. पेशी सुपक्वकलिले मांस्यां खड्गपिधानके। मांसपिण्ड्यां मण्डभेदे, मे. पेशी पललपिण्ड्यां स्यान् मांस्यां खड्गपिधानके। मण्ड-भेदेऽपि पेशी स्यात् सुपक्वकलिलेऽपि च, वि. पेशी मांस्यसिकोशयोः। मण्डभेदे पलपिण्डे सुपक्वकलिलेऽपि च, हे.

पोटगल. अथ पोटगलः पुंसि नले च काशमत्स्ययोः, मे. स्मृतः पोटगलः काशे नले पोटगलो झषे, वि. पोटगलो नले काशे झषे, हे. नले काशे पोटगलः, त्रि.

पोत. पोतः शिशौ वहित्रे च गृहस्थाने च वाससि, मे. पोतः शिशौ वहित्रे च, वि. पोतः शिशौ प्रवहणे, हे. यानपात्रे शिशौ पोतः, अ.

पोत्र. पोत्रं वस्त्रे मुखाग्रे च शूकरस्य हलस्य च, मे, वि, हे. पोत्रं मुखाग्रे क्रोड़हलयोः, अ.

पौर. पौरं त्रिषु पुरोद्भूते कत्तृणे तु नपुंसकम्, मे. पौरन्तु कत्तृणे पौरः स्मृतः पुरभवेऽन्यवत्, वि. पौरं कत्तृणे पुरजे, हे.

पौरुष. पौरुषं पुरुषस्य स्यात्, भावे कर्मणि तेजसि। ऊर्ध्व-

विस्तृतदोःपाणिनृमाने त्वभिधेयवत्, मे. पौरुषं पुरुषस्योक्तं भावे कर्मणि तेजसि। ऊर्ध्वविस्तृतदोःपाणिनृमानेऽपि च पौरुषम्, वि. पौरुषम्। ऊर्ध्वविस्तृतदोःपाणिपुरुषोन्मानतेजसोः। पुंसः कर्मणि भावे च, हे. पुंभावे तत्क्रियायाञ्च पौरुषम्, श. पौरुषं मानभेदे च, लि. मानविशेषेऽपि पौरुषव्यामौ, ह.

पौरुषेय. पौरुषेयः कृते पुंसां विकारे पुरुषस्य च। त्रिषु ना सङ्घवधयोः पुरुषस्य पदान्तरे, मे. पौरुषेयो विकारे स्यात् पुरुषस्य पदान्तरे। पुंसः समूहवधयोः पुरुषेण कृतेऽपि च, वि. पौरुषेयं पुरुषेण कृतेऽस्य च हिते वधे। समूहे च विकारे च, हे. पुरुषेण कृते कार्येऽत्र पुरुषाणां कदम्बके। विकारवधयोः पुंसः पौरुषेयपदं विदुः, श.

पौर्णमास. पौर्णमासः पुमान् यज्ञभेदे स्त्री पूर्णिमातिथौ, मे. पौर्णमासपौर्णमास्यौ यज्ञपूर्णिमयोः क्रमात्, वि. पौर्णमासो यागभेदे पौर्णमासी तु पूर्णिमा, हे.

पौलस्त्य. पौलस्त्यस्तु कुवेरे स्याद् दशग्रीवे तु पुंस्त्रयम्, मे. पौलस्त्यो रावणे श्रीदे, वि, हे. पौलस्त्यौ रावणश्रीदौ, त्रि.

पौष. पौषो मासे तत्पूर्णिमातिथौ स्त्रियां, मे, पौषो मासविशेषे स्यात् पौषन्तु महयुद्धयोः, वि. पौषो मासप्रभेदे स्यात् पौषन्तु महयुद्धयोः, हे.

प्र. प्र प्रकर्षे गताद्यर्थे, मे, वि. प्र स्यात् गताद्यर्थप्रकर्षयोः, हे.

प्रकर. प्रकरः स्यात् पुमान् सङ्घे विकीर्णकुसुमादिषु। नपुंसकं जोङ्गके स्त्री नार्य्याङ्गे चत्वरावनौ, मे. प्रकरश्चोपकारश्च विकीर्णकुसुमादिषु। संहतौ चोपकृत्यायां यथासंख्यमवस्थितौ॥ जोङ्गके प्रकरं प्रोक्तं प्रकरी चत्वरावनौ, वि. प्रकरः कीर्णपुष्पादौ संहतौ प्रकरं पुनः। जोङ्गके प्रकरी त्वर्थप्रकृतौ चत्वरावनौ, हे.

प्रकरण प्रकरणं स्याद्विश्रामे रूपके, हे.

प्रकाण्ड. प्रकाण्डो न स्त्री विटपे मलशाखान्तरे तरोः। प्रशस्ते,

मे. प्रकाण्डो विटपे शस्ते मूलस्कन्धान्तरे तरोः, वि. प्रकाण्डः स्तम्बशस्तयोः। स्कन्धमूलान्तरे तरोः, हे. स्तम्बे शस्ते प्रकाण्डोऽस्त्री, त्रि.

प्रकार. प्रकारस्तुल्यभेदयोः, मे. प्रकारः सदृशे भेदे, वि, हे. प्रकारौ भेदसादृश्ये, अ.

प्रकाश. प्रकाशस्तु स्फुटे ख्यातः प्रहासातपयोरपि, मे. प्रकाशोऽतिप्रसिद्धे स्यात् प्रहासातपयोः स्फुटे, वि. प्रकाशः स्फुटहासयोः। उद्द्योते च प्रसिद्धे च, हे. प्रकाशोऽतिप्रसिद्धेऽपि, अ.

प्रकीर्णक. प्रकीर्णकं चामरे स्याद् विस्तारे ना तुरङ्गमे, मे. प्रकीर्णकं ग्रन्थभेदे चामरे विस्तरे हये, वि. प्रकीर्णकं तुरङ्गमे। चामरे विस्तरे ग्रन्थभेदे, हे. चामरे ग्रन्थभेदे च विस्तारेऽपि प्रकीर्णकम्, त्रि.

प्रकीर्य. प्रकीर्यः पूतिकरजे विनिकीर्ये तु वाच्यवत्, मे. प्रकीर्यः पूतिकरजे विनिकीर्णे तु वाच्यवत्, वि.

प्रकृति. प्रकृति र्गुणसाम्ये स्याद् अमात्यादिस्वभावयोः। योनौ लिङ्गे पौरवर्गेऽमी पञ्चत्यादयः स्त्रियाम्, मे. प्रकृतिः सहजे योनावमात्ये परमात्मनि, वि. प्रकृति र्योनिशिल्पिनोः। पौरामात्यादिलिङ्गेषु गुणसाम्यस्वभावयोः। प्रत्ययात् पूर्विकायाञ्च, हे. प्रकृति-र्योनिलिङ्गे च, अ. प्रकृति र्गुणसाम्ये स्यात् स्वभावामात्ययोरपि, त्रि. सत्त्वादीनां साम्यावस्थां प्रकृतिं वदन्ति तत्त्वज्ञाः। पौरामात्यादीनि च कारणकार्यस्वरूपाणि, ह.

प्रकोष्ठ. प्रकोष्ठो मणिबन्धस्य कूर्परस्यान्तरेऽपि च। भूपकक्षान्तरेऽपि स्यात्, मे. प्रकोष्ठो विस्तृतकरे भूपकक्षान्तरेऽपि च। कूर्परादधरे चापि, वि. प्रकोष्ठः कूर्पराधस्ताद् भूपकक्षान्तरेऽपि च। हस्ते च विस्तृतकरे, हे. प्रकोष्ठौ बाहुगेहांशौ, त्रि. प्रकोष्ठः कूर्परस्याधः प्रकोष्ठो द्वारकोष्ठके, अने.

प्रक्रम. प्रक्रमः क्रमेऽवसरे, मे. प्रक्रमोऽवसरे क्रमे, वि, हे.

प्रक्रिया. प्रक्रिया त्वुत्पादने स्याद् अधिकारप्रकारयोः, हे.

प्रखर. प्रखरो हयसन्नाहे कुक्कुरेऽश्वतरेऽपि च। पुंसि त्रिष्वत्यन्तखरे, मे. प्रखरोऽश्वतरे शुनि। तुरङ्गानाञ्च सन्नाहे प्रखरोऽतिभृशे खरे, वि. प्रखरः पुनः। वेसरे हयसन्नाहे कुक्कुरेऽतिभृशे खरे, हे.

प्रगाढ़. प्रगाढ़ः कृच्छ्रदृढ़योः, मे. प्रगाढ़ो दृढ़कृच्छ्रयोः, वि, हे. प्रगाढ़ं भृशकृच्छ्रयोः, अ.

प्रग्रह. प्रग्रहस्तु तुलासूत्रे वन्द्यां नियमने भुजे। हयादिरश्मौ रश्मौ च सुवर्णे हलिपादपे, मे. प्रग्रहस्तु तुलासूत्रे वन्द्यां नियमने भुजे। हयादिरश्मौ रज्ज्वां च सुवर्णे हलिपादपे, वि. प्रग्रहः किरणे भुजे। तुलासूत्रेऽश्वादिरश्मौ सुवर्णे हलिपादपे॥ बन्धने वन्द्यां, हे. प्रग्रह आबन्धनेऽपुत्रकः, ह. v. प्रग्राह.

प्रग्राह. प्रग्राहस्तु तुलासूत्रे वृषादिप्रग्रहेऽपि च, मे. प्रग्राहः स्मृतः तुलासूत्रे वृषादीनाञ्च बन्धने, हे. तुलासूत्रेऽश्वादिरश्मौ प्रग्राहो प्रग्रहोऽपि च, अ.

प्रघण (घाण). प्रघणस्ताम्रकुम्भे स्यादलिन्दे लोहमुद्गरे, मे, वि. प्रघाणोऽलिन्दके ताम्रकलशे लोहमुद्गरे, हे. प्रघणोऽस्त्वगृहांशयोः, त्रि.

प्रचण्ड. प्रचण्डो दुर्वहे श्वेतकरवीरे प्रतापिनि, मे, वि. प्रचण्डः स्यात् प्रतापिनि। वलक्षे करवीरे च, हे.

प्रचलाक. प्रचलाकः शराघाते शिखण्डे च भुजङ्गमे, मे. प्रचलाकः शराघाते वर्हिचन्द्रे भुजङ्गमे, वि. प्रचलाको भुजङ्गमे। शराघाते शिखण्डे च, हे. शराहते च सर्पे च प्रचलाकं प्रचक्षते, हा.

प्रचलाकिन्. प्रचलाकी मयूरे स्याद्भुजङ्गे चापि दृश्यते, मे. प्रचलाकी भुजङ्गे स्यात् चित्रमेखलकेऽपि च, वि. प्रचलाकी सर्पे मयूरे, हे.

प्रचेतस्. प्रचेताः पाशिनि॰ मुनौ ना प्रकृष्टहृदि त्रिषु, मे.

प्रजनन. प्रजननं योनौ जन्मन्यपि क्लीवम्, मे. भवेत् प्रजननं

योनौ जन्मनि प्रगमेऽपि च, वि. प्रजननं प्रगते योनिजन्मनोः, हे.

प्रजा. प्रजा लोके च सन्ताने, मे. प्रजा सन्तानलोकयोः, वि. प्रजा लोके सन्ततौ च, हे. प्रजा स्यात् सन्ततौ जने, अ.

प्रजापति. प्रजापतिश्च दक्षादौ महीपाले विधातरि, मे. प्रजापति विधौ भूपे, वि. प्रजापति ब्रह्मराजो जामातरि दिवाकरे। वह्नौ त्वष्टरि दक्षादौ, हे. विधौ भूपे प्रजापतिः, लि.

प्रज्ञ. प्रज्ञस्तु पण्डिते वाच्यलिङ्गो बुद्धौ तु योषिति, मे. प्रज्ञा बुद्धौ पण्डितेऽपि प्रज्ञो वाच्यवदिष्यते, वि. प्रज्ञः प्राज्ञः प्रज्ञा तु प्रेमुषी, हे. प्रज्ञा संबुद्धिचिह्नयोः, अने.

प्रज्ञान. प्रज्ञानं बुद्धिचिह्नयोः, मे, अ. प्रज्ञानं लाञ्छने धियि, वि. प्रज्ञानं बुद्धौ चिह्ने च, हे.

प्रणय. प्रणयः प्रेम्णि विश्रम्भे याञ्चाप्रसरयोरपि, वि. प्रणयः प्रसरे प्रेम्णि याञ्चाविश्रम्भयोरपि। निर्वाणेऽपि, मे. प्रणयः प्रेमयाञ्चयोः। विश्रम्भे प्रसरे चापि, हे. प्रणयास्त्वमी। विश्रम्भयाञ्चाप्रेमाणः, अ.

प्रणाद. प्रणादस्तु पुमांस्तारशब्दे च श्रवणामये, मे. प्रणादस्तारशब्दे स्यात् प्रणादः श्रवणामये, वि.

प्रणायत्र. प्रणाय्योऽसम्मते प्रोक्तोऽप्यभिलाषविवर्जिते, वि. प्रणाय्यः कामवर्जिते। असम्मते, हे. प्रणाय्योऽसम्मतेऽपि स्यादभिलाषविवर्जिते, मे.

प्रणिधान. प्रणिधानं प्रयत्ने स्यात् समाधौ च प्रवेशने, मे. प्रणिधानं प्रयत्ने स्यात् प्रवेशे च समाहितौ, वि. प्रणिधानसभियोगे समाधानप्रयोगयोः, हे.

प्रणिधि. प्रणिधि नाऽर्थने चरे, मे. प्रणिधिश्चरे याञ्चायाम्, वि. प्रणिधि र्याचने चरे, हे. प्रणिधिः प्रार्थने चरे, अ.

प्रणिहित. अथ प्रणिहितं न्यस्ते प्राप्तेऽपि च समाहिते, मे. भवेत् प्रणिहितं लब्धे विन्यस्ते च समाहिते, वि. प्रणिहितन्तु संप्राप्तनिहितयोः समाहिते, हे.

प्रणीत. प्रणीतः संस्कृताग्नौ ना यज्ञपात्रान्तरे स्त्रियाम्। त्रिषु क्षिप्तोपसम्पन्नविहितेषु प्रवेशिते, मे. प्रणीतः संस्कृते वह्नौ विहिते च प्रवेशिते। निक्षिप्ते चोपसम्पन्ने प्रणीतो भेद्यवन्मतः, वि. प्रणीत उपसम्पन्ने कृते क्षिप्ते प्रवेशिते। संस्कृताग्नौ, हे.

प्रतति. प्रतति विस्तृतौ वल्ल्याम्, मे. प्रतति विस्तृति लता, हे.

प्रतल. प्रतलं पातालभेदे तताङ्गुलिकरे पुमान्, मे. प्रतलः पातालभेदे तताङ्गुलिकरेऽपि च, हे. V. सुतल.

प्रताप. प्रतापस्तापतेजसोः, मे. प्रतापः स्वेदतेजसोः, वि.

प्रति. प्रति प्रतिनिधाविथम्भूताख्यानाभिमुख्ययोः। मात्रार्थभागवीप्सासु लक्षणप्रतिदानयोः, मे. प्रति प्रतिनिधौ वीप्सालक्षणायां प्रयोगतः। मात्रार्थे चाभिमुख्ये च प्रतिदानादिषु प्रति, वि. प्रतीथम्भूतभागयोः। प्रतिदाने प्रतिनिधौ वीप्सालक्षणयोरपि, हे. प्रकाशे सम्भवे प्राज्ञः प्रधानसदृशे प्रति, रु. प्रति प्रतिनिधौ वीप्सालक्षणादौ प्रयोगतः, श.

प्रतिकार. प्रतिकारः समे भटे, वि, हे.

प्रतिकृति. प्रतिकृतिरर्चायां प्रतिनिधिप्रतिकारयोश्च स्त्री, मे. प्रतिकृतिः प्रतीकारे प्रतिमायाञ्च पूजने, वि. प्रतिकृतिस्तु पूजिते। प्रतिमायां प्रतीकारे, हे. प्रतिकारे प्रतिकृतिः प्रतिबिम्बे, त्रि.

प्रतिकृष्ट. प्रतिकृष्टं मतं गुह्ये द्विराकृष्टतरा च कर्षिते, मे, वि. प्रतिकृष्टन्तु गुह्ये स्याद् द्विराकृष्टतरा च कर्षिते, हे.

प्रतिक्षिप्त. प्रतिक्षिप्तं वारिते स्यात् प्रेषिते पञ्चकं त्रिषु, मे. प्रतिक्षिप्तं प्रतिहते प्रेषिते च निराकृते, वि. प्रतिक्षिप्तं प्रतिहते निषिद्धे प्रेषितेऽपि च, हे. प्रेषितेऽपि प्रतिक्षिप्तम्, त्रि.

प्रतिग्रह. प्रतिग्रहः स्वीकरणे सैन्यपृष्ठे पतद्ग्रहे। द्विजेभ्यो विधिवद्देये तद्ग्रहे च ग्रहान्तरे, मे, वि. प्रतिग्रहः सैन्यपृष्ठे ग्रहभेदे पतद्ग्रहे। क्रियाकारे दानद्रव्ये तद्ग्रहे स्वीकृतावपि, हे.

प्रतिघ. प्रतिघः प्रतिघाते स्यात् क्रोधेऽपि परिकीर्त्तितः, मे. प्रतिघः

प्रतिघाते च रोषे च प्रतिघो मतः, वि. प्रतिघौ रुट्प्रतिघातौ, हे. प्रतिघो रोषघातयोः, त्रि.

प्रतिपत्ति. प्रतिपत्तिः प्रवृत्तौ च प्रागल्भ्ये गौरवेऽपि च। सम्प्राप्ते च प्रबोधे च पदप्राप्तौ च योषिति, मे. प्रतिपत्तिः पदप्राप्तौ प्रवृत्तौ गौरवेऽपि च। प्रागल्भ्ये च प्रबोधे च प्रतिपत्तिः प्रयुज्यते, वि. प्रतिपत्तिस्तु गौरवे। प्राप्तौ प्रवृत्तौ प्रागल्भ्ये बोधे, हे.

प्रतिपद्. प्रतिपत् स्त्री तिथौ मतौ, मे. प्रतिपत्तिथिसंविदोः, वि. प्रतिपत् संविदि तिथौ, हे. काय प्रतिपत् तिथिसंविदोः, त्रि. प्रतिपत् प्रतिपत्तावपि, रु.

प्रतिपन्न. प्रतिपन्नोऽनत्रलिङ्गः स्याद्विज्ञातेऽङ्गीकृतेऽपि च, मे. प्रतिपन्नः स्मृतो धीरे विज्ञातेऽङ्गीकृतेऽपि च, वि. प्रतिपन्नस्तु विक्रान्तेऽङ्गीकृतेऽपि च, हे.

प्रतिपादन. प्रतिपादनन्तु दाने प्रतिपत्तौ च बोधने, मे. सन्नात् प्रतिपादनं दाने प्रतिपत्तौ च बोधने, वि. प्रतिपादनं बोधनदानयोः, हे.

प्रतिबन्ध. प्रतिबन्धः कुलाचारः प्रतिबन्धो बलक्रिया, अने.

प्रतिभय. प्रतिभयं भये। घोरेऽपि, मे. प्रतिभयं भये। भीष्मे, हे.

प्रतिमा. प्रतिमा गजदन्तस्य बन्धे चानुकृतावपि, मे. प्रतिमा दन्तबन्धे स्याद् गजस्यानुकृतावपि, वि. गजानां दन्तबन्धेऽपि प्रतिमाऽनुकृतावपि, त्रि.

प्रतिमान. प्रतिमानं प्रतिच्छायागजकुम्भान्तरालयोः, मे. प्रतिमानं प्रतिच्छायागजदन्तान्तरालयोः, वि, त्रि. प्रतिमानं प्रतिबिम्बे गजदन्तद्वयान्तरे, हे.

प्रतियत्न. प्रतियत्नस्तु संस्कारलिप्सोपग्रहणेषु च, मे, वि. प्रतियत्नः संस्कारे स्याद् उपग्रहणलिप्सयोः, हे. प्रतियत्नावुभौ लिप्सोपग्रहौ, अ. प्रतियत्नः संस्कारे लिप्सोपग्रहणयोश्च निर्दिष्टः, रु.

प्रतिरोधक. प्रतिरोधकस्तु चोरः सन्नाद् दुर्जनः प्रतिरोधकः, अने.

प्रतिश्रय. प्रतिश्रयः सभायाञ्चाश्रये, मे. प्रतिश्रयः सभायां स्याद् आश्रये च प्रतिश्रयः, वि. प्रतिश्रयः सभौकसोः, हे. सभायाञ्च प्रतिश्रयः, अ.

प्रतिष्कश. प्रतिष्कशः सहाये स्याद् वार्त्ताहरपुरोगयोः, मे, वि. प्रतिष्कशः पुरोगमे। वार्त्ताहरे सहाये च, हे. वार्त्ताहरे पुरोगे च सहाये च प्रतिष्कशः, त्रि.

प्रतिष्ठा. प्रतिष्ठा गौरवे स्थितौ। स्थाने च यागनिष्पत्तिचतुरक्षरपद्ययोः, मे. प्रतिष्ठा स्थानमात्रके। गौरवे यागनिष्पत्तिचतुरक्षरपद्ययोः, वि. प्रतिष्ठा गौरवे स्थितौ। छन्दोजातौ योगसिद्धौ, हे.

प्रतिसर. भवेत् प्रतिसरो मन्त्रभेदे मालेऽत्र च कङ्कणे। व्रणशुद्धौ चमूपृष्ठे पुंसि न स्त्री तु मण्डने। आरक्षे करसूत्रे च नियोजेऽत्र त्वन्यलिङ्गकः, मे. आङ्कः प्रतिसरं हस्तसूत्रे मालेऽपि मण्डने। व्रणशुद्धौ चमूपृष्ठे नियोज्यारक्षकङ्कणे। मन्त्रभेदेऽपि, त्रि. प्रतिसरश्चमूपृष्ठे नियोज्यकरसूत्रयोः। मन्त्रभेदे व्रणशुद्धे चारक्षे मण्डने स्रजि। कङ्कणे, हे. ना चमूजघने हस्तसूत्रे प्रतिसरोऽस्त्रियाम्, अ.

प्रतिसूर्यक. प्रतिसूर्यकमिच्छन्ति हृकलासोपसूर्ययोः, वि.

प्रतिसृष्ट. प्रतिसृष्टः प्रेषिते स्यात् प्रत्याख्याते च वाच्यवत्, मे, वि. प्रतिसृष्टः पुनः प्रत्याख्याते च प्रेषितेऽपि च, हे. प्रत्याख्याते प्रेषिते च प्रतिसृष्टं त्रिलिङ्गकम्, त्रि.

? प्रतिहत. प्रतिहतस्तु विद्विष्टे प्रतिस्खलितरुद्धयोः, हे. भवेत् प्रतिहतो द्विष्टे प्रतिस्खलितरुद्धयोः, वि, मे. द्विष्टेऽपि च प्रतिहतः, त्रि.

प्र(ती)तिहार. प्रतीहारो द्वारि द्वाःस्थे द्वाःस्थितायान्तु योषिति, मे. प्रतीहारप्रतीहार्यौ द्वाःस्थे द्वारेऽप्यनन्तरे, वि. प्रतीहारो द्वारि द्वाःस्थे, हे. द्वारेऽपि प्रतिहारः, रु. द्वारि द्वाःस्थे प्रतीहारः प्रतीहार्यप्यनन्तरे, अ.

प्रतीक. प्रतीकोऽवयवेऽपि स्यात् प्रतिकूलविलोमयोः, मे. प्रतीकोऽवयवे प्रोक्तः प्रतिकूलविलोमयोः, वि. प्रतीकोऽङ्गप्रतीपयोः, हे. प्रतिकूले प्रतीकस्त्रिष्वेकदेशे तु पुंस्ययम्, रु.

प्रतीच्य. प्रतीच्यः प्रतिपाल्ये स्यात् पूज्ये च, हे.

प्रतीत. प्रतीतः सादरे ज्ञाते हृष्टप्रख्यातयोस्त्रिषु, मे. प्रतीतः सादरे ज्ञाते प्रख्याते प्राज्ञहृष्टयोः, वि. प्रतीतः सादरे प्राज्ञे प्रथिते ज्ञातहृष्टयोः, हे. ख्याते हृष्टे प्रतीतः, अ. प्रतीतः सादरेऽपि च, त्रि. v. वसन्तदूत.

प्रत्यच् (ञ्च्). प्रत्यग् दिग्देशकालेषु वाच्यवन्नितयेऽव्ययम्, मे. v. उदच्.

प्रत्यय. प्रत्ययः प्रथितत्वे च सनादिज्ञानयोरपि। आचारे शपथे रन्ध्रे विश्वासाधीनहेतुषु, मे. प्रत्ययः शपथे रन्ध्रे विश्वासाचारहेतुषु। प्रथितत्वे सनादौ चापराधीनज्ञानयोरपि। अतिक्रमे च दण्डे च विनाशे दोषकृच्छ्रयोः, वि, प्रत्ययो ज्ञानरन्ध्रयोः। विश्वासे शपथे हेतौ आचारे प्रथितत्वयोः। अधीने निश्चये स्वादौ, हे. प्रत्ययोऽधीनशपथज्ञानविश्वासहेतुषु। रन्ध्रे शब्दे, अ.

प्रत्यर्थिन्. प्रत्यर्थी वाच्यलिङ्गः स्यात् शत्रौ च प्रतिवादिनि, मे. प्रत्यर्थी कथितः शत्रौ प्रत्यर्थी प्रतिवादिनि, वि.

प्रत्यालीढ़. प्रत्यालीढ़न्तु चरणन्यासभेदेऽशिते त्रिषु, मे.

प्रतुग्दमनीय. प्रतुग्दमनीयमुपस्थेये धौतांशुकद्वये, मे, वि, हे.

प्रद्यष. प्रद्यषोऽष्टमुखे वसौ, मे, वि. प्रद्यषः स्याद् वसौ प्रातः, हे.

प्रथम. प्रथमस्तु भवेदादौ प्रधानेऽपि च वाच्यवत्, मे. प्रथमः स्यात् प्रधानाद्योः, हे. आद्ये प्रधाने प्रथमस्त्रिषु, अ.

प्रदर. प्रदरो रोगभेदे स्याद् विदारे शरभङ्गयोः, मे. प्रदरो रोगभेदे स्यात् प्रदरः शरभङ्गयोः, वि. प्रदरः शरे। भङ्गे रोगे, हे. प्रदरा भङ्गनारीरुग्बाणाः, अ. प्रदरौ रोगमार्गणौ, अने.

प्रदेश. प्रदेशो देशमात्रे स्यात् तर्जन्यङ्गुष्ठसम्मिते। भित्तावपि च, मे. प्रदेशो देशमात्रे स्यात् तर्जन्यङ्गुष्ठसम्मिते। भित्तावपि प्रदेशः स्यात्, वि. प्रदेशो देशमात्रके। भित्तौ मानविशेषे च, हे.

प्रदोष. प्रदोषः समये दोषे, मे. [illegible] प्रदोषः कालभेदे स्यात् प्रदोषो दोष भूषय[illegible], वि. प्रदोषः कालदोषयोः, हे.

प्रधन. प्रधनं दारणे रणे, मे, वि. प्र[illegible]धनं युधि दारणे, हे.

प्रधान. प्रधानं स्यान्महामात्रे प्र[illegible]कृतौ परमात्मनि। प्रज्ञायामपि च क्लीवमेकत्वे तूत्तमे सदा, मे. प्रधानं स्या[illegible]न्महामात्रे प्रकृतौ परमात्मनि। प्रज्ञायाञ्च प्रधानं स्याद् एकत्वे तु सदोत्तमे, [illegible] वि. प्रधानं प्रकृतौ बुद्धावुत्तमे परमात्म[illegible]नि। महामात्रे, हे. प्रधानं [illegible]मात्मा धीः, अ. प्रधानं प्रकृतावपि, ह. प्रधानं प्रकृतिः स्यान् प्रधानं वि[illegible]दुरुत्तमम्, अने.

प्रधूपिता. प्रधूपिता क्लेशितायां [illegible]यत्र गन्तव्य दिश्यपि, मे, वि. प्रधूपिता क्ले[illegible]शितायां रविगन्त्र्यदिश्यपि, हे.

प्रपञ्च. प्रपञ्चः सञ्चयेऽपि स्याद् [illegible] विस्तरे च प्रतारणे, मे. प्रपञ्चः सञ्चये प्रो[illegible]क्तो विस्तरे च प्रतारणे, वि. प्रप[illegible]ञ्चो विप्रलम्भने। विस्तरे सञ्चये चापि, हे. विपर्यासे विस्तरे च प्रपञ्चः, अ-

प्रपात. प्रपातो निर्झरेऽतटे, [illegible]. प्रपातो निर्झरे भृगौ, वि. प्रपातौ [illegible]गुनिर्झरौ, त्रि. प्रपातः सौ[illegible] भृगौ, हे.

प्रपितामह. प्रपितामह इतेरेष [illegible]वधौ पितृपितामहे, वि, मे.

प्रवाल. प्रवालोऽस्त्री किसलये वी[illegible]णादण्डे च विद्रुमे, मे. प्रवालो वल्लकी[illegible]दण्डे विद्रुमे नवपल्लवे, वि. प्रवा[illegible]लो विद्रुमे वीणादण्डेऽभिनवपल्लवे, हे. प्रवालमङ्कुरेऽप्यस्त्री, अ. वीणादण्[illegible]डे प्रवालोऽस्त्री विद्रुमे नवपल्लवे, त्रि. वीणादण्डः प्रवालः स्यात् प्रवाल[illegible] पल्लवः स्मृतः। प्रवालो विद्रुमः प्रोक्तः प्रवालः सबलो गजः, अने.

प्रभव. प्रभवो जलमूले स्यात् [illegible] जन्महेतौ पराक्रमे। ज्ञानस्य पादि[illegible]स्थाने, मे. प्रभवो जलमूले स्यात् जन्मभूमौ पराक्रमे। आद्योपलब्ध्ये स्थाने, वि. प्रभवो जन्मकारणे। [illegible]आद्योपलब्ध्ये स्थानेऽपां मूले मुनिभिद्यपि, हे. स्याज्जन्महेतुः प्रभवः स्थानं [illegible] चाद्योपलब्ध्ये, अ.

प्रभाकर. प्रभाकरोऽग्निसूर्ययोः [illegible] मे.

प्रभाव. प्रभावः शक्तितेजसोः, मे, वि. प्रभावस्तेजसि शक्तौ, हे.

प्रभूत. प्रभूतस्तुद्गते प्राज्ये, मे, हे. प्रभूतं प्राज्य उद्गते, वि.

प्रमथ. प्रमथाः स्युराङ्गरीतक्यां हरपारिषदे पुमान्, मे. प्रमथोऽपि गणे प्रोक्तः पथ्यायां प्रमथा भवेत्, वि.

प्रमद. प्रमदः सम्मदे मत्ते स्त्रियामुत्तमयोषिति, मे. प्रमदः सम्मदे मत्तकामिन्यां प्रमदा मता, वि. प्रमदो मुदि। प्रमदा स्त्री, हे.

प्रमाण. प्रमाणं नित्यमर्यादाशास्त्रेषु सतवादिनि। इयत्तायाञ्च हेतौ च क्लीबैकत्वे प्रमातरि, मे. प्रमाणं नित्यमर्यादासत्यवादिप्रमातृषु। एकतायामियत्तायां हेतुशास्त्रेषु च स्मृतम्, वि. प्रमाणन्तु मर्यादासत्यवादिनोः। प्रमात्रैकतेयत्तानित्येषु हेतुशास्त्रयोः, हे. प्रमाणं हेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृषु, अ. शास्त्रे प्रमाणमिच्छन्ति स्थितौ हेतौ च कोविदाः, अने.

प्रमीढ़. प्रमीढ़ो मूत्रिते घने, वि, मे.

प्रमीत. प्रमीतं वाच्यलिङ्गं स्यात् प्रोक्षितेऽपि मृतेऽपि च, मे. प्रमीतन्तु प्रोक्षितेऽपि मृतेऽपि च, वि. प्रमीतं प्रोक्षिते मृते, हे.

प्रमुख. प्रमुखः प्रथमे श्रेष्ठे, मे, वि. प्रमुखं प्रथमे मुख्ये, हे. आदौ प्रधाने प्रमुखम्, त्रि.

प्रयाग. प्रयागस्तीर्थभेदे स्याद् यज्ञे शतमखाश्वयोः, मे, वि. प्रयागो वाजिशक्रयोः। यज्ञे तीर्थविशेषे च, हे.

प्रयोग. प्रयोगः कार्मणेऽपि स्यात् प्रयुक्तौ च निदर्शने, मे. प्रयोगः कार्मणे प्रोक्तः प्रयुक्तौ च निदर्शने, वि. प्रयोगस्तु निदर्शने। कार्मणे च प्रयुक्तौ च, हे.

प्रयोजन. प्रयोजनं कार्यहेत्वोः, मे, वि, हे.

प्ररूढ़. प्ररूढ़ो जरठे बद्धमूले, मे. प्ररूढ़ो जरठे स्मृतः। बद्धमूले, वि. प्ररूढ़ो जरठे वृद्धे, हे.

प्रलम्ब. प्रलम्बो दैत्यभेदे स्यात् त्रपुषेऽपि पयोधरे। लता-

ङ्कुरेऽपि शाखायां हारभेदे प्रलम्बने, मे. प्रलम्बो दैत्यभेदे स्यात् बाला-ङ्कुरकशाखयोः। प्रलम्बो हारभेदे स्यात् त्रपुषेऽपि पयोधरे, वि. प्रल-म्बस्तु प्रलम्बनम्। दैत्यस्तालाङ्कुरः शाखा, हे. प्रलम्बो दैत्यशाखयोः, त्रि. v. प्रालम्ब.

प्रलय. प्रलयो न्नतुकल्पान्तमूर्च्छापायेषु पुंस्ययम्, मे. प्रलयो न्नतौ। संहारे नष्टचेष्टत्वे, हे.

प्रवचन. अथ प्रवचनं वेदे प्रकृष्टवचनेऽपि च, मे. प्रवचनं स्मृतं वेदे प्रकृष्टवचनेऽपि च, वि. स्यात् प्रवचनमागमे। प्रकृष्टवचने, हे.

प्रवचनीय. अथ प्रवचनीयश्च स्यात् प्रवक्तृप्रवाचयोः, मे. भवेत् प्रवचनीयाख्यं प्रवाचेत्र च प्रवक्तरि, वि.

प्रवण. प्रवणो ना चतुष्पथे। क्रमनिम्नमहीभागोदारप्रह्वेषु च त्रिषु, मे. प्रवणः क्रमनिम्नोर्व्यामायत्ते च चतुष्पथे। प्रगुणेऽपि क्षणेऽपि स्यात्, वि. प्रवणस्तु क्षणे प्रह्वे क्रमनिम्ने चतुष्पथे। आयत्ते च, हे. प्रवणं क्रमनिम्नोवर्यां प्रह्वे ना तु चतुष्पथे, अ.

प्रवर. प्रवरः सन्ततौ गोत्रे क्लीवं श्रेष्ठे तु वाच्यवत्, मे. प्रवरं सन्ततौ गोत्रे श्रेष्ठे तु प्रवरोऽन्यवत्, वि. प्रवरं सन्ततौ गोत्रे श्रेष्ठे च, हे.

प्रवह. प्रवहस्तु वहिर्यात्रामातरिश्वप्रभेदयोः, मे. प्रवहो वायुभेदे स्याद् वायुमात्रे वहिर्गतौ, हे.

प्रवारण. प्रवारणं निषेधे स्यात् काम्यदाने च न द्वयोः, मे. प्रवारणं निषेधे स्यात् काम्यदाने प्रवारणम्, वि. प्रवारणं काम्य-दाने निषेधे च, हे.

प्रवाह. प्रवाहस्तु प्रवृत्तौ स्यादपि स्रोतसि वारिणः, मे. प्रवाहो व्यवहारे स्याद् अपि स्रोतसि वारिणः, वि. प्रवाहो व्यवहारा-म्बुवेगयोः, हे. प्रवाहो व्यवहारे च, त्रि.

प्रविदारण. प्रविदारणमाख्यातं सम्परायेऽवदारणे, मे. प्रवि-

दारणमाख्यातं सङ्करे च विदारणे, वि. प्रविदारणम्। दारणे युधि च, हे.

प्रवृत्ति. प्रवृत्तिस्तु प्रवाहे स्यादुदन्ते च प्रवर्त्तने। स्ववक्त्यादौ च (स्त्रियां), मे. प्रवृत्तिः कथिता वृत्तौ प्रवाहोदन्तयोरपि, वि. प्रवृत्ति र्वृत्तौ वार्तायां प्रवाहे, हे. वृत्तिवार्त्ताप्रवाहेषु प्रवृत्तिः, त्रि.

प्रवेणि. प्रवेणिः स्त्री कुथावेणप्रोः, मे. प्रवेणि र्वेणिकुथयोः, वि, हे.

प्रव्रजिता. अथ प्रव्रजिता मांसीमुण्डीरीतापसीषु च, मे. प्रव्रजिता तपस्विन्यां मुण्डीर्यत्रां मांसिकौषधौ, वि. प्रव्रजिता तु मुण्डीर्यत्रां तापसत्रां मांसिकौषधे, हे.

प्रष्ठ. प्रष्ठस्त्रिष्वग्रगे श्रेष्ठे पुंसि चण्डालिकौषधौ, मे. प्रष्ठः श्रेष्ठाग्रयोरुक्तः प्रष्ठा चण्डालिकौषधौ, वि.

प्रष्ठहायन. सत्रात् प्रष्ठहायनो धान्यविशेषे च मतङ्गजे, मे.

प्रसन्न. प्रसन्ना स्त्री सुरायां सत्रात् स्वच्छसन्तुष्टयोस्त्रिषु, मे. प्रसन्ना मदिरायाञ्च प्रसादसहितेऽन्यवत्, वि. प्रसन्नं प्रसादवत्। प्रसन्ना तु मदिरायाम्, हे.

प्रसर. प्रसरः प्रणये वेगे, मे. प्रसरः प्रणये वेगे सङ्करे च, वि. प्रसरस्तु सङ्करे प्रणये जवे, हे. प्रसरः प्रणयेऽपि निर्दिष्टः, रु.

प्रसव. प्रसवो गर्भमोचने। उत्पादे स्यादपत्तेऽपि फलेऽपि कुसुमेऽपि च, मे. प्रसवस्तु फले पुष्पे वृक्षाणां गर्भमोचने। तोकोत्पादे च, वि. प्रसवः पुष्पफलयोरपत्ये गर्भमोचने। उत्पादे च, हे. स्यादुत्पादे फले पुष्पे प्रसवो गर्भमोचने, अ.

प्रसव्य. प्रसव्यं वाच्यलिङ्गं स्यात् प्रतिकूलानुकूलयोः, मे. प्रसव्यमनुकूले स्यात् प्रतिकूले च वाच्यवत्, वि. प्रसव्यस्तु प्रतिकूलानुकूलयोः, हे.

प्रसहन. प्रसहनमपि भङ्गे स्यात् क्षेपे, मे.

प्रसाद. प्रसादोऽनुग्रहे काव्यगुणस्वास्थ्यप्रसत्तिषु, मे, वि. प्रसादोऽनुग्रहस्वास्थ्यप्रसत्तिषु। काव्यगुणे, हे. सत्रात् प्रसादोऽनुरागेऽपि, अ. प्रसादस्त्वनुरोधने। स्वच्छे काव्यगुणे च, त्रि.

प्रसाधन. प्रसाधनी तु कङ्कत्यां सिद्धौ वेषे प्रसाधनम्, मे. प्रसाधनी कङ्कतिकासिद्ध्योर्वेषे प्रसाधनम्, वि. प्रसाधनी कङ्कतिकासिद्ध्योः प्रसाधनं पुनः। वेषे, हे.

प्रसिद्ध. प्रसिद्धो भूषिते ख्याते, मे, हे. प्रसिद्धोऽलङ्कृतेऽपि च। विख्यातेऽपि च, वि. प्रसिद्धौ ख्यातभूषितौ, अ.

प्रसू. प्रसूरश्वाजनन्योश्च कन्दलीवीरुधोः स्त्रियाम्, मे. प्रसूरश्वाजनन्योश्च कन्दलीवीरुधोरपि, वि. प्रसूरश्वा जनन्यपि, हे. प्रसूरश्वाऽपि, अ.

प्रसूत. प्रसूतं कुसुमे क्लीवं त्रिषु सञ्जातसूतयोः, मे. प्रसूतं वाच्यवज्जाते प्रसूतं कुसुमेऽपि च, वि. प्रसूतं जातपुष्पयोः, हे.

प्रसूति. प्रसूतिरुद्भवेऽपि स्यात् तनये दुहितर्यपि। स्त्रियाम्, मे. प्रसूतिस्तनयोत्पत्तौ तथा दुहितरि स्मृता, वि. प्रसूतिः स्यादपत्ये प्रसवेऽपि च, हे. प्रसूति जन्मतोकयोः, त्रि.

प्रसून. प्रसूनो वाच्यवज्जाते क्लीवन्तु फलपुष्पयोः, मे. प्रसूनं वाच्यवज्जाते प्रसूनं फलपुष्पयोः, वि. प्रसूनन्तु प्रसूते फलपुष्पयोः, हे. प्रसूनं पुष्पफलयोः, अ.

प्रसृत. प्रसृतः सुप्रसारे स्याद् विनीते वेगिते त्रिषु। अर्धाञ्जलौ तु पुंलिङ्गः जङ्घायां प्रसृता मता, मे. प्रसृतः सुप्रसारे स्याद् विनीते वेगितेऽपि च। अर्धाञ्जलौ तु प्रसृतं जङ्घायां प्रसृता मता, वि. प्रसृतस्त्वर्धाञ्जलौ वेगिविनीतयोः। तते च प्रसृता जङ्घा, हे. प्रसृतः कुब्जिते पाणौ जङ्घायां स्त्री गते त्रिषु, त्रि.

प्रसेक. प्रसेकः सेचने च्युतौ, मे, वि.

प्रसेव. प्रसेवः पुंसि वीणाङ्गे स्यूते च, मे. प्रसेवः कथितो धीरैर्वीणाङ्गस्यूतयोरपि, वि. प्रसेवस्तु वीणाङ्गस्यूतयो ह॑तौ, हे.

प्रस्तर. प्रस्तरो ग्रावणि मणौ, मे. प्रस्तरः प्रस्तारे ग्रावणि मणौ च, हे. V. संस्तर.

प्रस्थ. प्रस्थोऽस्त्रियां मानभेदे सानावुच्छ्रितवस्तुनि, मे. प्रस्थः शिखर-

मानयोः, वि. प्रस्थः सानौ मानभेदे, हे. प्रस्थोऽस्त्री सानुमानयोः, श. परिमाणेऽपि प्रस्थः, ह.

प्रस्फोटन. प्रस्फोटनं तु स्तूपे स्यात्ताड़ने च विकाशने, मे. प्रस्फोटनं भवेत् स्तूपे ताड़ने च प्रकाशने, वि. प्रस्फोटनं स्तूपे प्रकाशने। ताड़ने, हे.

प्रहत. प्रहतं वितते चुस्ते, मे, वि. प्रहतं विस्तृते चस्ते, हे.

प्रहसन. प्रहसनमपि प्रहासे रूपकभेदे च परिहासे, मे. प्रहसनन्तु प्रहासाक्षेपयो रूपकान्तरे, हे. प्रहसनं भवेद् भङ्गे प्रहासाक्षेपयोरपि, वि.

प्रहि. प्रहिः कूपः प्रहिः सरः, अने.

प्रह्लाद. प्रह्लादः प्रमदे दैत्ये, वि. प्रह्लादस्तु निनदे दानवान्तरे, हे.

प्राच्(ञ्च्). प्राक् पूर्वस्मिन्नवान्तरे। अग्रे प्रभातेऽतीते च देशे दिक्कालयोरपि, मे. प्राक् प्रभातेऽप्यतीते च दिग्देशकालतः स्मृतम्। प्रागग्रेऽपि च पूर्वस्मिन् भवे प्रागप्यनन्तरे, वि. प्राक् पूर्वस्मिन् प्रभाते दिग्देशकालेष्ववान्तरे। अतीतेऽग्रे, हे. प्राक्शब्दो दिशि देशे च काले च वाच्यलिङ्गकः, मे.

प्राण. प्राणो हृन्मारुते वाले काव्यजीवेऽनिले बले। पुंलिङ्गः पूरिते वाच्यलिङ्गः पुंभूम्नि चासुषु, मे. प्राणो हृन्मारुते वाले काव्यजीवेऽनिले बले। वाच्यवत् पूरिते प्राणं प्राणाश्चासुषु कीर्तिताः, वि. प्राणोऽनिले बले। हृद्वायौ पूरिते गन्धरसे प्राणास्तु जीविते, हे. वाले वाते बले प्राणः पूर्णे पुंभूम्नि चासुषु, त्रि.

प्राणक. प्राणकः सत्त्वजातीये जीवकद्रुमबोलयोः, मे, वि. प्राणको जीवकतरौ सत्त्वजातीयबोलयोः, हे.

प्राणनाथ. प्राणनाथो यमे ना स्यादिष्टे प्राणाधिपे मतः, मे.

प्राणिद्यूत. प्राणिद्यूतं वदन्ति युद्धेऽपि, ह.

प्राति. प्रातिः पूर्तिप्रदेशयोः स्त्रियाम्, मे. प्रातिः पूर्तिप्रदेशयोः, वि.

प्रादुस्. नामप्राकाश्ययोः प्रादुः, अ. प्रादुः प्राकाश्य दृश्यते । सम्भावेर च प्रवृत्तौ च, मे.

प्राध्व. प्राध्वन्तु प्रणते चातिदूरवर्त्मनि बन्धने, मे. प्राध्वं सुप्रणते चातिदूरवर्त्मनि बन्धने, वि. प्राध्वं दूरपथे प्रह्वे बन्धे, हे. प्राध्वं बन्धनमितुरर्त्तं प्राध्वं प्रह्वे च सूरिभिः, अने. प्रह्वबन्धनयोः प्राध्वं, रु.

प्राध्वम्. प्राध्वं नम्रानुकूलयोः, मे, वि, हे.

प्रान्तर. प्रान्तरं विपिने दूरशून्यवर्त्मनि कोटरे, मे, वि. प्रान्तरं कोटरेऽरण्येऽ दूरशून्यपथेऽपि च, हे.

प्राप्त. प्राप्तं लब्धे समञ्जसे, मे. प्राप्तं वित्ते समञ्जसे, वि. लब्धे समञ्जसे प्राप्तम्, त्रि.

प्राप्तरूप. प्राप्तरूपो ज्ञरम्ययोः, मे. प्राप्तरूपो बुधे रम्ये, वि. प्राप्तरूपस्वरूपाभिरूपा बुधमनोज्ञयोः, अ. V. सुरूप.

प्राप्ति. प्राप्ति र्महोदये । लाभेऽपि च स्त्रियाम्, मे. प्राप्ति र्लाभे महोदये, वि. प्राप्ति र्महोदये लाभे, हे. उदयेऽधिगमे प्राप्तिः, अ. उदयाधिगमौ प्राप्ती, अने.

प्राय. प्रायः पुमान् अनशने मृत्यौ बाहुल्यतुल्ययोः, मे. प्रायस्त्वानशने मृत्यौ तुल्यबाहुल्ययोरपि, वि. प्रायो वयस्यनशने मृतौ बाहुल्यतुल्ययोः, हे. प्रायो भूम्न्यन्तगमने, अ. प्रायो ना भूमतुल्ययोः, त्रि.

प्रार्थित. प्रार्थितं याचिते शत्रुसंरुद्धेऽभिहते त्रिषु, मे. प्रार्थितं याचिते शत्रुसंरुद्धेऽभिहतेऽपि च, वि. प्रार्थितं हते । याचिते शत्रुसंरुद्धे, हे. अभियुक्तहतौ च प्रार्थितौ समौ, त्रि.

प्रालम्ब. प्रालम्बः स्यात् पयोधरे । त्रपुषे हारभेदे च, हे. V प्रलम्ब.

प्रावृषेण्य. प्रावृषेण्यः पुमान् नीपे प्रावृट्कालभवे त्रिषु, मे.

प्रासाद. प्रासादो देवनृपयो र्गृहे, मे. प्रासादः कथ्यते देवनरदेव निवासयोः, वि. प्रासादो राजमन्दिरे । देवतायतने चापि, हे.

प्रिय. प्रियो हृद्येऽन्यवत् पुंसि ऋद्धिनामौषधौ धवे, मे. प्रियो धवे सौहृद्ये च ऋद्धिनामौषधेऽपि च, वि. प्रियौ ऋद्व्यौषधे हृद्ये धवे, हे.

प्रियंवद. प्रियंवदः खेचरे ना प्रियवाचि तु वाच्यवत्, मे. प्रियंवदः खेचरे स्यात् प्रियवाचि तु वाच्यवत्, वि. प्रियंवदः प्रियवादिनभश्चरविशेषयोः, हे.

प्रियक. प्रियकः पीतशालके। नीपे चित्रमृगे चालौ प्रियङ्गौ कुङ्कुमेऽपि च, मे. प्रियकस्तु चञ्चरीके नीपे काश्मीरजन्मनि। प्रियङ्गौ चित्रहरिणे पीतशालतरावपि, हे. प्रियकः पीतशाले स्यान्नीपे चित्रमृगेऽलिनि। कुङ्कुमे च प्रियङ्गौ च, वि. प्रियको मृगनीपयोः, त्रि. प्रियको वीजसारश्च प्रियकौ द्वीपिचित्रकौ। प्रियकं प्रियतोयं स्यात् प्रियको मुक्तिको व्रती, अने.

प्रियङ्गु. प्रियङ्गुः स्त्री राजिकाकणयोरपि। फलिन्यां कङ्गुसंज्ञे च, मे. प्रियङ्गुः फलिनीकङ्गुपिप्पलीराजिकासु च, वि. प्रियङ्गु राजसर्षपे। पिप्पल्यां फलिनीकङ्ग्वोः, हे.

प्रीत. प्रीतं हृषितनर्मणोः, मे, वि.

प्रीति. प्रीति र्योगान्तरे प्रेम्णि स्मरपत्नीमुदोः स्त्रियाम्, मे. प्रीतिर्योगान्तरे प्रेम्णि स्मरपत्नीप्रमोदयोः, वि. प्रीतिः स्मरस्त्रियाम्। प्रेम्णि योगमुदोः, हे.

प्रेक्षा. प्रेक्षा नृतेरीक्षणे बुद्धौ, मे, वि. प्रेक्षा धीरीक्षणं नृत्यम्, हे. प्रेक्षा नृतेरीक्षणं प्रज्ञा, अ.

प्रेङ्खा. प्रेङ्खा पर्यटनेऽप्यश्वगतौ संवेशनान्तरे, मे. प्रेङ्खा पर्यटने नृत्ये दोलायां वाजिनां गतौ, हे. प्रेङ्खा पर्यटने नृत्ये भवेदश्वगतावपि, वि.

प्रेत. प्रेतो भूतान्तरे पुंसि मृते स्याद् वाच्यलिङ्गकः, मे. प्रेतो मृते भूतविशेषे च, हे. प्रेतो भूतान्तरे मृते, वि. प्रेतः प्राण्यन्तरे मृते, अ. प्रेतो मृते प्राणिभेदे, त्रि.

प्रेत्य. प्रेत्यामुत्र भवान्तरे, ह.

प्रेत्वन्. प्रेत्वा ना वासवे वाते, मे. प्रेत्वा मरुति वासवे, वि.

प्रेमन्. प्रेमाऽस्त्री स्नेहहर्षयोः, मे. प्रेम नर्म्मणि च स्नेहे, वि. प्रेम तु स्नेहनर्म्मणोः, हे.

प्रैष. प्रैषः क्लेशे च मर्दने । उन्मादे प्रेषणे, मे. प्रैषः स्यात् प्रेषणे क्लेशे मर्दनोन्मादयोरपि, वि. प्रैषः प्रेषणपीड़ने, हे. प्रैषः प्रेषणमर्दने, अ.

प्रोक्षण. प्रोक्षणं सेचने बधे, मे, त्रि.

प्रोक्षित. प्रोक्षितं निहते सिक्ते, मे, वि. प्रोक्षितं सिक्तहतयोः, हे. सिक्ते तु प्रोक्षितं निहतेऽपि च, त्रि.

प्रोत. प्रोतं नपुंसकं वस्त्रे खचिते वाच्यलिङ्गकम्, मे. प्रोतं गुम्फितवास्सयोः, हे. प्रोतं तु गुम्फिते वस्त्रे, वि.

प्रोथ. प्रोथोऽस्त्री हयघोणायां ना कटप्रामध्वगे त्रिषु, मे. प्रोथोऽध्वगेऽश्वघोणायां कटीस्त्रीगर्भयोरपि, वि. प्रोथोऽश्वघोणाध्वगयोः, हे. कटग्रश्वघोणयोः प्रोथः, त्रि. प्रोथमित्युच्यते प्राज्ञैर्हलशूकरयो र्मुखे, द्व.

प्रोढ़. प्रोढ़ो गजाङ्घ्रिपर्वणोः । वाच्यवन्निपुणे तर्के, मे. प्रोढ़ो निपुणतर्के स्यात् प्रोढ़ो हस्त्यङ्घ्रिपर्वणोः, वि. प्रोढ़ो निपुणतर्के स्याद् गजाङ्घ्रिपर्वणोरपि, हे.

प्लक्ष. प्लक्षो जटीगर्दभाण्डद्वीपभित्कुञ्जराशने, मे. प्लक्षो द्वीपविशेषे स्यात् पर्कटीगर्दभाण्डयोः । पिप्पले द्वारपार्श्वे च गृहस्य परिकीर्त्तितः, वि. प्लक्षो द्वीपे गर्दभाण्डेऽश्वत्थे जटिनि पक्षके, हे.

प्लव. प्लवः स्यात् प्लवने भेले भेकेऽवौ श्वपचे कपौ । जलकाके च कुलके प्रवणे पर्कटीद्रुमे । कारण्डवाख्यविहगे शब्दे प्रतिगतौ पुमान् । कैवर्त्तमुस्तके गन्धतृणेऽपि स्यान्नपुंसकम्, मे. प्लवः कारण्डवे भेके कुलके भेलके कपौ । शब्दे प्लुतगतौ म्लेच्छे चण्डालजलकाकयोः । प्लवं गन्धतृणं प्रोक्तं कैवर्त्तीमुस्तकेऽपि च, वि. प्लवः म्लेच्छे प्लुतौ कपौ । शब्दे कारण्डवे म्लेच्छजातौ भेलकभेकयोः । क्रमनिम्नमहीभागे कुलके जलवायसे । जलान्तरे प्लवं गन्धतृणे मुस्तकमित्यपि, हे. प्लवो निषादे मर्कट्यां भेके भेले गतौ कपौ, त्रि.

प्लवग(ङ्ग). प्लवगो वानरे भेके सारथौ चोष्णदीधितेः, मे, वि. प्लवगः कपिभेकयोः। अर्कसूते, हे. कपौ च प्लवगः, अ. प्लवङ्गः कपिभेकयोः, अने.

प्लवङ्गम. प्लवङ्गमस्तु मण्डूके तथा शाखामृगेऽपि च, मे. प्लवङ्गमः कपौ भेके, वि, हे. कपिभेकौ प्लवङ्गमौ, अ.

प्लुत. प्लुतं तुरङ्गमगतौ क्लीवं पुंसि त्रिमात्रके, मे. प्लुतं तुरङ्गमगतौ प्लुतमाङ्क्स्त्रिमात्रके, वि. प्लुतमश्वस्य गतौ प्लुतस्त्रिमात्रके, हे. प्लुतः स्वरे च, त्रि. ह्रस्वं दीर्घं प्लुतं ज्ञेयं प्लुतं पित्तव्यथा प्लुतिः, अने.

फ. फो यज्ञसाधने ख्याते झञ्झावातेऽपि पुंस्त्रयम्। फं रुषोक्तौ फूत्कृतौ च तथा निष्फलभाषणे, मे. कफे वाते फकारः स्यात् तथाह्वाने प्रकीर्त्तितः। फूत्कारेऽपि च फः प्रोक्तस्तथा निष्फलभाषणे, ए. जनार्द्दनः शिखी रौद्री वामपार्श्वस्तालयः। फट्कारः प्रोच्यते सद्भिः फकारः फान्तिमः स्मृतः, मा.

फटा. फटा तु फणदम्भयोः, मे. फटा तु कितवे फणे, हे. फटा च फणदम्भयोः, वि.

फणा. गोविषाणे फणा ज्ञेया भुजङ्गमशिरः फणा। फणा जटा फणा कृष्णा फणा मस्यनकुण्डली, अने.

फर्फरीक. फर्फरीकश्चपेटे स्यात् फर्फरीकन्तु मार्द्दवे, मे, वि. फर्फरीकन्तु मार्द्दवे। फर्फरीकश्चपेटायाम्, हे.

फल. फलं जातिफले सस्ये हेत्वुत्थे व्युष्टिलाभयोः। त्रिफलायां च कक्कोले प्रियङ्गौ च फली स्मृता, मे. फलं हेतुसमुत्थे स्यात् फलके व्युष्टिलाभयोः। जातिफलेऽपि कक्कोले सस्यबाणाग्रयोरपि॥ फलिन्यां तु फली प्राङ्क्स्त्रिफलायां फलं क्वचित्, वि. फलं हेतुफले जातीफले फलकशस्त्रयोः। त्रिफलायां च कक्कोले शस्त्राग्रे व्युष्टिलाभयोः॥ फली फलिन्याम्, हे. सस्ये हेतुकृते फलम्, अ. फलं जातीफले लाभे बाणाग्रे फलकेऽपि च, त्रि.

फलकिन्. फलकी मत्स्यभेदे ना वाच्यवत् फलकान्विते, मे. फलकी स्यादिल्लिसाख्यमत्स्ये फलकपाणिके, वि.

फलिन्. फलिन्यग्निशिखायां स्त्री फलिन्यां फलिते त्रिषु, मे.

फलोदय. फलोदयः पुमान् लाभे त्रिदिवेऽप्यालयेऽपि च, मे. फलोदयः स्यात् त्रिदिवे लाभेऽपि च फलोदयः, त्रि. फलोदयो दुष्टलाभयोः, हे. स्वर्गलाभौ फलोदयौ, त्रि.

फाणि. फाणि गुड़े करम्भे च स्त्रियाम्, मे. फाणि गुड़करम्भयोः, वि, हे, हा.

फाण्ट. अश्रमकृतेऽपि फाण्टम्, हा.

फाल. फालः पुंसि महादेवे कालिन्दीभेदनेऽपि च। क्लीवं सीरोपकरणे त्रिषु कार्पासवाससि, मे. फालं सीरोपकरणे कार्पासादिकवाससि, वि. फालन्तु वस्त्रांशे फाल उत्सुतौ। कुशिके च, हे.

फाल्गुन. फाल्गुनस्तु गुडाकेशे नदीजार्जुनभूरुहे। तपस्यसंज्ञे मासि तत्पूर्णिमायां तु फाल्गुनी, मे. फाल्गुनस्तु तपस्येऽत्र स्यात् पूर्णिमायां तु फाल्गुनी। फाल्गुनः कथितः पार्थे नदीजे ककुभेऽपि च, वि. फाल्गुनो मासपार्थयोः। नदीजेऽर्जुनवृक्षे च फाल्गुनी पूर्णिमाभिदि, हे. फाल्गुनो मासि पार्थे च, त्रि.

फेनिल. फेनिलोऽरिष्टपादपे। ना सफेने त्रिषु क्लीवं कोलीमदनयोः फले, मे. फेनिलः स्यादरिष्टे च फेनिलं बदरीफले। मदनस्य फले चाथ फेनिलोऽरिष्टपादपे, वि. फेनिलं मदनफले बदरे फेनवत्यपि, हे. फेनिलं बदरेऽरिष्टे, त्रि.

फेरव. फेरवो जम्बुकेऽरक्षपे, मे, वि. फेरवो राक्षसे फेरौ, हे.

ब. (बः पुमान् वरुणे सिन्धौ भगे तोये गते तु वा। गन्धने तन्तुसन्ताने पुंस्येव वपने स्मृतः, मे.) छगलन्तो भूधरश्च भगपृष्ठगतस्तथा। सुरसो वज्रमुष्टिश्च बकारो भादिमो मतः, मा.

बक. बकस्तु बकपुष्पे स्यात् काष्ठे श्रीदे च रक्षसि, मे, वि. बको

रक्षोभिदि श्रीदे शिवसखीबकोटयोः, हे. शिवमल्लयां वकः कङ्के, त्रि.

बकेरुका. बकेरुका बलाकाभिद्वातावर्जितशाखयोः, मे, वि. बकेरुका बलाधिका। वातावर्जितशाखा च, हे.

बणिज्. अथ बणिक् स्त्रियाम्। वणिज्यायां पुमान् वाणिजके च करणान्तरे, मे. बणिक्वाणिज्यजीविनि। वणिक्करणभेदे च वणिज्यायामपीष्यते, वि. वनिग् वानिज्यजीविनि। वानिज्ये करणभेदे च, हे.

बदर. बदरा वृष्टिकार्पासयोरेलापर्ण्यां स्त्रियां पुमान्। कार्पाससत्याश्च बदरी कोली क्लीवन्तु तत्फले, मे. बदरं कोलिकार्पासयोः फले स्याद् बदरी तयोः। एलापर्ण्याञ्च बदरा विष्णुक्रान्तौषधावपि, वि. बदरा स्यादेलापर्ण्यां विष्णुक्रान्तौषधावपि। बदरी कोलिकार्पासयोर्बदरन्तु तयोः फले। बदरस्तु कार्पासास्थि, हे.

बद्धशिख. अथ बद्धशिखा स्त्री स्यादुच्चटायां शिशौ त्रिषु, मे. बद्धशिखोच्चटायां स्याद् बाले बद्धशिखो मतः, वि. बद्धशिखो बाले बद्धशिखोच्चटौषधे, हे.

बन्ध. बन्ध आधौ च बन्धने, मे, हे. बन्धस्त्वाधौ बन्धने, वि.

बन्धक. बन्धकः स्याद् विनिमये पुंश्चल्यां स्याच्च बन्धकी, मे. बन्धकः स्याद् विनिमये पुंश्चली स्याच्च बन्धकी, वि. बन्धकस्तु सतत्यक्कारेऽथ बन्धकी। स्वैरिण्याञ्च करिण्याञ्च, हे. करिण्यामपि बन्धकी, त्रि.

बन्धन. बन्धनं वधबन्धयोः, मे, त्रि.

बन्धु. बन्धुः स्यात् पुंसि बन्धूके मित्रे भ्रातरि बान्धवे, मे. बन्धुर्बन्धूककुसुमे स्याद् बन्धु भ्रातरि बान्धवे, वि. बन्धु भ्रातृबान्धवयोः, हे.

बन्धुर. बन्धुरं मुसुरे पुंसि स्त्रीचाङ्गतैलकल्कयोः। बन्धूके वधिरे हंसे त्रिषु स्याद् रम्यनम्रयोः। बन्धुरा पण्ययोषायां स्त्रियां भूम्नि च सक्तुषु, मे. बन्धूरबन्धुरौ रम्ये नम्रे हंसे तु बन्धुरः। बन्धूके च विडङ्गे च बन्धुरा पण्ययोषिति, वि. बन्धूरो रम्यनम्रयोः। बन्धुरन्तु

जीवविडङ्गयोः । बन्धुरा पण्यस्त्रीषायाम्, हे. बन्धुरं रम्य-

बन्धूकं बन्धुजीवे स्यात् बन्धूकः पीतशालके, मे, वि.
शालके । बन्धुजीवे, हे.

बन्धूरः शोभने नम्रे, मे. V. बन्धुर.

बन्ध्यस्त्रवफलस्त्र्यादौ स्त्रियां स्यादप्रजःस्त्रियाम्, मे. बन्ध्यो-
ध्या त्वप्रजातस्त्रियामपि, वि.

बभ्रुर्वैश्वानरे शूलपाणौ च गरुडध्वजे। विशाले नकुले
त्वभिधेयवत्, मे. बभ्रु विशाले नकुले कृशानौ वश्ने मुनौ
ले च, वि. बभ्रुः पिङ्गाग्निस्फुलिङ्गेषु। विशाले नकुले विष्णौ,
नकुले विष्णौ बभ्रुर्ना पिङ्गले त्रिषु, अ. बभ्रू नकुलपिङ्गलौ,
स्यान्नकुलेऽपि च, रु.

टी. बर्बटी पण्यस्त्रीयोषायां व्रीहिभेदे च योषिति, मे. बर्बटी व्रीहि-
बर्बटी पण्यस्त्रीयोषिति, वि. बर्बटी व्रीहिभिद् वेश्या, हे. बर्बट्यौ
श्ये, त्रि.

र. बर्बरः पामरे केशे चक्रले नीवृदन्तरे। फञ्जिकायां पुमान्
भिदोः स्त्रियाम्, मे. बर्बरः पामरे केशविन्यासे नीवृदन्तरे।
ञ्जकायां तु बर्बरा शाकपुष्पयोः, वि. बर्बरो नीवृदन्तरे। बर्बरा
यां पामरे केशचक्रले। पुष्पे च बर्बरा शाके, हे.

बर्बरीक. बर्बरीकः केशविन्यासकर्मणि। शाकभेदे महाकाले, हे.

र्ह. बर्हं पिच्छे दले स्त्रियाम्, मे. बर्हं दले केकिपिच्छे, वि.
परिवारे कलापे, हे. दलेऽपि बर्हम्, अ.

बल. बलं गन्धरसे रूपे स्थामनि स्थौल्यसैन्ययोः। पुमान् हलायुधे
दे वायसेऽपि च। बलयुक्तेऽन्यलिङ्गः स्यात् वाट्यालके तु योषिति,
गन्धरसे रूपे स्थामनि स्थौल्यसैन्ययोः। बलो हलायुधे दैत्यभेदे बलिनि
वाट्यालके बला दृता, वि. बलं रूपे स्थामनि स्थौल्यसैन्ययोः।

बोले बलस्तु बलिनि काके दैत्ये हलायुधे। बला त्वोषधिभेदे स्यात्, हे. स्थौल्यसामर्थ्यसैन्येषु बलं ना काकसीरिणोः, अ. बलं गन्धरसे रूपे क्लीवं वाट्यालके स्त्रियाम्, त्रि. बलो हली बलं सैन्यं बलं सत्त्वं बलौषधी। रत्नज्योति र्बलो दैत्यो बला लक्ष्मी र्बला मही, अने. बलः काके, रु.

बलज. बलजं गोपुरक्षेत्रे ससस्यसङ्गरयोरपि। बलजा वरयोषायां यूथ्याम्, मे. बलजं गोपुरे क्षेत्रे सस्यसङ्गरयोरपि। बलजा वरयोषायां वसुमत्यामपि स्मृता, वि. बलजं गोपुरे सस्ये क्षेत्रसङ्गरयोरपि। सदाकारे बलजा तु पृथिव्यां वरयोषिति, हे. बलजे क्षेत्रपूर्द्वारे बलजा वल्गुदर्शना, अ.

बलदेव. बलदेवो बले वाते त्रायमाणौषधौ स्त्रियाम्, मे. बलदेवः स्मृतो वाते कालिन्दीभेदनेऽपि च। बलदेवामपि प्राहुः त्रायमाणौषधं बुधाः, वि. बलदेवस्तु कालिन्दीकर्षणे मातरिश्वनि। बलदेवा त्रायमाणा, हे.

बलभद्र. बलभद्रा त्रायमाणाकुमार्य्योः पुंसि सीरिणि, मे. बलभद्रो रौहिणेये त्रायमाणौषधावपि। बलभद्रा कुमार्यां स्यात्, वि. बलभद्रस्त्वनन्ते बलशालिनि। बलभद्रा कुमार्यां स्यात् त्रायमाणौषधावपि, हे.

बलाक. बलाका बकपंक्तौ स्याद् बलाका विसकण्ठिका। बलाका कामुकी प्रोक्ता बलाकश्च बको मतः, वि.

बलाहक. बलाहको गिरौ मेघे दैत्यनागविशेषयोः, मे, वि. बलाहकोऽम्बुदे गिरौ। दैत्ये नागे, हे. गिरिमेघौ बलाहकौ, त्रि.

बलि. बलि र्दैत्यप्रभेदे च करचामरदण्डयोः। उपहारे पुमान् स्त्री तु जरया श्लथचर्मणि। गृहदारुप्रभेदे च जठरावयवेऽपि च, मे. बलिश्चामरदण्डे च जरया श्लथचर्मणि। उदरावयवे दैत्ये करपूजोपहारयोः। गृहदारुविशेषे च गन्धकेऽपि क्वचिन् मतः, वि. बलि र्दैत्योपहारयोः। करे चामरदण्डे च गृहदारूदरांशयोः। त्वक्सङ्कोचे गन्धके च, हे. बलिश्चामरदण्डेऽपि, हा. करोपहारयोः पुंसि बलिः प्राण्यङ्गजे स्त्रियाम्, अ. बलिर्जराश्लथत्वे च गृहदार्वसुरौ बली, त्रि. बलिः स्त्री मध्यभागोर्म्मि र्बलिश्चर्म

जराकृति। बलिः पूजोपहारः स्याद् बलि दानवसत्तमः, अने. बलिः करे, ह.

बल्य. बल्यं प्रधाने धातौ स्यात् क्लीवं बलकरे त्रिषु, मे. बल्यं प्रधाने धातौ स्यात् क्लीवं बलकरेऽपि च, वि. बल्यं रेतोबलकृतोः, हे.

बक्ष. बक्ष सत्रात् त्रयादिसंख्यासु विपुलेऽप्यभिधेयवत्, मे. बक्ष सत्राद् विपुले त्रयादिसंख्यासु त्वभिधेयवत्, वि. बक्ष भूयसि। त्रयादिकासु च संख्यासु, हे. बक्ष विपुलसंख्ययोः, त्रि.

बक्षक. बक्षकः कर्कटेऽर्के च दात्यूहे जलखादके, वि. बक्षको जलखादके। दात्यूहे कर्कटेऽर्के च, हे. v. बाक्षक.

बक्षफल. भवेद् बक्षफलो नीपे नाऽमलक्यान्तु योषिति, मे. भवेद् बक्षफलाभिख्या मलपूनीपदृक्षयोः, वि. बक्षफलः पुनः। नीपे बक्षफलो फल्गौ, हे.

बक्षरूप. बक्षरूपः शिवे विष्णौ धूनके सरटे स्मरे, मे, वि. बक्षरूपः स्मरे विष्णौ सरटे धूनके शिवे, हे.

बक्षल. बक्षला नीलिकायां सत्रादेलायां गवि योषिति। कृत्तिकासु स्त्रियां भूम्नि विहायसि नपुंसकम्। पुंस्यग्नौ कृष्णपक्षे च वाच्यवत् प्राज्यकृष्णयोः, मे. बक्षलः कृष्णपक्षेऽग्नौ शितौ च बक्षला गवि। एलायां नीलिकायाञ्च बक्षलाः कृत्तिकासु च। बक्षलं प्राज्यनभसोः, वि. बक्षलं भूरिवियतो बक्षलः पावके शितौ। कृष्णपक्षे बक्षला तु सुरभ्यां नीलिकैलयोः। बक्षलास्तु कृत्तिकासु, हे. बक्षलाः कृत्तिका गावो बक्षलोऽग्नौ शितौ त्रिषु, अ. बक्षलः कृष्णपक्षेऽपि, त्रि. बक्षलाः कृत्तिका ज्ञेया गावश्च बक्षला मताः, अने.

बा. उपमायां विकल्पे बा, अ. v. वा.

बाणिजक. अथ बाणिजकः वाड़वाग्नौ बणिजयपि, मे. बाणिजको वड़वाग्नौ बणिजयपि, वि.

बाध. बाधा दुःखे निषेधे च, मे. बाधा दुःखनिषेधयोः, वि, हे, ह. निषेधदुःखयो र्बाधः, त्रि.

बान्धव. बान्धवो बन्धुसुहृदोः, मे, वि. बान्धवो बन्धुमित्रयोः, हे.

बार्दल. बार्दलं दुर्दिने मेलानन्दायां बार्दलः स्मृतः मे. बार्दलं दुर्दिने मेलानन्दायामपि वार्दलः, वि. बार्दलं दुर्दिने मसत्राम्, हे. मेलानन्देऽपि बार्दलम्, हा.

बार्वटीर. बार्वटीरो रङ्ग आम्रास्थ्यङ्कुरे गणिकासुते, मे. बार्वटीरस्त्रपावाम्रास्थ्यङ्कुरे गणिकासुते, वि. बार्वटीरस्त्रपुन्याम्रास्थ्यङ्कुरे गणिकासुते, हे.

बाल. बालो ना कुन्तलेऽश्वस्य करिणश्चापि बालधौ। नालिकेरे हरिद्रायां मल्लिकाभिद्यपि स्त्रियाम्। वाच्यलिङ्गोऽर्भके मूर्खे क्लीवेरे पुंनपुंसकम्। अलङ्कारान्तरे मेध्ये बालो बाला त्रुटिस्त्रियोः, मे. बालः कचे शिशौ मूर्खे क्लीवेरेऽश्वेभपुच्छयोः। अलङ्कारान्तरे मेध्ये बालो बाला त्रुटिस्त्रियोः, वि. बालोऽस्त्रेऽश्वेभपुच्छयोः। शिशौ क्लीवेरकचयो र्बाला तु त्रुटियोषितोः। बालो भूषान्तरे मेध्ये, हे. मूर्खेऽर्भकेऽपि बालः स्यात्, अ. बालो क्लीवेरकेशयोः, त्रि. बालः केशो जलं बालं बालं काशतृणं स्मृतम्। बालो मूर्खः शिशु र्बालो बालो वेग उदाहृतः, अने.

बालक. बालकस्तु शिशावश्वे बालधौ हयहस्तिनोः। अङ्गुलीयकक्लीवेरवलये पुंसि बालिका। बालायां बालुकापत्रकाहलाकर्णभूषणे, मे. बालकोऽश्वे शिशौ केशे वाजिवारणबालधौ। अङ्गुलीयकक्लीवेरपारिहार्येषु बालकम्। वालिका वालुकावालापिञ्जोलाकर्णभूषणे, वि. बालिका कर्णभूषणे। पिञ्जोलायां वालुकायां बालायां बालकः पुनः। शिशौ मूर्खेऽश्वगजयो र्बालधौ, हे. पिञ्जोला सिकता कर्णभूषा कन्या च वालिका, त्रि. बालकः खेचरो व्याघ्रो बालकः पृथुकः स्मृतः। वालकं गन्धद्रव्यञ्च जटाजूटश्च बालकम्, अने.

बालिश. बालिशस्तु शिशौ मूर्खे, मे. बालिशः शावके मूर्खे, वि. बालिशस्तु शिशौ मूर्खे, हे. शिशावश्वे च बालिशः, अ. बालेऽपि बालिशः स्यात्, ह.

बालेय. बालयो गर्द्दभे पुंसि मृदौ बलिहिते त्रिषु, मे. बालेयस्तु गर्द्दभे। बल्यर्थे कोमलाङ्गारवल्लर्याम्, हे. बालेयोऽङ्गारवल्लर्यां खरे बलिहिते त्रिषु, वि. बालेयौ मृदुगर्द्दभौ, त्रि.

बाह्लक. बाह्लकः कर्कटे चार्के दात्यूहे जलखातके, मे. v. बह्लक.

बाह्लज. बाह्लजः चत्रिये कीरे स्वयंजाततिलेऽपि च, मे, वि. बाह्लजस्तु स्वयंजाततिले चत्रियकीरयोः, हे.

बीभत्स. बीभत्सो नाऽर्ज्जुने क्रूरघृणात्मविकृतौ त्रिषु, मे. बीभत्सो विकृते क्रूरेऽप्यर्ज्जुने च घृणात्मनि, वि. बीभत्सो विकृते क्रूरे रसे पार्थे घृणात्मनि, हे. बीभत्सो हिंस्रोऽपि, अ. रसे क्रूरे च विकृतौ बीभत्सस्त्रिषु नाऽर्ज्जुने, त्रि.

बुक्कस. बुक्कसी नीलिकाकाल्यो र्बुक्कसः श्वपचेऽधमे, हे. v. पुक्कस.

बुद्ध. बुद्धो जिने लब्धवर्णे पुंसि स्याद् बुधितेऽन्यवत्, मे. बुद्धो जिने च धीरे च सौम्ये च बुधितेऽपि च, वि. बुद्धः पण्डिते बुधिते जिने, हे. बुद्धो ज्ञाते जिने बुधे, त्रि.

बुध. बुधः सौम्ये च पण्डिते, मे. बुधः सौम्ये कवौ, हे. बुधः कवौ रौहिणेये, वि. बुधवृद्धौ पण्डितेऽपि, अ. रौहिणेयकवौ बुधः, त्रि.

बुधान. बुधानस्तु गुरौ विज्ञे, मे. बुधानः पण्डिते गुरौ, वि.

बुध्न. बुध्नो ना मूलरुद्रयोः, मे. बुध्नः शिफायां रुद्रे च, वि. बुध्नस्तुण्डिगिरीशयोः, ह. v. ब्रध्न.

बृ(वृ)हती. बृहती वसनान्तरे। छन्दोभित्क्षुद्रवार्त्ताकीवारिधानीषु वाचि च। कण्टकारीमहत्योश्च, मे. बृहती क्षुद्रवार्त्ताक्यां कण्टकार्यां च वाचि च। वारिधान्यां महत्याञ्च छन्दोवसनभेदयोः, वि. वृहती क्षुद्रवार्त्ताक्यां छन्दोवसनभेदयोः। महत्यां वाचि वाधान्याम्, हे. वृहती क्षुद्रवार्त्ताकीच्छन्दोभेदे महत्यपि, अ.

बोधन. बोधनं गन्धदीपने। बोधनी बोधिपिप्पल्योः, मे. बोधनी बोधिपिप्पल्यो र्बोधनं गन्धदीपने, वि.

बोधि. बोधिः पुंसि समाधेश्च भेदे पिप्पलपादपे, मे. बोधिः समाधिभेदे स्यात् बोधिः पिप्पलपादपे, वि. बोधि र्बौद्धसमाधौ चार्हद्धर्माप्तौ च पिप्पले, हे.

ब्रध्न. ब्रध्नो गिरिद्रुममूलयोः, हे. V. बुध्न.

ब्रह्मन्. ब्रह्म तत्त्वतपोवेदे न द्वयोः पुंसि वेधसि। ऋत्विग्योगभिदो विप्रे, मे. ब्रह्मा विरिञ्चिद्विजयो ऋत्विक्चन्द्रार्कयोगयोः। ब्रह्म प्रोक्तं तपोऽध्यात्मवेदज्ञानेषु सूरिभिः, वि. ब्रह्म तु तपसि ज्ञाने वेदेऽध्यात्मे द्विजे विधौ। ऋत्विग्योगभिदोश्च, हे. वेदस्तत्त्वं तपो ब्रह्म ब्रह्मा विप्रः प्रजापतिः, अ. वेदाधयात्मब्राह्मणहिरण्यगर्भेषु कथ्यते ब्रह्म, ह.

ब्रह्मण्य. ब्रह्मण्यो ब्रह्मसाधौ स्यात् ब्रह्मदारुशनैश्चरे, मे. ब्रह्मण्यो ब्रह्मणो हिते। शनैश्चरे, हे. ब्रह्मण्यो ब्रह्मसाधौ स्यात् ब्रह्मण्यश्च शनैश्चरे, वि.

ब्रह्मपुत्र. ब्रह्मपुत्रः क्षेत्रभेदे नदभेदे च पुंस्ययम्, मे.

ब्रह्मबन्धु. ब्रह्मबन्धुरधिक्षिप्ते निर्देशे ब्राह्मणस्य ना, मे. ब्रह्मबन्धुरधिक्षेपे निर्देशे च द्विजन्मनाम्, वि. ब्रह्मबन्धु र्निन्द्यविप्रे बान्धवे ब्राह्मणस्य च, हे. ब्रह्मबन्धुरधिक्षेपे निर्देशे, अ.

ब्राह्मण. ब्राह्मणं ब्रह्मसङ्घाते वेदभागे नपुंसकम्। भूमिदेवे तु पुंलिङ्गः फञ्जिकापृक्कयोः स्त्रियाम्, मे. ब्राह्मणी फञ्जिकास्पृक्काद्विजपत्नीषु विश्रुता। विप्रे तु ब्राह्मणो वेदे ब्राह्मणं विप्रसंहतौ, वि. ब्राह्मणं विप्रसंहतौ। वेदे च ब्राह्मणो विप्रे, हे. मन्त्राख्यवेदे विप्रौघे क्लीबं ना ब्राह्मणो द्विजे, त्रि.

ब्राह्मण्य. ब्राह्मण्यं ब्राह्मणत्वे च समूहे च द्विजन्मनाम्, मे. ब्राह्मण्यं ब्राह्मणत्वे स्यात् समूहे च द्विजन्मनाम्, वि. ब्राह्मण्यं ब्रह्मसङ्घेऽपि, त्रि.

ब्राह्मी. ब्राह्मी तु फञ्जिकायां स्याच्छाकमत्स्यप्रभेदयोः। ब्राह्मी

तु भारतीसोमवल्लरीब्रह्मशक्तिषु, मे. ब्राह्मी तु भारतीसोमवल्लरीब्रह्मशक्तिषु। फञ्जिकापङ्कगण्डिकाशाकभेदेषु च स्मृता, वि. ब्राह्मी तु भारती। शाक-भेदः पङ्कगण्डी हञ्जिका सोमवल्लरी। ब्रह्मशक्तिः, हे.

भ. भं नक्षत्रे गभस्तौ स्त्री पुंसि स्याद् भ्रगुनन्दने, मे. भा स्यान् मयूखे शुक्रे भं नक्षत्रं च प्रकीर्त्तितम्, वि. भः शुक्रे भमुडौ भांऽशौ, हे. भस्त्वे भ्रगुजे पुमान्, त्रि. नक्षत्रे भं बुधाः प्राहु र्भवने भः प्रकीर्त्तितः। दीप्ति र्भा स्यात्, ए. विश्वमूर्त्ति र्द्विरण्डेशो निद्रा नाभिगतोऽपि च। भ्रुकुटी च भरद्वाजो भकारश्च जयापहः, मा.

भक्त. भक्तमन्ने तत्परे च, हे.

भक्ति. भक्ति र्विभागे सेवायां स्त्रियाम्, मे, वि. भक्तिः सेवागौण-हत्त्योर्भङ्ग्यां श्रद्धाविभागयोः, हे. सेवाविभागयो र्भक्तिः, त्रि.

भग. भगं श्रीयोनिवीर्येच्छाज्ञानवैराग्यकीर्त्तिषु। माहात्म्यैश्वर्य-यत्नेषु धर्मे मोक्षे च ना रवौ, मे. भगोऽर्कज्ञानमाहात्म्ययशोवैराग्यमुक्तिषु। रूपवीर्यप्रयत्नेच्छाश्रीधर्मैश्वर्ययोनिषु, हे. भगमैश्वर्यमाहात्म्यज्ञानवैराग्ययो-निषु। यशोवीर्यप्रयत्नेच्छाश्रीधर्मरविमुक्तिषु, वि. भगं श्रीकाममाहात्म्यवीर्य-यत्नार्ककीर्तिषु, अ. भगं वैराग्ययोनीच्छाज्ञानैश्वर्येषु, त्रि. श्रियां यशसि सौभाग्ये योनौ कान्तौ मह्म्नि च। सूर्ये संज्ञाविशेषे च शशाङ्के च भगश्रुतिः, अने.

भगवत्. भगवान् ना जिने गौर्यां स्त्रियां पूज्ये तु वाच्यवत्, मे. भगवान् बुद्धपूज्ययोः, वि. जिने पूज्ये च भगवान्, त्रि.

भङ्ग. भङ्गो जयविपर्यये। भेदरोगतरङ्गेषु भङ्गा शस्यान्तरे स्त्रियाम्, मे. भङ्गस्तरङ्गे भेदे च रुग्विशेषे पराजये। कौटिल्ये भयविच्छित्त्यो-र्भङ्गा शणे, हे. भङ्गस्तरङ्गे रुग्भेदे भेदे जयविपर्यये। भङ्गा शणाख्यसस्येऽपि, वि. तरङ्गभेदयो र्भङ्गः भङ्गा शस्ये शणाह्वये, त्रि. भङ्गः पलायनं वीचि र्भङ्गः शस्यश्च भञ्जनम्, अने.

भङ्गि. भङ्गिः पुन र्भक्तिवीचयोः, हे.

भङ्गुर. भङ्गुरौ वक्रनश्वरौ, हे.

भट. भटः स्यात् पुंसि वीरे च विशेषे पामरस्य च, मे. भटो वीरे
ेच्छभेदेऽपि च, हे. भटः पामरभेदे च वीरे च, वि.

भटि. प्रणमे भटिः, वि.

भट्टारक. भट्टारको नृपे नाट्यवाचा देवे तपोधने, मे. भट्टारकः
रे राज्ञि कथितश्च तपोधने, वि. भट्टारको राज्ञि मुनौ सुरे, हे. राज्ञि
ट्टारकः सुरे, त्रि.

भट्टिनी. भट्टिनी द्विजभार्यायां नाट्योक्तां राजयोषिति, मे, वि.
ट्टिनी तु ब्राह्मण्यां नृपयोषिति, हे.

भण्डन. भण्डनं कवचे युद्धे खलीकारेऽपि न द्वयोः, मे. भण्डनं
वचे युद्धे खलीकारे च वर्त्तते, वि. भण्डनं कवचे युधि। खलीकारे, हे.

भद्र. भद्रः शिवे खञ्जरीटे वृषे मेरुकदम्बके। करिजातिविशेषे
ा क्लीवं मङ्गलमुस्तयोः। काञ्चने च स्त्रियां रास्नाकृष्णाव्योमनदीषु च।
तविभेदे प्रसारिण्यां कट्फलानन्तयोरपि॥ त्रिषु श्रेष्ठे च साधौ च न पुंसि
रणान्तरे, मे. भद्रं स्यान्मङ्गले हेम्नि मुस्तके करणान्तरे। भद्रो रुद्रे वृषे
ामचरे मेरुकदम्बके॥ हस्तिजात्यन्तरे भद्रो वाच्यवत् श्रेष्ठसाधुनोः।
द्रा मन्दाकिनीरास्नाकृष्णाऽनन्तासु कट्फले, वि. भद्रन्तु मङ्गले। मुस्तक-
ेष्ठयोः साधौ काञ्चने करणान्तरे। भद्रो रामचरे हस्तिजातौ मेरुकदम्बके।
वि शम्भौ भद्रा विष्टौ नभःसरिति कट्फले। कृष्णानन्तारास्नासु च, हे.

भद्रकाली. भद्रकाली तु गन्धोल्यां कात्यायन्यामपि स्त्रियाम्, मे.
द्रकाली तु गन्धोल्यामुमायामोषधीभिदि, वि. भद्रकाल्यौषधीभिदि।
न्धोल्यां हरपत्न्यां च, हे.

भन्द. भन्दं कल्याणशर्मणोः, मे, वि. भन्दं कल्याणे सौख्ये च, हे.

भय. भयं प्रतिभये घोरे प्रसूने कुब्जकस्य च, मे, वि. भयं भीतौ
नयङ्करे। कुब्जकपुष्पे, हे. भयं भीकुब्जपुष्पयोः, त्रि.

भयानक. भयानकः स्मृतो व्याघ्रे रसे राहौ भयङ्करे, मे. भयानकः

स्मृतो व्याघ्रे सैंहिकेयेऽपि भीषणे, वि. भयानकस्तु भीषणे। व्याघ्रे राहौ रसे, हे.

भर. भरोऽतिशयभारयोः, मे, वि, हे, त्रि.

भरण. भरणी घोषके ऋक्षे भरणं वेतने भृतौ, मे. भरणी घोषके ऋक्षे भरणं वेतने भृतौ, वि.

भरत. भरतो नाट्यशास्त्रमुनौ नटे। रामानुजे च दौष्मन्तौ, मे. भरतो वाद्यभेदेऽपि दौष्मन्तौ शबरे नटे। रामानुजे च भरतस्तन्तुवायेऽपि च क्वचित्, वि. भरतः शबरे नटे। क्षेत्रे रामानुजे शास्त्रे दौष्मन्ताऋषभात्मजे। तन्तुवाये, हे. रामानुजे नाट्यशास्त्रे दौष्मन्तौ भरतो नटे, त्रि.

भरद्वाज. भरद्वाजो गुरोः पुत्रे व्याघ्राटाख्यविहङ्गमे, मे, वि. भरद्वाजो गुरोः पुत्रे व्याघ्राटाख्ये च पक्षिणि, त्रि. भरद्वाजः पक्षिभेदे बृहस्पतिसुतेऽपि च, हे.

भरु. भरुः स्वर्णे हरे पुंसि, मे. भरु भर्त्तरि काञ्चने, वि. भरु भर्तृकनकयोः, हे.

भर्तृ. भर्त्ता स्वामिनि पुंसि स्यात् त्रिषु धातरि पोष्टरि, मे. भर्त्ता पोष्टरि धारके, हे. भर्ता स्वामिनि धारके, वि. भर्त्ता धातरि पोष्टरि, अ.

भर्म्मन्. भर्म्म स्यात् काञ्चने भृतौ, मे. भर्म्म स्वर्णे भृतौ भानौ, वि. भर्म्म भारे भृतौ हेम्नि, हे. भृतिकाञ्चनयो भर्म्म, त्रि.

भल्ल. भल्लः स्यात् पुंसि भल्लूके शस्त्रभेदेऽपि न द्वयोः। भल्लातक्यां स्त्रियां भल्ली, मे. भल्लो भल्ली च बाणे स्याद् भल्लो भल्लूक ष्यते। भल्लातक्यां तु भल्ली स्यात्, वि. भल्लो भल्लूकबाणयोः। भल्ली भल्लातकः, हे.

भव. भवः क्षेमेशसंसारे सत्तायां प्राप्तिजन्मनोः, मे. भवः संसारसंप्राप्तिश्रेयःशङ्करजन्मसु, वि. भवः सत्ताप्तिजन्मसु। रुद्रे श्रेयसि संसारे, हे. जन्महरौ भवौ, अ. सत्तासंसारयो भवः, हा. भवः संसारे, ह.

भवत्. भवद् युष्मत्सतोस्त्रिषु। स्त्री वाणभेदे, मे. भवती वाणभेदे शादन्यवत् त्वत्सदर्थयोः, वि. भवान् युष्मद् सदर्थयोः, त्रि.

भवन. भवनं स्याद्गृहे भावे, मे. भवनं भाववेश्मनोः, वि. भवनं सदने भावे, हे. जन्माश्रयश्च भवनम्, त्रि.

भव्य. भव्यं शुभे च सत्ये च योग्ये भाविनि तु त्रिषु। कर्मरङ्ग-तरौ पुंसि स्त्रियां करिकणोमयोः॥ क्लीवमस्थनि, मे. भव्यं सत्ये शुभे चाथ भेद्यवद् योग्यभाविनोः। कर्मरङ्गतरौ भव्यो भव्या करिकणोमयोः, वि. भव्यन्तु फले योग्ये शुभेऽस्थनि। सत्ये भाविनि भव्यस्तु कर्मरङ्गतरौ स्तुति। भव्योमाकरिपिप्पल्योः, हे.

भषक. भषको दुर्जनः प्रोक्तो भषकः सरमासुतः, अने.

भसद्. भसत् स्त्री भास्वरे योनौ, मे. भसद् भास्वरमासयोः, हे. भसत् प्रभास्वरे मासे, वि.

भस्मक. भस्मकं रोगभेदे स्याद् विडङ्गकलधौतयोः, मे, वि.

भस्मतूल. भस्मतूलं ग्रामकूटे पांशुवर्षे हिमेऽपि च, मे, वि. भस्मतूलं पुन र्हिमे। ग्रामकूटे पांशुवर्षे, हे.

भाकूट. भाकूटः शैलभषयो र्भेदे स्यात्, मे. भाकूटः शैलमीनयोः, हे. भात् कूटः कथ्यते मीनभेदे शैलान्तरेऽपि च, वि.

भाग. भागो रूपार्धके भाग्यैकदेशयोः, मे, हे. भागो रूपार्धके प्रोक्तो भागधेयैकदेशयोः, वि. एकदेशांशयो र्भागः, त्रि.

भागधेय. भागधेयं मतं भाग्ये भागप्रत्याययोः पुमान्, मे. भागधेयं स्मृतं भाग्ये भागप्रत्याययोरपि, वि. भागधेयः पुनः करे। दायादे भाग-धेयं तु भाग्ये, हे.

भाग्य. भाग्यन्तु स्यात् शुभाशुभकर्मणोः, मे. भाग्यं शुभात्मक-विधौ स्यात् शुभाशुभकर्मणि, वि. भाग्यं कर्म शुभाशुभम्, हे, अ.

भाजन. भाजनं योग्यपात्रयोः, मे, वि. भाजनं पात्रयोग्ययोः, त्रि.

भाण्ड. भाण्डं पात्रे वणिङ्मूलधने भूषाश्वभूषयोः, मे. भाण्डं भूषणमात्रेऽपि भाण्डं मूलवणिग्धने। नदीपात्रे तुरङ्गानां भूषणे भाजने-ऽपि च, वि. भाण्डं मूलवणिग्वित्ते तुरङ्गाणां च मण्डने। नदीकूलद्वयो-

मध्ये भूषणे भाजनेऽपि च, हे. स्याद्भाण्डमश्वाभरणेऽमत्रे मूलवणिग्धने, अ. भाण्डं भूषणमात्रेऽपि, हा.

भानु. भानु र्ना किरणे सूर्ये, मे. भानुः किरणसूर्ययोः, वि. भानुरंशौ रवौ दिने, हे. भानू रश्मिदिवाकरौ, अ. भानु र्घृणिरहस्करः, अने.

भाम. भामः क्रोधे रवौ दीप्तौ, मे. भामः क्रोधे रुचौ रवौ, हे.

भार. भारः स्याद्वीवधे विष्णौ पलानां द्विसहस्रके, मे. भारस्तु वीवधे स्वर्णपलानामयुतद्वये, वि. भारो द्रव्यशतीद्वये। पलानां वीवधे चापि, हे.

भारत. भारतं ग्रन्थभेदे स्याद् वर्षभेदेऽथ भारती। वचने च सरस्वत्यां पक्षिवृत्तिप्रभेदयोः, मे. भारतं ग्रन्थभेदे स्याज्जम्बुद्वीपेऽपि भारतम्। भारती तु सरस्वत्यां पक्षिणीवृत्तिभेदयोः, वि. भारतन्तु शास्त्रे द्वीपांशभिद्यपि। भारती पक्षिणीवृत्तिभिदो वाचि, हे. पक्षिण्यां वाचि वृत्तौ च भारती भारतं पुनः। जम्बुद्वीपे व्यासकृतौ, त्रि.

भारद्वाज. भारद्वाजी वनकार्पास्यां ना द्रोणर्षिभेदयोः, मे. भारद्वाजः स्मृतो मुनौ। द्रोणे च वनकार्पास्यां भारद्वाजी च कथ्यते, वि. भारद्वाजो मुनौ चापि पिचुमन्दद्रुमेऽपि च, हे. बुधैः ख्यातो भारद्वाजो द्रोणाचार्ये मुनावपि, त्रि.

भार्गव. भार्गवो गजधन्विनोः। शुक्रे परशुरामे च भार्गवी पार्वतीश्रियोः। दूर्वायाम्, मे. भार्गवः परशुरामे स्याद् गजे शुक्रे सुधन्वनि। भार्गवी हैमवत्यां च कमलाऽसितदूर्वयोः, वि. भार्गवः परशुरामे सुधन्वनि मतङ्गजे। दैत्यगुरौ भार्गवी तु कृष्णदूर्वोमयोः स्त्रियाम्, हे. गजे धन्विनि शुक्रे च परशुरामे च भार्गवः। दूर्वा गौरी च भार्गव्यौ, त्रि.

भार्य्याटिक. भार्य्याटिकः पुमान् भार्य्यानिर्जिते हरिणान्तरे, मे. भार्य्याटिको भवेद् भार्य्यानिर्जिते हरिणान्तरे, वि. भार्य्याटिको मुनिभेदे भार्य्यया च विनिर्जिते, हे.

भार्य्यारु. भार्य्यारुः शैलभेदे स्यान् मृगभेदे च तत्र च। क्रीड़या

परभार्यायां पुत्रो येनोपपादितः, मे, वि. भार्याकरन्दस्त्रीपुत्रोत्पादके खग-ग्रैलयोः, हे.

भाल. भालं तेजोललाटयोः, मे. भालं ललाटमहसोः, वि. भालं स्याल्ललाटे महस्यपि, हे.

भालाङ्क. भालाङ्कः करपत्रे स्यात् शाकभेदे च रोहिते। महालक्षण-सम्पन्नपुरुषे कच्छपे हरे, मे, वि. भालाङ्कः कच्छपे हरे। महालक्षणसम्पूर्ण-पुरुषे करपत्रके। रोहिते शाकभेदे च, हे. भालाङ्को रोहिते दृष्टः करपत्रे च कच्छपे, हा.

भाव. भावः सत्तास्वभावाभिप्रायचेष्टात्मजन्मसु। क्रियालीलापदा-र्थेषु विभूतिबुधजन्तुषु॥ रत्यादौ, मे. भावः स्वभावेऽभिप्राये चेष्टासत्तात्म-योनिषु। क्रियालीलापदार्थेषु बुधजन्तुविभूतिषु, त्रि. भावोऽभिप्रायवस्तुनोः। स्वभावजन्मसत्तात्मक्रियालीलाविभूतिषु। चेष्टायोन्यो र्बुधे जन्तौ शृङ्गा-रादेश्च कारणे। शब्दप्रवृत्तिहेतौ च, हे. भावः सत्तास्वभावाभिप्राय-चेष्टात्मजन्मसु, अ. भावो गौरविते जन्तौ पदार्थेऽभिनयान्तरे, त्रि. आत्मा भावो मनो भावो भावः सत्ता भवोऽपि च। भावः पूजग्रात्मको लोकः पदार्थो भाव उच्यते, अने. चेष्टात्मजन्मसत्ताभिप्रायेष्वभिहितो भावः, ह.

भावना. भावना तु ननना ध्याने पर्यालोचेऽधिवासने, मे. भावना लेपने ध्याने, वि. भावना वासना ध्यानम्, हे.

भावाट. भावाटो भावुके साधुनिवेशे कामुके नटे, मे. भावाटो भावुके साधुनिवेशे कामुकेऽपि च, हे, वि.

भावित. भावितं वासिते प्राप्ते, मे, वि, हे.

भाषा. v. वाच्.

भास्. भाः प्रभावे मयूखे स्त्री, मे. भाः प्रभावे मयूखे च, वि, हे.

भास. भासः पुंसि प्रभायां स्याद् विशेषे विहगस्य च, मे. भासस्तु भासि गृध्रशकुन्तयोः, हे. ? भासः सुवर्णचूड़े स्यात् प्रभेदे किष्कु-पर्वणः, वि.

भासन्त. भासन्तः सुन्दराकारे त्रिषु ना भासपक्षिणि; मे. भासन्तो भे सूर्ये रम्यभासयोः, हे.

भास्कर. भास्करोऽग्नौ प्रभाकरे, मे. भास्करस्तपने वह्नौ प्रभाकरसमः स्मृतः, वि. भास्करो वह्निसूर्ययोः, हे.

भास्वत्. भास्वान् भास्करसूर्यत्रयोः, मे, वि. भास्वान् दीप्ते रवौ, हे. भास्वन्तौ सूर्यभास्वरौ, त्रि.

भिक्षा. भिक्षा भृतौ याच्ञासेवाभिक्षितवस्तुषु, मे. भिक्षा भृतौ च याच्ञायां सेवाभिक्षितवस्तुनोः, वि. भिक्षासेवाप्रार्थनयो भृतौ भिक्षितवस्तुनि, हे. भिक्षा सेवाऽर्थना भृतिः, श्र.

भित्ति. भित्तिः कुड्यप्रदेशयोः, मे. भित्तिः कुड्ये प्रभेदे च संविभागावकाशयोः, वि. भित्तिः कुड्ये प्रदेशे च, हे. कुड्यभेदनयो र्भित्तिः, त्रि.

भिन्न. भिन्नः स्यात् त्रिषु दारिते। सङ्गतेऽन्यत्र फुल्ले च, मे. भिन्नमन्यार्थवचने सङ्गते दारिते स्फुटे, वि. भिन्नोऽन्यः सङ्गतः फुल्लो दीर्णः, हे. भिन्नं दीर्णे विशेषिते, त्रि.

भीत. भीतं भयेऽथ भीयुते त्रिषु, मे. भीतं भये भययुते वाचत्रवत् परिकीर्त्तितम्, वि.

भीति. भीति र्भये स्त्रियाम्, मे. भीतिः साध्वसकम्पयोः. वि.

भीम. भीमोऽम्लवेतसे घोरे शम्भौ मध्यमपाण्डवे, मे. भीमोऽम्लवेतसे शम्भौ घोरे चापि वृकोदरे, वि. भीमो वृकोदरे घोरे शङ्करेऽप्यम्लवेतसे, हे. भीमः शम्भौ च पाण्डवे, त्रि.

भीरु. भीरुस्तु त्रिलिङ्गः स्याद् वरयोषिति योषिति, मे. भीरुर्योषिति कातरे, हे.

भीषण. भीषणो रसे सल्लकद्रां ना गाढ़े दारुणे त्रिषु, मे. भीषणो दारुणे रुद्रे भीषणं सल्लकीरसे, वि. भीषणं शल्लकीरसे। भीषणो दारुणे गाढ़े, हे.

भीष्म. भीष्मो गाङ्गेयभीमयोः, मे. भीष्मस्तु भीषणे रुद्रे गाङ्गेये

च निशाचरे, वि. भीष्मो रुद्रे च गाङ्गेये रावणे च भयङ्करे, हे. गाङ्गेय-भीषणौ भीष्मौ, त्रि.

भुज (जा). भुजा। द्वयो र्बाहौ करे, मे. भुजो बाहौ करे, हे. भुजः पाणौ च बाहौ च, वि.

भुजङ्ग. भुजङ्गोऽहौ च षिङ्गे च, मे. भुजङ्गः षिङ्गसर्पयोः, वि. भुजङ्गः सर्पषिङ्गयोः, हे. भुजङ्गो भुजगे षिङ्गे, त्रि.

भुजिष्य. भुजिष्यस्तु स्वतन्त्रे स्याद् हस्तसूत्रकदासयोः। स्त्रियां दासीगणिकयोः, मे. भुजिष्यः स्यात् सहाये हस्तसूत्रके। स्वतन्त्रे च भुजिष्या तु दासीगणिकयो र्मता, वि. भुजिष्यः स्यादनधीने किङ्करे हस्तसूत्रके। भुजिष्या गणिकादास्योः, हे. अनधीने सहाये च भुजिष्यो हस्तसूत्रयोः, त्रि.

भुण्ड. भुण्डाविर्वारुकुष्माण्डौ, हा.

भुवन. भुवनं पिष्टपेऽपि स्यात् सलिले गगने जले, मे. भुवनं विष्टपे मर्त्यां सलिलेऽपि वियत्यपि, वि. भुवनं पिष्टपे तोये, त्रि. भुवनं लोकतोययोः, अने. भुवनं लोकखाम्बुषु, हे.

भुवन्यु. भुवन्युस्तु पुमान् भानौ ज्वलने शशलाञ्छने, मे. भुवन्यु-र्ज्वलने भानौ भुवन्युः शशलाञ्छने, वि.

भू. भूः स्थानमात्रे कथिता धरण्यामपि योषिति, मे. भूस्तु भूमि-रिव क्षितौ। स्थाने च, हे. भूः पृथिव्यां स्थानमात्रे, वि. भू र्भूमौ स्थानमात्रे च, त्रि.

भूक. भूकं छिद्रे च काले च, मे. भूकः काले छिद्रे, हे. भूक-श्छिद्रे च काले च, वि.

भूकुटिन्. भूकुटी सूकरः ख्यातो भूकुटी च कृषीवलः, अने.

भूकेश. भूकेशः शैवले वटे। भूकेशी वल्वजेऽपि स्यात्, मे. भूकेशी वल्वजेषु स्यात् भूकेशः शैवले वटे, वि. भूकेशः शैवले वटे, हे.

भूजम्बू. भूजम्बूरपि गोधूमे विकङ्कतफलेऽपि च, मे, वि. भूज-म्बूस्तु विकङ्कते। गोधूमाह्वयधान्ये च, हे.

भूत. भूतं क्ष्मादौ पिशाचादौ जन्तौ क्लीवं त्रिषूचिते। प्राप्ते वित्ते समे सत्ये देवयोन्यन्तरे तु ना, मे. भूतं क्ष्मादौ पिशाचादौ न्यायेत्र सत्योपमानयोः। भूतो देवलके प्राप्तवृत्तयोरभिधेयवत्, वि. भूतं सत्योपमानयोः। प्राप्तेऽतीते पिशाचादौ पृथ्व्यादौ जन्तुयुक्तयोः, हे. युक्ते क्ष्मादावृते भूतं प्राण्यतीते समे त्रिषु, अ. अपत्ये च पृथिव्यादौ कालेऽतीते च राक्षसे। प्राप्ते प्राणिनि कौनाशे भूतशब्दो निगद्यते, अने. चतुर्विधेषु जीवेषु पृथिव्यादिषु पञ्चसु। अतीते देवयोनौ च भूतशब्दं प्रचक्षते, ह.

भूतवृक्ष. भूतवृक्षस्तु शाखोटद्रुमे श्योनाकपादपे, मे. भूतवृक्षस्तु शाखोटे तथा श्योनाकपादपे, वि. भूतवृक्षस्तु शाखोटे श्योनाककलिवृक्षयोः, हे.

भूतात्मन्. भूतात्मा पुंसि निर्दिष्टो देहे च परमेष्ठिनि, मे. भूतात्मा पुद्गले विधौ, वि. भूतात्मा द्रुहिणे देहे, हे. भूतात्मानौ धातृदेहौ, अ.

भूति. भूतिर्भस्मनि सम्पत्तिहस्तिम्शृङ्गारयोः स्त्रियाम्, मे. भूतिर्मातङ्गशृङ्गारे जातौ भस्मनि सम्पदि, वि. भूतिस्तु भस्मनि। मांसपाकविशेषे च सम्पदुत्पातयोरपि, हे. भूतिर्भस्मनि सम्पदि, अ. भूतिर्विभवे, ह.

भू(ति)तीक. भूतीकमपि भूनिम्बे दीप्यकर्पूरकत्तृणे, मे, त्रि. भूतीकं ट्फलौषधे। यवान्यां घनसारे च भूनिम्बे भूस्तृणेऽपि च, हे. सराङ्कूतेकन्तु भूनिम्बे कत्तृणे भूस्तृणेऽपि च, अ.

भूभृत्. भूभृन्नाऽद्रौ महीपते, मे. भूभृन्नरेन्द्रे शैले च, वि. भूभृन्महीधरे पृथ्वीपतौ, हे.

भूमि. भूमिर्वसुन्धरायां स्यात् स्थानमात्रेऽपि च स्त्रियाम्, मे. भूमिः क्षितौ स्थानमात्रे, वि, हे. भूमिः स्थानमात्रेऽपि, त्रि. V. भू.

भूमिका. भूमिका रचनायां स्याद् वेशान्तरपरिग्रहे, मे. भूमिका रचनायां स्यात् मूर्त्यन्तरपरिग्रहे, वि. भूमिका तु रचनायां रूपान्तरपरिग्रहे, हे. भूमिका रचनायां च मूर्त्यन्तरपरिग्रहे, त्रि.

भूमिज. भूमिजो नरकेऽङ्गारे सीतादेव्यां तु भूमिजा, मे. भूमिजो नरकेऽङ्गारे सीतायामपि भूमिजा, वि. भूमिजौ नरकाङ्गारौ भूमिजा जनकात्मजा, हे.

भूमिस्पृश्. भूमिस्पृक् पुंसि मानववैश्ययोः, मे. भूमिस्पृग् वैश्यनरयोः, वि.

भूयस्. भूयांस्त्रिषु बहुतरे पुनरर्थे तदव्ययम्, मे. भूयः पुनः पुनः स्यात् प्रभूतार्थे त्वनव्ययम्, वि. भूयोऽधिकारे च पुनः पुनः, मे.

भूरि. भूरि नौ वासुदेवे च हरे च परमेष्ठिनि। नपुंसकं सुवर्णे च प्राज्ये स्यादाद्यत्रिलिङ्गकः, मे. भूरिर्ब्रह्माच्युतेशेषु भूरि प्राज्य-सुवर्णयोः, वि. प्रचुरं भूरि विज्ञेयं भूरि काञ्चनमेव च, अने. भूरिः स्वर्णे प्रचुरे च, हे. स्वर्णेऽपि भूरिचन्द्रौ द्वौ, अ.

भूस्पृश्. भूस्पृग् वैश्ये मानवे च, हे.

भृगु. भृगुः पुमान्। मुनौ हरेऽतटे शुक्रे, मे. अथ भृगुः सानौ जमदग्निप्रपातयोः। शुक्रे रुद्रे च, हे. भृगुः शुक्रे प्रपाते च जमदग्नौ पिनाकिनि, वि. जमदग्न्यतटौ भृगू, त्रि.

भृङ्ग. भृङ्गो धूम्याटषिङ्गयोः। मधुव्रते भृङ्गराजे पुंसि भृङ्गं गुडत्वचि, मे. भृङ्गं त्वक्पत्रं भृङ्गास्तु पिङ्गधूम्याटमार्कवाः। षट्पदः हे. भृङ्गो धूम्याटषिङ्गयोः। मधुव्रतेऽपि भृङ्गन्तु केशराजगुडत्वचोः, त्रि. भृङ्गो धूम्याटकेऽपि च, त्रि.

भृङ्गराज. अथ भृङ्गराज उक्तः पक्षिविशेषे च मार्कवे भ्रमरे, मे. भृङ्गराजस्तु मधुपे मार्कवे विहगान्तरे, वि. भृङ्गराजो मधुकरे मार्कवे विह-गान्तरे, हे. भृङ्गराजः खगौषध्योः, त्रि.

भृङ्गार. भृङ्गारः कनकालुके। भृङ्गारी झिल्लिकायां स्यात्, वि. भृङ्गारी स्याज् झिल्लिकायां भृङ्गारः कनकालुका, हे. भृङ्गारी झिल्लिकायां स्यात् कनकालौ पुनः पुमान्, मे.

भृति. भृतिः स्त्री स्यान्मूलेऽपि भरणेऽपि च, मे. भृति भरण-मूल्ययोः, वि, त्रि. भृति मूल्यभरणयोः, हे.

भृत्य. भृत्यो दासे भृतौ भृत्या, वि, मे.

भृशम्. भृशं प्रकर्षेऽत्यर्थे च, हे. भृशं प्रकर्षे चात्यर्थे, वि.

भृष्टि. भृष्टिः स्याद् भर्जने शून्यवाटिकायां च योषिति, मे. भृष्टिस्तु भर्जने। शून्यवाट्याम्, हे. भृष्टिः स्याद् भर्जने शून्यवाटिकायां च भाषिता, वि.

भेक. भेको मण्डूकमेघयोः, मे, वि. भेको मेघमण्डूकभीरुषु, हे.

भेद. भेदो द्वैधे विशेषे स्याद् उपजापे विदारणे, मे, वि. भेदो विदारणे भेदे उपजापविशेषयोः, हे.

भेरुण्ड. भेरुण्डा देवताभेदपक्षिणयन्तरयोः स्त्रियाम्। भयानके वाच्यवत्, मे. भेरुण्डो भीमदर्शने। भेरुण्डा देवताभेदे पक्षिणीभिदि चेष्यते, वि. भेरुण्डौ भीषणखगौ भेरुण्डा देवताभिदि, हे.

भेल. भेलः प्लवे मुनौ पुंसि भीरावज्ञे च वाच्यवत्, मे. भेलः प्लवे भीरुके च निर्बुद्धिमुनिभेदयोः, वि. भेलः प्लवे मुनिभेदे भीरौ बुद्धिविवर्जिते, हे. ऋषिभेदे प्लवे पुंसि भेलं भीरुहृदि त्रिषु, त्रि.

भैरव. भैरवः पुंसि शङ्करे। भीषणे त्रिषु, मे. भैरवं भीषणे भर्गे भैरवः समुदाहृतः, वि. भैरवो भीषणे रुद्रे रागभेदे, हे.

भोग. भोगः सुखे धने चाहेः शरीरफणयोरपि। पालने व्यवहारे च योषिदादिभृतावपि, मे. भोगस्तु राजत्र वेश्याभृतौ सुखे। धनेऽहिकायफणयोः पालनाऽभ्यवहारयोः, हे. भोगः सुखे धने चाहेः शरीरफणयो मतः। पालनेऽभ्यवहारे च निर्वेशे पण्ययोषिताम्, वि. भोगः सुखे स्त्र्यादिभृताव्हेश्च फणकाययोः, श्र. पालनेऽभ्यवहारे च निर्वेशे पण्ययोषिताम्। भोगः सुखे धने चाहेः शरीरफणयोरपि, त्रि.

भोगवत्. अथ भोगवती नागपुरीनद्योरहौ पुमान्, मे. भोगवती भुजङ्गानां नगरीसरितोरपि, वि. भोगवती तु सर्पाणां नगरेऽपि सरित्यपि, हे. नदीनगर्यौ नागानां भोगवती, श्र. भोगवान् नाऽऽढ्यनागयोः, वि.

भोगिन्. भोगी भुजङ्गमेऽपि स्याद् ग्रामपाले नृपे पुमान्। विहाय

महिषीमन्यराजयोषिति भोगिनी, मे. भोगी भुजङ्गमे राज्ञि ग्रामण्यां नापितेऽपि च। विहाय महिषीं चान्यराजयोषिति भोगिनी, वि. भोगी भुजङ्गमे। वैयावृत्त्यकरे राज्ञि ग्रामण्यां नापितेऽपि च, हे.

भोस्. भोस्तु सम्बोधनविषादयोः, मे.

भौम. भौमः कुजे च नरके पुंसि भूमिभवे त्रिषु, मे. भौमो मङ्गल-दैत्ययोः, हे. नरके मङ्गले भौमः, त्रि.

भ्रम. भ्रमोऽम्बुनिर्गमे भ्रान्तौ कुन्दभ्रमणयोरपि, मे. भ्रमोऽम्बु-निर्गमे भ्रान्तौ कुन्दाख्ये शिल्पयन्त्रके, वि. भ्रमस्तु स्यात् भ्रमणे वारि-निर्गमे। भ्रान्तौ कुन्दाख्ययन्त्रे च, हे. कुन्दाम्बुनिर्गमभ्रान्तिषु भ्रमः, त्रि.

भ्रमणी. भ्रमणी कारुण्डिकायां क्रीड़ायामप्यधीश्वितुः, मे, वि. भ्रमणी स्यादधीश्वितुः। क्रीड़ादौ कारुण्डिकायाम्, हे.

भ्रमर. भ्रमरः कामुके भृङ्गे, मे, त्रि. भ्रमरो भृङ्गे कामुकेऽपि मधुव्रतवत्, वि. भ्रमरः कामुकेऽपि स्यात्, हा.

भ्रमरक. अथ भ्रमरको भृङ्गे गिरिके चालकान्तरे, मे. भ्रमरको जले भृङ्गे गिरिके चूर्णकुन्तले, वि. भ्रमरको मधुव्रते। गिरिके चूर्णकेशे च, हे.

भ्रातृव्य. भ्रातृव्यो भ्रातृजे रिपौ, हे. भ्रातृव्यौ भ्रातृजद्विषौ, अ.

भ्रान्ति. भ्रान्तिस्तु योषिति। मिथ्यामितौ च भ्रमणे, मे. भ्रान्ति-र्मिथ्याज्ञानेऽनवस्थितौ, हे.

भ्रामक. भ्रामको जम्बुके धूर्त्ते सूर्यावर्ताश्मभेदयोः, मे. भ्रामकः फेरुधूर्त्तयोः। सूर्यावर्त्तेऽश्मभेदे च, हे. कुन्देऽपि भ्रामको वटौ, हा.

भ्रामर. भ्रामरं मधुनि स्मृतम्। पुंसि प्रस्तरभेदे च, मे. भ्रामरं मधुदृषदोः, हे. भ्रामरं ग्रावमधुनोः, वि.

भ्रूण. भ्रूणः स्त्रीगर्भडिम्भयोः, मे, वि. अथ भ्रूणो गर्भिण्यां श्रोत्रियद्विजे। अर्भकस्त्रैणगर्भे च, हे. भ्रूणोऽर्भके स्त्रैणगर्भे, अ. भ्रूणो भीरु द्विजो भ्रूणः भ्रूणो गर्भाशयः स्त्रियाः। भ्रूणोऽण्डजः शिशुर्भ्रूणो भ्रूणो विकल उच्यते, अने. भ्रूणोऽपि गर्भिण्याम्, ह.

म. मो यमे समयेऽपि सत्राद्, विषे च मधुसूदने। मा स्त्री पद्मालयायां सत्रात् पुंलिङ्गश्चन्द्रशेखरे, मे. मः शिवे मा रमायां च मा निषेधेऽव्ययं मतम्, वि. मः पुनः शम्भौ मा लक्ष्म्यां वारणेऽव्ययम्, हे. मः शिवश्चन्द्रमा वेधा मा लक्ष्मीश्च प्रकीर्त्तिता। मा च मातरि माने च बन्धने मः प्रकीर्त्तितः, ए. वैकुण्ठश्च महाकालस्तन्द्रो जठरसंस्थितः। मन्त्रेशो मण्डलो मानो विषः सूर्य्यो मकारकः, मा. लक्ष्मी र्मा च निगद्यते, अने.

मकर. मकरो यादसो भेदे निधिराशिप्रभेदयोः, मे. मकरो यादसि ज्ञेयो निधिराशिप्रभेदयोः, वि. मकरो निधौ। नक्रे राशिविशेषे च, हे. मकरो राशियादसोः, त्रि.

मकुर. v. मुकुर.

म(मु)कुष्ठ. मकुष्ठो व्रीहिभेदे ना मन्थरे पुनरन्यवत्, मे. मकुष्ठो व्रीहिभेदे सत्रान् मकुष्ठो मन्थरेऽन्यवत्, वि. मुकुष्ठौ धान्यमन्थरौ, हे.

मघ. मघा मघो च नक्षत्रे धान्यभेदे यथाक्रमम्। मघो द्वीपान्तरे, मे. मघा मघो च नक्षत्रे भेषजे च यथाक्रमम्, वि. नक्षत्रस्य मघा नाम कुन्दस्य कलिका मघा, अने.

मङ्क्षु. मङ्क्षु शीघ्रे भृशार्थे च, मे. मङ्क्षु शीघ्रे भृशार्थे च तत्त्वार्थेऽपि क्वचिन् मतम्, वि. मङ्क्षु शीघ्रे भृशे तत्त्वे, हे.

मङ्गल. मङ्गला सितदूर्वायामुमायां पुंसि भूमिजे। नपुंसकं तु कल्याणे सर्वार्थरक्षणेऽपि च, मे. मङ्गलं श्रेयसि श्वेतदूर्वायामपि मङ्गला। सर्वार्थरक्षणे चापि मङ्गलं समुदीरितम्, वि. मङ्गलं पुनः। कल्याणे मङ्गलो भौमे मङ्गला श्वेतदूर्विका, हे. ग्रहे ना मङ्गलं शुभे, त्रि.

मङ्गल्य. मङ्गल्यः सत्रात् त्रायमाणाऽश्वत्थविल्वमसूरके। स्त्रियां शमत्रामधःपुष्पीमिसीशुक्लवचासु च। रोचनायामथो दध्नि क्लीबं शिवकरे त्रिषु, मे. मङ्गल्यस्त्रायमाणे सत्राद्, विल्वेऽश्वत्थे मसूरके। मङ्गल्यं दध्नि मङ्गल्यो मनोज्ञे त्वभिधेयवत्। मङ्गल्या रोचनायां च प्रियङ्गुशतपुष्पयोः। अधः-

पुष्पीशङ्खपुष्पीश्मीशुक्लवचासु च, वि. मङ्गल्यो रुचिरेऽश्वत्थे त्रायमाणे मसूरके। विल्वे मङ्गल्यं तु दध्नि मङ्गल्या रोचना शमी। शतपुष्पा शुक्लवचा प्रियङ्गुः शङ्खपुष्प्यपि। अधःपुष्पी, हे.

मञ्जरी. मञ्जरी तिलकस्थूलमुक्तयो र्वल्लरी द्वयोः, मे. मञ्जरी वल्लरी-स्थूलमुक्तातिलकशाखिषु, वि. मञ्जरी तिलकद्रुमे। वल्लर्यां स्थूलमुक्तायाम्, हे.

मञ्जुल. मञ्जुलं त्रिषु मञ्जौ ना जलरङ्कौ नपुंसकम्। जलाञ्चले निकुञ्जे च, मे. मञ्जुलम्। निकुञ्जे शैवले मञ्जौ जलरङ्कौ तु मञ्जुलः, वि. मञ्जुलं सुन्दरेऽपि च। रम्ये कुञ्जे मञ्जुलं तु दात्यूहे, हे. मञ्जुलो मधुरे कुञ्जे जलरङ्कौ जलाश्चले, हा.

मणि. मणिः स्त्रीपुंसयोरश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि च। कण्ठदेशस्तनेऽजायाः लिङ्गाग्रेऽलिञ्जरेऽपि च, मे. मणि र्गोले मेहनाग्रे रत्ने चाजागलस्तने, वि. मणिश्चजागलस्तने। मेढ्राग्रेऽलिञ्जरे रत्ने, हे. लिङ्गाग्रेऽलिञ्जरे मौक्तिकादौ स्त्रीपुंसयो र्मणिः। अजागलस्तने चापि, त्रि. मणिर्लिङ्गाग्रिमो भागो मणिः प्रोक्तो भगध्वजः। मणिः कूपमुखं ज्ञेयं पद्मरागादिको मणिः, अने.

मणिक. मणिकोऽलिञ्जरो ज्ञेयो मणिको मणिरुच्यते, अने.

मणिच्छिद्रा. मणिच्छिद्रा तु मेदायामृषभाख्यौषधेऽपि च, मे, वि. मणिच्छिद्रा तु मेदायामृषभाख्यौषधावपि, हे.

मणिमाला. मणिमाला तु हारे दन्तक्षतान्तरे, मे. मणिमाला स्मृता हारे स्त्रीणां दन्तक्षतान्तरे, वि. मणिमाला हारे स्त्रीणां दशनक्षतभिद्यपि, हे.

मण्ड. मण्डः पञ्चाङ्गुले शाकभेदे क्लीवं तु मस्तुनि। आमलक्यां स्त्रियां मण्डाऽथास्त्रियां सारपिच्छयोः, मे. मण्डं मस्तुनि शाके च मण्डः स्यात् सारपिच्छयोः। एरण्डे भूषणे चाथ मण्डा धात्र्यामुदीरिता, वि. मण्डो मस्तुनि भूषायामेरण्डे सारपिच्छयोः। शाके मण्डा त्वामलक्याम्, हे. मण्डः स्यात् सारपिच्छयोः। एरण्डे मस्तुनि क्लीवम्, त्रि.

नारिकेले च, वि. मत्कुणोऽश्मश्रुपूरुषे। उद्दंशे नारिकेले च निर्विषाणे गजेऽपि च, हे. निश्मश्रुपुरुषोद्दंशौ मत्कुणौ, त्रि.

मत्तवारण. उक्तो मत्तवारणस्तु प्रक्लिन्नकटकुञ्जरे। क्लीवं प्रासादवीथीनां कुरण्डश्चट्टतावपि, मे. मत्तवारणमिच्छन्ति दानक्लिन्नकटद्विपे। मत्ता-प्रासादवीथीनां वरण्डे चाप्यपाश्रये, वि. मत्तवारणः। प्रासादवीथीवरण्डे मत्तहस्तिन्यपाश्रये, हे.

मत्सर. मत्सरो मक्षिकायां स्त्री मात्सर्यक्रोधयोः पुमान्। असहन-परसम्पत्तौ कृपणे चाभिधेयवत्, मे. मत्सरः। असहनपरसम्पत्तौ मात्सर्ये कृपणे क्रुधि। मत्सरा मक्षिकायां स्यात्, वि. मत्सरः परसम्पत्त्यक्षमायां तद्वति क्रुधि। कृपणे मत्सरा तु स्त्री मक्षिका, हे. मत्सरोऽन्यशुभद्वेषे तद्वत्कृपणयोस्त्रिषु, अ. मक्षिकायां च मत्सरः, त्रि.

मत्स्य. मत्स्यो मीनेऽथ पुंभूम्नि देशे, मे. मत्स्यो देशान्तरे मीने विराटाभिख्ययादवे, वि, हे.

मथित. मथितं पुनः। क्लीवं निर्जलघोले स्यात् त्रिष्वालोडित-घृष्टयोः, मे. मथितं निर्जले घोले व्यालोडितनिघृष्टयोः, हे.

मद. मदो रेतसि कस्तूर्यां गर्वे हर्षेभदानयोः। मद्येऽपि मद आख्यातो मदी चषकवस्तुनि, वि. मदो रेतसि कस्तूर्यां गर्वे हर्षेभदानयोः, मे. मदो रेतस्यहङ्कारे मद्ये हर्षेभदानयोः। कस्तूरिकायां चैवेत्र च मदी चषकवस्तुनि, हे. हर्षेऽप्यामोदवन् मदः, अ. अथ मदः स्यात् कस्तूरीभ-दानयोः, त्रि.

मदकल. भवेन्मदकलो मत्तेभमदाव्यक्तवादिनोः, मे. मदकलः स्त्रान् मत्तेभे मदेनाव्यक्तवाचि च, वि. मदकलो मदद्विपे। मदेनाव्यक्त-वचने, हे.

मदन. मदनः स्मरवसन्तद्रुभिद्धूस्तूरसिक्थके, मे. मदनः स्मर-धुस्तूरवसन्तद्रुमसिक्थके, वि. मदनः सिक्थके स्मरे। राढ़े वसन्ते धत्तूरे, हे. मदनः सिक्थधूस्तूरतरुभेदमनोभवाः, त्रि.

मदनशलाका. मदनशलाका कामोद्दीपकभेषजप्रसारिकयोः, मे. स्यान् मदनशलाकाऽपि सार्यां कामोदयौषधौ, वि.

मदयित्नु. मदयित्नु र्मेदयुते पुमान् मद्ये नपुंसकम्, मे. मदयित्नु-र्भवेत् सौधौ मद्ये स्यान् मदयित्नु च, वि.

मदार. मदारो हस्तिधूर्तयोः, मे. मदारो द्विरदे धूर्ते, वि.

मधु. मधु पुष्परसे क्षौद्रे मद्ये ना तु मधुद्रुमे। वसन्तदैत्यभिच्चैत्रे स्याज्जीवन्त्यान्तु योषिति, मे. मधु क्षौद्रे जले क्षीरे मद्ये पुष्परसे मधुः। दैत्ये चैत्रे वसन्ते च जीवाशोके मधुद्रुमे, वि. मधुश्चैत्रतु दैत्येषु जीवाशोक-मधूकयोः। मधु क्षीरे जले मद्ये क्षौद्रे पुष्परसेऽपि च, हे. मधु मद्ये पुष्परसे क्षौद्रेऽपि, अ. दैत्यचैत्रवसन्तेषु द्रुमभेदे च ना मधुः, त्रि. मधु मद्यं मधु क्षौद्रं मधु पुष्परसं विदुः। मधु दैत्यो मधुश्चैत्रो मधुकोऽपि मधु-र्मतः, अने, शा.

मधुक. मधुका मधुपर्ण्यां स्यान् मधुकं क्लीतके खगे। वन्द्यन्तरे ना, मे. मधुको वन्दिभेदे स्याद् यष्ट्याह्वे विहगान्तरे। मधुका मधुपर्ण्यां स्यात्, वि. मधुकं त्रपु। मधुयष्टिश्च मधुको वन्दिश्रीवदपक्षिणोः, हे. मधुका वल्लिभेदे च, त्रि.

मधुद्र. मधुद्रोऽलौ च कामुके, मे. V. भ्रमर,

मधुपर्णी. मधुपर्णी तु गम्भार्यां नीलीसंज्ञौषधावपि, मे.

मधुर. मधुरा शतपुष्पायां मिश्रेयानगरीभिदोः। मधुकर्कटिका-मेदामधूलीयष्टिकासु च। क्लीवं विषे पुंसि रसे तद्वत् स्वादुप्रियेऽन्यवत्, मे. मधुरस्तु रसे क्लिबे। मधुरं रसवत्स्वादुप्रियेषु मधुरोऽन्यवत्। मधुरा शतपुष्पायां मिश्रेयानगरीभिदोः। मधुकुक्कुटिकामेदामधूलीयष्टिकासु च, वि. मधुरं विष। मधुरस्तु प्रिये स्वादौ रसे च रसवत्यपि। मधुरा मथुरापुर्यां यष्टिमेदामधूलिषु। मधुकुक्कुटिकायां च मिश्रेयाशतपुष्पयोः, हे. स्वादुप्रियौ च मधुरौ, अ. विषे स्वादे च मधुरम्, त्रि. मधुरौ च प्रियस्वादू, अने.

मधुरसा. भवेत् मधुरसा द्राक्षामूर्विकादुग्धिकासु च, मे. अ़ृता मधुरसा द्राक्षामूर्विकादुग्धिकासु च, वि. मधुरसा तु मूर्वायां द्राक्षादुग्धिकयोरपि, हे.

मधुसूदन. मधुसूदनस्तु पुंसि स्याद् भ्रमरे वनमालिनि, मे. मधुसूदनसंज्ञा च भ्रमरे वनमालिनि, वि. मधुसूदनः। भ्रमरे केशवे, हे. विष्णुलौ मधुसूदनौ, त्रि.

मध्य. मध्यं विलग्ने न स्त्री स्यान् न्याय्येऽन्तरेऽधमेऽपि च, मे. मध्यं न्याय्येऽवकाशेऽवलग्नकेऽनन्तरेऽधमे, वि. मध्यं न्याय्येऽवलग्नेऽन्तः, हे. न्याय्येऽपि मध्यम्, अ.

मध्यम. मध्यमो मध्यजेऽन्यवत्। पुमान् स्वरे मध्यदेशेऽप्यवलग्ने तु न स्त्रियाम्। स्त्रियां दृष्टरजोनार्यां कर्णिकाङ्गुलिभेदयोः। त्र्यचरच्छन्दसि तथा, मे. मध्यमः स्यात् स्वरे मध्ये मध्यदेशे च मध्यजे। वाच्यवत् मध्यमा दृक्का राकादृष्टरजःस्त्रियोः। कर्णिकात्र्यचरच्छन्दःकरमध्याङ्गुलीषु च, वि. मध्यमो मध्यजे स्वरे। देहमध्ये मध्यदेशे मध्यमा कर्णिकाऽङ्गुलिः। कन्या रजस्वला चापि, हे. स्वरे मध्ये च मध्यमः, त्रि.

मनस्. मनश्चित्ते मनीषायाम्, मे. मनश्चित्तमनीषयोः, त्रि.

मनाक्. मनागप्यल्पमन्दयोः, मे. मनागल्पे च मन्दे च, वि. स्यान् मनागल्पमन्दयोः, हे.

मन्तु. मन्तुः पुंस्यपराधेऽपि मनुष्येऽपि प्रजापतौ, मे. मन्तुः स्यादपराधेऽपि मनुष्येऽपि प्रजापतौ, वि.

मन्त्र. मन्त्रो वेदविशेषे स्याद् देवादीनां च साधने। गुह्यवादेऽपि च पुमान्, मे. मन्त्रो वेदविशेषे स्याद् देवादीनां च साधने। गुप्तवादे च, वि. मन्त्रो देवादिसाधने। वेदांशे गुप्तवादे च, हे. वेदभेदे गुप्तवादे मन्त्रः, अ.

मन्थ. मन्थः स्यात् पुंसि मन्थाने साक्तवे च दिवाकरे, मे. मन्थः साक्तवमन्थाननेत्रामयदिवाकरे, वि. मन्थो रवौ मथि। साक्तवे नेत्ररोगे च, हे. सूर्यमन्थानयो मन्थः साक्तवे, त्रि.

मन्थर. मन्थरः कोशफलयोः बोधमन्थानयोः पुमान् । कुसुम्भस्त्री न द्वयो र्भेदे पृथौ वक्रेऽभिधेयवत्, मे. मन्थरः सूचके कोशे मन्थाने चाथ मन्थरम् । कुसुम्भस्त्रीं मन्थरे मन्दे पृथौ वक्रे च वाच्यवत्, वि. मन्थरः सूचके कोशे वक्रे मन्दे पृथौ मथि । मन्थरं तु कुसुम्भस्त्रीं स्यात्, हे. दर-वक्रे च मन्थरः, त्रि.

मन्द. मन्दोऽतीक्ष्णे च मूर्खे च स्वैरे चाभाग्यरोगिणोः । अल्पे च त्रिषु पुंसि स्याद् हस्तिजात्यन्तरे शनौ, मे. मन्दः खले मन्दरते मूर्खे स्वैरे-ऽल्परोगिणोः । अभाग्येऽपि च पातङ्गिगजजातिप्रभेदयोः, वि. मन्दो मूढे शनौ रोगिण्यलसे भाग्यवर्ज्जिते । गजजातिप्रभेदेऽल्पे स्वैरे मन्दरते खले, हे. मूढाल्पापटुनिर्भाग्या मन्दाः सुत्र., अ. मन्दौ स्वैरशनिश्चरौ । हस्तिभेदे च, त्रि. रोगार्तभाग्यमूढाल्पा मन्दाः प्रोक्ताः विचक्षणैः, अने.

मन्दर. मन्दरस्तु पुमान् मन्थशैले मन्दारपादपे । वाच्यवद् बहुले मन्दे, मे. मन्दरो मन्थशैले स्यात् स्वर्गमन्दारयोरपि । मन्दरो बहुले मन्दे, वि. मन्दरो मन्थपर्वते । स्वर्गमन्दारयो र्मन्दे, हे.

मन्दार. मन्दारः स्यात् सुरद्रुमे । पारिभद्रेऽर्कपर्णे च, मे. मन्दारः पारिभद्रार्कपर्णयोः । सुरद्रुमेऽपि, वि. मन्दारस्त्रिदशद्रुमे । पारिभद्रे-ऽर्कपर्णे च, हे.

मन्दिर. मन्दिरं नगरेऽगारे क्लीवं ना मकरालये, मे. मन्दिरं नगरेऽगारे मन्दिरे मकरालये, वि. मन्दिरो मकरावासे मन्दिरं नगरे गृहे, हे.

मन्दुरा. "मन्दुरा वाजिशालायां शयनीयार्थवस्तुनि, मे. मन्दुरा वाजिशालायां वासतेय्यां तथा भुवि, वि. मन्दुरा वाजिशालायां स्यादा-वासेऽपि मन्दुरा, अने.

मन्मथ. मन्मथः कामचिन्तायां कपित्थे कुसुमायुधे, मे, वि. अथ मन्मथः । कपित्थे कामदेवेऽपि, त्रि.

मन्यु. मन्युः पुमान् क्रुधि दैन्ये शोके यज्ञे च, मे. मन्युः क्रोधे

क्रतौ दैन्ये, वि. मन्तुर दैन्ये क्रतौ क्रुधि, हे, अ. क्रतौ क्रोधे तथा दैन्ये मन्तुशब्दं प्रचक्षते, अने. मन्तुर दैन्ये क्रतौ कोपे, ह.

मय. मयः शिल्पिनि दैत्यानां करभेऽश्वतरेऽपि च, मे, वि. मया दैत्योष्ट्रवेसराः, हे. दैत्यशिल्पुष्ट्रयो र्मयः, त्रि. मय उष्ट्रश्च गन्धर्वः, अने.

मयु. मयु र्ना किन्नरे मृगे, मे. मयुस्तुरङ्गवदने मृगेऽपि मयुरुच्यते, वि. मयु र्मृगाश्वमुखयोः, हे.

मयूख. मयूखः किरणेऽपि च। ज्वालायामपि शोभायाम्, म. मयूखस्त्विट्करज्वाले, वि. मयूखा ज्वालरुक्त्विषः, हे. मयूखस्त्विट्करज्वालासु, अ.

मयूर. मयूरो बर्हिचूडायामपामार्गे शिखण्डिनि, मे, वि. मयूरः केकिचूडाख्यौषधेऽपामार्गकेकिनोः, हे.

मयूरक. मयूरकोऽपत्रपामार्गे क्लीवं तुत्थाञ्जने पुनः, मे. मयूरकोऽपरपामार्गे तुत्थके तु मयूरकम्, वि. मयूरकस्त्वपामार्गे मयूरकं तु तुत्थके, हे. मयूरकोऽपामार्गे च, त्रि.

मरीचि. मरीचि र्मुनिभेदे ना गभस्तावनपुंसकम्, मे. मरीचिः कृपणे दीप्तावृषिभेदेऽपि दृश्यते, वि. मरीचिः कृपणे घृणौ। ऋषिभेदे च, हे. मरीचि र्मुनिभेदेऽपि, त्रि.

मरु. मरु र्ना गिरिधन्वनोः, मे. मरु र्भूधरधन्वनोः, वि. मरुः पर्वतदेशयोः, हे. मरू धन्वधराधरौ, अ. देशपर्वतयो र्मरुः, ह.

मरुत्. मरुद् देवे समीरे ना ग्रन्थिपर्णे नपुंसकम्, मे. मरुद् देवे समीरे स्यात्, वि. मरुत् सुरेऽनिले, हे. मरुतौ पवनामरौ, अ. त्रिदशा मरुतः प्रोक्ता मरुतोऽपि समीरणाः, अने.

मरुवक. भवेन् मरुवकः पुष्पविशेषे मदनद्रुमे, मे, वि. मरुवकः पुष्पभेदे मदनद्रौ फणिज्झके, हे.

मर्कट. मर्कटी। करञ्जभिच्छूकशिम्ब्योः पुंसि वानरलूतयोः, मे. मर्कटी वानरीशूकशिम्ब्यां स्यात् करजान्तरे। मर्कटस्तूर्णनाभेऽपि कपौ

स्त्रीकरणेऽपि च, वि. मर्कटस्तु कपावूर्णनाभेऽपि करणान्तरे। मर्कटी करञ्जभेदे शूकशिम्ब्यां च, हे. मर्कटी शूकशिम्ब्यपि, त्रि.

मर्कटक. अथ मर्कटकः सस्यभेदे वानरलूतयोः, मे.

मर्जू. मर्जूः स्त्री शुद्धौ धावकेऽपि च, मे. मर्जूः स्यात् रजके शुद्धौ, वि. मर्जूः शुद्धौ च रजकेऽपि च, हे.

मर्मर. मर्मरो वस्त्रभेदे स्याच्छुष्कपर्णध्वनौ तथा। पुंसि स्त्रियां पुनः प्रोक्ता मर्मरी पीतदारुणि, मे. मर्मरी पीतदारौ स्यात् वस्त्रभेदे च मर्मरः, वि. मर्मरो वसनान्तरे। शुष्कपर्णध्वनौ चापि मर्मरी पीतदारुणि, हे.

मर्यादा. मर्यादा सीमनि स्थितौ, मे. मर्यादा धारणे स्थितौ, त्रि. मर्यादा स्थितिसीमयोः, हे. मर्यादा धारणसीम्नोः, त्रि.

मल. मलोऽस्त्री पापविट्किट्टे कृपणे त्वभिधेयवत्, मे. मलं किट्टे पुरीषे च पापे च कृपणे मलः, वि. मलस्त्वघे। किट्टे कदर्ये विष्ठायाम्, हे. मलोऽस्त्री पापविट्किट्टानि, अ.

मलन. मलनः पटवासे ना मर्दने तु नपुंसकम्, मे. मलनः पटवासे स्यात् मर्दने मलनं मतम्, वि.

मलय. मलयः पर्वतान्तरे। शैलांशे देश आरामे त्रिवृतायां तु योषिति, मे. मलयो देश आरामे शैलांशे पर्वतान्तरे। मलया त्रिवृतायां स्यात्, वि. मलयः पर्वतान्तरे। शैलांशे देश आरामे मलया त्रिवृदौषधौ, हे.

मलिन. मलिनं दूषिते कृष्णे ऋतुमत्यां तु योषिति, मे. मलिनं दूषिते कृष्णे ऋतुमत्यां मलिन्यपि, वि. मलिनं कृष्णदोषयोः। मलिनी रजस्वलायाम्, हे. मलिनं दूषितेऽसिते, त्रि.

मलिनमुख. मलिनमुखोऽग्नौ गोलाङ्गूले पुंसि त्रिषु क्रूरे, मे. स्यात् मलिनमुखः प्रेते गोलाङ्गूले खलेऽनले, वि. मलिनमुखो गोलाङ्गूले प्रेतेऽनले खले, हे.

मलिम्लुच. मलिम्लुचो मासभेदे चौरज्वलनयोः पुमान्, मे. मलि-

म्लु‚चोऽनिले चौरे, वि. मलिम्लु‚चस्तु तस्करे। वाते, हे. चौरवह्नी मलिम्लु‚चौ, त्रि.

मलीमस. मलीमसस्तु मलिने पुष्पकाशीशलोहयोः, मे. वि. मलीमसः पुनः पुष्पकाशीशे मलिनायसोः, हे.

मल्ल. मल्लः पात्रे कपोले च मत्स्यभेदे बलीयसि, मे, वि. मल्लः कपोले बलिनि मत्स्ये पात्रे, हे. मल्लः पात्रे कपालिनि। बलीयसि च मत्स्ये च, त्रि.

मल्लनाग. मल्लनागोऽभ्रमातङ्गे वात्स्यायनमुनावपि, मे, वि. मल्लनागो वात्स्यायनसुरेभयोः, हे.

मल्लिक. मल्लिको हंसभिद्यपि। मल्लिका तृणशून्येऽपि मीनमृत्पात्रभेदयोः, मे. मल्लिका तृणशून्येऽपि मीनमृत्पात्रभेदयोः। मल्लिको हंसभेदे स्यात्, वि. मल्लिको हंसभेदे स्यान् मल्लिका कुसुमान्तरे। मीने मृत्पात्रभेदे स्यात्, हे. हंसभेदे च मल्लिकः, त्रि.

मशको. मशको रोगकीटप्रभेदयोः, मे. मशकः कथ्यते क्षुद्ररोगकीटप्रभेदयोः, वि. मशकः क्षुद्ररुग्जन्तुभेदयोः, हे.

मसु(सू)र. मसूरा मसुरा वा ना वेश्याव्रीहिप्रभेदयोः। मसूरी पापरोगे स्यादुपधाने पुनः पुमान्, मे. मसूरा मसुरा व्रीहिप्रभेदे पण्ययोषिति। मसूरमसुरौ च द्वावेतावप्येतयो र्मतौ, वि. मसूरो मसुरोऽपि च। मसुरा च मसूरा च चत्वारः पण्ययोषिति। तथा व्रीहिविशेषे च, हे.

मसृण. मसृणोऽकर्कशे स्निग्धे त्रिषूमायां तु योषिति, मे. मसृणोऽकर्कशे स्निग्धे क्षुमायां मसृणा भवेत्, वि. मसृणोऽकठिने स्निग्धे मसृणा स्यादतस्यपि, हे. मसृणौ मृदकर्कशौ, त्रि.

मह. मह उत्सवतेजसोः, मे, वि. महावुत्सवतेजसी, हे.

महत्. महती वल्लकीभेदे राज्ये स्यात् तु नपुंसकम्। तत्त्वभेदे पुमान् वृद्धे, मे. महद् वृहति धीतत्वे राज्ये, हे. वीणाभेदेऽपि महती, अ. महद्राज्ये विशाले च महती वल्लकीभिदि, वि.

महस्. मह उत्सवतेजसोः, मे. महो भवेदुत्सवतेजसोश्च, वि. महस्तेजस्युत्सवे च, हे. महस्तूत्सवतेजसोः, अ.

महाकच्छ. महाकच्छस्तु पुंसि स्यात् समुद्रे च प्रचेतसि, मे. महाकच्छः समुद्रे च प्रचेतसि, वि.

महाकाल. महाकालो महादेवे किम्पाके प्रमथान्तरे, मे. महाकालस्त्रिनयने किम्पाके प्रमथान्तरे, वि. महाकालो महेश्वरे किम्पाके गणभेदे च, हे.

महाघोष. महाघोषा तु कर्कटश्रृङ्ग्यां पुंस्यतिघोषणे। क्लीवं हट्टे, मे. महाघोषो मतङ्गे च महाघोषोऽतिघोषणे। स्मृता कर्कटश्रृङ्ग्यां च महाघोषा मनीषिभिः, वि. महाघोषो महाशब्दे स्यान् महाघोष आपणे। महाघोषा श्रृङ्ग्यौषध्याम्, हे.

महाधन. महाधनं महामूल्ये सुवस्त्रे सिह्लकेऽपि च, मे, वि. महाधनं महामूल्ये सिह्लके चारुवाससि, हे.

महानाद. महानादः कुञ्जरे स्याद् वर्षुकाब्दे महास्वने, मे. महानादः कुञ्जरे स्याद् वर्षुकाब्दे भयानके, वि. महानादो वर्षुकाब्दे महाध्वाने भयानके। गजे च, हे. महानादो गजेऽपि च, त्रि.

महानील. महानीलो भृङ्गराजे मणिनागविशेषयोः, मे, वि. महानीलो मणेर्भिदि। नागभेदे भृङ्गराजे, हे.

महापद्म. महापद्मः पुमान् नागनिधिसंख्यान्तरेषु च, मे. महापद्मः स्मृतो नागनिधिसंख्यान्तरेषु च, वि. महापद्मः पुन र्निधौ। नागसंख्याभिदोः, हे.

महाबल. महाबलं सीसकेऽतिबलायां स्त्री बलोत्कटे त्रिलिङ्गम्, मे. महाबलं सीसके स्याद् बलाढ्येऽपि महाबला। भवेदतिबलायां च, वि. महाबलो बलीयसि। वायौ महाबलं सीसे महाबला बलाभिदि, हे.

महामात्र. महामात्रः समृद्धे चामात्ये हस्तिपकाधिपे, मे. महामात्रः समृद्धेऽप्यमात्ये हस्तिपकाधिपे, वि. महामात्रः प्रधाने स्यादाधोरणसमृद्धयोः, हे.

महामुनि. महामुनिरगस्त्ये ना कुसुम्बुरुणि न द्वयोः, मे. महामुनिरगस्त्ये स्याद् धन्याकागस्त्ययोरपि, वि. महामुनिः। अगस्ति-कुसुम्बुरुणोः, हे.

महामूल्य. महामूल्यः पद्मरागे ना महार्घेऽन्यलिङ्गकः, मे. महामूल्यं महार्घे स्यात् पद्मरागमणावपि, वि. महामूल्यं महार्घके। पद्मरागमणौ, हे.

महारजन. महारजनमुद्दिष्टं शातकुम्भकुसुम्भयोः, मे, वि. महारजनं कुसुम्भे स्वर्णे, हे.

महारस. महारसस्तु स्यात् खर्जूरे कोशकारकशेरुणोः, मे, वि. महारसः पुनरिक्षौ खर्जूरद्रौ कशेरुणि, हे. खर्जूरेक्ष्वोर्महारसः, त्रि.

महार्घ. महार्घस्तु महामूल्ये त्रिषु स्याल्लावके पुमान्, मे. महार्घस्तु महामूल्ये तथा लावकपक्षिणि, वि. महार्घो लावकाण्डजे। महामूल्ये, हे. महार्घस्तु महामूल्ये पुंसि लावकपक्षिणि, त्रि.

महालय. महालयो विहारे स्यात् तीर्थे च परमात्मनि, मे, वि. महालयः पुनः। तीर्थे विहारपरमात्मनोः, हे. महालयोऽपि तीर्थे स्यात्, हा.

महावीर. महावीरस्तु गरुड़े शूरे सिंहे मखानले। वज्रे श्वेततुरङ्गे च सञ्चानविहगेऽपि च, मे. महावीरः पवौ तार्क्ष्ये शूरे सिंहेऽपि कोकिले। मखानले च कर्के च महावीरो जराटके, वि. महावीरोऽन्तिमजिने परपुष्टे जराटके। तार्क्ष्ये कर्के पवौ शूरे सिंहे मखकृताशने, हे. मखाग्नौ च महावीरः, त्रि.

महाशङ्ख. महाशङ्खो मानुषास्थिसंख्याभेदालिकेषु च, मे. महाशङ्खो नरास्थ्नि स्यान् निधिसंख्याप्रभेदयोः, वि. महाशङ्खो निधिभेदे संख्याभेदे नरास्थनि, हे.

महासहा. महासहा माषपर्ण्यामम्लानेऽपि योषिति, मे. महासहा माषपर्ण्यामम्लानकुसुमेऽपि च, वि.

महासेन. महासेनः कार्त्तिकेये महासैन्यपतावपि, मे. महासेनो विशाखे स्यान् महासैन्यपतावपि, वि. महासेनो महासैनेऽत्र स्कन्देऽपि, हे.

महिला. महिला फलिनीस्त्रियोः, मे. महिला भीरुगुन्द्रयोः, वि. महिला नार्यां गुन्द्रायाम्, हे.

महिषी. महिषी कृताभिषेकासैरिभ्योरोषधीभिदि, मे. महिषी नृपपत्न्यां च सैरिभ्यामोषधीभिदि, वि. महिषी नृपयोषिति। सैरिभ्यामोषधीभेदे, हे. महिषी राजपत्न्यपि, त्रि.

मही. मही नद्यन्तरे भूमौ, मे. मही भूमौ मही नद्याम्, वि. मही भूमौ नदीभेदे, हे.

महेन्द्र. महेन्द्रः पर्वते शक्रे, मे, वि. महेन्द्रो वासवे शैले, हे. महेन्द्रो भूधरे शक्रे, त्रि.

महेश्वर. महेश्वरो महादेवे कथितोऽधीश्वरेऽपि च, मे.

महोदय. महोदयो कान्यकुब्जे चाधिपत्यापवर्गयोः, मे. महोदयः कान्यकुब्जेऽप्याधिपत्यापवर्गयोः, वि. महोदयं पुरे। महोदयः स्वामिमुक्त्योः, हे.

महौषध. महौषधं तु शुण्ठ्यां स्याद् विषायां लशुनेऽपि च, मे. महौषधं शृङ्गवेरे विषायां लशुनेऽपि च, त्रि. महौषधं तु शुण्ठ्यां विषारसोनयोः, हे. लशुनेऽतिविषायां च शुण्ठ्यामपि महौषधम्, त्रि.

मा. मा वारणे विकल्पे च, मे. V. म.

मांस. मांसः स्यादामिषे क्लीवं कक्कोलीजटयोः स्त्रियाम्, मे. मांसं स्यादामिषे मांसी कक्कोलीजटयोरपि, वि.

माकन्द. माकन्दः सहकारेऽस्त्री धात्रीनगरभेदयोः, मे. माकन्दः सहकारे स्यात् माकन्द्यामलकीफले, वि, हे. अथ माकन्द्यामलक्यां नाम्रपादपे, त्रि.

मागध. मागधी स्त्री कणायूथ्यो र्वाच्यवन् मगधोद्भवे। पुंसि वैश्यात् क्षत्रियाजे शुक्लजीरकवन्दिनोः, मे. मागधी पिप्पलीयूथ्यो र्मागधो मगधोद्भवे। वैश्यतः क्षत्रियापुत्रे शुक्लजीरकवन्दिनोः, वि. मागधो मगधोद्भूते शुक्लजीरकवन्दिनोः। वैश्यतः क्षत्रियापुत्रे मागधी स्यात् तु पिप्पली। यूथी

भाषाविशेषश्च, हे. अथ मागधी। पिप्पल्यां यूथिकायां ना लग्ने मगधजे त्रिषु, त्रि.

माचल. माचलो वन्दिचौरे च ग्राहरोगयोः, मे. माचलो वन्दि-चौरे स्याद् ग्राहे रचसि चामये, वि. माचलः। वन्दिचौरे रुजि ग्राहे, हे.

माठर. माठरो व्यासेऽर्कपारिपार्श्विके, मे. माठरो द्विजभेदे स्याद् व्यासेऽर्कपारिपार्श्वके, वि. माठरो व्यासविप्रयोः। सूर्यानुगे, हे.

माढ़ि. माढ़िः स्त्री पत्रभङ्गौ च माढ़ि दैन्यप्रकाशने, मे. माढ़िः पत्रादिभङ्गौ सत्रान् माढ़ि दैन्यप्रकाशने, वि. माढ़ि दैन्यं पत्रसिरा-ऽर्चा, हे.

माणवक. माणवको हारभेदे वाले कुपुरुषेऽपि च, मे. माणव-कस्तु पुंसि सयाद् बालहारभिदोरपि, हे. हारभेदे माणवको बाले कुपु-रुषे वटौ, त्रि.

मातङ्ग. मातङ्गः श्वपचे गजे, मे, वि. मातङ्गः श्वपचो हस्ती, हे. गजेऽपि नागमातङ्गौ, अ, द्वा. V. नाग.

मातुल. मातुलो व्रीहिभिन्मातृभ्रातोश्च मदनद्रुमे। धूस्तूरे, मे. मातुलो मदनद्रुमे। मातु र्भ्रातरि धत्तूरे व्रीहिभेदेऽपि मातुलः, वि. मातुलो मदनद्रुमे। धत्तूरेऽहिव्रीहिभिदोः पितुः श्याले, हे. धूस्तु-रेऽपि च मातुलः, त्रि,

मातुलपुत्रक. मातुलपुत्रक इत्यपि मामकतनये फले च धूर्त्तस्य, मे. मातुलपुत्रको धूर्त्तफले सत्रान् मामकात्मजे, वि. मातुलपुत्रकः। धत्तूरकस्य च फले मातुलस्य च नन्दने, हे.

मातुलानी. मातुलानी कलापे स्याद् भङ्गायां मातुलस्त्रियाम्, मे, वि. मातुलानी पुनः शणे। कलापे मातुलपत्न्याम्, हे. मातुलानी तु भङ्गायां मातृभ्रातृस्त्रियामपि, त्रि.

मातृ. माता गौर्यादिजननीगोब्रह्माणयादिभूमिषु, (स्त्रियाम्) मे. माता काव्याप्रसूगोषु ब्राह्मीत्याद्यास्तु मातरः, वि. माता गौ र्दुर्गा

जननी मही। मातरस्तु ब्राह्मणाद्याः, हे. पृथिवीजननीगावो ब्राह्मण्याद्याश्च मातरः, त्रि.

मातृका. मातृका धातृकामात्रो र्देवीभिद्वर्णमालयोः, मे. मातृका करणे स्वरे। मातृवर्णसमाम्नायोपमातृषु, हे.

मात्र. मात्रा कर्णविभूषायां वित्ते माने परिच्छदे। अक्षरावयवे स्वल्पे क्लीवं कार्त्स्न्येऽवधारणे, मे. मात्रं चावधृतौ कार्त्स्न्ये मात्रा कर्णविभूषणे। अक्षरावयवे वृत्ते मानेऽल्पे च परिच्छदे, वि. मात्रं त्ववधृतौ स्वार्थे कार्त्स्न्ये मात्रा परिच्छदे। अक्षरावयवे द्रव्यमानेऽल्पे कर्णभूषणे। काले वृत्ते च, हे. मात्रा परिच्छदे। अल्पे च परिमाणे सा मात्रं कार्त्स्न्येऽवधारणे, अ. परिच्छदे प्रमाणे च मात्राख्या परिकीर्तिता, अने. मात्रा परिच्छदेऽपि, रु.

माधव. माधवोऽजे मधौ राधे यादवे ना स्त्रियां सितौ। मधुशर्करावासन्तीकुट्टनीमदिरासु च। गोमहिषादिसम्पत्तौ, मे. माधवस्तु वसन्ते सत्राद् वैशाखे गरुड़ध्वजे। माधवी मदिरायां च कुट्टन्यामतिमुक्तके। मधुनः शर्करायां च, वि. माधवः। विष्णौ वसन्ते वैशाखे माधवी मधुशर्करा। वासन्ती कुट्टनी हाला, हे. माधवौ हरिवैशाखौ, त्रि.

मान. मानश्चित्तोन्नतौ ग्रहे। क्लीवं प्रमाणे प्रस्थादौ, मे. मानं प्रमाणे प्रस्थादौ मानश्चित्तोन्नतौ ग्रहे, वि, हे. मानं प्रमाणे तौल्ये च, त्रि.

मानस. मानसं सरसि स्वान्ते, मे, वि. मानसं स्वान्तसरसोः, हे. स्वान्ते सरसि मानसम्, त्रि. मानसं चित्तमित्युक्तं मानसं त्रैदशं सरः, अने.

मानिन्. मानिनी तु स्त्रियां फल्यां मानी मानवति त्रिषु, मे.

मामक. मामकं स्यान् मदीयार्थे त्रिषु पुंसि तु मातुले, मे. मामकं ममतायुक्ते मातुले मामकः स्मृतः, वि. मामकं तु मदीये स्यान् मामको मातुले स्मृतः, हे.

माय. माया स्याच्छाम्बरीबुद्ध्यो र्मायः पीताम्बरे सुरे, मे. स्यान् माया शाम्बरीधियोः। माया दम्भे कृपायां च मायः पीताम्बरेऽम्बरे, वि. स्यान् माया शाम्बरी कृपा। दम्भो बुद्धिश्च मायस्तु पीताम्बरेऽम्बरेऽपि च, हे. स्यान् माया शाम्बरीबुद्ध्योः, त्रि.

मार. मारो स्मृतौ स्मरे विघ्ने मारी चण्ड्यां जनक्षये, मे. मारो स्मृतौ दृषेऽनङ्गे मारी चण्ड्यां जनक्षये, वि. मारोऽनङ्गे स्मृतौ विघ्ने मारी चण्ड्यां जनक्षये, हे. विघ्नमन्मथयो र्मारः, त्रि,

मारि. मारिः स्त्री मारणे वर्षे, मे.

मारिष. मारिषः शाकभिद्यार्ये नाट्योक्त्या पुंसि योषिति। दक्षाम्बायां च, मे. मारिषः शाकभेदे स्यान् मारिषा दक्षमातरि। नाट्योक्त्यां मारिषश्चार्ये, वि. मारिषस्त्वार्यशाकयोः। मारिषा दक्षजननी, हे.

मारीच. मारीचो रक्षसो भेदे कक्कोले याजकद्विजे। मारीची देवताभेदे, मे, वि. मारीचः कक्कोले याजकद्विपे। रक्षोभेदे, हे. कक्कोलेऽपि च मारीचः, त्रि.

मारुण्ड. मारुण्डोऽण्डे भुजङ्गानां मार्गे गोमयमण्डले, मे, वि, हे.

मार्ग. मार्गो मृगमदे मासप्रभेदेऽन्वेषणाध्वनोः, मे, वि. मार्गो मृगमदे मासे सौम्यर्क्षेऽन्वेषणे पथि, हे. मार्गस्तु मासान्वेषणवर्त्मसु, त्रि. अन्वेषणेऽपि मार्गः, ह.

मार्गण. मार्गणो याचके शरे। याच्ञान्वेषणयोः क्लीवम्, मे. मार्गणं प्रार्थनेऽन्वेषे मार्गणो याचके शरे, वि. मार्गणं याचनेऽन्वेषे मार्गणस्तस्करेऽर्थिनि, हे. मार्गणो याचको ज्ञेयो मार्गणोऽपि शिलीमुखः, अने.

मार्जन. मार्जनं न द्वयो र्माष्टौ पुंसि स्याल्लोध्रशाखिनि, मे. मार्जनं कथितं मार्ष्टौ मार्जनो रोध्रशाखिनि, वि. मार्जनो लोध्रशाखिनि। मार्जनं शुद्धिकरणे मार्जना मुरजध्वनौ, हे.

मार्जार. मार्जार ओतौ खट्टाशे, मे, वि. मार्जारः स्यात् खट्टाशबिड़ालयोः, हे.

मार्जालीय. मार्जालीयः स्मृतः शूद्रे विड़ाले कायशोधने, मे. मार्जालीयः स्मृतः शूद्रे चण्डाले कायशोधने, वि. मार्जालीयः शूद्रविड़ालयोः। शरीरशोधने, हे.

मार्तण्ड. मार्तण्डः क्रोड़सूर्ययोः, मे. मार्तण्डस्तपने क्रोड़े, वि. मार्तण्डस्तरणौ क्रोड़े, हे. मार्तण्डौ खगदंष्ट्रिणौ, त्रि.

माल. मालं क्षेत्रे स्त्रियां श्रेणिकास्रजो जात्यन्तरे पुमान्, मे. मालं क्षेत्रे जने मालो माला पुष्पादिदामनि, वि. मालं तु कपटे वने। मालो जने स्यात् माला तु पंक्तौ पुष्पादिदामनि, हे.

मालती. मालती जातियुवतिजत्रोत्स्नासु सरिदन्तरे। काकमाच्यां विशल्यायां विभावर्य्यामपीष्यते, वि. मालती युवतौ काकमाच्यां जातिविशल्ययोः। जत्रोत्स्नायां निशि नद्यां च, हे.

मालिक. मालिका सप्तलापुत्रीग्रीवालङ्करणेषु च। पुष्पमाल्ये नदीभेदे पक्षिभेदे तु मालिकः, मे. मालिका सरिदन्तरे। ग्रैवेये पुष्पमालायां पक्षिमल्ले च मालिका, वि. अथ मालिका। पक्षिभेदे सरिद्भेदे ग्रैवेये पुष्पदामनि, हे.

मालिनी. मालिनी मातृकावृत्तभिदो मौलिकयोषिति। गौरीचम्पानगर्य्योश्च मन्दाकिन्यां नदीभिदि, मे. मालिनी वृत्तभेदे स्यात् मालाकारस्त्रियामपि। चम्पानगर्य्यां गौर्य्यां च मन्दाकिन्यां च मालिनी, वि. मालिनुग्रमायां गङ्गायां चम्पावृत्तप्रभेदयोः। मालिक्याम्, हे. छन्दश्चम्पा च मालिनी, त्रि.

मालु. मालुः पत्रलतानार्य्योः स्त्रियाम्, मे. मालुः पत्रलतास्त्रियोः, वि. मालुः स्त्रियां पत्रवल्याम्, हे.

मालुधान. मालुधानो मातुलाहौ मालुधानी लतान्तरे, मे. मालुधानश्चित्रसर्पे मालुधानी लतान्तरे, वि. मालुधानी लताभिदि। मालुधानो मातुलाहौ, हे. मालुधानश्चित्रसर्पे महापद्मेऽपि दृश्यते, द्वा.

माल्य. माल्यं कुसुमतत्स्रजोः, मे. माल्यं मालाप्रसूनयोः, वि. माल्यं मालाकुसुमयोः, हे.

माष. माषो व्रीह्यन्तरे मूर्खे मानत्वग्दोषभेदयोः, मे, वि. माषो माने धान्यभेदे मूर्खे त्वग्दोषभिद्यपि, हे. मूर्खे माने फले माषः, त्रि.

मास्. माश्चन्द्रमासयोः पुमान्, मे. माः स्त्री तश्चन्द्रमासयोः, वि. मास्तु मासे निशाकरे, हे. माश्चन्द्रमासयोः पुंसि, त्रि.

मास. मासो मासि समाख्यातो गोष्ठे कुक्कुटगृध्रयोः, वि.

मिति. मिति र्माने ऽप्यवच्छेदे, (स्त्रियाम्) मे. मिति र्माने व्यवच्छेदे, वि. मितिरैयत्त्वप्रमानयोः, हे.

मित्र. मित्रं सुहृदि न द्वयोः। सूर्ये पुंसि, मे. मित्रं सुहृदि मित्रोऽर्के, वि. मित्रं तु सख्यौ मित्रो दिवाकरे, हे. मित्रो रवावपि, अ. मित्रो भानुः सुहृन् मित्रम्, अने.

मिथस्. मिथोऽन्योन्ये रहस्य च, मे. मिथोऽन्योन्यं रहस्यपि, हे, अ. मिथोऽन्योन्यं मिथो रहः, वि.

मिथुन. मिथुनं तु द्वयो राशिभेदे स्त्रीपुंसयुग्मके, मे. मिथुनो राशिभेदे स्यात् मिथुनं दम्पतीयुगे, वि. मिथुनं राशौ मिथुनं पुंस्त्रियोर्युगे, हे. राशौ युग्मे च मिथुनम्, त्रि.

मिद्ध. मिद्धं चिन्ताभिसंक्षेपे क्लीबमालस्यनिद्रयोः, मे. मिद्धमालस्यनिद्रयोः। तथा चिन्ताभिसंक्षेपे, वि. मिद्धं चिन्ताभिसंक्षेपे निद्रालसितयोरपि, हे. मिद्धं चिन्ताभिसंक्षेपे निद्रायां च, त्रि.

मिष. मिषं व्याजे स्पर्धने ना, मे. मिषश्च स्पर्धने व्याजे, वि. मिषं व्याजे स्पर्धने च, हे.

मिसि. मिसिः स्त्री मधुरामांस्योः शतपुष्पाजमोदयोः, मे. मिसिस्तु मधुरामांस्यो र्गजपुष्पाजमोदयोः, वि. मिसि र्मांस्यजमोदयोः। शतपुष्पामधुर्योश्च, हे.

मिहिर. मिहिरः सूर्यवृद्धयोः, मे. मिहिरो भास्करे वृद्धे, वि. मिहिरोऽर्केऽम्बुदे वृद्धे, हे.

मीन. मीनो राश्यन्तरे झषे, मे, त्रि. मीनो राश्यन्तरे मत्स्ये, वि. मीनो मत्स्ये राशिभेदे, हे.

मीनाम्नीण. मीनाम्नीणस्तु पुंलिङ्गो दर्दुराम्ने च खञ्जने, मे. मीनाम्नीणो दर्दुराम्ने मीनाम्नीणश्च खञ्जने, वि. मीनाम्नीणस्तु खञ्जने। दर्शराते, हे.

मुकुन्द. मुकुन्दः पारदे विष्णौ रत्नभेदे च कुन्दुरौ, मे. मुकुन्दः पुण्डरीकाक्षे रत्नभेदे च पारदे, वि. मुकुन्दः पारदे रत्नविशेषे गरुड़ध्वजे, हे.

मुकुर. मुकुरः सत्रान् मकुरवद् दर्पणे वकुलद्रुमे। कुलालदण्डे, मे. मुकुरो मल्लिकापुष्पे दर्पणे वकुलद्रुमे। कुलालदण्डे मुकुरो मकुरोऽप्येषु विश्रुतः, वि. मुकुरो मकुरो यथा। कुलालदण्डे वकुले कोरकादर्शयोरपि, हे.

मुकुष्ठ. v. मकुष्ठ.

मुक्त. मुक्तः प्राप्तमोक्षे च मोचिते। त्रिषु स्त्री मौक्तिके, मे. मुक्ता तु मौक्तिके मुक्तः प्राप्तमुक्तौ च मोचिते, वि. मुक्ता मौक्तिकपुंश्चल्योः, हे. मुक्तौ निर्वृतमोचितौ, त्रि.

मुक्ताफल. मुक्ताफलं तु कर्पूरे मौक्तिके लवलीफले, मे, वि. मुक्ताफलं घनसारे मौक्तिके लवलीफले, हे.

मुक्ति. मुक्ति मोक्षे च मोचने। मालादयः स्त्रियाम्, मे. मुक्तिः सत्रान् मोचने मोक्षे, वि. मुक्ति मोचनमोक्षयोः, हे.

मुख. मुखं निःसरणे वक्त्रे प्रारम्भोपाययोरपि। सन्ध्यन्तरे नाटकादेः शब्देऽपि च नपुंसकम्, मे. मुखं निःसरणे वक्त्रे प्रारम्भोपाययोरपि, वि. मुखमुपाये प्रारम्भे श्रेष्ठे निःसरणास्ययोः, हे.

मुग्ध. मुग्धस्तु सुन्दरे मूढ़े, मे. मुग्धः सुन्दरमूढ़योः, वि. मुग्धो मूढ़े स्मेरे, हे.

मुचुकुन्द. मुचुकुन्दो वृक्षभेदे मान्धात्टतनयेऽपि च, मे. मुचु-

कुन्दो द्रुभेदे स्यात् मुनिदैत्यविशेषयोः, वि. मुचुकुन्दस्तु द्रुभेदे मुनिदैत्ययोः, हे.

मुण्ड. मुण्डो दैत्यान्तरे राहुग्रहे ना मुण्डिते त्रिषु। मुण्डा मुण्डीरिकायां स्यात् स्त्रियामस्त्री तु मूर्धनि, मे. मुण्डो दैत्यान्तरे राहौ मूर्धमुण्डितयोरपि, वि. मुण्डो मुण्डितशीर्षयोः। राहौ दैत्यान्तरे, हे. राहौ दैत्यान्तरे मुण्डो मूर्ध्नि स्त्री मुण्डिते त्रिषु, त्रि.

मुण्डन. मुण्डनं वपने त्राणे, मे, वि. मुण्डनं रक्षणे चौरे, हे.

मुदिर. मुदिरः कामुके मेघ, मे, हे. मुदिरः कामुकेऽम्बुदे, वि.

मुद्गर. मुद्गरं मल्लिकाभेदे पुंसि लोष्टादिभेदने, मे. मुद्गरं मल्लिकाभिदि। लोष्टादिभेदनेऽपि स्यात्, वि. मुद्गरः कोरकास्त्रयोः। लोष्टादिभेदने चापि, हे.

मुनि. मुनिः पुंसि वशिष्ठादौ वङ्गसेनतरौ जिने, मे. मुनि र्यमीन्द्रदौबुद्धपियालागस्तिकिंशुके, वि. मुनि र्वाचंयमेऽर्हति। पियालागस्तिपालाशे, हे. मुनि र्वाचंयमे बुद्धे, त्रि.

मुनिभेषज. मुनिभेषजमागस्त्ये हरितक्यां च लङ्घने, मे, वि. मुनिभेषजं त्वगस्तिपथ्यायां लङ्घनेऽपि च, हे. लङ्घने मुनिभेषजम्। आगस्त्ये च हरितक्याम्, त्रि.

मुर. मुरा गन्धद्रव्येऽत्र दैत्यान्तरे पुमान्, मे.

मुर्मुर. मुर्मुरस्तुषवह्नौ स्यात् मन्मथे रविवाजिनि, मे, वि. मुर्मुरो मन्मथे सूर्यतुरगे तुषपावके, हे.

मुषित. मुषितं हृतखण्डितयोः, मे. मुषितं खण्डिते हृते, वि, हे.

मुष्क. मुष्को मोक्षकवृक्षे स्यात् सङ्घाते वृषणेऽपि च, मे. मुष्को मोक्षद्रुमे सङ्घे तस्करे मांसलाण्डयोः, हे. मुष्कोऽण्डकोशे सङ्घाते मुष्को मोक्षे च पादपे, वि.

मुष्टि. मुष्टि र्द्वयोः फले। बद्धपाणौ त्सरौ, मे. मुष्टि र्बद्धकरे फले, वि.

मु(ष)सल. मुसलं सत्रादयोऽग्रे तु पुंनपुंसकयोः स्त्रियाम्। तालमूल्यामाखुपर्णीगृहगोधिकयोरपि, मे. मुसलं तु स्त्रादयोऽग्रे मुसली मता। तालमूल्यामाखुपर्णीगृहगोधिकयोरपि, वि. मुसलं सत्रादयोऽग्रके। मुसली तालमूल्याखुपर्णिका गृहगोधिका, हे.

मुह्विर. मुह्विरः काममूर्खयोः, मे, वि, हे.

मूक. मूकस्त्ववाचि ना दैत्ये रैके कृपणमन्दयोः, मे. मूकोऽप्यवाश्रुतौ दीने, वि. मूको दैत्यावाग्दीनेषु, हे.

मूढ. मूढस्तु तन्द्रिते बाले, मे. मूढस्तन्द्रितबालयोः, वि. मूढस्तन्द्रिते जडे, हे. विचेष्टबालिशौ मूढौ, त्रि.

मूर्छित. मूर्छितमपि सोच्छ्रये च मूढे च, मे. मूर्छितं सोच्छ्रये मूढे, वि, हे. मूर्छितौ मूढसोच्छ्रयौ, अ.

मूर्त. मूर्तं सत्रात् त्रिषु मूर्च्छाले कठिने मूर्तिमत्यपि, मे, त्रि. मूर्तं मूर्तिमति प्रोक्तं मूर्च्छाले कठिनेऽपि च, वि.

मूर्ति. मूर्तिः कायकाठिन्ययोः स्त्रियाम्, मे. मूर्तिः काठिन्यकाययोः, वि, अ. मूर्तिः पुनः प्रतिमायां कायकाठिन्ययोरपि, हे.

मूर्धाभिषिक्त. मूर्धाभिषिक्तो भूपाले मन्त्रिणि क्षत्रियेऽपि च, मे. मूर्धाभिषिक्तो भूपाले प्रधाने क्षत्रियेऽपि च, वि. मूर्धाभिषिक्तः प्रधाने क्षत्रियक्षितिपालयोः, हे. मूर्धाभिषिक्तो भूपेऽपि, अ. मूर्धाभिषिक्तोऽमात्येऽपि, त्रि.

मूल. मूलं शिफाद्ययोः। मूलवित्तेऽन्तिके वा ना भे, मे. मूलं पार्श्वाद्ययोरूढौ। निकुञ्जशिफयोः, हे. मूलमाद्ये शिफाभयोः, अ. निकटेऽपि च मूलं सत्रात्, त्रि. मूलमाद्ये शिफायां सत्राद् भे निकुञ्जेऽन्तिकेऽपि च, वि.

मूल्य. मूल्यं सत्राद् वेतने वस्ने, मे. मूल्यं तु वेतने वस्ने, वि. मूल्यं वस्ने वेतने च, हे.

मृग. मृगः पशौ कुरङ्गे च करिनक्षत्रभेदयोः। अन्वेषणे च याञ्चायां

मृगी तु वनितान्तरे, मे. मृगः पशौ कुरङ्गे च करिनक्षत्रभेदयोः। याञ्चायां मृगयायां च मृगी स्यात् वनितान्तरे, वि. मृगः कुरङ्गे याञ्चायां मृगयायां गजान्तरे। पशौ नक्षत्रभेदे च मृगी तु वनितान्तरे, हे. पशवोऽपि मृगाः, अ. मृगोऽन्विष्टौ, त्रि. मार्गणेऽपि मृगः क्वचित्, हा.

मृगनेत्रा. मृगनेत्रा रात्रिभेदे विशेषे योषितस्तथा, मे.

मृगयु. मृगयुः पुंसि गोमायौ व्याधे च परमेष्ठिनि, मृगयुर्ब्रह्मणि प्रोक्तो गोमायुव्याधयोरपि, वि. मृगयुस्तु फेरौ ब्रह्मणि लुब्धके, हे.

मृगाक्षी. मृगाक्षी तु विशालामृगनेत्रयोः, मे. मृगाक्षी चेन्द्रवारुण्यां मृगनेत्रास्त्रियामयोः, वि. मृगाक्षी मृगलोचना। त्रियामेन्द्रवारुणी च, हे.

मृगाङ्क. मृगाङ्को मारुते चन्द्रे वि.

मृगारि. मृगारिः स्यात् पुंसि कण्ठीरवशार्दूलयोरपि, मे.

मृणाल. मृणालं नलदे क्लीवं स्त्रीनपुंसकयोर्बिसे, मे. मृणालं बिसिनीमूलं मृणालं च जलाकुलम्, अने.

मृत. मृतं तु याचिते मृत्यौ क्लीवं मृतुरमति त्रिषु, मे. मृतं मृत्यौ याचितेऽपि, हे. मृतं स्याद् याचिते मृत्यौ मृतुरमत्यभिधेयवत्, वि.

मृतुर. मृतुरं नौ मरणे यमे, मे. मृतुरं मरणदेवयोः: वि. आतङ्केऽजगरे कुन्ते मृतुरः स्यात् मरणेऽपि च, अने.

मृतुरफल. स्यात् मृतुरफला कदल्यां महाकालफले पुमान्, मे. मृतुरफलो महाकाले कदल्यां मृतुरफल्यपि, वि. मृतुरफलो महाकाले मृतुरफली कदल्यथ, हे.

मृतुरवञ्चन. स्यात् मृतुरवञ्चनः शम्भौ श्रीफलद्रोणकाकयोः, मे, वि. मृतुरवञ्चनः श्रीफले हरे। द्रोणकाके, हे.

मृत्सा. मृत्सा काक्षरां श्रेष्ठमृदि, मे. मृत्सा तु कथिता वासीश्रेष्ठमृत्तिकयोर्बुधैः, वि. मृत्सा वासी तु मृत्तिका, हे.

मृत्स्ना. मृत्स्ना मृत्सातुवर्योश्च, मे. मृत्स्ना तुवरिकायां स्यात् मृत्सायामपि दृश्यते, वि. मृत्स्ना मृत्सा तुवर्यपि, हे.

मृदङ्ग. मृदङ्गः पटहे घोषे, मे, वि. मृदङ्गो घोषवाद्ययोः, हे.

मृदु. मृदुः स्यात् कोमलेऽतीक्ष्णे, मे. मृदुः स्यात् कोमले खरे, वि. मृद्वतीक्ष्णे कोमले च, हे. मृदू चातीक्ष्णकोमलौ, श.

मृष्टेरुक. मृष्टेरुको वदानेऽपि मिष्टाशिन्यतिथिद्विषि, मे, वि. मृष्टेरुकः स्यान् मृष्टाशे दानशौण्डेऽतिथिद्विषि, हे.

मेखला. मेखला खड्गबन्धे स्यात् काञ्चीशैलनितम्बयोः, मे, वि. मेखलाऽद्रिनितम्बे स्याद् रसनाखड्गबन्धयोः, हे. मेखलाऽद्रिनितम्बेऽपि, त्रि. कटिदेशे तु मेखला, रु.

मेघ. मेघो मुस्ताजलदयोः पुमान्, मे. मेघः स्यान् मुस्तके घने, वि. मेघस्तु मुस्तके जलदेऽपि च, हे. मेघो वारिदमुस्तयोः, त्रि.

मेघनाद. मेघनादस्तु वरुणे तनये रावणस्य च, मे. मेघनादस्तु वरुणे रावणस्य सुतेऽपि च, वि. मेघनादो मेघशब्दे वरुणे रावणात्मजे, हे.

मेघपुष्प. मेघपुष्पं पिण्डाभ्राम्बुनादेये ना हरे हये, मे. मेघपुष्पं तु पिण्डाभ्रे नादेयजलयोरपि, वि. मेघपुष्पं तु नादेये पिण्डाभ्रे सलिलेऽपि च, हे. मेघपुष्पं तु नादेये पिण्डाभ्रे सलिले विदुः, त्रि.

मेचक. मेचकस्तु मयूरस्य चन्द्रके श्यामले पुमान्। तद्युक्ते वाच्यवत् क्लीवं स्रोतोऽञ्जनान्धकारयोः, मे. मेचको बर्हिचन्द्रे स्यान् मेचकः श्यामलेऽपि च। तिमिरे कृष्णवर्णे तु मेचकं वाच्यवद् भवेत्, वि. मेचकः श्यामले कृष्णे तिमिरे बर्हिचन्द्रके, हे. बर्हिचन्द्रे च मेचकः, त्रि.

मेध. मेधा बुद्धौ क्रतौ पुमान्, मे. मेधः क्रतौ धियां मेधा, वि. मेधः क्रतौ मेधा तु शेमुषी, हे.

मेधाविन्. मेधावी ना शुके ब्राह्म्यां स्त्रियां मेधान्विते त्रिषु, मे.

मेधि. मेधिः स्यात् खलदारुणि, वि.

मेध्य. मेध्यं त्रिषु शुद्धौ रक्तवचारोचनयोः स्त्रियाम्, मे. मेध्यं शुचौ मेदुरे च वाच्यवन् मेध्यमाश्रमे, वि.

मेनाद. मेनादस्तु पुमान् केकिमार्जारच्छगलेषु च, मे. मेनादः

केकिमार्जारच्छगलेषु समीरितः, वि. मेनादास्तु त्वयम्छागमार्जारकशिखण्डिनः, त्रि. मेनादः केकिनि च्छागे मार्जारे, हे.

मेला. मेला स्यान् मेलके मसौ, मे, वि. मेला त्वञ्जने मेलकेऽपि च, हे.

मेष. मेषो राश्यन्तरे स्त्रभे। भेषजरभिदि, मे. मेषो राशिविशेषे स्यात् उरणे भेषजान्तरे, वि. मेषो राश्यन्तरे ऊड़ौ, हे. मेषौ राश्यन्तरोरणौ, त्रि.

मेहन. मेहनं मूत्रशिश्नयोः, मे, वि, हे.

मैथुन मैथुनं सुरतेऽपि स्यात् सङ्गतेऽपि नपुंसकम्, मे. मैथुनं सङ्गते रते, वि. मैथुनं रतसङ्गत्योः, हे. मैथुनं सङ्गतौ रते, अ. मैथुनं कथ्यते सद्भिः सम्बन्धग्राम्यधर्मयोः, ह.

मोच. मोचस्तु मुक्तिपाटलिमोचने, मे. मोचो मुष्ककवृक्षे स्यात् अपवर्गे च मोचने, वि. मोचो निःश्रेयसे वृक्षविशेषे मोचने मृतौ, हे. नन्द्यावर्तः सरलः शालः पाको धवोऽर्जुनस्तिलकः। पद्मस्यन्दनमोचा वृक्षविशेषेऽपि कथ्यन्ते, ह.

मोघ. मोघा स्त्री पाटलायां स्यात् हीननिष्फलयोस्त्रिषु, मे. मोघाऽपि पाटलायां स्यान् मोघा निष्फलहीनयोः, वि. मोघो हीने निष्फले च मोघा स्यात् पाटलातरौ, हे.

मोच. मोचः शोभाञ्जने पुंसि मोचा शाल्मलिरम्भयोः, मे. मोचः शोभाञ्जने प्रोक्तो मोचा शाल्मलिरम्भयोः, वि. मोचा शाल्मलिकदल्यो र्मोचः शिग्रौ, हे. मोचा शाल्मलिरम्भयोः, त्रि. मोचा शाल्मलिराख्याता मोचा तु कदली मता, अने.

मोचक. मोचकः कदलीशिग्रुनिर्मोचकविरागिषु, मे, वि. मोचको मोचकदलीशिग्रुद्रुमविरागिषु, हे.

मोचाट. मोचाटः कृष्णजीरे च रम्भास्थि मलयोद्भवे, मे, वि. मोचाटः कृष्णजीरके। चन्दने कदलीगर्भे, हे.

मोण. मोणः मुष्कफले नक्रमक्षिकाऽहिकरण्डयोः, मे, वि. मोणः सर्पकरण्डके। वाने नक्रमक्षिकायाम्, हे.

मोदक. मोदकः खाद्यभेदेऽस्त्री हर्षके पुनरन्यवत्, मे. मोदको हर्षके त्रि यः खाद्यभेदे च मोदकम्, वि. मोदको हर्षके खाद्ये, हे.

मोरट. मोरटं तु भवेदिक्षुमूलाङ्कोटप्रसूनयोः। सप्तरात्रात् परे क्षीरे मूर्विकायां तु मोरटा, मे, वि. मोरटम्। सप्तरात्रात् परे क्षीरेऽङ्कोटपुष्पेक्षुमूलयोः। मोरटा तु मूर्विकायाम्, हे. मोरटं गो र्नवे क्षीरेऽङ्कोटपुष्पेक्षुमूलयोः, त्रि.

मोह. अथ मोहोऽन्यलिङ्गः स्यादविद्यायां च मूर्छने, मे. मोहमिच्छन्ति मूर्च्छायामविद्यायां च सूरयः, वि. मोहौ मूर्छाविपर्ययौ, हे. अथ मूर्छने। अविद्यायां च मोहः स्यात्, त्रि. मोहः सत्रान् मौढ्यमूर्छयोः, ह.

मौलि. मौलिः किरीटे धम्मिल्ले चूडायामनपुंसकम्। नाऽशोकद्रौ स्त्रियां भूमौ, मे. मौलिः किरीटे धम्मिल्ले चूडाकङ्केलिमूर्धसु, हे. मौलिः किरीटे धम्मिल्ले कङ्केलिद्रुमचूड़योः, वि. चूड़ा किरीटं केशाश्च संयता मौलयस्त्रयः, अ. मौलिः कङ्केलिरप्यपि, त्रि.

म्लिष्ट. म्लिष्टं त्रिष्वव्यक्तवाचि म्लाने, मे. म्लिष्टमव्यक्तवाचि स्यान् म्लिष्टं म्लानेऽन्यवन् मतम्, वि. अथ म्लिष्टं म्लानमस्पष्टभाषितम्, हे. मिष्टं म्लाने कुवचने, त्रि.

म्लेच्छ. म्लेच्छः पामरभेदे च पापरक्तेऽपभाषणे, मे. म्लेच्छः पापरते जातिभेदे स्यादपभाषणे, वि. म्लेच्छो जातिभेदे त्वपभाषणे, हे.

य. यो ना वायौ यमने या यात्राप्तिधूमितत्यागेषु। वारणयोगसमच्छायानेषु पुमांस्तु गन्तरि ख्यातः, मे. यः सर्वनामानिलयोः, वि. क्षुधा वाला च वायुस्त्वक् हन्नतः पुरुषोत्तमः। यमुनो यामुनेयश्च यकारो मान्तिमः स्मृतः, मा. यशो यः कथितः प्राज्ञै र्यो वायुरिति शब्दितः। याने यातरि यस्त्यागे कथितः शब्दवेदिभिः, ए.

यक्ष. यक्षो गुह्यकमात्रे च गुह्यकाधीश्वरेऽपि च, मे. यक्षः श्रीदे च गुह्यके, वि. यक्षः श्रीदे गुह्यके च, हे.

यक्षराट्. यक्षराट् त्र्यम्बकसखे मल्लानां रङ्गचत्वरे, वि. यक्षराट् पुंसि धनदे मल्लानां रङ्गचत्वरे, मे.

यज्ञ. यज्ञः सत्रादात्मनि मखे नारायणहुताशयोः, हे. यज्ञः पूजा च दानं च, अने.

यतस्. V. इतस्.

यति. यतिः स्त्री पाठविच्छेदे निकारयतिनोः पुमान्, मे. यतिर्निकारे यतिनि पाठच्छेदकमे यतिः, वि. यतिर्निकारे विरतौ भिक्षौ, हे. अथ यतिः। पाठच्छेदे मुनौ पुमान्, त्रि.

यथा. यथा तुल्यार्थमानयोः। प्रशंसायाम्, मे. यथाशब्दस्तु निर्दिष्टस्तुल्ययोगानुमानयोः, वि. यथा निदर्शने द्वौ तु देशे निर्देशसाम्ययोः। हेतूपपत्तौ च, हे.

यद्. यद् गर्हाहेत्ववष्टयोः, मे.

यदि. यदि गर्हावितर्कयोः, मे.

यद्वत्. यद्वत् प्रश्ने वितर्के च, मे.

यन्तृ. यन्ता मेठे च सूते ना, मे. यन्ता सूते निषादिनि, हे. यन्ता हस्तिपके सूते, वि, अ.

यन्त्र. यन्त्रं वेदाद्यधिष्ठाने पात्रभेदे नियन्त्रणे, हे.

यन्त्रण. यन्त्रणं रक्षणे स्मृतम्। बन्धने सत्रान् नियमने, मे. यन्त्रणं सत्रान् नियमने बन्धने रक्षणेऽपि च, वि. यन्त्रणं बन्धने त्राणे नियमे, हे.

यम. यमोऽन्यलिङ्गो यमजे ना काके शमने शनौ। शरीरसाधनापेक्षनित्यकर्मणि संयमे, मे. यमो दण्डधरे ध्वाङ्क्षे संयमे यमजेऽपि च। शरीरसाधनापेक्षनित्यकर्मणि चोच्यते; वि. यमः कालयमजयोरहिंसादिषु पञ्चसु। संयमे यमने ध्वाङ्क्षे, हे. यमः संयमकीनाशयुग्मजेषु, त्रि.

यमक. यमकं यमजे शब्दालङ्कारे पुंसि संयमे, मे. यमकं यमः शब्दालङ्कारे संयमेऽपि च, वि. यमको यमजे व्रते। यमकं वागलङ्कारे, हे यमकं संयमे शब्दालङ्कारे यमजे त्रिषु, त्रि.

यमन. यमनं बन्धने चोपरतौ क्लीवं यमे पुमान्, मे. यमनं दुः चोपरतौ यमे, वि. यमनं यमबन्धयोः, हे.

यमल. यमलं युगले क्लीवं यमलौ चोटिकाद्वये, मे.

यमस्वसृ. यमस्वसा तु दुर्गायां यमुनायामपि स्त्रियाम्, मे.

ययु. ययुः पुमानश्वमेधतुरगे च तुरङ्गमे, मे. ययुः क्रतुहये हये, वि. ययु र्यज्ञहये हये, हे. ययुरश्वे क्रतुहये, त्रि.

यव. यवो धान्ये पृथक्कृते, हे.

यवन. यवनो देशभेदे ना वेगिवेगाधिकाश्वयोः। यवन्योषधिभेदे स्त्री वाच्यवद् वेगिनि स्मृता, मे.

यवफल. भवेद् यवफलो वेणौ मांसीकुटजयोरपि, मे. यवफलः स्मृतो वेणौ मांसीकुटजयोरपि, वि. यवफलो मांसिकायां कुटजत्वचिसारयोः, हे.

यवीयस्. यवीयाननुजेऽपि स्याद् अतियूनि च वाच्यवत्, मे.

यष्टि. यष्टिः पुंसि स्याद् भुजदण्डके। द्वयो र्हारलताभार्ग्योर्मधुकाशस्त्रभेदयोः, मे. यष्टि र्भार्गयां मधुयष्ट्यां ध्वजदण्डेऽस्त्रहारयोः, हे. यष्टि र्हारलताशस्त्रभेदयो र्ध्वजदण्डके। भार्ग्यांञ्च मधुयष्ट्याञ्च, वि.

याजक. याजकस्तु गजे राज्ञो याज्ञिकेऽपि, मे. याजको याजिनि ख्यातो याजको राजकुञ्जरे, वि. याजको राजकुञ्जरे। याज्ञिके च, हे.

याज्ञिक. अथ याज्ञिकः। याजके च कुशे च, मे. याज्ञिको याजके कुशे, वि. याज्ञिको याजके दर्भे, त्रि.

यातयाम. यातयामोऽन्यवज्जीर्णे परिभुक्तोज्झितेषु च, मे. यातयामस्तु जीर्णे स्यात् परिभुक्तोज्झितेषु च, वि. यातयामो भुक्तसमुज्झिते जीर्णे च, हे. जीर्णञ्च परिभुक्तञ्च यातयाममिदं द्वयम्, अ.

यात्रा. यात्रा तु यापनेऽपि स्याद् गमनोत्सवयोः स्त्रियाम्, मे. यात्रा तु यापनोपाये गतौ देवार्चनोत्सवे, वि. यात्रोत्सवे गतौ वृत्तौ, हे. यात्रा स्याद्वृत्तौ च, रु. यात्रा स्याद् यापने गतौ, अ. गमनोत्सवयोर्यात्रा, त्रि.

यादव. यादवः पुंसि केशवे, मे.

यादसाम्पति. यादसाम्पतिरम्भोधौ पश्चिमाशापतावपि, मे. यादसाम्पतिरम्भोधौ प्रतीचीदिक्पतावपि, वि. यादसाम्पतिः पाश्यब्धोः, हे. पाश्यब्धी यादसाम्पती, त्रि.

यान. यानं स्याद् वाहने गतौ, मे. यानं गतौ वाहनेऽपि, वि. यानं युग्ये गतौ, हे. स्यात्तु वाहने। गतौ च यानम्, त्रि.

यापन. यापनं वर्तने कालक्षेपे निरसनेऽपि च, मे, वि. यापनं कालविक्षेपे निरासे वर्तनेऽपि च, हे. यापनं स्यान् निरसने कालक्षेपे च वर्तने, त्रि.

याप्य. याप्यस्तु यापनीये स्यान् निन्दितेऽप्यभिधेयवत्, मे.

याम. यामस्तु पुंसि प्रहरे संयमेऽपि प्रकीर्तितः, मे. यामस्तु प्रहरे व्रते, वि. यामौ प्रहरसंयमौ, हे.

यामि. यामिः कुलस्त्रीस्वस्रोः, मे. यामिः स्वसृकुलस्त्रियोः, अने. V. जामि.

याम्य. याम्याऽप्राचय्यां भरण्याञ्च पुंस्यगस्त्ये च चन्दने, मे. याम्याऽवाचय्यां भरण्याञ्च याम्योऽगस्त्ये च चन्दने, वि. याम्याऽप्राचय्यां भरण्याञ्च, हे.

याव. यावोऽलक्ते पाकभेदे, हे.

यावत्. यावत् कार्त्स्न्येऽवधारणे। प्रशंसायां परिच्छेदे मानाधिकारसम्भ्रमे। पक्षान्तरे च, मे. यावत् तावत् परिच्छेदे कार्त्स्न्यमानावधारणे, वि. यावत् तावद्दिवावधौ। कार्त्स्न्येऽवधारणे माने, हे. यावत् तावच्च साकल्येऽवधौ मानेऽवधारणे, अ.

युक्त. V. युत.

युक्ति. युक्तिः स्त्री न्याययोगयोः, मे. युक्ति र्न्याये योजने च, हे. न्याययोजनयो र्युक्तिः, त्रि.

युग. युगो रथहलाद्यङ्गे न द्वयोस्तु कृतादिषु। युग्मे हस्तचतुष्केऽपि वृद्धिनामौषधेऽपि च, मे. युगं हस्तचतुष्के स्याद् रथाद्यङ्गे कृतादिके। वृद्धिनामौषधे युग्मे, हे. युगं हस्तचतुष्केऽपि रथसीराङ्गयो र्युगः। युगं कृतादौ युगले वृद्धिनामौषधेऽपि च, वि. यानाद्यङ्गे युगः पुंसि युगं युग्मे कृतादिषु, अ.

युञ्जान. युञ्जानः सारथौ विप्रे, मे, वि.

युत. युतो युक्तोऽपृथग्भूते क्लीबं हस्तचतुष्टये, मे. युतोऽन्विते पृथक्, हे. युतं हस्तचतुष्के स्याद् युतं युक्ते युतं पृथक्, वि.

युतक. युतकं संशये युगे। नारीवस्त्राञ्चले युक्ते चलनाग्रेऽपि यौतुके, मे. युतकं संशये युगे। यौतुके चलनाग्रे च स्त्रीवस्त्राञ्चलयुक्तयोः, वि. युतकं तु यौतुके युग्मयुक्तयोः। संशये चलनाग्रे स्त्रीवस्त्रभेदे पटाञ्चले, हे. युतकं वस्त्रभेदे च यौतुके संशयेऽपि च, त्रि.

युध्न. युध्नो धनुषि संयुगे, मे. युध्नः संग्रामधनुषोः, वि.

युवन्. युवा स्यात् तरुणे श्रेष्ठे निसर्गबलशालिनि, मे, वि.

यूथ. यूथं तिर्यक्समूहेऽस्त्री पुष्पभेदे च योषिति, मे. यूथी पुष्पप्रभेदे स्यान् मागध्यां च कुरण्टके। यूथं तिर्यक्समूहे स्याद् वृन्दमात्रे च भाषितम्, वि. यूथं तिर्यग्गणे गणे। यूथी तु मागधी पुष्पविशेषयोः कुरुण्टके, हे.

यूथिका. यूथिका म्लानके पुष्पविशेषेऽपि च योषिति, मे. यूथिका म्लानके पुष्पविशेषेऽपि च यूथिका, वि.

योग. योगोऽपूर्वार्थसम्प्राप्तौ सङ्गतिध्यानयुक्तिषु। वपुःस्थैर्यप्रयोगे च विष्कम्भादिषु भेषजे। विश्रब्धघातके द्रव्योपायसन्नहनेष्वपि। कार्मणेऽपि च, मे. योगो विस्रम्भघातिनि। अलब्धलाभे सङ्गत्यां कार्मणध्यानयुक्तिषु। वपुःस्थैर्यप्रयोगे च सन्नाहे भेषजे धने। विष्कम्भाद्युपाये च, हे.

योगोऽपूर्वार्थसम्प्राप्तौ सङ्गतिध्यानयुक्तिषु। वपुःस्थैर्यप्रयोगे च विष्कम्भादिषु भेषजे। विस्रब्धघातिनि द्रव्योपायसन्नहनेष्वपि। कार्मणेऽपि च योगः स्यात्, वि. योगः सन्नहनोपायध्यानसङ्गतियुक्तिषु, अ. योगश्चारे पूर्वलाभे स्थूले विस्रब्धघातिनि। उपाये सङ्गतौ ध्यानौषधसन्नाहयुक्तिषु, त्रि, योगो युक्तिविशेषः स्यात् संयोगो योग उच्यते। योगश्चागामिको लाभः समाधिर्योग इष्यते, अने.

योग्य. योग्यः प्रवीणयोगार्होपायिशक्तेषु चान्यवत्। योग्यश्चन्द्राख्यभेऽजस्रं योग्याऽभ्यासार्कयोषितोः, वि. योग्यो योगार्हशक्तयोः। उपायिनि प्रवीणे च योग्यश्चन्द्राह्वयौषधौ। योग्याऽर्कयोषित्यभ्यासे, हे. योग्यः प्रवीणयोगार्होपायिशक्तेषु वाच्यवत्। क्लीवश्चन्द्रौषधौ पुष्ये ना स्त्र्यभ्यासार्कयोषितोः, मे.

योजन. योजनं परमात्मनि। चतुःक्रोश्याञ्च योगे, मे. योजनञ्च चतुःक्रोश्यां योगे च परमात्मनि, वि. योजनन्तु चतुःक्रोश्यां स्याद् योगे परमात्मनि, हे. चतुःक्रोश्याञ्च योगे च योजनम्, त्रि.

योजनगन्धा. योजनगन्धा कस्तूर्यां सीतायां व्याससातरि, मे, वि. योजनगन्धा व्यासमातरि। कस्तूरीसीतयोश्चापि, हे. सीता योजनगन्धा स्यात् कस्तूरी व्यासस्तूरपि, त्रि.

योनि. योनिः स्त्रीपुंसयोश्च स्यादाकरे स्मरमन्दिरे, मे. योनिः स्यादाकरे भगे, वि. योनिः कारणे भगतोययोः, हे. योनिरुत्पत्तिस्थाने भगेऽपि च, त्रि.

यौवनलक्षण. यौवनलक्षणमपत्राख्यातं लावण्यकुचयोश्च, मे. यौवनलक्षणं वक्षोरुहे च लवणिम्नि च, हे. यौवनलक्षणाभिख्या लावण्ये च पयोधरे, वि.

र. रः स्मृतः पावके तीक्ष्णे, मे. रः पावके तीक्ष्णे च, वि. रस्तीक्ष्णे दहने, हे. क्रोधिनी च भुजङ्गेशो ज्वाली रुधिरपावकौ। रोचिष्मान् दक्षिणांशश्च रुचिरो रेफ ईरितः, मा. रश्च रामेऽनिले वह्नौ भूमावपि धनेऽपि च। इन्द्रिये धनरोधे च, ए.

रक्त. रक्तोऽनुरक्ते नील्यादिरञ्जिते लोहिते त्रिषु। क्लीवन्तु कुङ्कुमे ताम्रे प्राचीनामलकेऽसृजि, मे. रक्तः स्यात् कुङ्कुमे ताम्रे प्राचीनामलकेऽसृजि। अनुरागिणि नील्यादिरञ्जिते लोहितेऽन्यवत्, वि. रक्तं नील्यादिरागि च, अ. रक्तं नील्यादिरञ्जिते। कुङ्कुमेऽसृजन्यनुरक्ते प्राचीनामलकेऽरुणे, हे.

रक्तक. रक्तको म्लानबन्धूकरक्तवस्त्रानुरागिषु, मे, वि.

रक्तप. रक्तपा स्याज्जलौकायां डाकिन्यां ना तु राक्षसे, मे. रक्तपो रक्षसि प्रोक्तो जलौकायां तु रक्तपा, वि. रक्तपः सत्राट् यातुधाने रक्तपा तु जलौकसि, हे.

रक्तपाद. रक्तपादो मतङ्गजे। स्यन्दने च, हे.

रक्तरेणु. रक्तरेणुः पलाशकलिकोद्गमे। सिन्दूरे, हे. रक्तरेणुस्तु सिन्दूरे पलाशक्षारके पुमान्, मे. रक्तरेणुस्तु सिन्दूरे पलाशकलिकोद्गमे, वि

रक्ताक्ष. रक्ताक्षः कासरे क्रूरे पारावतचकोरयोः, मे, वि. रक्ताक्ष रक्तलोचने। चकोरे महिषे क्रूरे पारावते, हे.

रक्ताङ्ग. रक्ताङ्गस्तु महीसुते। कम्पिल्ले स्त्री तु जीवन्त्यां क्ली. विद्रुमधीरयोः, मे. रक्ताङ्गं विद्रुमे भौमे विद्यात् कम्पिल्लधीरयोः। रक्ताङ्ग चापि जीवन्त्याम्, वि. रक्ताङ्गो भौमे रक्ताङ्गं कम्पिल्ले विद्रुमेऽपि च रक्ताङ्गा जीवन्तिकायाम्, हे. रक्ताङ्गो मङ्गलेऽपि च, त्रि.

रक्षा. रक्षा जतुरक्षणयोः, मे. रक्षा रक्षणलाक्षयोः, वि. रक्षा रक्षणभस्मनोः, हे.

रङ्क. रङ्कः कृपणमन्दयोः, मे, हे. रङ्कस्तु कृपणे मन्दे, वि.

रङ्ग. रङ्गो ना रागे नृत्ये रणक्षितौ। अस्त्री त्रपुणि, मे. रङ्ग स्यात् नृत्ययुद्भुवोः। रागे रङ्गं तु त्रपुणि, हे. रङ्गो रणे खले रागे नृत्ये रङ्गं त्रपुण्यपि, वि. नृत्ये रणे खले रागे रङ्गः क्लीबे त्रपुण्यपि, त्रि.

रङ्गमातृ. रङ्गमाता तु कुट्टिन्यां दृक्षरोगान्तरे स्त्रियाम्, मे. रङ्गमाता जतुलुक्योः, हे. रङ्गमाता तु कुट्टन्यां स्मृता भूमिरुहामये, वि.

रज. रजो रेणौ परागे स्याद् आवर्त्ते च गुणान्तरे, मे. V. रजस्.

रजक. रजको धावके शुके, वि. रजकौ धावकशुकौ, हे.

रजत. रजतं त्रिषु शुक्ले स्यात् क्लीवं हारे च दुर्वर्णे, मे. रजतं त्रिशुद्धे दन्तिदन्तयोस्तारहारयोः, वि. रजतं दन्तिदन्तयोः। धवले शोणिते हारे दुर्वर्णे कूटशैलयोः, हे. रजतं हेम्नि रूप्ये सिते, अ. रजतं हारेऽपि, ह.

रजनी. रजनी नीलिनीराविहरिद्राजतुकासु च, मे. रजनी नीलिकालाक्षाहरिद्रायामिनीषु च, वि. रजनी निशि। लाक्षानीली-हरिद्रासु, हे. निशा हरिद्रा रजनी, त्रि. हरिद्रा रजनी प्रोक्ता रजनी च विभावरी, अने.

रजस्. रजः क्लीवं गुणान्तरे। आर्तवे च परागे च रेणुमात्रे च दृश्यते, मे. रजः स्यादार्तवे गुणे। रजः परागे रेणौ तु रजवत् परि-कीर्तितम्, वि. रजो रेणुपरागयोः। स्त्रीपुष्पे गुणभेदे च, हे. रजो गुणे च स्त्रीपुष्पे, अ.

रजस्वल. रजस्वला पुष्पवत्यां स्त्रियां सत्रात् सौरभे पुमान्, मे. रजस्वला पुष्पवत्यां सौरभेऽपि रजस्वलः, वि.

रज्जु. रज्जुर्वेणत्रां गुणे योषित्, मे. रज्जुर्वेणत्रां गुणे स्मृता, वि.

रञ्जन. रञ्जनो रागरञ्जने रञ्जनं रक्तचन्दने। शुण्डारोचनिका-नीलीमञ्जिष्ठासु च रञ्जनी, मे. रञ्जनो रागरजने रञ्जनं रक्तचन्दने। गुञ्जा-रोचनिकानीलीमञ्जिष्ठासु च रञ्जनी, वि. रञ्जनं रञ्जके रक्तचन्दनेऽप्यथ रञ्जनी। मञ्जिष्ठारोचनानीलीगुञ्जासु, हे.

रण. रणः कोणे क्वणे पुंसि समरे पुंनपुंसकम्, मे. रणः कोणे क्वणे युधि, हे. आजौ रवे रणः, अ. रणः क्वणनयुद्धयोः, त्रि. रणः कोणक्वणाजिषु, वि.

रण्डा. रण्डा मूषिकपर्ण्याञ्च विधवायाञ्च योषिति, मे. रण्डा मूषिकपर्ण्याञ्च रण्डा विधवयोषिति, वि. रण्डा त्वाखुपर्णी मृतप्रिया, हे. रण्डा स्याद् विधवौषध्योः, त्रि.

रत. रतं सुरतगुह्ययोः, मे, वि.

रतनारीच. रतनारीचो नारीणां सीत्कारे च शुनि स्मरे, मे. रतनारीच इत्येष कथितो रतिवल्लभे। कुक्कुरे रतनारीचः सीत्कारे वरयोषिताम्, वि. रतनारीचो मन्मथे शुनि स्त्रीणां च शीत्कृतौ, हे. कुक्कुरे रतनारीचः शीत्कारे वरयोषिताम्, त्रि.

रतर्धिक. रतर्धिकं स्याद् दिवसे सुखस्नानेऽष्टमङ्गले, मे, वि. रतर्धिकं तु दिवसे सुखस्नानेऽष्टमङ्गले, हे.

रति. रतिः स्त्री स्मरदारेषु रागे सुरतगुह्ययोः, मे. रतिः स्मरप्रियायाञ्च रागे च रमणे रतिः, वि. रतिः स्मरस्त्रियां रागे रते, हे.

रत्न. रत्न वर्त्मनि नद्यां स्त्री, मे. रत्नः सरिति वर्त्मनि, वि.

रत्न. रत्नं स्वजातिश्रेष्ठेऽपि मणावपि नपुंसकम्, मे. रत्नं श्रेष्ठे मणावपि, वि. रत्नं स्वजातिश्रेष्ठे स्यात् मणौ, हे. रत्नं स्वजातिश्रेष्ठेऽपि, अ.

रथ. रथः पुमानवयवे स्यन्दने वेतसेऽपि च, मे. रथः स्यात् स्यन्दने काये चरणे वेतसेऽपि च, वि. रथस्तु स्यन्दने पादे शरीरे वेतसद्रुमे, हे. रथः पौरुषदेहयोः, त्रि.

रथकार. रथकारस्तु माहिष्यात् करणीजे च तक्षणि, मे. रथकारस्तु माहिष्यकरणीजे च तक्षणि, वि. रथकारस्तक्षणि स्यात् माहिष्यात् करणीसुते, हे.

रथाङ्ग. रथाङ्गं न द्वयोश्चक्रे ना चक्राङ्गविहङ्गमे, मे. रथाङ्गश्चक्रवाकेऽपि रथाङ्गं चक्र उच्यते, वि. रथाङ्गः कोकपक्षिणि। रथाङ्गं चक्रे, हे. चक्रे रथाङ्गं कोके ना, त्रि.

रथ्य. रथ्या रथौघविशिखावर्तनीषु च योषिति। रथवोढरि पुंलिङ्गः, मे. रथ्यो रथोद्वहे। रथ्या रथौघे विशिखावर्तनीचत्वरेषु च, वि. रथ्यो रथांशे रथवोढरि। रथ्या तु रथसङ्घाते प्रतोल्यां रथचत्वरे, हे.

रद. रदो दन्ते विलेखने, मे, हे. रदोऽपि लेखने दन्ते, वि.

रन्तिदेव. रन्तिदेवस्तु नृपते भेदे च गरुड़ध्वजे, मे.

रन्ध्र. रन्ध्रं तु दूषणे च्छिद्रे, मे. V. छिद्र, विवर.

रभस. रभसो हर्षवेगयोः, मे, त्रि. रभसो वेगहर्षयोः, वि, हे.

रम. रमा लक्ष्म्यां रमः कान्ते रक्ताशोकद्रुमे स्मरे, मे. रमः कान्ते रमा लक्ष्म्यां रक्ताशोकद्रुमे स्मरे, वि. रमः कान्ते रक्ताशोके मन्मथे च रमा स्त्रियाम्, हे.

रमण. रमणं पटोलमूले नार्यां स्त्री ना धवे स्मरे, मे. रमणं मन्यात् पटोलस्य मूलेऽपि रमणः प्रिये, वि. रमणं पुनः। पटोलमूले जघने रमणो रासभे प्रिये, हे.

रमति. रमति र्नायके नाके पुंसि मन्यात्, मे. रमति र्नायके स्वर्गे, वि.

रम्भ. रम्भा कदल्यप्सरसो र्ना वेणौ वारणान्तरे, मे. रम्भा कदल्यप्सरसो रम्भो वैणवदण्डके, वि. रम्भो वैणवदण्डके। रम्भा त्रिदशभामिन्यां कदल्यां च, हे. रम्भा कदल्यप्सरसोः, त्रि. रम्भा देवाङ्गना प्रोक्ता रम्भा तु कदली मता, अने.

रम्य. रम्या रात्रौ चम्पके ना मनोज्ञे त्वभिधेयवत्। नपुंसकं पटोलस्य मूले सूरिभिरिष्यते, मे. रम्यं मनोरमे रम्या रात्रौ रम्यश्च चम्पके, वि. रम्यश्चम्पकहृद्ययोः। रम्या रात्रौ, हे.

रल्लक. रल्लकः कम्बले स्मृतः। तथैव कम्बलमृगे, हे.

रवण. रवणः शब्दने खरे, मे. रवणं रासभे ध्वनौ, वि.

रवि. रविः पर्वतसूर्ययोः, रु.

रश्मि. रश्मिः पुमान् दीधितौ च पक्ष्मप्रग्रहयोरपि, मे. रश्मिरंशौ प्रग्रहे च, वि. रश्मि र्घृणिप्रग्रहयोः, हे. किरणप्रग्रहौ रश्मी, अ.

रस. रसो गन्धरसे जले। शृङ्गारादौ विषे वीर्ये तिक्तादौ द्रवरागयोः। देहधातुप्रभेदे च पारदस्वादयोः पुमान्। स्त्रियां तु रसनापाठाशल्लकीकङ्गुभूमिषु, मे. रसो गन्धरसे स्वादे तिक्तादौ विषरागयोः। शृङ्गा-

रादौ द्रवे वीर्ये देहधातौ च पारदे । रसा तु शल्लकीपाठाजिह्वाधरणि-कङ्गुषु, वि. रसः स्वादे जले वीर्ये शृङ्गारादौ विषे द्रवे । बोले रोगे देह-धातौ तिक्तादौ पारदेऽपि च । रसा तु रसनापाठासल्लकीच्छितिकङ्गुषु, हे. शृङ्गारादौ विषे वीर्ये गुणे रागे द्रवे रसः, अ. जिह्वा भूः शल्लकी रसा । जले शरीरधातौ च पारदस्वादयो रसः, त्रि. रसो जलं रसो हर्षो रसः शृङ्गारपूर्वकः । रसः सालद्रुनिर्यासः पारदोऽपि रसो विषम्, अने. शृङ्गारा-दिषु नवसु च लवणादिषु षट्सु पारदे रागे । निर्यासवीर्यगुणधातुषु च विषघृतादौ रसः प्रोक्तः, रु.

रसन. रसनं स्वदने ध्वनौ । जिह्वायां तु न पुंसि स्याद् रास्नायां रसना स्त्रियाम्, मे. रसनं स्वादने ध्वाने रसना काञ्चिजिह्वयोः, वि. रसनं ध्वनिते स्वादे रसज्ञारास्नयोरपि, हे. रसनं तु ध्वनौ स्वादे रसज्ञारास्नयोः स्त्रियाम्, त्रि.

रसायन. रसायनं विषेऽपि स्यात् जराव्याधिजिदौषधे । पुंलिङ्गः पक्षिराजे च विड़ङ्गाख्यौषधेऽपि च, मे. रसायनं विड़ङ्गे स्यात् जरा-व्याधिजिदौषधे । रसायनः पक्षिराजे विषेऽपि च रसायनम्, वि. रसायनो विड़ङ्गके । पक्षीन्द्रे रसायनं तु जराव्याधिभिदौषधे, हे.

रसाल. रसाला रसनादूर्वाविदारीमार्जितासु च । रसालं सिह्लके बोले रसालस्त्विक्षुचूतयोः, मे. रसाला मार्जितायां स्यात् जिह्वादूर्वाविदारिषु । रसालं सिह्लके बोले रसालस्त्विक्षुचूतयोः, वि. रसाल इक्षौ चूते च रसालं बोलसिह्लयोः । रसाला दूर्वाविदार्यौ मूर्विकाजिह्वयोरपि, हे. रसाला रसनायां स्यात् मथिते दध्नि पाणिना, हा. रसालस्त्विक्षुचूतयोः, त्रि.

रसिक. रसिका स्त्री रसालेक्षुरसयोः सरसे त्रिषु, मे. रसिकापि रसा-लायां काञ्चीरसनयोरपि, वि. रसिका कटिसूत्रके । रसनायां रसालायाम्, हे.

रसित. रसितं पुनः । रुतस्तनितयोः क्लीवं स्वर्णादिखचिते त्रिषु, मे. रसितं तु सुवर्णादिखचिते स्तनिते रुते, वि. रसितं स्वर्णादिलिप्ते रुत-स्तनितयोरपि, हे. स्वर्णाभ्यक्तेऽपि रसितम्, त्रि.

रक्ष. रक्षस्तक्षकचण्डयोः, वि.

रहस्. रहस्तत्वे रते गुह्ये, मे. रहोऽपि गुह्ये सुरते च तत्वे, वि. रहो गुह्ये रते तत्वे, हे. रहो रते च गुह्ये च, त्रि.

रहस्य. रहस्या स्त्री नदीभेदे गोपनीयेऽभिधेयवत्, मे. रहस्या निम्नगाभेदे गोपनीये तु वाच्यवत्, वि. रहस्यं गोपनीये स्याद् रहस्या सरिदन्तरे, हे.

राका. राका नद्यन्तरे कच्छ्वां नवजातरजःस्त्रियाम्। सम्पूर्णेन्दु-तिथौ, मे. राका कच्छ्वां दृष्टरजःकन्यायां सरिदन्तरे। पूर्णेन्दुपूर्णिमायाञ्च, हे. राका तु सरिदन्तरे। कच्छूनवरजःकन्यापूर्णेन्दुपूर्णिमासु च, वि. राका दृष्टरजःकन्या कच्छूः पूर्णेन्दुपूर्णिमा, त्रि.

राक्षस. राक्षसो यातुधाने स्यात् चण्डायां राक्षसी स्मृता, मे. राक्षसीति च दंष्ट्रायां राक्षसी रक्षसः स्त्रियाम्, वि. राक्षसी कौणपी दंष्ट्रा, हे.

राग. रागस्तु मात्सर्ये लोहितादिषु। क्लेशादावपि रागे च गान्धा-रादौ नृपेऽपि च, मे. रागः स्याल्लोहितादिषु। गान्धारादौ क्लेशादिकेऽ-नुरागे मत्सरे नृपे, हे. रागोऽनुरक्तौ मात्सर्ये क्लेशादावहितादिषु। गान्धा-रादौ नृपे रागः, वि. रागः क्लेशादिके रक्ते मात्सर्ये लोहितादिषु, त्रि.

रागचूर्ण. रागचूर्णः पुमान् दन्तधावने मकरध्वजे, मे. रागचूर्णः स्मरे दन्तधावने रक्तवालुके, वि. रागचूर्णस्तु खदिरे मकरध्वजे, हे.

रागसूत्र. रागसूत्रं तुलासूत्रे पट्टसूत्रे नपुंसकम्, मे. रागसूत्रं तुलासूत्रे पट्टसूत्रेऽपि दृश्यते, वि. रागसूत्रं पट्टसूत्रे तुलासूत्रेऽपि च क्वचित्, हे.

रागिन्. रागी रक्तेऽपि कामुके, मे. रागी रक्ते च कामुके, वि. रागी कामिनि रक्तरि, हे. रक्तः कामी च रागिणौ, त्रि.

राघव. राघवोऽब्धे महामीनभेदे च रघुवंशजे, मे. राघवो रघुवंशजे। महामीनप्रभेदेऽपि जलधे राघवः स्मृतः, वि. राघवोऽब्धिमत्स्यान्तरे। रघु-जेऽपि, हे.

राजजम्बू. राजजम्बूस्तु जम्बूभित्पिण्डखर्जूरयोः स्त्रियाम्, मे. राजजम्बूस्तु जम्बूभित्पिण्डखर्जूरयोः स्मृता, वि. राजजम्बूस्तु जम्बूभित्। पिण्डखर्जूरवृक्षस्य, हे.

राजन्. राजा प्रभौ च नृपतौ क्षत्रिये रजनीपतौ। यक्षे शक्रेऽपि पुंसि स्यात्, मे. राजा प्रभौ नृपे चन्द्रे यक्षे क्षत्रियशक्रयोः, वि. राजा तु पार्थिवे। निशाकरे प्रभौ शक्रे यक्षक्षत्रिययोरपि, हे. राजा मृगाङ्के क्षत्रिये नृपे, अ. यक्षे चन्द्रे च राजा स्यात्, त्रि. राजा चन्द्रो नृपो राजा, अने.

राजबदर. स्याद् राजबदरं रक्तामलके लवणेऽपि च, मे.

राजराज. राजराजः कुवेरेऽपि सार्वभौमे सुधाकरे, मे, वि. राजराजो नृपेशेन्द्वोः कुवेरे, हे.

राजवृक्ष. राजवृक्षः सुवर्णालिपियालयोः, मे. राजवृक्षः प्रियाले स्यात् सुवर्णालुतरावपि, वि. राजवृक्षः पियालके। सुवर्णालुतरौ, हे.

राजहंस. राजहंसस्तु कादम्बे कलहंसे नृपोत्तमे, मे, हे. राजहंसो नृपश्रेष्ठे कादम्बकलहंसयोः, वि. राजहंसो नृपाग्रे च, त्रि.

राजादन. राजादनं चौरिकियां पियाले किंशुकेऽपि च, मे, वि. राजादनं प्रियालद्रौ चौरिकायां त्रिपत्रके, हे.

राजार्ह. राजार्हं जोङ्गके क्लीवं राजयोग्येऽभिधेयवत्, मे.

राजि. राजिः स्त्री पंक्तिलेखयोः, मे. राजिः स्यात् पंक्तिलेखयोः, वि. राजी रेखायां पंक्तौ च, हे.

राजिका. राजिकापि च केदारे राजसर्षपरेखयोः, मे, वि. राजिका पंक्तौ रेखायां केदारे राजसर्षपे, हे.

राजीव. राजीवं नलिने ना तु भेदे हरिणमीनयोः, मे. राजीवाख्या खगे मत्स्ये पद्मे राजोपजीविनि, वि. राजीवो मीनसारङ्गभेदयोः। राजीवमब्जे, हे. राजीवो मृगमीनयोः, त्रि.

राज्ञी. राज्ञी राजप्रियायां च भार्यायां भास्करस्य च, मे.

राढ़ा. राढ़ा स्त्री सुह्मशोभयोः, मे. राढ़ा सुह्मेषु शोभायाम्

वि, हे. राढ़ा सम्राट् दीप्तिदेशयोः, त्रि. राढ़ा देशविशेषश्च राढ़ा शोभा-ऽभिधीयते, अने.

रात्रक. रात्रकं पञ्चरात्रे ना वेश्यावेश्माब्दवासिनि, मे. रात्रकं पञ्चरात्रके। येन वेश्यागृहे नीतो वत्सरस्तत्र रात्रकः, वि. रात्रकं पञ्चरात्रके। रात्रकस्तु पण्यवधूगृहान्तर्वर्षवासिनि, हे.

राध. राधो मासान्तरे राधा चित्रभेदे च धन्विनाम्। गोपी-विशाखाऽमलकीविष्णुक्रान्तासु विद्युति, मे. राधो वैशाखमासि सम्राट् राधा गोप्यां च विद्युति। विष्णुक्रान्तामलक्योश्च चित्रवेधे च धन्विनाम्, वि. राधो वैशाखमासे सम्राट् राधा विद्युद् विशाखयोः। विष्णुक्रान्तामलक्योश्च गोपीवेधविशेषयोः, हे.

राधन. राधनं साधने प्राप्तौ राधना भाषणे स्त्रियाम्, मे. राधनं राधने प्राप्तौ राधनं तोषणेऽपि, वि. राधनं प्राप्तितोषयोः। साधने, हे.

राधरङ्कु. राधरङ्कुस्तु ना सीरे शीकरे च घनोपले, वि. राध-रङ्कुस्तु ना सीरे शीकरे जलदोपले, हे. राधरङ्कुः पुमान् सीरे शीकरे च घनोपले, मे.

राम. रामा योषाहिङ्गुलिन्योः क्लीबं वास्तुककुष्ठयोः। ना राघवे च वरुणे रैणुकेये हलायुधे। हरे च पशुभेदे च त्रिषु चारौ सिते-ऽसिते, मे. रामः पशुविशेषे स्यात् जामदग्न्ये हलायुधे। राघवे चासि-तश्वेतमनोज्ञेषु च वाच्यवत्। रामाऽङ्गनाहिङ्गुलिन्यो रामं वास्तुककुष्ठयोः, वि. रामः श्यामे हलायुधे। पशुभेदे सिते चारौ राघवे रैणुकासुते। रामं तु वास्तुके कुष्ठे रामा हिङ्गुलिनिस्त्रियोः, हे. बले रामो नीलचारु-सिते त्रिषु, अ. अथ राघवे। रामः पशौ भार्गवे च, त्रि. रामा स्त्री जामदग्न्यश्च रामो रामौ सितासितौ। रामः पशुविशेषश्च रामो दश-रथात्मजः, अने. शुक्लोऽपि शुचिरामौ, ह.

रामिल. रामिलो रमणे कामे, मे, हे. रामिलो रमणे स्मरे, त्रि.

राशि. राशि मेषादिपुञ्जयोः, मे, वि, हे, अ.

राष्ट्र. राष्ट्रं स्यादुपवर्तने। उपद्रवे क्लीवपुंसोः, मे. राष्ट्रमुद्दिष्टमुत्पाते तथा स्यादुपवर्तने, वि. राष्ट्रमुत्पातनीद्दतोः, हे. अथ राष्ट्रोऽस्त्री विषये स्यादुपद्रवे, अ.

रास. रासः कोलाहले ध्वाने भाषाशृङ्खलकेऽपि च। क्रीड़ाभेदे च गोपानाम्, मे. रासः कोलाहले ध्वनौ। भाषाशृङ्खलके रासः क्रीड़ायामपि गोदुहाम्, वि. रासः क्रीड़ासु गोदुहाम्। भाषाशृङ्खलके, हे. भाषाशृङ्खलके रासः क्रीड़ायामपि गोदुहाम्, त्रि.

रासेरस. रासेरसस्तु रासे स्याद् रससिङ्कवलावपि। षष्ठीजागरके गोष्ठ्यां शृङ्गारपरिहासयोः, वि. रासेरसस्तु गोष्ठ्यां स्याद् रासशृङ्गारयोरपि। रससिङ्कौ रसावासे षष्ठीजागरकेऽपि च, मे. रासेरसो रससिङ्कवलौ शृङ्गारहासयोः। षष्ठीजागरके रसगोष्ठ्याम्, हे.

रास्ना. रास्ना च स्याद् भुजङ्गाख्याम् एलापर्ण्यामपि स्त्रियाम्, मे. रास्ना स्मृता भुजङ्गाख्यामेलापर्ण्यां च कथ्यते, वि. रास्नैलापर्णीसर्पाख्योः, हे.

रिक्त. रिक्तं शून्ये वने, मे. रिक्तं काननशून्ययोः, वि. रिक्तं वनेऽपि, त्रि.

रिष्ट. रिष्टं क्षेमाशुभाभावे पुंसि खड्गे च फेनिले, मे. रिष्टं क्षेमेऽशुभे रिष्टोऽसौ, हे. रिष्टं क्षेमाशुभाभावकृपाणेषु प्रचक्षते, वि. रिष्टं क्षेमाशुभाभावेषु, अ. रिष्टं पापाशुभयोः, ह.

रिष्टि. रिष्टिः खड्गे ना शुभे स्त्री, मे. रिष्टिः खड्गे सत्खड्गे च, वि.

रीढ़ा. अवज्ञा कथ्यते रीढ़ा रीढ़ा गतिरपीष्यते, अने.

रीति. रीतिः स्त्रियां स्यन्दप्रचारयोः। पित्तले लोहकीट्टे च, मे. रीतिः प्रसारे स्यन्दे च लोहकिट्टारकूटयोः, वि. रीतिस्तु पित्तले। वैदर्भ्यादौ लोहकीट्टे सीमनि स्रवणे गतौ, हे. प्रचारस्यन्दयो रीतिः, अ रीतिस्तु लोहकिट्टारकूटयोः, त्रि.

रुक्म. रुक्मञ्च काञ्चने लोहे, मे, वि. रुक्मं लोहे सुवर्णे च

हे. रुक्मं लोहसुवर्णयोः, त्रि. रुक्मं हेम विजानीयाद् रुक्मं रजतमुच्यते, अने.

रुच, रूच. रुचस्त्वग्रे ऽग्यप्रचिक्कणे, मे, अ. रूचः पादपजातौ स्यात् रूचोऽप्रेम्णप्रचिक्कणे, वि. रूचोऽस्निग्धपरुषयोः, हे.

रुच. रुक् स्त्री शोभाद्युतीच्छासु, मे. रुक् शोभाकिरणेच्छासु, हे. रुक् शोभाकिरणेच्छासु चेष्यते, वि.

रुचक. रुचको वीजपूरे च निष्के दन्तकपोतयोः। न द्वयोः सर्जिकाचारेऽप्यश्वाभरणमाल्ययोः। सौवर्चलेऽपि माङ्गल्यद्रव्ये चाप्युत्कटेऽपि च, मे. रुचकं मङ्गलद्रव्ये ग्रीवाभरणदन्तयोः। उत्कटे वीजपूरे च सौवर्चलविड़ङ्गयोः। रोचनायां च रुचकमश्वाभरणमाल्ययोः, वि. रुचकस्तु मातुलुङ्गे निष्के सौवर्चलेऽपि च। रोचनायां विड़ङ्गे च मङ्गल्यद्रव्यदन्तयोः। अश्वसराभरणे माल्ये प्रोत्कटेऽपि प्रकीर्तितः, हे.

रुचि. रुचिः स्त्री दीप्तौ शोभायामभिष्वङ्गाभिलाषयोः, मे. रुचिर्द्युतौ। स्पृहाभिष्वङ्गशोभासु, हे. रुचि मयूखे शोभायामभिष्वङ्गाभिलाषयोः, वि. अभिष्वङ्गे स्पृहायाञ्च गभस्तौ च रुचिः स्त्रियाम्, अ. दीप्तिश्चेच्छा तथा रुचिः, अने.

रुजा. रुजा रोगे च भङ्गे, मे. रुजा त्वामयभङ्गयोः, हे. रुजा स्याद् रोगभङ्गयोः, त्रि.

रुण्डिका. रुण्डिका द्वारपिण्ड्यां च दूतिकायां रणक्षितौ, मे, वि.

रुदथ. रुदथः शुनि कुक्कुटे, वि. रुदथः कुक्कुटशुनोः, हे.

रुद्र. रुद्रो वृषभे, ह.

रुधिर. रुधिरोऽङ्गारके पुंसि क्लीवं तु कुङ्कुमाऽसृजोः, मे. रुधिरोऽङ्गारके प्रोक्तो रुधिरं कुङ्कुमाऽसृजोः, वि. रुधिरं घुसृणे रक्ते रुधिरो धरणीसुते, हे. रुधिरं कुङ्कुमेऽपि च, त्रि, हा. कुङ्कुमं रुधिरं ज्ञेयं रुधिरं चतजं स्मृतम्, अने.

रुमा. रुमा सुग्रीवदारेषु विशिष्टलवणाकरे, मे. रुमा सुग्रीव-

दारेषु विशिष्टे लवणाकरे, वि. रुमा स्याल्लवणाकरे। सुग्रीवपत्न्याम्, ह.

रुरु. रुरु र्ना मृगदैत्ययोः, मे. रुरु मृगे दैत्यभेदे, वि. रुरु दैतेय मृगे, हे. दैत्यभेदे मृगे रुरुः, त्रि.

रूक्ष. V. रुक्ष.

रूढ़. रूढ़ं जाते प्रसिद्धे च, मे.

रूप. रूपं स्वभावे सौन्दर्ये नाणके पशुशब्दयोः। ग्रन्थावृत्तौ नाटकादौ आकारश्लोकयोरपि, वि, मे. स्याद् रूपं श्लोकशब्दयोः। पशावाकारे सौन्दर्ये नाणके नाटकादिके। ग्रन्थावृत्तौ स्वभावे च, हे. ग्रन्थावृत्तौ पशौ शब्दे स्वभावे नाटकादिषु। रूपमाकारसौन्दर्यनाणकेष्वपि दृश्यते, त्रि. रूपं मूर्त्ते च विद्रुमे, अने. रूपं मृगेऽपि विज्ञेयम्, ह.

रूपक. रूपकं नाटके धूर्त्ते काव्यालङ्करणेऽपि च, मे. रूपकं नाटके धूर्त्ते काव्यालङ्करणे विदुः, वि. रूपकं नाटके प्रोक्तं काव्यालङ्कारधूर्त्तयोः, हे.

रूप्य. रूप्यः स्यात् सुन्दरे त्रिषु। आहतस्वर्णरजते रजते च नपुंसकम्, मे. रूप्यं स्यादाहते स्वर्णरजते रजतेऽपि च। रूप्यं प्रशस्तरूपे तु वाच्यवत् समुदीरितम्, वि. रूप्यमाहतहेमादौ रजते रूपवत्यपि, हे. रूप्यं प्रशस्तरूपेऽपि, अ. रूप्यं त्रिषु सुरूपके। आहतस्वर्णरजते रजते च नपुंसकम्, त्रि.

रेक. रेकः शङ्कानीचविरेचने, मे. रेकः शङ्काविरेकयोः। हीनेऽपि, हे. रेको विरेके शङ्कायां रेकः स्यादधमेऽपि च, वि.

रेखा. रेखा स्यादल्पके छद्मन्याभोगोल्लेखयोरपि, हे, वि.

रेचनी. रेचनी त्रिवृतादन्त्योः, मे. रेचनी त्रिवृतादन्तीगुन्द्रारोचनिकासु च, वि. रेचनी गुन्द्रा दन्ती रोचनिका त्रिवृत्, हे.

रेणु. रेणुः स्त्रीपुंसयो र्धूलौ पुंलिङ्गः पर्पटे पुनः, मे. रेणुः पर्पटके धूल्यामल्पे, वि. रेणु र्धूल्यां पर्पटके, हे.

रेणुका. रेणुकापि हरेण्वां च जामदग्न्यस्य मातरि, मे. रेणुका

तु हरेण्वां स्यात् जमदग्नेश्च योषिति, हे. रेणुकापि हरेणौ स्यात् जमदग्निस्त्रियामपि, वि.

रेतस्. रेतः शुक्रे पारदे च, मे.

रेत. रेतं रेतसि पीयूषे पटवासेऽपि सूतके, वि, मे. रेतं पीयूषपटवासयोः। रेतःसूतकयोः, हे.

रेप. रेपः स्यात् निन्दिते क्रूरे, मे, वि. रेपः क्रूरे विगर्हिते, हे.

रेपस्. रेपाः स्यादधमे क्रूरे कृपणेऽप्यभिधेयवत्, मे. रेपाः स्यादधमे क्रूरे कृपणेऽपि च कथ्यते, वि.

रेफ. रेफो रवर्णे पुंसि स्यात् कुत्सिते पुनरन्यवत्, मे. रेफो रवर्णे संप्रोक्तः कुत्सिते वाच्यवत् पुनः, त्रि. रेफोऽवद्यरवर्णयोः, हे. रवर्णे पुंसि रेफः स्यात् कुत्सिते वाच्यलिङ्गकः, अ. त्रिषु स्यात् कुत्सिते रेफो रवर्णे तु पुमानयम्, त्रि.

रेरिहाण. रेरिहाणस्तु पुंसि स्यान् महादेवेऽम्बरेऽपि च, मे. रेरिहाणो हरेऽम्बरे, वि. रेरिहाणोऽम्बरे रुद्रे, हे.

रेवती. रेवती हलिपत्न्यां स्यात् ताराभिन्मातृभेदयोः, मे. रेवती हलिपत्न्यां स्यात् ताराभेदेऽपि मातृषु, वि. रेवती बलभार्यायां नक्षत्रभिदि मातृषु, हे. रेवती हलिपत्न्यां भे स्मरपत्न्यां च रेवती, त्रि.

रेवा. रेवा स्यान् नील्यां रत्यां नदीभिदि, मे. रेवा तरङ्गिणीभेदे रेवा नील्यां स्मरस्त्रियाम्, वि. रेवा मन्मथयोषिति। नील्यां मेकलकन्यायाम्, हे.

रै. राः पुंसि स्वर्णवित्तयोः, मे. राः स्मृतः स्वर्णवित्तयोः, वि. रास्तु सुवर्णे जलदे धने, हे. स्वर्णेऽपि राः, अ.

रैवत. रैवतस्तु सुवर्णालौ शैलभेदे च शङ्करे, मे. रैवतस्तु सुवर्णालौ शैलभेदेऽपि शूलिनि, वि. रैवतः स्यादुज्जयन्ते सुवर्णालौ पिनाकिनि, हे. शैलभेदे सुवर्णालौ शङ्करेऽपि च रैवतः, त्रि.

रोक. रोकस्तु क्रयभिद् दीप्त्यो रोकं नावि चले बिले, मे. रोकं क्रय-

णभेदे नावि विले चरे। रोकोऽंशौ, हे. रोको दीप्तौ क्लिबे रोकं नौकाक्रय-णभेदयोः, वि. विले रोकं रुचौ पुमान्, त्रि.

रोग. रोगः कुष्ठौषधे व्याधौ, मे. रोगः कुष्ठौषधे गदे, वि.

रोचन. रोचनी कर्कशे स्त्रियाम्। रोचना रक्तकह्लारे गोपित्त-वरयोषितोः। रोचनः कूटशाल्मल्यां पुंसि स्याद् रोचके त्रिषु, मे. रोचनो रक्तकह्लारे रोचनः कूटशाल्मलौ। मङ्गल्येऽपि च गोपित्ते रोचना रुचिर-स्त्रियाम्, वि. रोचनः कूटशाल्मलौ। रोचना रक्तकह्लारे गोपित्ते वर-योषिति, हे. गोपित्ते रोचना कूटशाल्मलौ रोचनः पुमान्, त्रि.

रोड़. रोड़ः चोदे भवेत् पुंसि तृप्ते तु वाच्यलिङ्गकः, मे.

रोदन. रोदनं क्रन्दनेऽस्रेऽपि दुरालभौषधौ स्त्रियाम्, मे. रोदनं क्रन्दनेऽश्रुणि, वि. रोदनं त्वश्रुणि क्रन्दे, हे.

रोदस्, रोदसी. रोदश्च रोदसीति च। दिवि भूमौ पृथक् च स्यात् सहोक्तप्रापत्रे तयोस्तथा, मे. रोदश्च रोदसी चापि दिवि भूमौ पृथक् पृथक्। सहप्रयोगेऽप्यनयो रोदः स्यादपि रोदसी, वि. रोद इव तु रोदसी। दिवि भुव्युभयोश्चापि, हे. भूद्यावौ रोदस्यौ रोदसी च ते, अ.

रोध्र. रोध्रो ना गालवे क्लीबमपराधे च किल्बिषे, मे. रोध्रः साव-रके रोध्रमपराधेऽपि किल्बिषे, वि. रोध्रो लोध्रे रोध्रमधागसोः, हे. वृक्षभित्पापयो रोध्रः, त्रि.

रोप. रोपौ रोपणवाणयोः, मे, कि. रोपौ रोपणेषू रोपं रन्ध्रे, हे. शररोपणयो रोपः, त्रि.

रोमन्थ. रोमन्थः स्यात् पशूद्गारो रोमन्थः कीटवर्तनम्, अने.

रोमहर्षण. रोमहर्षणं रोमाञ्चे ना सूते च विभीतके, मे. रोमहर्षण-मितेयतद् रोमाञ्चेऽपि विभीतके, वि. रोमहर्षणाख्या तु रोमोद्गमे विभीतके, हे.

रोषण. रोषणः पारदे हेमघर्षणोषरयोः पुमान्। क्रोधने वाच्यलिङ्गः स्यात्, मे. रोषणः पारदे हेमकषणोषरयोस्तथा। रोषणेऽपि, वि. रोषणोऽमर्षी हेमघर्षे पारद ऊषरे, हे.

रोहक. रोहकः प्रेतभेदे ना रोढ़रि त्रिषु विश्रुतः, मे.

रोहिणी. रोहिणी कण्ठरुग्भिदि। अभित्कटुभरासोमवल्केषु लोहितागवोः, मे. रोहिणी कटुरोहिण्यां रोहिणी लोहितागवोः। कण्ठरोगान्तरे भे च सोमवल्के च रोहिणी, वि. रोहिणी सोमवल्के भे कण्ठरोगान्तरे गवि। लोहिताकटुरोहिण्योः, हे. अथ रोहिणी। नक्षत्रे रोहितायां च, त्रि.

रोहित्. रोहिन् मृग्यां लताभेदे स्त्री नार्के, मे. रोहित् मृगीलताभिदोः, वि.

रोहित. रोहितं कुङ्कुमे रक्ते ऋजुशक्रशरासने। पुंसि स्यान् मीनमृगयो र्भेदे रोहितकद्रुमे, मे. रोहितं रुधिरे धीर ऋजुशक्रशरासने। रोहितो मीनमृगयो र्भेदे रोहितकद्रुमे, वि, रोहितो लोहिते मीने मृगे रोहितकद्रुमे। रोहितं ऋजुशक्रास्त्रे धीरे, हे. रोहितमृजुशक्रास्त्रे रक्ते ना मृगमीनयोः, त्रि. रोहितं शक्रकोदण्डो रोहितो मत्स्यपुङ्गवः। रोहितो लोहितो वर्णो मृगराजस्तु रोहितः, अने.

रोहिताश्व. रोहिताश्वश्चित्रभानौ हरिश्चन्द्रनृपात्मजे, मे. रोहिताश्वो हुतभानौ हरिश्चन्द्रनृपात्मजे, वि. रोहिताश्वो हुताशने। हरिश्चन्द्रनृपसुते, हे.

रोहिन्. रोही रोहितकेऽश्वत्थवटपादपयोः पुमान्, मे. रोही रोहितकेऽश्वत्थवटपादपयोरपि, वि. रोही रोहितकेऽश्वत्थे वटे, हे.

(रो) रौहिष. रौहिषं कत्तृणे क्लीवं पुंसि स्याद् हरिणान्तरे, मे. रोहिषं कत्तृणे ज्ञेयं रोहिषो हरिणान्तरे, वि. रौहिषः। मृगकत्तृणमत्स्येषु, हे.

रौद्र. रौद्रो घर्मे रसे चण्ड्यां स्त्री तीव्रे भीषणे त्रिषु, मे. रौद्रो नाध्वरसान्तरे। रौद्रोऽतिभीषणे तीव्रे रौद्री स्कान्दस्य मातरि, वि. रौद्रो भीष्मे रसे तीव्रे रौद्री गौर्याम्, हे.

रौरव. रौरवो नरके घोरे, मे, वि. रौरवो भीषणे नरकान्तरे, हे. रौरवौ घोरनरकौ, त्रि.

रौहिणेय. रौहिणेयोऽन्यवद् वत्से ना बुधे च हलायुधे, मे. रौहिणेयो भवेद् वत्से रेवतीरमणे बुधे, वि. रौहिणेयो वत्से बुधे बले, हे. वत्से बुधे बले रौहिणेयः, त्रि.

रौहिष. v. रोहिष.

ल. लः शक्रे ला तु दाने स्यात् ग्रहणेऽपि निगद्यते, मे. क्रिया ककुद्गतो मांसं पिनाकी भूर्बलानुजः। लम्पटः शक्रसंज्ञश्च वाद्यो रान्तो लकारकः, मा. लो दीप्तौ द्यां लश्च भूमौ भये चाह्लादनेऽपि च। लो वाते लवणे च स्यात् लो दाने च प्रकीर्तितः, ए.

लक्ष. लक्षा न पुंसि सङ्ख्यायां क्लीवं व्याजशरव्ययोः, मे. लक्षं शरव्ये सङ्ख्यायां लक्षं छद्मनि कथ्यते, वि. लक्षं व्याजशरव्ययोः। सङ्ख्यायामपि, हे. सङ्ख्यायां तु न ना लक्षं क्लीवं व्याजशरव्ययोः, त्रि.

लक्षण. लक्षणं नाम्नि चिह्ने च सारस्यां लक्षणा क्वचित्, मे. लक्षणं नाम्नि चिह्ने च सौमित्रौ चापि लक्षणः, वि. लक्षणा सारसी, त्रि. लक्षणं नामचिह्नयोः। लक्ष्मणं च लक्षणस्तु सौमित्रौ लक्ष्मणो यथा, हे.

लक्ष्मण. लक्ष्मणा त्वोषधीभेदे सारस्यामपि योषिति। रामभ्रातरि पुंसि स्यात् सश्रीके चाभिधेयवत्, मे. लक्ष्मणं लाञ्छने नाम्नि रामभ्रातरि लक्ष्मणः। लक्ष्मणौषधिसारस्योः सश्रीके चाभिधेयवत्, वि. लक्ष्मणः श्रीयुते लक्ष्मणौषधौ सारसस्त्रियाम्, हे. दाशरथिः श्रीमांश्च लक्ष्मणः, त्रि. सारसो लक्ष्मणः प्रोक्तो लक्ष्मणो राघवानुजे, अने. v. लक्षण.

लक्ष्मन्. लक्ष्म चिह्ने प्रधाने च, मे, वि. लक्ष्म चिह्नप्रधानयोः, श. लक्ष्माख्या कन्दजातिः स्यात् चिह्नं लक्ष्म च लक्ष्मणम्, अने.

लक्ष्मी. लक्ष्मीः सम्पत्तिशोभयोः। ऋद्ध्यौषधे च पद्मायां वृद्धिनामौषधेऽपि च। स्त्री फलिन्याम्, मे. लक्ष्मीः श्रीरिव सम्पत्तिपद्माशोभाप्रियङ्गुषु, वि. लक्ष्मीः श्रीशोभासम्पत्प्रियङ्गुषु, हे. सम्पत्कमलयो र्लक्ष्मीः त्रि. v. विभ्रम.

लक्ष्मीपति. लक्ष्मीपतिः पुमान् वासुदेवे नरपतावपि, मे. लक्ष्मी

पति वासुदेवे लवङ्गद्रुमपूगयोः, वि. लक्ष्मीपति र्जनार्द्दने। पूगे लवङ्ग-वृक्षे च, हे.

लक्ष्मीपुत्र. लक्ष्मीपुत्रस्तु पुंलिङ्गः कामदेवे तुरङ्गमे, मे. लक्ष्मीपुत्रः स्मरे हये, वि. लक्ष्मीपुत्रो हये कामे, हे. लक्ष्मीपुत्रौ स्मरहयौ, त्रि.

लक्ष्य. लक्ष्यं स्यादपदेशेऽपि शरवेध्येऽपि नपुंसकम्, मे. लक्ष्यं शरवेध्य सङ्ख्यायां लक्ष्यं छद्मनि सम्मतम्, वि.

लग्न. लग्नं राश्युदये क्लीवं सक्तलज्जितयोस्त्रिषु, मे. लग्नं राश्युदये लग्नं सक्तलज्जितयोरपि, वि. लग्नन्तु लज्जिते। राशीनामुदये सक्ते, हे. राशीनामुदयो लग्नं सक्तलज्जितयोस्त्रिषु. त्रि.

लघिष्ठ. लघिष्ठोऽत्यल्पके भेले, मे. लघिष्ठोऽत्यल्पके भेलेऽपि, वि. लघिष्ठो भेलकेऽपि च, हे.

लघु. लघुरगुरौ च मनोज्ञे निःसारे वाच्यवत् क्लीवम्। शीघ्रे च कृष्णागुरुणि पृक्कायामौषधौ तु स्त्री, मे. लघु मनोज्ञनिःसारागुरुषु प्रथितो लघु। कृष्णागुरुणि शीघ्रे च स्पृक्कायां च स्मृता लघुः, वि. लघुः स्पृक्का लघुसारं ह्रस्वं चार्वगुरु द्रुतम्, हे. त्रिष्विष्टेऽल्पे लघुः, अ. पृक्कायां स्त्री लघुः क्लीवं शीघ्रे कृष्णागुरुण्यपि, त्रि.

लघ्वी. लघ्वी लाघवयुक्तायां प्रभेदे स्यन्दनस्य च, मे. लघ्वी ह्रस्वविषयायां प्रभेदे स्यन्दनस्य च, वि, हे.

लङ्का. लङ्का रक्षःपुरीशाखाशाकिनीकुलटासु च, मे, वि. लङ्का तु शाखा शाकिनी कुलटा पुरी, हे. नगरीशाखयो लङ्का, त्रि.

लङ्ग. लङ्गस्तु सङ्गपिङ्गयोः, मे. लङ्गः सङ्गे च पिङ्गे च, वि.

लङ्घन. लङ्घनं ह्युपवासे स्यात् क्रमणे प्लवनेऽपि च, मे, वि. लङ्घनं भोजनत्यागे प्लवने क्रमणेऽपि च, हे.

लञ्ज. लञ्जः स्यात् पट्टकच्छयोः, वि, हे, हा.

लट. लटः प्रमादवचनदोषयोरप्युदाहृतः, वि.

लड्डा. लड्डा करञ्जभेदे स्यात् फले वाद्ये खगान्तरे, मे, वि. लड्डा

पक्षिकुसुम्भयोः, हे. करञ्जभित्फले लङ्गा वाद्यपक्षिप्रभेदयोः, त्रि. लङ्गा झिल्ल्यां खगान्तरे, हा.

लता. लता प्रियङ्गुशाखयोः। पृक्काज्योतिष्मतीवल्लीलताकस्तूरिकासु च। माधवीदूर्वयोः, मे. लता ज्योतिष्मतीदूर्वाशाखावल्लीप्रियङ्गुषु। स्पृक्कामाधव्योः कस्तूर्य्याम्, हे. लता ज्योतिष्मतीस्पृक्काशाखावल्लीप्रियङ्गुषु। लता कस्तूरिकायाञ्च माधवीदूर्वयोरपि, वि. कस्तूरीपृक्कयोर्लता, त्रि.

लभ्य. लभ्यं युक्ते च लब्धव्ये, मे, वि. लभ्यं लब्धव्ये युक्ते च, हे. युक्ते च लभ्यं स्यात्, त्रि.

लम्पाक. लम्पाको लम्पटे देशे, मे, वि, हे.

लम्बकर्ण. लम्बकर्णः स्मृतोऽङ्कोठपादपे छगलेऽपि च, मे, वि. लम्बकर्णः पुनश्छगे। अङ्कोठे, हे. छागेऽपि लम्बकर्णः स्यात्, त्रि.

लम्बा. लम्बा पद्मालयागौर्य्योस्तिक्ततुम्ब्यामपि स्त्रियाम्, मे. लम्बा श्रीतिक्ततुम्बयोः, वि.

लम्बोदर. लम्बोदरः स्यादुद्याने गणानामधिपेऽपि हि, मे. लम्बोदरः स्यादुद्याने गणानामधिपेऽपि च, वि, त्रि. लम्बोदरः स्यादाद्याने प्रमथानाञ्च नायके, हे.

लय. लयो विनाशे संश्लेषे साम्ये तौर्य्यत्रिकस्य च, मे, वि. लयस्तौर्य्यत्रयीसाम्ये संश्लेषणविलासयोः, हे. अथ श्लेषवाद्ययोः। लयः, त्रि.

ललज्जिह्व. ललज्जिह्वोऽन्यवद् हिंस्रे क्रमेलकशुनोः पुमान्, मे. ललज्जिह्वो मतो हिंस्रे क्रमेलकशुनोरपि, वि.

ललना. ललना कामिनीनारीभेदजिह्वासु योषिति, मे. ललना नाड़िकाभेदे जिह्वायां वरयोषिति, वि. ललना स्त्री नारी जिह्वा, हे. योषित् जिह्वा च ललना, त्रि.

ललाम. ललामं लाञ्छने ध्वजे। शृङ्गे प्रधाने भूषायां रम्ये बालधिपुण्ड्रयोः। तुरङ्गे च प्रभावे, मे. ललामं पुच्छपुण्ड्राश्वभूषाप्राधान्यकेतुषु,

अ. भूषायां लाङ्गूले प्रधानश्टङ्गप्रभावपुण्ड्रेषु। ध्वजलक्ष्मतुरङ्गेषु नवसु ललामं प्रयुज्यते प्राज्ञैः, ह. V. ललामन्.

ललामन्. ललाम स्यात् प्रभावे च लाञ्छनध्वजवाजिषु। शृङ्गे प्रधाने भूषायामपि बालधिपुण्ड्रयोः, मे. ललाम च ललामञ्च लाञ्छनध्वज-वाजिषु। शृङ्गे प्रधाने भूषायां रम्ये बालधिपुण्ड्रयोः। प्रभावे च, वि. ललामवत् ललामाख्ये चिह्ने शृङ्गपताकयोः। रम्ये प्रधाने भूषायां पुण्ड्रे पुच्छप्रभावयोः, हे. हये पुच्छे ध्वजे पुण्ड्रे शैले पुंसि गुणाधिके। विषे धामनि भूषायां ललामेति बुधैर्मतम्, अने.

ललित. ललितं त्रिषु। ललिते चेप्सितेऽपि स्यात् हारभेदे तु न द्वयोः, मे. ललितं हारभेदे स्याद्दीप्सिते ललितेऽपि च, वि. ललित-मीप्सिते। ललितो हारभेदे स्यात्, हे.

लव. लवो लेशे विनाशे च छेदने रामनन्दने, मे, वि. लवः काल-भिदि छिदि। विनाशे रामजे लेशे, हे. लवश्छेदनलेशयोः, त्रि.

लवण. लवणं सैन्धवादौ ना सिन्धुरक्षोभिदो रसे। तद्युक्ते वाच्यलिङ्गः स्यात् नदीभेदत्विषोः स्त्रियाम्, मे. लवणो रसरक्षोऽब्धिभेदेषु लवणान्विते, वि. लवणो राक्षसे बले। अब्धिभेदे लवणा त्विट्, हे.

लाङ्गल. लाङ्गली तोयपिप्पल्यां क्लीवन्तु कुसुमान्तरे। गोदारणे तृणराजगृहदारुविशेषयोः, मे. लाङ्गली जलपिप्पल्यां लाङ्गलं कुसुमान्तरे। सीरेऽपि लाङ्गलं तालगृहदारुविशेषयोः, वि. लाङ्गलं तालहलयोः पुष्प-भिद्गृहदारुणोः। लाङ्गली जलपिप्पल्याम्, हे. लाङ्गलं हलमिष्यते, अने.

लाङ्गलिन्. लाङ्गली नालिकेरे द्रौ रेवतीरमणे पुमान्, मे. लाङ्गली बलभद्रे स्यात् नारिकेले च लाङ्गली, वि. लाङ्गली बलभद्रे स्यात् नारि-केले, हे.

लाङ्गु(ङ्गू)ल. लाङ्गुलं पुच्छशेफसोः, मे. लाङ्गूलं मेहने पुच्छे, वि. लाङ्गूलं शिश्नपुच्छयोः, हे.

लाज. अथ लाजः स्यादार्द्रतण्डुले। नपुंसकमुशीरेऽथ स्त्रियां

पुंभूम्नि चाद्यते, मे. लाजाः स्युः भृष्टधान्येषु लाजः स्त्रादार्द्रतण्डुले। उशीरे लाजमुद्दिष्टम्, वि. लाजः स्त्रादार्द्रतण्डुले। लाजास्तु भृष्टधानाः स्युः लाजं पुनरुशीरके, हे.

लाञ्छन. लाञ्छनं नामचिह्नयोः, मे. लाञ्छनं लक्षणे नाम्नि, वि. लाञ्छनं लक्ष्मसंज्ञयोः, हे.

लाट. लाटो देशान्तरेऽंशुके, मे. लाटौ वस्त्रदेशयोः, हे. लाटो देशांशुकेऽपि च, वि. लाटोंऽशुके च देशे च, त्रि.

लालस. लालसौत्सुक्यतृष्णातिरेकयाञ्चासु च द्वयोः, मे. लालसो लालसाऽपि स्त्राद् याञ्चातृष्णातिरेकयोः। औत्सुक्ये च, वि. लालसो लोलयाञ्चयोः, हे. लालसे प्रार्थनौत्सुक्ये, अ.

लालाटिक. लालाटिकः प्रभो भीलदर्शिन्यास्त्रेषणान्तरे। कार्याक्षमे, मे. लालाटिकः प्रभो भीलदर्शिन्यास्त्रेषणान्तरे। कार्याक्षमेऽपि, वि. लालाटिकः स्त्रादास्त्रेषे भवेत् कार्याक्षमेऽपि च। प्रभो भीलदर्शिनि च, हे. लालाटिकः प्रभो भीलदर्शी कार्याक्षमश्च यः, अ.

लासक. लासको लास्यकारिणि। मयूरे लसके च, मे. लासको लसके लास्यकारिण्यपि मयूरके, वि. लासकौ केकिनर्तकौ, हे.

लास्य. लास्यं तौर्यत्रिके मतम्। नृत्ये च, मे. लास्यं तौर्यत्रिके नाट्ये, वि.

लिङ्ग. लिङ्गं चिह्नेऽनुमाने च साङ्ख्योक्तप्रकृतावपि। शिवमूर्तिविशेषेऽपि मेहनेऽपि नपुंसकम्, मे. लिङ्गं मेहनचिह्नयोः। शिवमूर्तावनुमाने साङ्ख्योक्तप्रकृतावपि, हे. लिङ्गं चिह्नेऽनुमानेऽपि साङ्ख्योक्तप्रकृतावपि। शिवमूर्तिविशेषेऽपि मेहने च प्रचक्षते, वि. लिङ्गं चिह्नशेफसोः अ. व्यक्ते साङ्ख्योदिते लिङ्गं स्थाणौ शेफसि लक्षणे। पुंस्त्वादौ, त्रि.

लिप्त. लिप्तं विलिप्तविषदिग्धयोः। भुक्ते, मे. लिप्तं भुक्तविलिप्तयोः। विषाक्ते, हे. लिप्तं विषाक्ते भुक्ते च वाच्यवत् स्त्राद् विलेपिते, वि

ली. लीः श्लेषणे च चपले, मे.

लीला. लीला केलिविलासयोः। शृङ्गारभावचेष्टायाम्, मे. लीलां विदुः केलिविलासखेलाशृङ्गारभावप्रभवक्रियासु, वि. लीला केलि विलासश्च शृङ्गारभावजा क्रिया, हे. लीला विलासक्रिययोः, अ.

लुब्ध. लुब्ध आकाङ्क्षिणि व्याधे, मे, हे. लुब्धो मृगयुकाङ्क्षिणोः, वि.

लूता. लूता तूर्णनाभपिपीलिकागदान्तरे, मे. लूता तु रोगे पिपीलिकोर्णनाभयोः, हे. लूता पिपीलिकायां स्यादूर्णनाभे गदान्तरे, वि.

लूतामर्कटक. लूतामर्कटकः पुत्रीनवमालिकयोः कपौ, हे. लूतामर्कटकः पुत्र्यां नवमाल्यां प्लवङ्गमे, वि.

लूनक. लूनको भेदिते पशौ, मे. लूनकः स्यात् पशौ भिन्ने, वि. लूनकस्तु पशौ भिन्ने, हे.

लेख. लेखो लेख्ये सुरे लेखा लिपिराजिकयोर्मता, मे, वि. लेखो लेख्ये दैवते च लेखा राज्यां लिपावपि, हे. लेखो देवेऽपि पंक्तौ, त्रि.

लेखन. लेखनं छेदने भूर्जे लिपिन्यासे, मे. लेखनं छेदने भूर्जे लिपिन्यासे च लेखनम्, वि. लेखनम्। भूर्जे छेदे लिपिन्यासे, हे. छेदे भूर्जे च लेखनम्, त्रि.

लेखनिक. लेखनिकः कथितो लेखहारके। लेखेषु परहस्तेन स्वहस्तस्य च लेखके, मे. लेखनिकस्तु तत्र यः। स्वहस्तं परहस्तेन लिखितेषु विलेखयेत्। लेखहारे, हे. लेखनिको लेखहारे यः स्वहस्तं विलेखयेत्। लेखेषु परहस्तेन तत्रापेत्य प्रदर्शितः, वि.

लेप. लेपः प्रलेपने जग्धौ, मे. लेपस्तु सुधाजेमनालेपनेषु च, वि. लेपस्तु लेपने। अशने च सुरायां च, हे. लेपौ लेपनजेमने, त्रि.

लोक. लोको जनेऽपि भुवने, मे. लोकस्तु भुवने जने, वि, अ. लोको विश्वे जने, हे.

लोचक. लोचको मांसपिण्डेऽचितारकायाञ्च कज्जले। ललाटाभरणे स्त्रीणां कदलीनीलवस्त्रयोः। निर्बुद्धौ कर्णपूरे च मौर्व्यां भ्रूलयचर्मणि, मे. लोचको मांसपिण्डे स्यादचितारे च कज्जले। ललाटाभरणे स्त्रीणां कदली-

नीलवस्त्रयोः । निर्बुद्धौ कर्णपूरे च मौर्व्यां भ्रूस्थचर्मणि, वि. लोचको नीलवाससि । कज्जले मांसपिण्डेऽक्षितारे स्त्रीभालभूषणे । निर्बुद्धौ कर्णिका-मोचाजयासु भ्रूस्थचर्मणि, हे. नीलवस्त्रेऽक्षितारायां लोचको निर्मतौ त्रिषु, त्रि.

लोत. लोतमश्रुणि चोरिते, वि.

लोमश. लोमशो मुनिमेषयोः । लोमान्विते स्त्रियां काकजङ्घा-मांसीवचासु च । स्थूकर्शिम्बिमहामेदाकाशीशे शाकिनीभिदि, मे. लोमशो लोमसंयुते । मेढ्रके चाथ कासीसस्थृगालीजटिलासु च । लोमशा स्थूकशिम्ब्याञ्च मर्कटीकाकजङ्घ्योः । महामेदातिबलयोः शाकिनीभिदि चेष्यते, वि. लोमशो लोमयुक्तेऽवौ लोमशा शाकिनीभिदि । महामेदाकाकजङ्घास्थृगालीजटिलासु च । काशीशेऽतिबलास्थूकशिम्बीमर्कटिकासु च, हे. लोमशो मेढ्रकेऽपि स्यात्, त्रि.

लोल. लोलः स्याद् वाच्यलिङ्गकः । सतृष्णे चञ्चले लोला जिह्वा-कमलयोः स्त्रियाम्, मे. लोलश्चलसतृष्णयोः । लोला जिह्वाकमलयोः, वि. लोलश्चले सतृष्णे च लोला तु रसनाश्रियोः, हे. जिह्वाकमलयो लोला, त्रि.

लोह. लोहोऽस्त्री शस्त्रके लौहे जोङ्गके सर्वतैजसे, मे. लोहं काला-यसे सर्वतैजसे जोङ्गकेऽपि च, हे. लोहस्तु शस्त्रके लोहं जोङ्गके सर्व-तैजसे, वि.

लोहल. लोहलः स्टङ्खलाधार्ये भवेदव्यक्तवाचि च, वि. लोहलः स्टङ्ख-लाधार्येऽव्यक्तवाचिनि च त्रिषु, मे. लोहलोऽस्फुटवादिनि । स्टङ्खलाधार्ये, हे.

लोहित. लोहितं रक्तगोशीर्षे कुङ्कुमे रक्तचन्दने । पुमान् नदान्तरे भौमे वर्णे च त्रिषु तद्वति, मे. लोहितं कुङ्कुमे रक्ते गोशीर्षे च कुचन्दने । लोहितः स्यान् नदे भौमे वर्णभेदे च वाच्यवत्, वि. लोहितो मङ्गले नदे । वर्णभेदे लोहितन्तु कुङ्कुमे रक्तचन्दने । गोशीर्षे रुधिरे युद्धे, हे.

लौहित्य. लौहित्यं लोहितत्वे स्यात् क्लीवं पुंसि नदान्तरे, मे. लौहित्यः सागरे व्रीहौ, वि. लोहित्योऽब्धौ नदे व्रीहौ, हे.

व. वं प्रचेतसि जानीयादिवार्थे च तदव्ययम्। वः सान्त्वने च वाते च वरुणे च निगद्यते, मे. वं प्रचेतसि जानीयादिवार्थे च तदव्ययम्, वि. वः पश्चिमदिगीशे स्यादौपम्ये पुनरव्ययम्, हे. बालो वामांसनिलयो मेदो वारिदवाहनौ। उत्कारी जलसंघश्च खड्गीशोऽपि वकारकः, मा. वः स्मृते चाश्रये चैव प्रलये साधनेऽपि वः। मानसे वरुणे चैव वकारः सान्त्वनेऽपि च, ए.

वंश. पुंसि वंशः कुले वेणौ पृष्ठावयववर्गयोः, मे. वंशो वेणौ कुले वर्गे पृष्ठस्यावयवेऽपि च, वि. वंशः सङ्घेऽन्वये वेणौ पृष्ठाद्यवयवेऽपि च, हे. द्वौ वंशौ कुलमस्करौ, अ. वंशो वर्गे च पृष्ठांशे, त्रि. वंशो वेणौ कुलेऽपि च, हा. पृष्ठास्थन्यपि वंशः, रु. मेरौ वृक्षविशेषे च वंशशब्दस्तु कार्मुके, अने. करिपृष्ठे कुले वेणौ वंशाख्या कविभिः स्मृता, अने.

वक्तव्य. वक्तव्यं कुत्सिते हीने वचनार्हे च वाच्यवत्, मे. वक्तव्यो वाच्यवद् गर्ह्ये वचोऽर्हहीनयोरपि, हे. गर्ह्यहीनौ च वक्तव्यौ, अ.

वक्तृ. वक्ता तु पण्डितेऽपि स्याद् वाग्मिन्यप्यन्यलिङ्गकः, मे. वक्ता वाग्मिनि पण्डिते, वि.

वक्त्र. वक्त्रं मुखे वृत्तभेदे, मे. वक्त्रं छन्दोऽन्तरे मुखे, वि. वक्त्रमास्ये छन्दसि च, हे.

वक्र. वक्रः शनैश्चरे पुंसि पुटभेदे नपुंसकम्। त्रिषु क्रूरे च कुटिले, मे. वक्रः स्यात् कुटिले क्रूरे पुटभेदे शनैश्चरे, वि. वक्रं पुटभेदे वक्रः कुटिले क्रूरभौमयोः, हे. वक्रः शनैश्चरे क्रूरे पुटभेदे तथाऽऽवृजौ, त्रि.

वक्रनक्र. वक्रनक्रस्तु पिशुने तथैव शुकपक्षिणि, मे. वक्रनक्रः शुके खले, वि. वक्रनक्रौ खलशुकौ, हे.

वङ्क. वङ्कः पर्याणभागे ना नदीपात्रे च भङ्गुरे, मे. वङ्कः पर्याणभागे स्यात् नदीपात्रे च भङ्गुरे, वि.

वङ्ग. वङ्गं सीसकरङ्गयोः। वार्ताकेऽप्यि च कार्पासे पुंभूम्नि नीवृदन्तरे, मे. वङ्गं सीसकरङ्गयोः। वङ्गः कार्पासवार्ताकदेशभेदेषु भाषितः, वि.

वङ्गः कार्पासे वृन्ताके वङ्गा जनपदान्तरे। वङ्गं त्रपुणि सीसे च, हे.

वच. वचः कीरे वचौषधौ। शारिकायाञ्च, मे. वचा स्यादुग्रगन्धायां सारिकायां शुके वचः, वि. वचः शुके वचौषधौ। शारिकायाम्, हे. सारिकायाञ्च वचा, त्रि.

वचक्नु. वचक्नुस्तु पुमान् विप्रे वावदूकेऽभिधेयवत्, मे. वचक्नु-र्वाग्मिविप्रयोः, वि.

वज्र. वज्रं स्याद् बालके धात्र्यां क्लीवं योगान्तरे पुमान्। वज्रा स्नुह्यां गुड़ूच्याञ्च वज्री स्नुह्यन्तरे स्मृता। दम्भोलौ हीरकेऽप्यस्त्री, मे. वज्रं हीरकदम्भोलिबालकामलकेषु च। वज्रा गुड़ूचिकायां स्यात्, वि. वज्रं कुलिशहीरयोः। बालके वज्रा त्वस्त्रता, हे. वज्रोऽस्त्री हीरके पवौ, अ.

वज्रिन्. वज्री तु बुद्धे देवाधिपे पुमान्, मे.

वञ्चक. वञ्चकस्तु खले धूर्ते गृहबभ्रौ च जम्बुके, मे. अथ वञ्चकः खलधूर्तयोः। जम्बूके गृहबभ्रौ च, वि. वञ्चको जम्बुके गेहनकुले खलधूर्तयोः, हे. वञ्चकौ धूर्तफेरवौ, त्रि.

वञ्जुल. वञ्जुलः पुंसि तिनिशे वेतसाशोकयोरपि, मे. वञ्जुलो वेतसाशोकतिनिशे, वि. वञ्जुलस्त्वशोके तिनिशद्रुमे। वानीरे, हे.

वट. बटी त्रिषु गुणे पुंसि स्यात् न्यग्रोधकपर्दयोः, मे. बटो गोले गुड़े भच्चेत्र बटः साम्यवराटयोः। बटः कपर्दे न्यग्रोधे शुल्बवर्तिकयो र्बटी, वि. वटो गोले गुणे भच्चेत्र वृक्षे साम्यवराटयोः, हे. वटी त्रिषु गुणे पुंसि न्यग्रोधे च कपर्दके, त्रि.

वठर. बठरोऽम्बष्ठशठयोः, हे. वठरः कुक्कुटे पुंसि शठे च, मे. वठरः शठवेश्ययोः। कक्खटे, वि.

वड़वा. वड़वा द्विजयोषिति। अश्वायां कुम्भदास्याञ्च नारीजात्यन्तरेऽपि च, मे. वड़वाऽश्वाकुम्भदास्योः स्त्रीविशेषे द्विजस्त्रियाम्, वि. वड़वाऽश्वायां स्त्रीभेदे कुम्भदास्यां द्विजस्त्रियाम्, हे. वड़वाऽश्वाकुम्भदास्योः, त्रि.

वण्ठ. वण्ठः सत्रादकृतोद्वाहे खर्वे कुन्तायुधेऽपि च, मे, वि. वण्ठः कुन्तायुधे खर्वे भृत्याकृतविवाहयोः, हे.

वण्ठर. वण्ठरः स्थगिकारज्जौ लाङ्गूले कुक्कुरस्य च। करीरकोषे तालस्य पल्लवे च पयोधरे, मे. वण्ठरस्तालपल्लवे। करीरकोषेऽपि, वि.

वण्ठाल. वण्ठालो युद्धभेदे च नौकायाश्च खनित्रके, मे. वण्ठालं शूरयो युद्धे नौकायाश्च खनित्रके, वि. वण्ठालः शूरयुन्नौखनित्रयोः, हे.

वण्ड. वण्डा तु पांशुलायां स्त्री त्रिषु हस्तादिवर्जिते मे. वण्डापि पांशुलायां सत्राद् वण्डो हस्तादिवर्जिते, वि.

वत. वतामन्त्रणसन्तोषखेदानुकोशविस्मये, मे, वि. वतामन्त्रणखेदयोः। श्लाघाश्चर्यशानुकम्पासु, हे. निन्दायां विस्मये वत, ह. खेदानुकम्पासन्तोषविस्मयामन्त्रणे वत, श्र.

वतंस. वतंसस्तु पुमान् कर्णपूरशेखरयोरपि, मे. V. उत्तंस.

वत्स. वत्सः पुत्रादिवर्षयोः। तर्णके नोरसि क्लीवम्, मे. वत्सस्तर्णकपुत्रादिवर्षे वत्सन्तु वक्षसि, वि. वत्सा उरस्तुक्वर्षतर्णकाः, हे. वत्सौ तर्णकवर्षौ द्वौ, श्र. पुत्रादौ तर्णके वर्षे वत्सः क्लीवन्तु वक्षसि, त्रि. वत्सौ तर्णकपुत्रकौ, श्रने. वत्सः संवत्सरेऽपि निर्दिष्टः, ह.

वदान्य. वदान्यो दानशौण्डे सत्रात् चारुवादिनि वाच्यवत्, मे. वदान्यो दानशौण्डे सत्राद् वदान्यश्चारुभाषिणि, वि. वदान्यः प्रियवागुदारशीलयोरुभयोरपि, हे. वदान्यो वल्गुवागपि, श्र. वदान्यस्त्यागवान् सुवाक्, त्रि.

वध. वधो हिंसकहिंसयोः, हे.

वधू. वधूः स्त्री शारिवौषधे। स्नुषाशटीनवोढास्त्रीभार्यापृक्काङ्गनासु च, मे. वधूः स्नुषानवोढास्त्रीभार्यापृक्काङ्गनासु च। शव्यां च शारिवायां सत्रात्, वि. वधूः पत्न्यां स्नुषानार्योः पृक्कासारिवयोरपि, हे. वधूर्जाया स्नुषा स्त्री च, श्र. पृक्का महिला च वधूः, त्रि. वधूर्नारी वधूर्भार्या वधूः पुत्रवधूरपि, श्रने.

वन. वनं नपुंसकं नीरे निवासालयकानने, मे. वनं कानननीरयोः। प्रवासे निलये चापि वनं प्रस्रवणेऽपि च, वि. वनं प्रस्रवणे गेहे प्रवासेऽम्भसि कानने, हे. वने सलिलकानने, अ. वनं काननमम्बु च, अने.

वनज. वनजा मुद्गपर्ण्यां ना मुस्तके क्लीवमम्बुजे, मे. वनजो मुस्तके पद्मे वनजं वनजो गजे। वनजा मुद्गपर्ण्यां च, वि. वनजो मुस्तके स्तम्बेरमे वनजमम्बुजे। वनजा तु मुद्गपर्ण्याम्, हे. गुल्मेऽपि च वनजः, त्रि.

वनमालिन्. वनमाली तु गोविन्दे वाराह्यां वनमालिनी, मे, वि.

वनश्वन्. वनश्वा गन्धमार्जारे वञ्चकव्याघ्रयोः पुमान्, मे. वनश्वा गन्धमार्जारे वञ्चकव्याघ्रयोरपि, वि. वनश्वा विप्रतारके। शार्दूले गन्धमार्जारे, हे. वनश्वा जम्बुके व्याघ्रे, त्रि.

वनस्पति. वनस्पति र्ना द्रुमात्ते विनापुष्पफलद्रुमे, मे. वनस्पतिर्वृक्षमात्रे विनापुष्पफलद्रुमे, वि. वनस्पति द्रुमात्रके। विनापुष्पफले द्रौ च, हे. वृक्षमात्रेऽपि वनस्पतिः, त्रि.

वनित. वनिता जातरागस्त्रीस्त्रियोस्त्रिषु च याचिते। सेविते, मे. वनिता जनितात्यर्थानुरागायां च योषिति। वनितं याचितेऽपि स्याद्वनितं सेवितेऽपि च, वि. वनितं तु स्यात् प्रार्थिते सेवितेऽपि च वनितोत्पादितात्यर्थरागनार्यपि नार्यपि, हे. वनिता जनितात्यर्थानुरागायां योषिति, अ.

वन्दनी. वन्दनी नतिजीवातुकटिमाचलकर्मसु, मे.

वन्य. वन्यं त्रिषु वनोद्भूते स्त्री वनाम्बुसमूहयोः, मे. वन्यं वनभ वन्या वनवारिसमूहयोः, वि.

वपन. वपनं वीजाधाने च मुण्डने, मे, वि. वपनं मुण्डने वीजाधाने, हे.

वपा. वपा विवरमेदसोः, मे, वि, हे. मेदो विलं वपा, त्रि.

वपुस्. वपुः क्लीवं तनौ शस्ताकृतावपि, मे. वपु र्भश्याकृतौ देहे, वि. वपुः शस्ताकृतौ देहे, हे.

वप्तृ. वप्ता तु जनके पुंसि वापकेऽप्यभिधेयवत्, मे.

वप्र. वप्रस्ताते पुमानस्त्री रेणुक्षेत्रे चये तटे, मे. पितृकेदारयोर्वप्रो वप्रः प्राकाररोधसोः, वि. वप्रः प्राकाररोधसोः। क्षेत्रे ताते चये रेणौ, हे. वप्रस्ताते स्त्रियां क्षेत्रे चये रेणौ च रोधसि, त्रि. तटो वप्रः पिता वप्रो वप्रः केदार इत्यपि, अने. गिरिसानुन्यपि वप्रम्, ह.

वमथु. वमथुः पुंसि वमने गजस्य करशीकरे, मे. वमथु र्वमनेऽपि स्याद् गजस्य करशीकरे, वि. वमथु र्वमने काशे गजस्य करशीकरे, हे.

वमन. वमनं छर्दनेऽर्दने, मे, हे. वमनं छर्दनेऽर्दने। स्यादाहुतौ च, वि.

वमि. वमि र्वान्तौ स्त्रियां पुंसि कृताशने, मे. वमि र्वान्तौ कृताशने, वि. वमि र्वान्तेऽनले, हे.

वयःस्थ. वयःस्था तु स्त्रियां ब्राह्मीगुडूच्यामलकीषु च। सूक्ष्मैलायाञ्च काकोल्यां पथ्यायां तरुणे त्रिषु, मे. वयःस्थो वाच्यवद् यूनि वयःस्था शाल्मलीद्रुमे। ब्राह्मीगुडूचीकाकोलीसूक्ष्मैलामलकीषु च, वि. वयःस्थो मध्यमवया वयःस्था शाल्मलीद्रुमे। ब्राह्मीगुडूचीकाकोलीसूक्ष्मैलामलकीषु च, हे. काकोल्यामलकी ब्राह्मी वयःस्था तरुणे त्रिषु, त्रि.

वयस्. वयः पक्षिणि बाल्यादौ यौवने च नपुंसकम्, मे. वयः पक्षिणि बाल्यादौ वयो यौवनमात्रके, वि. वयस्तारुण्ये बाल्यादौ खगे, हे. खगबाल्यादिनो र्वयः, अ.

वर. वरो जामातरि वृतौ देवतादेरभीप्सिते। षिङ्गे पुंसि त्रिषु श्रेष्ठे कुङ्कुमे तु नपुंसकम्। वरी प्रोक्ता शतावर्यां वरा च स्यात् फलत्रिके। मनागिष्टे वरं क्लीवं केचिदाहुस्तदव्ययम्, मे. वरोऽभीष्टे देवतादे र्वरो जामातृषिङ्गयोः। श्रेष्ठेऽन्यवद् वरो वृतौ वरं काश्मीरजे मतम्। त्रिफलायां वरा प्रोक्ता शतावर्यां वरी वरम्। अव्ययन्तु मनागिष्टे, वि. वरो वृतौ।

विटे जामातरि श्रेष्ठे देवतादेरभीप्सिते। वरं तु कुस्टणे किञ्चिदिष्टौ वरो प्रतावरी, हे. देवाद्वृते वरः श्रेष्ठे त्रिषु क्लीवं मनाक्प्रिये, अ. वरो जामातरि वृते कुङ्कुमे च नपुंसकम्, त्रि. वरौ श्रेष्ठजतावनी, अने.

वरचन्दन. वरचन्दनमाख्यातं कालीये देवदारुणि, मे. वरचन्दनमाख्यातं कालीये देवदारुणि, वि. वरचन्दनं देवदारुणि। कालेये, हे.

वरट. वरटा द्वयो र्वरट्यां स्त्री हंस्यां च तत्पतौ पुमान्, मे. वरटा हंसयोषायां गन्धोल्यां वरटाऽपि च, वि. वरटा हंसयोषिति। गन्धोल्यां च, हे.

वरण. वरणस्तु पुमान् तिक्तशाकप्राकारयोरपि। क्लीवं कन्यादिवरणे वेष्टने स्त्री नदीभिदि, मे. वरणस्तिक्तशाकेऽपि प्राकारे वरणं मतम्, वि. वरणो वरुणद्रुमे। प्राकारे वरणं वृत्याम्, हे.

वरण्ड. वरण्डोऽप्यन्तरे वेदौ समूहमुखरोगयोः, मे. वरण्डा सारिका वर्तिशस्त्रभेदे च योषिति, मे. वरण्डोऽप्यन्तरावेदौ सन्दोहमुखरोगयोः, वि. वरण्डा सारिकावर्तिखड्गधेनुषु कथ्यते, वि. वरण्डो वदनामये। अन्तरावेदौ सन्धे च वरण्डा शारिका क्षुरी। वर्तिः, हे. वरण्डो वदनामये। समूहे चान्तरावेद्याम्, त्रि.

वरण्डक. वरण्डकस्तु मातङ्गवेद्यां यौवनकण्टके। वर्तुले, मे. वरण्डकस्तु मातङ्गवेद्यां यौवनकण्टके। संवर्तुले, वि. वरण्डकस्तु मातङ्गवेद्यां यौवनकण्टके। संवर्तुले च भित्तौ च, हे.

वरला. वरला रज्जुकच्चयोः, मे. वरला वर्तिकच्चयोः, हे.

वरद. अथ वरदा स्त्रियाम्। कन्यायां वाच्यलिङ्गस्तु प्रसन्ने समर्धके, मे. वरदोऽपि प्रसन्ने स्याद् वरदः शान्तचेतसि। वरदापि च कन्यायाम्, वि. वरदः पुनः। प्रसन्ने शान्तचित्ते च वरदा तु कुमारिका, हे.

वरला. वरला वारला चापि गन्धोलीहंसकान्तयोः, मे. वारला वरला चापि गन्धोलीहंसयोषितोः, हे.

वरवर्णिनी. वरवर्णिनी तु लाक्षाहरिद्रारोचनासु च। फलिन्या-

मुत्तमानारीसाधीयस्यामपि स्त्रियाम्, मे. स्याद् वरवर्णिनी लाचाहरिद्रा-रोचनासु च। स्त्रीरत्ने च फलिन्यां च दृश्यते वरवर्णिनी, वि. वरवर्णिन्यङ्गना-लाचाप्रियङ्गुषु। रोचनायां हरिद्रायाम्, हे. स्त्रीरत्ने च हरिद्रायां लाचायां वरवर्णिनी, हा.

वराक. वराकः सङ्करे पुंसि शोचनीयेऽभिधेयवत्, मे. वराकः सङ्करे शोच्ये, वि. वराकः शोच्यरणयोः, हे. वराको मूर्खके भीरौ, अने.

वराङ्ग. वराङ्गं योनिमातङ्गमस्तकेषु गुड़त्वचि, मे, वि. वराङ्गं योनौ शीर्षे गुड़त्वचि। कुञ्जरे च, हे. वराङ्गन्तु गुड़त्वचि गजे पुमान्, त्रि. वराङ्गं मूर्धगुह्ययोः, अ.

वराटक. वराटकः पद्मवीजकोषे रज्जौ कपर्दके, मे. वराटकः स्थूल-रज्जौ पद्मवीजे कपर्दके, वि. वराटकः पद्मवीजकोषे रज्जौ कपर्दके, हे. कप-र्दरज्ज्वाजीववीजकोषे वराटकः, त्रि.

वरारोह. वरारोहा कटावपि। वरारोहस्तु कथितो हस्त्यारो-हावरहयोः, वि. वरारोहो गजारोहे वरारोहा कटावपि, हे.

वराह. वराहः शूकरे विष्णौ मानभेदेऽद्रिमुस्तयोः, मे. वराहः शूकरे मेघे मुस्तकेऽपि, त्रि. वराहोऽब्दे किरौ विष्णौ नायकेऽप्यद्रिमुस्तयोः, वि. वराहो नायके किरौ। मेघे मुस्ते गिरौ विष्णौ, हे.

वरिष्ठ. वरिष्ठं मरिचेऽपि च। ताम्रे क्लीवं तित्तिरौ ना वरोत्तम-मयोस्त्रिषु, मे. वरिष्ठः स्यादुरुतरे प्रवरे तित्तिरावपि। वरिष्ठं मरिचे ताम्रे, वि. वरिष्ठस्तु तित्तिरौ। वरिष्ठं मरिचे ताम्रे वरोत्तमयोरपि, हे. वरिष्ठं मरिचेऽपि च। ताम्रे चोरुतरे च, त्रि.

वरीयस्. वरीयान् योगभिच्छ्रेष्ठवरिष्ठेष्वतियूनि च, मे. वरीया-नतियूनि स्याद् वरिष्ठे श्रेष्ठयोगयोः, वि. वरीयान् श्रेष्ठयोगयोः। अति-यून्यतिविस्तीर्णे, हे. (अतिशये) वरीयांस्तूरुवरयोः, अ.

वरुण. वरुणस्तरुभेदेऽप्सु, पश्चिमाशापतावपि, मे. वरुणस्तरुभेदेऽप्सु, प्रतीचीपतिसूर्ययोः, वि. वरुणोऽर्केऽप्पतावपि, हे.

वरूथ. वरूथो रथगुप्तौ स्याद् वरूथं चर्मवेश्मनोः, मे, त्रि. वरूथं स्यात् तनुत्राणे रथगोपनवेश्मनोः, हे. वरूथो निजराष्ट्रकः, त्रि.

वर्कर. वर्करः परिहासे स्याच्छागे युवपशावपि, मे. वर्करस्तरुणे मेषे, वि. वर्करः पशुनर्मणोः, हे.

वर्कराट. वर्कराटः कटाक्षे स्यात् तरुणादित्यरोचिषि । नारीपयोधरोत्थ(?)कान्तदन्तनखक्षते, मे. वर्कराटः कटाक्षे स्यात् तरुणादित्यरोचिषि । स्त्रीणां पयोधरोत्थ(?)कान्तदन्तनखेऽपि च, वि. वर्कराटस्तु तरुणादित्यरोचिःकटाक्षयोः । स्त्रीणां पयोधरोत्थ(?)कान्तदन्तनखेऽपि च, हे. वर्कराटः कटाक्षे च स्त्रीणां स्तननखक्षते, त्रि.

वर्चस्. वर्चो नपुंसकं रूपे विष्ठायामपि तेजसि । पुंसि चन्द्रस्य तनये, मे. वर्चो दीप्तौ पुरीषे च वर्चो रूपेऽपि च क्वचित्, वि. वर्चस्तु तेजसि । गूथे रूपे, हे. तेजःपुरीषयो वर्चः, श, शने.

वर्जन. अथ वर्जनं हिंसात्यागयोः, मे. वर्जनं त्यागहिंसयोः, वि, हे.

वर्ण. वर्णो द्विजादिशुक्लादियज्ञोगुणकथासु च । स्तुतौ ना न स्त्रियां भेदरूपाक्षरविलेपने, मे. वर्णः काञ्चनयज्ञयोः । वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुतौ रूपयशोऽक्षरे । विलेपने कुथायाञ्च वर्णः स्यात्, गुणभेदयोः, वि. वर्णः स्वर्णे मखे स्तुतौ । रूपे द्विजादौ शुक्लादौ कुथायामक्षरे गुणे भेदे गीतक्रमे चित्ते यशस्तालविशेषयोः । अङ्गरागे च वर्णन्तु कुङ्कुमे, हे वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुतौ वर्णं तु वाक्षरे, अ. अक्षराणि स्मृता वर्णा वर्णाः श्वेतादयो गुणाः । वर्णो नाट्यमुखे गाथा वर्णा ज्ञेया द्विजादयः शने. वर्णो गुणाक्षरयशःशुक्लादिब्राह्मणादिषु । वर्णः स्तुतौ कुथायाञ्च वर्ण स्यात्, रूपभेदयोः, श्रा. शुक्लादौ ब्राह्मणादौ च शोभायामक्षरे व्रते गीतक्रमे स्तुतौ वेषे वर्णशब्दं प्रचक्षते, ह.

वर्णक. वर्णकश्चारणे स्त्री तु चन्दने च विलेपने, मे. वर्णकश्चार । विलेपने चन्दने च वर्णकं स्यात्, वि. अथ वर्णकः । विले[illegible] चारणे, हे. लेखन्यां वर्णिकाऽपि स्यात्, हा.

वर्णविलोड़क. वर्णविलोड़क एष श्लोकस्तेने च सन्धिचौरे च, मे. वर्णविलोड़कः श्लोकच्छायाहारिणि कुम्भिले, वि. वर्णविलोड़कः काव्यच्छायाहृत्सन्धिचौरयोः, हे.

वर्णाट. वर्णाटो गायने चित्रकरे स्त्रीकृतजीवने, मे, वि. वर्णाटश्चित्रकारिणि। गायने स्त्रीकृताजीवे, हे. वर्णाटौ कामिगायनौ, त्रि.

वर्णिन्. वर्णी स्याल्लेखके चित्रकरेऽपि ब्रह्मचारिणि, मे, वि. वर्णी पुनश्चित्रकरे लेखके ब्रह्मचारिणि, हे.

वर्तक. वर्तकस्तु खुरेऽश्वस्य विहगे वर्त्तिका द्वयोः, मे. वर्तकोऽश्वखुरे खगे, वि, हे. खुरेऽपत्रश्वस्य वर्तकः, अ.

वर्तन. वर्तनो वामने क्लीवं वृत्तौ स्त्री पेषणाध्वनोः। न पुंसि तूलनालायां तर्कुपिण्डे च जीवने। वर्तिष्णौ त्रिषु, मे. वर्तनी तर्कुपिण्डे स्याद् वर्तनी मलने पथि, वि. वर्तनी पथि। वर्तने तर्कुपिण्डे च, हे. वर्तनस्तर्कुपीठेऽपि स्त्रियां वर्तनवर्त्मनोः, त्रि.

वर्तरूक. वर्तरूको नदीभेदे काकनीड़े जलावटे, मे, वि. वर्तरूकः काकनीड़े जलावटे, हे.

वर्ति. वर्ति भैषजनिर्माणे नयनाञ्जनलेखयोः। गात्रानुलेपनीदीपदशादीपेषु योषिति, मे. वर्ति दीपदशादीपगात्रानुलेपनीषु च। वर्ति भेषजनिर्माणे नयनाञ्जनलेखयोः, वि. वर्ति गात्रानुलेपन्यां दशायां दीपकस्य च। दीपे भेषजनिर्माणे नयनाञ्जनलेखयोः, हे. वर्ति दीपदशास्वपि, त्रि. वर्ति दीपदशा सूत्रं वर्ति नेत्राञ्जनोचितम्, अने.

वर्तिका. कठिन्यामपि वर्तिका, हा.

वर्त्मन्. वर्त्म नेत्रच्छदे मार्गे, मे. वर्त्म नेत्रच्छदेऽध्वनि, हे, अ. अक्षिरोम स्मृतं वर्त्म वर्त्म मार्गः प्रकीर्तितः, अने. नयनच्छदेऽपि वर्त्म, रु. वर्त्म नेत्रच्छदाध्वनोः, वि.

वर्धन. वर्धनं वृद्धिवर्धिष्णुच्छेदे वघ्न्यां तु वर्धनी, मे. वर्धनं छेदने वृद्धौ वारिधान्यां तु वर्धनी, वि. वर्धनं छेदने वृद्धौ वर्धनी तु गल-

न्तिका, हे. छेदे वृद्धौ च वर्द्धनम्, त्रि. वर्धनं छेदने प्रोक्तं वर्धनं वृद्धिरुच्यते, अने. वर्धनी च घटी ज्ञेया वर्धनी तृणकूर्चिका, अने.

वर्धमान. वर्धमानः प्रभेदे शरावैरण्डविष्णुषु, मे, त्रि, वि. वर्धमानो वीरजिने स्वस्तिकैरण्डविष्णुषु। प्रभेदे शरावे च, हे.

वर्धित. वर्धितं प्रहृते छिन्ने पूरिते, मे. वर्धितं प्रहृते छिन्ने पूरिते चापि वर्धितम्, वि. वर्धितं छिन्नपूर्णयोः। प्रहृते, हे.

वर्ध्र. वर्ध्रः सीसवरत्रयोः, हे. वर्ध्रं त्रपुवरत्रयोः, मे, वि.

वर्य. वर्या पतिंवरायां स्त्री वरेण्ये त्रिषु ना स्मरे, मे. वर्यः स्मरवरेण्ययोः, वि.

वर्ष. वर्षोऽस्त्री भारतादौ च जम्बूद्वीपाब्दवृष्टिषु। प्रावृट्काले स्त्रियां भूम्नि, मे. वर्षं संवत्सरे वृष्टौ जम्बूद्वीपे वने विदुः। प्रावृट्काले तु वर्षाः स्युः, वि. वर्षस्तु समाद्वीपांशवृष्टिषु। वर्षधरेऽपि वर्षास्तु प्रावृषि, हे. स्याद् वृष्टौ लोकधात्वंशे वत्सरे वर्षमस्त्रियाम्, अ.

वर्षाभू. वर्षाभूः स्त्री च शोथघ्न्यां भूलताप्लवयोः पुमान्, मे. वर्षाभूः पुनर्नवायां प्लवे किञ्चुलकेऽपि च, वि. वर्षाभूः पुनर्नवायां स्याद् गण्डूपदभेकयोः, हे. पुनर्नवायां वर्षाभूः स्त्री ना किञ्चुलुके प्लवे, त्रि.

वर्ष्मन्. वर्ष्म देहप्रमाणातिसुन्दराकृतिषु स्मृतम्, मे. वर्ष्म देहे प्रमाणातिसुन्दराकारयोरपि, वि. वर्ष्म पुनस्तनौ। प्रमाणे सुन्दराकारे, हे. वर्ष्म देहप्रमाणयोः, अ. वर्ष्म देहप्रमाणे स्याद् वर्ष्म देहस्य कथ्यते, अने.

(ब)वर्हिस्. वर्हिः पुंसि हुताशने। न स्त्री कुशे, मे. वर्हिः कुशहुताशयोः, वि. बर्हिः कुशेऽग्नौ, हे. वर्हि र्ना कुशशुष्मणोः, त्रि. वर्हि र्दर्भो जलं वर्हिः, अने.

वलय. वलयः कण्ठरोगे ना कङ्कणे पुंनपुंसकम्, मे. वलयः कण्ठरोगे स्याद् वलयं कङ्कणेऽपि च, वि. वलयः कङ्कणं कण्ठरुक्, हे.

वल्क. वल्कं वल्कलशल्कयोः, मे. वल्कं तु वल्कले खण्डे, वि. वल्कं शकले त्वचि शल्कवत्, हे.

वल्गु. वल्गुः सप्राच्छगले पुंसि सुन्दरे चाभिधेयवत्, मे. वल्गुश्छागे मनोज्ञेऽपि वल्गु भाषितमन्यवत्, वि. वल्गुश्छागमनोज्ञयोः, हे. वल्गुश्छागेऽपि, त्रि.

वल्मीक. वल्मीको रोगभेदे च नाकौ च पुंनपुंसकम्, मे. वल्मीको वामलूरे सप्रान् मुनिरोगविशेषयोः, वि. वल्मीको नाकुवाल्मीक्यो रोगभेदे, हे.

वल्लभ. वल्लभो दयितेऽध्यक्षे सल्लक्षणतुरङ्गमे, मे. वल्लभो दयितेऽध्यक्षे कुलीनाश्वे च वल्लभः वि. वल्लभोऽध्यक्षे कुलीनाश्वे प्रियेऽपि च, हे. त्रिष्वध्यक्षेऽपि वल्लभः, अ.

वल्लर. वल्लरं शाद्वले प्रोक्तं निर्जनस्थानकुञ्जयोः। वसन्ते च मञ्जर्यां वल्लरी तु प्रकीर्तिता, वि. वल्लरं कुञ्जमञ्जर्योः क्षेत्रेऽनम्भसि शाद्वले, हे.

वल्लव. वल्लवः सूपकारे सप्राद् भीमसेने च गोदुहि, मे. वल्लवः सूपकारे सप्राद् भीमसेनेऽपि गोदुहि, वि. वल्लवः सप्रात् सूपकारे गोदोग्धरि वृकोदरे, हे. वल्लवः सूदगोपयोः, त्रि. वल्लवौ सूपगोपालौ, अने.

वल्ली. वल्ली सप्रादजमोदायां व्रतत्यामपि योषिति, मे. वल्ली स्यादजमोदायां पुष्पभेदेऽपि वीरुधि, वि. वल्ली सप्रादजमोदायां लतायां कुसुमान्तरे, हे.

वल्लूर. वल्लूरं स्याद् वनक्षेत्रे गहनोषरयोरपि। वल्लूरा त्रिषु संशुष्कमांसशूकरमांसयोः, मे. वल्लूरं सप्राद् वनक्षेत्रे वाहनोषरयोरपि। वल्लूरमाङ्कः संशुष्कमांसशूकरमांसयोः, वि. वल्लूरन्तु वनक्षेत्रे वाहनोषरयोरपि। शुष्कमांसे कोलमांसे, हे. स्यादूषरे वनक्षेत्रे वल्लूरं गहनेऽपि च। वल्लूरा त्रिषु संशुष्कमांसशूकरमांसयोः, त्रि.

वश. वशा वन्ध्यप्रासुतायोषास्त्रीगवीकरणीषु च। त्रिष्वायत्ते क्लीवमायत्तत्वे चेच्छाप्रभुत्वयोः, मे. वशमायत्ततायां सप्राद् वशमिच्छा-

प्रभुत्वयोः। वशा बन्ध्यासुतायोषास्त्रीगवीकरणीषु च, वि. वशो जन्म-स्पृहायत्तेष्वायत्तत्वप्रभुत्वयोः। वशा नार्यां बन्ध्यगव्यां हस्तिन्यां दुहित-र्यपि, हे. वशा स्त्री करिणी च स्यात्, अ. आयत्ततप्रभुत्वेच्छे वशः परवशे त्रिषु, त्रि.

वश्विर. वश्विरः पुमान्। किणिहीहस्तिपिप्पल्योः क्लीवेऽब्धिलवणे स्मृतः, मे. वश्विरं किणिहीसिन्धुलवणेभकणासु च, वि.

वसति. वसतिः स्यात् स्त्रियां वासे यामिन्याञ्च निकेतने, मे. वसतिः स्यादवस्थाने यामिन्याञ्च निकेतने, वि. वसतिः स्यादवस्थाने निशायां सद्नेऽपि च, हे. वसती रात्रिवेश्मनोः, अ. वासेऽपि वसतिः, त्रि. वसति जैनाश्रमेऽपि निर्दिष्टा, ह.

वसन. वसनं छादने वस्त्रे, मे, हे. वसनं छादनेंऽशुके, वि.

वसन्तदूत. वसन्तदूतश्चैत्रे स्यात् पिकपञ्चमरागयोः। वसन्तदूती पाटल्यामतिमुक्ते च योषिति, मे. वसन्तदूतश्चूते स्यात् पिकपञ्चमरागयोः। वसन्तदूती पाटल्यां प्रतीताप्यतिमुक्तके, वि. वसन्तदूत आम्रके। पिके पञ्चमरागे वसन्तदूत्यतिमुक्तके। पाटलायाम्, हे.

वसु. वसु नां देवभेदाग्निभायोक्त्रबकराजसु। क्लीवे वृद्ध्यौषधेऽम्बे च रैरत्नमधुरे त्रिषु, मे. वसु मयूखाग्निधनाधिपेषु योक्त्रे बके स्याद् वसु हाटके च। वृद्ध्यौषधाख्यानधनेषु रत्ने वसु स्मृतं स्यान् मधुरेऽन्यवच्च, वि. वसुस्त्वग्नौ देवभेदे नृपे रुचि। योक्त्रे शुष्के वसु स्वादौ रत्ने वृद्ध्यौषधे धने, हे. देवभेदेऽनले रश्मौ वसू रत्ने धने वसु, अ. योक्त्रे च वसुराख्याने, त्रि. वसुः सूर्यो वसु र्देवो वसु र्वह्नि र्वसु र्मही। वसु रत्नं वसु द्रव्यं वसवोऽष्टौ ध्रुवादयः, अने. अग्निधनरश्मिरत्नत्रिदशविशेषेषु भवति वसु-शब्दः, ह.

वसुक. वसुकं रोमके पुंसि शिवमल्लार्कपर्णयोः, मे. वसुकः शिव-मल्ल्यां स्यादर्कपर्णे च रोमके, वि. वसुकं पुनः। रोमके वसुकस्तु स्याच्छि-वमल्लार्कपर्णयोः, हे.

वस्ति. वस्तिर्द्वयो र्निरूहे नाभ्यधो भुञ्जि दशासु च, मे.

वस्न. वस्नस्त्वक्रये पुंसि वेतने स्यात् नपुंसकम्, मे. वस्नं स्याद् वेतने मूल्ये वसनद्रव्ययोरपि, वि. वस्नं वस्नं धने मूल्ये वेतने, हे.

वस्वौकसारा. वस्वौकसारेन्द्रपुरे कुबेरनलिनीपुरोः, मे. वस्वौकसारा श्रीदस्य शक्रस्य नलिनीपुरोः; वि. वस्वौकसारा त्विन्द्रस्य धनदस्य च। नलिनीपुर्योः, हे.

वह. वहः स्याद् वृषभस्कन्धे वाहे गन्धवहेऽपि च, मे. वहः स्याद् वृषभस्कन्धदेशे गन्धवहेऽपि च, वि. वहो वृषस्कन्धदेशे वायौ, हे. वृषस्कन्धेऽनिले वहः, त्रि.

वहति. वहति र्गवि। सचिवे पुंसि, मे. वहतिः सचिवे गवि, वि.

वहतु. वहतुः पथिके वृषभे पुमान्, मे. वहतुः पथिके वृषे, वि.

वह्नि. वह्निर्वैश्वानरेऽपि स्यात् चित्रकाख्यौषधौ पुमान्, मे.

वा. वा स्याद् विकल्पोपमयो र्वितर्के पादपूरणे। समुच्चये च विस्मये नानार्थातीतयोरपि, मे. वा समुच्चय एवार्थे उपमानविकल्पयोः, हे. वा स्याद् विकल्पोपमयोरेवार्थेऽपि समुच्चये, वि. v. बा.

वागर. वागरस्तु गतातङ्के मुमुक्षौ वाडवेऽवृके। विशारदेऽपि शाणेऽपि निर्णये वारकेऽपि च, मे. वागरो वारके शाणे निर्णरे वाडवे वृके। विशारदे मुमुक्षौ च गतातङ्के च वागरः, वि. वागरो वारके शाणे निर्णरे वाडवे वृके। मुमुक्षौ पण्डिते चापि परित्यक्तभयेऽपि च, हे.

वाग्मिन्. वाग्मी पटौ सुराचार्ये, मे. वाग्मी वाचस्पतौ पटौ, वि. वाग्मी पटुवृहस्पत्योः, हे.

वाच् (चा). वाग्वाचे भारत्यां वचने स्त्रियौ, मे. वाग् वचने सरस्वत्यां भाषा गी भारती यथा, वि. वाग् भारत्यां वचस्यपि, हे.

वाचत्र. वाचत्रन्तु कुत्सिते हीने वचनार्हे च वाचत्रवत्, मे.

वाज. वाजो निस्वनपक्षयोः। वेगे पुमानथ क्लीवं घृतयज्ञान्नवारिषु, मे. वाजं घृतेऽपि यज्ञान्ने वाजो निस्वनपक्षयोः। वाजं जले मुनौ

वाजः, वि. वाजं सर्पिषि वारिणि। यज्ञान्ने वाजस्तु पक्षे मुनौ निस्वन-वेगयोः, हे. वाजमन्नं गतद् वाजो वाजं पीयूषमिष्यते, अने.

वाजिका. वाजिका पक्षिजातिः स्याद् वाजिका नीलमक्षिका, अने.

वाजिन्. वाजी वाणाश्वपक्षिषु, मे, वि. वाजी वाणे हये खगे, हे. वाजिनोऽश्वेषुपक्षिणः, अ.

वाट. वाटो मार्गे वृतिस्थाने स्यात् कुटीवास्तुनोः स्त्रियाम्, मे. वाटो वृतौ च मार्गेऽपि वाटी तु गृहनिष्कुटे, वि. वाटः पथि वृतौ वाटं वरण्डेऽन्नान्नभेदयोः। वाटी वास्तौ गृहोद्याने, हे. पथि वास्तुनि वाटं सत्रात्, त्रि.

वाड़व. वाड़वं करणे स्त्रीणां घोटकौघे नपुंसकम्। पाताले न स्त्रियां पुंसि ब्राह्मणे वड़वानले, मे. वाड़वं करणे स्त्रीणाम् उर्के विप्रेऽपि वाड़वः। वाड़वं वड़वासङ्घे वाड़वो रसमानयोः, वि. वाड़वं करणे स्त्रीणां वड़वौघे रसातले। वाड़वो विप्र अग्नौ च, हे. अश्वौघे वाड़वं न स्त्री पाताले ना द्विजौर्वयोः, त्रि. वाड़वो वह्निविप्रयोः, अने.

वाढ़. वाढ़ं दृढ़प्रतिज्ञयोः, मे. वाढ़ं दृढ़े प्रतिज्ञायाम्, वि. वाढ़ं भृशप्रतिज्ञयोः, हे. भृशप्रतिज्ञयो र्वाढ़म्, अ. अवश्यं भृशयो र्वाढ़म्, ह.

वाण. वाणः सत्राद् गोस्तने दैत्यभेदे केवलकाण्डयोः। वाणा तु वाणमूले स्त्री नीलझिण्ट्यां पुन र्द्वयोः, मे. वाणः सत्रात् केवले काण्डे काण्डावयवदैत्ययोः। वाणा झिण्ट्यां मता धीरैः, वि. वाणो वृक्षविशेषे सत्रात् शरसत्रावयवे शरे। बलिपुत्रेऽपि, हे. वाणो बलिसुते शरे, अ. वाणा झिण्ट्यां शरे वाणे, त्रि.

वाणि(णी). वाणी तु योषिति। वूतावपि सरस्वत्याम्, मे. वाणिः सत्राद् वूतिभारत्यो र्वाणि मूल्ये बलाहके, वि. वाणिरम्बुदे। वूतौ मूल्ये सरस्वत्याम्, हे. वाणी वूतिश्च भारती, त्रि.

वाणिनी. वाणिनी नर्तकीमत्ताविदग्धवनितासु च, मे, वि. सत्राद् वाणिनी तु नर्तक्यां छेकमत्तस्त्रियोरपि, हे. मदमत्ताविदग्धस्त्रीन-

र्तकीषु च वाषिनी, श. वाषिन्यौ नर्तकीदूत्यौ, अ. स्त्री विदग्धा च वाषिनी, त्रि.

वातकेलि. वातकेलिः कलालापे पिङ्गदन्तक्षते पुमान्, मे. वातकेलिः कलालापे पिङ्गानां दन्तलेखने, वि, हे.

वातखुड़ा. अथ वातखुड़ा वात्याराजशोणितयोरपि। पिच्छिलस्फोटिकायाञ्च वामायामपि योषिति, मे. भवेद् वातखुड़ा वात्यावामयोर्वातशोणिते। पिच्छिलस्फोटिकायाञ्च, वि. वातखुड़ा पुनः। वात्यायां पिच्छिलस्फोटे वामायां वातशोणिते, हे.

वातपुत्र. वातपुत्रो महाधूर्ते भीमसेने हनूमति, मे. वातपुत्रो हनूमति। महाधूर्ते च भीमे च, वि.

वातरायण. वातरायण उन्मत्ते निष्प्रयोजनपूरुषे। काण्डे च करपत्रे च कूटे च शरसंक्रमे, मे, वि. वातरायणः ककचे सायके शरसंक्रमे। निष्प्रयोजननरे चापि, हे.

वातरूष. वातरूषस्तु वातूलोत्कोचयोः शक्रकार्मुके, मे, वि. वातरूषः शक्रशरासने। वातूलोत्कोचयोश्चापि, हे.

वातिग. वातिगः पुंसि भण्टाक्यां धातुवादिनि चाब्यवत्, मे. वातिगः कथितो भण्डे धातुवादिनि वातिगः, वि.

वातूल. वातूलः पुंसि वात्यायां वाचप्रवन् मारुतासहे, मे. वातूलो वातसङ्घाते वातले मारुतासहे, वि. वातूलो वातले वातसमूहे मारुताहते, हे. वातूलः पुंसि वात्यायामपि वातासहे त्रिषु, अ.

वादर. V. वार्दर.

वान. वानं शुष्कफले शुष्के सुरङ्गादिकर्मकटे गतौ, मे. वानं शुष्कफले शुष्के कटे सीवनकर्म्मणि। जलसंस्रववातोर्मिसुरङ्गागतिसौरभे, वि. वानं शुष्कफले शुष्के सीवने गमने कटे। जलसंस्रुतवातोर्मिसुरङ्गासौरभेषु च, हे. अथ फले शुष्के बानं सूत्रे कटे गतौ, त्रि.

वानप्रस्थ. वानप्रस्थो मधूकेऽपि सत्रात् तृतीयाश्रमे पुमान्, मे.

वानप्रस्थो मधूके सप्रात् किंशुके चाश्रमान्तरे, वि. वानप्रस्थो मधूकद्रौ किंशुकाश्रमभेदयोः, हे. वानप्रस्थो मधूकेऽपि सप्रात् तृतीयेऽपि चाश्रमे, त्रि.

वानीर. वानीरस्त्रिवृतकेऽपि च, हा.

वापित. वापितं जीवाक्तमुण्डितयोस्त्रिषु, मे. वापितं मुण्डितं मतम्। जीवाक्तते, वि. वापितं जीवाक्तते मुण्डिते च, हे.

वाम. वामं धने हरे पुंसि कामदेवे पयोधरे। वल्गुप्रतीपसव्येषु त्रिषु नार्यां स्त्रियामथ। वामी स्टगालीवड़वारासभीकरभीषु च, मे. वामं सव्ये प्रतीपे च द्रविणे चातिसुन्दरे। पयोधरे हरे कामे विद्याद् वामामपि स्त्रियाम्। वामी स्टगालीवड़वारासभीकरभीषु च, वि. वामः कामे सव्ये पयोधरे। उमानाथे प्रतिकूले चारौ वामा तु योषिति। वामी स्टगाल्यां करभीरासभीवड़वासु च, हे. वामौ वल्गुप्रतीपौ द्वौ, अ. वामः प्रतिकूलेऽपि प्रोक्तः, ह.

वामन. वामनोऽप्यतिखर्वे च त्रिषु पुंसि तु दिग्गजे। हराबङ्कोटवृक्षे, मे. वामनोऽङ्कोठवैकुण्ठखर्वदक्षिणदिग्गजे, वि. वामनो दिग्गजेऽनुन्नते। खर्वे काण्डे, हे. वामनौ विष्णुदिग्गजौ। खर्वश्च, त्रि.

वामिल. वामिलो दाम्भिके वामे त्रिषु, मे. वामिलो दाम्भिके वामे, वि, हे.

वायस. वायसोऽगुरुवृक्षे च श्रीवासध्वाङ्क्षयोः पुमान्। काकोदुम्बरिकायाञ्च काकमाचयाञ्च वायसी, मे. वायसो नाड़िजङ्घे सप्रात् श्रीवासे चागुरुद्रुमे। काकोदुम्बरिकायाञ्च काकमाचीं च वायसी, वि. वायसस्त्वगुरौ द्विके। श्रीवासे वायसी काकोदुम्बरी काकमाच्यपि, हे.

वायुफल. अथ वायुफलं शक्रकार्मुके करकेऽपि च, मे. भवेद् वायुफलं शक्रकार्मुके करकेऽपि च, वि. वायुफलन्तु जलदोपले शक्रशरासने, हे.

वार. वारः सूर्यादिवासरे। • द्वारे हरे कुब्जवृक्षे वृन्दावसरयोः क्षणे। वारी सप्राद् गजबन्धन्यां कलश्यामपि योषिति, मे. वारः सूर्यादि-

दिवसे द्वारेऽवसरवृन्दयोः । कुब्जवृक्षे हरे वारो वारं मद्यस्य भाजने, वि. वारः सूर्यादिवासरे । महेश्वरावसरयो र्वृन्दे कुब्जाख्यपादपे, हे. निवहावसरौ वारौ, श्र. कुब्जवृक्षे हरे वारम्, त्रि.

वारक. वारकोऽश्वगतौ पुंसि वाच्यवत् स्यान् निषेधके, मे. वारकोऽश्वगतावश्वविशेषे च निषेधके, वि.

वारकिन्. वारकी शत्रुचित्राश्वपर्णाजीवपयोधिषु, मे.

वारकीर. वारकीरस्तु पुंसि स्याद् वारग्राहिणि वाडवे । यूकायां बालवन्धिन्यां नीराजितहयेऽपि च, मे.

वारण. वारणं प्रतिषेधे स्याद् वारणस्तु मतङ्गजे, मे, वि. वारणः स्यान् मतङ्गजे । वारणं तु प्रतिषेधे, हे.

वारला. V. वरला.

वारवाण. वारवाणस्तु कूर्पासे कवचेऽपि च, हे. कवचेऽपि वारवाणः, ह.

वारासन. वारासनं वाःसदने शूलापद्वारपालयोः, वि.

वाराही. वाराही मातृभेदे स्याद् विष्वक्सेनप्रियौषधौ, मे. वाराही मातृभेदे स्याद् गृष्टिनामौषधेऽपि च, वि. वाराही गृष्टिभेषजे । मातर्यपि, हे.

वारि. वारि वीगजबन्धन्योः स्त्री क्लीबेऽम्बुनि बालके, मे. वारिः स्मृता सरस्वत्यां वारि ह्रीबेरनीरयोः । वारी घटीभवन्धन्योः, वि. वारि ह्रीबेरनीरयोः । वारि र्वध्यां सरस्वत्यां गजबन्धनभुव्यपि, हे. करिणां बन्धनस्थानं वारि वारि जलं मतम्, अने. V. वार.

वारुणी. वारुणी गण्डदूर्वायां प्रतीचीसुरयोरपि, मे, वि. वारुणी पश्चिमा सुरा । गण्डदूर्वा, हे. सुरा प्रत्यक् च वारुणी, श्र. वारुणी मदिरा ज्ञेया पश्चिमा दिक् च वारुणी, अने.

वारण्ड. वारण्डो द्वारपिण्ड्यां स्त्री गणिस्थराजके पुमान् । न स्त्रियां सेकपात्रे च मलेऽलाः श्रवणस्य च, मे. वारण्डः सेकपात्रे स्यान्

मले हृक्कर्णयोरपि। गणिस्थराजे बारुण्डी द्वारपिण्डग्रामुदीरिता, वि. वारुण्डस्तु कर्णहृङ्मले सेकभाजने। गणिस्थराजे, हे. नौसेचनेऽपि वारुण्डः, हा.

वारूढ़. वारूढ़ इत्ययम्। वस्त्राञ्चले कपाटेऽग्नौ पञ्जरे शम्बलेऽपि च, मे. वारूढ़ः सम्बलेऽपि स्यात् वस्त्राञ्चलकपाटयोः। पावके च, वि. वारूढ़ः शम्बले वस्त्राञ्चलेऽग्नौ पञ्जरेऽररौ, हे.

वार्त. वार्ता तु वर्त्तने वार्तिङ्गणे कृष्यादुग्रदन्तयोः। निःसारारोग्ययोः क्लीवं वृत्तिमन्नीरुजोस्त्रिषु, मे. वार्ता वार्तिङ्गणे वृत्तौ वार्ता कृष्यादुग्रदन्तयोः। वृत्तिमन्नीरुजो वार्ता वार्तमारोग्यफल्गुनोः, वि. वार्ता वार्ताकुग्रदन्तयोः। कृष्यादौ वर्तने वार्तं त्वारोग्यारोगफल्गुषु। वृत्तिशालिनि, हे. वार्ता वृत्तौ जनश्रुतौ, अ. वार्तं कुशलनीरुजोः, त्रि.

वार्दर, वार्दुर. वार्दरं कृष्णलावीजदक्षिणावर्तशङ्खयोः। नीरे च काकचिञ्चायां भारत्यां च नपुंसकम्, मे. वार्दुरं दक्षिणावर्ते शङ्खे कृमिजनीरयोः। काकचिञ्चाग्रास्य वीजेऽपि वाचि वार्दुरमिष्यते, वि. वार्दरं कृमिजे जले। काकचिञ्चाग्रास्य वीजे स्यात् दक्षिणावर्तशङ्खयोः, हे.

वार्धक. वार्धकं वृद्धसङ्घाते वृद्धस्य भावकर्मणोः, मे. वार्धकं वृद्धसङ्घाते वृद्धत्वे वृद्धकर्मणि, वि. वार्धकन्तु वृद्धत्वे वृद्धकर्मणि। वृद्धानां समवाये च, हे.

वार्षिक. वार्षिकं त्रायमाणायां क्लीवं वर्षाभवे त्रिषु, मे. वार्षिकं त्रायमाणे स्यात् वर्षाकालभवेऽन्यवत्, वि. वार्षिकं त्रायमाणायां वर्षाकालभवे, हे.

वालक. वालकोऽस्त्री पारिहार्ये त्रिषु स्यादङ्गुरीयके, मे. V. बालक.

वालुक. वालुका सिकतासु स्यात् वालुकं त्वेणवालुके, मे, वि. वालुका तु सिकतासु वालुकं हरिवालुके, हे.

वाल्मीक. वाल्मीकस्तु समीकः स्यात् वाल्मीको वाग्विशारदः, अने.

वाल्हिक, वाल्हीक. अथ वाह्लिकं वाह्लीकं धीरहिङ्गुनोः। द्वावेतौ

पुंसि देशस्य प्रभेदे तुरगान्तरे, मे. वाह्लिको देशभेदेऽश्वे वाह्लिकं धीरहिङ्गुनोः। अनयोरपि वाह्लीकः, वि. अथ बाल्हिकः। देशभेदेऽश्वभेदे च वाह्लिकं हिङ्गु कुङ्कुमम्। वाल्हीकवत्, हे. वाह्लीकं रामठेऽपि च, अ. वाह्लिकं हिङ्गुराख्यातं वाह्लिकं कुङ्कुमं मतम्। वाह्लिकं स्याज्जनपदो वाह्लिकाश्चाश्वजातयः, अने.

वाष्प. वाष्प ऊष्मणि लोते, मे. वाष्पो नेत्रजलोष्मणोः, वि. वाष्प ऊष्माक्षिजलयोः, हे. वाष्पमूष्माश्रु, अ. वाष्प ऊष्मा तथाश्रु च, अने.

वास. वासो गेहेऽप्यवस्थाने वासा स्यादटरूषके, वि. वासो वेश्मन्यवस्थाने वासा स्यादाटरूषके, हे.

वासन. अथ वासनं धूपनेऽपि च। वारिधान्याञ्च वस्त्रे च प्रत्याशाज्ञानयोः स्त्रियाम्, मे. वासनं वसने वीरासने ज्ञाने च धूपने, वि.

वासन्त. वासन्ती माधवीयूथ्योरुष्ट्रे नावहिते त्रिषु, मे. वासन्ती माधवीयूथ्योः पाटलायां क्रमेलके। वासन्तो कोकिलेऽपि स्याद् वासन्तो विहिते विटे, वि. वासन्तः परपुष्टे स्यात् करभे विहिते विटे। वासन्ती मागधीयूथीपाटलासु, हे.

वासर. वासरस्तु पुमान् नागप्रभेददिनयोरपि, मे. वासरो दिवसे रागप्रभेदेऽपि च वासरः, वि. वासरो रागभेदेऽह्नि, हे.

वासित. वासिता करिणीनार्यो र्वासितं भाविते रुते, मे. वासिता करिणीनार्यो र्वासितं सुरभीकृते। ज्ञानमात्रे खगारावे वासितं वस्त्रवेष्टिते, वि. वासितम्। वस्त्रच्छन्ने ज्ञानमात्रे भावितेऽप्यथ वासिता। स्त्रीकरेण्वोः, हे. वासिता स्त्रीकरेण्वोश्च, अ.

वासुरा. वासुरा वासितायां स्याद् वासतेयभुवि स्त्रियाम्, मे. वासुरा वासितायां स्याद् वासतेय्यां मता भुवि, वि. वासुरा वासितारात्रोभुवि, हे. ? वासुरा चालनी प्रोक्ता वासुरा बलभी मता, अने.

वास्तु. वास्तु स्याद् गृहभूपुर्यो र्गृहे सोमतुरङ्गयोः, हे.

वास्त्र. वास्तोऽपि दिवसे वास्तं मन्दिरे च चतुष्पथे, वि. वास्तो ना दिवसे क्लीवं मन्दिरे च चतुष्पथे, मे.

वाह. वाहो भुजे पुमान् मानभेदाश्ववृषवायुषु, मे. वाहो भुजायां वाहस्तु मानभेदे वृषे हये, वि. वाहोऽश्वमानयोः। वृषे वाहा तु वाहौ स्यात्, हे. वाहो युग्मं घनो वाहः प्रवाहो वाह उच्यते। वाहो मायाविशेषश्च वाहो बाहुरिति स्मृतः, अने.

वाहस. वाहसो जलनिर्याणे शयालौ सुनिषस्सके, मे. वाहसो जलनिर्याणेऽजगरे सुनिसके, वि. वाहसोऽजगरे वारिनिर्याणसुनिषस्सयोः, हे.

वाहिनी. वाहिनी स्यात् तरङ्गिण्यां सेनासैन्यप्रभेदयोः, वि, मे. वाहिनी तु सेनातङ्गदसिन्धुषु, हे. स्रवन्त्यामपि वाहिनी, अ. सेना नदी च वाहिन्यौ, त्रि.

वि. वि निग्रहे नियोगे च तथैव पदपूरणे। निश्चये सहने हेताव-व्याप्तिविनियोगयोः। ईषदर्थे परिभवे शुद्धावालम्बनेऽपि च। विज्ञाने, मे. वि श्रेष्ठातीतनानार्थे विः स्यात् पक्षिष्वनव्ययम्, वि. वि श्रेष्ठेऽतीते नानार्थे, हे.

विकच. विकचः चपणे केतौ नाऽकेशे स्फुटितेऽन्यवत्, मे. विकचः चपणे केतुग्रहे च स्फुटितेऽन्यवत्, वि. केतुग्रहेऽपि विकचः, त्रि.

विकट. विकटा वज्रवाराह्यां त्रिषु विकरालयोः, मे. विकटः सुन्दरे प्रोक्तो विशालविकरालयोः, वि. विकटः पृथुले पृथुरम्ययोः, हे. विकटं विकृतं वृहत्, त्रि. विकटं श्रेष्ठेऽपि निर्दिष्टम्, रु.

विकल्प. विकल्पः पुंसि भ्रान्तौ कल्पने, मे.

विकार. विकारो विकृतौ रुजि, मे. विकारो विकृतौ रोगे, वि, हे. विकारो विकृते रोगे, त्रि.

विकाश. विकाशः पुंसि विजने प्रकाशे, मे. विकाशो रहसि व्यक्ते, हे. V. वीकाश.

विकृत. विकृतं त्रिषु बीभत्से रोगिते संस्कृतेऽपि च, मे विकृतं

संस्कृतेऽपि सप्राद् बीभत्से रोगितेऽपि च. वि. विकृतो रोगिसंस्कृतः। बीभत्सश्च, हे. विकृतौ रोगिबीभत्सौ, त्रि.

विकृति. विकृति र्डिम्बरोगयोः. वि. विकृती रुजि। डिम्बे विकारे मद्यादौ, हे.

विकेशी. विकेशी पट्टवर्त्तौ सप्राद् विकेशी निष्कचस्त्रियाम्. वि.

विक्रम. विक्रमस्तु पुमान् क्रान्तिमात्रे सप्राच्छक्तिसम्पदि, मे. विक्रमः क्रान्तिमात्रे सप्राद् विक्रमः शक्तिसम्पदि, वि. विक्रमः शक्तिसम्पदि। क्रान्तौ च, हे. क्रान्तौ च विक्रमः, अ.

विक्लिन्न. विक्लिन्नो जरसा जीर्णे शीर्णे चार्द्रे च वाच्यवत्. मे. विक्लिन्नो जरया जीर्णे शीर्णे चार्द्रे च वाच्यवत्. वि. विक्लिन्ना जीर्ण-शीर्णार्द्राः, हे.

विगत. विगतो निष्प्रभे वीते, हे. विगतौ वीतनिष्प्रभौ. त्रि.

विगूढ. विगूढो गर्हितेऽपि च। गुप्तेऽपि त्रिषु, मे. विगूढो गर्ह्य-गुप्तयोः, हे. विगूढो गर्हिते गुप्ते, वि.

विग्रह. विग्रहः कायविस्तारे विभागे ना रणेऽस्त्रियाम्. मे. विग्रहः समरे काये विस्तारप्रविभागयोः, वि. विग्रहो युधि विस्तारे प्रतिभाग-शरीरयोः, हे. अथ विग्रहः। संग्रामे प्रविभागे च देहविस्तारयोरपि. त्रि. विग्रहः समरे भेदे विग्रहो वपुरुच्यते, अने. व्यासेऽपि विग्रहः सप्रात्, रु.

विघ्नकारिन्. विघ्नकारी स्मृतो घोरदर्शनेऽपि विघातिनि, मे. वि. विघ्नकारी विघातस्य कारके घोरदर्शने, हे.

विचकिल. भवेद् विचकिलो मल्लीप्रभेदे मदने पुमान्, मे. स्मृतो विचिकिलो मल्लीप्रभेदे मदनेऽपि च, वि. विचिकिलो दमनके मल्लयाम्, हे.

विच्छित्ति. विच्छित्तिरङ्गरागे विच्छेदे हावभेदे स्त्री, मे. विच्छित्ति-रङ्गरागे सप्राद् हावविच्छेदयोरपि, वि. विच्छित्तिः सप्रादङ्गरागे हाव-विच्छेदयोरपि, हे. छेदे विनाशे विच्छित्तिः, त्रि.

विच्छिन्न. विच्छिन्नश्च समालब्धे विभक्तेऽप्यभिधेयवत्, मे. विच्छिन्नश्च

समालब्धे विपन्ने कुटिलेऽन्यवत्, वि. विच्छिन्नं कुटिले स्यात् तु समालब्ध-विभक्तयोः, हे. समालब्धे विभक्ते च विच्छिन्नं वाच्यलिङ्गकम्, त्रि.

विजय. विजयः स्यात्जये पार्थे स्त्रियां तिथ्यन्तरे स्मृता। उमा-सख्याम्, मे. विजयस्तु जये पार्थे गौर्यां तु विजया तिथौ, वि. विजयो जये। पार्थे विमाने विजयोमातत्सख्योस्तिथावपि, हे.

विजात. विजाताख्या प्रसूतायां जनिते विकृतेऽपि च, वि. विजातो विकृते जाते विजाता तु प्रसूतिका, हे.

विजृम्भित. विजृम्भितन्तु चेष्टायां क्लीवं त्रिषु विकस्वरे, मे. अभ्युद्यते विकसिते चेष्टिते च विजृम्भितम्, त्रि.

विज्ञान. विज्ञानं ज्ञानकर्मणोः, मे. विज्ञानं कर्मणि ज्ञाने, वि. विज्ञानं कार्मणे ज्ञाने, हे.

विट. विटोऽद्रौ लवणे षिङ्गे मूषिके खदिरेऽपि च, मे, वि, त्रि, हा. विटस्तु मूषके। खदिरे लवणे षिङ्गेऽद्रौ च, हे.

विटप. विटपो न स्त्रियां स्तम्बशाखाविस्तारपल्लवे। विटाधिपे ना, मे. विटपः पल्लवे षिङ्गे विस्तारे स्तम्बशाखयोः, वि. विटपः पल्लवे स्तम्बे विस्तारे षिङ्गशाखयोः, हे. स्तम्बेऽपि विटपोऽस्त्रियाम्, अ. विटपः पल्लवे स्तम्बे षिङ्गे, त्रि.

विडङ्ग. विडङ्गस्त्रिष्वभिज्ञे स्यात् क्रमिघ्ने पुंनपुंसकम्, मे. विडङ्गं क्रमिघ्ने ख्यातं विडङ्गो नागरेऽन्यवत्, वि. विडङ्गस्तु स्यादभिज्ञ-क्रमिघ्नयोः, हे.

विडाल. विडालो नेत्रपिण्डे स्याद् वृषदंशकके पुमान्, मे. विडालो नेत्रपिण्डे स्याद् विडालोपि खगान्तरे। विडाली पूतनाभेदे लताधृकेऽपि प्रयुते, वि.

वितंस, वीतंस. वीतंसो बन्धनोपाये मृगाणां पक्षिणामपि। तेषा-मपि च विश्वासहेतोः प्रावरणेऽपि च, मे, वि.

वितण्डा. वितण्डा वादभेदे स्यात् कङ्कीशाके शिलाह्वये। कर-

वीर्यामपि स्त्री स्यात्, मे. वितण्डा वादभेदे स्यात् कच्चीशाके शिलाह्वये। वितण्डा करवीर्याञ्च, वि. वितण्डा कच्चीशाके शिलाह्वये। करवीर्यां वादभेदे, हे. वितण्डा शाकभिद्यपि, त्रि. वितण्डा करवीर्याञ्च दर्व्वीवाद-प्रभेदयोः, श.

वितत. V. तत.

वितर्क. वितर्कस्तु पुमानूहे संशये च निगद्यते, मे. वितर्कः संशयो-हयोः, वि, हे.

वितान. वितानो यज्ञ उल्लोचे विस्तारे पुंनपुंसकम्। क्लीवं वृत्तविशेषे स्यात् त्रिलिङ्गो मन्दतुच्छयोः, मे. वितानो यज्ञविस्तारोल्लोचेषु क्रतुकर्मणि। वृत्तभेदावसरयो र्वितानं तुच्छमन्दयोः, वि. वितानं कदके यज्ञे विस्तारे क्रतुकर्मणि। तुच्छे मन्दे वृत्तभेदे शून्यावसरयोरपि, हे. क्रतुविस्तारयोरस्त्री वितानं त्रिषु तुच्छके। मन्दे, अ. रिक्ते वितान-मुल्लोचे, त्रि. प्रोक्तं वितानमुल्लोचे वितानः शून्य उच्यते, अने.

वितुन्न. वितुन्नं सुनिषण्णे च शैवाले च नपुंसकम्, मे.

वितुन्नक. वितुन्नकस्तु धान्याके झाटामलमयूरके, मे. वितुन्नकस्तु धान्याके तथा झाटामलौषधौ, वि. वितुन्नकस्तु धान्यके। झाटामलौ-षधौ चापि, हे.

वित्त. वित्तं क्लीवं धने वाच्यलिङ्गं ख्याते विचारिते, मे. वित्तं ख्याते धने लब्धे वित्तं ज्ञाते विचारिते, वि. वित्तं विचारिते ख्याते धने, हे. वित्तं ख्याते धनेऽपि च, त्रि.

वित्ति. वित्ति र्विचारे च लाभसम्भावयोः स्त्रियाम्, मे. वित्ति-र्ज्ञाने विचारे च लाभसम्भवयोरपि, वि. वित्तिस्तु सम्भवे। ज्ञाने लाभे विचारे च, हे.

विदथ. विदथो योगिकृतिनोः, मे, वि. विदथो योगिनि प्राज्ञे, हे.

विदा. विदा ज्ञाने च निर्दिष्टा मनीषायाञ्च योषिति, मे. विदा ज्ञाने च बुद्धौ च, वि. विदा ज्ञानधियोः, हे.

विदार. विदारो जलोच्छ्वासाऽजिदारणे। विदारी शालपर्ण्यां च रोगभेदेक्षुगन्धयोः, मे. विदारो दारणे रणे। विदारी शालपर्ण्यां च रोगभेदेक्षुगन्धयोः, वि. विदारो युधि दारणे। विदारी रोगभेदे स्यात् सालपर्णीक्षुगन्धयोः, हे.

विदारण. विदारणं विडम्बे च भेदे क्लीबं रणे द्वयोः, मे. विदारणं रणे भेदे विडम्बे च विदारणम्, वि. विदारणं भेदने स्यात् सम्पराये विडम्बने, हे.

विदित. विदितं बुधितार्थितयोः, मे. विदितं विदितार्थयोः, वि. विदितं बुधिते श्रुते, हे.

विदुर. विदुरो नागरे धीरे कौरवाणां च मन्त्रिणि, मे, वि. विदुरो नागरे धीरे धृतराष्ट्रानुजेऽपि च, हे.

विदुल. विदुलस्तु पुमानम्लवेतसे वेतसेऽपि च, मे.

विदूषक. विदूषकस्स्याद्विटौ परनिन्दाकरेऽपि च, मे, वि. विदूषकोऽन्यनिन्दके। क्रीड़नीयकपात्रे च, हे.

विदेह. विदेहः कायशून्ये स्याज्जनकान्वयभूमिपे, मे. विदेहो देहशून्ये स्याद् विदेहो मिथिले स्मृतः, वि. विदेहस्तु निर्देहे मैथिलेऽपि च, हे.

विद्ध. विद्धं सन्नाद् वेधिते चिप्ते सदृशे बाधिते त्रिषु, मे. विद्धं सन्नाद् वेधिते चिप्ते सादृश्येऽपि निगद्यते, वि. विद्धं सदृग्वेधितयोः चिप्ते, हे.

विद्युत्. विद्युत् तड़िति सन्ध्यायां स्त्रियां त्रिषु तु निष्प्रभे, मे. विद्युत् सौदामिनीसन्ध्ये निष्प्रभे त्वभिधेयवत्, वि.

विद्रव. विद्रवो विद्रुतौ धियि, मे. विद्रवस्तु पलायने। बुद्धौ च, वि. विद्रवो धीः पलायनम्, हे.

विद्रुम. विद्रुमो रत्नवृक्षेऽपि प्रवालेऽपि पुमानयम्, मे. विद्रुमो रत्नवृक्षेऽपि प्रवाले पल्लवेऽपि च, वि. विद्रुमो वृक्षे प्रवाले, हे.

विद्वस्. विद्वानात्मविदि प्राज्ञे पण्डिते चाभिधेयवत्, मे, वि. विद्वानात्मविदोः प्राज्ञे, हे. त्रिषु। विद्वान् विदंश्च, अ.

विधा. विधा गजाशने ऋद्धौ प्रकारे वेतने विधौ, मे. विधा गजान्ने ऋद्धौ च प्रकारे वेतने विधौ, वि. विधर्द्धिमूल्ययोः। प्रकारेभान्नविधिषु, हे. विधा विधौ प्रकारे च, अ. प्रकारे वेधने विधा, त्रि.

विधातृ. विधाता तु वेधसि। स्मरे ना, मे. विधाता द्रुहिणे कामे, हे. विधाता वेधसि स्मरे, वि.

विधान. विधानं हस्तिकवले प्रेरणेऽभ्यर्चने धने। वेतनोपायविधिषु प्रकारे वैरकर्मणि, हे.

विधि. विधि र्ना नियतौ काले विधाने परमेष्ठिनि, मे. विधिर्ब्रह्मविधानयोः। विधिवाक्ये च दैवे च प्रकारे कालकल्पयोः, हे. विधि विधाने दैवेऽपि, अ. विधि ब्रह्मणि काले च, त्रि. विधि विधाने नियतौ विधिः काले विधातरि, वि. काले कल्पेऽपि विधिः, ह.

विधु. विधु र्ना कर्पूरेन्दु,विष्णुषु, मे. विधुः शशाङ्के कर्पूरे हृषीकेशेऽपि राक्षसे, वि. विधुश्चन्द्रेऽच्युतते, हे.

विधुर. विधुरं स्यात् परिश्लेषे न द्वयो र्विकले त्रिषु। रसालायां स्त्री, मे. विधुरं स्यात् प्रविश्लेषे विधुरो विकलेऽन्यवत्। विधुरापि रसालायाम्, वि. विधुरं स्यात् प्रविश्लेषे विकले विधुरा पुनः। रसालायाम्, हे. वैकल्येऽपि च विश्लेषे विधुरं विकले त्रिषु, त्रि. प्रत्यवायेऽपप्रविश्लेषे विधुरं स्मर्यते बुधैः, ह.

विधूत. विधूतं कम्पिते त्यक्ते, हे.

विनत. विनता तार्क्ष्यजनन्यां पिटकाभिदि। विनतः प्रणते भुग्ने शिक्षिते चाभिधेयवत्, मे. विनता पिटकाभेदे विनता तार्क्ष्यमातरि। विनतः प्रणते भुग्ने शिक्षितेऽप्यभिधेयवत्, वि. विनतः प्रणते भुग्ने विनता पिटकाभिदि। सुपर्णायाम्, हे.

विनय. विनया तु बलायां स्त्री शिक्षायां प्रणतौ पुमान्. मे. विनयं

प्रणतौ प्राङ्कः शिक्षायां विनया मता, वि. विनयः शिक्षाप्रणत्यो विनया तु बलौषधौ, हे.

विनायक. विनायकस्तु हेरम्बे तार्क्ष्ये च विघ्ने जिने गुरौ, वि, मे. विनायको गणाधिपे। बुद्धे तार्क्ष्ये च गुरौ विघ्ने, हे. सुगते च विनायकः, श्र. गुरावनाथे गरुड़े जिने विघ्ने विनायकः, त्रि.

विनिपात. विनिपातो निपाते स्याद् दैवादिव्यसने पुमान्, मे. विनिपातोऽवपाते स्याद् दैवादिव्यसनेऽपि च, वि. विनिपातस्तु दैवते। व्यसने चावपाते च, हे.

विनीत. विनीतः सुवहाश्वे स्याद् बणिजप्यपि पुमांस्त्रिषु। जितेन्द्रियेऽपनीते च निभृते विनयान्विते, मे. विनीतमुपनीते स्यादपनीते जितेन्द्रिये। बाणिजे सुवहाश्वे च निभृते चाभिधेयवत्, वि. विनीतस्तु निभृते निर्जितेन्द्रिये। बाणिजे साधुवाहाश्वे विनयग्राहिते हृते, हे.

विनेतृ. विनेता देशिके राज्ञि ना, मे. विनेता देशिके राज्ञि, वि. विनेता देशिके नृपे, हे.

विन्दु. बिन्दुर्दन्तक्षतान्तरे। भ्रुवो मध्ये रूपकार्थप्रसक्तौ पृषते पुमान्। वेदितर्यन्यलिङ्गः स्यात्, मे. विन्दुस्तु दन्तिदाने स्यात् तथा वेदितृविप्रुषोः, वि. विन्दु, विप्रुट्ज्ञातो रदक्षते, हे. विप्रुड् ज्ञाता च विन्दुः स्यात्, त्रि. विन्दुस्तु विदुरेऽपि च, श.

विन्दुतन्त्र. बिन्दुतन्त्रः पुमान् शारिफलके च तुरङ्के, मे. विन्दुतन्त्रं विदुः शारिफलके च तुरङ्के, वि. बिन्दुतन्त्रं पुनः शारिफलके च तुरङ्के, हे.

विन्ध्य. विन्ध्या स्त्रियां लवल्यां स्यात् पुंसि व्याधाद्रिभेदयोः, मे. विन्ध्या त्रुटौ लवल्यां च विन्ध्यो कुशैलभेदयोः, वि. विन्ध्यो व्याधाद्रिभेदयोः। विन्ध्या त्रुटौ लवल्यां च, हे. व्यान्ताचलौ मतौ विन्ध्यौ, अने.

विन्न. विन्नं विचारिते लब्धे, मे. विन्नं ज्ञाते स्थिते लब्धे, वि. विन्नं विचारिते लब्धे स्थिते, हे. लब्धे ज्ञाते स्थिते विन्नम्, त्रि.

विपञ्ची. विपञ्ची केलिवीणयोः, मे, वि.

विपणि. विपणिः पण्यवीथ्यां भवेदापणपण्ययोः, मे, वि. विपणिः पण्यहट्टयोः। पण्यवीथ्याम्, हे. वणिक्पथे च विपणिः, अ.

विपत्ति. विपत्तिरपि यातनापदोः, मे. विपत्ति र्यातनापदोः, हे, वि.

विपन्न. विपन्नं विपदाक्रान्ते त्रिषु पुंसि भुजङ्गमे, मे. विपन्नः कथितो नष्टे विपन्नश्च भुजङ्गमे, वि. विपन्नो भुजगे नष्टे, हे. विपन्नोऽह्नौ विपद् गते, त्रि.

विपाक. विपाकः पचने खेदे कर्मणो विसदृक्फले, मे. विपाकः कीर्तते स्वादौ परिणामे च दुर्गतौ, वि. विपाकः परिणामे च दुर्गतिस्वादुनोरपि, हे. विपाकः परिणामेऽपि, त्रि.

विपाश. विपाशाख्या सरिद् भेदपाशवर्जितयो र्मता, वि.

विपुल. विपुलः पृथुलेऽगाधे मेरुपश्चिमभूधरे, मे, वि. विपुलः पृथ्वगाधयोः। विपुलार्थाभिदि चोर्व्याम्, हे.

विप्रति(ती)सार. विप्रतीसार उद्दिष्टः कौकृत्येऽनुशये रुषि, मे. विप्रतीसारमिच्छन्ति कौकृत्येऽनुशये रुषि, वि. विप्रतिसारस्त्वनुशये रुषि। कौकृत्ये, हे.

विप्रलाप. विप्रलापो विरोधोक्तावपार्थवचनेऽपि च, मे, वि. विप्रलापो विरोधोक्तावनर्थकवचस्यपि, हे.

विबुध. विबुधो ज्ञे सुरे, मे. विबुधः पण्डिते देवे, वि. विबुधः पण्डिते सुरे, हे.

विभव. विभवो रैमोक्षैश्वर्ये, मे. विभवो निर्वृतौ धने, वि. निर्वाणे विभवो धने, त्रि. विभवो धननिर्वृत्योः, हे.

विभाकर. विभाकरोऽग्निसूर्ययोः, मे, हे. विभाकरोऽग्नौ तपने, वि.

विभाव. विभावः स्यात् परिचये रसस्योद्दीपनादिषु, मे. विभावः स्यात् परिचितौ कामस्योद्दीपनेऽपि च, वि. विभावः स्यात् परिचये रत्यादीनां च कारणे, हे.

विभावरी. विभावरी निशारात्र्योः कुट्टन्यां चक्रयोषिति। विवादवस्त्रगुण्ठ्यां च, मे. विभावरी हरिद्रायां रजन्यां च विभावरी। विवादवस्त्रलुण्ठ्यां च कुट्टन्यां चक्रयोषिति, वि.

विभावसु. विभावसुः पुमान् सूर्ये हारभेदे च पावके, मे. विभावसुर्दिनमणौ हारभेदे च पावके, वि. विभावसुस्तु भास्करे। हुताशने हारभेदे चन्द्रे, हे. सूर्यवह्नी विभावसू, अ. वसुसूर्यौ विभावसू, अने.

विभु. विभुः प्रभौ सर्वगते शङ्करब्रह्मणोस्तु ना, मे. विभुः शिवे प्रभौ नित्ये, वि. विभुः प्रभौ। व्यापके शङ्करे नित्ये, हे. विभुः सर्वगतः स्वामिनित्ये, वि. विभुः प्रभौ। व्यापके शङ्करे नित्ये, हे. विभुः स्यात् स्वामिभृत्ययोः, त्रि.

विभ्रम. विभ्रमो भ्रान्तिहावयोः, मे, वि. अथ विभ्रमः। शोभायां संशये हावे, हे. चेष्टालङ्कारे भ्रान्तौ च विभ्रमः, अ. विभ्रमो भ्रमहावयोः, त्रि. शोभार्थेऽपि प्रयुज्यन्ते लक्ष्मीश्रीकान्तिविभ्रमाः, ह.

विमल. विमला स्त्रियाम्। शीतलायां भुवो भेदे निर्मले त्वभिधेयवत्, मे. विमला शीतलायां स्याद् भुवो भेदे च निर्मले। विमलं च, वि. विमलोऽर्हति निर्मले, हे.

विमान. विमानो व्योमयाने च सार्वभौमगृहेऽपि च। घोटके यानमात्रे च पुंनपुंसकयो र्मतः, मे. विमानं देवतायाने सार्वभौमगृहेऽपि च, हे.

विम्ब. विम्बं तु प्रतिविम्बेऽपि मण्डले पुंनपुंसकम्। विम्बिकायाः फले क्लीवं कृकलासे पुनः पुमान्, मे. विम्बं फले विम्बिकायाः प्रतिविम्बे च मण्डले, वि. विम्बन्तु प्रतिविम्बे स्यान् मण्डले विम्बिकाफले, हे. विम्बविम्बफले रूपे, त्रि.

विरिञ्च, विरिञ्चि. विरिञ्चि र्ना विरिञ्चश्च वैकुण्ठे परमेष्ठिनि, मे.

विरूढ़. विरूढ़ोऽङ्कुरिते जाते, मे, हे. विरूढ़स्तु सञ्जातेऽङ्कुरितेऽन्यवत्, वि.

विरोचन. विरोचनः प्रह्लादस्य तनयेऽर्केऽग्निचन्द्रयोः, मे. वि

चनोऽर्के दहने चन्द्रे प्रह्लादनन्दने, वि. विरोचनोऽग्निसूर्ययोः । प्रह्लादनन्दने चन्द्रे, हे. चन्द्राग्न्यर्का विरोचनाः, अ.

विल. विलं छिद्रे गुहायां च पुमानुच्चैःश्रवोहये, मे. विलं छिद्रे गुहायां च विल उच्चैःश्रवोहये, वि. विलं रन्ध्रे गुहायां च, हे.

विलग्न. विलग्नं न स्त्रियां मध्ये त्रिषु स्यात्संलग्नमात्रके, मे. विलग्नो मध्यलग्नयोः, वि. विलग्नं मध्यलग्नयोः, हे, त्रि.

विलास. विलासो हावभेदे स्याल्लीलायामपि पुंस्ययम्, मे. विलासो हावलीलयोः, वि. विलासो हावे लीलायाम्, हे.

विलासिन्. विलासी भोगिनि व्याले विष्वक्सेनेऽग्निचन्द्रयोः, मे. विलासी भोगिनि व्याले, वि. विलासी भोगिसर्पयोः, हे.

विलीन. विलीनौ लीनविद्रुतौ, हे.

विलेपनी. विलेपनी सुवेषस्त्रीयवाग्वोरपि योषिति, मे. विलेपनी स्यात् तरलासुवेशाङ्गनयोरपि, वि. विलेपनी स्याद् यवाग्वां चारुवेशस्त्रियामपि, हे.

विलेशय. विलेशयस्तु पुंलिङ्गो मूषिके च भुजङ्गमे, मे. विलेशयो मूषिके स्याद् भुजङ्गेऽपि विलेशयः, वि. विलेशयो मूषिकेऽहौ, हे.

विलोम. विलोमस्तु प्रतीपे स्याद् भुजङ्गे वरुणे शुनि। आमलक्यां विलोमी च विलोमं चारघट्टके, मे, वि. विलोममरघट्टके । विलोमो वरुणे सर्पे प्रतीपे कुक्कुरेऽपि च । विलोमी स्यादामलक्याम्, हे.

विल्व. विल्वं फले श्रीफले ना, मे.

विवक्षित. विवक्षितं शोभनेऽपि स्यात्, रु.

विवध. विवधो वीवधश्चापि पर्याहारेऽध्वभारयोः, मे. विवधो वीवधश्चापि पर्याहारेऽध्वभारयोः, वि. विवधो वीवधो भारे पर्याहाराध्वनोरपि, हे. पर्याहारस्य मार्गस्य विवधौ वीवधौ च तौ, अ.

विवर. विवरं दूषणे गर्ते, मे. विवरं दूषणे गर्ते कथितं छिद्ररन्ध्रवत्, वि. V. छिद्र.

विवर्त्त. विवर्त्तः समुदाये स्यादपवर्त्तनवृत्ययोः, मे, वि. विवर्त्तौ नर्त्तने सङ्घेऽपावृत्तौ, हे.

विवश. विवशस्त्रिष्ववश्यात्मारिष्टदुष्टधियोरपि, मे, वि. विवशः स्याद्-वश्यात्मारिष्टदुष्टमतिश्च यः, हे. विवशौ वशविह्वलौ, त्रि.

विवस्वत्. विवस्वान् विबुधे सूर्ये तन्नगर्यां विवस्वती, मे. विव-स्वान् विबुधे भानौ, वि. विवस्वांस्तु देवे सूर्ये, हे. देवसूर्यौ विवस्वन्तौ, अ. विवस्वान् देवतापि, रु.

विविक्त. विविक्तं त्रिष्वसंपृक्ते रहःपूतविवेकिषु। वसुनन्दे ना, मे. विविक्तं स्यादसंपृक्ते विवेकान्वितपूतयोः। वाचवद् दर्शितो धीरै विविक्तं रहसि स्मृतम्, वि. विविक्तो वसुनन्दके। विविक्तं स्यादसंपृक्ते रहःपूत-विवेकिषु, हे. विविक्तौ पूतविजनौ, अ.

विवृत. विवृता क्षुद्ररुग्भेदे विस्तृते त्वभिधेयवत्, मे. विवृता क्षुद्र-रोगे स्याद् विवृतं स्फुटे, हे.

विवेक. विवेकः स्याज्जलद्रोण्यां पृथग्भावविचारयोः, मे. विवेकः स्याज्जलद्रोण्यां विचारेऽपि रहस्यपि, वि. विवेकः पुनरेकान्ते जलद्रोणी-विचारयोः, हे.

विश्. विट् पुंसि मनुजे वैश्ये, मे. विट् स्मृतो वैश्यमनुजप्रवेशेषु मनीषिभिः, वि. विट् प्रवेशे नृवैश्ययोः, हे. द्वौ विशौ वैश्यमनुजौ, अ.

विशद. विशदः पाण्डरे व्यक्ते, मे, त्रि. विशदः पाण्डुरे व्यक्ते, वि,हे.

विशल्या. विशल्याग्निशिखादन्तीगुडूचीत्रिपुटासु च, मे. विशल्या लाङ्गलीदन्तीगुडूचीत्रिपुटासु च, वि. विशल्या लाङ्गलीदन्तीगुडूचीत्रिपु-टासु च। शल्येन रहितायां च प्रियायां लक्ष्मणस्य च, हे. विशल्या दन्तिकापि च, अ.

विशाख. विशाखस्तर्कके स्कन्दे स्त्रियामृक्षे कठिल्लके, मे. विशाख-स्तर्कुके स्कन्दे विशाखर्क्षे कठिल्लके, वि. विशाखो याचके स्कन्दे विशाखा भे कठिल्लके, हे. विशाखा भे गुहे पुमान्, त्रि.

विशारद. विशारदः पण्डिते च धृष्टे, मे. विशारदो बुधे धृष्टे, वि, हे. विद्वत्सुप्रगल्भौ विशारदौ, अ.

विशाल. विशाला त्विन्द्रवारुण्यामुज्जयिन्यां तु योषिति। मृगपक्षिभिदोः पुंसि पृथुले त्वभिधेयवत्, मे. विशाला त्विन्द्रवारुण्यां विशालोज्जयिनीपुरि। विशालो वृक्षभेदेऽपि विशालः पृथुलेऽन्यवत्, वि.

विशालाक्ष. विशालाक्षो हरे तार्क्ष्ये ना मुनेतेऽभिधेयवत्, मे. विशालाक्षो हरे तार्क्ष्ये विशालाक्षी वरस्त्रियाम्, वि. विशालाक्षो महेश्वरे। तार्क्ष्ये विशालनेत्रे च, हे. हरतार्क्ष्यौ विशालाक्षौ, त्रि.

विशिख. विशिखस्तोमरे शरे। विशिखा तु खनित्रां च रथ्यानलिकयोरपि, मे. विशिखस्तोमरे शरे। रथ्याखनित्रयो विशिखा नलिकायामपि क्वचित्, वि. विशिखः शरे। विशिखा खनित्रिकायां रथ्यायाम्, हे. काण्डे ना विशिखा रथ्या, त्रि. विशिखाऽपि खनित्रिका, हा.

विशेष. विशेषस्तिलकेऽपि च, हा.

विशेषक. विशेषकोऽस्त्री तिलके विशेषयितरि त्रिषु, मे. विशेषकः स्यात्तिलके विशेषावाहकेऽपि च, वि. विशेषकस्तु पुण्ड्रके। विशेषाधायके चापि, हे.

विश्रब्ध. विश्रब्धोऽनुद्भटेऽपि स्याद् गाढविश्वस्तयोस्त्रिषु, मे. विश्रब्धोऽनुद्भटेऽत्यर्थे शान्तविश्वस्तयोरपि, वि. विश्रब्धोऽनुद्भटे शान्ते विश्वस्तात्यर्थयोरपि, हे. विश्वस्तोऽनुद्भटश्च विश्रब्धः। विश्रब्धं वाढार्थम्, त्रि.

विश्रम्भ. विश्रम्भः केलिकलहे विश्वासे प्रणयेऽपि च, मे, त्रि. विश्रम्भः केलिकलहे विश्वासे प्रणये वधे, वि. विस्रम्भः केलिकलहे विश्वासे प्रणये वधे, हे. विश्रम्भः प्रणयेऽपि च, अ.

विश्राणन. विश्राणनं विहापिते। संप्रेषणे परित्यागे, हे.

विश्रुत. विश्रुतम्। ज्ञाते हृष्टे प्रतीते च, हे.

विश्लेष. विश्लेषो विधुरेऽयोगे, मे. विश्लेषः स्याद् विघटने विश्लेषो विधुरेऽपि च, वि. विश्लेषस्तु वियोजने। विधुरे च, हे.

विश्व. विश्वा त्वतिविषायां स्त्री जगति स्यान्नपुंसकम्। न ना शुण्ठ्यां पुंसि देवप्रभेदेष्वखिले त्रिषु, मे. विश्वं समस्ते जगति विश्वो देवेषु नागरे। विश्वा चातिविषायां स्यात्, वि. विश्वा सुरेषु विश्वन्तु शुण्ठ्यां भुवनकृत्स्नयोः। विश्वा विषायाम्, हे. विश्वं शुण्ठ्यां समस्ते च, त्रि.

विश्वकर्मन्. विश्वकर्मा सहस्रांशौ मुनिभिद्देवशिल्पिनोः, मे. विश्वकर्मा देवशिल्पिमुनिभेदोष्णरश्मिषु, वि. विश्वकर्माऽर्के मुनिभिद्देवशिल्पिनोः, हे. विश्वकर्माऽर्कसुरशिल्पिनोः, अ.

विश्वकद्रु. विश्वकद्रुस्त्रिषु खले ध्वानाखेटशुनोः पुमान्, मे. विश्वकद्रुः खले ध्वाने स्यादाखेटिककुक्कुरे, वि. विश्वकद्रुस्तु म्टगयाकुक्कुरे पिशुने ध्वनौ, हे. विश्वकद्रू श्वभित्खलौ, त्रि.

विश्वप्सन्. विश्वप्सा वह्निचन्द्रयोः। समीरणे कृतान्ते च, हे. विश्वप्साऽनलचन्द्रयोः, वि.

विश्वम्भर. विश्वम्भरोऽच्युतेशक्रे पुंसि विश्वम्भरा भुवि, मे. विश्वम्भरोऽच्युते शक्रे भवेद् विश्वम्भरा भुवि, वि. विश्वम्भरोऽच्युतेन्द्रयोः। विश्वम्भरा तु मेदिन्याम्, हे.

विश्वस्त. विश्वस्तो जातविश्वासे विश्वस्ता विधवास्त्रियाम्, मे. विश्वस्तो निभृते स्मृतः। विश्वासयोग्ये विश्वस्तो विश्वस्ता विधवास्त्रियाम्, वि. विश्वस्तः ज्ञातविश्वासे विश्वस्ता विधवास्त्रियाम्, हे. विश्वस्ता विधवाऽपि च, त्रि.

विश्वावसु. विश्वावसुः सम्राद् गन्धर्वभेदे विश्वावसु र्निशि, वि. विश्वावसुः पुनः। निशि गन्धर्वभेदे च, हे.

विष्. विट् स्त्री व्यापनविष्ठयोः, मे. विड् व्यापने च त्रिष्ठायाम्, वि.

विष. विषन्तु गरले तोयेऽतिविषायाञ्च योषिति, मे. विषन्तु गरले तोयेऽतिविषायां विषा भवेत्, वि. विषं जले। चूडे विषा त्वतिविषा, हे. विषमप्सु च, अ. विषं पानीयमित्युक्तं विषमन्तकरो रसः, अने

विषघ्न. विषघ्नस्तु शिरीषे ना गुडूचीतिरिटतोः स्त्रियाम्, मे. विष-

म्नाख्या शिरीषे सत्रात् लिष्टताश्वतयोरपि, वि. विषन्नः शिरीषतरौ विषन्ना लिष्टताऽन्वता, हे.

विषय. विषयो गोचरे देशे तथा जनपदेऽपि च। प्रबन्धाद्यस्त्र यो ज्ञातस्तत्र रूपादिके पुमान्, मे. विषयः सत्रादिन्द्रियार्थे देशे जनपदेऽपि च। गोचरे च प्रबन्धाद्यो यस्त्र ज्ञातस्तु तत्र च, वि. विषयो यस्त्र यो ज्ञातस्तत्र गोचरदेशयोः। शब्दादौ जनपदे च, हे. विषयो यस्त्र यो ज्ञातस्तत्र शब्दादिकेऽपि च, अ. विषयौ देशगोचरौ, त्रि.

विषयायिन्. विषयायी पुमान् राज्ञि वैषयिकजनेऽपि च। इन्द्रिये कामदेवे च विषयासक्तपूरुषे, मे.

विषयिन्. विषयी विषयासक्ते वाचत्रवत् क्लीवमिन्द्रिये। पुंसि स्यान्नृपतौ कामदेवे वैषयिकेऽपि च, मे. विषयी त्विन्द्रिये ख्यातं वाचत्रवद् विषयान्विते, वि. विषयी विषयासक्ते वैषयिकजने नृपे। कामे विषयि हृषीके, हे. वेशकारेऽपि विषयी कामिनि क्लीवमिन्द्रिये, त्रि.

विषाण. विषाणी क्षीरकाकोलत्रामजम्बृङ्गत्राश्च योषिति। कुष्ठनामौषधे क्लीवं पशुम्बृङ्गेभदन्तयोः, मे. विषाणन्तु क्रोड़हिरददन्तयोः। पशोः शृङ्गे विषाणी तु मेषशृङ्गत्रां प्रकीर्तिता, वि. विषाणन्तु शृङ्गे कोलेभदन्तयोः। विषाणी मेषशृङ्गत्रां स्यात्, हे. अतस्त्रिषु विषाणं सत्रात् पशुशृङ्गेभदन्तयोः, अ.

विष्कम्भ. विष्कम्भो योगभेदे स्याद् विस्तारप्रतिबन्धयोः। रूपकाङ्गप्रभेदे च बन्धभेदे च योगिनाम्, मे, वि. विष्कम्भो विस्तृतौ योगविशेषप्रतिबन्धयोः। योगिनाञ्च बन्धभेदे रूपकावयवेऽपि च, हे.

विष्टम्भ. विष्टम्भः प्रतिबन्धे स्यात् प्रभेदे चामयस्य च, मे. विष्टम्भः प्रतिबन्धे च वैदर्भे च प्रयुजत्रते, वि.

विष्टर. विश्वरः कुशमुष्टौ स्यादासनेऽपि महीरुहे, मे. विष्टरस्तु महीरुहे। आसने कुशमुष्टौ च, वि. विश्वर आसने। पादपे कुशमुष्टौ च, हे. विष्टरो विटपी दर्भमुष्टिः पीठाद्यमासनम्, अ. विष्टरो वर्हिषो मुष्टि-

विष्टरो ज्ञेयमासनम्। विष्टरो द्रुविशेषश्च विष्टरः क्रतुरेव च, अने.

विष्टि. विष्टिस्त्रिषु कर्मकरे स्वत्राजूवेतनकर्मसु, मे. विष्टिः कर्मकरे भद्रे प्रेषणे वेतनेऽपि च, वि. विष्टिः कर्मकरे मूल्ये भद्राजूप्रेषणेषु च, हे. भद्रप्रेङ्खणयो विष्टिः, त्रि.

विष्णु. अथ विष्णुः स्यात्। कृष्णेऽर्कें वसुदैवते, वि.

विष्णुपद. विष्णुपदन्तु खे। क्षीरोदे च स्त्रियां गङ्गारविसंक्रान्तिभेदयोः, मे. भवेद् विष्णुपदाभिख्या क्षीरोदे गगनेऽम्बुजे। प्रोक्ता विष्णुपदी गङ्गासंक्रान्तिद्वारकासु च, वि. विष्णुपदं नभोऽब्जयोः। विष्णुपदस्तु क्षीरोदे विष्णुपदी सुरापगा। संक्रान्ति द्वारिका चापि, हे.

विष्वक्सेन. विष्वक्सेना फलिन्यां स्यात् विष्वक्सेनो जनार्दने, मे, वि. विष्वक्सेनो जनार्दनः। विष्वक्सेना तु फलिनी, हे.

विष्वक्सेनप्रिया. विष्वक्सेनप्रिया लक्ष्म्यां वाराह्यामपि योषिति, मे. विष्वक्सेनप्रिया लक्ष्म्यां त्रायमाणौषधावपि, वि. विष्वक्सेनप्रिया त्रायमाणौषध्यां श्रियामपि, हे.

विसर. विसरः प्रसरे व्रजे, मे, वि. विसरस्तु समूहे प्रसरेऽपि च, हे.

विसर्ग. विसर्गस्तु पुमान् दाने त्यागे च मलनिर्गमे। विसर्जनीयेऽप्ययनभेदेऽपि च विभावसोः, मे. विसर्गस्त्यागवद् दाने विसर्गो मलनिर्गमे। विसर्जनीयेऽप्ययनप्रभेदेऽपि विभावसोः, वि. विसर्गो विसर्जनीये वर्चसि त्यागदानयोः, हे. विसर्गो मुक्तिवर्चसोः, त्रि.

विसर्जन. विसर्जनं परित्यागे दाने संप्रेषणेऽपि च, मे, वि.

विस्तर. विस्तरो वाक्प्रपञ्चे स्याद् विस्तारे प्रणयेऽपि च, मे. विस्तरस्तु प्रपञ्चे स्याद् विस्तारे प्रणयेऽपि च, वि.

विस्तार. विस्तारो विस्तृतौ स्तम्बे, मे, वि. विस्तारो स्तम्बविस्तृती, हे, त्रि.

विस्मय. विस्मयः स्यादाश्चर्यगर्वयोः पुमान्, मे. विस्मयोऽद्भुतगर्वयोः, वि. विस्मयोऽद्भुतदर्पयोः, हे.

विस्मापन. विस्मापनः स्मरात् कुहके गन्धर्वनगरे स्मरे, मे. विस्मापनाख्या कुहके गन्धर्वनगरे स्मरे, वि. विस्मापनाख्या कुहके स्मरे। गन्धर्वनगरे चापि, हे.

विहङ्ग. विहङ्गस्तु विलिङ्गः स्मरादाशुगे च विहङ्गमे, मे.

विहनन. भवेद् विहननं विघ्नहिंसयोस्तूलपिञ्जने, मे. विहननं विघाते स्मरात् पिञ्जने तूलधूनने, वि. विहननन्तु पिञ्जने। वधे, हे.

विहस्त. विहस्तः पण्डिते व्याकुले त्रिषु, मे. विहस्तो विह्वले पण्डे, वि. विहस्तस्तु विह्वले पण्डितेऽपि च, हे.

विहायस्. विहायाः शकुने पुंसि गगने पुंनपुंसकम्, मे. विहायास्तु शकुन्ते स्याद् विहायः सुरवर्त्मनि, वि. विहायो व्योमपक्षिणोः, हे. विहायाः शकुने पुंसि विहायः खे नपुंसकम्, त्रि.

विहार. विहारो भ्रमणे स्कन्धे लीलायां सुगतालये, मे, वि. विहारस्तु जिनालये। लीलायां भ्रमणे स्कन्धे, हे.

विहेड़न. विहेड़नन्तु हिंसायां मर्द्दने च विड़म्बने, मे, वि. विहेड़नं विड़म्बने। हिंसायां मर्द्दने, हे. अथ विहेड़नम्। विहिंसायां विड़म्बे च, त्रि.

वीकाश. वीकाशो विजने व्यक्ते, वि. वीकाशः स्फुटरहसोः, ह. रहःप्रकाशौ वीकाशौ, अ. V. विकाश.

वीध्य. वीध्यन्तु विस्मये दृश्ये पुंसि लासकवाजिनोः, मे. वीध्रन्तु विस्मये दृश्ये वीध्रो लासकवाजिनोः, वि. वीध्रं द्रष्टव्ये विस्मयेऽपि च। वीध्रस्तु लासके वाहे, हे.

(वीखा) वीङ्खा. वीङ्खाश्वगतिभेदेऽपि शूकशिम्बाश्च नर्तने, मे. वीङ्खा तु शूकशिम्बायां गतिभेदे च नर्तने, हे. वीखा गतिविशेषेऽपि शूकशिम्बाश्च नर्तने, वि.

वीचि. वीचिः स्वल्पतरङ्गे स्यादवकाशे सुखे द्वयोः, मे. वीचिः स्वल्पे तरङ्गे स्यादवकाशे सुखेऽपि च, वि. वीचयालूर्म्योरवकाशे सुखाल्पयोः, हे. वीचिः सुखतरङ्गयोः। स्वल्पेऽपि, त्रि.

वीज. अथ वीजमङ्कुरकारणे। हेतुतत्वाधानशुक्रे, मे. वीजन्तु रेतसि। स्यादाधाने च तत्वे च हेतावङ्कुरकारणे, हे. वीजं रेतसि तत्वे च हेतावङ्कुरकारणे। आधानेऽपि च, वि. वीजं रेतस्तत्वार्थहेतुषु, त्रि.

वीजपुष्प. वीजपुष्पं मरुवके तथा मदनकेऽपि च, मे. वीजपुष्पं मरुवके तथा दमनकेऽपि च, वि.

वीणा. वीणा विद्युति वल्लक्याम्, मे. वीणा वल्लकिविद्युतोः, वि. वीणा स्याद् वल्लकी तड़ित्, हे.

वीत. वीतमसारगजे स्यादङ्कुशकर्मण्यसारतुरङ्गेऽपि, मे. वीतमङ्कुशकर्मणि। असाराश्वगजे, हे. वीतश्चासारहस्त्यश्वे वीतमङ्कुशकर्मणि, वि. असाराश्वेभयो र्वीतं वीतमङ्कुशकर्मणि, त्रि.

वीति. वीति र्गतौ च दीप्तौ प्रजनाशनधावनेषु स्त्री, मे. वीतिर्गतौ च दीप्तौ च धावने प्रजनेऽशने, वि. वीतिरश्वेऽशने गतौ। प्रजने धावने दीप्तौ, हे.

वीतिहोत्र. वीतिहोत्रोऽनलेऽर्के च, मे. वीतिहोत्रोऽनलार्कयोः, वि. वीतिहोत्रस्तु दिवाकरहुताशयोः, हे.

वीथी. वीथी पंक्तौ गृहाङ्गे च रूपकान्तरवर्त्मनोः, मे. वीथी गृहाङ्गे पंक्तौ च नाट्यरूपकवर्त्मनोः, वि. वीथी वर्त्मनि पंक्तौ च गृहाङ्गे नाट्यरूपके, हे. वीथी पद्व्यपि, अ. वीथी पंक्तौ गृहांशके, त्रि.

वीर. वीरो रसविशेषे स्यादुत्तरे सुभटे त्रिषु। स्त्री सुराचीरकाकोलीतामलक्येलवालुके। पतिपुत्रवतीरम्भाविदारीदुग्धिकासु च। मलपूचीरविदायर्योः क्लीवं शृङ्गयां नलेऽपि च, मे. वीरा स्यात् चीरकाकोलीतामलक्येलवालुषु। पतिपुत्रवतीरम्भागम्भारीमदिरासु च। गोष्ठोदुम्बरिकाचीरविदारीदुग्धिकासु च। वीरस्तु सुभटे श्रेष्ठे वीरं शृङ्गयां नतेऽपि च, वि. वीरो जिने नटे श्रेष्ठे वीरं शृङ्गयां नतेऽपि च। वीरा गम्भारिका रम्भा तामलक्येलवालुका। मदिराचीरकाकोलीगोष्ठोदुम्बरिकासु च। पतिपुत्रवतीचीरविदारीदुग्धिकास्वपि, हे. वीरौ विक्रमबान्धवौ, अने.

वीरतर. सम्राट् वीरतरं वीरणे वीरश्रेष्ठे शरे च ना, मे. विद्व-वीरतरं श्रेष्ठे शरवीरणयोरपि, वि. वीरतरो वीरश्रेष्ठे शरे वीरतरं पुनः। वीरणे, हे.

वीरभद्र. वीरभद्रोऽश्वमेधाश्वे वीरश्रेष्ठे च वीरणे, मे. वि. वीर-भद्रो वीरणेऽश्वमेधाश्वे वीरसत्तमे, हे.

वीरवृक्ष. वीरवृक्षस्तु भल्लातककुभद्रुमयोः पुमान्, मे. वीरवृक्षस्तु भल्लातककुभद्रुमयो मतः, वि. वीरवृक्षोऽर्जुनद्रुमे। भल्लाते, हे.

वीरुध्. वीरुल्लताविटपयोः स्त्रियाम्, मे. वीरुद् विटपिशाखयोः, वि. वीरुल्लतायां विटपेऽपि च, हे.

वीर्य. वीर्यं शुक्रे प्रभावे च तेजःसामर्थ्ययोरपि, मे, वि. वीर्यं तेजःप्रभावयोः। शुक्रे शक्तौ च, हे. वीर्यं बले प्रभावे च, अ. वीर्यं प्रधाने धातौ च, त्रि. वीर्यं शुक्रं बलं वीर्यं वीर्यं वीजमुदाहृतम्, आने.

वीवध. v. विवध.

वृकधूप. वृकधूपस्तु सरलद्रवकृत्रिमधूपयोः, मे, वि. वृकधूपो वृक्ष-धूपे सिह्लके, हे.

वृक्षादन. वृक्षादनश्चलदले मधुच्छत्रकुठारयोः। वृक्षादनी तु वन्दायां विदारीकन्दकेऽपि च, मे. वृक्षादनश्चलदले मधुच्छत्रकुठारयोः। वृक्षादनी स्मृता वन्दाविदारीगन्धयोरपि, रि. वृक्षादनो मधुच्छत्रे चलपत्र-कुठारयोः। वृक्षादनी तु वन्दायां विदारीगन्धिकौषधे, हे. वृक्षादनो सम्राट् वन्दायां स्त्रियां कुठारके पुमान्, त्रि.

वृजिन. वृजिनं कल्मषे क्लीबं केशे ना कुटिले त्रिषु, मे. वृजिनं कल्मषे केशे वृजिनः कुटिलेऽन्यवत्, वि. वृजिनः केशे वृजिनं भुग्नेऽघे रक्त-चर्मणि, हे. केशेऽपि वृजिनः, अ. वृजिनं मलिने पापे, आने. वृजिनः केशेऽपुत्रकः, रु.

वृति. वृतिस्तु वरणेऽपि सम्राट् वेष्टनेऽपि च योषिति, मे. वृतिः सम्राट् वरणे वाटे, वि. वृति र्वरणवाटयोः, हे.

कपायी श्रीगौर्यो जीवन्त्यश्च शतावरी, वि. वृषाकपायी जीवन्त्या शतावर्य्युभयोः स्त्रियाम्, हे. वृषाकपायी श्रीगौर्याः, अ.

वृषाकपि. वृषाकपिः पुमान् कृष्णे शङ्करे जातवेदसि, मे. वृषाकपिः शिवे कृष्णे ज्वलने च वृषाकपिः, वि. वृषाकपिः। वासुदेवे शिवेऽग्नौ च, हे. हरविष्णू वृषाकपी, अ. शिवकृष्णौ वृषाकपी, अने.

वृषाङ्क. वृषाङ्कः शङ्करे साधौ भल्लातकमहल्लयोः, मे, वि. वृषाङ्कः साधुभल्लातशङ्करेषु महल्लके, हे. वृषाङ्कौ शिवभल्लातौ, त्रि.

वृष्णि. वृष्णिः पाषण्डचण्डयोः। त्रिषु ना यादवे मेषे, मे. वृष्णिस्तु यादवे मेषे वृष्णिः पाषण्डचण्डयोः, वि. वृष्णि मेषे यादवे च, हे. वृष्णिर्यादवमेषयोः, त्रि.

वृहतिका. वृहतिका स्यादूत्तरवस्त्रभेदयोः, हे. विद्याद् वृहतिकाभिख्याम् रुवस्त्रप्रभेदयोः, वि.

वृहन्नल. वृहन्नला गुडाकेशे महापोटगले पुमान्, मे. वृहन्नलो गुडाकेशे महापोटगले मतः, वि. वृहन्नलः। महापोटगले पार्थे, हे.

वेकट. वेकटः स्याद् वैकटिके मत्स्यभेदे च यूनि च, मे. वेकटो जाततारुण्ये मणिकारे, हे. वेकटः स्याद् वैकटिके तथा सञ्जातयौवने, वि.

वेग. वेगो जवे प्रवाहे च महाकालफलेऽपि च, मे, वि. वेगो रयप्रवाहयोः। रेतःकिम्पाकयोश्चापि, हे. वेगः प्रवाहजवयोरपि, अ. वेगस्तु महाकालफलेऽपि च, त्रि.

वेणी. वेणी केशस्य बन्धने। नद्यादेरन्तरे देवताले, मे. वेणी कचस्य बन्धे स्यात् नदीनां मेलकेऽपि च। देवताडे च, वि. वेणी सेतुप्रवाहयोः। देवताडे केशबन्धे, हे.

वेणु. वेणु र्नृपान्तरे। त्वक्सारेऽपि च पुंसि स्यात्, मे. वेणु र्भूपान्तरे वंशे, वि. वेणु र्वंशे नृपान्तरे, हे, त्रि.

वेद. वेदः श्रुतौ च वृत्ते च, मे.

वेदना. वेदना ज्ञानदुःखयोः, मे, वि, त्रि. वेदना ज्ञाने पीड़ायाम्, हे. संविज्ञावपि वेदना, ह.

वेदि. वेदिः सत्रात् पण्डिते पुमान्। स्त्रियामङ्गुलिमुद्रायां सत्रात् परिष्कृतभूतले, मे. वेदिरङ्गुलिमुद्रायां बुधेऽलङ्कृतभूतले, वि, हे.

वेदिका. वेदिकाऽङ्गुलिमुद्रायाम्, ह.

वेधस्. वेधाः पुंसि हृषीकेशे बुधे च परमेष्ठिनि, मे. वेधा विधौ बुधे विष्णौ, वि. वेधा धातृज्ञविष्णुषु, हे. विष्णौ च वेधाः, अ. विद्वस्यपि स्मृतो वेधाः, ह.

वेर. वेरः कलेवरे क्लीवं वार्ताकौ कुङ्कुमेऽपि च, मे. वेरं शरीरे काश्मीरे वेरं वातिङ्गणेऽपि च, वि. वेरं घुसृणवृन्ताकशरीरेषु, हे. वराङ्गे कुङ्कुमे वेरम्, त्रि.

वेरट. अथ वेरटः। मिश्रीकृते च नीचे च वेरटं बदरीफले, हे.

वेला. वेला काले च सीमायामब्धेः कूलविकारयोः। अक्लिष्टमरणे रागे ईश्वरसत्र च भोजने, मे. वेला काले च जलधेस्तीरनीरविकारयोः। अक्लिष्टमरणे रागे सीम्नि वाचि बुधस्त्रियाम्। भोजनेऽपीश्वराणां सत्रात्, वि. वेला बुधस्त्रियां काले सीमनीश्वरभोजने। अक्लिष्टमरणेऽम्भोधेस्तीरनीरविकारयोः, हे. अब्धत्रम्बुविकृतौ वेला कालमर्यादयोरपि, अ. अथ वेला सत्रात् सिन्धोः कूले च भोजने, त्रि. वेला कालविशेषः सत्राद्वेला सिन्धुजलोद्गतिः। वेला शफाङ्गुलीच्छेदे वेला द्रोण्यन्तरात्मनि, अने. दन्तमांसेऽपि वेला सत्रात्, हा. व्यवस्थाऽनेहसो वेला, ह.

वेल्लित. वेल्लितं गमने क्लीवं कुटिले विधुते त्रिषु, मे. वेल्लितं कुटिले प्रोक्तं वाचत्रवद्विधुते स्मृते, वि. वेल्लितं कुटिले धुते। स्मृते, हे.

वेश. वेशो वेश्यागृहे गृहे, मे, हे. वेशो वेश्यागृहे प्रोक्तो नेपथ्ये गृहमात्रके, वि. वेशो वेश्यागृहेऽपि च, त्रि.

वेश्य. वेश्यं वेश्यागृहे क्लीवं गणिकायान्तु योषिति, मे. वेश्यं

वेश्यागृहे वेश्या गणिकायामुदीरता, वि. वेश्मन्तु गणिकागृहे। वेश्या तु पण्ययोषायाम्, हे.

वेष्टन. वेष्टनं कर्णशष्कुल्यामुष्णीषे मुकुटे हतौ, मे. वेष्टनं कर्णशष्कुल्यामुष्णीषे परिवारणे, वि. वेष्टनं मुकुटे कर्णशष्कुल्युष्णीषयो-र्हतौ, हे.

वेष्टित. वेष्टितं रुद्धे लासके करणान्तरे, मे. वेष्टितं लसके रुद्धे स्त्रीणाञ्च करणान्तरे, वि. वेष्टितं लासके रुद्धे स्त्रीकरणान्तरे, हे.

वै. वै सत्रात् सम्बोधने पादपूरणेऽनुनयेऽपि च, मे, वि. वै हेतौ पादपूरणे, हे.

वैकुण्ठ. वैकुण्ठः कृष्णशक्रयोः, मे, वि. वैकुण्ठो वासवे विष्णौ, हे.

वैजयन्त. वैजयन्तो गुहे शक्रध्वजप्रासादयोः पुमान्। वैजयन्ती पताकायां जयन्तीपादपे स्त्रियाम्, मे. वैजयन्तो गुहे शक्रप्रासादध्वजयोरपि। वैजयन्ती पताकायां जयन्तीवह्निमन्थयोः, वि. वैजयन्तो गुहे ध्वजे। इन्द्रा-लये वैजयन्ती त्वग्निमन्थपताकयोः। जयन्तराञ्च, हे.

वैजिक. वैजिकं शिग्रुतैले सत्राद् हेतौ सद्योऽङ्कुरे तु ना, मे. वैजिकं शिग्रुतैले च हेतौ सद्योऽङ्कुरेऽपि च, वि. वैजिकं कारणे शिग्रुतैले च वैजिकोऽङ्कुरे, हे.

वैतरणी. अथ वैतरणी नद्यां प्रेतानां यातुमातरि, मे. भवेद् वैतरणी नद्यां प्रेतानां यातुमातरि, वि. वैतरणी प्रेतनद्यां जनन्यामपि रक्षसाम्, हे.

वैतालिक. वैतालिकः पुमान् खेटिताले बोधकरे त्रिषु, मे. वैतालिको बोधकरे खेटितालेऽप्युदीरितः, वि. वैतालिकः खड्गताले मङ्गलपाठकेऽपि च, हे.

वैदर्भ. वैदर्भं वाक्यवक्रत्वे वैदर्भी रीतिभिद्यपि, मे. वैदर्भं वाक्यवक्रत्वे वैदर्भश्च नृपान्तरे, वि.

वैदेहक. वैदेहको वाणिजके शूद्राद् वैश्यासुतेऽपि च, मे, वि.

वैदेहको वाणिजको वैश्यापुत्रश्च शूद्रतः, हे. वैदेहको वाणिजके वैश्याया-
मपि शूद्रजे, त्रि.

वैदेही. वैदेही रोचनासीतावणिक्स्त्रीपिप्पलीषु च, मे. वैदेही
रोचनासीतावणिक्स्त्रीपिप्पलीष्वपि, वि. वैदेही पिप्पलीसीतावणिक्स्त्रीरोच-
नास्वपि, त्रि.

वैनतेय. वैनतेयस्तु गरुड़े स्यात् प्रभाकरसारथौ, मे.

वैनाशिक. वैनाशिकः स्यात् चणिके परतन्त्रोर्णनाभयोः, मे, वि.
वैनाशिकः स्यात् चणिके परायत्तोर्णनाभयोः, हे.

वैरोचन(नि). वैरोचनिस्तु सुगते बलिदैत्यार्कपुत्रयोः, मे. वैरो-
चनस्तु सुगते बलिदैत्यार्कपुत्रयोः, वि. वैरोचनो रविसुते सुगते बलि-
दानवे, हे.

वैशाख. वैशाखो मासभेदेऽपि मन्थाने च प्रकीर्तितः, मे. वैशाखो
राधमन्थयोः, वि. वैशाखः खजके राधे, हे. वैशाखो मन्थमासयोः, त्रि.

वोड्र. वोड्री स्त्री पणपादे ना गोनसाह्वौ भषान्तरे, मे.

वोढृ. वोढा ना भारिके सूते, मे. वोढा स्याद् भारिके सूते,
वि, हे.

व्यक्त. व्यक्तः स्फुटमनीषिणोः, मे, वि. व्यक्तो मनीषिस्फुटयोः, हे.
व्यक्तः प्राज्ञेऽपि, अ. स्पष्टप्राज्ञौ स्मृतौ व्यक्तौ, अने.

व्यग्र. व्यग्रो व्यासक्त आकुले, मे, वि, अ. व्यग्रो व्यापृताकु-
लयोः, हे.

व्यङ्ग. व्यङ्गो भेके च हीनाङ्गे, मे, हे. व्यङ्गो हीनाङ्गभेकयोः, वि.

व्यञ्जन. व्यञ्जनं तेमने चिह्ने श्मश्रुण्यवयवे हलि, मे. व्यञ्जनं
तेमने चिह्ने श्मश्रुण्यवयवेऽपि च, वि. व्यञ्जनं श्मश्रुचिह्नयोः। तेमनेऽवयवे
कादौ, हे. व्यञ्जनं लाञ्छनं श्मश्रुनिष्ठानावयवेष्वपि, अ.

व्यतिकर. अथ व्यतिकरः पुंसि व्यसनव्यतिषङ्गयोः, मे, त्रि. व्यति-
करः समाख्यातो व्यसनव्यतिषङ्गयोः, वि. व्यतिकरो व्यसनव्यतिषङ्गयोः, हे.

व्यतीपात. व्यतीपातो महोत्पाते योगभेदापयानयोः, मे, वि. व्यतिपात उपद्रवे। योगभेदेऽपयाने च, हे.

व्यलीक. व्यलीकमप्रियाऽकार्यवैलक्षेष्वपि पीड़ने। ना नागरे, मे. व्यलीको नागरे स्मृतः। व्यलीकमप्रियाऽकार्यवैलक्षेष्वपि पीड़ने, वि. व्यलीकं व्यङ्गवैलक्ष्याप्रियाऽकार्येषु पीड़ने, हे. पीड़ार्थेऽपि व्यलीकं स्यात्, अ. वैलक्ष्याकार्ययोः क्लीवं व्यलीकं त्रिषु नागरे, त्रि.

व्यवहार. व्यवहारो द्रुभेदे स्यात् पणे न्यायेऽपि च स्थितौ, मे. व्यवहारो द्रुभेदे स्याद् व्यवहारो पणे स्थितौ, वि. व्यवहारः स्थितौ पणे। द्रुभेदे, हे.

व्यवहारिका. व्यवहारिका स्याल्लोकयात्रासम्मार्जनीङ्गुदे, मे. अथ स्याद् व्यवहारिका। लोकयात्रेङ्गुदीवर्धनीषु, हे. स्याद् व्यवहारिका लोकयात्रासम्मार्जनीङ्गुदे, वि.

व्यवाय. व्यवायः सुरतेऽन्तर्धौ पुंसि क्लीवन्तु तेजसि, मे. व्यवायः सुरतेऽन्तर्धौ व्यवायं तेजसि स्मृतम्, वि. व्यवायन्तु मैथुनव्यवधानयोः, हे. सुरतेऽपि व्यवायः स्यात्, रु.

व्यवायिन्. व्यवायी कामुके द्रव्यविशेषे च समीरितः, वि.

व्यसन. व्यसनं त्वशुभे सक्तौ पानस्त्रीमृगयादिषु। दैवानिष्टफले पापे विपत्तौ निष्फलोद्यमे, मे, वि. व्यसनं निष्फलोद्यमे। दैवानिष्टफले सक्तौ स्त्रीपानमृगयादिषु। पापे विपत्तावशुभे, हे. व्यसनं विपदि भ्रंशे दोषे कामजकोपजे, अ. दैवानिष्टफले सक्तौ व्यसनं निष्फलोद्यमे, त्रि.

व्यस्त. व्यस्तन्तु व्याकुले व्याप्ते, मे. व्यस्तं व्याप्ते च सङ्कुले, वि.

व्याघात. व्याघातो योगभेदे स्यादन्तरायप्रहारयोः, मे, वि. व्याघातो योगविघ्नयोः। घाते, हे.

व्याघ्र. व्याघ्रः स्यात् पुंसि शार्दूले रक्तैरण्डकरञ्जयोः। श्रेष्ठे नराद्युत्तरस्थः कण्टकार्यान्तु योषिति, मे. व्याघ्रो द्वीपिनि विख्यातः रक्तैरण्डकरञ्जयोः। व्याघ्री निदिग्धिकायाञ्च श्रेष्ठे स्यादुत्तरस्थितः, वि. व्या

करञ्जे शार्दूले रक्तैरण्डतरावपि। श्रेष्ठे तूत्तरपदस्थः स्यात् व्याघ्री कण्ट-कारिका, हे.

व्याघ्रनख. भवेद् व्याघ्रनखः कन्दगन्धद्रव्यविशेषयोः। नखक्षतान्तरे क्लीवम्, मे. भवेद् व्याघ्रनखः कन्दगन्धद्रव्यविशेषयोः, वि. व्याघ्रनखस्तु कन्दे स्याद् गन्धद्रव्यान्तरेऽपि च, हे.

व्याज. व्याजः शाठ्येऽपदेशे, मे, हे. व्याजः शाठ्यापदेशयोः, वि. व्याजः शाठ्येऽपदेशे च, त्रि.

व्याड़. व्याड़ो हिंस्रपशौ सर्पे, मे, वि, हे. सर्पमांसात्पश्वू व्याड़ौ, श्र.

व्याध. व्याधो मृगयुदुष्टयोः। ताराभये खे च, मे. व्याधो मृग-दुष्टयोः, वि, हे.

व्याधि. व्याधिः कुष्ठे च रोगे ना, मे. व्याधिरामयवाप्ययोः, वि.

व्याप्त. व्याप्तं ख्याते समाक्रान्ते, मे, वि.

व्याप्ति. व्याप्तिं व्यापनलम्भयोः, वि, मे. व्याप्ति व्यापने लम्भनेऽपि च, हे. लाभसम्बन्धयो व्याप्तिः, त्रि.

व्यायत. व्यायतं व्यापृते दीर्घे दृढ़े चातिशयेऽन्यवत्, मे, वि. व्यायतं दीर्घे व्यापृतेऽतिशये दृढ़े, हे. दृढ़ेऽपि व्यायतम्, त्रि.

व्यायाम. व्यायामः पौरुषे श्रमे। विषमे दुर्गसञ्चारे, मे. व्यायामो दुर्गसञ्चारे वियामे पौरुषेऽपि च, वि. व्यायामः पौरुषे श्रमे। वियामे दुर्गसञ्चारे, हे.

व्याल. व्यालो दुष्टगजे सर्पे श्वापदे नाऽन्यवत् खले, मे. व्यालो भुजङ्गमे क्रूरे श्वापदे दुष्टदन्तिनि, वि. व्यालो दुष्टगजे सर्पे शठे श्वापद-सिंहयोः, हे. भेद्यलिङ्गः शठे व्यालः पुंसि श्वापदसर्पयोः, श्र. अर्थव्रवसह व्यालस्तथा हिंस्रपशौ स्मृतः, ह. व्यालोऽहिः श्वापदो व्यालो व्यालः स्यात् कुटिलः करी। प्रमादवान् नरो व्यालो व्यालो बाल उदाहृतः, श्रने. व्यालः सर्पः शठे व्यालो व्यालो ज्ञेयश्चतुष्पदः, श्रने.

व्यास. व्यासो ना विस्तृते मुनौ, मे. व्यासो मुनिप्रपञ्चयोः, व्यासो मुनौ च विस्तारे, त्रि. व्यासो मुनौ स्याद् विस्तारे, वि.

व्युत्थान. व्युत्थानं स्वातन्त्र्यकृतेर विरोधाचरणेऽपि च, मे. व्युत्थानं स्वैरकरणे विरोधाचरणेऽपि च, वि. व्युत्थानं प्रतिरोधने । विरोधाचरणे स्वैरवृत्तौ समाधिपारणे, हे. व्युत्थानं प्रतिरोधे च विरोधाचरणेऽपि च, श्र. स्वतन्त्रता च व्युत्थानम्, त्रि.

व्युष्ट. व्युष्टं कल्ये त्रिषूषिते, मे, त्रि. व्युष्टं फले दिने । पर्युषिते प्रभाते च, हे. व्युष्टं दिने प्रभाते च फले पर्युषितेऽपि च, वि. व्युष्टं कल्ये तथोषिते, हा.

व्युष्टि. व्युष्टिः फले समृद्धौ च, अ. व्युष्टिः स्तुतिफलर्द्धिषु, हे. व्युष्टिः फले समृद्धौ स्त्री, मे. व्युष्टिरुक्ता समृद्धौ च नियमादिफलेऽपि च, वि.

व्यूढ. व्यूढः संहतविन्यस्तपृथुलेष्वभिधेयवत्, मे. व्यूढः संहतविन्यस्तपृथुलेषु च भेद्यवत्, वि. व्यूढा न्यस्तोरुसंहताः, हे. व्यूढौ विन्यस्तसंहतौ, अ.

व्यूह. व्यूहः स्याद् बलविन्यासे निर्माणे वृन्दतर्कयोः, मे, वि. व्यूहो निर्माणतर्कयोः । समूहे बलविन्यासे, हे. देहनिर्माणसैन्येषु व्यूहः स्यात्, त्रि. व्यूहो वृन्देऽपि, अ. व्यूहं रचनायामपि, ह.

व्योमचारिन्. व्योमचारी तु निर्दिष्टो देवतायां विहङ्गमे, मे. व्योमचारी खगे देवे, वि.

व्योमन्. व्योम वारिणि चाकाशे भास्करस्यार्चनाश्रये, मे. व्योम वारिविहायसोः, वि.

व्योष. व्योषं स्यात् त्रिकटुद्रव्ये करिभेदे पुमानयम्, मे.

व्रज. व्रजो गोष्ठाध्ववृन्देषु, मे, वि. व्रजोऽध्वगोष्ठसङ्घेषु, हे. गोष्ठाध्वनिवहा व्रजाः, अ. व्रजो गोष्ठं व्रजो मार्गो व्रजः सङ्घो व्रजो गणः, अने.

व्रजया. व्रजया पर्यटने प्रोक्ता वर्गप्रस्थानयोरपि, मे, वि.

व्रीहि. व्रीहिः सामान्यधान्ये सत्रादाशुधान्ये तु पुंसत्रयम्, मे.

व्रीहिराजिक. सत्राद्, व्रीहिराजिकः कङ्गुधान्यचीनकधान्ययोः, मे. सत्राद्, व्रीहिराजिकः कामलिकायां चीनधान्यके, वि. अथ व्रीहिराजिकः। चीनाह्वे कामलिकायामपि, हे.

श. (शं वदन्ति बुधाः श्रेयः शश्च शस्त्रं निगद्यते। शोश्च शयनमित्याहुः शास्त्रं शा च निगद्यते, मे.) शं सुखं शङ्करः श्रेयः शश्च सोम्नि निगद्यते। शयने शः समाख्यातो हिंसायां शो निगद्यते, ए. चतुरर्कको विषघ्नश्च रुद्रो दृक्करस्थितः। शङ्कुकर्णोऽस्थिसंज्ञश्च शकारः सद्भिरीरितः, मा.

शंसा. शंसा वचसि वाञ्छायाम्, मे, हे. शंसा वचनवाञ्छयोः, वि.

शक. शको जात्यन्तरे नृपे, मे. शको राजन्यदेशयोः, वि. शको देशे राजभेदे, हे.

शकल. शकलं त्वचि खण्डे स्याद्, रागवस्तुनि वल्कले, मे, वि. शकलं रागवस्तुनि। वल्कले त्वचि खण्डे च, हे. शकलं वल्कले खण्डे, त्रि.

शकुन. शकुनस्तु पुमान् पक्षिमात्रपक्षिविशेषयोः। शुभशंसिनिमित्ते च शकुनं स्यान् नपुंसकम्, मे. शकुनं च शुभाशंसिनिमित्ते शकुनः खगे, वि. शकुनं सत्राद्, दैवशंसिनिमित्ते शकुनः खगे, हे. दैवशंसिनिमित्ते च शकुनं पुंसि पक्षिणि, त्रि.

शकुनि. शकुनिः पुंसि विहगे सौवले करणान्तरे, मे. शकुनिः सौवले करणे खगे, वि. शकुनिः खगे करणभेदे कौरवमातुले, हे. शकुनिः सौवले खगे, त्रि.

शकुन्त. शकुन्तः कीटभेदे सत्राद्, भासपक्षिविहङ्गयोः, मे. शकुन्तो विहगे भासे, हे. शकुन्तौ भासपक्षिणौ, अ. शकुन्तः पक्षिभेदे सत्राद्, भासपक्षिविहङ्गयोः, वि.

शकुलादनी. शकुलादनी स्त्रियां कृष्णभेदीकटुकशाकयोः, मे. शकुलादन्यभिख्या तु मांसीकिञ्जुलिकाह्वयोः। कटुकाजलपिप्पल्योः कथ्यते शकुला-

नी, वि. शकुलादनी। कटुमांसीकिञ्चुलिकाजलपिप्पलिकासु च, हे. शकुलादनी, हा.

शक्ति. शक्तिरस्त्रान्तरे गौर्यामुत्साहादौ बले स्त्रियाम्, मे. शक्ति बले प्रभावादौ शक्तिः प्रहरणान्तरे, वि. शक्तिरायुधभेदे सत्राद्युत्साहादौ बले स्त्रियाम्, हे. कासूसामर्थ्ययोः शक्तिः, अ. अस्त्रभेदेऽपि शक्तिः सत्रात्, त्रि.

शक्र. शक्रः पुमान् देवराजे कुटजार्जुनभूरुहोः, मे. शक्रो महेन्द्रे सत्रात् कुटजार्जुनभूरुहोः, वि. शक्रोऽर्जुनतराविन्द्रे कुटजे, हे. कुटजे वासवे शक्रः, त्रि.

शक्करी. शक्करी छन्दसो भेदे नदीमेखलयोरपि, मे. शक्करी मेखलानद्योः छन्दोभेदेऽपि शक्करी, वि. शक्करी सरिदन्तरे। छन्दोजातौ मेखलायाम्, हे. शक्करी मेखला छन्दः, त्रि.

शङ्का. शङ्का त्रासे वितर्के च, मे, वि. शङ्का सत्रात् संशये भये, हे.

शङ्कु. शङ्कुः संख्यास्त्रयादोभित्कीलेशकलुषेषु ना, मे. शङ्कुः पत्रशिराजाले सङ्ख्याकीलकशम्भुषु। यादोऽस्त्रभेदयो र्मेढ्रे, हे. शङ्कुः कीले शिवेऽस्त्रे च सङ्ख्यायादःप्रभेदयोः, वि. शङ्कुः कीलकसङ्ख्यास्त्रजलजन्तुषु दृश्यते, त्रि.

शङ्ख. शङ्खः कम्बौ न योषित् ना भालास्थिनिधिभिन्नखे, मे. शङ्खो निध्यन्तरे कम्बुललाटास्थिनखीषु च, वि. शङ्खः कम्बौ निधिभेदे सत्रान्त्यामलिकास्थनि, हे. शङ्खो निधौ ललाटास्थ्नि कम्बौ न स्त्री, अ.

शङ्खक. शङ्खकं वलये कम्बौ अस्त्री पुंसि शिरोरुजि, मे. शङ्खकं वलये कम्बौ शिरोरोगे च शङ्खकम्, वि. शङ्खकं वलये कम्बौ शङ्खकस्तु शिरोरुजि, हे.

शङ्खिन्. शङ्खी हरौ समुद्रे ना शङ्खवत्यभिधेयवत्। शङ्खिनी श्वेतचुक्रायां चोरपुष्प्यां वधूभिदि, मे. शङ्खिनी श्वेतपुन्नागे चोरपुष्प्यां वधूभिदि, वि.

शची. शचीन्द्राण्यां शतावर्यां तथा स्त्रीकरणान्तरे, मे. शचीन्द्राण्यां शतावरौ, वि. शचीन्द्राणीशतावर्योः, हे.

शठ. शठो मध्यस्थपुरुषे धूर्तधूस्तूरयोरपि, मे. शठो मध्यस्थपुरुषे शठो धुस्तूरधूर्तयोः। शठोऽलसे च मूर्खे च, वि. शठो मध्यस्थपुरुषे धूर्ते धुस्तूरकेऽपि च, हे. मध्यस्थखलयोः शठः, त्रि.

शणीर. शणीरं शोणमध्यस्थपुलिने दर्दुरीतटे, मे, वि.

शण्ढ. शण्ढो वर्षवरे क्लीबे गोपतौ बन्ध्यपूरुषे, वि. शण्ढषण्ढौ तु सौविदे। बन्ध्यपुंसोऽपरे क्लीबे, हे. v. षण्ढ.

शतघ्नी. शतघ्नी शस्त्रभेदे स्याद् वृश्चिकाल्यां करञ्जके, मे, वि. शतघ्नी तु वृश्चिकाल्यां शस्त्रभेदकरञ्जयोः, हे.

शतधृति. भवेच्छतधृतिः पुंसि शक्रे च परमेष्ठिनि, मे. शतधृतिर्धातरीन्द्रे, वि. ब्रह्मशक्रौ शतधृती, त्रि.

शतपत्र. शतपत्रः शिखण्डिनि। दार्वाघाटे सारसे च कमले तु नपुंसकम्, मे. पतपत्रो राजकीरे दार्वाघाटमयूरयोः। राजीवे शतपत्रं तु, वि. शतपत्रो दार्वाघाटे राजकीरमयूरयोः। शतपत्रं तु राजीवे, हे. दार्वाघाटेऽपि शतपत्रम्, त्रि.

शतपर्वा. शतपर्वा तु दूर्वायां तथा भार्गवयोषिति, मे. शतपर्वा तु दूर्वायां भार्गवस्य स्त्रियामपि, वि.

शतपर्विका. शतपर्विका तु दूर्वायां वचायामपि योषिति, मे. अथो शतपर्विका। स्याद् वचादूर्वयोः, हे. स्यात् शतपर्विका दूर्वावचयोः, वि. वचाऽपि शतपर्विका, त्रि.

शतह्रदा. शतह्रदा स्त्रियां वज्रे सौदामिन्यां च कीर्तिता, मे. शतह्रदा भवेद् वज्रे सौदामिन्यां च कीर्तिता, वि. शतह्रदा तु विद्युति। वज्रेऽपि, हे. v. ऐरावत.

शतानन्द. शतानन्दो मुनेर्भेदे देवकीनन्दनेऽपि च, मे.

शतानीक. शतानीकस्तु वृद्धे स्यात् मुनिराजप्रभेदयोः, मे. शता-

नीको मुने भेदे इन्द्रे च, वि. शतानीको मुनौ इन्द्रे, हे.

शतावरी. शतावरी तु शच्यां स्यादिन्दीवर्यामपि स्त्रियाम्, मे. वरी-शच्योः शतावरी, त्रि.

शद्रि. शद्रि नाऽम्भोधरे जिष्णौ, मे. शद्रि विष्णौ तड़ित्यपि, हे. शद्रिरम्भोधरे जिष्णौ, वि.

शनैस्. शनैः स्वैरे शनैश्चरे, मे. शनैः शनैश्चरे स्वैरे, वि.

शफ. शफं मूले तरूणां स्याद् गवादीनां खुरेऽपि च, वि, मे. शफं खुरे गवादीनां मूले विटपिनामपि, हे.

शब्द. शब्दोऽक्षरे यशोगीत्यो र्वाक्ये खे श्रवणे ध्वनौ, हे.

शम्. शं कल्याणे सुखे, मे. शं सुखे शर्मणि प्रोक्तम्, त्रि. शं कल्याणे सुखेऽपि च, हे.

शमथ. शमथः शान्तिमन्त्रिणोः, मे. शमथः सचिवे शान्तौ, वि. शमथः सचिवे शमे, हे.

शमन. शमनं शान्तिवधयोः। शमनः श्राद्धदेवते, मे, वि. शमनस्तु यमे शमनं शान्तहिंसयोः, हे. यमे ना शमनं वधे, त्रि.

शमी. शमी सक्तुफलायां च शिम्बिकायां च वागुजौ, मे. शमी सक्तु-फलायां च शिम्बायामपि वल्गुलौ, वि. शमी द्रुभेदे वल्गुल्यां शिम्बग्राम्, हे.

शम्पा. शम्पा विद्युत् पविः शम्पा शम्पा शङ्कध्वनि र्मतः, अने.

शम्पाक. शम्पाकस्तु वियाते स्याद् याचके चतुरङ्गुले, हे. V. सम्पाक.

शम्ब. शम्बः स्यान् मुसलाग्रस्थलोहमण्डलके पवौ। शुभान्विते त्रिषु, मे. शम्बः स्यान् मुशलाग्रस्थलोहमण्डलके पवौ। शुभान्विते च, वि. शम्बः पवौ लोहकाञ्च्याम्, हे. शम्बस्तु मुसलानने। कल्याणवति वज्रे च, त्रि.

शम्बर. शम्बरं सलिले पुंसि मृगदैत्यविशेषयोः। शम्बरी चाखु-पर्ण्यां स्यात्, मे. शम्बरं सलिले चित्रबौद्धव्रतविशेषयोः। शम्बरो दैत्य-

हरिणमत्स्यशैलजिनान्तरे॥ औषधौ शम्बरीमाङ्गः, वि. शम्बरं जले। चित्रे बौद्धव्रतभेदे शम्बरो दानवान्तरे। मत्स्यैणगिरिभेदेषु शम्बरो पुनरौषधौ, हे. शम्बरं संयमे जले। शम्बरौ दैत्यहरिणौ, त्रि.

शम्बल. शम्बलोऽस्त्री सम्बलवत् कुलपाथेयमत्सरे, मे. शम्बलं कुलपाथेयमत्सरेषु समीरितम्, वि. शम्बलं मत्सरे तटे। पाथेये, हे.

शम्बू(म्बु)क. शम्बूको गजकुम्भान्ते घोङ्के च शूद्रतापसे। जलजन्तुविशेषे च शम्बूका न नपुंसकम्, मे. शम्बूको गजकुम्भान्ते दैत्यभेदे च घोङ्कके, वि. शम्बूको दैत्यविशेषे करिकुम्भान्तशङ्कयोः, हे.

शम्भु. शम्भुः पुंसि महादेवे परमेष्ठिनि चार्हति, मे. शम्भुर्ब्रह्मार्हतो हरे, वि. शम्भुर्ब्रह्मार्हतोः शिवे, हे. शम्भू ब्रह्मत्रिलोचनौ, श. शम्भू ब्रह्ममहेश्वरौ, अने.

शयः. शयः शयशाहिपाणिषु, मे, वि.

शयथ. शयथः स्यादजगरे निद्रालौ मरणेऽपि च, हे.

शयन. शयनं सुरते निद्राशय्ययोश्च नपुंसकम्, मे. शयनं सुरते निद्राशय्ययोरपि भाषितम्, वि. शयनं स्वापशय्ययोः। रते, हे.

शयालु. शयालुः स्यादजगरे निद्राशीले च कुक्कुरे, मे. शयालुः स्यादजगरे निद्राशीलेऽपि कुक्कुरे, वि. शयालुस्तु निद्रालौ वाहसे शुनि, हे. शयालुः कुक्कुरेऽलसे, त्रि.

शय्या. शय्या स्यात् शयनीये च गुम्फनेऽपि च योषिति, मे. शय्या तल्पे शब्दगुम्फे, वि, हे. विज्ञेयं शयनं शय्या शय्या पुस्तकसञ्चयः, अने.

शर. शरस्तेजनके वाणे दध्यग्रे ना शरं जले, मे. शरं नीरे शरः काण्डे शरतेजनकेऽपि च, वि. शरं जले। शरः पुनर्दधिसरे काण्डतेजनयोरपि, हे. v. सर.

शरण. शरणं गृहरक्षित्रोर्वधरक्षणयोरपि, मे. शरणं वधरक्षित्रोः शरणं रक्षणे गृहे, वि. शरणं रक्षणे गेहे वधरक्षकयोरपि, हे. शरणं गृहरक्षित्रोः, श. शरणं मारणेऽपि च, त्रि.

शरण्ड. शरण्डस्तु पुमान् धूर्ते शरटे भूषणान्तरे, मे. सरण्डः सरटे धूर्ते सरण्डो भूषणान्तरे, वि. शरण्डः स्यात् क्रकलासे भूषणान्तरधूर्तयोः, हे.

शरणुत्र. शरणुत्र वीरिद्रे वाते, वि. V. सरण्डुत्र.

शरद्. शरदस्त्री वत्सरेऽप्यृतौ, मे. शरत् संवत्सरे ऋतौ, वि. शरद् वर्षात्यये वर्षे, हे. ऋतौ वत्सरे शरत, अ. शरत् संवत्सरेऽपि च, हा.

शरभ. शरभस्तु पशो भिदि। करभे वानरभिदि, मे. शरभस्त्वष्टापदे मृगान्तरे, वि.

शरवाणि. शरवाणिः शरमुखे पापिष्ठे शरजीविनि, मे, वि. शरवाणिः शरमुखे पदातौ शरजीविनि, हे.

शरु. शरु र्ना कोपवज्रयोः, मे. शरुः कुलिशकोपयोः, वि. शरुः कोपे शरे वज्रे, हे.

शर्करा. शर्करा खण्डविकृतावुपलाकर्परांशयोः। शर्करान्वितदेशेऽपि रुग्भेदे शकलेऽपि च, मे, वि. शर्करा खण्डविकृतौ कर्परांशे रुगन्तरे। उपलायां शर्करायुग्देशेषु शकलेऽपि च, हे. शर्करा कर्परांशेऽपि, अ.

शर्वरी. शर्वरी यामिनीस्त्रियोः, मे. शर्वरी रात्रियोषितोः। हरिद्रायां च, वि. शर्वरी निशि नार्यां च, हे.

शल. शलस्तु शलले पुंसि भृङ्गिचेत्रभिदो र्विधौ, मे. शलं तु शल्लकीलोम्नि शलो भृङ्गिगणे विधौ, वि.

शलाका. शलाका शलत्रमदनशारिकाशल्लकीषु च। छत्रादिकाष्ठीशरयोः, मे. शलाका शारिका शलत्रं श्वाविदालेख्यकूर्चिका, हे. स्याच्छलाकाऽपि मदनशारिकाशलत्रयोः शरे। छत्रपञ्जरकाष्ठयां च, वि.

१ शलि. शलि मुखः शलि गर्भः शलि भृङ्गः शलि गंदः। शलि सर्पविशेषश्च शलिः कलिरुदाहृतः, अने.

शल्क. शल्कन्तु शकले वल्के, मे. शल्कं शकलवल्कयोः, वि. शल्कं शकलवल्कले, अ. शल्कश्चूर्णेऽपि, त्रि. V. वल्क.

शल्य. शल्यन्तु न स्त्रियां शङ्कौ क्लीवं क्ष्वेड़ेषु तोमरे। मदनद्रुश्वाविधो र्नां, मे. शल्यं शङ्कौ शरे वंशकम्बिकायां च तोमरे। शल्यस्तु कथितः श्वाविन्मदनद्रुमयोरपि, वि. शल्यः स्यात् मदनद्रुमे। नृपभेदे श्वाविधि च सौम्नि शस्त्रशलाकयोः, हे. शलाकायुधयोः शल्यम्, ह.

शल्लकी. शल्लकी पशुवृक्षयोः, मे, वि. श्वाविद्वृक्षौ च शल्लक्यौ, त्रि.

शव. शवः स्यात् कुणपे पुमान्। शवं पानीये, मे. शवो मृते शवं नीरे, वि.

शवर. शवरो म्लेच्छभेदे च पानीये शङ्करेऽपि च, मे. शवरो वारिचण्डालभेदयोः शङ्करेऽपि च, वि. शवरो म्लेच्छभेदेऽप्सु हरे, हे. शवरः सलिले शिवे, त्रि.

शश. शशो बोले लोध्रे नृपशुभेदयोः, मे. शशो गन्धरसे लोध्रे स्यात् पशौ पुरुषान्तरे, वि. शशः पशौ बोले लोध्रे नृभेदे च, हे.

शशविन्दु. शशविन्दुः पुमान् वासुदेवे राजान्तरेऽपि च, मे.

शशिलेखा. शशिलेखा कलाभागे गुडूचीवृत्तभेदयोः, मे. शशिलेखा कलाभागे वाकुचीवृत्तभेदयोः, वि. शशिलेखा वृत्तभेदे वाकुचीचन्द्रलेखयोः, हे.

शश्वत्. शश्वत् स्यादात्मप्रश्ने च मङ्गले। पुराकल्पे सदार्थे च पुनरर्थे च दृश्यते, मे. शश्वत् पुनःसदार्थयोः, वि. शश्वत् सहपुनर्नित्ये, हे. पुनः-सहार्थयोः शश्वत्, अ.

शष्प. शष्पं बालतृणे स्मृतम्। पुंसि स्यात् प्रतिभाहानौ, मे. शष्पं स्यात् प्रतिभाहानौ शष्पं बालतृणेऽपि च, वि. शष्पन्तु प्रतिभाहीनतायां बालतृणेऽपि च, हे. शष्पं बालतृणं प्रोक्तम्, अने.

शस्त. शस्तं क्षेमे प्रशस्ते च, मे, वि, हे.

शस्त्र. शस्त्रं लोहास्त्रयोः क्लीवं छुरिकायान्तु योषिति, मे. शस्त्रं लोहास्त्रयोः शस्त्री चुरिकायां च विश्रुता, वि. शस्त्रमायुधे। लोहे शस्त्री छुरिकायाम्, हे. शस्त्रमायुधलोहयोः, अ.

शस्य. शस्यं शस्ते फले गुणे, वि.

शाक. शाको द्वीपान्तरेऽपि च। शक्रौ द्रुमविशेषे च पुमान् हरितकेऽस्त्रियाम्, मे. शाको द्वीपे नृपे द्रुमे। शक्रौ हरितके चापि, हे. शाको द्वीपान्तरे शक्रौ नृपद्रुमविशेषयोः। शाकं हरितके चापि, वि. V. मोच.

शाकट. शाकटं शकटस्येदमित्यर्थे तस्य वोढरि, मे.

शाखा. शाखा पक्षान्तरे बाहौ वेदभागद्रुमाङ्गयोः, मे. शाखा द्रुमांशे वेदांशे भुजे पक्षान्तरेऽन्तिके, हे. शाखा पक्षान्तरे भुजे। शाखा वेदविभागे च पादपाङ्गेऽन्तिकेऽपि च, वि. शाखा वेदविभागेऽपि, त्रि.

शाखिन्. शाखी स्यात् पादपे वेदे तुरुष्काख्यजने पुमान्, मे. शाखी स्यात् पादपे वेदे तुरुष्काख्यजनेऽपि च, वि. शाखी तु द्रुमवेदयोः। राजभेदे, हे.

शाक्कर. शाक्करस्तु बलीवर्दे छन्दोभेदे नपुंसकम्, मे. शाक्करो वृषभे छन्दोविशेषे शाक्करं मतम्, अजे, V. शार्कर.

शाङ्करि. शाङ्करिः पुंसि कार्त्तिकेये गणाधिपे, मे. शाङ्करि विघ्नपे स्कन्दे, वि.

शाण. शाणो माषचतुष्टये। लोहादीनां च निकषे शाणो शावरणान्तरे, मे. शाणो मासचतुष्टये। कषणे करपत्रे च शाणो शावरणान्तरे, वि. शाणः कषे मानभेदे, हे. कषे माषचतुष्के च शाणः, त्रि.

शाण्डिल्य. शाण्डिल्यः पावकान्तरे। मुनिभेदे च मालूरे, मे. शाण्डिल्यो मुनिभेदे स्यात् मालूरे पावकान्तरे, वि. शाण्डिल्यः पावकान्तरे। बिल्वे मुनौ च, हे. शाण्डिल्यौ मुनिमालूरौ, त्रि.

शात. शातं शितञ्च दुर्बले। निशिते च, मे. दुर्बले निशिते स्याता शितशातौ, त्रि. शितं शातञ्च निशिते कृशे। शातं शर्म्मणि, वि.

शातकुम्भ. शातकुम्भं सुवर्णे स्यात् शातकुम्भोऽश्वमारके, मे, वि शातकुम्भोऽश्वमारके। शातकुम्भन्तु कनके, हे.

शातव. शातवं भावसंहत्योः शत्रूणां शातवो द्विषि, मे, वि. शात शत्रुसमूहे। शत्रुत्वे शातवः शत्रौ, हे.

शाद. शादः स्यात् कर्दमे शष्पे, मे. शादः कर्दमशष्पयोः, वि, हे. शादो जम्बालशष्पयोः, अ. शादः शष्पे, ह.

शान्त. शान्तोऽभियुक्तरसयोः पुंसि त्रिषु शमान्विते। अव्ययं वारणे शान्तम्, मे. शान्तो रसविशेषे स्याद् अतिमुक्तकदान्तयोः,वि. शान्तो दान्ते रसान्तरे, हे.

शान्ति. शान्तिः स्त्री मङ्गले शमे, मे. शान्तिः शमे च कल्याणे, वि. शान्तिर्भद्रे शमेऽर्हति, हे. शान्तिः स्यान् मङ्गले शमे, त्रि.

शाप. शाप आक्रोशदिव्ययोः, मे. शापः शपथ आक्रोशे, वि, हे. आक्रोशे शपथे शापः, त्रि.

शार. शारः स्याच्छवले वाच्यलिङ्गः पुंसि समीरणे। अक्षोपकरणे, मे. शारः शवलवातयोः। द्यूतस्य चोपकरणे, हे. शारो वायौ स तु त्रिषु कर्बुरे, अ. शारः शवलवातयोः, वि.

शारद. शारदोऽब्दे स्त्रियां तोयपिप्पलीसप्तपर्णयोः। सस्ये क्लीवं शरज्जातनूतनाप्रतिभे त्रिषु, मे. शारदः पीतमुद्गे स्यात् शालीनेऽप्रतिभे नवे। वर्षेऽथ जलपिप्पल्यां सप्तपर्णे च शारदी, वि. शारदो वत्सरे नवे। शरद्भवे पीतमुद्गे शालीनेऽप्यथ शारदी। सप्तपर्णवृक्ष,पिप्पल्योः, हे. द्वौ तु शारदौ प्रत्यग्राप्रतिभौ, अ. शारदो जलदेऽपि च। स्त्रियां च शारदी तोयपिप्पली-सप्तपर्णयोः, त्रि. शारदस्तु शरत्कालः सप्तादश्छदस्तु शारदः, अने.

शारि. शारि नाऽक्षोपकरणे स्त्रियां शकुनिकान्तरे। युद्धार्थगज-पर्याणे व्यवहारान्तरेऽपि च, मे. शारिः कुञ्जरपर्याणे शकुनौ द्यूतसाधने, हे. पर्याणेऽक्षोपकरणे शारिः शकुनिकान्तरे, त्रि. शारिरक्षोपकरणे तथा शकुनिकान्तरे। युद्धार्थगजपर्याणे व्यवहारेऽपि च क्वचित्, वि.

शारीर. शारीरं देहजे वृषे, मे, हे, वि.

शार्कक. शार्ककः सप्राद् दुग्धफेनशर्करापिण्डयोः पुमान्, मे. शार्ककः शर्करापिण्डे दुग्धफेने च शार्ककः, वि. . शार्ककः सप्राद् दुग्धफेने शर्करायाश्च पिण्डके, हे.

शार्कर. शार्करः सन्नाद् दुग्धफेनशर्करान्वितदेशयोः, मे. शार्करो दुग्धफेनेऽपि शर्करान्वितदेशवत्। शार्करो वृषभे छन्दोविशेषे शार्करं मतम् वि. शार्करम्। छन्दोभित् शार्करस्तूचा, हे. v. शाङ्कर.

शार्ङ्ग. शार्ङ्गः कार्मुकमात्रेऽपि विष्णोरपि शरासने, मे, वि. शार्ङ्गं विष्णुधनु र्धनुः, हे. शार्ङ्गं धनु र्विष्णुधनुः, त्रि.

शार्दूल. शार्दूलो राक्षसान्तरे। व्याघ्रे च पशुभेदे च सत्तमे तूत्तरस्थितः, मे, वि, हे.

शार्वर. शार्वरस्त्वन्धतमसे घातुके भेद्यलिङ्गकम्, मे, अ. शार्वरं त्वन्धतमसे शार्वरो घातुकेऽन्यवत्, वि. शार्वरं घातुके ध्वान्ते, हे.

शाल. शालो हालरूपे मत्स्यप्रभेदे सर्जपादपे। शाला गृहे तरुस्कन्धशाखागारैकदेशयोः, वि. शाला द्रुस्कन्धशाखायां गृहगेहैकदेशयोः। ना झषे, मे. शालो हाले मत्स्यप्रभेदे शालौकस्तत्प्रदेशयोः। स्कन्धशाखायाम्, हे. शाला सन्नाद् गृहशाखयोः। तरुजातौ मत्स्यप्रभेदे शालो हाले नृपेऽपि च, त्रि. शाला श्लाघा शिला शाला शाला शाखा च वेश्म च, अने. v. मोच.

शालङ्कायन. शालङ्कायन उद्दिष्टो मुनिभेदे च नन्दिनि, मे. शालङ्कायनशब्दः सन्नाद् ऋषिभेदे च नन्दिनि, वि. शालङ्कायनो नन्द्यृष्योः, हे.

शालसार. शालसारो द्रुमे हिङ्गौ, वि. v. सालसार.

शालार. शालारं सन्नाद् हस्तिनखे सोपाने पक्षिपञ्जरे, शालारं पक्षिपिञ्जरे। सोपानहस्तिनखयोः, हे.

शालावृक. शालावृकः शृगाले सन्नात् सारमेये वलीमुखे, मे. शालावृकः शृगालेऽपि सारमेये वलीमुखे, वि. शालावृको वलीमुखे। सारमेये शृगाले च, हे. शालावृकाः कपिक्रोष्टृश्वानः, अ. शालावृकौ कपिश्वानौ, हा.

शालि. शालिस्तु कलमादौ च गन्धमार्जारके पुमान्, मे. शालिस्तु गन्धमार्जारे कलमादिषु च स्मृतः, वि. शालिस्तु गन्धोतौ कलमादिषु, हे शालि र्गन्धखगे धान्ये, त्रि.

शालु. शालुः कषायद्रव्ये सत्रात् चौरकाख्यौषधे पुमान्, मे. शालुः कषायद्रव्ये सत्रात् चौरकाख्यौषधेऽपि च, हे, वि.

शालेय. शालेयः सत्रान् मिसौ पुमान्। त्रिषु शालुत्रङ्कवे क्षेत्रे, मे. शालेयं शतपुष्पायामाङ्कः शालुत्रङ्कवोचिते, वि. शालेयं शतपुष्पाख्यौषधे। क्षेत्रे च शालिधान्यस्य, हे.

शाल्मलि(ली). शाल्मलिस्तरुभेदे स्याद् द्वीपभेदेऽपि च द्वयोः, मे. शाल्मली तरुभेदे स्याद् द्वीपभेदे च शाल्मली, वि. शाल्मलिः पादपे द्वीपे, हे.

शावर. शावरी शूकशिम्बग्रां सत्रात् पुंसि पापापराधयोः। रोध्रे च, मे. शावरः पठ्यते रोध्रे तथा पापापराधयोः। शावरी शूकशिम्बग्रां च, वि. शवरो रोध्रपापयोः। अपराधे शावरी तु शूकशिम्बग्रां च, हे.

शासन. शासनं राजदत्तोर्व्यां लेखाज्ञाशास्त्रशास्तिषु, मे, वि. शासनं नृपदत्तोर्व्यां शास्त्राज्ञालेखशास्तिषु, हे.

शास्तृ. शास्ता समन्तभद्रे ना शासने पुनरन्यवत्, मे. शास्ता जिने शासके च, हे. शास्ता च शासके बुद्धे, वि.

शास्त्र. शास्त्रं न द्वयोरागमाज्ञयोः, मे. शास्त्रं ग्रन्थनिर्देशयोः, वि, हे. निर्देशग्रन्थयोः शास्त्रम्, अ.

शिखण्ड. शिखण्डो बर्हचूडयोः, मे, वि, हे. शिखण्डो च शिखा-बर्हौ, त्रि. जटाजूटे शिखण्डोक्तिः कलापेऽपि शिखण्डिनः, अने.

शिखण्डिन्. शिखण्डिनी यूथिकायां गुञ्जायामपि योषिति। शिखण्डी ना कलापे सत्राद् गाङ्गेयारिमयूरयोः, मे. शिखण्डी तु मयूरे सत्राद् वाणक्षत्रियभेदयोः। कलापे चाथ गुञ्जायां यूथिकायां शिखण्डिनी, वि. शिखण्डी कुक्कुटे चित्रमेखले बर्हिबर्हयोः। भीष्मारौ वाणे, हे. मयूरे भीष्मशत्रौ च शिखण्डी, त्रि.

शिखर. शिखरोऽस्त्री द्रुमाग्रादिश्रृङ्ग पुलककक्षयोः। पक्वदाडिम बीजाभमाणिक्यशकलाग्रयोः, मे. शिखरं शैलवृक्षाग्रकक्षापुलककोटिषु। पक्व

शार्कर. शार्करः सप्राद्, दुग्धफेनशर्करान्वितदेशयोः, मे. शार्करो दुग्धफेनेऽपि शर्करान्वितदेशवत्। शार्करो वृषभे छन्दोविशेषे शार्करं मतम् वि. शार्करम्। छन्दोभित् शार्करस्तूचा, हे. V. शाङ्कर.

शार्ङ्ग. शार्ङ्गः कार्मुकमात्रेऽपि विष्णोरपि शरासने, मे, वि. शार्ङ्गं विष्णुधनु र्धनुः, हे. शार्ङ्गं धनु र्विष्णुधनुः, त्रि.

शार्दूल. शार्दूलो राक्षसान्तरे। व्याघ्रे च पशुभेदे च सत्तमे त्वत्तरस्थितः, मे, वि, हे.

शार्वर. शार्वरस्त्वन्धतमसे घातुके भेद्यलिङ्गकम्, मे, अ. शार्वरं त्वन्धतमसे शार्वरो घातुकेऽन्यवत्, वि. शार्वरं घातुके ध्वान्ते, हे.

शाल. शालो हालरूपे मत्स्यप्रभेदे सर्जपादपे। शाला गृहे तरुस्कन्धशाखागारैकदेशयोः, वि. शाला द्रुस्कन्धशाखायां गृहगेहैकदेशयोः। ना झषे, मे. शालो हाले मत्स्यभेदे शालौकस्तत्प्रदेशयोः। स्कन्धशाखायाम्, हे. शाला सप्राद्, गृहशाखयोः। तरुजातौ मत्स्यभेदे शालो हाले नृपेऽपि च, त्रि. शाला श्लाघा शिला शाला शाला शाखा च वेश्म च; अत्रे. V. मोच.

शालङ्कायन. शालङ्कायन उद्दिष्टो मुनिभेदे च नन्दिनि, मे. शालङ्कायनशब्दः सप्राद्, ऋषिभेदे च नन्दिनि, वि. शालङ्कायनो नन्दृष्योः, हे.

शालसार. शालसारो द्रुमे हिङ्गौ, वि. V. सालशार.

शालार. शालारं सप्राद्, हस्तिनखे सोपाने पक्षिपञ्जरे, मे, वि. शालारं पक्षिपञ्जरे। सोपानहस्तिनखयोः, हे.

शालावृक. शालावृकः शृगाले सप्रात् सारमेये वलीमुखे, मे. शालावृकः शृगालेऽपि सारमेये वलीमुखे, वि. शालावृको वलीमुखे। सारमेये शृगाले च, हे. शालावृकाः कपिक्रोष्टुश्वानः, अ. शालावृकौ कपिश्वानौ, हा.

शालि. शालिस्तु कलमादौ च गन्धमार्जारके पुमान्, मे. शालिस्तु गन्धमार्जारे कलमादिषु च स्मृतः, वि. शालिस्तु गन्धोतौ कलमादिषु, हे. शालि र्गन्धखगे धान्ये, त्रि.

शालु. शालुः कषायद्रव्ये सम्रात् चौरकाख्यौषधे पुमान्, मे. शालुः कषायद्रव्ये सम्रात् चौरकाख्यौषधेऽपि च, हे, वि.

शालेय. शालेयः सम्रान् मिसौ पुमान्। त्रिषु शालुप्रभवे क्षेत्रे, मे. शालेयं शतपुष्पायामाङ्कः शालुप्रभवोचिते, वि. शालेयं शतपुष्पाह्वयौषधे। क्षेत्रे च शालिधान्यस्य, हे.

शाल्मलि(ली). शाल्मलिस्तरुभेदे स्याद् द्वीपभेदेऽपि च द्वयोः, मे. शाल्मली तरुभेदे स्याद् द्वीपभेदे च शाल्मली, वि. शाल्मलिः पादपे द्वीपे, हे.

शावर. शावरी शूकशिम्ब्यां सम्रात् पुंसि पापापराधयोः। रोध्रे च, मे. शावरः पठ्यते रोध्रे तथा पापापराधयोः। शावरी शूकशिम्ब्यां च, वि. शावरो रोध्रपापयोः। अपराधे शावरी तु शूकशिम्ब्यां च, हे.

शासन. शासनं राजदत्तोर्व्यां लेखाज्ञाशास्त्रशास्तिषु, मे, वि. शासनं नृपदत्तोर्व्यां शास्त्राज्ञालेखशास्तिषु, हे.

शास्तृ. शास्ता समन्तभद्रे ना शासने पुनरन्यवत्, मे. शास्ता जिने शासके च, हे. शास्ता च शासके बुद्धे, वि.

शास्त्र. शास्त्रं न द्वयोरागमाज्ञयोः, मे. शास्त्रं ग्रन्थनिदेशयोः, वि, हे. निदेशग्रन्थयोः शास्त्रम्, अ.

शिखण्ड. शिखण्डो बर्हचूडयोः, मे, वि, हे. शिखण्डौ च शिखा-बर्हौ, त्रि. जटाजूटे शिखण्डोक्तिः कलापेऽपि शिखण्डिनः, अने.

शिखण्डिन्. शिखण्डिनी यूथिकायां गुञ्जायामपि योषिति। शिखण्डी ना कलापे सम्राद् गाङ्गेयारिमयूरयोः, मे. शिखण्डी तु मयूरे सम्राद् वाणक्षत्रियभेदयोः। कलापे चाथ गुञ्जायां यूथिकायां शिखण्डिनी, वि. शिखण्डी कुक्कुटे चित्रमेखले बर्हिबर्हयोः। भीष्मारौ वाणे, हे. मयूरे भीष्मशत्रौ च शिखण्डी, त्रि.

शिखर. शिखरोऽस्त्री द्रुमाग्रादिश्टङ्गे पुलककक्षयोः। पक्वदाडिम-बीजाभमाणिक्यशकलाग्रयोः, मे. शिखरं शैलदृक्षाग्रकक्षापुलककोटिषु। पक्व-

दाड़िमवीजाभमाणिक्यशकलेऽपि च, वि, त्रि. शिखरं पुलकाग्रयोः। पक्क-दाड़िमवीजाभमाणिक्यशकलेऽपि च। वृक्षाग्रे पर्वताग्रे च, हे.

शिखरिणी. अथो शिखरिणी रसालावृत्तभेदयोः। नारीरत्ने मल्लि-कायां रोमावल्यामपि स्त्रियाम्, मे. शिखरिणी सत्राद् रोमाल्यां रसालावृत्त-भेदयोः। स्त्रीरत्ने मल्लिकायां च प्रोक्ता शिखरिणी बुधैः, वि. शिखरिणी वृत्तभेदे रोमालीपेयभेदयोः। स्त्रीरत्ने मल्लिकायां च, हे.

शिखरिन्. शिखरी सत्रादपामार्गे शैलपादपयोः पुमान्, मे. शिखरी पादपे शैले तथाऽपामार्गकोट्टयोः, वि. शिखरी कोट्टकोयोष्यो द्रुमेऽपामार्ग-शैलयोः हे. तरुशैलौ शिखरिणौ, अ.

शिखा. शिखा शाखाबर्हिचूड़ालाङ्गलिक्यग्रमात्रके। चूड़ामात्रे शिफायां च ज्वालायां प्रपदेऽपि च, मे. शिखाऽग्रमात्रे चूड़ायां केकिचूड़ाप्रधा-नयोः। ज्वालायां लाङ्गलिकायां शिफाशाखावृषिष्वपि, हे. शिखा शिफायां चूड़ायां ज्वालायामग्रमात्रके। लाङ्गलिक्यां च शाखायां चूड़ायां च शिख-ण्डिनः, वि. वृषिज्वाले अपि शिखे, अ. शिखा चूड़ाग्रयोरपि, त्रि.

शिखिन्. शिखी वह्नौ बलीवर्दे शरे केतुग्रहे द्रुमे। मयूरे कुक्कुटे पुंसि शिखावत्यन्यलिङ्गकः, मे. शिखी वह्नौ बलीवर्दे शरे केतुग्रहे द्रुमे। केकिकुक्कुटयोश्चापि शिखी चूड़ान्वितेऽन्यवत्, वि. शिखी त्वग्नौ वृक्षे केतु-ग्रहे शरे। चूड़ावति बलीवर्दे मयूरे कुक्कुटे हये, हे. शिखिनौ वह्निबर्हिणौ, अ. चूड़ावान् कुक्कुटश्चापि शिखी, त्रि. शिखिनौ बर्हिपावकौ, अने.

शिग्रु. शिग्रु र्ना शाकमात्रे च शोभाञ्जनमहीरुहे, मे. शिग्रुः शोभाञ्जने शाके, वि, हे.

शिङ्घाण. शिङ्घाणं काचपात्रे च लोहवासिकयो र्मले, मे. सिंहाणं काचपात्रे च लोहनासिकयो र्मले, वि. सिंहाणं तु घ्राणमलेऽयःकिट्टे काच-भाजने, हे.

शित. शितं शान्तौ कृशे तीक्ष्णे, हे. v. शात.

शिति. शिति र्भूर्जे ना सितासितयोस्त्रिषु, मे. शितिः कृष्णे

शिति भूर्जे, वि. शिति भूर्जे सितेऽसिते, हे. शिती धवलमेचकौ, अ. शिति-भूर्जे सिते कृष्णे, त्रि.

शिपिविष्ट. शिपिविष्टस्तु खलतौ शिवे दुश्चर्मणि स्मृतः, मे, वि. शिपिविष्टस्तु खल्वाटे दुश्चर्मणि पिनाकिनि, हे. शिपिविष्टस्तु खलतौ दुश्च-र्मणि महेश्वरे, अ. दुश्चर्मण्यपि निर्दिष्टः शिपिविष्टो मनीषिभिः, ह.

शिफा. शिफा जटायां सरिति मांसिकायां च मातरि, मे, वि. शिफा मातरि मांस्यां च जटायां स्यात् सरित्यपि, हे. शिफा शेफालिका ज्ञेया शिफा शाखा शिफा जटा, अने.

शिर. शिरो ना पिप्पलीमूले स्याद् धमन्यां च योषिति, मे. v. सिर.

शिरस्. शिरः प्रधाने सेनाग्रे शिखरे मस्तकेऽपि च, मे. शिरः प्रधाने सेनाग्रभागमस्तकयोरपि, वि. शिरो मूर्धप्रधानयोः। सेनाग्र-भागे, हे.

शिल. शिलमुञ्छे सत्राद् गण्डूपद्यां शिली मता। स्तम्भशीर्षे शिलाशिल्यौ शिला तु प्रस्तरे मता। तथा मनःशिलायां च द्वाराधःस्थित-दारुणि, मे. शिला कुनव्यां दृषदि द्वाराधःस्थितदारुणि। शिलं शिली भवेदुञ्छे गण्डूपद्यां यथाक्रमम्, वि. शिलमुञ्छः शिला द्वाराधोदारु कुनटी दृषत्। शिली गण्डूपदी, हे.

शिलाटक. शिलाटकः पुमानट्टे विलेपे परिकीर्तितः, मे. शिलाटकः शिलाट्टयोः, वि, हे. शिलाटको विलेपेऽट्टे, त्रि.

शिलि. v. शिल.

शिलीन्ध्र. शिलीन्ध्रं कदलीपुष्पे कवके ना क्षुपान्तरे। द्रुभेदे स्त्री तु विहगीभेदे गण्डूपदीस्त्रदोः, मे. शिलीन्ध्रं कदलीपुष्पे कवकत्रिपुटाख्ययोः। शिलीन्ध्रः कथितो धीरैस्तरुमीनप्रभेदयोः॥ गण्डूपदीस्त्रदि प्रोक्ता शिलीन्ध्री विहगीभिदि, वि. शिलीन्ध्रस्तु तरुमीनप्रभेदयोः। शिलीन्ध्रं कदलीपुष्पे कवकत्रिपुटाख्ययोः। शिलीन्ध्री विहगी गण्डूपदी स्त्रत्, हे. छत्रके वृक्षजातौ च शिलीन्ध्रं कथ्यते बुधैः, ह.

शिलीमुख. शिलीमुखोऽलिकाण्डयोः, मे. शिलीमुखोऽलिवाणयोः, वि. शिलीमुखोऽलौ वाणे च, हे. अलिवाणौ शिलीमुखौ, अ. भृङ्गवाणौ शिलीमुखौ, अने.

शिल्प. शिल्पं स्रुवे क्रियायोगे, मे, वि. शिल्पं स्रुवे क्रियादिके, हे.

शिल्पिन्. शिल्पी तु वाचवत् कारौ स्त्रियां कोलदलौषधौ, मे. शिल्पी स्याद् वाचवत् कारौ नखिकायां च शिल्पिनी, वि.

शिव. शिवो मोक्षे महादेवे कीलकग्रहयोगयोः। वालुके गुग्गुलौ वेदे पुण्डरीकद्रुमे पुमान्॥ सुखक्षेमजले क्लीवं शिवा झाटामलौषधौ। अभयामलकीगौरीफेरुसक्तुफलासु च, मे. शिवं मोक्षे शुभे भद्रे सलिलेऽथो शिवो हरे। वेदे योगान्तरे कीले वालुके गुग्गुलेऽपि च। पुण्डरीकद्रुमे चापि शिवा झाटामलौषधौ। अभयाऽमलकीगौरीक्रोष्ट्रीसक्तुफलासु च, वि. शिवन्तु मोक्षे क्षेमे सुखे जले। शिवो योगान्तरे वेदे गुग्गुलौ वालुके हरे। पुण्डरीकद्रुमे कीले शिवा झाटामलीमयोः। फेरौ शम्यां पथ्याधात्र्योः, हे. शिवा गौरीफेरवयोः, अ. शिवं भद्रं शिवः शम्भुः शिवा गौरी शिवाऽभया। शिवः कीलः शिवः क्रोष्टा भवेदामलकी शिवा, अने.

शिवकीर्तन. शिवकीर्तनस्तु पुंसि भृङ्गरीटे सुरद्विषि, मे. शिवकीर्तननामाऽपि भृङ्गरीटे सुरद्विषि, वि.

शिवि. शिवि र्भूर्जे नृपे पुमान्, मे. शिवि र्भूर्जे नृपान्तरे, वि, हे.

शिशिर. शिशिरो ना हिमे न स्त्री ऋतुभेदे जड़े त्रिषु, मे. शिशिरः स्यादृतो र्भेदे तुषारे शीतलेऽन्यवत्, वि. शिशिरः शीतले हिमे। ऋतुभेदे, हे.

शिशुक. शिशुकः शिशुमारे स्याद् बालकोलूपिनोरपि, मे, वि. शिशुकः पादपे बाले शिशुमारे, हे. शिशुकः शिशुमारेऽपि, त्रि.

शिशुमार. शिशुमारोऽम्बुसम्भूतजन्तौ तारात्मकाच्युते, वि, मे.

शिष्ट. शिष्टः क्रोधे बलात्कृतौ, वि. v. खष्ट.

शीकर. शीकरः श्वले वातस्थ,ताम्बु,कणयोः पुमान्, मे. शीकरं श्वले वातस्थताम्बु,कणयो विंदुः, वि. अथ शीकरः। वातास्तजलेऽम्बु,कणे, हे.

शीघ्र. शीघ्रं नलदे चक्राङ्गे क्लीवं द्रुतगतौ त्रिषु, मे. शीघ्रं द्रुतगतौ शीघ्रं चक्राङ्गोशीरयोरपि, वि. शीघ्रं चक्राङ्गतूर्णयोः। उशीरे, हे.

शीत. शीतं हिमगुणे क्लीवं शीतलालसयोस्त्रिषु। वानीरे बङ्कवारे ना, मे. शीतो हिमे च जिह्मे च वानीरबङ्कवारयोः। शीतं गुणे, हे. शीतस्तु वानीरबङ्कवारयोः। शीतं हिमगुणे प्रोक्तं वाच्यवच्छीतलेऽलसे, वि. वेतसेऽपि च शीतो ना, त्रि.

शीतक. शीतकः शीतकाले च सुस्थिते दीर्घसूत्रिणि, मे, वि. अथ शीतकः। शीतकालेऽलसे स्वस्थे, हे.

शीतचम्पक. शीतचम्पक इत्येष स्यादातर्पणदीपयोः, मे. शीतचम्पकशब्दोऽयं सत्रादातर्पणदीपयोः, वि. शीतचम्पकौ दीपतर्पणे, हे.

शीतमयूख. शीतमयूखश्चन्द्रे घनसारे चापि पुंलिङ्गः, मे. शीतमयूखोऽपि शशाङ्कघनसारयोः, वि. शीतमयूखः कर्पूरे चन्द्रे, हे.

शीतल. शीतलं पुष्पकाशीशे शैलजे मलयोद्भवे। पुमानासनपर्ण्यां स्यात् शिशिरे वाच्यलिङ्गकः, मे. शीतलं पुष्पकासीसे शैलजे मलयोद्भवे। भवेदासनपर्ण्यां च शीतलः शिशिरेऽन्यवत्, वि. शीतलः शिशिरेऽर्हति। श्रीखण्डे पुष्पकाशीशतालपर्ण्योः शिलोद्भवे, हे. शीतलः शिशिरेऽनिले, त्रि.

शीतशिव. अथ शीतशिवं क्लीवं शैलेयमणिमन्ययोः। पुंसि सक्तुफलाटव्ये तथा मधुरिकौषधे, मे. विदुः शीतशिवं शम्यां शैलेयशतपुष्पयोः। सैन्धवेऽपि, वि.

शीन. शीनो मूर्खे चाजगरे, मे. शीनोऽजगरमूर्खयोः, वि. शीनो मूर्खाजगरयोः, हे.

शीर्ण. शीर्णं तनुविशीर्णयोः, मे, वि.

शीर्षण्य. स्यात् शीर्षण्यन्तु शीर्षके। सुकेशे पुंसि, मे. शीर्षण्यमाङ्-विंशदकेशशीर्षकयोरपि, वि. शीर्षण्यं शीर्षरक्षणे। शीर्षण्यो विशदे केशे, हे.

शील. शीलं स्वभावे सद्वृत्ते, मे, वि, अ. शीलं साधुवृत्तस्वभावयोः, हे.

शैवल. शैवलं स्याच्च शैवाले शैलेये च नपुंसकम्, मे. शैवलाख्या तु शैवाले शैलेयेऽपि च शैवलम्, वि.

शुक. शुको व्याससुते कीरे रावणस्य च मन्त्रिणि। शिरीषपादपे पुंसि ग्रन्थिपर्णे नपुंसकम्, मे. शुको व्यासजकीरयोः। रक्षोऽमात्ये शुकं ग्रन्थिपर्णे रेणुशिरीषयोः, हे. शुको व्याससुते कीरे रावणस्य च मन्त्रिणि। ग्रन्थिपर्णे शिरीषे च शुकं स्यात् शोणके क्वचित्, वि. शुकं ग्रन्थिशिरीषयोः। क्लीवं रावणपात्रे ना, त्रि.

शुक्त. शुक्तं पूताम्लनिष्ठुरे, मे. शुक्तमम्ले पूतीभूते च कर्कशे, हे. शुक्तोऽम्ले परुषे पूते, वि. द्वौ चाम्लपरुषौ शुक्तौ, अ. शुक्तं पूताम्लनिष्ठुरम्, त्रि.

शुक्ति. शुक्तिः कपालशकले शङ्खे शङ्खनखेऽपि च। नख्यश्वावर्तदुर्नाममुक्तास्फोटेषु च स्त्रियाम्, मे. शुक्तिः कपालशकले नख्यश्वावर्तयोरपि। मुक्तास्फोटे च दुर्नामशङ्खशङ्खनखेषु च, वि. शुक्तिः शङ्खनखे शङ्खे कपालखण्डदृग्रुजोः। नख्यश्वावर्तयोर्मुक्तास्फोटदुर्नामयोरपि, हे. शुक्तिर्मुक्तास्फोटाश्वलक्ष्मणोः, त्रि.

शुक. शुक्रः सम्राट् भार्गवे ज्येष्ठमासे वैश्वानरे पुमान्। रेतोऽक्षिरुग्भिदोः क्लीवम्, मे. शुक्रः काव्येऽनले ज्येष्ठे शुक्रो रेतोऽक्षिरोगयोः। शुक्रम्, वि. शुक्रस्तु शुक्रे ज्येष्ठमासेऽग्निकाव्ययोः। शुक्रन्तु रेतोऽक्षिरुजोः, हे. शुक्रं रेतोऽक्षिरुक् शुक्रो ना काव्यज्येष्ठवह्निषु, त्रि. शुक्रं देहवतां वीजं शुक्रमक्षिरुजं विदुः। ज्येष्ठमासः स्मृतः शुक्रः शुक्रो दैत्यपुरोहितः, अने.

शुक्ल. शुक्लो योगान्तरे सिते। नपुंसकन्तु रजते, मे. शुक्लो योगान्तरे श्वेते शुक्लं च रजते मतम्, वि. शुक्लं रूप्ये शुक्लो योगे श्वेते, हे.

शुङ्ग. शुङ्गो वटाम्रातकयोः. पर्कट्यामपि च स्त्रियाम्, मे. शुङ्गो वटाम्रातकयोः पर्कट्यामपि विश्रुता, वि. शुङ्गस्त्राम्राते वटे प्लक्षे, हे.

शुचि. शुचि ग्रीष्माग्निश्टङ्गारेष्वाषाढ़े शुद्धमन्त्रिणि। ज्येष्ठे च पुंसि धवले शुद्धेऽनुपहते त्रिषु, मे. शुचिः शुद्धेऽनुपहतेश्टङ्गाराषाढ़योः सिते। ग्रीष्मे हुतवहेऽपि स्यादुपधाशुद्धमन्त्रिणि, वि. शुचिः शुद्धे सितेऽनले। ग्रीष्माषाढ़ाऽनुपहतेषूपधाशुद्धमन्त्रिणि। श्टङ्गारे, हे. पावके शुचिः। मासमात्रे चातुरपथे पुंसि मेध्ये सिते त्रिषु, अ. ग्रीष्मानलौ शुचौ, त्रि. मासप्राषाढे विशुद्धेऽग्नौ शुक्लेऽनुपहते शुचिः, अने. शुक्लोऽपि शुचिरामौ, ह.

शुण्ड. शुण्डा पानगृहे मता। अप्यब्धुहस्तिनीवेश्याहस्तिहस्तसुरासु च, मे. शुण्डाऽपि जलहस्तिन्यां मदिराकरिहस्तयोः। नलिन्यां वारयोषाय शुण्डस्तु मदनिर्भरे, वि. शुण्डा करिकरः सुरा। जलेभी नलिनी वारस्त्रीं शुण्डो मदनिर्भरे, हे. शुण्डा करिकरः सुरा, त्रि. कुञ्जरकरेऽपि शुण्डा, ह.

शुद्ध. शुद्धं स्यात् त्रिषु केवले। निर्दोषे च पवित्रे च, मे. शुद्धः केवलपूतयोः, हे. शुद्धं त्रिषु पूतकेवलयोः, त्रि.

शुद्धान्त. शुद्धान्तोऽन्तःपुरे स्याद्रहःकक्षान्तरेऽपि च, मे. शुद्धान्तोऽन्तःपुरे राज्ञो रहःकक्षान्तरेऽपि च, वि. शुद्धान्तः स्याद्रहःकक्षान्तरे राज्ञोऽवरोधने, हे. कक्षान्तरेऽपि शुद्धान्तो नृपस्यासर्वगोचरे, अ.

शुभ. शुभो योगे शुभं क्षेमे वाच्यवत् क्षेमशालिनि। खसस्थारिपुरे स्त्री तु, मे. शुभो योगे शुभं क्षेमे, वि, हे. शुभा सुधा शुभा सत्या सुहोवीरं शुभा मता। शुभं क्षेमं शुभा शोभा शुभा स्याता हरीतकी, अने.

शुभ्र. शुभ्रं स्यादभ्रके क्लीवमुद्दीप्तशुक्लयोस्त्रिषु, मे. शुभ्रं प्रदीप्ते धवलेऽभ्रके च, वि. शुभ्रं दीप्तेऽभ्रके सिते, हे. शुभ्रमुद्दीप्तशुक्लयोः, अ.

शुभ्रदन्ती. शुभ्रदन्ती सुदन्त्यां स्यात् पुष्पदन्तेभयोषिति, मे, वि.

शुल्क. शुल्कं घट्टादिदेये स्याद्वरादर्थग्रहे स्त्रियाम्, मे. शुल्कं घट्टादिदातव्ये जामातुश्चापि बन्धके, हे. शुल्कं घट्टादिदेये स्याज्जामातुर्बन्धकेऽपि च, वि. शुल्को यौतुकदानयोः, त्रि. शुल्कं नारीधनेऽपि च, हा. पथिदेये स्त्रीधने च शुल्कं स्यात्, ह.

शुल्ल. शुल्लं ताम्रे यज्ञकर्मण्याचारे जलसन्निधौ, मे, हे.

शुश्रूषा. शुश्रूषा सत्राडुपासने। कथने श्रोतुमिच्छायाम्, मे. शुश्रूषा श्रोतुमिच्छायां परिचर्याकथानयोः, वि. शुश्रूषोपासनाश्रवणेच्छयोः, हे. शुश्रूषा परिचर्या च, त्रि.

शुषि. शुषिः शोषे बिले स्त्री सत्रात्, मे. शुषिः शोषे बिलेऽपि च, वि. शुषिः शुषिरशोषयोः, हे.

शुषिर. शुषिरं वंशादिवाद्ये विवरेऽपि नपुंसकम्। मूषिके ना स्त्रियां नल्यौषधौ रन्ध्रान्विते त्रिषु, मे. शुषिरं विवरे वाद्ये सरन्ध्रे शुषिरोऽन्यवत्। शुषिरोऽग्नौ च, वि. शुषिरं वाद्यगर्तयोः। शुषिरोऽग्नौ सरन्ध्रे च, हे. शुषिरं गर्तवाद्ययोः, त्रि.

शुष्म. शुष्मं तेजसि सूर्ये ना, मे. शुष्मं तेजोऽर्कयोरुक्तम्, वि. शुष्ममोजसि सूर्ये च, हे.

शूक. शूकोऽस्त्री शुक्दययोः, मे. शूकोऽनुक्रोशशुङ्गयोः, वि. शूकोऽनुक्रोशकिंशार्वोः शोकेऽभिषवशृङ्गयोः। शूका हस्तरवे (?), हे. शूकस्तु सत्रादनुक्रोशशुङ्गयोः, त्रि.

शूकक. शूककः प्रावटेऽपि सत्राद् रसेऽपि परिकीर्तितः, मे. शूककः प्रावटे रसे, वि, हे.

शून्य. शून्यं सत्रान् निर्जने वाच्यलिङ्गं नल्यां तु योषिति, मे. शून्याख्या निर्जने नल्याम्, वि. शून्यं विन्दौ च निर्जने। शून्या तु तूलिका, हे. स्त्री नल्यां निर्जने शून्यम्, त्रि.

शूर. शूरः सत्राद् यादवे भटे, मे. शूरश्चारभटे सूर्ये, हे, वि.

शूल. शूलोऽस्त्री रोग आयुधे। स्तृत्यकेतनयोगेषु शूला सत्रात् पण्ययोषिति, मे. शूलं प्रहरणे स्तृत्यौ केतने रोगयोगयोः। शूला दुष्टवधार्थाय कीलके पण्ययोषिति, वि. शूलं रुगस्त्रयोः। योगे शूला तु पण्यस्त्री वधहेतुश्च कीलकः, हे. अस्त्री शूलं रुगायुधम्, अ.

शृगाल. शृगालो वञ्चके दैत्यभेदे ना डमरे स्त्रियाम्, मे. शृगालो जम्बुके दैतेय शृगालीं डमरे विदुः, वि. शृगालो दानवे फेरौ शृगालो

स्याद्दुपप्लवे, हे. शृगालो जम्बुको भीरुः शृगालो दानवो मतः. अने.

शृगालजम्बू. शृगालजम्बू र्गोडिम्बे तथा घोण्टाफले स्त्रियाम्, मे. शृगालजम्बू र्गोदुग्धे क्वापि घोण्टाफलेऽपि च, वि. शृगालजम्बू र्गोडिम्बे फले च बदरीतरोः, हे.

शृगालिका. शृगालिका शिवायां स्यात् त्रासादपि पलायने, मे, वि.

शृङ्खल. शृङ्खला पुंस्कटीवस्त्रबन्धे च निगडे त्रिषु, मे. शृङ्खला पुंस्कटीवस्त्रबन्धेऽपि निगडेऽपि च, वि. शृङ्खलं पुंस्कटीकाञ्च्यां लोहरज्जौ च बन्धने, हे. निगडे पुंस्कटीबद्धवस्त्रे च शृङ्खलं त्रिषु, त्रि.

शृङ्ग. शृङ्गं प्रभुत्वे शिखरे चिह्ने क्रीडाम्बुयन्त्रके। विषाणोत्कर्षयोश्चाथ शृङ्गः स्यात् कूर्चशीर्षके। स्त्री विषायां स्वर्णमीनभेदयो र्ऋषभौषधौ, मे. शृङ्गं प्रभुत्वे शिखरे चिह्ने क्रीडाम्बुयन्त्रके। विषाणोत्कर्षयोश्चाथ शृङ्गः सत्रात् कूर्चशीर्षके। शृङ्गी विषायामृषभे स्वर्णमीनविशेषयोः, वि. शृङ्गं चिह्नविषाणयोः। क्रीडाम्बुयन्त्रे शिखरे प्रभुत्वोत्कर्षसानुषु। शृङ्गः कूर्चशीर्षे शृङ्गी स्वर्णमीनविशेषयोः। विषायामृषभौषध्याम्, हे. अलातुम्बे समुत्सर्गे शृङ्गमुत्कर्षचिह्नयोः, त्रि. शृङ्गं प्राधान्यसान्वोश्च, श्र. शृङ्गं प्रधानमिच्छन्ति शृङ्गञ्च शिखरं विदुः। शृङ्गं विषाणमित्याहुः शब्दकोशविचक्षणाः, अने.

शृङ्गाटक. शृङ्गाटकं भवेद्वारि कण्टके च चतुष्पथे, मे, वि. शृङ्गाटकं पथां श्लेषे पानीयकण्टकेऽपि च, हे.

शृङ्गार. शृङ्गारः सुरते नाट्यरसे च गजमण्डने। नपुंसकं लवङ्गेऽपि नागसम्भवचूर्णयोः, मे. शृङ्गारः सुरते नाट्यरसेऽपि गजमण्डने। शृङ्गारं चूर्णे सिन्दूरलवङ्गकुसुमेषु च, वि. शृङ्गारो गजमण्डने। सुरते रसभेदे च शृङ्गारं नागसम्भवे। चूर्णे लवङ्गपुष्पे च, हे.

शृङ्गारिन्. शृङ्गारी पूगगजयोः सम्शृङ्गारसुवेशयोः, मे. शृङ्गारी तु सुवेशे सत्रात् क्रमुके च मतङ्गजे, वि. शृङ्गारी सुवेशे क्रमुके द्विपे, हे. शृङ्गारिणौ त्रिभौ। क्रमुकश्च सुवेशश्च, त्रि.

शृङ्गिन्. शृङ्गी शृङ्गयुते नागे वृषपर्वतयोरपि, मे. शृङ्गी नागद्रुमादिषु, वि.

शेष. शेषः संकर्षणे वधे। अनन्ते ना प्रसादेन स्वनिर्माल्यार्पणे स्त्रियाम्। उपयुक्तेतरे न स्त्री, मे. शेषः संकर्षणेऽनन्त उपयुक्तेतरे वधे। प्रसादात् निजनिर्माल्यदाने शेषेति कीर्तिता, वि. शेषोऽनन्ते वधे शौरिण्युपयुक्तेतरेऽपि च। शेषा निर्माल्यदाने सप्रात्, हे. शेषो नाऽनन्तशौरिणोः, उपयुक्तेतरे त्वस्त्री, त्रि.

शैल. शैलो भूभृति शैलं तु शैलेये तार्क्ष्यशैलके, मे, वि, हे.

शैलाट. शैलाटो देवले सिंहे शुक्लकाचकिरातयोः, मे, वि. शैलाटो देवले शुक्लकाचे सिंहकिरातयोः, हे.

शैलूष. शैलूषो नटविल्वयोः, मे, त्रि. शैलूषः कथितो नटविल्वयोः, वि. शैलूषः सप्रान् नटे विल्वे, हे.

शैलेय. शैलेयं तालपर्ण्यां च सैन्धवे। शैलजे ना तु मधुपे शिलातुल्येऽन्यलिङ्गकम्, मे. शैलेयं सिन्धुलवणे तालपर्ण्यां च सिन्धुजे। चञ्चरीके तु शैलेयः, वि. शैलेयं शैलसम्भवे। सिन्धूत्थे तालपर्ण्यां च शैलेयस्तु मधुव्रते, हे.

शैवल. शैवलं पद्मकाष्ठे सप्रात् शैवाले च पुमानयम्, मे. शैवलं पद्मकाष्ठे च शैवलं च जलाञ्चले, वि.

शोठ. शोठो मूर्खेऽलसेऽपि च, मे, वि. शोठोऽलसे च मूर्खे च, त्रि.

शोण. शोणः कृशानौ श्योनाके लोहिताश्वे नदे पुमान्। त्रिकोकनदच्छाये, मे. शोणः शोणाकनदयोः शोणः कोकनदाकृतौ, वि. शोणो नदे रक्तवर्णे श्योनाकेऽग्नौ हयान्तरे, हे. शोणो नदेऽरुणे, त्रि. पञ्चपञ्चारुणौ शोणौ, अने.

शोभन. शोभनो योगभेदे ना सुन्दरे वाच्यलिङ्गकः, मे. शोभनो ग्रहयोगे सप्रात् शोभनं सुन्दरेऽन्यवत्, वि. शोभनः सुन्दरे योगे, हे.

शोभा. शोभा कान्तीच्छयो मता, मे, हे. शोभा कान्तीच्छयोरुक्ता, वि.

शोष. शोषो यक्ष्मणि शोषणे, मे. शोषस्तु शोषणे राजयक्ष्मण्यपि निगद्यते, वि. शोषः शोषणयक्ष्मणोः, हे.

शौक. शौकं शुकगणे स्त्रीणां करणे, मे. शौकं शुकानां समूहे स्त्रीणां च करणान्तरे, हे. शौकं शुकसमूहे च स्त्रीणां च करणान्तरे, वि.

शौण्ड. शौण्डो मत्ते च विख्याते पिप्पल्यां च भवेत् स्त्रियाम्, मे. शौण्डो मत्ते च विख्याते शौण्डी पिप्पलिचव्ययोः, वि. ,शौण्डी चविकपिप्पल्योः शौण्डो विख्यातमत्तयोः, हे.

शौर्य. शौर्यमारभटीशक्त्योः, मे. शौर्यं चारभटीशक्त्योः, वि. शौर्यं चारभट्यां बलेऽपि च, हे, शौर्यं चारभटी बलम्, त्रि.

शौष्कल. शौष्कलः शुष्कमांसस्य पणिके पिशिताशिनि, मे, त्रि, हे.

श्याम. श्यामो वटे प्रयागस्य वारिदे वृद्धदारके। पिके च कृष्णहरितोः पुंसि स्यात् तद्वति त्रिषु। मरिचे सिन्धुलवणे क्लीवं स्त्री शारिवौषधौ। अप्रसूताङ्गनायां च प्रियङ्गावपि वागुजौ। यमुनायां त्रियामायां कृष्णत्रिवृतिकौषधौ। नीलिकायाम्, मे. श्यामः स्यान् मेचके वृद्धदारके हरिते घने। वटद्रुमे प्रयागस्त्र श्यामः श्यामा तु वल्गुलौ। अप्रसूताङ्गनायां च तथा सोमलतौषधौ। त्रिवृताशारिवागुन्द्रानिशाकृष्णाप्रियङ्गुषु। श्यामा नील्यां पिके श्यामं मरीचे लवणान्तरे। श्यामो दमनके गन्धतृणे श्यामेऽभिधेयवत्, वि. श्यामोऽम्बुदे शितौ। हरिते प्रयागवटे कोकिले वृद्धदारके। श्यामं सैन्धवे मरिचे श्यामा सोमलतानिशोः। शारिवावागुजीगुन्द्रात्रिवृत्कृष्णाप्रियङ्गुषु। अप्रसूतस्त्रियां नील्याम्, हे. त्रिषु श्यामौ हरित्कृष्णौ श्यामा स्याच्छारिवा निशा, अ. श्यामा गुन्द्रा कोकिला च, त्रि. श्यामा रात्रि ईषत् श्यामा श्यामा स्त्री मुग्धयौवना। श्यामा प्रियङ्गुराख्याता श्यामा सम्राट् वृद्धदारिका, अने.

श्यामल. श्यामलः पिप्पले कृष्णे, मे. श्यामलो मेचकेऽश्वत्थे, वि. श्यामलः पिप्पले श्यामे, हे.

श्येन. श्येनः पक्षिणि पाण्डुरे, मे. श्येनः सिते खगे, वि. श्येनः शुक्ले पतत्रिणि, हे. श्येनः शुक्ले पक्षिभेदे, त्रि.

श्रद्धा. श्रद्धादरे च काङ्क्षायाम्, मे. श्रद्धा आस्तिक्यकाङ्क्षयोः, वि. श्रद्धास्तिक्येऽभिलाषे च, हे. श्रद्धा संप्रत्ययः स्पृहा, अ.

श्रद्धालु. श्रद्धालु र्दौहृदिन्यां स्त्री श्रद्धायुक्ते तु वाच्यवत्, मे. श्रद्धालु-र्दौहृदिन्यां च श्रद्धायुक्ते तु वाच्यवत्, वि.

श्रम. श्रमः खेदः श्रमः क्रिया, अने.

श्रमण. श्रमणो यतिभेदे ना निन्द्यजीविनि तु त्रिषु। स्त्रिय सुदर्शनामांस्यो र्मुण्डीरीशबरीभिदोः, मे. श्रमणो यतिभेदेऽपि श्रमणं निन्द्यजीविनि। सुदर्शना मुण्डितिकामांसीषु श्रमणां विदुः, वि. श्रमणस्तु निर्ग्रन्थे निन्द्यजीविनि, हे. श्रमणा भिक्षुक्यां मुण्डीर्यां च दृश्यते, त्रि.

श्रवण. श्रवणं च श्रुतौ कर्णे नक्षत्रे न नपुंसकम्, मे. श्रवणः स्याद् ऋक्षभेदे श्रवणं श्रुतिकर्णयोः, वि. श्रवणो नक्षत्रभेदे श्रवणं श्रवसि श्रुतौ, हे. कर्णे श्रुतौ च श्रवणम्, त्रि.

श्राण. श्राणं पक्वे यवाग्वां स्त्री, मे. श्राणा यवाग्वां पक्वे तु श्राणम्, वि. पक्वे श्राणं यवाग्वां स्त्री, त्रि.

श्राद्ध. श्राद्धं श्रद्धान्विते त्रिषु। हव्यकव्यविधौ क्लीवम्, मे. श्राद्धं श्रद्धासमन्विते। हव्यकव्यविधाने च, हे. श्राद्धं निवापे श्रद्धालौ, त्रि.

श्राम. अथ श्रामो मासे मण्डपकालयोः, मे. श्रामो मण्डप-कालयोः, हे, त्रि.

श्रावण. श्रावणो मासि पाषण्डे दृध्याल्यां श्रावणा स्त्रियाम्, मे. श्रावणो मासि पाषण्डे दृध्याल्यां श्रावणी मता, वि.

श्री. श्री र्वेशरचनाशोभाभारतीसरलद्रुमे। लक्ष्म्यां त्रिवर्गसम्पत्ति-विधोपकरणेषु च। विभूतौ च मतौ च स्त्री, मे. श्री र्वेशरचना-शोभाभारतीसरलद्रुमे। लक्ष्म्यां त्रिवर्गसम्पत्तौ वेषोपकरणे मता, वि. श्री-र्लक्ष्म्यां सरलद्रुमे। वेषोपकरणे वेषरचनायां मतौ गिरि। शोभाति-

वर्गसम्पत्त्योः, हे. श्री लक्ष्मीवेशरचनासु भारतीशोभयोरपि, त्रि. ४. विभ्रम.

श्रीकण्ठ. श्रीकण्ठो दैत्यभिद्रुद्रे, मे. श्रीकण्ठः खण्डपरशौ श्रीकण्ठः कुरुजाङ्गले, वि. श्रीकण्ठः कुरुजाङ्गले। शङ्करे च, हे. श्रीकण्ठः स्थावरं स्थाणुः, अने.

श्रीपति. श्रीपतिः पुंसि पृथिवीनाथे च मधुसूदने, मे. श्रीपतिः क्ष्मापतौ हरौ, वि. श्रीपति र्विष्णुभूपयोः, हे.

श्रीपर्ण. श्रीपर्णी काश्मरीकुम्भ्योः क्लीवं पद्माग्निमन्थयोः, मे. श्रीपर्णमग्निमन्थेऽब्जे श्रीपर्णी शाल्मलौ हठे, वि, हे. श्रीपर्णं कमलेऽपि च, अ. श्रीपर्णं गणिकारिका। पद्मं च, त्रि.

श्रीफल. श्रीफलः पुंसि मालूरे धात्रीनीलिकयोः स्त्रियाम्, मे. श्रीफली नीलिकाधात्र्यो र्मालूरे श्रीफलः स्मृतः, वि.

श्रीमत्. श्रीमांस्तिलकवृक्षे ना मनोज्ञे धनिके त्रिषु, मे. श्रीमांस्तिलकवृक्षे स्यात् मनोज्ञे धनिकेऽपि च, वि. श्रीमान् मनोज्ञे तिलकपादपे धनवत्यपि, हे. श्रीमन्तौ तिलकेश्वरौ, त्रि.

श्रीवास. श्रीवासो वृकधूपेऽपि पङ्कजे मधुसूदने, मे. श्रीवासो वृकधूपे स्यात् पङ्कजे पीतवाससि, वि. श्रीवासः स्याद् वृकधूपे कमले मधुसूदने, हे. श्रीवासो विष्णुधूपयोः, त्रि.

श्रुत. श्रुतमाकर्णिते शास्त्रे, मे, हे. श्रुतं शास्त्रावधृतयोः, वि, अ.

श्रुति. श्रुतिः श्रोत्रे च तत्कर्मख्याम्नायवार्तयोः स्त्रियाम्, मे. श्रुतिः श्रोत्रे तथाम्नाये वार्तायां श्रोत्रकर्मणि, वि. श्रुतिराम्नायवार्तयोः। षड्जाद्यारम्भिकायां च कर्णाकर्णनयोरपि, हे. (वेदे श्रवसि च श्रुतिः, अ.) वार्तायां श्रवणे श्रुतिः, त्रि.

श्रुतिकट. अथ श्रुतिकटः प्राश्चलोहेऽह्नौ पापशोधने, मे. श्रुतिकटः प्राश्चलोहे प्रायश्चित्तभुजङ्गयोः, वि. प्राश्चलोहे श्रुतिकटः प्रायश्चित्तभुजङ्गयोः, त्रि. श्रुतिकटः प्रायश्चित्ते प्राश्चलोहभुजङ्गयोः, हे. प्राश्चलोहे श्रुतिकटः प्रायश्चित्ते सरीसृपे, हा.

श्रेणि(णी). श्रेणिः स्त्रीपुंसयोः पंक्तौ समानशिल्पिसंहतौ, मे. श्रेणिः पंक्तौ सेकपात्रे श्रेणिः स्त्रियात् कारुसंहतौ, वि. श्रेण्याल्यां कारुसंहतौ, हे. श्रेणिः पंक्तौ सेकपात्रे न क्लीवं कारुसंहतौ, त्रि.

श्रेयस्. श्रेयो मुक्तौ शुभे धर्मेऽतिप्रशस्ते च वाच्यवत्। श्रेयसी करिपिप्पल्यामभयापाठयोरपि, मे. श्रेयस्तु मङ्गले धर्मे श्रेयान् शस्ते तु वाच्यवत्। श्रेयसी करिपिप्पल्यामभयारास्नयोरपि, वि. श्रेयस्तु मङ्गले धर्मशस्तयोः। श्रेयसी गजपिप्पल्यामभयारास्नयोरपि, हे.

श्रेष्ठ. श्रेष्ठो वरे कुवेरे च, मे. श्रेष्ठोऽग्रे च धनदे, हे.

श्लाघा. श्लाघा स्त्रियां प्रशंसायां परिचर्याभिलाषयोः, मे, वि. श्लाघोपास्त्यौच्छ्रयो: स्तोत्रे, हे.

श्लेष्मघना. श्लेष्मघना मल्लयां केतक्यामपि योषिति, मे. श्लेष्मघना मल्लिकायां केतक्यामपि कथ्यते, वि. श्लेष्मघना तु केतक्यां मल्लयाम्, हे.

श्लेष्मघ्नी. श्लेष्मघ्नी मल्लिकायां च ज्योतिष्मत्यां च योषिति, मे. श्लेष्मघ्नी कथिता मल्लयां कम्पिल्लकफणिज्झयोः, वि. श्लेष्मघ्नी स्यात् मल्लिकायां कम्पिल्लकफणिज्झयोः, हे.

श्लोक. श्लोकः पद्ये यशस्यपि, मे. श्लोकः पद्यबन्धे यशस्यपि, हे. श्लोको यशसि पद्ये च, वि. पद्ये यशसि च श्लोकः, अ.

श्वन्. श्वा पुमान् कुक्कुरे ख्यातः श्वानभेदे च वास्तुनः, मे.

श्वशुर. श्वशुरः पूज्ये स्त्री श्राम्याम्, मे.

श्वशुर्य. श्वशुर्यो देवरे श्याले, मे, वि, हे. श्वशुर्यौ देवरश्यालौ, अ. श्वशुर्यौ श्यालदेवरौ, ह.

श्वःश्रेयस. श्वःश्रेयसं च कल्याणे परमात्मनि शर्मणि, मे. श्वःश्रेयसं च भद्रे स्यात् परानन्दे च शर्मणि, वि. श्वःश्रेयसं सुखे। परानन्दे च भद्रे च, हे.

श्वसन. श्वसनं श्वसिते पुंसि मारुते मदनद्रुमे, मे. श्वसनो मारुते श्वासे श्वसनो मदनद्रुमे, वि. श्वसनं श्वासे श्वसनः पवने मदनद्रुमे, हे.

श्वेत. श्वेतो द्वीपाद्रिभेदयोः। श्वेता वराटिकाकाष्ठपाटलाशङ्खिनीषु च। क्लीवं रूप्येऽन्यवत् शुक्ले, मे. श्वेतं रूप्ये श्वेतो द्वीपे वर्षे शैले कपर्दके। श्वेता तु शङ्खिनीकाष्ठपाटल्योः स्यात्, हे. श्वेतं रूप्येऽन्यवत् शुक्ले श्वेतो द्वीपाद्रिभेदयोः। श्वेता वराटिकाकाष्ठपाटलाशङ्खिनीषु च, वि. श्वेतं रूप्येऽपि, अ. श्वेतं रजतेऽपि, ह.

श्वेतधामन्. श्वेतधामा पुमानिन्दौ घनसाराब्धिफेनयोः, मे. श्वेतधामा कलानाथे घनसाराब्धिफेनयोः, वि. श्वेतधामा घनसारे कलानाथाब्धिफेनयोः, हे.

श्वेतवाहन. श्वेतवाहन इत्येष सुधाधाम्नि धनञ्जये, मे. श्वेतवाहन इत्याख्या सुधाधाम्नि धनञ्जये, वि. श्वेतवाहनः शशी। पार्थे, हे. पार्थेन्दोः श्वेतवाहनः, त्रि.

ष. षं कचे पुंसि विज्ञे च श्रेष्ठे स्यादभिधेयवत्, मे. वृषः श्वेतेश्वरः पीतो मज्जा हृद् वामबाहुगः। षडाननः षडाकारः षकारः कीर्तितो बुधैः, मा. षः कीर्तितो बुधे श्रेष्ठे षश्च गम्भीरलोचने। उपसर्गे परोक्षे च षकारः परिकीर्तितः, ए.

षड़. षड़ः पेयान्तरे भेदे, हे. षड़ः पेयान्तरे भिदि, वि. V. खड़.

षड्ग्रन्थ. षड्ग्रन्था तु वचायां स्त्री स्यात् करञ्जान्तरे पुमान्, मे. षड्ग्रन्थाऽपि वचाशट्योः षड्ग्रन्थस्तु करञ्जके, वि. षड्ग्रन्थः करञ्जभेदे षड्ग्रन्था तु वचा शटी, हे. षड्ग्रन्थः करञ्जवचयोः, त्रि.

षड्बिन्दु. षड्बिन्दुः स्यात् कीटभेदपुण्डरीकाक्षयोः पुमान्, मे.

षण्ड. षण्डं पद्मादिसंघाते न स्त्री स्यात् गोपतौ पुमान्, मे. षण्डं पद्मादिसंघाते षण्डः स्याद् गोपतावपि, वि. षण्डः कानन इद्वरे, हे. षण्डकञ्चुकिनौ षण्डौ, त्रि. (संघातेऽपि) षण्डश्च पादपानाम्, ह.

षण्डाली. षण्डाली तैलमाने च सरसीकामुकस्त्रियोः, मे. षण्डाली सरसीतैलमानयोः कामुकस्त्रियाम्, हे. षण्डाली तैलमाने स्यात् सरसीकामुकस्त्रियोः, वि.

क्रियाकारे सङ्केते नाम्नि तोषणे, मे. संविज् ज्ञाने प्रतिज्ञायां सङ्केताचार-नामसु। सम्भाषणे तोषणेऽपि क्रियाकारे च सङ्गरे, वि. संवित् सम्भाषणे ज्ञाने संयमे नाम्नि तोषणे। क्रियाकारे प्रतिज्ञायां सङ्केताचारयोरपि, हे. स्त्री संविज् ज्ञानसम्भाषक्रियाकाराजिनामसु, अ. संवित् सङ्केतकेऽपि स्यात्, त्रि.

संवेश. संवेशः स्वापस्त्रीरतबन्धयोः, मे. संवेशः शयने चासनेऽपि च, वि. संवेशः शयने पीठे, हे.

संव्यान. संव्यानं छादनेऽंशुके, मे, वि. संव्यानं छादने वस्त्रे, हे.

संसरण. अथ संसरणं क्लीबमसम्बाधचमूगतौ। घण्टापथे च संसारे रणारम्भे च कुत्रचित्, मे. संसरणं रणारम्भे पुरनिर्गमगोपुरे। घण्टापथे च संसारेऽप्यसम्बाधचमूगतौ, वि. संसरणं त्वसम्बाधचमूगतौ। संसारे च समारम्भे नगरस्योपनिर्गमे, हे. प्राख्युत्वादे संसरणमसम्बाधचमूगतौ। घण्टापथे, अ.

संसिद्धि. संसिद्धिः प्रकृतौ सिद्धौ मदोग्रायामपि स्त्रियाम्, मे. संसिद्धिः सहजे सिद्धौ मदोग्रायामपि स्मृता, वि. संसिद्धिः सम्यक्सिद्धि-स्वभावयोः, हे.

संस्तृति. प्रवाहेऽपि च संस्तृतिः, त्रि.

संसृष्ट. संसृष्टं त्रिषु सङ्गते संशुद्धे वमनादिना, मे. संसृष्टं तु सङ्गते स्याच्छुद्धे च वमनादिना, हे. संसृष्टं संगते विद्यात् संशुद्धे वमना-दिना, वि.

संस्कार. संस्कारः प्रतियत्नेऽनुभवे मानसकर्मणि, मे. संस्कारः प्रतियत्ने स्यात् सङ्कल्पेऽनुभवेऽपि च, वि. संस्कारः प्रतियत्नेऽनुभवे मानस-कर्मणि। गुणभेदे, हे.

संस्कृत. संस्कृतः कृत्रिमे शस्ते भूषितेऽप्यन्यलिङ्गकः। क्लीबन्तु लक्षणोपेते, मे. संस्कृतः कृत्रिमे शस्ते भूषिते भेद्यवन् मतः। संस्कृत, लक्ष-

सङ्गृह. सङ्गृहो वृहद्द्रङ्गे ग्रहसंक्षेपयोरपि, मे, हे. संक्षेपेऽपि सङ्गृहः स्यात्, त्रि. संग्रहो वृहद्द्रङ्गे मुष्टिसंक्षेपयोरपि, वि.

सङ्घाटिका. सङ्घाटिका स्त्रियां युग्मे कुट्टिन्यां जलकण्टके, मे. सङ्घाटिका तु युग्मे स्यात् कुट्टनीघ्राणयोरपि, वि. सङ्घाटिका तु कुट्टिन्यां घ्राणे युग्मेऽम्बुकण्टके, हे. सङ्घाटिकां विदुः युग्मे कुट्टन्यां जलकण्टके, हा. युग्मे संघाटिका कुट्टन्यां च, त्रि.

सङ्घात. सङ्घातः पुंसि घाते च संहतौ नरकान्तरे, मे. सङ्घातः संहतौ घाते सङ्घातो नरकान्तरे, वि. सङ्घातो घातसङ्घयोः, हे. सङ्घातो नरके चये, त्रि.

सचिव. सचिवो मन्त्रिचेटयोः। सहाये, मे. सचिवः सहाये मन्त्रिणि स्मृतः, वि. सचिवः सहायेऽमात्ये, हे. मन्त्री सहायः सचिवौ, अ.

सज्ज. अथ सज्जः स्यात् सन्नद्धे सम्भृते त्रिषु, मे. सज्जः स्यात् सन्नद्धे सम्भृतेऽपि च, वि. सज्जौ सन्नद्धसम्भृतौ, हे. सन्नद्धसम्भृतौ सज्जौ, त्रि.

सज्जन. सज्जनन्तु भवेत् क्लीवमुपरक्षणघट्टयोः। वाच्यलिङ्गं कुलीने स्यात् कल्पनायान्तु योषिति, मे. सज्जनो वाच्यवत् साधौ सज्जनं घट्ट-गुलमके। सज्जना कल्पनायान्तु, वि. सज्जनं घट्टगुलमके। सज्जनस्तु कुलीने स्यात् सज्जनाऽपि च कल्पना, हे. ना साधौ सज्जनं क्लृप्तौ, त्रि.

सञ्चारिका. सञ्चारिका तु युगले कुट्टनीघ्राणयोरपि, मे.

संज्ञा. संज्ञा नामनि गायत्र्यां चेतनारवियोषितोः। अर्थस्य सूचनायाञ्च हस्ताद्यैरपि योषिति, मे. संज्ञा नामनि गायत्र्यां हस्ताद्यै-रर्थसूचने। चेतनाऽर्कस्त्रियोः, हे. संज्ञा नामनि गायत्र्यां चेतनायां रवि-स्त्रियाम्। अर्थसूचनिकायाञ्च हस्ताद्यैरपि कथ्यते, वि. संज्ञा स्याच्चेतना नाम हस्ताद्यैश्चार्थसूचना, अ. संज्ञा सूर्यप्रियायाञ्च, त्रि. संज्ञा चित्तञ्च नाम च, अने. संज्ञाख्ये नामचेतने, अने. संकेते चैतन्ये सूरिभिः कथ्यते तथा संज्ञा, ह.

सटा. सटा जटाकेशरयोः, मे, वि, हे.

सत्. सत् साधौ धीरशस्तयोः। मान्ये सत्ये विद्यमाने त्रिषु साध्व्यर्चितयोः स्त्रियाम्, मे. सद् विद्यमाने सत्ये च प्रशस्तार्चितसाधुषु। सती पुनः कात्यायन्याञ्च साध्व्याञ्च, हे. सत् प्रशस्ते विद्यमाने सत्याभिहितसाधुषु। सती पतिव्रतागौर्योः, वि. सत्ये साधौ विद्यमाने प्रशस्तेऽभ्यर्हिते च सत्, अ. साधुसत्ताप्रशंसेष्वु श्रेष्ठे सदिति च ध्वनिः, धने. सती दाक्षायणी देवी सुचरित्राऽबला सती, अने. सती कात्यायनीसाध्व्योः, त्रि.

सत्तम. सत्तमः स्यात् पूज्यतमे साधीयस्युत्तमे त्रिषु, मे. सत्तमश्चान्यवत् पूज्ये श्रेष्ठसाधीयसोरपि, वि. सत्तमः श्रेष्ठपूज्ययोः। साधिष्ठे, हे.

सत्य. सत्यं कृते च शपथे तथ्ये त्रिषु तु तद्वति, मे. सत्यञ्च शपथे तथ्ये कृते तद्वति वाच्यवत्। तपोलोकात् परः सत्यः, वि. सत्यन्तु शपथे कृते। तथ्ये तद्वति सत्यस्तु लोकभित्, हे. सत्यं शपथतथ्ययोः, अ.

सत्यम्. सत्यम् प्रश्नेऽभ्युपगमे, मे.

सत्यवत्. सत्यवती व्यासस्य मातरि। नारदर्चीकयोः पत्न्यां स्त्रियां पुंसि नृपान्तरे, मे.

सत्र. सत्रं यज्ञे सदादानाच्छादनारण्यकैतवे, मे. सत्रमाच्छादने यज्ञे सदादाने च कैतवे, वि. सत्रमाच्छादने क्रतौ। सदादाने वने दम्भे, हे. सत्रमाच्छादने यज्ञे सदादाने वनेऽपि च, अ. सत्रं स्यात् कैतवे वने, त्रि. सत्रं गृहं वनं सत्रं सत्रं सच्चरितं मतम्। सत्रं नामायुधं प्रोक्तं सत्रं दानं समीरितम्, अने.

सत्व. सत्वं गुणे पिशाचादौ बले द्रव्यस्वभावयोः। आत्मत्वे व्यवसायासुचित्तेष्वस्त्री तु जन्तुषु, मे. सत्वं गुणे पिशाचादौ बले द्रव्यस्वभावयोः। आत्मत्वे व्यवसाये च चित्ते प्राणेषु जन्तुषु, वि. सत्वं द्रव्ये गुणे चित्ते व्यवसायस्वभावयोः। पिशाचादावात्मभावे बले प्राणेषु जन्तुषु, हे. द्रव्यासुव्यवसायेषु सत्वमस्त्री तु जन्तुषु, अ., प्रकृतिगुणसत्तायां स्वान्ते भूते च सत्वं स्यात्, र.

सदन. सदनं मन्दिरे तोये, मे. सदनं मन्दिरे जले, वि. सदनं जलसद्मनोः, हे. अङ्गसादेऽपि सदनम्, हा.

सदागति. सदागति र्नाऽर्कवातनिर्वाणेषु सदीश्वरे, मे. सदागतिः सत्रात् पवने निर्वाणे च सदीश्वरे, वि. सदागतिः सदीश्वरे। निर्वाणे पवमाने च, हे.

सदादान. सदादानोऽभ्रमातङ्गे हेरम्बे गन्धहस्तिनि, मे, वि. सदादानो गन्धगजे हेरम्बेऽभ्रमतङ्गजे, हे.

सदाफल. सदाफलः स्कन्धफले नारिकेलेऽप्युदुम्बरे, मे, वि. सदाफलमुदुम्बरे। नालिकेरे स्कन्धफले, हे.

सदृश. सदृशं समे। उचिते च, मे. सदृशं तूचिते समे, वि, त्रि.

सदेश. सदेशोऽभ्यर्णदेश्ययोः, वि.

सद्मन्. सद्म सत्रान् मन्दिरे नीरे, मे, वि.

सनातन. सनातनः शाश्वतेऽजे पितृतिथ्यन्तरे हरे, मे. सनातनः शाश्वतकंसवैरिणोः। शिवे पितॄणामतिथौ सुनिश्चले, वि. सनातनोऽच्युते। पितॄणामतिथौ रुद्रवेधसोः शाश्वते स्थिरे, हे. शाश्वताजौ सनातनौ, त्रि.

सनाभि. सनाभि र्ज्ञातितुल्ययोः, मे. सनाभिः सदृशे ज्ञातौ, वि. सनाभि र्ज्ञातिसदृशे, हे.

सनीड़. v. नीड़.

सन्तति. सन्ततिः सत्रात् पंक्तौ गोत्रे पारम्पर्ये पुत्रपौत्राणाम् (स्त्रियाम्), मे. सन्ततिः पंक्तिविस्तारगोत्रेषु कविभिः स्मृता। परम्पराभवेऽपि सत्रात् सन्ततिः पुत्रकन्ययोः, वि. सन्ततिस्तु तनये दुहितर्यपि। परम्पराभवे पंक्तौ गोत्रविस्तारयोरपि, हे.

सन्तान. सन्तानः सन्ततौ गोत्रे स्यादपत्ये सुरद्रुमे, वि, मे. सन्तानोऽपत्यगोत्रयोः। सन्ततौ देववृक्षेषु, हे. सन्तानः सन्ततौ देववृक्षे चापत्यगोत्रयोः, त्रि.

सन्तानिका. सन्तानिकाऽपि क्षीरादिसारे मर्कटजालके, मे, वि. सन्तानिका क्षीरसारे मर्कटस्य च जालके, हे. सन्तानिका क्षीरसरे तथा मर्कटजालके, हा.

सन्दंशिका. सन्दंशिकाऽपि सुचुटीलोहयन्त्रविशेषयोः, मे, वि.

सन्धा. सन्धा स्थितिप्रतिज्ञयोः, मे, हे. सन्धा स्थितौ प्रतिज्ञायाम्, वि. सन्धा प्रतिज्ञा मर्यादा, अ. सन्धा स्यादवधावपि, रु. सन्धाऽवधिप्रतिज्ञयोः, अने.

सन्धान. सन्धानं स्यादभिषवे तथा सङ्घटनेऽपि च, मे, वि. सन्धानन्तु सङ्घट्टितेऽभिषवे, हे.

सन्धि. सन्धिः पुमान् सुरङ्गायां भगे सङ्घट्टनेऽपि च। रूपकाणां मुखाद्यङ्गे सावकाशेऽपि कीर्तितः, मे. सन्धि र्भेदे सुरङ्गायां भगे सङ्घट्टनेऽपि च, वि. सन्धि र्योनौ सुरङ्गायां नाट्याङ्गे श्लेषभेदयोः, हे. सन्धिः पुमान् सुरङ्गायां भेदे सङ्घट्टने भगे, त्रि. सन्धिः संश्लेषसन्धयोः, रु.

सन्धिनी. सन्धिनी वृषभाक्रान्ताकालदुग्धागवोः स्त्रियाम्, मे. सन्धिनी तु वृषाक्रान्ताकालदुग्धगवोः स्मृता, वि. सन्धिनी तु गौः। वृषाक्रान्ता कालदुग्धा, हे.

सन्धिला. सन्धिला तु सुरङ्गायां नदीमन्दिरयोः स्त्रियाम्, मे. सन्धिला तु सुरङ्गायां नदीमन्दिरयोरपि, वि. सन्धिलौकःसुरङ्गयोः। नद्याम्, हे.

सन्ध्या. सन्ध्या पितृप्रसूनद्यन्तरयो र्युगसन्धिषु, मे. सन्ध्या नदीकालभिदोश्चिन्तामर्यादयोरपि। प्रतिज्ञायां च सन्धाने सन्ध्या च कुसुमान्तरे, वि. सन्ध्या कालनदीभिदोः। चिन्तायां संश्रवे सीम्नि सन्धाने कुसुमान्तरे, हे.

सन्नति. सन्नतिः प्रणतौ ध्वनौ, मे, वि. सन्नतिः प्रणतिध्वन्योः, हे.

सन्नद्ध. सन्नद्धो वर्मिते व्यूढे, मे, हे. सन्नद्धो वर्मितव्यूढयोरपि, वि.

सन्नय. सन्नयः समवायेऽपि पृष्ठस्थायिबले पुमान्, मे. सन्नयः समवायेऽपि पृष्ठस्थायिबलेऽपि च, वि. सन्नयस्तु समवायानुसैन्ययोः, हे. पश्चादवस्थायिबलं समवायश्च सन्नयौ, अ.

सन्निधि. सन्निधिः सन्निधानेऽपि पुमानिन्द्रियगोचरे, मे. सन्निधिः सन्निधानेऽपि भवेदिन्द्रियगोचरे, वि. सन्निधिरन्तिके। प्रत्यक्षे च, हे.

सप्तला. अथ सप्तला। नवमालीचर्मकषागुञ्जासु पाटलौ स्त्रियाम्, मे. सप्तला पाटलौ गुञ्जानवमालिकयोरपि। भवेच्चर्मकषायाञ्च, वि. सप्तला नवमालिका। सातला पाटला गुञ्जा, हे.

सप्तार्चिस्. सप्तार्चिः पावके पुंसि क्रूरचक्षुषि च स्त्रियाम्, मे. सप्तार्चिः पावके प्रोक्तः सप्तार्चिः क्रूरलोचने, वि. सप्तार्चिः क्रूरनेत्रेऽग्नौ, हे.

सभा. सभा सामाजिके गोष्ठ्यां द्यूतमन्दिरयोरपि, मे. सभा सामाजिके द्यूते गोष्ठीमन्दिरयोरपि, वि. सभा द्यूतसमूहयोः। गोष्ठ्यां सभ्येषु शालायाम्, हे. सभा संसदि सभ्ये च, अ.

सम्. सं तु शोभनार्थसमर्थयोः। सङ्गार्थे च प्रहृष्टार्थे, मे. सं सङ्गार्थे प्रकृष्टार्थे शोभनार्थसमर्थयोः, वि. सं सङ्गार्थे प्रकृष्टार्थे शोभनार्थसमुच्चये, हे.

सम. समा संवत्सरे स्त्रियाम्। सर्वसाधुसमानेषु समं स्यादभिधेयवत्, मे. समं साध्वखिलं सदृक्, हे. समा वर्षे समं तुल्ये साधौ च सदृशेऽन्यवत्, वि.

समज. समजः पशुवृन्दे ना विपिने तु नपुंसकम्, मे.

समभिहार. भवेत् समभिहारस्तु पौनःपुन्यभृशार्थयोः, मे. समभिहारो भृशत्वे पौनःपुन्येऽपि कथ्यते, वि. समभिहारस्त्वाभीक्ष्ण्ये भृशार्थे, हे.

समय. समयः शपथाचारसिद्धान्तेषु तथा धियि। क्रियाकारे च निर्देशे सङ्केते कालभाषयोः, मे. समयः शपथे भाषासम्पदोः कालसंविदोः। सिद्धान्ताचारसङ्केतनियमावसरेषु च। क्रियाकारे निर्देशे च, हे. समयाः शपथाचारकालसिद्धान्तसंविदः, अ.

समया. समयाऽन्तिकमध्ययो', मे, वि, अ. समया निकषा चान्तर्निकटे, हे.

समर. समरो युद्धसङ्घयोः, अने.

समर्थ. समर्थस्तु हिते शक्ते सम्बद्धेऽप्यन्यलिङ्गकम्, मे. समर्थोऽपि हिते शक्ते सम्बद्धार्थेऽपि सम्मतः, वि. समर्थः शक्तिसम्पन्ने सम्बद्धार्थे हितेऽपि च, हे. समर्थस्त्रिषु शक्तिस्थे सम्बद्धार्थे हितेऽपि च, अ.

समर्याद. समर्यादः समीपे ना मर्यादासहिते त्रिषु, मे. समर्यादः समीपे स्यान् मर्यादासहितेऽपि च, वि. समर्यादं मर्यादासहितेऽपि च, हे. समर्यादोऽन्तिके स्थिरे, त्रि.

समाघात. समाघातो वधे युद्धे, मे, वि. समाघातस्त्वाहवे घातनेऽपि च, हे.

समादान. समादानं समीचीनग्रहणे सौगताह्निके, मे. समादानं समीचीनग्रहणे नित्यकर्मणि, वि, हे.

समाधि. समाधि र्ना समर्थने। ध्याननीवाकनियमे काव्यस्य च गुणान्तरे, मे. समाधि र्नियमे ध्याने नीवाके च समर्थने, वि. समाधिः स्यात् समर्थने। चित्तैकाग्रनियमयो र्मौने, हे. सुत्रः समर्थननीवाकनियमाश्च समाधयः, अ.

समान. समानः सत्समैकेषु त्रिषु ना नाभिमारुते, मे. समानं सत्समैकेषु समानो नाभिमारुते, वि. समानो देहमारुते। वर्णभित्सत्समैकेषु, हे. समानाः सत्समैके सुत्रः, अ. समानो देहवायौ च, त्रि.

समापन. समापनं परिच्छेदे समाप्तिवधयोरपि, मे. समापनम्। परिच्छेदे समाप्तौ च समाधाने प्रमापणे, वि. समापनम्। परिच्छेदे समाधाने समाप्तिवधयोरपि, हे. मरणेऽपि समापनम्, त्रि.

समापन्न. समापन्नं समाप्ते सत्रात् प्राप्ते क्लिष्टे वधेऽपि च, मे, वि. समापन्नं वधे क्लिष्टे समाप्तप्राप्तयोरपि, हे.

समाप्ति. समाप्तिरवसाने सत्रात् समर्थने (स्त्रियाम्), मे. समाप्तिश्चावसाने सत्रात् समाप्तिश्च समर्थने, वि.

समायोग. समायोगस्तु संयोगे समवाये प्रयोजने, मे, वि, हे.

समास. सम्राट् समासस्तु पुंलिङ्गः संक्षेपे च समर्थने, मे. समासस्तु सङ्क्षेपे च समर्थने, वि. समासः समर्थनायां सम्राट् संक्षेपैकपद्ययोः, हे.

समाहार. समाहारस्तु संक्षेपे एकत्वकरणेऽपि च, हे.

समाहित. समाहितः समाधिस्थेऽप्युक्तसिद्धान्त आहिते। निर्विवादीकृतेऽपि सम्राट् प्रतिज्ञाते च वाच्यवत्, मे. समाहितः प्रतिज्ञाते समाधिस्थे यतात्मनि। वाच्यवत् निहिते सिद्धे समाधाने समाहितम्, वि. समाहितः समाधिस्थे संश्रुते, हे.

समाह्वय. समाह्वयस्तु पशुभिः खगै द्यूते च सङ्गरे, मे. समाह्वयः सम्राट् संग्रामे द्यूते च पशुपक्षिभिः, वि. सम्राट् समाह्वय आह्वे। पशुभिः पक्षिभि द्यूते, हे. संज्ञायाञ्च समाह्वयः, ह.

समिति. समितिः सम्पराये सम्राट् सभायां सङ्गमेऽपि च (स्त्रियाम्), मे. समितिः सङ्गरे साम्ये सभायामपि सङ्गमे, वि. समिति युधि सङ्गमे। साम्ये सभायाम्, हे. अथ सङ्गरे। सङ्गे सभायां समितिः, अ. रणे सभायां समितिः, त्रि. सभा समितिरित्युक्ता समितिः संयुगाभिधा। समितिः समयो ज्ञेयः सङ्गमः समिति र्मतः, अने. समितिः सङ्गतिसभयोः, ह.

समीक्षा. समीक्षा तु स्त्रियां तत्वबुद्धावपि निभालने, मे. समीक्षा ग्रन्थभेदे स्यात् तत्वबुद्धौ निभालने, वि. समीक्षा तु ग्रन्थभेदे समीक्षणे, हे.

समीरण. समीरणः सम्राट् पवने पथिके च फणिज्झके, मे, वि. समीरणः फणिज्झके। पान्थे वायौ, हे.

समुच्छ्रय. समुच्छ्रयः पुमान् विरोधोत्सेधयोः, मे. समुच्छ्रयः समुत्सेधे विरोधेऽपि समुच्छ्रयः, वि. समुच्छ्रयो वैरोन्नत्योः, हे. विरोधेऽपि समुच्छ्रयः, अ.

समुत्थान. समुत्थानं समुद्योगे व्याधीनां निर्णयेऽपि च, मे. समुत्थानमुद्यमे रोगनिर्णये, वि. समुत्थानं निदानेऽभियोगे, हे.

समुदय. भवेत् समुदयः सङ्घे संयुगे च समुद्गमे, मे. स्मृतः समुदयो द्वन्द्वे संयुगे समुपक्रमे, वि.

समुदाय. समुदायः समूहे स्याद् युद्धे, मे. समुदायो गणे युधि, समुदायो गणे रणे। समुदायस्तूद्गमेऽपि, हे.

समुद्धत. समुद्धतं समुत्कीर्णेऽप्यविनीते च वाच्यवत्, मे. समुद्धतः मुद्गीर्णेऽप्यविनीते समुद्धतः, वि. समुद्धतः। अविनीते समुद्गीर्णे, हे.

समुद्रनवनीत. समुद्रनवनीतं स्यात् क्लीबं पीयूषचन्द्रयोः, मे. समुद्रनवनीताख्या पीयूषामृतरोचिषोः, वि.

समुद्रान्ता. समुद्रान्ता तु कार्पासीपृक्कादुरालभासु च, मे, वि. समुद्रान्ता दुरालभा। कार्पासिका च स्पृक्का च, हे.

समुद्रारु. समुद्रारुः पुमान् ग्राहे सेतुबन्धे तिमिङ्गिले, मे. समुद्रारुः स्मृतो ग्राहे सेतुबन्धे तिमिङ्गिले, वि. समुद्रारु ग्राहभेदे सेतुबन्धे तिमिङ्गिले, हे.

समुन्नद्ध. समुन्नद्धः समुद्भूते पण्डितंमन्यगर्विते, मे. समुन्नद्धः समुद्भूते पण्डितंमन्यदृष्टयोः, वि. समुन्नद्धस्तूद्वद्धे पण्डितंमन्य-दृप्तयोः, हे. समुन्नद्धौ पण्डितंमन्यगर्वितौ, अ.

समूढ़. समूढ़ः पुञ्जिते भुग्ने सद्योजातेऽनुपप्लुते, मे, वि. समूढ़ः पुञ्जिते सद्योजाते भुग्नेऽनुपप्लवे, हे. समूढ़ः पुञ्जिते नवे। भुग्नेऽनुपप्लुते-ऽप्येष वाच्यलिङ्ग उदीर्यते, त्रि.

सम्पद्. सम्पद् भूतौ गुणोत्कर्षे हारभेदेऽपि दृश्यते, वि. सम्पद् भूतौ गुणोत्कर्षे हारभेदेऽपि च स्त्रियाम्, मे. सम्पद् ऋद्धौ गुणोत्कर्षे हारे, हे.

सम्पन्न. सम्पन्नं साधितेऽपि स्यात् सम्पत्तिसहिते त्रिषु, मे. सम्पन्नं साधिते प्रोक्तं सम्पत्तिसहितेऽन्यवत्, वि.

सम्पराय. सम्परायः समीके स्यादापदुत्तरकालयोः, मे, वि. सम्प-रायस्तु संयुगे। आपदुत्तरकाले च, हे. अथापदि युद्धायत्योः सम्प-रायः, अ.

सम्पर्क. सम्पर्कौ मेलके रतौ, मे. सम्पर्कः सुरते युक्तौ, वि, हे.

सम्याक. सम्याकस्तर्कके धृष्टे त्रिषु ना चतुरङ्गुले, मे, वि. V. शम्याक.

संप्रयोग. संप्रयोगो रतेऽपि स्यादन्वितौ कार्मणेऽपि च, मे. संप्रयोगं रते विद्यादन्वितौ कार्मणेऽपि च, वि. संप्रयोगो निधुवने सम्बन्धे कार्मणेऽपि च, हे.

संप्रयोगिन्. संप्रयोगी कलाकेलौ कामुके संप्रयोजके, मे. संप्रयोगी कलाकेलौ कामुके सुप्रयोजके, वि. संप्रयोगी तु कामुके। कलाकेलौ सुप्रयोगे, हे.

संप्रहार. संप्रहारो गतौ युद्धे, मे. संप्रहारो रणे गतौ, वि. संप्रहारो गतौ रणे, हे.

सम्बर. सम्बरो दैत्यहरिणमत्स्यशैलजिनान्तरे। नपुंसकन्तु सलिलबौद्धव्रतविशेषयोः, मे. मृगपर्वतदैत्येषु निकृष्टेऽपि च सम्बरः, अने. V. शम्बर.

सम्बल. V. शम्बल.

सम्बाध. सम्बाधः सङ्कटे भगे, मे, वि. सम्बाधः सङ्कटे योनौ, हे. सम्बाधः सङ्कटे भगेऽप्युरक्तः, ह.

सम्बाधन. सम्बाधनं द्वाःसदने शूलाग्रद्वारपालयोः, मे.

सम्बोध. सम्बोधो बोधने क्षेमे, मे.

सम्भव. सम्भवो हेतावुत्पत्तौ मेलकेऽपि च। आधारानतिरिक्तत्वेऽप्याधेयस्य निगद्यते, मे. सम्भवः कथितो हेतावुत्पत्तौ मेलकेऽपि च। आधारानतिरिक्तत्व आधेयस्य च सम्भवः, वि. सम्भवः कारणे जनौ। आधेयस्य चाधारानतिरिक्तत्वे जिनेऽपि च, हे. आधेयधारणे सत्वे मेलकेऽपि च सम्भवः, त्रि.

सम्भार. सम्भारः सम्भृतौ सङ्घे, मे. सम्भारः सम्भृतौ गणे, वि, हे.

सम्भेद. सम्भेदः स्फुटने सङ्गे, मे. सम्भेदः स्फुटने सिन्धुसङ्गमे, वि.

सम्भोग. सम्भोगस्तु पुमान् भोगे सुरते जिनशासने, मे. सम्भोगो

भोगरतयोः शुण्डायाम्, हे. सम्भोगः सुरते भोगे सम्भोगो जिनशासने, वि. सम्भोगो रतभोगयोः, त्रि. रतिभुक्त्योः सम्भोगः, ह.

संभ्रम. संभ्रमः साध्वसेऽपि स्यात् संवेगादरयोरपि, वि, मे. संभ्रमो भीतौ संवेगादरयोरपि, हे. संभ्रमौ साध्वसादरौ, त्रि.

सम्मति. अथ सम्मतिः। अभिलाषेऽप्यनुज्ञायां संवित्त्याद्यास्तु योषिति, मे. सम्मतिः स्यादनुज्ञानेऽप्यभिलाषेऽपि सम्मतिः, वि. सम्मति-र्वाञ्छानुमत्योः, हे.

संमूर्छन. संमूर्छनमभिव्याप्तावुच्छ्रायमोहयोरपि, मे. संमूर्छनम-भिव्याप्तौ संमूर्छामोहयोरपि, वि. संमूर्छनमभिव्याप्तौ मोहे, हे.

सम्यच्(ञ्च्). सम्यग् दृढप्रशंसयोः, मे. सम्यग् वाढप्रशंसयोः, वि. सम्यग् वादे स्तुतावपि, हे. सम्यक् सम्राट् वाच्यलिङ्गन्तु मनोज्ञे सङ्गते-ऽपि च, मे. सम्यक् सम्मतहृद्ययोः, वि.

सर. सरो दध्यग्रगत्यो र्ना, मे. सरो दध्यग्रवाणयोः, वि. सरौ दध्यग्र-सायकौ, हे. v. शर.

सरक. सरकोऽस्त्री सीधुपाने शीधुपात्रेक्षुसीधुनोः। अच्छिन्नाध्वग-पंक्तौ च, मे. सरकः सीधुभाजने। अच्छिन्नाध्वगपंक्तौ च सीधुपाने च सीधुनि, वि. सरको मदिरापात्रे मदिरापानमद्ययोः, हे. शीधौ च शीधु-पाने च सरकोऽस्त्री, त्रि.

सरणि. सरणिः पंक्तौ मार्गे च, मे. सरणिः पंक्तिवर्त्मनोः, वि. सरणिः श्रेणिमार्गयोः, हे.

सरण्यु. सरण्युस्तु पुमान् वारिवाहे स्यान् मातरिश्वनि, मे. v. शरण्यु.

सरमा. सरमा कुक्कुरीदेवशुन्योः स्याद् राक्षसीभिदि, मे.

सरल. सरलः पूतिकाष्ठे नाऽथोदारावक्रयोस्त्रिषु, मे. सरलः पूतिकाष्ठे स्यादुदारावक्रयोरपि, वि., सरलस्त्वृजौ। उदारे पूतिकाष्ठे च, हे. ऋजौ दक्षे च सरलः, त्रि. v. मोच.

सरस. सरसी विश्वकासारे सरो नीरतड़ागयोः, मे. सरस्तोय तड़ागयोः, वि. सरो नीरतड़ागयोः, त्रि.

सरस्वत्. सरस्वांश्च नदे चाब्धौ नान्यवद्, रसिके स्त्रियाम्। वाणी स्त्रीरत्नवाग्देवीगोनदीषु नदीभिदि। मनुपत्न्यामपि, मे. सरस्वती सरिद्भेदे गोवाग्देवतयो र्गिरि। स्त्रीरत्ने चापगायाञ्च सरस्वान् सिन्धु-केऽम्बुधौ, वि. सरस्वानुदधौ नदे सरस्वती सरिद्भिदि। वाच्यापगायां स्त्रीरत्ने गोवाग्देवतयोरपि, हे. सरस्वन्तौ नदार्णवौ, अ. अथो वचः। सरस्वती सरिद् गौश्च, त्रि.

सरोजिनी. सरोजिनी तु कमलाकरे पद्मे च योषिति, मे. सरोजिनी सत्रात् कासारे पद्मिनीपद्मयोस्तथा, वि. सरोजिनी सरोरुहे। सरोरुहिण्यां कासारे, हे.

सर्ग. सर्गस्तु निश्चयाध्यायमोहोत्साहात्मसृष्टिषु, मे, वि. सर्गस्त्यागस्वभावयोः। उत्साहे निश्चयेऽध्याये मोहानुमतिसृष्टिषु, हे.

सर्जरस. अथ सर्जरसो वाद्यभाण्डभेदे च धूपके, मे. वीणाभेदे सर्जरसो धूपकेऽपि, त्रि. V. सर्वरस.

सर्जू. सर्जूर्वणिजि विद्युति (स्त्रियाम्), मे. सर्जूर्वणिजि विद्युति, वि.

सर्वंसह. सर्वंसहः सहिष्णौ सत्रात् सर्वंसहा पुनः क्षितौ, हे.

सर्वग. सर्वगं सलिले क्लीबं सर्वगः शङ्करे विभौ, मे. सर्वगं जले। सर्वगस्तु विभौ रुद्रे, हे. सर्वगं सलिले ख्यातं सर्वगः शङ्करे विभौ, वि.

सर्वज्ञ. सर्वज्ञः शिवबुद्धयोः, मे. सर्वज्ञः शङ्करे बुद्धे, वि. सर्वज्ञस्तु जिनेन्द्रे सत्रात् सुगते शङ्करेऽपि च, हे. सर्वज्ञः शङ्करे जिने, त्रि.

सर्वतोभद्र. सर्वतोभद्र इतुरथः काव्यचित्रे गृहान्तरे। निम्बे ना सर्वतोभद्रा गम्भारीनटयोषितोः, मे. सर्वतोभद्रस्त्वोकभित्काव्य-चित्रयोः। निम्बेऽथ सर्वतोभद्रा गम्भार्यां नटयोषिति, हे. सर्वतोभद्र

द्रुतुग्रकः काव्यचित्रे गृहान्तरे। निम्बेऽपि सर्वतोभद्रा गम्भारीनट-योषितोः, वि.

सर्वतोमुख. सर्वतोमुख उग्रे च चेतन्यब्रह्मणोः पुमान्। नपुं-सकन्तु पानीये सुरवर्त्मन्यपि स्मृतम्, मे. अथ सर्वतोमुखः। विधा-वात्मनि भक्ते च सर्वतोमुखमम्बु, खम्, हे. सर्वतोमुखमाख्यातमन्तरिक्षे च पायसि। विविधेत्रस्रुद्रे षु कथितः सर्वतोमुखः, वि.

सर्वथा. सर्वथा हेतुवाक्ययोः, मे, वि.

सर्वरस. सर्वरसः स्मृतो वाद्यभाण्डभेदे च धूणके, वि. सर्वरस-स्तु धूणके। वाद्यभेदे, हे. V. सर्जरस.

सर्वसन्नाह. सर्वात्मनि सर्वसन्नाहः, ह.

सर्वौघ. सर्वौघो गुरुवेगे च सर्वसन्नहने पुमान्, मे. सर्वौघो गुरु-वेगार्थसर्वसन्नहनार्थयोः, वि.

सव. सवो यज्ञे च सन्धाने, मे. सवः सन्धानयज्ञयोः, वि.

सवन. सवनन्त्वध्वरे स्नाने सोमनिर्दलनेऽपि च, मे. सवनं यज्ञियस्नाने सोमनिर्दलनेऽपि च, वि. सवनं स्नानयागयोः। सोमनिर्द-लने चापि, हे. क्रतौ स्नाने च सवनम्, लि.

सव्य. सव्यं वामे प्रतीपे स्यात्, मे. सव्यं तु दक्षिणे। वामे च प्रतिकूले च, हे. सव्यं वामप्रतीपयोः, वि.

सस्यक. ससत्रको मणिभेदेऽसौ, मे. ससत्रकः स्यान् मणौ खड्गे नारिकेलसत्र चान्तरे, वि. ससत्रको नालिकेरान्तःससत्राभमणिखड्गयोः, हे. मणौ खड्गे च ससत्रकः, लि.

सह. सहो बले न स्त्रियां स्यात् स्त्रियान्तु नखभेषजे। दण्डो-त्पलामुद्गपर्णीकुमारीष्टथिवीषु च, मे. सहः क्षेमे बलेऽपि च। सहोर्व्यां सहदेवायां कुमार्य्यां नखभेषजे। मुद्गपर्ण्यांञ्च, हे. सहो बले सहा मुद्गपर्ण्याञ्च नखभेषजे। सहदेवाकुमार्य्योश्च सहः क्षान्ते सहा भुवि, वि. सह साकल्य इष्यते। विद्यमाने च साहश्ययौगपद्यसमृद्धिषु। सम्बन्धे

च, मे. सह सम्बन्धसादृश्ययौगपद्यसम्बद्धिषु। साकल्ये विद्यमाने च, हे. सह साकल्यसादृश्ययौगपद्यसम्बद्धिषु। विद्यमाने च सम्बन्धे सहशब्दः प्रकीर्तितः, वि.

सहचर. भवेत् सहचरो झिण्ट्यां द्वयोरनुचरे त्रिषु, मे. भवेत् सहचरो झिण्ट्यां वयस्ये प्रतिबन्धके, वि. सहचरः पुन झिण्ट्यां वयस्ये प्रतिबन्धके, हे.

सहज. सहजस्तु निसर्गे ना सहोत्थे पुनरन्यवत्, मे. सहजस्तु निसर्गे स्यात् सहोत्थे पुनरन्यवत्, वि. सहजः सहसम्भवे। निसर्गे च, हे. निसर्गे सहजः पुंसि सहोत्थे वाच्यलिङ्गकः, त्रि.

सहदेव. सहदेवा बलादण्डोत्पलयोः सारिवौषधौ। सहदेवी तु सर्पाच्यां पुंसि स्यात् पाण्डवे पुनः, मे. सहदेवा बलादण्डोत्पलासारिवभेषजे। सहदेवी तु सर्पाच्यां सहदेवश्च पाण्डवे, वि. सहदेवस्तु पाण्डवे। सहदेवा बलादण्डोत्पलयोः शारिवौषधे। सहदेवी तु सर्पाच्याम्, हे.

सहस्. सहो बले ज्योतिषि च पुंसि हेमन्तमार्गयोः, मे. सहो बले ज्योतिषि मार्गशीर्षहेमन्तयोश्चापि सहाः प्रदिष्टः, वि. सहो बले ज्योतिषि च सहा हेमन्तमासयोः, हे. सहो बलं सहा मार्गः, अ.

सहसा. आकस्मिकार्थे सहसा तत्काले च निगद्यते, ह.

सहस्रपाद. सहस्रपादः कारण्डे मार्तण्डे यज्ञपूरुषे, मे, वि. सहस्रपादो यज्ञपूरुषे। कारण्डसूर्ययोः, हे.

सहस्रवेधिन्. सहस्रवेधि क्लीवं स्यात् रामठे नाऽम्लवेतसे, मे. सहस्रवेधी स्यादम्लवेतसे रामठेऽपि च, वि. सहस्रवेधी चुक्रे सहस्रवेधि तु हिङ्गौ, हे.

सह्य. सह्यः शैलान्तरे पुमान्। सोढव्ये वाच्यलिङ्गः स्यादारोग्ये तु नपुंसकम्, मे. सह्यं शैलान्तरारोग्यसोढव्येषु प्रचक्षते, वि. सह्यमारोग्ये सोढव्ये शैले, हे. ना शैले सह्यमारोग्यम्, त्रि.

साक्षात्. साक्षात् प्रत्यक्षतुल्ययोः, मे, वि, हे, अ. प्रत्यक्षसदृशोः साक्षात्, ह.

साति. साति र्दानेऽवसाने स्त्री, मे. साति र्दानेऽवसाने च, वि. साति र्दानावसानयोः, हे, अ.

सादिन्. सादी तुरङ्गमातङ्गरथारोहेषु दृश्यते, मे. सादी तुरङ्गमारोहे निषादिरथिनोरपि, हे. अथ सादिनौ द्वौ सारथिहयारोहौ, अ. सादी तुरङ्गमातङ्गरथारोहेषु कथ्यते, वि.

साधन. साधनं स्तसंस्कारे सैन्ये सिद्धे वधे गतौ। निर्वर्तनोपायमेढ्रे दापनेऽनुगमे धने, मे. साधनं निर्वृतौ मेढ्रे सैन्ये सिद्धे वधे गतौ। उपाये स्तसंस्कारे दापनेऽनुगमे धने, वि. साधनं सिद्धिसैन्ययोः। उपायेऽनुगमे मेढ्रे निवृत्तौ कारके वधे। दापने स्तसंस्कारे प्रमाणे गमने धने, हे. मारणे स्तसंस्कारे गतौ द्रव्येऽर्थदापने। निर्वर्तनोपकरणानुव्रजग्रासु च साधनम्, अ. साधनं सिद्धमेढ्रयोः; त्रि. उपकरणे करणे च द्रविणे लिङ्गे च यातनायाञ्च। सेनाङ्गे संसिद्धौ साधनशब्दप्रयोगः स्यात्, ह.

साधिष्ठ. साधिष्ठोऽतिदृढार्थयोः, मे, वि. अथ साधिष्ठोऽत्यार्यं दृढतमेऽपि च, हे.

साधीयस्. साधीयानतिवाढे स्यादतिसाधौ च वाच्यवत्, मे. साधीयानतिवाढे स्यादतिसाधौ तु वाच्यवत्, वि. साधीयानतिशोभने। अतिवाढे, हे. (अतिशये) साधीयान् साधुवाढयोः, अ.

साधु. साधु र्वार्धुषिके चारौ सज्जने चाभिधेयवत्, मे, वि. साधुर्जिने मुनौ वार्धुषिके सज्जनरम्ययोः, हे. साधू रम्येऽपि च त्रिषु, अ. त्रिषु साधु र्धनिन्यपि, त्रि.

साध्य. साध्यो योगान्तरे स्मरे। गणदेवविशेषे च साधनीये तु वाच्यवत्, मे. साध्याभिख्या साधनीये गणदैवतयोगयोः, वि. साध्यो योगे साधनीये गणदैवतभिद्यपि, हे. साध्या देवाः फले साध्यम्, त्रि.

सानु. सानुरस्त्री वने प्रस्थे वात्यामार्गाग्रकोविदे, मे. सानुः शृङ्गे बुधे मार्गे वात्यायां पल्लवे वने, वि.

सान्त्व. सान्त्वं दाक्षिण्यसामनोः, मे. सान्त्वं सामनि दाक्षिण्ये, वि, हे.

सान्द्र. सान्द्रं वने घने रूढ़ौ, मे. सान्द्रो घनकाननयो रूढ़ौ, वि.

सामज. समाजस्तु गजे पुंसि सामोत्थे पुनरन्यवत्, मे. सामजस्तु गजे प्रोक्तः सामोत्थे पुनरन्यवत्, वि. सामजस्तु सामोत्थे कुञ्जरेऽपि च, हे. सामजः कुञ्जरो ज्ञेयः सामजः सामजो मतः, अने.

सामन्. साम क्लीवमुपायस्य भेदे वेदान्तरेऽपि च, मे.

सामयोनि. सामयोनिस्तु सामोत्थे ब्रह्मकुञ्जरयोरपि, मे. सामयोनिस्तु सामोत्थे सामयोनि र्गजे विधौ, वि. सामयोनिस्तु सामोत्थे द्रुहिणे गजे, हे.

सामर्थ्य. सामर्थ्यं योग्यतायां स्यात् शक्तावपि नपुंसकम्, मे. सामर्थ्यं योग्यताशक्तौ, वि. सामर्थ्यं योग्यताशक्त्योः, हे.

सामि. सामि निन्दार्धयो र्मतम्, मे, वि. सामि त्वर्धे जुगुप्सिते, अ.

सामिधेनी. सामिधेनी तु धाय्यायां समिध्यपि च योषिति, मे. सामिधेनी ऋचि प्रोक्ता सामिधेनी समिध्यपि, वि. सामिधेनी समिदृचोः, हे.

सामुद्र. सामुद्रं देहलक्षणे। समुद्रजेऽन्यलिङ्गः, मे. सामुद्रं देहलक्षणे। सामुद्रञ्च समुद्रीयलवणादिषु भेद्यवत्, वि. सामुद्रं लवणान्तरे। लक्षणे च शरीरस्य, हे.

साम्प्रतम्. साम्प्रतञ्चाधुनार्थे स्यादुचितार्थे च दृश्यते, मे. साम्प्रतञ्चाधुनार्थे स्याद् युक्तार्थेऽपि च साम्प्रतम्, वि. साम्प्रतं तूचितेऽधुना, हे. युक्तार्थे साधनार्थे च साम्प्रतं तद्विदो विदुः, त्रि. वर्तमाने च युक्ते च साम्प्रतं संप्रचक्षते, ह.

बले श्रेष्ठे च सारन्तु द्रविणन्यायवारिषु, हे. सारो बले स्थिरांशे च न्याय्ये क्लीवं वरे त्रिषु, अ. श्रेष्ठे स्वाम्नि धने शुके मज्ज्ञि सार उदाहृतः, ह.

सारङ्ग. सारङ्गः पुंसि हरिणे चातके च मतङ्गजे। शबले त्रिषु, मे. सारङ्गश्चातके भृङ्गे कुरङ्गे च मतङ्गजे। पक्षिभेदे च सारङ्गः सारङ्गः शबलेऽन्यवत्, वि. सारङ्गो विहगान्तरे। चातके चञ्चरीके च द्विपैणशबलेषु च, हे. चातके हरिणे पुंसि सारङ्गः शबले त्रिषु, अ. सारङ्गश्चातके ख्यातः सारङ्गः कुञ्जरो मतः। सारङ्गो भ्रमरो ज्ञेयः सारङ्गो हरिणो मतः, अने.

सारण. सारणो राक्षसान्तरे। रुग्भेदे ना प्रसारण्यां स्वल्पनद्याञ्च सारणी, मे. सारणी स्वल्पसरिति प्रसारण्याञ्च सारणी। सारणः स्यादतीसारे सचिवे रावणस्य च, वि. सारणः स्यादतीसारे दशकन्धरमन्त्रिणि, हे.

सारस. सारसः पक्षिभेदेन्द्वोः क्लीवन्तु सरसीरुहे, मे. सारसः पक्षिभेदे स्यात् सारसं सरसीरुहे, वि. सारसं सरसीरुहि। सारसः पुष्कराख्येन्द्वोः, हे. अथ सारसम्। पद्मे ना पक्षिणीन्द्वौ च, त्रि.

सारसन. सारसनमप्युरस्त्रे तनुत्रिणां मेखलायाञ्च, मे. सारसनं मेखलायामुरस्त्रे च तनुत्रिणाम्, वि. सारसनमुरश्छदे। काञ्चयाञ्च, हे.

सार्थ. सार्थो वणिक्समूहे स्यादपि सङ्घातमात्रके, मे, वि. सार्थो वणिग्गणे वृन्दे धनेन सहितेऽपि च, हे.

सार्वभौम. सार्वभौमस्तु दिङ्नागे सर्वक्ष्मापतावपि, मे, वि. सार्वभौमस्तु दिग्गजे चक्रवर्तिनि, हे. सार्वभौमो गजे राज्ञि, त्रि.

साल. सालः पादपमात्रे स्यात् प्राकारे सर्जपादपे, मे. सालः पादपमात्रे स्यात् प्राकारे शङ्कुद्रुमे, वि. सालः सर्जतरौ वृक्षमात्रप्राकारयोरपि, हे. सालो वरणसर्जयोः, त्रि. सालः प्राकारवृक्षयोः, अने.

सालसार. सालसारस्तरौ हिङ्गौ, हे. v. शालसार.

सावन. सावनो यज्ञकर्मान्ते यजमानप्रचेतसोः, मे, त्रि, हे.

वि. सिद्धो व्यासादिके देवयोनौ निष्पन्नमुक्तयोः। नित्ये प्रसिद्धे, हे. सिद्धस्तु नित्यनिष्पन्दनादिषु, त्रि.

सिद्धरस. सिद्धरसो रसे पुंसि व्याड़िप्रभृतिषु त्रिषु, मे. सिद्धरसो रसे व्याड़िप्रभृतिषु च दृश्यते, वि.

सिद्धार्थ. सिद्धार्थस्तु पुमान् शाक्यसिंहे च सितसर्षपे, मे. सिद्धार्थः शाक्यसिंहे स्यात् सिद्धार्थः सितसर्षपे, वि. सिद्धार्थः सर्षपे शाक्यसिंहेऽपि जिननप्तरि, हे. सिद्धार्थः सर्षपे वृद्धे, त्रि.

सिद्धि. सिद्धिः स्त्री योगनिष्पत्तिपादुकान्तर्धिवृद्धिषु, मे. सिद्धिर्निष्पत्तियोगयोः, वि. सिद्धिस्तु मोक्षे निष्पत्तियोगयोः, हे.

सिध्मल. सिध्मला मत्स्यविकृतौ वाच्यवत् तु किलासिनि, मे. सिध्मलः किलासी सिध्मला मत्स्यचूर्णके, हे. सिध्मला मत्स्यचूर्णे स्यात् सिध्मकिलस्य किलासिनि, वि. सिध्मला शुष्कमीने स्त्री त्रिलिङ्गस्तु किलासिनि, त्रि.

सिनीवाली. सिनीवाली तु दृष्टेन्दुकलामादुर्गयोः स्त्रियाम्, मे.

सिन्दूर. सिन्दूरस्तरुभेदे स्यात् सिन्दूरं रक्तचूर्णके। सिन्दूरी रोचनीरक्तचेलिकाधातकीषु च, मे, वि. सिन्दूरं नागसम्भवे। सिन्दूरस्तु वृक्षभेदे सिन्दूरी रक्तचेलिका। रोचनी धातकी, हे.

सिन्दूरतिलक. सिन्दूरतिलक उक्तो मतङ्गजे स्त्री तु कामिन्याम्, मे. सिन्दूरतिलको नागे सिन्दूरतिलका स्त्रियाम्, वि. सिन्दूरतिलको हस्ती सिन्दूरतिलकाऽङ्गना, हे.

सिन्धु. सिन्धुर्वमथुदेशाब्धिनदे ना सरिति स्त्रियाम्, मे. सिन्धुः समुद्रे नद्याञ्च नदे देशभेदानयोः, वि. सिन्धुर्नद्यां गजमदेऽब्धौ देशनदभेदयोः, हे. देशे नदविशेषेऽब्धौ सिन्धुर्ना सरिति स्त्रियाम्, अ. सरित्समुद्रयोः सिन्धुः, अने. सिन्धुः समुद्रनदयोः, ह.

सिप्र. सिप्रो निदाघसलिले श्चिप्रा तु सरिदन्तरे, मे. सिप्रः स्वेदे सिप्रा नद्याम्, हे.

सिर. सिरा नाड्यम्बुवाहिनी। सिरस्तु पिप्पलीमूलम्, हे. V. शिर.

सीता. सीता लाङ्गलपद्धतिर्वैदेहीस्वर्गगङ्गासु, मे. सीता जनकजा-गङ्गाभेदयोर्हलपद्धतौ, हे. सीता रामकलत्रे स्यात् तथा लाङ्गलपद्धतौ। नभोनद्याञ्च, वि. सीता लाङ्गलरेखा स्याद् व्योमगङ्गा च जानकी, त्रि. सीता लक्ष्मीरुमा सीता सीता सस्याधिदेवता। सीता सीरध्वजापत्यं सीता मन्दाकिनी मता, अने.

सीमन्. सीमा घाटस्थितिक्षेत्रेष्वण्डकोषेऽपि च स्त्रियाम्, मे. सीमा घाटे स्थितौ क्षेत्रे, त्रि.

सीमा. सीमा घाटस्थितिक्षेत्रेष्वण्डकोषेऽपि च स्त्रियाम्, मे. सीमा घाटे स्थितौ क्षेत्रे मर्यादावेलयोरपि, वि. सीमा घाटे स्थितौ क्षेत्रे, हे.

सीर. सीरोऽर्कहलयोः पुंसि, मे. सीरस्तिग्मकरे हले, वि. सीरः स्यादंशुमालिनि। लाङ्गले, हे. हलतिग्मकरौ सीरौ, त्रि.

सु. सु पूजायां भृशार्थानुमतिकृच्छ्रसमृद्धिषु, वि, मे.

सुकर्मन्. सुकर्मा तु पुमान् योगभेदे स्याद् देवशिल्पिनि, मे. सुकर्मा ग्रहयोगे स्यात् सुकर्मा देवशिल्पिनि, वि. सुकर्मा योगभेदे स्यात् सुक्रिये देवशिल्पिनि, हे.

सुकुमार. सुकुमारो मृदौ त्रिषु। पुंसि पुण्ड्राभिधानेक्षौ, मे. सुकुमारस्तु पुण्ड्रेक्षौ कोमले त्वभिधेयवत्, वि. सुकुमारस्तु कोमले। पुण्ड्रेक्षौ, हे.

सुकृत. सुकृतन्तु शुभे पुण्ये क्लीबं सुविहिते त्रिषु, मे. सुकृतन्तु शुभे पुण्ये सुविधाने च वाच्यवत्, वि. सुकृतन्तु शुभे पुण्ये सुविधाने, हे.

सुख. सुखं शर्मणि नाके च सुखा पुर्यां प्रचेतसः, मे, वि. सुखं त्रिदिवशर्मणोः। सुखा प्रचेतसः पुर्याम्, हे.

सुखाश. सुखाशो वरुणे राजतिनिशे सुखभोजने, मे. सुखाशो राजतिनिशे शोभनाशप्रचेतसोः, वि. सुखाशस्तु प्रचेतसि। शुभाशे राजतिनिशे, हे.

सुगन्धि. सुगन्धिः सत्रादिष्टगन्धे त्रिषु क्लीवन्तु वालुके, मे. सुगन्धिः सत्रादिष्टगन्धे सुगन्धि हरिवालुके, वि.

सुगम. सुगमः कोमले काव्ये, अने.

सुग्रीव. सुग्रीवो वासुदेवस्य हये शाखामृगेश्वरे, मे. सुग्रीवः शोभनग्रीवे सुग्रीवो वानराधिपे, वि.

सुत. सुतस्तु पार्थिवे पुत्रे स्त्र्यपत्ये तु सुता स्मृता, मे. सुतः पार्थिवपुत्रयोः, वि. सुतः पुत्रे नृपे, हे. पार्थिवे तनये सुतः, अ.

सुतल. सुतलोऽट्टालिकाबन्धनागलोकप्रभेदयोः, मे. सुतलप्रतलौ चेति पातालभुवनद्वये। स्यातामट्टालिकाबन्धे तताङ्गुलिकरे क्रमात्, वि. सुतलोऽट्टालिकाबन्धे पातालभुवनान्तरे, हे.

सुदर्शन. सुदर्शनो हरेश्चक्रे मेरुजम्बूद्रुमे पुमान्। न द्वयोः शक्रनगरे आज्ञौषधिभिदोः स्त्रियाम्, मे. सुदर्शनो हरेश्चक्रेऽमरावत्यां सुदर्शना। आज्ञायामोषधीभेदे मेरुजम्ब्वां सुदर्शना, वि. सुदर्शनः। विष्णोश्चक्रे सुदर्शन्यमरावत्यां सुदर्शना। आज्ञायामौषधीभेदे मेरुजम्ब्वां सुराभिदि, हे.

सुदामन्. सुदामा तु पुमान् वारिधरपर्वतभेदयोः, मे. सुदामा भूधरे मेघे, वि. सुदामा पर्वते मेघे, हे.

सुधन्वन्. सुधन्वा प्रौढ़धानुष्के त्रिषु ना विश्वकर्मणि, मे. सुधन्वा प्रौढ़धानुष्के सुधन्वा विश्वकर्मणि, वि. सुधन्वा त्वष्टृधन्विनोः, हे.

सुधा. सुधा स्त्री लेपने मूर्वास्नुहीगङ्गेष्टिकामृते, मे. सुधाऽमृते स्नुहीमूर्वालेपगाङ्गेष्टिकासु च, वि. सुधा गङ्गेष्टिकास्नुह्यो मूर्वालेपामृतेषु च, हे. सुधा लेपोऽमृतं स्नुही, अ. सुधा प्रासादभाग् द्रव्यं सुधा विदुरमृत् सुधाऽमृतम्। सुधैकभोजनं ज्ञेयं सुधा धात्री सुधा स्नुही, अने.

सुधासूति. सुधासूतिः पुमान् मखे। चन्द्रे, मे. सुधासूति मखे विधौ, वि.

सुनन्दा. सुनन्दा रोचनोमयोः, मे. सुनन्दा रोचनानार्योः, वि. सुनन्दा रोचनाऽङ्गना। जननीबाहुवलिनोः, हे.

सुमेधस्. सुमेधास्तु स्त्रियां ज्योतिष्मत्यां त्रिषु सुबुद्धिनि, मे. सुमेधास्तु सुबुद्धौ स्यात् ज्योतिष्मत्यामपीष्यते, वि. सुमेधास्तु ज्योतिष्मत्यां विदुष्यपि, हे.

सुयामुन. सुयामुनो वत्सराजे प्रासादेऽद्र्यन्तरेऽच्युते, मे, वि. सुयामुनो जनार्दने । वत्सराजे प्रासादेऽद्रिभेदे, हे.

सुर. सुरा चषकमद्ययोः । पुंलिङ्गस्त्रिदिवेशे स्यात्, मे. सुरो देवे सुरा मद्ये चषकेऽपि सुरा क्वचित्, वि. सुरो देवे सुरा चषकमद्ययोः, हे.

सुरत. सुरतं स्यान् निधुवने देवत्वे सुरता स्मृता, मे. सुरतं स्यान् निधुवने देवत्वे सुरता मता, वि.

सुरततालो. भवेत् सुरततालो तु दूतिकायां शिरःस्रजि, मे, वि. सुरततालो शिरःस्रग्दूत्योः, हे.

सुरभि. सुरभिः शल्लकीमातृभिन्सुरागोषु योषिति । चम्पके च वसन्ते च तथा जातीफले पुमान् । स्वर्णे गन्धोपले क्लीबं सुगन्धिकान्तयोस्त्रिषु । विख्याते सचिवे धीरे चैत्रेऽपि च पुमानयम्, मे. सुरभिश्चम्पके स्वर्णे जातीफलवसन्तयोः । गन्धोपले सौरभेय्यां शल्लकीमातृभेदयोः । सुगन्धे च मनोज्ञे च वाच्यवत् सुरभिः स्मृतः, वि. सुरभि हेम्नि चम्पके । जातीफले मातृभेदे रम्ये चैत्रवसन्तयोः । सुगन्धौ गवि शल्लक्याम्, हे. सुरभि र्गवि च स्त्रियाम्, श्र. सुरभिः स्याद् वसन्तेऽपि सभादूर्वालयेऽपि च, त्रि. श्रेष्ठेऽपि निगद्यते सुरभिः, ह.

सुरस. सुरसस्तु त्रिषु स्वादौ पर्णासे तु नपुंसकम् । स्त्रीरास्नानागमात्रोश्च, मे. सुरसः स्यात् सुमधुरे पर्णासे सुरसाऽपि च, वि. सुरसः स्वादौ पर्णासे, हे.

सुरूप. सुरूपस्तु बुधे रम्ये प्राप्तरूपाभिरूपवत्, हे. V. प्राप्तरूप.

सुवर्ण. सुवर्णो ना स्वर्णकर्षे स्वर्णालुमखान्तरे । स्त्री कृष्णागुरुणि क्लीबे काञ्चने हरिचन्दने, मे. सुवर्णं स्वर्णमात्रे स्यात् सुवर्णं कर्षवित्तयोः ।

सुवर्णञ्च सुवर्णालुकृष्णागुरुमखान्तरे, वि. सुवर्णं काञ्चने कर्षे सुवर्णालौ मखान्तरे। कृष्णागुरुणि विल्ले च, हे. सुवर्णं मानभेदेऽपि, त्रि.

सुवसन्तक. सुवसन्तक उद्दिष्टो वासन्त्यां मदनोत्सवे, मे. सुवसन्तकं इत्येष वासन्त्यां मदनोत्सवे, वि.

सुवह. सुवहा शल्लक्येलापर्णीगोधापदीषु वीणायाम्। रास्ना-शेफालिकयोः स्त्री सुखवाह्योऽन्यलिङ्गः स्यात्, मे. सुवहा सल्लकीगोधापदीशेफा-लिकासु च। एलापर्ण्यां च सुवहा वल्लकीरास्नायोरपि। सम्यग्वाह्ये तु सुवह्यो वाच्यवत् समुदाहृतः, वि. सुवहस्तु सम्यग्वह्ये सुवहा शल्लकीद्रुमे। रास्नाशेफालिकागोधापद्येलापर्णिकासु च, हे.

सुवेल. सुवेलः प्रणते शान्ते त्रिषु ना पर्वतान्तरे, मे. सुवेलः प्रणते शान्ते सुवेलः पर्वतान्तरे, वि. सुवेलः प्रणते शान्ते गिरिभेदे, हे.

सुव्रत. सुव्रता सुखसन्दोह्या शोभनव्रतयोरपि, मे. सुव्रता सुख-सन्दोह्यसुरभ्यां शुभजव्रते। वाच्यवत्, वि. सुव्रता। सुखदोह्यसौरभेय्यां सुव्रतोऽर्हति सद्व्रते, हे. सुदोह्यो गौश्च सुव्रता, त्रि.

सुषम. सुषमाऽनन्तशोभायां स्त्री चारौ च समे त्रिषु, मे. सुषमं चारुसमयोः सुषमा परमद्युतौ, वि. सुषमं रुचिरे समे। सुषमा तु स्यात् परमशोभायां कालभिद्यपि, हे.

सुषवी. सुषवी कारवेल्ले स्यात् कृष्णजीरकजीरयोः, मे, वि. सुषवी कृष्णजीरके। जीरके कारवेल्ले च, हे.

सुषीम. सुषीमः शीतले चारौ त्रिषु ना पन्नगान्तरे, मे. सुषीमः शिशिरे चारौ सुषीमः पन्नगान्तरे, वि. सुषीमः शिशिरे रम्ये, हे.

सुषेण. सुषेणः करमर्दे स्यात् विष्णुसुग्रीववैद्ययोः, मे. सुषेणः करमर्देऽपि विष्णुसुग्रीववैद्ययोः, वि. सुषेणो विष्णुसुग्रीववैद्ययोः करमर्दके, हे. विष्णौ सुषेणः करमर्दके। कपिवैद्ये च, त्रि.

सुष्ठु. सुष्ठु प्रशंसनेऽपि स्यादत्यर्थे च निगद्यते, मे. सुष्ठु प्रशंसनेऽपि स्यादत्यर्थेऽपि च कथ्यते, वि. सुष्ठ्वत्यर्थप्रशंसयोः, त्रि.

सूक. सूक इत्यपि। बाणवातोत्पन्ने, मे. मूका बाणोत्पन्नवाताः, हे. सूको बाणानिलोत्पले, वि.

सूक्ष्म. सूक्ष्मं सत्रात् कतकेऽध्यात्मे पुंसत्रणौ त्रिषु चाल्पके, मे. सूक्ष्मं सत्रात् कतकेऽध्यात्मेऽप्यणौ सूक्ष्मोऽल्पकेऽन्यवत्, वि. सूक्ष्मोऽणौ सूक्ष्ममल्पके। अध्यात्मे कतके, हे. सूक्ष्ममध्यात्ममपि, अ.

सूचक. सूचकः सौवनद्रव्ये बोधके पिशुने शुनि। ओतौ काके, मे. सूचकः सौवनद्रव्ये बोधके दृषदंशके। पिशुने शुनि काके च, वि. सूचकः शुनि दुर्जने। कथके सौवनद्रव्ये मार्जारे वायसेऽपि च, हे. सूचकौ खलकुक्कुरौ, त्रि.

सूचना. सूचना व्यधने दृष्टौ गन्धनेऽभिनयेऽपि च, मे, वि. सूचना सत्रादभिनये गन्धने व्यधने दृशि, हे.

सूची. सूची तु सौवनद्रव्येऽप्याङ्गिकाभिनयान्तरे, मे. सूची करात्यभिनये नारीणां करणान्तरे। सूची च सौवनद्रव्ये, वि. सूच्यभिनये व्यधने करणे स्त्रियाम्, हे. सूची नृत्यप्रभेदे च व्यधनीशिखयोरपि, त्रि.

सूत. सूतस्तु सारथौ तक्ष्णि क्षत्रियाद् ब्राह्मणीसुते। वन्दिपारदयोः पुंसि प्रसूते प्रेरिते त्रिषु, मे. सूतः पारदसारथ्योः प्रसूतेरितवन्दिषु। ब्राह्मण्यां क्षत्रियाज् जाते तक्ष्णि, हे. सूतस्तु सारथौ तक्ष्णि प्रसूते प्रेरितेऽपि च। क्षत्रियाद् ब्राह्मणीजेऽपि सूतः पारदवन्दिनोः, वि. सूतस्त्वष्टरि सारथौ, अ. सूतो वन्दिनि पारदे, त्रि. सूतो भास्कर इत्युक्तः सूतः सारथिरुच्यते, अने.

सूतक. सूतकोऽस्त्री पारदे न द्वयो र्जनौ, मे. सूतकं रसजन्मनोः, वि. सूतकं जन्मनि रसे, हे, अथ जन्मनि। सूतकं पारदेऽप्यस्त्री, त्रि.

सूत्र. सूत्रं तन्तुव्यवस्थयोः। शास्त्रादिसूचनाग्रन्थे, मे. सूत्रन्तु रचनायां स्यात् सूत्रं तन्तुव्यवस्थयोः, वि. सूत्रन्तु सूचनाकारिग्रन्थे तन्तुव्यवस्थयोः, हे. तन्त्वाद्यग्रन्थयोः सूत्रं कारणेऽपि च, त्रि.

सूत्रकण्ठ. सूत्रकण्ठः पुमान् विप्रे खञ्जरीटकपोतयोः, मे. सूत्रकण्ठो द्विजे प्रोक्तः खञ्जरीटकपोतयोः, वि. सूत्रकण्ठः खञ्जरीटे द्विजन्मनि कपोतके, हे. सूत्रकण्ठो द्विजेऽपि च, श. सूत्रकण्ठो द्विजन्मनि। कपोतविहगेऽपि स्यात्, त्रि.

सूत्रधार. सूत्रधारः शचीपतौ। नान्द्यन्तरसुसञ्चारिपात्रशिल्पिप्रभेदयोः, मे. सूत्रधारः शचीपतौ। नान्द्यनन्तरसञ्चारिपात्रशिल्पिप्रभेदयोः, वि. सूत्रधारस्तु शिल्पिभेदे नटेन्द्रयोः, हे.

सूद. सूदस्तु कथितः सूपकारे च व्यञ्जनान्तरे, मे. सूदस्तु सूपवत् सूपकारे च व्यञ्जनेऽपि च, वि. सूदः सूपकारे व्यञ्जनेऽपि च सूपवत्, हे. सूदः स्याद् व्यञ्जनेऽपि च, श. व्यञ्जने सूपकारे च सूदः सूपवदिष्यते, त्रि. सूदः स्यात् सूपकारश्च सूदो ज्ञेयः कुटुम्बिकः, अने.

सून. सूनं प्रसवपुष्पयोः। सूना पुत्र्यां वधस्थानगलशुण्डिकयोः स्त्रियाम्, मे. सूनं वाच्यवदुच्छूने सूनं प्रसवपुष्पयोः। सूना पुत्र्यां वधस्थानगलशुण्डिकयोरपि, वि. सूनं पुष्पे सूना पुनः सुता। अधोजिह्वा वधस्थानम्, हे. सूनाऽधोजिह्विकाऽपि च, श. सूनं पुष्पे फलेऽपि च, त्रि.

सूनु. सूनुः पुत्रेऽनुजेऽर्के ना, मे. सूनुः पुत्रेऽनुजे रवौ, वि, हे. पुत्रे रवौ च सूनुः स्याद् भ्रातर्यपि कनीयसि, त्रि. सूनुः पुत्रे तथाऽनुजे, अने.

सूनृत. सूनृतं मङ्गलेऽपि स्यात् प्रियसत्ये वचस्यपि, मे. सूनृतं मङ्गले सत्यप्रियवाचि च सूनृतम्, वि. सूनृतः शिक्षितो मर्त्यः सूनृतं सत्यवद् वचः, अने. सूनृतम्। मङ्गले प्रियसत्योक्तौ, हे. सूनृतं कुशले सत्ये, त्रि.

सूप. सूपो व्यञ्जनसूदयोः, मे. सूपो व्यञ्जनभेदे स्यात् सूपकारे च कीर्तितः, वि. v. सूद.

सूम. सूमं क्षीरे च नभसि, मे. सूमं क्षीरे नभस्यपि, वि.

सूर. सूरः सूर्यनरेश्वरौ, अने. V. स्रूर.

सूर्य. सूर्योऽर्कपर्णे तपने स्त्री तद्भार्यौषधीभिदोः, मे. सूर्यः सूरे तत्प्रियायां सूर्या स्यादोषधावपि, वि.

सूर्यभक्त. सूर्यभक्तस्तु बन्धूके पुंसि त्रिष्वर्कपूजके, मे. सूर्यभक्तो बन्धुजीवे तथा भास्करपूजके, वि. सूर्यभक्तो बन्धुजीवे भास्करस्य च पूजके, हे.

सृति. सृतिः स्त्री गमने मार्गे, मे. सृति र्गतौ पथि, हे. सृति-र्गमनमार्गयोः, वि.

सृदाकु. सृदाकु र्नाऽनिले वज्रे ज्वलने प्रतिसूर्यके, मे. सृदाकुरनिले वज्रे दावाग्नौ प्रतिसूर्यके, वि. सृदाकु र्वज्रे दावाग्नौ प्रतिसूर्ये समीरणे, हे.

सृष्ट. सृष्टस्तु निर्मिते। युक्तनिश्चितयोः प्राजेत्र त्रिषु, मे. सृष्टं निश्चितयुक्तयोः। प्रचुरे निर्मिते च, हे. सृष्टन्तु निर्मिते। युक्तनिश्चितयोः प्राजेत्र, वि. सृष्टं निश्चिते बहूनि त्रिषु, अ.

सृष्टि. सृष्टिस्तु निर्मितौ। स्वभावे चापि कथिता, मे. सृष्टिः स्वभावे निर्माणे, वि, हे.

सेचक. सेचकः स्यात् पुमान् मेघे वाचत्रलिङ्गस्तु सेक्तरि, मे. सेचकः सेक्तृमेघयोः, हे, वि.

सेचन. सेचनं रक्षणे सेके नौकायाः सेकभाजने, मे. सेचनं रक्षणे सेके नौकासेचनभाजने, वि.

सेतु. सेतु र्नालौ कुमारके, मे. सेतुस्तु सञ्चरे। नदीसङ्क्रमे, हे. सेतुरालौ च वरुणे, वि.

सेनानी. सेनानीः स्यात् पुमान् कार्त्तिकेये सेनापतावपि, मे. सेनानीः कार्त्तिकेये स्यात् तथा सेनापतावपि, वि. सेनानीः सैन्यपे गुहे, हे.

सेनापति. सेनापतिः कार्त्तिकेयेऽप्यनीकाधिपतौ पुमान्, मे. सेना-पतिः कार्त्तिकेयेऽप्यनीकाधिकृतेऽपि च, वि.

सेवक. सेवकस्तु प्रसेवे ना वाच्यलिङ्गोऽनुजीविनि, मे. सेवकस्तु प्रसेवे स्यादनुजीविनि चान्यवत्, वि. सेवकोऽनुगे प्रसेवे, हे.

सेवन. सेवनं सीवनोपास्त्योः, मे, वि, त्रि, हे.

सेव्य. सेव्यं क्लीवमुशीरे स्यात् सेवार्हे पुनरन्यवत्, मे. सेव्यं प्रोक्त-मुशीरे च सेवार्हे पुनरन्यवत्, वि. सेव्यमुशीरे सेवार्हे, हे.

सैकतिक. अथ सैकतिकं मात्याबामङ्गलसूत्रके। ना सन्नस्ते क्षपणके त्रिषु सन्देहजीविनि, मे. भवेत् सैकतिकं मात्याबामङ्गलसूत्रयोः। तथा सन्नस्तसन्देहजीवक्षपणकेष्वपि, वि. सैकतिकं पुन र्मात्याबामङ्गल-सूत्रयोः। सैकतिकः क्षपणके सन्नस्ते भ्रान्तिजीविनि, हे.

सैनिक. सैनिकः सैन्यरक्षे च स्यात् सेनासमवेतके, मे.

सैन्धव. सैन्धवोऽस्त्री माणिमन्थे नाऽश्वे सिन्धुभवे त्रिषु, मे. सैन्धवो माणिमन्थेऽपि सिन्धुदेशोद्भवाश्वयोः, वि. सैन्धवः सिन्धुदेशजे। सिन्धूत्थे सत्रात्, हे. सैन्धवो लवणाश्वयोः, त्रि.

सैन्य. सैन्यं क्लीवं बले सेनासमवेते तु वाच्यवत्, मे. सैन्यं सैनिक-सैन्ययोः, हे.

सैरिन्ध्री. सैरिन्ध्री परवेश्मस्थाशिल्पकृत्स्ववशस्त्रियाम्। वर्णसङ्कर-सम्भूतस्त्रीमहल्लिकयोरपि, मे, वि, हे.

सोढृ. सोढा मर्षणशक्तयोः, वि, हे. सोढा तितिक्षासंयुक्ते शक्ते चाप्यभिधेयवत्, मे.

सोम. सोमस्तु हिमदीधितौ। वानरे च कुवेरे च पितृदेवे समी-रणे। वसुप्रभेदे कर्पूरे नीरे सोमलतौषधौ, मे. सोमः कुवेरे पितृदेव-तायां वसुप्रभेदे च सुधाकरे च। दिव्यौषधीसोमलतासमीरकर्पूरनीरेषु च वानरे च, वि. सोमस्त्वोषधीतद्रसेन्दुषु। दिव्यौषध्यां घनसारे समीरे पितृदेवते। वसुप्रभेदे सलिले वानरे किन्नरेश्वरे, हे.

सोमवल्क. सोमवल्कस्तु धवलखदिरे कट्फलेऽपि च, मे, वि. सोमवल्कः कट्फले सत्राद्, वलक्षखदिरद्रुमे, हे. अथ कट्फले।

सिते च खदिरे सोमवल्कः सरात्, अ.

सौकर्य. सौकर्यं सत्रादनायासे क्रियायां सूकरसत्र च, वि.

सौगन्धिक. सौगन्धिकन्तु कह्लारे पद्मरागेऽपि कत्तृणे। पुंलिङ्गो गन्धपाषाणे सुगन्धव्यवहारिणि, मे. सौगन्धिको गन्धवणिक् सौगन्धिकन्तु कत्तृणे। गन्धोपले पद्मरागे कह्लारे, हे. सौगन्धिकन्तु कह्लारे पद्मरागे च कत्तृणे। गन्धोपले गान्धिके च सौगन्धिक इति ध्वनिः, वि.

सौदाम(मि)नी. सौदामन्यप्सरोभेदे तड़ित्तद्भेदयोः स्त्रियाम्, मे. सौदामिन्यप्सरोभेदे तड़ित्तद्भेदयोरपि, वि. सौदामिनी तड़िद्भेद-तड़ितोरप्सरोभिदि, हे.

सौभाग्य. सौभाग्यं सुभगत्वे स्याद् योगभेदे नपुंसकम्, मे.

सौम्य. सौम्यो ज्ञे ना त्रिष्वनुग्रे मनोज्ञे सोमदैवते, मे. सौम्यो बुधे मनोज्ञे स्याद् अनुग्रे सोमदैवते। इल्वलासु च सौम्याः सुर-नोंघे वोध्ये च वाच्यवत्, वि. सौम्यः सोमात्मजेऽनुग्रे मनोज्ञे सोम-दैवते। सौम्या पुन र्मृगशिरःशिरःस्थाः पञ्च तारकाः, हे. सौम्यस्तु सुन्दरे सोमदैवते, अ.

सौरभ्य. सौरभ्यन्तु मनोज्ञत्वे सौगन्ध्येऽ गुणगौरवे, मे. सौरभ्यमाज्ञः सौगन्ध्ये चारुत्वे गुणगौरवे, वि. सौरभ्यं चारुताऽपि च, त्रि.

सौवर्चल. अथ सौवर्चलं सर्जक्षारे च लवणान्तरे, मे.

सौवर्चस्. सौवर्चो भक्तरक्तयोः, अने.

सौवीर. सौवीरं काञ्जिके स्रोतोऽञ्जने च बदरीफले, मे. सौवीरं बदरे स्रोतोऽञ्जने देशे च काञ्जिके, वि. सौवीरं काञ्जिकास्रोतोऽञ्जनयो-र्बदरीफले, हे. स्रोतोऽञ्जने च सौवीरं काञ्जिके बदरेऽपि च, त्रि. सौवीरो-ऽस्त्रविशेषः स्यात् सौवीरं काञ्जिकं मतम्, अने.

स्कन्ध. स्कन्धः स्यान् नृपतावंसे सम्परायसमूहयोः। काये तरुप्रकाण्डे च भद्रादौ छन्दसो भिदि, मे. स्कन्धः प्रकाण्डे सैन्यांशे बाहुमूलसमूहयोः। समीहाहपयोश्चापि, वि. स्कन्धः प्रकाण्डे कायांशे विज्ञानादिषु पञ्चसु।

नृपे समूहे व्यूहे च, हे. स्कन्धः समुदयेऽपि च, अ. स्कन्धः सन्धेऽपि, त्रि. (संघातेऽपि) स्कन्धः करिनरतुरङ्गाणाम्, ह.

स्खलित. स्खलितं छलिते भ्रेषे, हे, वि, मे.

स्तनन. स्तननं ध्वनिमात्रे स्यात् मेघशब्दे च कुन्थिते, मे. स्तननं ध्वनिमात्रे स्यात् कुन्थने घनगर्जिते, वि. स्तननं कुन्थने मेघगर्जितध्वनि-मात्रयोः, हे.

स्तनयित्नु. स्तनयित्नुः पुमान् वारिधरेऽपि स्तनितेऽपि च, मे. स्तनयित्नुः पयोवाहे तद्ध्वनौ मृत्युरोगयोः, त्रि. स्तनयित्नुः पयोमुचि। मृतौ स्तनिते रोगे च, हे

स्तम्ब. स्तम्बोऽप्रकाण्डद्रुमगुच्छयोः, मे. स्तम्बो गुल्मे तृणादीना-मप्रकाण्डद्रुमेऽपि च, वि. स्तम्ब आलानगुल्मयोः। व्रीह्यादीनां प्रकाण्डे च, हे.

स्तम्भ. स्तम्भः स्थूणाजड़त्वयोः, मे, वि. स्तम्भोऽङ्गजाड्ये स्थूणायाम्, हे. स्तम्भौ स्थूणाजड़ीभावौ, अ. स्थूणास्तब्धत्वयोः स्तम्भः, ह.

स्तवक. (स्तवकः गुच्छगुच्छयोः, वि.)

स्तिमित. स्तिमितोऽचञ्चलार्द्रयोः, मे. स्तिमितोऽचञ्चले क्लिन्ने, वि. स्तिमितौ क्लिन्ननिश्चलौ, हे, त्रि.

स्तोक. स्तोकस्त्रिष्वल्पे चातके पुमान्, मे. स्तोकः स्यात् चातका-ल्पयोः, हे. स्तोकोऽल्पे चातके, वि. चातकाल्पयोः स्तोकम्, अने.

स्तोभ. स्तोभः स्यात् सामविच्छेदे हेलने स्तम्भनेऽपि च, हे.

स्तोम. स्तोमः स्तोत्रेऽध्वरे वृन्दे, अ.

स्त्यान. स्त्यानं स्निग्धे प्रतिध्वाने घनत्वालसत्वयोरपि, मे, वि. स्त्यानं स्यात् स्निग्ध आलस्ये प्रतिध्वानघनत्वयोः, हे.

स्थपति. स्थपतिः कञ्चुकिन्यपि। जीवेष्टियाजके शिल्पिभेदे ना सत्तमे त्रिषु, मे. स्थपतिः शिल्पिभेदेऽपि कञ्चुकिन्यपि। जीवेष्टियाजके स्वते वि. स्थपतिः सौविदेऽधीशे वृहस्पतीष्टियज्वनोः। कारके च, हे.

स्थपतिः कारुभेदेऽपि, अ. स्थपतिः कञ्चुकी कारुभेदे गीष्पतियाग-कृत्, त्रि.

स्थाणु. स्थाणुः कीले हरे पुमान्। अस्त्री ध्रुवे, मे. स्थाणुः कीले स्थिरे हरे, वि. स्थाणुः कीले हरे, हे. स्थाणुः शर्वोऽपि, अ. स्थाणू शङ्कु-शिवौ, त्रि. स्थाणुः कीलेऽपि, ह.

स्थान. स्थानं सादृश्येऽवकाशे स्थितौ वृद्धिक्षयेतरे, मे. स्थानं स्थितौ च सादृश्ये सन्निवेशावकाशयोः। युक्तार्थे कारणार्थे च स्थाने सप्राद-व्ययं पुनः, वि. स्थानं स्थित्यवकाशयोः। सादृश्ये सन्निवेशे च, हे. अव-काशे स्थितौ स्थानम्, अ.

स्थाने. स्थाने तु कारणार्थे सप्राद् युक्तसादृश्ययोरपि, मे. स्थाने तु कारणे। युक्ते साम्येऽपि, हे. स्थाने तु कारणार्थे च युक्तसादृश्ययो-रपि, वि.

स्थापन. स्थापनं रोपणे पुंसवने पाठौषधौ स्त्रियाम्, मे. स्थापनं सप्रात् पुंसवने समाधौ रोपणेऽपि च, वि. स्थापनन्तु निवेशने। पुंसवने समाधौ च, हे.

स्थापित. स्थापितं निश्चिते न्यस्ते, मे, हे. स्थापितं निश्चिते न्यस्ते च, वि.

स्थाल. स्थालं भाजनभेदेऽपि स्थाली सप्रात् पाटलोखयोः, मे, वि. स्थालं भाजनभेदे सप्रात् स्थाली तु पाटलोखयोः, हे.

स्थासक. स्थासकः पुंसि चार्चिक्ये जलादेरपि बुद्बुदे, मे. स्थास-काख्या च चार्चिक्ये जलादेरपि बुद्बुदे, वि. स्थासको हस्तबिम्बे सप्रात् सरकादेश्च बुद्बुदे, हे.

स्थित. स्थित ऊर्ध्वे सप्रतिज्ञे, हे. स्थितं प्रतिज्ञातवति चोर्ध्व-निश्चलयोस्त्रिषु, मे. स्थितं भवेद् गत्यभावे सुप्रतिज्ञे सुनिश्चिते, वि. अधोर्ध्वे सत्प्रतिज्ञेऽपि च स्थितः, त्रि.

स्थिति. स्थितिः स्त्रियामवस्थाने मर्यादायाञ्च सीमनि, मे. स्थितिः

स्थाने च सीम्नि च, हे. मर्यादायामपि स्थितिः, त्रि. स्थितिः स्थानव्यवस्थयोः, ह.

स्थिर. स्थिरा भूशालपर्ण्यां ना शनौ मोक्षे चले त्रिषु, मे. स्थिरा भूमौ शालपर्ण्यां स्थिरो निश्चलमोक्षयोः, वि. स्थिरो मोक्षे निश्चले च स्थिरा भूः शालपर्ण्यपि, हे. स्थिरा मह्वीशालपर्ण्योः, त्रि.

स्थिरदंष्ट्र. स्थिरदंष्ट्रो भुजङ्गमे । वराहाकृतिविष्णौ च, मे, वि.

स्थूणा. अथ स्थूणा स्त्रात् सूर्मग्रां स्तम्भे गृहस्य च, मे. स्थूणायसः स्मृता । प्रतिमायां गृहस्तम्भे, वि. स्थूणा सूर्मग्रां रुगन्तरे, हे. स्थूणा स्तम्भेऽपि वेश्मनः, अ. स्थूणा सूर्मी च दारु च, त्रि.

स्थूल. स्थूलं कूटेऽथ निष्पन्ने पीवरेऽप्यन्यलिङ्गकः, मे. स्थूलं स्त्रात् पीवरे कूटे निष्पन्ने पुनरन्यवत्, वि. स्थूलः पीने जड़े, हे. त्रिषु स्थूलं जड़ेऽपि च, अ.

स्थूलोच्चय. स्थूलोच्चयो वरण्डके । गजानां मध्यमगते गण्डाश्माकात्स्न्र्ययोरपि, हे. स्थूलोच्चयो गण्डोपलेऽपि च । गजानां मध्यमगतेऽप्यसाकल्यवरण्डयोः, मे. स्थूलोच्चयस्त्वसाकल्ये गण्डोपलवरण्डयोः। गजानां मध्यमगतौ स्थूलोच्चय उदाहृतः, वि.

स्थेय. स्थेयो विवादपक्षस्य निर्णेतरि पुरोहिते, मे. स्थेयो विवादस्य पदनिर्णेतरि पुरोहिते, वि. स्थेयोऽक्षदृक्पुरोधसोः, हे. स्थेयौ नेतृपुरोहितौ, त्रि.

स्नान. स्नानं स्नानीयेऽभिषवे, मे. स्नानं स्नानीय आप्लवे, हे.

स्निग्ध. स्निग्धं स्नेहयुते चिक्कणेऽपि स्त्रात्, मे.

स्नेह. स्नेहः स्त्रात् पुंसि तैलादिरसद्रव्ये च सौहृदे, मे. स्नेहस्तैलादिकरसद्रव्ये स्त्रात् सौहृदेऽपि च, वि. स्नेहः प्रेम्णि घृतादिके, हे. सौहृदे घृततैलादौ स्त्रात् स्नेहः, त्रि.

स्पर्धा. स्पर्धा संघर्षणेऽपि स्त्रात् साम्ये क्रमसमुन्नतौ, मे. स्पर्धा संघर्षणे साम्ये स्पर्धा क्रमसमुन्नतौ, वि.

स्पर्श. स्पर्शो रुजायां दाने च स्पर्शने स्पर्शकेऽपि च, मे, वि. स्पर्शो वर्गाक्षरे दाने स्पर्शने स्पर्शके रुजि, हे. दाने रोगेऽपि च स्पर्शः, त्रि.

स्पर्शन. स्पर्शनो मारुते पुंसि दाने स्पर्शे नपुंसकम्, मे. स्पर्शनो मारुते स्पर्शदानयोः स्पर्शनं मतम्, वि. स्पर्शनं हृषीके दाने स्पर्शे च स्पर्शनोऽनिले, हे. अथ स्पर्शदानयोः। स्पर्शनं स्पर्शनो वातः, त्रि.

स्पश. स्पशः सन्नात् सम्पराये च प्रणिधावपि पुंस्ययम्, मे. स्पशः प्रणिधियुद्धयोः, वि. स्पशो हेरिकयुद्धयोः, हे. द्वौ चराभिसरौ स्पशौ, अ. रणे स्पशः, ह.

स्फार. स्फारः सन्नात् पुंसि विकटे करकादेश्च बुद्बुदे, मे, स्फारः सन्नाद् विकटे स्फारः सरकादेश्च बुद्बुदे, वि. स्फारस्तु सरकादीनां बुद्बुदे विपुलेऽपि च, हे.

स्फुट. स्फुटो व्यक्तप्रफुल्लयोः। व्याप्ते त्रिषु, मे. स्फुटो व्यक्तप्रफुल्लयोः। सिते व्याप्ते, हे. स्फुटो व्यक्ते प्रफुल्ले च व्याप्ते च कलितेऽन्यवत्, वि.

स्फुटि. स्फुटि र्योषित् पादस्फोटामयेऽपि च। निर्भिन्नकर्कटी-शस्येऽपि स्यात्, मे. स्फुटिस्त्वङ्घ्रिस्फोटे निर्भिन्नचिर्भिटे, हे. निर्भिन्न-कर्कटीसस्ये पादस्फोटे स्फुटि र्मता, वि. स्फुटिः स्फोटे च कर्कट्याम्, त्रि.

स्म. स्मातीते पादपूरणे। स्यान् मङ्गले परकृतौ, मे. स्म पाद-पूरणेऽतीते, वि. स्मातीते पादपूर्तौ, हे. स्म स्यात् संस्मरणादिषु, ह.

स्मय. स्मयो नाऽद्भुतगर्वयोः, मे. स्मयो गर्वेऽद्भुते, वि.

स्मृति. स्मृति र्धर्मशास्त्रस्मरणयोः स्त्रियाम्, मे. स्मृतिरिच्छा-धियो र्धर्मसंहितायामपि स्मृतिः, वि. स्मृतिः स्मरणधीच्छासु शास्त्रे, हे. स्मृतिः स्याद् धर्मशास्त्रेऽपि, त्रि.

स्यन्दन. स्यन्दनन्तु स्रुतौ नीरे तिनिशे ना रथेऽस्त्रियाम्, मे. स्यन्दनन्तु स्रुतौ नीरे स्यन्दनस्तिनिशे रथे, वि. स्यन्दनं स्रवणे तोये स्यन्दनस्तिनिशे रथे, हे. स्यन्दनं स्रवणे ना तु रथे तिनिशपादपे, त्रि. स्यन्दनाख्या द्रुमे स्यात् स्यन्दनो रथ उच्यते, अने. V. मोक्ष.

स्वभू. स्वभूर्ना ब्राह्मणि हरौ, मे. स्वभूर्वेधसि शार्ङ्गिणि, वि. स्वभूर्विष्णौ विधावपि, हे.

स्वर्. स्वः प्रेत्यव्योम्नि नाके च, मे. स्वः स्वर्गपरलोकयोः, वि. स्वः स्वर्गे परलोके स्यात्, अने.

स्वर. स्वरो नासासमीरणे। उदात्तादावकारादौ षड्जादौ च ध्वनौ पुमान्, मे. स्वरोऽकारादिमात्रासु मध्यमादिषु च ध्वनौ। उदात्तादिष्वपि प्रोक्तः स्वरो नासासमीरणे, वि. स्वरः शब्देऽपि षड्जादौ, हे. अकारादिषु वर्णेषु षड्जादिषु च सप्तसु। उदात्तादिषु विज्ञेयः प्राणिनाञ्च स्वने स्वरः, ह.

स्वरु. स्वरुः पुमान् यूपखण्डे भिदुरेऽप्यध्वरे शरे, मे. स्वरुर्वज्रेऽध्वरे वाणे यूपखण्डेऽपि च स्वरुः, वि. स्वरुः स्याद् यूपखण्डके। अध्वरे कुलिशे वाणे, हे. मखेषुयूपखण्डेऽपि स्वरुः, अ.

स्वरूप. V. प्राप्तरूप.

स्वस्ति. स्वस्ति स्यान् मङ्गले पुण्ये प्रशंसायामपि क्वचित्, मे. स्वस्त्याशीःक्षेमपुण्यादौ, वि, हे, अ. स्वस्ति स्यान् मङ्गलादिषु, ह.

स्वस्तिक. स्वस्तिको मङ्गलद्रव्ये चतुष्कगृहभेदयोः, मे. स्वस्तिको मङ्गलद्रव्ये चतुष्कगृहभेदयोः। पिष्टकस्य विकारे च स्वस्तिको रततालिके, वि. स्वस्तिको मङ्गलद्रव्ये गृहभेदचतुष्कयोः, हे.

स्वस्तिमुख. भवेत् स्वस्तिमुखो लेखे ब्राह्मणे वन्दिनि त्रिषु, मे.

स्वादु. स्वादु मिष्टमनोज्ञयोः, मे. स्वादु मनोज्ञे मिष्टे च, वि. स्वादुस्तु सुन्दरे मिष्टे, हे. त्रिष्विष्टमधुरौ स्वादू, अ.

स्वान्त. स्वान्तं चेतसि गह्वरे, मे.

स्वाप. स्वापः शयननिद्रयोः। स्पर्शाज्ञतायामज्ञाने, मे. स्वापः स्पर्शाज्ञतानिद्राशयनाज्ञानमात्रके, वि. स्वापो निद्रायां दृग्भेदे शयनाज्ञानमात्रयोः, हे. स्वापः शयननिद्रयोः, त्रि.

स्वामिन्. स्वामी प्रभुविशाखयोः, मे. स्वामी प्रभौ विशाखे

च, वि. स्वामी प्रभौ गुहे, ह. स्वामी भर्तरि षण्मुखे, त्रि.

स्वित्. स्वित् प्रश्ने च वितर्के च तथैव पदपूरणे, मे. स्वित् प्रश्न-वितर्कयोः, हे. स्वित् प्रश्ने च वितर्के च, अ.

स्वेद. स्वेदस्तु स्वेदने घर्मे, मे, वि. स्वेदो घर्मे स्वेदने च, हे. घर्म-स्वेदनयोः स्वेदः, त्रि.

स्वैर. स्वैरः स्वच्छन्दमन्दयोः, मे, वि. स्वैरो मन्दे स्वतन्त्रे च, हे. मन्दस्वच्छन्दयोः स्वैरः, अ. मन्दस्वच्छन्दयोः स्वैरम्, ह.

ह. हः शिवे सलिले शून्ये धारणे मङ्गलेऽपि च। गगने नकुलीशे च रक्ते नाके च पर्वते, मे. नभो वराहो नकुली छद्गो वामपदस्थितः। सदाशिवोऽरुणः प्राणो हकारस्य षडाननः, मा. ह स्यात् सम्बोधने पादपूरणे च विनिग्रहे। नियोगे च क्षिपायां स्यात् कुत्सायामपि दृश्यते, मे. ह स्यात् सम्बोधने पादपूरणेऽनव्ययं शिवे, वि.

हंस. हंसः स्यान् मानसौकसि। निर्लोभनृपविष्ण्वर्के परमात्मनि मत्सरे। योगिभेदे मन्त्रभेदे शरीरमरुदन्तरे। तुरङ्गमप्रभेदेऽपि, मे. हंसो विहङ्गभेदे स्यादर्के विष्णौ हयान्तरे। योगिमन्त्रादिभेदेषु परमात्मनि मत्सरे। निर्लोभनृपतौ हंसः शारीरमरुदन्तरे, वि. हंसोऽर्के मत्सरेऽच्युते। खगाश्व-योगिमन्त्रादिभेदेषु परमात्मनि। निर्लोभनृपतौ प्राणवाते श्रेष्ठेऽग्रतः स्थिते, हे. रविश्वेतच्छदौ हंसौ, अ. हंसस्तु खगसूर्ययोः। निर्लोभे नृपतौ विष्णौ अन्तरात्मनि चेष्यते, त्रि. जीवे राज्ञि विधौ धर्मे तपस्विनि तुरङ्गमे। सिते पक्षिविशेषे च हंसशब्दो हरेऽपि च, अने.

हठ. हठः स्यात् प्रसभे शुभ्राम्, मे. हठो वारिपर्ण्यां स्यात् प्रसभेऽपि च, वि. हठोऽम्बुपर्ण्यां प्रसभे, हे. शुभ्रां च प्रसभे हठः, त्रि.

हताश. हताशो निर्दये चाशारहिते पिशुनेऽपि च, मे. हताशो निर्दये खले, वि. हताशो निष्कृपे खले, हे.

हनु. हनु हट्टविलासिन्यां कृत्यायस्त्रे गदे पुमान्। द्वयोः कपोला-

वयवे, मे. हनुः प्रहरणे स्त्री कपोलावयवे गदे। हनु र्हट्टविलासिन्याम्, वि. हनुः कपोलावयवे मरणामययोरपि। हरिद्रायामायुधे च, हे. हनु-र्हट्टविलासिन्यां कपोलावयवेऽपि च, लि.

हन्त. हन्त वाक्यारम्भखेदविषादहर्षसम्भ्रमे, मे. हन्त हर्षे विषादे च वाक्यारम्भविषादयोः, वि. हन्त दानेऽनुकम्पायां वाक्यारम्भविषादयोः। निश्चये च प्रमादे च, हे. शोचने संप्रहर्षे च हन्तशब्दः प्रयुज्यते, ह. हन्त हर्षेऽनुकम्पायां वाक्यारम्भविषादयोः, अ.

हम्. हं रुषोक्तावनुनये, मे. हं रुषोक्त्यनुनीतिषु, वि. हं रोषभाषणेऽनुशयेऽपि च, हे.

हम्मित. हम्मितं चिप्तदग्धयोः, मे, वि.

हर. हरो नाशकरुद्रयोः। वैश्वानरे, हे. हरौ वज्रमहेश्वरौ, अने.

हरण. हरणं यौतुकादीनां द्रव्ये भुजे हृतावपि, मे. हरणं यौतुकद्रव्ये भुजेऽपि हरणं हृतौ, वि. हरणं च हृतौ दोष्णि यौतुकादिधनेऽपि च, हे. अथ हृतौ हरणं यौतुकेऽपि च, लि.

हरि. हरिश्चन्द्रार्कवाताश्वशुकभेकयमाहिषु। कपौ सिंहे हरेऽजेंऽशौ शक्रे लोकान्तरे पुमान्। वाच्यवत् पिङ्गहरितोः, मे. हरि र्दिवाकरसमीरयोः। यमवासवसिंहांशुशशाङ्ककपिवाजिषु। पिङ्गवर्णे हरिद्वर्णे भेकोपेन्द्रशुकाहिषु। लोकान्तरे च, हे. हरि र्वातार्कचन्द्रेन्द्रयमोपेन्द्रमरीचिषु। सिंहाश्वकपिभेकाहिशुकलोकान्तरेषु च। हरि र्वाच्यवदाख्यातो हरित्कपिलवर्णयोः, वि. यमानिलेन्द्रचन्द्रार्कविष्णुसिंहांशुवाजिषु। शुकाहिकपिभेकेषु हरि र्ना कपिले लिषु, अ. हरिरिन्द्रो हरि र्भानु र्हरि-र्विष्णु र्हरि र्मरुत्। हरिः सिंहो हरि र्भेको हरि र्वाजी हरिः कपिः। हरि-रंशु र्हरि र्भोगी हरिः सोमो हरि र्यमः। हरिः शुको हरिः सर्पः सुवर्णवर्णो हरिः स्मृतः, अने. अर्कमर्कटमण्डूकविष्णुवासववायवः। तुरङ्गसिंहसितांशुयमाश्च हरयो दश, ह.

हरिचन्दन. हरिचन्दनमस्त्री स्यात् त्रिदशानां महीरुहे। नपुंसकं

तु गोशीर्षे जत्रोत्माकुङ्कुमयोरपि, मे. हरिचन्द्रनमाख्यातं गोशीर्षे सुरपादपे। जत्रोत्मायां कुङ्कुमे च, वि. चन्द्रिकायामब्जधूलौ रक्ताङ्गे हरिचन्दनम्, हा.

हरिण. हरिणः पुंसि सारङ्गे विशदे त्वभिधेयवत्। हरिणी हरितायां च नारीभिद्वृत्तभेदयोः। सुवर्णप्रतिमायां च, मे. हरिणः स्यात् कुरङ्गेऽपि हरिणः पाण्डुरेऽन्यवत्। हरिणी हरितायां च चारुस्त्रीवृत्तभेदयोः, वि. हरिणौ पाण्डुसारङ्गौ हरिणी चारुयोषिति। सुवर्णप्रतिमायां च हरितावृत्तभेदयोः, हे. हरिणी स्यान् मृगी हेमप्रतिमा हरिता च या। त्रिषु पाण्डौ च हरिणः, अ. हरिणः पाण्डुरो वर्णः सारङ्गो हरिणो मतः, अने.

हरित्. हरिद् दिशि स्त्रियां पुंसि हयवर्णविशेषयोः। अस्त्रियां स्यात् तृणे च, मे. हरित् ककुभि वर्णे च तृणवाजिविशेषयोः, वि. हरिद् दिशि तृणान्तरे। वर्णभेदेऽश्वभेदे च, हे. स्त्री हरिद् दिशि वर्णे ना, त्रि.

हरित. हरिता स्त्री च दूर्वायां हरिद्वर्णयुतेऽन्यवत्, मे. हरितेति च दूर्वायां हरिद्वर्णयुतेऽन्यवत्, वि. दूर्वाऽपि हरिता मता, त्रि.

हरिताल. हरितालं धातुभेदे स्त्री दूर्वाऽकाशरेखयोः, मे. हरितालौ नभोरेखादूर्वाखड्गलतासु च, वि. हरितालौ तु दूर्वागगनरेखयोः। कृपाणलतिकायां च, हे. छायापथे च दूर्वायां हरितालीध्वनि मतः, हा.

हरिवाहन. हरिवाहनस्तु पुंसि शचीपतिविवस्वतोः, मे. हरिवाहन इतुरक्तः शचीपतिविवस्वतोः, वि.

हरेणु. हरेणुर्ना सतीने स्त्री रेणुकाकुलयोषितोः, मे. हरेणुस्तु सतीने स्याद् रेणुकाकुलयोषितोः, वि. हरेणुः कुलयोषायां रेणुकायां सतीनके, हे.

हर्मुट. हर्मुटः कच्छपे सूर्येऽपि, वि. v. उड्डट.

हर्षण. हर्षणोऽश्विरुगन्तरे। न्हर्षके योगभेदे च श्राद्धदेवेऽपि च कथ्चित्, मे, त्रि. हर्षणस्तु श्राद्धदेवे हर्षके योगरुग्भिदोः, हे.

हर्षयित्नु. हर्षयित्नुः पुमान् पुत्रे काञ्चने तु नपुंसकम्, मे. हर्षयित्नुः सुते हेम्नि, वि. हर्षयित्नुः सुते स्वर्णे, हे.

ह(हा)लाहल. हलाहलो ब्रह्मसर्पेऽञ्जनायां ना विषेऽस्त्रियाम्, मे. हलाहलो विषे जेष्ठ्यां हयलालाह्वयोरगे, वि. हलाहलस्तु हयलालोरगे विषे। जेष्ठ्यां च, हे.

हलिन्. हली रामे च कर्षके, मे. हली बले कर्षके स्यात्, वि. हली कृषकसीरिणोः, हे.

हव. हव आज्ञाध्वराह्वाने, मे. हवो यज्ञे तथाह्वाने निदेशेऽपि हवो मतः, वि. हवस्तु सप्ततन्तौ स्यान् निदेशाह्वानयोरपि, हे. आज्ञाह्वानाध्वरा हवाः, अ.

हविस्. हवि र्होतव्यमात्रे च सर्पिष्यपि नपुंसकम्, मे. हवि र्होतव्यसर्पिषोः, वि. हविः सर्पिषि होतव्ये, हे. हविः सर्पिषि हव्ये च, त्रि.

हसन. हसनं न द्वयो र्हासेऽङ्गारधान्यां तु योषिति, मे. हसनं च स्मृतं हासेऽङ्गारधान्यां हसन्यपि, वि.

हसन्ती. हसन्त्यङ्गारधान्यां च मल्लिकाशाकिनीभिदोः, मे, वि. हसन्ती शाकिनीभिदि। मल्लिकाङ्गारधान्योश्च, हे.

हस्त. हस्तः करे करिकरे सप्रकोष्ठकरेऽपि च। ऋक्षे केशात् परो व्राते, मे. हस्तो नक्षत्रभेदे स्यात् करेभकरयोरपि। कचात् परः कलापार्थे सप्रकोष्ठे तताङ्गुलौ, वि. हस्तः करे मानोड्भेदयोः। केशात् कलापे शुण्डायाम्, हे. हस्तौ तु पाणिनक्षत्रे, अ.

हस्तिकर्ण. हस्तिकर्णश्चोरुवूके पलाशगणभेदयोः, मे. हस्तिकर्णो रुवूके स्यात् पलाशगणभेदयोः, वि. हस्तिकर्णः स्यादेरण्डे पलाशगणभेदयोः, हे.

हस्तिनी. हस्तिनी गजयोषायां जातिभेदे च योषितः, मे. हस्तिनी गजयोषायां नारीभेदे च हस्तिनी, त्रि.

हस्तिमल्ल. हस्तिमल्लोऽभ्रमातङ्गे शङ्खनागे विनायके, मे. हस्ति-

मल्लोऽभ्रमातङ्गे हस्तिमल्लो विनायके, वि. हस्तिमल्लः सुरद्विपे। विघ्नेशे, हे. हस्तिमल्लो गजाख्ये च, त्रि.

हा. हा विषादे च शोके च कुत्सादुःखार्थयोरपि, मे. हा विषादे च शोके च दुःखार्थेऽपि च कथ्यते, वि. हा सुखदुःखविषादेषु, हे. हा विस्मये प्रमोदे च, त्रि. हा विषादशुगर्तिषु, अ.

हायन. हायनो न स्त्रियां वर्षे पुंस्यर्चिर्व्रीहिभेदयोः, मे. हायनोऽर्चिषि वर्षे च व्रीहिभेदे च हायनः, वि. हायनोऽर्चि व्रीहि वर्षम्, हे. अथ हायनाः। वर्षार्चिर्व्रीहिभेदाश्च, अ. हायनं वर्षमोजश्च, अने.

हार. हारो मुक्तावली युधि, मे. हारो मुक्तावली युद्धे, वि. हारस्तु मुक्तादामनि संयुगे, हे. इष्टकादिचयो हारो हारो मुक्तागुणः स्मृतः। हारो मणिविशेषश्च हारो रजतमुच्यते, अने.

हारक. हारकः कितवे चौरे गद्यविज्ञानभेदयोः, मे, वि. हारको गद्यविज्ञानभिदोः कितवचौरयोः, हे. गद्येऽपि हारकः, त्रि.

हारि. हारिः पथिकसन्तानद्यूतादिभङ्गयोः स्त्रियाम्, मे.

हारिकण्ठ. हारिकण्ठः पिके पुंसि हारान्वितगले त्रिषु, मे. हारिकण्ठः परभृते हारान्वितगलेऽपि च, वि. हारिकण्ठो हारयुक्तकण्ठे परभृतेऽपि च, हे.

हारिद्र. हारिद्रं हरिद्रारञ्जिते त्रिषु। ना नीपवृक्षे, मे.

हारीत. हारीतो विहगान्तरे। मुनौ छद्मनि, हे. हारीतः पक्षिभेदे स्यात् मुनिभेदे च कैतवे, मे. हारीतः पक्षिभेदे स्यात् मुनिभेदेऽपि कैतवे, वि.

हार्य. हार्यो विभीतकतरौ हर्तव्ये पुनरन्यवत्, मे, वि. हार्यः कलिद्रौ हर्तव्ये, हे.

हाल. हालो हले पुमान् हाला मदिरायां च योषिति, मे. हाला सुरायां नृपतौ च हालः, वि. हालः सातवाहनपार्थिवे। हाला सुरायाम्, हे.

हाव. हावौ क्रन्दनविभ्रमौ, अने.

हाहा. हाहा दुःखे क्रुद्ध हर्षे गन्धर्वेऽम्बूत्वनव्यये. त्रि.

हि. हि पादपूरणे हेतौ विशेषे त्ववधारणे। प्रश्नहेत्वपदेशे च सम्भ्रमासूययोरपि, मे. हि पादपूरणे हेतौ विशेषेऽप्यवधारणे, वि. हि हेतावववधारणे। विशेषे पादपूर्तौ च, हे. हि स्याद् विशेषणे हेतौ, ह. हि हेतावधारणे, अ.

हिंसा. हिंसा चौर्यादिघातयोः. मे. हिंसा चौर्यादिवधयोः, वि. हिंसा चौर्यादिके वधे, हे. चौर्यादावपि हिंसा, ह.

हिंस्र. हिंस्रा काकादनीमांस्योः स्त्रियां स्याद् घातुकेऽन्यवत्, मे. हिंस्रा काकादनीमांस्यो हिंस्रः स्याद् घातुकेऽन्यवत्, वि. हिंस्रः स्याद् घातुके हिंस्रा मांसी काकादनी च सा, हे.

हिङ्गुनिर्यास. हिङ्गुनिर्यास इत्येष निम्बे हिङ्गुरसेऽपि च, मे, वि. हिङ्गुनिर्यासो हिङ्गुरसनिम्बयोः, हे. निम्बेऽपि हिङ्गुनिर्यासः, हा.

हिङ्गुल. हिङ्गुलो वर्णकद्रव्ये ना भण्टाक्यां तु हिङ्गुली, मे.

हिण्डक. नग्नाचार्येऽपि हिण्डकः, हा.

हिण्डन. हिण्डनं भ्रमणे रतौ, मे. हिण्डनं खेलने रते, वि. हिण्डनं क्रीड़ारतयो र्याने, हे.

हिण्डीर. हिण्डीरः फेनवार्ताकुपूरुषे, मे. हिण्डीरः पुरुषे स्मृतः। फेने वातिङ्गने चापि, वि. दाड़िमेऽपि च हिण्डीरम्. हा.

हित. हितं पथ्येऽत्र गते धृते, मे, हे. हितं धृते गते पथ्येऽत्र, वि.

हिम. हिमं तुषारमलयोद्भयोः स्यान् नपुंसकम्। शीतले वाच्य-लिङ्गः, मे. हिमं शीते तुषारे च चन्दने च हिमं विदुः, त्रि. हिमं तुषारे शीते च हिमश्चन्दनपादपे, हे.

हिमज. हिमजा तु शटीगौर्योः पुंसि मैनाकपर्वते, मे. हिमजाऽपि शटीगौर्यो मैंनाके हिमजः स्मृतः, वि. हिमजो मेनकापुत्रे हिमजा पार्वती शटी, हे. हिमजा पार्वती शटी, त्रि.

ह्मिमाराति. ह्मिमारातिः पुमान् वीतिहोत्रे किरणमालिनि, मे. ह्मिमारातिः खगेऽनले, वि.

ह्रिण. ह्रिणं रेतसि स्वर्णे वराटे च नपुंसकम्, मे. ह्रिणं रेतसि स्वर्णे वराटे च ह्रिरण्यवत्, वि. ह्रिणं हिरण्यमिव वराटे हेम्नि रेतसि, हे.

ह्रिणमय. ह्रिणमयः सुरश्रेष्ठे ना सुवर्णमये त्रिषु, मे. ह्रिणमयो लोकधातौ स्यात् सुवर्णमयेऽन्यवत्, वि. ह्रिणमयो लोकधातौ सौवर्णे, हे.

ह्रिरण्य. ह्रिरण्यं रेतसि द्रव्ये शातकुम्भवराटयोः। अच्चये मानभेदे स्यादकुप्ये च नपुंसकम्, मे. ह्रिरण्यमच्चयद्रव्ये वराटे स्वर्णरेतसोः, वि. ह्रिरण्यं रेतसि स्वर्णे मानभेदवराटयोः, त्रि. v. ह्रिण.

ह्रिरण्यरेतस्. ह्रिरण्यरेताः पुंसि सप्ताद् दिवाकरहविर्भुजोः, मे. ह्रिरण्यरेतसं प्राहुर्दिवाकरहविर्भुजोः, वि. ह्रिरण्यरेता ज्वलने सहस्रकिरणेऽपि च, हे.

ह्रिरुक्. ह्रिरुक्शब्दो विनार्थे च मध्यार्थेऽपि च दृश्यते, मे. ह्रिरुङ् मध्ये विनार्थे, हे. ह्रिरुङ् मध्यविनार्थयोः, त्रि.

ह्री. ह्री विस्मयविषादयोः, मे. ह्री दुःखहेतावुद्दिष्टो ह्री विस्मयविषादयोः, वि. ह्री दुःखहेतावाख्यातो विषादे विस्मयेऽपि च, हे.

ह्रीन. ह्रीनं गर्ह्योनयोस्त्रिषु, मे. ह्रीनं गर्ह्योनयोः, वि. v. न्यून.

ह्रीर. ह्रीरा पिपीलिकालक्ष्म्योः पुंसि शङ्करवज्रयोः, मे. ह्रीरा पिपीलिकालक्ष्म्यो ह्रीरः शङ्करवज्रयोः, वि. ह्रीरो वज्रे हरे सर्पे ह्रीरा पिपीलिकाश्रियोः, हे.

ह्रीह्री. ह्रीह्रीशब्दो विस्मयहासयोः, मे. ह्रीह्री विस्मयहास्ययोः, हे, वि.

ऊडुक्क. ऊडुक्को वाद्यभेदे च मत्तदात्यूहपक्षिणि, मे. ऊडुक्को वाद्यभेदे स्याद् दात्यूहे मदमत्तके, वि. ऊडुक्को मदमत्ते स्याद् दात्यूहे वाद्यभिद्यपि, हे. वाद्यभेदे ऊडुक्कः स्याद् दात्यूहे च मदोत्कटे, त्रि.

ऊम्. ऊं स्मृतावप्याकृतौ। अर्थप्रश्नेऽभ्यनुज्ञायाम्, मे. ऊं

वितर्के परिप्रश्ने, वि, हे, अ. ऊं वितर्के चानुमतौ, त्रि. ऊं संप्रश्ने वितर्के च, ह.

ऊह. V. हाहा.

ह्रम्. ह्रं स्याद् प्रश्नवितर्कयोः, मे. V. ऊम्.

हृद्. हृत् क्लीवं बुक्कचित्तयोः, मे. हृदाख्या चित्तबुक्कयोः, वि.

हृदय. हृदयं मानसे बुक्कोरसोरपि नपुंसकम्, मे. हृदयं मानसोरसोः। बुक्कायाम्, वि. हृदयं वचसि स्वान्ते, हे. उरस्यपि च बुक्कायां हृदयं मानसेऽपि च, त्रि.

हृद्य. अथ त्रिषु हृद्यं हृज्जहृष्टितहृत्प्रिये। वशकृद्वेदमन्त्रे ना वृद्धिनामौषधौ स्त्रियाम्, मे. हृद्यं धवलजीरे च हृत्प्रिये हृद्भवेऽपि च। वशकृद्वेदमन्त्रे च हृद्यं वृद्धाख्यभेषजे, वि. हृद्यं धवलजीरके। हृत्प्रिये हृष्टिते हृज्जे हृद्या तु वृद्धिभेषजे। हृद्यश्च वशकृन्मन्त्रे, हे.

हृषित. हृषितं विस्मिते प्रीते प्रहृते हृष्टलोमनि, मे. हृषितं विस्मिते प्रीते प्रणते हृष्टरोमणि, वि.

हृष्ट. हृष्टो रोमाञ्चितेऽपि च। जातहर्षे प्रहसिते विस्मितेऽप्यभिधेयवत्, मे. हृष्टो हृषितवन् मतः। रोमाञ्चिते प्रहसिते जातदर्पे च विस्मिते, वि. हृष्टः प्रहसितेऽपि च, त्रि.

हे. हे सम्बोधन आह्वानेऽप्यसूयादौ च दृश्यते, मे. हे सम्बुद्धौ पादपूरणे, हे. V. ए, हेहै.

हेठ. हेठो बाधाविहेठयोः, मे.

हेति. हेतिः स्यादायुधज्वालासूर्यतेजःसु योषिति, मे. हेतिः स्यादायुधे ज्वाले हेतिस्तरणितेजसि, वि. हेति ज्वालास्त्रसूर्यांशुषु, हे. रवेरर्चिश्च शस्त्रं च वह्निज्वाला च हेतयः, अ. हेती शस्त्रार्चिषौ मते, अने.

हेतु. निमित्तहृद्ये हेतू, अने.

हेतुक. हेतुको बुद्धभेदे स्यात् महाकालगणेऽपि च, मे, वि. हेतुकस्तु महाकालगणबुद्धविशेषयोः, हे.

हेमपुष्प. हेमपुष्पमशोके स्यात् जवापुष्पे नपुंसकम्, मे. हेमपुष्पं जपापुष्पे चम्पकाशोकयो र्मतम्, वि. हेमपुष्पं तु चम्पके। अशोकद्रौ जपा-पुष्पे, हे.

हेमपुष्पक. स्याद्धेमपुष्पिका यूथ्यां चम्पके हेमपुष्पकः, मे, वि. हेमपुष्पकश्चम्पके हेमपुष्पिका यूथिका, हे.

हेमल. हेमलः स्वर्णकारे स्यात् छकलासे शिलान्तरे, मे, वि. अथ हेमलः। कलादे सरटे ग्रावभिदि, हे.

हेमाङ्ग. हेमाङ्गो गरुड़े परमेष्ठिनि, मे. हेमाङ्गो द्रुहिणे तार्क्ष्ये, वि.

हेरम्ब. हेरम्बो विघ्नराजे स्यात् महिषे शौर्यगर्विते, मे. हेरम्बो विघ्नराजे सम्रात् कासारे शौर्यगर्विते, वि. हेरम्बः शौर्यगर्विते। महिषे विघ्नराजे च, हे. हेरम्बो महिषेऽपि च, ह.

हेला. हेला स्त्रियामवज्ञायां विलासे वरयोषिताम्, मे. हेलामव-ज्ञानविलासयोश्च, वि. हेला तु स्यादवज्ञाविलासयोश्च, हे. हेलाऽवज्ञा-विलासयोः, त्रि. हेला प्रस्तावेऽपि, ह.

हेलि. हेलिरालिङ्गने सूर्ये, हे.

हेहै. हेहै सम्बोधने हूतौ, मे. हेहै व्यस्तौ समस्तौ च हूतिसम्बो-धनार्थयोः, वि.

है. है सम्बोधन आह्वाने, मे. v. ए, हेहै.

हैमवती. हैमवत्यभयास्वर्णक्षीर्योः श्वेतवचोमयोः मे, वि. हैम-वत्यद्रिजा स्वर्णक्षीरी शुक्लवचाऽभया, हे. हरीतकी हैमवती गौरी श्वेत-वचापि च, त्रि.

हो. होहो शब्दौ तथैतयोः (सम्बोधने आह्वाने), मे. होहो चैवंविधौ ज्ञेयौ (व्यस्तौ समस्तौ च) सम्बुद्ध्याह्वानयोरपि, वि.

होमि. होमि र्ना पावके घृते, मे. होमिः सर्पिषि पावके, वि. होमिः सर्पिषि वह्नौ च, हे.

होरा. होरा लग्नेऽपि राश्यर्धे रेखाशास्त्रभिदोरपि, मे. होरा लग्नेऽपि राश्यर्धे शास्त्ररेखाभिदोरपि, वि. होरा तु लग्ने राश्यर्धे शास्त्र-रेखाप्रभेदयोः, हे.

होहो. होहो शब्दस्तथैतयोः (सम्बोधने हूतौ), मे. v. हो.

हौ. v. हो.

ह्रस्व. ह्रस्वोऽन्यक्खर्वयोस्त्रिषु, मे. ह्रस्वखर्वाविमौ शब्दावेकार्थौ वामनार्थयोः, वि. v. खर्व.

ह्लादिनी. ह्लादिनी वज्रविद्युतोः, हे. ह्लादिनी वज्रतड़ितोः, मे. ह्लादिन्यौ वज्रतड़ितौ, अ.

लुं, च. see in ल, क.

———o———

अथ शब्दभेदप्रकाशः ।

—०ः(❋)ः०—

प्रबोधमाधातुमशाब्दिकानां कृपामुपेत्यापि सतां कवीनाम् ।
कृतो मया रूपमवाप्य शब्दभेदप्रकाशोऽखिलवाक्पयोधेः ॥ १ ॥
प्रायो भवेद् यः प्रचुरः प्रयोगः प्रामाणिकोदाहरणप्रतीतः ।
रूपादिभेदेषु विलक्षणेषु विचक्षणो निश्चिनुयात् तमेव ॥ २ ॥
क्वचिन्मात्राकृतो भेदः क्वचिद्वर्णकृतोऽत्र च ।
क्वचिदर्थान्तरोल्लेखाच्छब्दानां रूढितः क्वचित् ॥ ३ ॥
जागर्ति यस्यैष मनःसरोजे स एव शब्दार्थविवर्तनेशः ।
निजप्रयोगार्पितकामचारः परप्रयोगप्रसरार्गलश्च ॥ ४ ॥
विद्यादगारमागारमपगामापगामपि ।
अरातिमारातिमथो अम आमश्च कीर्त्तितः ॥ ५ ॥

५. अगार = आगार ; अपगा = आपगा ; अराति = आराति ; अम = आम. चुरादौ अम रोग इत्यत्र माधवः "आमयति । नान्ये मितोऽहेताविति मित्त्वनिषेधः । आमः......... । अमतीति शपि तस्य च हेतुमस्यावमन्तत्वेन मित्त्वादमयतीति । अस्य चोदात्तोपदेशत्वान् नोदात्तोपदेशस्येति जिति णिति कृति वृद्धिनिषेधात् घञ्ण्वुलोः अमः अमक इति ।"

भवेदमर्ष आमर्षोऽप्यङ्कुरोऽङ्कूर एव च ।
अन्तरिक्षमन्तरीक्षमगस्त्योऽगस्तिरित्यपि ।
अटरूष आटरूषोऽवश्योऽवश्याय इत्यपि ॥ ६ ॥

६. अमर्ष = आमर्ष ; अङ्कुर = अङ्कूर ; अन्तरिक्ष = अन्तरीक्ष ; अगस्त्य = अगस्ति. अटरूष = आटरूष (अटरुष, A. c. 2. 4. 103) ; अवश्य = अवश्याय (.I. O. : ऽवश्यायोऽवश्ययस्तथा O2. अवश्या, W.). 'स्यात् प्ररोहोऽङ्कुरोऽङ्कूरो रोहश्च सतु पर्वणः, हे. ४. १८४. 'अथागस्त्यः कुम्भयोनिरगस्तिः कलशीसुतः इति शब्दार्णवः,' अ. टी. २. २०.

प्रतिश्यायः प्रतिश्यावो भालूको भल्लुकोऽपि च ।
जम्बूकं जम्बुकं प्राहुः शम्बूकमपि शम्बुकम् ॥ ७ ॥

७. "प्रतिशाय (O? प्रतिश्याम, I. O. प्रतिश्याव, क, ग, प्रतिश्या. W. शै पाके ६२७, धा.) =प्रतिश्याय ; भालूक = भल्लुक ; जम्बुक = जम्बूक ; शम्बूक = शम्बुक (both शङ्कुक, I.). "शम्बूकः शम्बुकः शम्बुपूर्वः कान्तस्तु सर्वदा । ककारेण विना शेषो दृश्यते यन्त्रविस्तर इत्युत्पलिनी", अ. टी. १०. २२. "भाल्लूकभालूकर्च्चाच्छभल्लभल्लूकभल्लुकाः", है. ५. १५५. तथा जम्बूकबम्बूकवास्तूकएलूकादयः, उ. ४. ४६.

जतुका स्याज्जतूकापि मसुरः स्यान्मसूरवत् ।
वास्तुकं चापि वास्तूकं देवकी दैवकीति च ॥ ८ ॥

८. जतुका = जतूका ; मसुर = मसूर ; वास्तुक = वास्तूक ; (A. c. 2. 4. 158); देवकी = दैवकी. "वेश्यायां व्रीहिभेदे च मसूरा मसुरा स्त्रियाम् । मसूरमसुरौ पुंसि द्वावेतावपि चैतयोरिति रभसः, अ. टी. २. ६. १७. अथ मसुरो मसूरो व्रीहिकाञ्चनः त्रि.

ज्योतिषं ज्यौतिषं चापि ष्ठेवनं ष्ठीवनं यथा ।
सुत्रामापि च सूत्रामा हनूमान् हनुमानपि ॥ ९ ॥

९. ज्योतिष = ज्यौतिष ; ष्ठेवन = ष्ठीवन ; सुत्रामन् = सूत्रामन् ; हनूमत् = हनुमत्. "मारुतिः केसरिसुतो हनूमान् हनुमानपि,' के.

उषणं स्यादूषणं च भवेदुषरमूषरम् ।
हारीतो हारितोऽपि स्यात् मुनिपक्षिविशेषयोः ॥ १० ॥

१०. उषण = ऊषण ; उषर = ऊषर; हारीत = हारित. 'ऊषरस्तूषरानूपो ह्रस्वादिरपि कीर्तितः,' के.

तुवरस्तूवरे च स्यात् कुवरः कूवरेऽपि च ।
उत्तमेऽनुत्तमं च स्यादाहतं स्यादनाहतम् ॥ ११ ॥

११. तुवर = तूवर ; कुवर = कूवर ; उत्तम = अनुत्तम ; आहत = अनाहत.

उदारे चानुदारः स्यादुदग्रेऽप्यनुदग्रवत् ।
बन्धूरं बन्धुरं च स्यादूरीकृतमुरीकृतम् ॥ १२ ॥

१२. उदार = अनुदार ; उदग्र = अनुदग्र ; बन्धूर = बन्धुर ; ऊरीकृत = उरीकृत.

वाल्हीकं वाल्हिकं चापि गाण्डीवो गाण्डिवोऽपि च ।
उषाप्यूषा ननन्दा च ननान्दा च प्रकीर्तिता ॥ १३ ॥

१३. वाल्हीक=वाल्हिक (most ल्ह, some ह्ल) ; गाण्डीव=गाण्डिव ; उषा=ऊषा ; ननन्दृ=ननान्दृ. 'वाल्हीका वाह्लिकाह्वयाः,' हे. ४. २५. 'ननान्दा तु स्वसा पत्युर्ननन्दा नन्दिनीत्यपि,' हे. ३. २१८. (=रभस, अ. टी=शब्दार्णव, उ. ३.६६.) 'कपिध्वजस्य गाण्डीव-गाण्डिवौ पुंनपुंसकौ,' अ. २. ८. ८४. 'प्रत्यूषमप्युषे अपि । प्रत्यूषउषसी ऊषः प्रत्यूषं कल्यमूषकं,' शब्द.

ह्रीवेरे ह्रिविरं च चिकूरे चिकुरोऽपि च ।
चण्डालोऽपि च चाण्डालो वदन्योऽपि वदान्यवत् ॥ १४ ॥

१४. ह्रीवेर=ह्रिविर (ह्रीवेर I.O.). ; चिकूर=चिकुर ; चण्डाल=चाण्डाल ; वदन्य=वदान्य 'कुन्तला मूर्धजास्तूर्वाश्चिकूराश्चिकुराः कचा इति दुर्गः,' अ. टी. २. ६. ९५.

हालाहलं हालहलं वदन्त्यपि हलाहलम् ।
डाहालं च डहालं च डाहलं च प्रचक्षते ॥ १५ ॥

१५. हालाहल=हालहल=हलाहल ; डाहाल=डहाल=डाहल. 'हालाहलहला-हले । हालहालं हालहलं,' के. 'डहालस्तु डाहालो डाहलश्च सः,' के.

कोङ्काणः कोङ्कणश्चापि श्यामाकः श्यामकोऽपि च ।
सहाचरः सहचरः स्फटिकं स्फाटिकं तथा ॥ १६ ॥

१६. कोङ्काण=कोङ्कण ; श्यामाक=श्यामक ; सहाचर=सहचर ; स्फटिक=स्फाटिक. 'सैरीयकः सहचरः सैरेयश्च सहाचरः,' अ. टी. २. ४. ७५. 'समौ कोङ्कणकोङ्कणौ,' के. "श्यामाकः श्यामकोऽपि स्याद्विपर्यायतः प्रियः," के.

गन्धर्वोऽपि च गान्धर्वश्चमरं चामरेऽपि च ।
चोरश्चौरश्चटुश्चाटुश्चेलं चैलं चमुश्चमूः ॥ १७ ॥

१७. गन्धर्व=गान्धर्व ; चमर=चामर ; चोर=चौर ; चटु=चाटु ; चेल=चैल ; चमु=चमू ; 'चटु चाटु प्रियं वाक्यमिति रुद्रचन्द्रः' उ. १. ३.

चञ्चुश्चञ्चूस्तलस्तालः श्यामलः शामलोऽपि च ।
महिलायां महेलायं विदग्धे छेकिलोऽपि च ॥ १८ ॥

१८. चञ्चु=चञ्चू ; तल=ताल ; श्यामल=शामल ; महिला=महेला ; छेकिल=(छेक)

(कविदग्धे कङ्किलोऽपि च, I. O.). 'मञ्जिकायां मल्लिकाऽपि मङ्गला स्यात् मल्लिलिका। कङ्कटङ्कक-कङ्कालौ विदग्धे ङ्कोलिकोऽपि च,' द्वि. 'तत्र मे नुरुद्वयं : प्रियङ्गुः सरयुः कुडरिति वाचस्पति-कोषः," उ. २. २२.

गुग्गुलौ गुग्गुलोऽपि स्याद् हिङ्गुलौ चापि हिङ्गुलम् ।
मन्दिरे मन्दिराऽपि स्याद् वीर्ये वीर्याऽपि कथ्यते ॥ १९ ॥

१९. गुग्गुलु=गुग्गुल ; हिङ्गुलु=हिङ्गुल (हिङ्गुलि, W. हिङ्गुलुश्चापि हिङ्गुलमिति मुकुटः, A.c. 3. 5. 20.) ; मन्दिर=मन्दिरा ; वीर्य=वीर्या. 'अतिशयशक्ति वीर्यत्वमरमाला', अ. टी. ७. २६.

धन्याकमपि धान्याकं युतकं यौतकं यथा ।
कवाटं च कपाटं च कविलं कपिलं मतम् ॥ २० ॥

२०. धन्याक=धान्याक ; युतक=यौतक ; कवाट=कपाट ; कविल=कपिल. 'धन्याकं धान्यकं धन्यं कुस्तुम्बुरु धनीयकमिति रभसः', "कपाटश्च कवाटश्च त्रिषु स्यादररं न नेति वाचस्पतिः," अ. टी. २. ६. ३८, २. २. १७. 'कपाटोऽररिः कवाटः,' हे. ४. ७२.

करवालः करपालो वनीयकवनीपकौ ।
पारावतः पारपतो जवा स्याज्जपया सह ॥ २१ ॥

२१. करवाल=करपाल ; वनीपक=वनीयक ; पारावत=पारपत, (I. O. पारवत, 02) जवा=जपा. "पारापतः कलरव इति रभसः,' 'जवायां तु जपा स्त्रियामिति धर्मदासः', अ. टी. २. ५. १४, २. ४. ७६. "करवालः कृपाणवत् । तरवारि द्वयोश्चापि निस्त्रिंशः करपालकः,' के.

जटायुषा जटायुं च विद्यादायुं तथाऽऽयुषा ।
सायं सायो भवेत् कोषः कोशः षण्डश्च शण्डवत् ॥ २२ ॥

२२. जटायुस्=जटायु ; आयु=आयुस् ; सायम्=साय ; कोश=कोष ; षण्ड=शण्ड. 'सम्पाति वीरुधिः ख्यातो जटायुश्च जटायुषीति शब्दार्णवः', उ. २. ११६.

तविशं तविषं चापि मुसलो मुशलोऽपि च ।
वेशो वेषश्च कथितः स्याद् बुसोऽपि बुषोऽपि च ॥ २३ ॥

२३. तविश=तविष ; मुसल=मुशल ; वेश=वेष ; बुस=बुष. बुषवेषतुषारतोषा इति षभेदः, अ. टी. २. ६. २२.

स्यात्तनुस्तनुषा सार्द्धं धनुना च धनु विदुः ।
सूकरः शूकरोऽपि स्याच्छृगालश्च सृगालवत् ॥ २४ ॥

२४. तनु = तनुस्, उ. २. ११८. (जरा = जरस्, O. 2.); धनु = धनुस्; शूकर = सूकर; शृगाल = सृगाल. "तालव्या अपि दन्त्याश्च शम्बसूकरपांशव इत्यूष्मविवेकः," अ. टी. ५०. 'शरावापो धनुः स्त्री स्यात्," त्रि. च. ४२. "शृगालोऽपि सृगालः स्यात् फेरुजम्बुकधूर्तकाः," शब्द.

सूरः शूरश्च तरणौ कलसः कलशोऽपि च।
सुनासीरः शुनाशीरो नारायणनरायणौ॥ २५॥

२५. सूर = शूर; कलस = कलश; सुनासीर = शुनाशीर; नारायण = नरायण. 'विष्वक्सेननरायणौ जलशयो नारायणः श्रीपतिः,' हे. २. १२८. "इन्द्रश्रवाः शुनासीरः पुरुहूतः पुरन्दरः," अ. ४४. (द्वितालव्यो द्विदन्त्यश्च, टी). 'सूर्यः सूरोऽर्यमादित्यः शूरो भानुर्विभावसुः, शब्द.

जाम्बवान् जाम्बवोऽपि स्यात्लक्ष्मणो लक्षणोऽपि च।
संस्तरः स्रस्तरोऽपि स्याच्चरित्रं चरितं तथा॥ २६॥

२६. जाम्बवत = जाम्बव (also जाम्बुवत्). (जातुधान = जातुधान, O2.); लक्ष्मण = लक्षण; संस्तर = स्रस्तर, चरित्र = चरित. "चरित्रमपि चारित्रं चरितं च समं त्रयम्," शब्द.

पारतं पारदं वास्रो वासरः क्रमिवत् क्रिमिः।
त्रपला त्रिफला चापि त्रणता त्रिणताऽपि च॥ २७॥

२७. पारत = पारद; वास्र = वासर; क्रमि = क्रिमि; त्रिफला = त्रफला; त्रणता = त्रिणता. "पारदः पारतः सूतो हरवीजं रजस्वलः," हे. ४. ११६. 'शरावापो धनुः स्त्री स्यात् त्रणता त्रिणताऽपि च,' 'त्रफला त्रिफलाऽपि च,' त्रि. च. ४२, वै. ६१.

भवेद् ऋष्टिस्तथा रिष्टिः प्रियालः स्यात् पियालवत्।
कणाटीनः कलाटीनो वातिको वातिगोऽपि च॥ २८॥

२८. ऋष्टि = रिष्टि; प्रियाल = पियाल; कणाटीन = कलाटीन (कटाटीन, क, I. O. ग; कणाटीर, W); वातिक = वातिग (वलिश = वड़िश O2) 'पियालस्य प्रियालक इति माधवः,' अ. टी. २. ४. ३५. 'असि ऋष्टिरिष्टी,' हे. ३. ४४६. 'कर्कराक्षः कलाटीनः खञ्जलेखस्तु खञ्जनः', हा. ८७.

मिहिरो मह्रिरोऽपि स्यात् मुकुरो मकुरोऽपि च।
मुकुलं मकुलं चापि मुकुटं मकुटं विदुः॥ २९॥

२९. मिहिर = मह्रिर; मुकुर = मकुर; मुकुल = मकुल; मुकुट = मकुट. 'मह्रिरमिहिरपौयाः कालकृत्पद्मपाणिरिति वर्णविवेकः,' उ. २. ७. 'मुकुटं मकुटं मौली मौलीकोऽपि च शेखरम्', शब्द. मुकुलो मकुलोऽयमस्त्री कुड्मलः प्रौढ़कोरके,' शब्द.

मुकुतिं मकुतिं चापि चलुकं चुलुकं यथा।
करञ्जः करजोऽपि स्यात् परेतः प्रेतवन्मतः॥ ३०॥

३०. मुकुति=मकुति (क, ग, I. O. मुकुत=मुकत O2.); चलुक=चुलुक; करञ्ज=करज; परेत=प्रेत. 'करजश्च करञ्जके', अ, २. ४. ४२.

किर्मिरोऽपि च किर्मीरो ह्यनं हायनं समम्।
शौटीर्यमपि शौटीरं जैत्रष्ठे जैत्रष्ठोऽपि दृश्यते॥ ३१॥

३१. किर्मिर=किर्मीर; ह्यन=हायन; शौटीर्य=शौटीर (O2. सौटीर्य=सौटीर, क, ग, I. O.); जैत्रष्ठ=जैत्रष्ठ; किर्मीर=कर्मीर. A. c. I. 5. 17.

शुष्केऽपि वानं वातं च उदके स्याद् दकं मतम्।
कुष्ठभेदे शतरुषी शतारुश्च निगद्यते॥ ३२॥

३२. वात=वान; उदक=दक; शतरुषी=शतारुस. 'कं दकं जलम्', त्रि. शा. ४२.

द्रेष्कद्रेक्काणदृक्काणा भवन्त्यपि दृकाणवत्।
पतङ्गमपि पताङ्गं कुद्दालं च कुदालवत्॥ ३३॥

३३. द्रेष्क (क, W.)=द्रेक्काण=दृक्काण=दृकाण (द्रेष्काणो क्काण दृक्काणाः). पतङ्ग=पताङ्ग; कुद्दाल=कुदाल. 'पतङ्गोऽपि च पताङ्गः पुताङ्गः शलभोऽपि च', शब्द.

मारिषं मारुषं शाके क्षोहुरोगे क्षिहाऽपि च।
फेलो फेलिस्तयोच्छिष्टे काकिण्यां काकिनीति च॥ ३४॥

३४. मारिष=मारुष; क्षोहनु=क्षिहा; फेला (ी, I. क. फला, ग)=फेलि; काकिणी=काकिनी (काकणी, I. O.) 'फेलीरिति जटाधरः', 'पणोद्मानदण्डानां तुर्यांशेऽपि च काकिनीति नान्तेषु रभसः' अ. टी. २. ८. ५६, ३. ५. ८. 'फेला (Hem. I.) पिण्डोलि-फेलो च', हे. ३. ८१. 'मीहा क्षीहा गदेऽपि च', द्वि. 'क्षिह गतौ' ६४७ धा. 'क्षीहा (ह?) शब्दष्टाबन्तोऽपि', अ. टी. २. ६. ६६.

सौदामनी च सौदाम्नी सौदामिन्यपि चेष्यते।
जरठे जठरोऽपि स्यान् निमेषो निमिषोऽपि च॥ ३५॥

३५. सौदामिनी=सौदाम्नी=सौदामनी; जरठ=जठर; निमेष=निमिष. 'क्रूरं कठोरं जठरं जरठं दृढनिष्ठुरे', के.

संवननं संवदनं तरुणी तलुनीति च।
प्रमदावनं प्रमदवनं च परिकीर्त्तितम् ॥ ४१ ॥

४१. संवनन=संवदन ; तरुणी=तलुनी ; प्रमदावन=प्रमदवन.

खरुली स्यात् तु खुरली वज्रं वज्राशनिस्तथा।
शिलमुञ्छं शिलोञ्छं च भवेदुञ्छशिलं तथा ॥ ४२ ॥

४२. खुरली=खरुली (O2 खुडिली, I, O.) ; वज्र=वज्रा (वज्राशनि, I.O.) ; शिल-मुञ्छ=शिलोञ्छ=उञ्छशिल. 'खुरली तु श्रमो योग्याऽभ्यासस्तद्भूः खलूरिका,' हे. ३. ४५२.

धरित्री धारयित्री च महिषी माहिषीति च।
वासुदेवोऽपि वासुः स्याद् वामदेवोऽपि वामवत् ॥ ४३ ॥

४३. धरित्री=धरयित्री I. etc. ; महिषी=माहिषी ; वासुदेव=वासु ; वामदेव=वाम. 'धारयित्री धरित्री च धात्री सागरमेखला', शब्द.

आशीराश्यहिदंष्ट्रायां लक्ष्मी लची हरिस्त्रियाम्।
रुवको रूवकः प्रोक्तावुरुवूकोऽपि तादृशे ॥ ४४ ॥

४४. आशिस्=आशी ; लक्ष्मी=लची (O2, क, ग. both लक्ष्मी, I ; लक्ष्मि लक्ष्मी, Dvi.) ; रुवक=रूवक=उरुवूक (रुचकोरूचकौ, I. क. ; उरुवुक, रूवूक, रूवुक, A. c. 2. 4. 51.)

कुमुदं च कुमुच्चापि योषिता योषिदित्यपि।
शरच्चैवेच्छरदया प्रावृट् प्रावृषया सह ॥ ४५ ॥

४५. कुमुद=कुमुद् ; योषिता=योषित् ; शरद्=शरदा ; प्रावृष्=प्रावृषा.

नभं तु नभसा सार्द्धं तपं तु तपसा सह।
सहं च सहसा सार्द्धं महं च महसा द्रुतौ ॥ ४६ ॥

४६. नभ=नभस् (also नभस, उ. ३. ११७) ; तप=तपस् (also तपस : तपसश्चन्द्रमा इति शब्दार्णवः, उ. ३. ११७.) ; सह=सहस् ; मह=महस् (also महस : महसं ज्ञानम्, उ.)

तमेन च तमः प्रोक्तं रजेनाऽपि रजः समम् ॥
शाब्दिकैस्तु जलोकाभिः कथिताश्च जलौकसः ॥ ४७ ॥

४७. तम=तमस् ; रज=रजस् ; जलोका (जलौका, O2)=जलौकस्. 'शिलाग्रश्च या जलौकसः ॥ जलालोका जलूका च जलोका जलसर्पिणी', हे. ४. २६९-७०.

दिवं प्रोक्तं दिवा तुल्यं पर्षत् परिषदा सह ।
वर्षाः स्युः वरिषाभिश्च हर्षोऽपि हरिषेण च ॥ ४८ ॥

४८. दिव = दिव ; पर्षद् = परिषद् ; वर्षा = वरिषा ; हर्ष = हरिष. 'समज्या पर्षत् परिषदिति चन्द्रः', उ. १. १२८. 'अन्ये कप्रत्ययान्तेन दिवशब्देनाकारान्तेन साधयन्ति', १५६. 'वर्षः स्याद् वरिषोऽपि चेति चन्द्रः', ३. ६२.

सर्षपः सरिषपश्च कर्षः स्यात् करिषेण च ।
मार्षो मारिष इत्युक्तः स्पर्शोऽपि स्परिशो यथा ॥ ४९ ॥

४९. सर्षप = सरिषप ; कर्ष = करिष ; मार्ष = मारिष ; स्पर्श = स्परिश. 'सरिषपः कटुस्नेहः कटुकः सर्षपोऽपि चेति चन्द्रव्याख्यानम्', उ. ३. १४१. 'सर्षपः स्यात् सरिषपः कटुस्नेहा च तन्तुभः', त्रि. वै. ५७. 'मार्ष आर्यः', हे. २. २४७. 'आर्ये मारिषमार्षाविति शब्दार्णवः,' अ. टी. ७. १४.

एवमन्येऽपि वार्ह्यादावूष्मवर्णाः प्रयोगतः ।
मूर्ध्नि रेफा विकल्पन्ते छन्दोभङ्गभयादिना ॥ ५० ॥

५०. वार्ह = वारिह, I. 246 c : also मूर्धरेफा (वार्ह्यादौ I. O.).

दक्षिणस्यामपाच्येव प्रायं त्वनशने विदुः ।
छन्दावभिप्रायवशौ कलत्रः स्यात् कलाविदि ॥ ५१ ॥

५१. अपाची (not अवाची) ; प्राय (not प्रायस्) ; छन्द (not छन्दस्) ; कलत्र (not कलाय : कलावत् O2).

समूहार्थस्य जातस्य चवर्गादित्वमीरितम् ।
अन्तस्थीययकारत्वं यवसस्य तु कथ्यते ॥ ५२ ॥

५२. जात (not यात) ; यवस (not जवस).

तन्तुवायस्य वायेऽपि तन्त्वादित्वं च दृश्यते ।
तुर्यस्वरादिरीर्वारुः कर्कट्यां कथ्यते बुधैः ॥ ५३ ॥

५३. तन्तुवाय = तन्त्ववाय ; ईर्वारु (ईचारु, 1.) 'उर्वारुः कर्कटी स्त्रियौ,' अ. २. ४. १५५ = ईर्वारु, इर्वारु, ईर्वालु, एर्वारु, टी.

ऋत्यादिरर्तिः पीडायां धनुष्कोट्यामपीष्यते ।
एतौ मध्यतवर्गीयौ वैदूर्यमणिशाद्वलौ ॥ ५४ ॥

५४. अर्ति = (आर्ति) ; वैदूर्य = (वैडूर्य); शाद्वल = (शाड्वल). "एतौ मध्यटवर्गीयौ

वैडूर्यमर्कविशाडूलौ' इति द्विरूपकोशात् शाड्ूल इत्यपि पाठः, अ. टी. २. १. १०. The verse may, however, mean अर्त्ति not आर्त्ति ; वैदूर्य not वैडूर्य ; शाद्ूल not शाडूवल.

तवर्गमध्यो रात्रौ च जम्बाले च निषद्वरः ।
चुम्बरायुत्पूर्वकं ध्मानं ध्मानं ध्मानं च कथ्यते ॥ ५५ ॥

५५. निषद्वर not निषड्वर ; उद्ध्मान = उद्वान.

तालव्यमध्यो विशद् ऊङ्‌ शब्दो वकारवान् ।
यवानी स्याद् वमध्यैव श्रावणो मासि मध्यवः ॥ ५६ ॥

५६. विशद not विश्रद ; ऊङ्व not ऊङ्‌ ; यवानी not यमानी ; श्रावण not श्रापण. ऊङ्वकः, अ. ७. ५. निर्वकारमपि, टी. 'शुक्लः शुभ्रः शिति गौरो विशदो विश्रदोऽपि च,' शब्द.

शफे खुरः कवर्गीयः चकारश्च चुरप्रके ।
नापितस्योपकरणे कषसंयोग इष्यते ॥ ५७ ॥

५७. खुर and क्षुर. (जामाता = यामाता ; योषा = जोषा, (2,).

अव्ययानव्ययं दोषाशब्दं रात्रौ प्रचक्षते ।
कन्याकुब्जं कान्यकुब्जं कोषलोत्तरकोशला ॥ ५८ ॥

५८. दोषा (ind, f.); कन्याकुब्ज = कान्यकुब्ज ; कोषला = कोशला. 'कान्यकुब्जं महोदयम् ॥ कन्याकुब्जं गाधिपुरं कौशं कुशस्थलं च तत्', हे. ४. ३९-४०. 'कन्याकुब्जं कान्यकुब्जं कोशलः कोषलोऽपि च', के.

वाराणसीत्यपि प्रोक्ता तथा वाणारसीति च ।
तामलिप्ता दामलिप्ता तङ्कोऽप्यातङ्क इत्यपि ॥ ५९ ॥

५९. वाराणसी = वाणारसी ; तामलिप्ता = दामलिप्ता ; तङ्क = आतङ्क. 'तामलिप्तं दामलिप्तं तामलिप्ती तमालिनी', हे. ४. ४५. काशी वाराणसी काशि वैरणासी वराणसी,' के.

नन्दी नन्दिश्च पत्नी च पत्तिः स्याद्वस्नसा स्नसा ।
यमलं यामलं द्वन्द्वे समौ खण्डिलखन्तिडौ ॥ ६० ॥

६०. नन्दिन् = नन्दि ; पत्तिन् = पत्ति ; वस्नसा = स्नसा (स्नया, I.) ; यमल = यामल ; खण्डिल = खन्तिड. 'वस्नसा तु स्नसा स्नायुः', हे. ३. २९५.

जनित्री जनयित्री च कफोणिः कफणिस्तथा ।
वाल्मिकोऽपि च वाल्मीको वाली बालिश्च कथ्यते ॥ ६१ ॥

१. जनित्री = जनयित्री ; कफोणि = कफणि ; वाल्मीक = वाल्मिक ; बालिन् = बालि.

'कफोणिः कफणि द्वयोरिति शब्दार्णवः,' अ. टी. २. ६. ८०. 'कपोणिः कपणिः पुंसि कफणी कफणिः स्त्रियौ। कफोणिश्च कफाणिश्च द्वावेतौ पुंस्यपि स्त्रियाम्,' के. 'वाली वालिरिन्द्रसुतश्च सः,' हे. ३ ६. ८. 'अपि वल्मीकवाल्मीकौ', त्रि. अ. ७६. 'वल्मिक इति शब्दरत्नावलम्', अ. टी. २. ७. १.

सुमेन सार्धं कुसुमं मरन्दो मकरन्दवत्।
अहितुण्डिकमित्याहुस्तथा सप्रादाहितुण्डिकम् ॥ ६२ ॥

६२. सुम = कुसुम ; मरन्द = मकरन्द ; अहितुण्डिक (तुण्डिक, I.) = आहितुण्डिक. 'स्त्रियः सुमनसः पुष्पं प्रसूनं कुसुमं सुमम्,' अ. २. ४. १७. 'अथ रसो मधु। मकरन्दो मरन्दश्च,' हे. ४. ४६२-३.

विद्यादखण्डीरमाखण्डीरमणिः सप्रादाणिवत् पुनः।
आमखण्डमखण्डावेरण्डे प्रियकेऽप्यासनोऽसनः ॥ ६३ ॥

६३. अखण्डीर = आखण्डीर, क ; अणि = आणि ; आमखण्ड = मखण्ड ; आसन = असन. 'गन्धर्वहस्तको मखण्ड आमखण्डो व्याघ्रपुच्छक इति तारपालः,' अ. टी. २. ४. ५१. ('कश्चिद्-मखण्डमिति पठमाह') 'पीठभस्त्रभ्योः क्लीबमासनं ना तु जीवक इति रुद्रभसौ,' ४४.

अपिशलि मुनौ भेदे भवेदापिशलिस्तथा।
चन्द्रभागा चन्द्रभागी खनौ खानिरपि स्मृता ॥ ६४ ॥

६४. अपिशलि = आपिशलि ; चन्द्रभागा = चन्द्रभागी ; खनि = खानि. 'चन्द्रभागा चान्द्रभागा चान्द्रभागी च सा मता। चन्द्रभागी च सैवोक्ता', द्वि. 'स्यादाकरः खनिः खानिः,' हे. ४. १०२.

गोनासगोनसौ सर्पे फाल्गुनः फल्गुनोऽर्जुने।
सप्रात् तर्जन्या युतेऽङ्गुष्ठे प्रादेशोऽपि प्रदेशवत् ॥ ६५ ॥

६५. गोनास = गोनस ; फाल्गुन = फल्गुन ; प्रादेश = प्रदेश. 'भवेत् तिलित्सो गोनासो गोनसो घोणसोऽपि च,' हे. ४. ३७२. 'प्रदेशिन्या प्रदेशोऽपि प्रादेशश्च नराविमौ', के.

गजे मतङ्गमातङ्गौ नागे कालीयकालियौ।
रोहीतके रोहितकोऽप्यूषरमुषरं मतम् ॥ ६६ ॥

६६. मतङ्ग = मातङ्ग ; कालीय = कालिय ; रोहीतक = रोहितक ; ऊषर = उषर (see 10), 'गजो मतङ्गजो हस्ती द्विरदेभौ मतङ्गमः। शुण्डालः सामजो नागो मातङ्गः पुष्करी द्वीपः, धनञ्जय.

इषीका स्यादीषिकापि वानायुजवनायुजौ ।

गुवाकोऽपि च गूवाकः कुचकूचौ स्तने भवेत् ॥ ६७ ॥

६७. इषीका=ईषीका (also इषिका, ईषीका, अ. टी. २. ८. ९८.); वानायुज=वनायुज (वनाज्य, I.O); गुवाक=गूवाक; कुच=कूच. 'गुवाकोऽपि च गूवाक इति तारपालः', अ. टी. २. ४. १६९. 'वक्ष पर्यायवक्षस्क-उरोऽथौ कूचौ कुचावपि,' के.

कुकरे च कुणिः कूणि र्नाको कुलककूलकौ ।

पौगण्डः स्यादपोगण्ड उलूतः स्यादलूतवत् ॥ ६८ ॥

६८. कुणि=कूणि; कुलक=कूलक; पौगण्ड=अपोगण्ड; उलूत=अलूत. (उलूक =अलूक, ग.). 'विकलाङ्गस्त्वपोगण्डः,' अ. २. ६. ४६. 'पोगण्डो विकलाङ्ग इति रत्नकोषः। पौगण्डो विकलाङ्गः स्यादिति हलायुधश्च,' टी. 'निसर्गतः कूणिपङ्गुपौगण्डा इति नाममाला.,'४८.

काकाचिके काकचिको भवेद्ऋश्यस्तु रिष्यवत् ।

वातूलो वातुलोऽपि स्यात् कैकेयी केकयीत्यपि ॥ ६९ ॥

६९. काकाचिक=काकचिक; ऋश्य=रिष्य; वातूल=वातुल; कैकेयी=केकयी. "एणः कुरङ्गमो रिष्यः स्यादृश्यस्ताम्रलोचनः", त्रि. सि. ८५. (=ऋश्य, रिष्य, A. c.).

विरिञ्चिश्च विर(रि)ञ्चोऽपि ब्रह्मण्यपि विरिञ्चनः ।

वरूढो वारूढोऽपि स्याद् विक्कपिक्कौ गजार्भके ॥ ७० ॥

७०. विरिञ्चि=विरिञ्च=विरिञ्चन; वरूढ=वारूढ; विक्क=पिक्क. "द्रुहिणो विरिञ्चि द्रुघणो विरिञ्चः", हे. २. १२५. (द्रुघण, अ. टी.). 'विक्को विंशतिवर्षः स्यात्,' हे. ४. २८६. "विक्को हिक्कोऽपि विंशाब्दः," के.

कर्करेटुः करेटुः स्यात् कुकुरः कुक्कुरोऽपि च ।

अम्बरीषं चाम्बरीषमुत्पले कुवलं कुवम् ॥ ७१ ॥

७१. कर्करेटु=करेटु; कुकुर=कुक्कुर (कुकुरे कर्करेटः स्यात् कुकुरेः कुक्कुरोऽपि च, I. O.); अम्बरीष=आम्बरीष; कुवल=कुव (कुल, I. O.) "कर्करेटुः करेटुः स्यात् करटुः कर्कराटुकः', हे. ४. ४०३. (=रभस, A. c.); 'उत्पलं स्यात् कुवलयं कुवेलं कुवलं कुवम्', २२९. "कुकुरः कुक्करो मतः', उ. १.४२. 'कुक्कुरो मृगदंशकः। कुकुरः शुनकोऽपि स्यात्,' के.

कुमारिले कुमारिश्च मथिमन्थौ मथेऽपि च ।

वज्रा वज्री स्नुहीभाग्यौ वरला वरटाऽपि च ॥ ७२ ॥

७२. कुमारिल=कुमारि; मथिन्=मन्थ=मथ; वज्र and वज्री; वरला=वरटा (ववट्रा

वरठा, I. O.) 'वारला वरला हंसी वारटा वरटा च सा', हे. ४. ३६३. 'वरटा वरटी हंसोस्तत्पतौ वरटः स्मृत इति तारपालः', अ. टी. २. ५. २७. 'वज्रः स्नुक् स्त्री स्नुही गुडा', अ. २.४. १०५. "वैशाखमन्थमन्थानमन्थानो मन्थदण्डके," अ. २. ६. ७४.

कैटभा कैटभीश्चर्यां कन्दर्यां कन्दराऽपि च ।
भिदिर्भेदश्च कुलिशे वाति वाते कुटे कुटिः ॥ ७३ ॥

७३. कैटभा = कैटभी ; कन्दरी = कन्दरा ; भिदि = भेद; वात = वाति ; कुट = कुटि. "वातिरादित्यसोमयोरिति रभसः," उ.५. ६. 'वसतिश्च कुटिः कुटी। आलयश्च गृहाः पुंसि भूम्नि कुटो द्वयोः समा', शब्द. 'दम्भोलि भिदुरं भिदुः,' हे. २. ६४.

करे करि जटायां स्यात् जटिः शिल्यां शिलाऽपि च ।
पुलिन्दे स्यात् पुलिन्द्रोऽपि निषादश्च निषादिनि ॥ ७४ ॥

७४. कर = करि ; जटा = जटि; शिली = शिला ; पुलिन्द = पुलिन्द्र ; निषाद = निषादिन्. जटी = जटिः, A. c. II. 4. 32. "पञ्चशाखः शयः पाणिः करो हस्तः कलः करिः," के. "पुलिन्दः कथ्यते म्लेच्छे पुलिन्द्रोऽपि निगद्यते इति तारपालः', अ. टी. २. १०. २०.

यतिश्च यतिनि प्रोक्तः स्रक्किण्यां स्रक्कि स्रक्क च ।
वहित्रं च वहित्रं च निचुले हिज्जलेज्जलौ ॥ ७५ ॥

७५. यति = यतिन् ; स्रक्किणी = स्रक्किन् = स्रक्कन् (क्क, I. O, A. c.); वहित = वहित्र; इज्जल = हिज्जल. 'ये निर्जितेन्द्रियग्रामा यतिनो यतयश्च ते', अ. २. ७. ४४. "स्रक्किण्यां स्रक्कि स्रक्क चेति शब्दभेदः । स्रक्किणीति ईबन्तस्य स्त्रियामेकवचनम् । नान्तस्य...स्रक्कि इतीदन्तस्य क्लीबे द्विवचनं वा', अ. टी. २. ६. ६. १. 'यानपात्रं वहित्रकम् ॥ वोहित्थं वहनं पोतः', हे. ३. ५३९-४० 'क्रोडस्तराब्धुवंहनं वहित्रं वार्वटः पुमान्,' त्रि. वा. ४६. 'निचुले हिज्जलेज्जलौ,' हे. ४. २११. "निचुलेज्जलहिज्जला इति रभसः,' अ. टी. २. ४. ६१. (निचुलोजलतेजलौ, I.)

विखुर्विखुस्तथा विग्रो नासाया विगमादिति ।
अमतिश्चामतिः काले रजन्यां च तमा तमी ॥ ७६ ॥

७६. विखु = विखु = विग्र (विषुयुर्विषुस्तथा विग्रो, I.) ; अमति = आमति ; तमा = तमी. 'विखुविखु विग्रा अनासिके,' हे. ३. ११४. (also विख्य, A. c.). 'रजनी यामिनी दोषा वासतेयी तमा तमी,' शब्द.

विश्वप्सश्चापि विश्वप्सा सिध्मा सिध्म च कथ्यते ।
स्याद् हक्का बुक्कया साकं धर्म धर्मं च कीर्तितम् ॥ ७७ ॥

७७. विश्वप्स = विश्वप्सन् ; सिध्मन् = सिध्मा ; हक्का = बुक्का (हका, I. O.) ; धर्म =

(m and n.) (both धर्म I. O.). 'शुक्रा हृद्, हृदयं हक्का', हे. ३. २८७. 'शिग्रा शितासंतकपुत्र' शिग्रु'," हे. ३. १३१.

अश्मया साहमश्माऽपि मज्जोक्तो मज्जया सह।
शेपशेफौ च शेवश्च शेफं प्रोक्तं च शेफसा ॥ ७८ ॥

७८. अश्मन् = अश्मा (both ऊ, I.); मज्जन् = मज्जा; शेप = शेफ (m.) = शेव = शेफ (n.) = शेफस्. 'मेहनं शेफ शेफसी,' हे. ३. २७४.

प्रापुन्नाटकमथाङ्कः प्रपुन्नाटे प्रपुन्नटम्।
अररं चाररिश्चापि कपाटे स्यात् कवाटवत् ॥ ७९ ॥

७९. प्रापुन्नाट = प्रपुन्नाट = प्रपुन्नट (प्रपुन्नाड, A. 2. 4. 147. = प्रपुन्नाल, प्रपुनाल, प्रपुनाड़, प्रपुन्नड, c.). अरर = अररि (अररी, A. c. See note 17).

भल्लो भल्लिश्च वाणे स्याद् दले पातं च पत्रवत्।
ईर्ममीर्मा व्रणेऽपि स्यान् निर्झरेऽपि झरो झरिः ॥ ८० ॥

८०. भल्ल = भल्लि; पत्र = पात्र; ईर्म = ईर्मन्; झर = झरि. "स्त्रियां भिल्लिश्च भिल्ली च भल्लोऽपि स्यात् पुमानयम्', के. 'पत्रं पात्रं दलं पर्णं पलाशं च च्छदः पुमान्,' शब्द.

भवेदमात्योऽप्यामात्यः पीनसं स्यादपीनसे।
अन्वासनं समुद्दिष्टं तथा स्यादनुवासनम् ॥ ८१ ॥

८१. अमात्य = आमात्य; पीनस = अपीनस (अपीनस्, I. O. etc.); अन्वासन = अनुवासन. "अपीनसः प्रतिश्याः स्यादिति रभसः," अ. टी. २. ६. ५१.

यूषश्च यभनं यातु यकाराद्द्वयवन्मतम्।
परुणा च परु ग्रन्थौ काश्मीरी काश्मिरीति च ॥ ८२ ॥

८2. यूष; यभन (वभन, I. O. क, ग); यातु; परु = परुस्; काश्मीरी = काश्मिरी (I. O.) "मज्जासारो ग्रन्थिपरुरिति पुंस्काण्डे रत्नकोषात्," अ. टी. २. ४. १६१. काश्मरी = काश्मर्शरी. यकाराद्द्वयवन्मतम् would give a quite different sense.

मातुलुङ्गे मातुलिङ्गः कदल्यां कदलोऽपि च।
परुषकं फले प्रोक्तं पुरुषं परुषं तथा ॥ ८३ ॥

८३. मातुलुङ्ग (मातुलङ्ग,क) = मातुलिङ्ग; कदली = कदल; पुरुषक (परुषक, क) = पुरुष = परुष.

"कदलश्च कदलप्रसाविति व्याडिः। अजादित्वाट्टापि कदला,' अ. टी. २. ४. ११२. "मातुलुङ्गकः मातुलिङ्गश्च," अ. टी. २. ४. ७८.

नारङ्गे नागरङ्गोऽपि स्याद् विसेऽपि विसखण्डकम्।
वार्ताकुरपि वार्ताके हन्ताकोऽपि च दृश्यते ॥ ८४ ॥

८४. नारङ्ग=नागरङ्ग ; विस (not complete in I. O.)=विसखण्डक ; वार्ताकु= वार्ताक=हन्ताक. वार्ताकी, अ. २. ४. ११४. पुंस्यपि वार्ताक इति, वार्ता, वार्ताकुः,-टी.

किसलं स्यात् किसलये गुत्से गुच्छो गुलुञ्छवत्।
अम्लातके स्यादम्लातममिलातकमित्यपि ॥ ८५ ॥

८५. किसल=किसलय ; गुत्स=गुच्छ=गुलुञ्छ (च्छ, I., क.) ; अम्लातक=अम्लात= अमिलातक. 'नवे तस्मिन् किसलयं किसलं पल्लवोऽस्त्र तु,' हे. ४. १८६. (also किशलय A. c.). "गुच्छे गुञ्छ (गुच्छ, हे.) स्तवकगुत्सकाः। गुलुञ्छः,' १८२.

जम्बीरेऽपि च जाम्बीरो जूर्णायां जूर्णिरित्यपि।
तित्तिरौ तित्तिरोऽपि स्यात् पीलकः स्यात् पिपीलके ॥ ८५ ॥

८६. जम्बीर=जाम्बीर ; जूर्णा=जूर्णि (भूणा=भूणि ?) ; तित्तिरि=तित्तिर ; पीलक=पिपीलक. 'स्त्र जंम्बी (म्बि) रे दन्तशठजम्भजम्भीरजम्भलाः (राः),' अ. २. ४. २४. 'कपोतलावतित्तिरा इति वाचस्पतिः,' अ. टी. २. ५. ३५. 'पिपीलकस्तु पीलकः,' हे. ४. २७२.

गोदा गोदावरीनद्यां मथुरा मधुरापुरि।
कविकं कविकायां च स्याद् गवेधौ गवेधुका ॥ ८७ ॥

८७. गोदा=गोदावरी ; मथुरा=मधुरा ; कविक=कविका ; गवेधु=गवेधुका. 'अथ गोदावरी गोला,' त्रि. वा. ६५. 'स्त्री गवेधुः गवेधुका,' अ. २. ६. २५. (also गवेडु, c.) 'कवी खलीनं कविका कवियं मुखयन्त्रणम्,' हे. ४. ३१६. 'मथुरा तु मधूपघ्नं मधुरा शिवपूरथ,' के.

मञ्जूषायां च पिटकः पेटा पेटक इत्यपि।
पादातौ च पदातिः स्यात् पादातश्च पदातिकः ॥ ८८ ॥

८८. पिटक=पेटा(पेट, क)=पेटक ; पादाति=पदाति=पादात=पदातिक. 'पिटकः पेटकः पेटा,' अ. २. १० ३० (पेडेति मुकुटः। पीड़ेति स्वामी,' टी). "पदातिपत्तिपदगपादातिकपदाजयः", ८. ६६. ('पदातिपत्तिपदात पादविकपदाजयमित्यमरमाला" also पदात, टी.).

पादत्राणे तु पञ्चश्री भवेत् प्रखिञ्छिताऽपि च ।
जलायुका जलौकायां गैरिके च गवेरुकम् ॥ ८९ ॥

८६. पादत्राण=पञ्चश्री=प्रखिञ्छिता (प्राणञ्छिता I. O. क. ग.); जलायुका=जलौका (See note 47); गैरिक=गवेरुक. "उपानत् पादुका पादूः पञ्चश्री पादरक्षिका। प्रखिञ्छिता," हे. ३. ५७८.

नासिकायां च नक्रः स्यात् वक्रे वङ्कोऽपुरदाहृतः ।
सरणी च प्रसारण्यां मुष्के स्यात् फलकं फलम् ॥ ९० ॥

९०. नक्र=नासिका; वक्र=वङ्क; सरणी=प्रसारणी; फलक=फल. "प्रसारणी सारणी च सरणा सरणीति च," शब्द.

भवेद् दाढ़ाऽपि दंष्ट्रायां शाल्मल्यां शल्मलीति च ।
वध्वां च बन्धुकापि स्यादञ्जन्यामञ्जनाऽपि च ॥ ९१ ॥

९१. दाढ़ा=दंष्ट्रा; शाल्मली=शल्मली; वधू=बन्धुका; अञ्जनी=अञ्जना. "शाल्मलिर्द्वयोः," अ. २. ४. ४६. =शाल्मलिः, शाल्मलः, टी. "दाढ़िका दंष्ट्रिका दाढ़ा", हे. अञ्जना=अञ्जना अ. टी. २. ४.

अलाबुस्त्वलाबु स्यादलाबुश्च दीर्घादिश्च प्रतीयते ।
ऊर्णनाभ इदन्तश्च किकीदिविः किकीदिवे ॥ ९२ ॥

९२. अलाबू=अलाबु=आलाबू; ऊर्णनाभ=ऊर्णनाभि; किकीदिवि=किकीदिव. अलाबू, A. २. ४.५६. =अलाम्बू, आलाबू, अलाबु, लाबु, लाबू, A. c. "अलाबुः स्त्री पिण्डफला, तुम्बिस्तुम्बी महाफला। तुम्बा तु वर्तुलाऽलाबूर्निम्बे तुम्बी तु लाबुकेति वाचस्पतिः". "चाषो दिविः किकिः स्मृत इति व्याड़िः," अ. टी. २. ५. १६. (also 'किकीदीवि, किकिदिवि, किकिदिव, किकीदिवी, किकीदिव, किकी'). "स्मृतश्चाषः किकीदिवीरिति विक्रमादित्यकोषः बोपालिते किकिदिवमक्षिकश्चाषः स्यादिति सर्वे सुखाः," उ. ४. ५६. "ऊर्णनाभिरूर्णनाभो लूताशावक इत्यपि," शब्द.

करेटौ करटुश्चापि दूत्यां दूतिरपि स्मृता ।
स्यान्निचोले निचुलकं स्यादसिक्नयामसिक्निका ॥ ९३ ॥

९३. करेटु=करटु (See note71); दूती=दूति; निचोल=निचुल; असिक्नी=असिक्निका (असिकग्रामसिकिका, I. O.).

एडूकं क्रमथं च क्रखान्ता … ।

शैवले सत्राच्च शैवालं शेवलं शी… …पि ॥ ९४ ॥

१०८. एडूक=एडक ; पदवी=पदवि ; … .5.35) ; चालनी=चालन ;
(?) मेड्रुकम्,' द्वि. 'नीलत्रा' शैवालशेवले । … c. 2. 9. 47.). 'चालन' तितउ
४. २३३. "शेपाल' शैवलो न स्त्री शैवालो जलनी… ;' अ. टी. २. ६. २६. "स्त्रियां

तूणा तूणी च तूणीरे मरीचं म…

चित्रेऽपि चित्रलोऽपि सत्राच्चिन्ता … ।
…कम् ॥ ९५ ॥

१०९. तूणा=तूणी=तूणीर ; मरीच=… ा=आमिचा ; यौतक=यौतुक.
चिन्ता=चिन्तिया. 'तूणोपासङ्गतूणीरनिषङ्गा इषु…
चिति स्मृत्रामित्यत्र माधवः अत्र मैत्रेयः पा, ३- …
भावार्थे तत्र सामर्थ्यात् कदाचिस्त्रिलोपो नास्तीति … ।

छन्दसि सत्रादनड्वाही भाषाया… …व ॥ ९६ ॥

मध्ये कारोऽपि चिपिटो क्रखा… =रिपि ; दूरिण (दूरण, I. O.)

११०. अनड्वाही=अनडुही ; चिपिट = … स) कृषिकस्य कृषीवलः,' 'कृषको
'उस्त्राऽघ्न्या रोहिणी शृङ्गिण्यनड्वाह्यनडुच्च… …ौ फालकृषकाविति रुद्रः,' टी.).

उत्तमायां गवि प्राड्डरिकारादि…

साचव्यर्थे साचिरपुत्रको भूतार्थे च … ॥

१११. निचिकी=नैचिकी ; साचि (adj … शर्वली); आयुयुत्वपि.
गौरुत्तमा तु निचिकी सा प्रकीर्तितेति नाममाला, …
"साचिरित्यनव्ययशब्दोऽप्यस्तीति केचित्,' दुर्गा… ॥ ९८ ॥

चवर्गादिरपि प्रोक्ता यामिः स्व… २.९. १२) ; प्राश=प्रास.

वातासहो वातसहो वातूले स…

११२. जामि=यामि ; वा… =वातस… …कीर्त्यते ॥ ९९ ॥

अप्सरः स्वप्सरा…

बर्बरी बर्बरा …

११३. अप्सरस्=अप्सरा… ॥ १०० ॥
(वितस्तेहं चलुष्टम्, I. O. क). त…

तन्द्रीस्तन्द्रिश्च तन्द्रायां … 55.) ; सम्बाहत (शम्बाहत,

पृथगक्कस्य भक्तस्य भालूकेऽप्य… …मसभूरु च, I. O.) ; कुसीद,

(also कुशीद, कुषीद, अ. टी. २. ६. ४.); कुसूल (also कुश्रूल, H., W.; कुसूलो दन्त्यशकारकानेव, उ. ४. ६०).

पारावार: पमध्योऽपि सोपानं दन्त्यमादि तु ।

विश्रस्ता स्याद्वमध्यैव न विस्त्रस्तुरदाहृता ॥ १०१ ॥

१०१. पारावार (पारावर, I. O.)=पारापार (A. c. 10. 1.) ; सोपान ; विश्रस्ता not विस्रस्ता.

स्यात् कवर्गद्वितीयादिश्चान्तादिरपि खुल्लकः ।

स्यात् पवर्गद्वितीयादिः फणायां तु फटाऽपि च ॥ १०२ ॥

१०२. खुल्लक = क्षुल्लक ; स्फटा = फटा. 'क्षुल्लकस्त्रिषु नीचेऽल्प इति रभसः,' अ. टी. २. १०. १६. '(फटायां) स्फटायां तु फणा द्वयोः,' अ. ८. ६. 'फटः स्फुटः । फणः' हे. ४.३८२.

त्रयोदशस्वराद्यं तु शोभाञ्जनमुदाहृतम् ।

तनूनपात् तकारान्तो न तवर्गतृतीयभाक् ॥ १०३ ॥

१०३. शोभाञ्जन ; तनूनपात्, not तनूनपाद्.

तवर्गपञ्चमोपान्तमञ्जनं केवलं पुनः ।

ह्राहाशब्दस्तु सान्तोऽपि कथितो दिव्यगायने ॥ १०४ ॥

१०४. अञ्जन not अञ्जण (?A. 2. 2. 13.);हाहा = हाहस् (A. c. 55).

चतुःशाले चवर्गीयमध्यं सञ्जवनं विदुः ।

पवर्गमध्यसान्तश्च रेफः स्यादधमार्थकः ॥ १०५ ॥

१०५. संजवन (also संयवन and संजीवन, W.) ; रेपस् (रेपस्, उ. ४. १९८) = रेफ.

अन्तस्थमध्यं वैयात्यं वेम्नि वेमश्च वेमकम् ।

कमने कामनोऽपि स्याद्दीर्घादिः कूकुदः स्मृतः ॥ १०६ ॥

१०६. वैयात्य ; वेम = वेमक (वेम इत्यपि, अ. टी. २. १०. २८.) = वेमन् (विवेमवकेमकम्, I. O.) ; कमन = कामन (कम्रः कामयिताऽभीकः कमनः कामनोऽभिकः, अ. ३. १. २४.); कूकुद (कुकुद इत्यपि, अ. टी. ३. १. १४.).

प्रभायामपि भाःशब्दः सान्तः पुंलिङ्ग एव च ।

एडमूकेऽनेडमूकः स्मूर्म्यां स्मूर्मिरपि स्मृता ॥ १०७ ॥

१०७. भास = भास् ; एडमूक = अनेडमूक ; स्मूर्मी = स्मूर्मि (सूर्मी = सूर्मि, अ. टी. २. १०. ३५.).

एड़ूकं क्रस्वमध्यं च क्रस्वान्ता च पद्व्यपि ।
शैवले सप्राच्च शैबालं शेबलं शीबलं यथा ॥ १०८ ॥

१०८. एड़ूक=एड़क ; पदवी=पदवि ; शैबल=शैबाल=शेबल=शीबल. 'भवेदेडोकं (?) मेड़ुकम्,' द्वि. 'नीलप्रा शैवालशेवलं । शेवालं शैवलं शेपालं जलाच्छूकनीलिके,' हे. ४. २३३. "शेपालं शैवलो न स्त्री शैवालो जलनीलेकेति शब्दार्णवः,' उ. ४. ३८.

तूणा तूणी च तूणीरे मरीचं मरिचेऽपि च ।
चित्रेऽपि चित्रलोऽपि सप्राच्चिन्तायां चिन्तियाऽपि च ॥ १०९ ॥

१०९. तूणा=तूणी=तूणीर ; मरीच=मरिच (A. c. 2. 9. 36.) ; चित्र=चित्रल ; चिन्ता=चिन्तिया. 'तूणोपासङ्गतूणीरनिषङ्गा इषुधिर्द्वयोः ॥ तूणप्राम्,' अ. २. ८. ८८-९. 'चुरादौ चिति स्मृत्याम्यित्यत्र माधवः अत्र मैत्रेयः पा, ३. ३. १०५. अकारे विधातव्येऽङो विधानं गुणाभावार्थं तत् सामर्थ्यात् कदाचिण्णिलोपो नास्तीति तत्र चिन्तियेति.'

छन्दसि सप्रादनड्वाही भाषायामनडुह्यपि ।
मध्येकारोऽपि चिपिटो क्रस्वादिश्चोरणोऽप्यवौ ॥ ११० ॥

११०. अनड्वाही=अनडुही ; चिपिट ; उरण. अपि may refer to other forms. 'उस्राऽघ्न्या रोहिणी श्टङ्गिण्यनड्वाह्यनडुह्यपा,' हे. ४. ३३१. 'उक्तानडुही बुधैरनड्वाही,' ह.

उत्तमायां गवि प्राङ्करिकारादिश्च नैचिकी ।
साचव्यर्थे साचिरपुत्रक्तो भूतार्थे च तथास्तथा ॥ १११ ॥

१११. निचिकी=नैचिकी ; साचि (adj and ind.) ; तथा (adj. and ind.). 'नैचिकी गौरुत्तमा तु निचिकी सा प्रकीर्तितेति नाममाला,' अ. टी. २. ९. ६७. (नीचिका, नीचिकी, द्वि.) "साचिरित्यनव्ययशब्दोऽप्यस्तीति केचित्,' दुर्गादास. ४८६.

चवर्गादिरपि प्रोक्ता यामिः स्वस्कुलस्त्रियोः ।
वातासहो वातसहो वातले सप्रादिदं द्वयम् ॥ ११२ ॥

११२. जामि=यामि ; वातासह=वातसह. 'यामि र्यामी च जादिमे,' के.

अप्सरःस्वप्सराः प्रोक्ताः सुमनाः सुमनःसु च ।
बर्बरी बर्बरा शाके वितुन्नं सुनिषण्णकम् (?) ॥ ११३ ॥

११३. अप्सरस्=अप्सरा ; सुमना=सुमनस् ; बर्बरी=बर्बरा ; वितुन्न=सुनिषण्णक (वितुन्नेह चतुष्टमू, I. O. क). तत्र सुमनाः सान्तः टाबन्तोऽपि, अ. टी. २. ४. ७२.

तन्द्रीस्तन्द्रिश्च तन्द्रायां कुरङ्गे च कुरङ्गमः ।
पृथगच्छश्च भल्लश्च भालूकेऽप्यच्छभल्लवत् ॥ ११४ ॥

११४. तन्द्री=तन्द्रि=तन्द्रा (A. c. 7. 37.) ; कुरङ्ग=कुरङ्गम ; अच्छ=भल्ल=अच्छभल्ल (See note 7.)

जतायुके जलौकं च जलोकं च जलूकवत् ।
घोषके शम्बुकोऽपि स्यात् बुध्ने ब्रध्नश्च दृश्यते ॥ ११५ ॥

११५. जतायुक=जलौक=जलोक=जलूक ; शम्बुक=(शम्बूक) ; बुध्न=ब्रध्न.

लङ्गूलमपि लाङ्गूलं भम्भरा भम्भराल्यपि ।
त्वचि त्वचः किरोऽपि स्यात् किरौ प्रोक्तः पथः पथि ॥ ११६ ॥

११६. लङ्गूल=लाङ्गूल ; भम्भरा=भम्भराली (लम्भरालं भराचत्रपि, I. O. क) ; त्वच=त्वच ; किर=किरि ; पथ=पथिन्. 'अथ किरः किरिः,' हे. ४. ३५२. 'अस्त्री पुच्छस्तु लाङ्गूलं क्लीबे लाङ्गुलमित्यपि । स्त्रियां क्लीबे च लङ्गूलं युक्तमस्त्री लजः पुमान्,' के. 'वाटः पथश्च मार्गश्च,' त्रि. भू. १८ (= सुभूतिचन्द्र. उ. ४. १२). 'त्वक्त्वचचोचशब्दाः छुत्रं वल्के चर्मणि पत्रक इति धरणिः,' अ. टी. २. ४. १३४. 'त्वक् स्त्री त्वचा त्वचं चोचं वल्कं वल्कलचोलकम्,' शब्द.

अजगावाजगावं च भवेदाजिगवं तथा ।
पिनाकेऽजगवं चाथ सैंहिकेये तमस्तमाः ॥ ११७ ॥

११७. अजगाव=आजगाव=आजिगव=अजगव ; तम=तमस्. अजगव=अजकव, A. c. 37. 'पिनाकं स्यादजगवमजकावं च तद्धनुः,' हे. २. ११५. 'तमः सान्तं क्लीबे पुंसि च कश्चित् अदन्तः स्वर्भानुस्तु तमो राहुरिति पुंस्काण्डे रत्नकोशामरमालयो र्दर्शनात्,' अ. टी. २६.

चुलुकी चुलुपी च स्यादुलूपी शिशुमारके ।
अगाधेऽस्थाघमस्थागमस्थायं च प्रयुज्यते ॥ ११८ ॥

११८. चुलुकिन्=चुलुपिन्=उलूपिन् ; अस्थाघ=अस्थान=अस्थाय. 'अस्थाघा (Hem. I.) स्थागमस्ताघमगाधमतलस्पृशि,' हे. ४. १२६. 'उलूपी शिशुकः समौ,' अ. १. १०. १८. (also जलूपिन्, चुलुम्पिन्, W ; चुलकिन्, चुलपिन्, क).

स्यान् मध्योष्मचतुर्थत्वमंहसो रंहसस्तथा ।
चिह्ने ललामशब्दोऽपि स्यादन्तश्च पुंसि च ॥ ११९ ॥

११९. अंहस्=अंह (अङ्घ, A. 1. 4. 23.) ; रंहस्=रंह ; ललामन्=ललाम.

द्रविडः स्यान् ममध्योऽपि काफलश्चापि कट्फले ।
व्रीडायाश्च भवेद् व्रीडो लज्जामालेऽप्यपत्रपा ॥ १२० ॥

१२०. द्रविड=द्रमिड ; कट्फल=काफल ; व्रीडा=व्रीड ; अपत्रपा=(त्रपा : against

लज्जा साऽपत्रपाऽन्यतः, A. 7. 23.). 'ब्रीड़ादयश्च वरटश्च वराटकश्च उत्कण्ठवाणकरकाश्च समा-श्रयाश्चेति रभसः' A. c. 'काफलः कट्फलः कुम्भी,' शब्द.

उलूकं मथकस्खं च कस्वादिः स्यादलिम्पकः ।
तथा कुरुवके रेफो निरुकारः प्रयुज्यते ॥ १२१ ॥

१२१. उलूक = उलुक (also अलूकः सर्वस्वे तु अङ्गौ कर्णौ अस्य इति पृषोदरा-दित्वात् दीर्घादिकमूलूक इति साधितम्, उ. ४. ४१.); अलिम्पक (?) (अलिन्दक, I. etc); कुरुवक = कुरवक, A. c. 2. 4. 75.

मञ्जिष्ठायां तु भण्डीरी मथकस्वाऽपि पठ्यते ।
दीर्घादि वृश्चिकेऽपि स्यादली स्यादालिरित्यपि ॥ १२२ ॥

१२२. भण्डीरी = भण्डिरी (मण्डीरी, A. 2. 4. 91); अलिन् = आलिन् = आलि. 'वृश्चिको द्रुण आलिः स्यादिति बोपालितः । अथाली स्याद् वृश्चिके भ्रमरे पुमानिति कोशान्तरम्' (मे)., अ. टी. २. ५. १४. 'वृश्चिको द्रुण आलयालिः', हे. ४. २७७.

बुक्को बुक्का स्मृतौ बुक्किन् ग्रैवो ग्रैवेयकेऽपि च ।
खञ्जे खोड़श्च खोरश्च स्यात् तरीस्तरिरित्यपि ॥ १२३ ॥

१२३. बुक्क = बुक्का = बुक्कन् ; ग्रैव = ग्रैवेयक ; खोड़ = खोर ; तरी = तरि. 'खोड़खोरौ तु खञ्जके', हे. ३. ११९ (also खोल, A. c. 2. 6. 48).

नासिकायाञ्च नस्याऽपि मथि मन्थाक इत्यपि ।
कार्तस्वरं मथदन्त्यं सोक्कण्डः स्यात् सिक्कण्डवत् ॥ १२४ ॥

१२४. नासिका = नस्या (नस्या, I. O.); मन्थाक = मथिन् ; कार्तस्वर ; सोक्कण्ड = सिक्कण्ड. 'नसा नस्या च नासिका । गन्धनाली च नासिक्यम्' ; त्रि. म. ४४. 'घ्राणं गन्धवहा नासा नसा नस्या च नासिकेति साहसाङ्कः', 'वज्रद्रुमः सिक्कण्डोऽप्येति रभसाद् दुखादिरपि। शोक्कण्ड इति तालव्यादिरपि,' अ. टी. २. ६. ८९, २. ४. १०५.

ओष्ठ्याद्यन्तो लुलायोऽपि मरुतेऽपि हलन्तता ।
विद्यात् पुरुरवःशब्दे रुकारस्यापि दीर्घता ॥ १२५ ॥

१२५. लुलाय = लुलाप (A. c. 2. 5. 4.); मरुत = मरुत् ; पुरुरवस् = पुरूरवस्, उ. ४. २३१ (विद्यात् पुरुरवः शब्दे रुकारस्यापि दीर्घता, I. O.). 'तथा च विक्रमादित्यकोषः। मरुतः स्पर्शनः प्राणः समीरो मारुतो मरुत्,' उ. १. ८६.

स्यात् कुरुण्टोऽपि दीर्घादिः सैरेयेऽपि च सम्मतः ।
नालिकेर इदन्तोऽपि तथा दीर्घद्वितीयवान् ॥ १२६ ॥

१२६. कुरण्ट = कूरण्ठ (I. खरजे ऽपि संमतः, क, I. O.); नालिकेर = नालिकेरि = नालीकेर (नालिकेर = नारिकेर, नारिकेल, नाडिकेर, नारीकेल, नारिकेलि, नारीकेली, A. c. 2.4. 168 = नालिकेल, Hem. iv. 217.). कुरण्ट, A. 2. 4. 74 ; कुरण्ड, c.

काण्डे शरः शुभं चेमे शारः शवलवाणयोः।
किंशुकस्य शुकस्यापि स्मृतस्तालव्यदन्त्ययोः॥ १२७॥

१२७. शर (सर, I. etc.); शुभ (क, I. ; सुभ, O.); शार ; किंशुक = किंसुक ; शुक = सुक. 'विकर्णः पत्रवाहश्च चित्रपुङ्खः शरः सरः। सरः शरु मर्मभेदी वीरचक्षुश्च लक्षहा,' क.

शूनासुङ्गसुरङ्गास्तु दन्त्यतालव्ययोरपि।
कोटीशश्चाप्यदन्त्यस्तु रिशुचः स्वर्गवज्रयोः॥ १२८॥

१२८. शूना = सूना ; सुङ्ग = शुङ्ग ; सुरङ्ग = शुरङ्ग ; कोटीश ; रिशुच (ऋभुक्ष ?, उ. ४. १२) = (ऋभुचिन्.).

किन्नराश्वमुखौ भिन्नाभिन्नौ दैत्यासुरादिवत्।
रिष्टारिष्टे अभिन्नार्थे भिन्नार्थे च क्वचिन् मते॥ १२९॥

१२९. किन्नर = and not = अश्वमुख ; असुर = and not = दैत्य ; अरिष्ट = sometimes not = रिष्ट.

वाग्मी (ग्मि-?) वाल्मीकिमित्युल्का सवत्सक्ष्तपतत्रिणः।
संस्कर्तेत्यादिसंयोगिशब्देष्वनुपयोगिषु॥ १३०॥
इदं तुल्यान्त (च) रद्वन्द्वसयोन्नयेद् भेदकं क्वचित्।
यमकादावपीत्येषा चिन्ताऽस्माभिरुपेक्षिता॥ १३१॥
तथा ह्यपश्यदद्राक्षीदित्यतार्थे क्रियापदम्।
अपः पयस्तनूकुर्वदित्यन्यत्र पदद्वयम्॥ १३२॥

१३२. अपः + श्यत् + अद्राक्षीत् = अपश्यत्, अद्राक्षीत्.

इति शब्दभेदनिर्देशः शब्दभेदः समाप्तः।

अथौष्ठ्यदन्तोष्ठ्यवकारभेदः ।

वृन्दारकव्रजवराटकवेदिवृन्दवन्दारुवैरिवदरीविटपान् विटं च ।
विद्वद्व्रणौ वरणवृंहणवोधवेधवन्धूरवन्धुवधिरांश्च ववन्ध वृद्धान् ॥१॥
वेलावलौ वञ्जुलवाञ्जुलकान् वलीकं बोलं विलं बलजबालकबालुकाश्च ।
वेहद्वृहद्वहलबाहनवाञ्छवभ्रुबस्तं बलिं बनबलाहकवङ्कवीथीः ॥२॥
बालेयवञ्जुलबराहबकान् बलाका बालुङ्किकाबकुलबुक्कबकेरुकांश्च ।
बारूढबाटबरटानपि बार्बटीरबाणबण्डकबरण्डकबर्बटीश्च ॥३॥
बाहिनीवनिताबेदिवणिजश्चावारिबण्डरम् ।
बर्धनीवृत्तबटकं बरत्नां बटुकं बिड़म् ॥ ४ ॥
बासनाबासिताबस्तबीरबासरबागुराः ।
व्रीड़नीं बाणिनीं बीणां बानीरं बानरं बचाम् ॥ ५ ॥
विहगाख्यं विशब्दं वाऽप्यव्ययं वा न वेति च ।
वार्तकं वदान्यं वा विद्याद्वाद्यं च वादनम् ॥ ६ ॥
अथ मध्यपवर्गीयाः कर्बरः कर्बुरोऽवरः ।
बर्बरी शबरीबीरः सम्बराड़म्बराम्बरम् ॥ ७ ॥
कम्बलं सम्बलेबीरु शर्बला शादबलोऽपि च ।
नडवलावेलजम्बालशैबालाद्याश्च कीर्तिताः ॥ ८ ॥
कथ्यन्तेऽथ पवर्गीयवान्तशब्दाश्च केचन ।
गन्धर्वखर्वगर्वाह्वजिह्वापूर्वश्च दूर्वया ।
रोलम्बः शतपर्वार्वा दार्वी चार्वी च दर्विभृत् ॥ ९ ॥
कदम्बकादम्बनितम्बनिम्बबिम्बप्रलम्बाम्बुविड़म्बडिम्बाः ।
करम्बहेरम्बकुटुम्बकुम्भास्तुम्बी कलम्बी च स(क?)डम्बिचम्बाः ॥ १०
जम्बूः कम्बुरलाबुश्च शम्बः शु(चु?)म्बोऽम्बया सह ।
शिम्बा लम्बा च वा(चा?)ड़म्बगोडुम्बस्तम्बकम्बयः ॥ ११ ॥
इति पवर्गीयबकारनिर्देशः ॥

अथान्तस्थीयवकारः॥

विन्दु विद्रुमवदान्यविक्रमा विक्त (न्द ?) वर्त्म विखुविस्रु (शचिव, क) विदया।
व्याघ्रवप्रवरवैरवर्करा वादरो(?)वसिरवारुवागुराः॥ १२॥
वामवामनविमानवेदना वानवित्तवमनं विलेपनम्।
वातवातिकवितानवर्तनीवर्तिवेतनवसन्तहन्तयः॥ १३॥
वार्त्तीविच्छित्तिहन्तान्तवितण्डाश्च वितुन्नकम्।
विकटो वैकटो वृष्टि विष्टि विष्टरवेष्टनम्॥ १४॥
वल्लूरो वल्लरी वल्ली वेल्लितं वल्लभोऽपि च।
विदेहो विग्रहो वर्ह्णो वह्निर्वह्निर्विहायसः॥ १५॥
वह्नित्रं विकचो वीचि वर्चोवञ्चकवाचिकम्।
वन्धूकं वीवधं वेधा विधाविधुवधूटकाः॥ १६॥
विवेको वर्णकं वेणी वीणाविपणिवेणवः।
विषाणं वीरणं वाणो वपा वाष्पो वपुर्वयः॥ १७॥
वैशाखो विशिखो वाढं व्यूढं वर्ष्मं विषं हषः।
विषयं वर्षणं वीजं वाजं हजिनवर्जने॥ १८॥
व्यजनं व्यञ्जनं वज्रं वैजयन्ती विशारदम्।
व्यालवङ्गलवल्मीकवीपि(व्रीहि?)लावारिहको वली॥ १९॥
वालो विचक्किलो वङ्गं विडङ्गं वेगवर्णनम्।
वेधसा वासितं वेशवैश्यविस्रम्भवेश(ल्ल?)यः॥ २०॥
विस्रविस्रस्तविशिख(प)वंशव्यसनवासवम्॥ २१॥
वायसो वाहसो वासो वीभत्सो वसति र्वसु।
विदारी वठरो वीरुदित्याद्यन्तस्थवादयः॥ २२॥

इति आदिदन्तोष्ठ्याः॥

अथापि मध्यदन्तोष्ठ्याः कथ्यन्ते केचनाऽपरे।
देवकः सेवकावुत्तमावाराः प्राध्वरोऽपि च॥ २३॥
तन्तुवायः प्रवरको गोविन्दः आवणोल्लणम्।

अध्वा मह्वा (वध्वा, क)युवाऽथर्वा मघवा खर्व(शक्र?)पर्वणी ॥ २४ ॥

(दन्त्योष्ठ्या: समुदाहृता:)

अवावादिविधानाच्च संप्रसारणतोऽपि वा।
इत्येतदादय: शब्दा अभेदेऽत्र विनिश्चिता: ॥ २५ ॥
ओष्ठ्यदन्त्यौष्ठ्ययोरत्र धात्वर्थादिविशेषत:।
यदि स्यादनयो: क्वापि कादाचित्को व्यतिक्रम: ॥ २६ ॥

इत्योष्ठ्यदन्त्यौष्ठ्यवकारनिर्देश: ॥

अथोष्मभेद: ॥

अथ तालव्यमूर्धन्यदन्त्यानामपि लेशत:।
शषसानां विशेषेण निर्देश: क्रियतेऽधुना ॥ १ ॥

श्यामाकशाकशुकशीकरशौकशूकशालूकशङ्कुशकशङ्करशुल्क(क्र)शु(श)का:।
शौटीरशाक(व?)शकटा: शिपिविष्टशिष्टशाखोटशाटकशटीशटितं शलाटु: ॥२॥
शीतञ्च शातशतशातनशंच(शम्भ)शश्वशश्वत्कशश्वरशुना च(श्व?)शिवा शिलोञ्छ:॥
शोभा शुभं शरभशीभरशुम्भशम्भुश्वभ्राणि शुभ्रशरदौ शकुनि: शकुन्ति: ॥३॥

३. ३. शीभव, W. But comp. Mādhava शीभृ कत्थने बाहुलकादर: शीभर:

शालाशिलाशकुलशाड्वलशालुशेलुशार्दूलशूलशबला: शमलं शृगाल:।
शेफालिकाशिथिलशृङ्खलशीलशैलशैवालशल्यशलशल्कलशर्वलानि ॥ ४ ॥
शालालुशालुशलिशाल्मलिशुक्लशुष्कशुल्कानि शिल्पशलभौ शललं शलाका।
श्रोणि: शण: (शा:,क)श्रवणशोणितशोणशाणश्रेणीश्रुतश्रयणशून्यशरण्यशङ्का: ॥५॥
शोचि: शचीशुचिशय: शक्रशर्मशीर्णश्रीपर्णशोथशपथश्वय(य)शण्डशौण्डा: (शण्ढा:)।
श्रेय: श्रम: शमनशोधनशक्यशाक्यशाण्डिल्यशाल्मलशमीशुनका: श्रविष्ठ: ॥६॥
शाखाशिखाशिखरशेखरशङ्खशापशम्पाशिफाशफरशेफशफा: शिखण्ड:।
शृङ्गारशृङ्गशरशावशरारिशारिशारा: शरावशर्वरञ्च शिरं शिरश्च ॥ ७ ॥
शरीरशालार(र)शरारुशै(शा:)कशोभाञ्जनश्रावणशादशूद्रा:।
शनि: शनै: श्लीपदशिग्रुशीधुशुद्धान्तशान्ता: शितिशौर्यशौण्डा: ॥ ८ ॥

शोठः शुण्ठी शठः श्वेतश्चित्रश्रोताषि शर्करा ।
शक्ररोशर्वरीशक्तिशुक्तिशुक्तानि शष्कुली ॥ ८ ॥
शान्तं श्वेतं शिविश्चावशङ्कुश्वयथुशाकिनी ।
शिङ्कुः (ङ्कः. श.) शोकश्च शुल्वं च शालीनश्च शिलीमुखम् ॥ १० ॥
श्रणं श्लाघा च शोफश्च शिक्यं श्रद्धा च शिंशपा ।
श्योनाकः शूरणः शाणा शिला श्यामा च शेवधिः ॥ १ ॥

इति आदितालव्याः ।

उशीरकाश्मीरककिंशुकांशुकं किशोरकिंशारुकशेरुकौशिकम् ।
अलाशयाशोककृशानुकाश्यपा यशःपिशङ्गाश्मपिशाचरश्मयः ॥ १२ ॥
निशान्तवेशन्तविशालपेशलं विलेशयाश्वत्थनिशीथविंशतिः ।
विशङ्कटश्वानुशयाशयाश्रयाः सहोपशल्याऽशनकाशिताश्विनैः ॥ १३ ॥
निशितं पिशितं प्रश्नं (श्नः) पिशुनो दशनोऽपि च ।
उशना लशुनं वेश्म कश्मलं विश्वमश्ववत् ॥ १४ ॥
कश्यावश्यायविशिखविशाखाविशिखां(पां)शवः ।
विशदः पाशकः पार्श्वं विश्रामश्चेश्वरोऽशनिः ॥ १५ ॥

इति मध्यतालव्याः ।

ईशप्रकाशकुशकेशविकाशकाशनाकाशकोशकपिशानिशपाशपेशि ।
त्रिंशाशतादृशदृशः सदृशो विनाशकीनाशकर्कशदिशो दशदेशदाशाः ॥ १६ ॥
कोशांशुलोमशपलाशनिवेशलेशक्लेशप्रवेशपरिवेशविशश्च वेशः ।
पर्शुः पशुः परशुरंशुकपांशुपांशुनिस्त्रिंशदंशविवशा मशवंशविंशाः ॥ १७ ॥
वालिशः कुलिशो राशिर्वराशिर्वडिशो दृशम् ।
अपभ्रंशः पुरोडाशो विमिश्रोऽश्विरनेकशः ॥ १८ ॥
दर्शः स्पर्शः स्पशोऽमर्शः कर्शौ वाशानिशे कशा ।
आशादशोर्वशीकाशीविनिवेशाः प्रतिष्कशः ॥ १९ ॥

इति अन्ततालव्याः ।

शौरिर्मुरारौ शिव एव शर्वः शूरः समर्थे झष एव शालः ।

शमः प्रशान्तौ शकलं च खण्डे शकृत् पुरीषेऽजगरे च शौरः॥ २०॥
मूर्द्धन्यजेत्रयो वंश्यः करिण्याञ्च वशाऽशुणि।
श्रश्रं वेदे च कर्णे च श्रुति दाशश्च धीवरे॥ २१॥
इति व्यवस्थातालव्याः॥

शिंशपा शाश्वतं श्वश्रूः श्वशुरः शिशिरः शिशुः।
शिश्नाशशश्म शानानि शशी शश्वत् कुशेशयम्॥ २२॥
शुकः शिश्विश्च काशीशस्तथा शीतशिवोऽपि च।
तालव्यशद्वयशुताः कियन्तोऽमी प्रदर्शिताः॥ २३॥
इतुत्रभयतालव्याः।

तालव्या अपि दन्त्याश्च शम्बशम्बलशूकराः।
रशनाऽपि च जिह्वायां शृगालः कलशोऽपि च॥ २४॥
इति तालव्यदन्त्याः।

आश्वासः शासनं शास्त्रं शस्त्रं शास्ता शरासनम्।
तालव्यानन्तरं दन्त्याः शब्दाः केचिदुदीरिताः॥ २५॥
इति तालव्यशकारनिर्देशः।

षट् षण्डः षष्ठिका षष्टिः षोढा षोडंश्च षोडश।
षालवश्चापि षण्डाली षुक्किः ष्वष्किश्च विपूर्विका॥ २६॥
इति आदिमूर्द्धन्याः।

१. २६. षोडन्+च = षोडंश्च. षालव = षाडव. The root षुक्क is variously written ष्वक्क and ष्वष्क. ष्वष्किः is my correction for ष्वुचिः विष्कभृाति etc. p. 8. 3. 77. It may be स्तुतिः विष्पुतिः, 88.

विष्वक् निषङ्गोऽपि च भूषणेषणं पाषाणरोषाणविषाणभीषणम्।
पाषण्डकूष्माण्डनिषेकमूषिकं गवेषितं निष्क्रमदूष्यमेषिकम्॥ २७॥

१. २७. रोषाण not in W. etc. I have remarked रोषण in the Nanartha is clearly रोषाण.

पुष्पाभिषेकौषधयोषिदोषदेष्यत् तुराषाड् विषुवन्निषेधः।
दुःषेधभैषजकषायपौषणं हृषीकमीर्षा च विषादवर्षणे॥ २८॥

१. २८. The copies read ईषद्वत्तूषाराद्रिषुवनु.

रोषश्चो वष्म भीष्मोष्मनिषाद्राषाढ़गोष्पदम्।
अभिषङ्गो निषङ्गश्च वु(शु?)ष्कवार्षुषिको इषत्॥ २९॥
दूषिका चषकः प्रेष्यो भाष्यं च धिषणेषणे।
इषतः परिषत् पर्षत् तुषारोपरमर्षणम्॥ ३०॥
वास्तोष्पति र्द्विषद्दो इष्वोऽश्च वहिष्कृतम्।
निष्कुटं निष्क(किष्कु?)मस्तिष्कं पुष्करं दुष्करोष्करौ॥ ३१॥
तुरुष्कमुष्कविष्कम्भनिष्कनिष्कलपुष्कलम्।
वस्तिष्कं वष्कनिष्पावजेष्ठनिष्कक्रविष्वणम्॥ ३२॥

इति मध्यमूर्ध्न्याः।

२. ३२. वष्क गतौ, कवि. विष्वण = भोजन, p. 8. 3. 69.

पेयूषयूषपीयूषगण्डूषाङ्गूषविप्रुषः।
वातरूषोऽत(ट)रूषश्च प्राट्‌ट्पौरुषपूरुषाः॥ ३३॥
हनूषः कल्मषः पू(ऽरू)षोऽभुत्रषस्नु(सू)षा मनीषया।
हेषा क्रेषा जिगीषा च सुषा निकषया सह॥ ३४॥

२. ३४. हनूषो राक्षसः, अरूषः सूर्यः, उ. ४. ७२. ष्णुस and सूष प्रसवे, धातु.

रोहिषो महिषोन्मेषप्रमोषामिषमारिषाः।
ष(क)ल्माषोष्णीषकुल्माषमाषमेषमिषं त्वषा॥ ३५॥
किल्बिषं कलुषं चापस्ताविषं चाविषं विषम्।
तविषो त्रपुषो रोषटषातोषतुषत्विषः॥ ३६॥
अभिलाषो भ(भ)षो म्रेषःपुरुषव्यतिषेषवः।
मञ्जूषा निकषा द्वेषो दोषः कोषः कषः ऋषिः॥ ३७॥

२. ३७. व्यतिष (i. e. व्यतिषाते, व्यतिषते, etc., p. 8. 3. 87, 1. 3. 14.) + इषु.

उषा वृषट्षव्योषवेषास्तर्षभूषर्षयः।
हर्षो वर्षश्च संहर्षः कर्षः कर्षूः प्रुषः प्लुषः॥ ३८॥
अम्बरीषं करीषं च तरीषं च पुरीषवत्।

निश्शेषोऽलम्बुषः पौषो वोषः शेषः फलङ्कषः ॥ ३९ ॥

इति अन्तमूर्द्धन्याः ।

२. ३९. तरीषो नौः, उ. ४. २६. फलंकष may stand for पलंकष or कलंकष, but none of these come under p. 3, 2. 42.

शीर्षं शिरीषं शुषिरं श्लेषः श्लेष्मा च शेमुषी ।
विशेषः शोषणं शष्पं शिष्यशैलूषशौष्कलाः ॥ ४० ॥

इति तालव्यमूर्द्धन्याः ।

तालव्यशादयः प्रोक्ताः कथ्यन्ते दन्त्यसादयः ॥ ४१ ॥
सुषूतिः सुषमा सर्पिष्टरं चापि सुषुप्तकम् ।
सुषीमं च सुषेणश्च सुषन्धिः सर्षपोऽपि च ॥ ४२ ॥

इति दन्तमूर्द्धन्याः ।

तालव्यान्ताश्च सू(दु)ष्याशशी(श)ष्याशष्टषदंशकाः ॥ ४३ ॥
(तालव्यान्ताश्च मूर्द्धन्याः) इति मूर्द्धन्यनिर्देशः ।

सार्थः सुधासलिलसुन्दरसिन्धुवारसिन्दूरसान्द्रसिकतासितसेतुसूताः ।
सालूरसूरसरकस्वकसौरिसूरिस्मेरस्मराः समरसारसमीरसीराः ॥ ४४ ॥
सौवीरसागरसरित्सुतसारमेयाः संवित्समित्सकलसिल्हकसौविदल्लाः ।
सादः सदा सपदि सूदसदःसरण्डाः स्वेदः स्वरः सवनसीवनसत्वसूलम् ॥४५॥
स्वामी समः समयसामग(ज)सामिधेनीसोमाः समूहसमवायसमुद्रसाम ।
सीमन्तसोमसिमसूमसमानसूद्य(त्य)ाः सूक्ष्मं समूढसरटस्तनसानुसूनुः ॥४६॥
स्थालः सृणिः सरणिसारथिसिक्थ(क्त)सक्थिसिक्थाः समूहनसमाजसमीकसूर्याः
स्वैरं सरः सचिवसूचनसूचिसव्यसेव्यानि सप्तसदनस्यदसूपसर्पाः ॥ ४७ ॥
सायं स्मितं सायकसङ्कुसेटुसिन्धुस्वर(ज)स्तवसमित्सहदेवसर्गाः ।
सेकस्रजौ सेवकसेवसन्तः सत्वं च सातिश्च सखा सुखं च ॥ ४८ ॥
सनातनस्यन्दनसाधनानि संस्कारसैरेयकसर्जसर्पिः ।
ससावरौ सूतसङ्कुलौ च सर्वं च साध्वी सविता च सृक्कणी ॥ ४९ ॥

सैरन्ध्री च सिनीवाली सारङ्गः स्वप्रसाम्प्रतम्।
स्नायुः स्वेदः स्नुही सङ्गः सरघा सौरभं सभा ॥ ५० ॥

इति आद्यदन्त्याः।

वासरासारकासारकेसरत्सरासुराः।
वेसवारः परिसरो मसूरकुसुमासनाः ॥ ५१ ॥
प्रसादापसदासन्दीव्यासङ्गास्रवदस्रवः।
प्रसूनं प्रसवो लास्यमास्यं प्रसभरासभौ ॥ ५२ ॥
अवसायः किसलयं कुसूलं च विकस्वरम्।
मसृणं प्रासनौ (नो or को)वासौ भस्माकस्मिकघस्मराः ॥ ५३ ॥
अमावास्या प्रतिसरः प्रसरोऽवसरोऽपि च।
वसन्तश्च प्रसारश्च मसारश्च रसाञ्जनम् ॥ ५४ ॥
वसुधाव्यवसायास्त्ववसनव्यसनानि च।
तमिस्रं वास्तवस्रोतोजस्रविस्रम्भवासिताः ॥ ५५ ॥

इति मध्यदन्त्याः।

कैलासलालसकिलासविलासलासकार्पासहासककलासनिवासरासम्।
न्यासांसभासमसिकीकसकंसहंसध्वंसस्रकुंसपनसासुवसुप्रयासाः ॥५६॥
निर्यासप्रासवीतंसोत्तंसालसमलीमसाः।
कुम्भीनसस्तामरसं वासश्चमसचिक्कसौ ॥ ५७ ॥
व्यासावभासदिवससुरसावासवायसाः।
वाहसः पट्टिसो घासवासासिमिसिपुक्कसाः ॥ ५८ ॥

इति अन्तदन्त्याः।

स्वस्त्याचिकित्साप्सरसो बुभुत्सु, विधित्सितं मत्सरवत्सरं च।
वात्स्यायनोत्सारणमत्स्यरादित्सु,गुत्सोत्सवोत्साहविवित्सुकुत्साः ॥ ५९ ॥
क्रत्स्नं च लिप्सु,रत्स्वजप्सुत्सनिर्भत्सनोत्स्नयाः।
बीभत्साऽभीप्सितोत्पित्सुसमुत्सेकोत्सुका अपि ॥ ६० ॥

इति संयुक्तदन्त्याः॥

संसारसारससरीसृपसस्यसास्नासारस्वतानि सरसी च समञ्जसं च ।
स्वसा च साहससहस्रसहःसमासाः सामस्त्यसंसरणसीसकसम्मतानि ॥६१॥
सस्यकः साध्वसं सङ्कसुकः सारसनं तथा ।
अमी दन्त्यद्वयोपेता ऊष्मभेदेऽत्र दर्शिताः ॥ ६२ ॥

इत्यूष्मभेदः ।

अथ लिङ्गभेदः ।

आकाशकाशकुलिशाङ्कुशकोशकेशकाशीशकीकसकुशाः कणिशोपवासौ ।
कर्पासवेशवडिशांश(स)वतंसत(हं)सपीपास(यूष)कंच(स)रसमांसविसोपदंशाः
निर्यासरासचमसोद्यमपि(चि)कसानि सन्तानशङ्कसुखसैन्धवसङ्गमानि ।
सौधप्रशानशयनाश(स)नस्यूकशल्यस्थूलानि शुल्कशफशेफसमीपशब्दाः ॥
स्नानं शिनं किसलयं शकटो वसन्त-
वेशन्तशेषशकलाः शकर(सरक)श्वपुच्छम् ।
पुंसं सटः सरटसर्पसृपाटशङ्कु-
श(स)ङ्कारसंक्रमशरावसलाश्वलापाः (शलाः सलोमाः) ॥ ३ ॥
आसारवासरवशीरशरीरशीरशो(सो)शीरशेखरशराः शिखरं तुषारः ।
संसारशारशिशिराणि सरासनाश्च कासारकेसरकुकुन्दरकन्दराणि ॥ ४ ॥
कोटीरकोटरकडङ्गरसङ्गराणि चीराचराधरयुगन्धरकन्धराणि ।
धीरान्धकारसविहारसुता(ना)रनारकेनारकूवरनिषद्वरगह्वराणि ॥ ५ ॥
कन्दा(की)रदारुदरतोमरचामराणि ह्रिण्डीरजीरवरपिञ्जरपञ्जराणि ।
मञ्जीरमञ्जिरकठिञ्जरपारवारप्रावारवैरगरवागरनागराणि ॥ ६ ॥
सौवीरसङ्करमदारपदारपौरपाटीरवार्दरदुरोदरशम्बराणि ।
आडम्बराम्बरसनूपुरकर्णपूरकर्पूरपार्षर(पर्पर)सकर्परकूर्पराणि ॥ ७ ॥
धाराङ्कुरप्रतिसरावसरप्रकारसीत्कारसीकरनिकारमसारसाराः ।
कान्तारतारतिमिरान्तरदू(दू)रतीरपङ्कारकारसमराजिरवेसवाराः ॥ ८ ॥
अङ्गारमत्सरपरम्परविष्टराणि सिन्दूरपुष्करमरुष्करनिष्कमुष्कम् ।
शृङ्गारहारजठरोषरगण्डशैलकीलालकीलकबलानि कलापको(पू)लम् ॥९॥

शीलप्रवालवलयोपलमूलकानि कङ्कालमङ्गलहलाहलचक्रवालम्।
कोलाहलं हलकुतूहलकालकूटकिट्टालसालकललानि खलं खलीनम्॥ १०॥
तूलाङ्गुलोत्पलपलालतमालमालसव्वालनालमलकामलकुण्डलानि।
लाङ्गूललाङ्गलकपोलकपाक(ल)पालजम्बालजालपटलालकजाङ्गलानि॥११॥

विदलं कदलं भालं कमलं तलिनं तलम्।
मालकं तिलकं तैलं पललं पल्ललं फ(प)लम्॥ १२॥
पुलकं फलकं कालं पुलिनं नलिनं नलम्।
मलयं प्रलयं मोहं लोहितं मुसलं सलम्॥ १३॥
चषालं शवलं शल्कं किञ्जल्कं वल्कवल्कले।
कुलकं कूलकं कोलं खोलकं चावचूलकम्॥ १४॥

अर्धर्चकूर्चकवचानि निकुञ्जकुञ्जपुञ्जध्वजा व्रजल(न)ताम्बुजभूर्जतूर्याः।
कन्दास्पदद्रवविनीतवितानवित्तपीनोपनीतनवनीतसुवर्णचूर्णाः॥ १५॥
भावापरान्त(?ष्ण) पलितव्रतदन्तकुन्तपिष्टाम्बुमेषदषणानि समूषकानि।
उत्कोचकुक्कुटविटा विटपः कुटश्च वज्रं धनुश्च बकमेचकचक्रपीठाः॥१६॥
विडङ्गकालिङ्गपदङ्गभ्रष्टङ्गवराङ्गवाराङ्गनिदाघसङ्घाः।
भालङ्ग(भालाङ्क)वर्चस्कवलीकवत्नुं छत्रं सहस्राव्ययमध्यमं च॥ १७॥
मुहूर्तमुद्यानभगाब्दमानसिङ्घाणकोद्योगपरागपूगाः।
वातायनैरावतहस्तमुस्तबुस्ता व्य(भ)यं मस्तकमुस्तके च॥ १८॥
कोष्ठः प्रकोष्ठः कमठो मकुष्ठः शिखण्डकोदण्डपिचण्डपिण्डाः।
कूष्माण्डकारण्डकरण्डकुण्डा वरण्डवारण्डशरण्डशौण्डाः॥ १९॥
भण्डाण्डकाण्डानि तरण्डगण्डगाण्डीवमण्डानि च गाण्डिवं च।
प्रकाण्डदण्डावपि खण्डषण्डौ सताण्डवं मण्डपतण्डकं च॥ २०॥
करककोरकपाटकनाटकं कटककङ्कटकन्दुकमोदकम्।
नरकटङ्कविटङ्ककुटीरकं स्तवकपङ्ककरङ्ककरीरकम्॥ २१॥
क्षुरकपत्रकहारकहीरकं प्रियकरोककडङ्ककवच्छदम्।
ककुददोहदहन्दगुदार्बुदं कुमुदतोयदकुन्दकुसीदकम्॥ २२॥

नलदपारदकुट्टिमदैवतं रजतदैवदिनार्वटकर्वटम् ।
कुणक(प)दीपककञ्चुकवञ्चुकं कसुकबालकबोलककीलकम् ॥ २३ ॥
पिनाकपिण्याककिरीटकूटकिराटश्टङ्गाटककण्टकानि ।
अष्टापदं पातकपार्श्वहेमश्माश्रुं च राष्ट्रं च मखो मुखं च ॥ २४ ॥
वल्मीकवर्णकपिटार्गटविम्बवप्रकौपीनवभ्रु निधनानि धनं निधानम् ।
दूत्रताम्बरीषचषकायुधगूथयूथप्रोथानि तीर्थहरिचन्दनकुङ्कुमानि ॥२५॥
प्रग्रीवगोमयकवाटपटाः पटोलप्रान्तायुतप्रयुतभूतशताशतङ्काः ।
स्नेहो गृहं महिमहेमहिमाः सपुच्छतापिच्छकच्छपटा(पणवाः)पटहार्मधर्माः ॥
स्तम्भः शुभं ककुभकौस्तुभजम्भधूपस्तूपापजापकुतपानि तिपः सदीपः ।
द्वीपोलपौ लवणकङ्कणवाचु(चाटु)मध्यच्चेमोद्यमानि धमनौदनजीवनानि ॥२७॥
स्थूलं सबस्तमु(सु)खनेत्रपवित्रपत्रपात्रीवप्राद्रवहरिद्रववभ्ररन्ध्राः ।
स्थानं कवन्धकुसुमस्तवलोमगुल्मचौमाव(नु)मानशतमानविमानगुल्फाः ॥२८॥
तड़ागं निगड़ं नीड़ं नड़ं क्ष्वेड़ितसुलसुकम् ।
मासमाषकपद्मानि वर्हगेहेन्धनानि च ॥ २९ ॥
लशुनं लाञ्छनं ग्राममनीकं घासमानकम् ।
यौवनं पविकं ह्रावं पारावारोर्ध्वगैरिकम् ॥ ३० ॥
आमिषं मुषलं माषं यूषं वर्षं च दूषणम् ।
भूषणं निकषः कर्षः कषायो विषमौषधम् ॥ ३१ ॥
करीषकार्षापणवारबाणवाणव्रणद्रोणरणाः पुराणः ।
भाणः किणः क(को)ङ्कणकोणप्राणाः सतोरणप्राणपरौरणाश्च ॥ ३२ ॥
जीवातुकुस्तुम्बुरुवास्तुकम्बुकसेरुशीधु मधु सिन्धु(सीधु)सानु ।
कमण्डलु जीनु पलाण्डु हिङ्गु स्थाणुस्तथाणुस्तितउः सजन्तुः ॥ ३३ ॥
वरणं मरणं लोष्टं प्रस्थं कुल्मं(ल्फं) सपल्लवम् ।
पुंनपुंसकशब्दानां रचनेयं सुनिश्चिता ॥ ३४ ॥
कामः कुकूलबलमोलकुसुम्भसारमित्रभ्रुवाः कुशदुरोदरकुक्षशुक्ताः ।
दिष्टाधरार्धमलकुण्डलपुण्डरीका च्छत्राद्यसत्वपिठराग्रयुगालकानि ३

नन्दनं इजिनोद्वेगस्त्रीवौघाश्च(ख, I.) रोहितम्।
लिङ्गव्यवस्थासहिताः शब्दाः केचित् प्रदर्शिताः ॥ ३६ ॥
इति पुंनपुंसकलिङ्गसंग्रहः ॥

36. These are m. and n. I shall give a full account under अर्धर्चादि, p. 2. 4. 31. Comp. अ. ३. ५. ३२-६ and त्रि. लि. ३८-४४. 34-6 give words which are masculine or neuter according to sense. Vardhamana reads पिधान for निधान, चरक for करक, पञ्चकं and मञ्चक for कञ्चुक and वञ्चुक, etc. The two lists also differ in good many words.

भल्लातकं कुवलमामलकं च्चषालपात्रप्रवालकलशाढकमण्डलानि।
वाटं कवाटपुटदाड़िमकन्दलानि विद्याद् विभीतकहरीतकपौष्करााणि ॥३७॥
कपालं शललं पेटं कटाहं पि(वि,I.)टकं कटम्।
वटं तटं मठं ताड़ं खनदीवद्द्वौरितम् ॥ ३८ ॥

३८. These are n. like ख and f. in ई like नदी. Comp. त्रि. लि. ५२-३.

धत्तूरकन्दरविषाणविड़ङ्गतालजम्बाः कुथप्रतिसरार्गलशृङ्खलाश्च।
मुस्तस्फुलिङ्गनखरान् सह मन्दिरेण सन्दर्शिताः कतिपये निपुणैश्च मावत्॥३९

३९. These are m. n. and f. in आ. Comp. त्रि. लि. ५१-२.

गण्डूषवर्तकवराटकहार(ल)कीर(ल)व्रीड़ाः सटः सटरको(सरटको)वरटः सम्बूकः
उत्सङ्गगर्भभुजजागरगर्जवाणाग्बालादयः सरभसः ह्रसरश्च मावत् ॥ ४० ॥

४०. These are m. and f. in आ. Comp. त्रि. लि. ४७.

वेतसो वृश्चिकः सारः शफरः शल्य(ल्ल)को घटः।
शाटकीटौ कणस्तूणः कथिताश्च नदीसमाः ॥ ४१ ॥ — त्रि. लि. ४८.
वड़िशं ताड़कं ताड़ं क्रोड़ं नीड़ं च पाटलम्।
लट्वं (चं) वणिजग्रमन्दुरं रसनं विश्वमर्गलम् ॥ ४२ ॥
नपुंसकत्वेऽप्येतच्च मालावत् परिकीर्तितम्।

४२. १. These are also f. in आ. ताड़क and ताड़ are probably used = तालक, ताल = lock. Comp. vernacular ताला. त्रि. लि. ४९-५० give तारकं तारं for ताड़कं ताड़ं and लवं for लट्वं.

षष्ठ्याः परा सुरा शाला सेना छाया निशाऽपि च ॥ ४३ ॥ — पा. २.४.२५

क्लीबेऽपि वनवच्चैतत् स्यात् नदीवद्योच्यते।
आस्थानं नगरं स्थानं स्थालं च पटलं पुरम्॥ ४४॥ Comp. त्रि. लि. ५०.

इति लिङ्गरूपभेदः॥

श्रीसाहसाङ्करचितप्रमुखासु गद्यपद्यप्रबन्धरचनासु वितन्वतैव।
व्युत्पत्तिमुज्ज्वलतमां परमां च शक्तिमुल्लासिता जगति येन सरस्वतीयम्॥४५॥
निःशेषवैद्यकमताम्बुधिपारदृश्वा शब्दागमाम्बुरुहखण्डरविः कवीन्द्रः।
यत्नात् महेश्वर इमां निरमात् प्रकाममालोचयन्तां सुकृतिनस्तदसावनर्घाः॥४६

नामपारायणोणादिनिरुक्तोक्तैर्विकल्पितः।
शब्दवर्णविधिख्यातः सन्दर्भो ह्येष साधुभिः॥ ४७॥
कर्तुं चेतश्चमत्कारं सतां हर्तुं विपर्ययम्।
संशयं च निराकर्तुमयमस्मात् परिश्रमः॥ ४८॥
छन्दोऽनुप्रासयमकश्लेषचित्रेषु निर्णयः।
एष्वेवास्योपयोगश्च कवितुश्चातुरेव च॥ ४९॥

इति श्रीसकलवैद्यराजचक्रमुक्ताशेखरस्य पद्यगद्यविद्यानिधेः श्री...
महेश्वरकृतौ विश्वप्रकाशे शब्दभेदप्रकाशः परिसमाप्तः॥

NOTES.

N. B. Forms of words, which I regard as misreadings are mostly given under the proper words such as पाथ under पोथ, but in some cases such as अतिकथा, the notes are given under rejected forms.

अंश. A. also distinguishes अंश and अंस. A. II. 9. 89. and II. 6. 78.

अंशु. W. also "dress, decoration" on the authority of Dharani. "अंशुर्वेशे च रश्मौ स्यात्". वेश, however, is probably a misreading for वेष.

अंशुक. शुक्लवस्त्रे, Sha.

अंस. "अंसौ", A. 2. 6. 78.

अंहति. त्याग is used in the sense of दान not 'abandoning', W. See u. s. iv. 62, A. 2. 7. 29-30.

अकूपार. कमठ of Tri. is apparently used in the sense of कूर्मराज. Comp. however Ni. IV. 18.

अक्ष. (u. s. III. 65). अक्षो रुद्राक्षजाताक्षव्यवहारेषु पाशके। सर्पे विभीतके तार्क्ष्ये चाक्षकर्षे भवेत् पुमान्। क्लीबं सौवर्चले तुत्थ इन्द्रियेऽपि निगद्यते, शब्द I. 1512.

अक्षत. A. II. 9. 47 'लाजाः पुंभूम्नि चाक्षताः'. So Hem. III. 65 'लाजाः स्युः पुनरक्षताः'

अक्षर. 'अपामार्गे', Hem. for 'अपवर्गे', Hem. A., I. 2053. W. follows Hem. Hem. III. 71 gives अक्षरिन् = वर्षा apparently from अक्षर = water. 'अक्षरं न द्वयोर्ब्रह्मवर्णयोर्नीरे हरे हरौ', शब्द.

अक्षीव, 'च शिरे,' Vis. ; 'वासरे', Vis. A.

अगस्ति. 'वङ्कसेन', Med. Only here.

अगाध. 'अस्थाघ', Vis., Vis. C., Hem. A. 'अस्ताघ,' Hem. अच्छाद्य, Vis. A. Comp. vernacular अथाओ, अथाह.

अगुरु. 'जोङ्गक', Med. 'वंशिकागुरुराजार्हलोहं कृमिजजोङ्गकम्,' A. 11. 6. 1 6.

अग्निमुख. A. II. 4. 42 'अग्नीमुखी भल्लातकी त्रिषु'.

अग्निशिख. 'कुसुम्भे कुङ्कुमे दीपे वाणेऽप्यग्निमुखो मतः। लाङ्गलिक्यां विशल्यायां भवेदग्निशिखा स्त्रियाम्' शब्द.

अग्निहोत्र. Hem. III. 500 'अग्न्याधानमग्निहोत्रम्'. This only in W.

अङ्क. आगस् for अङ्क, I. 2810. स्थान=एकादिगणनान्यास, Mahendra.

अङ्कति, Hem., u. s. iv. 61. अङ्कति, Med., Med. A. अर्दति, I. 2810.

अङ्कपाली, Vis. A. अम्बपाली, Vis. कोटिधात्रकयोः, I. 2810. वेदिकाख्यगन्धद्रव्ये, Vacaspatya. कोटी=a plant, W., B. and R. स्पृक्का=देवी=कोटिवर्षा, A. 11.4.133. Also कोटिमवर्षा, Pada candrika. कोटि is not given as a separate word. See also Vacaspati as quoted by Raya mukuta and Nilakantha.

अङ्ग. सङ्गम, Med. for संभ्रम I. 2810. अङ्गा नीद्दद्विशेषे स्त्रः, I. 2053. मद्देषु, I. 2810 for गद्देषु, Med. This is the preferable reading 'मदस्थाने गद इति काचित् मेदिनी' शब्दकल्प॰ W. and Vacaspatya give गद not मद.

अङ्गज. अङ्गजं रक्ते, Mahendra for सुन्दरे च, Hem.

अङ्गद. 'अङ्गजा,' Hem. The mistake is palpable.

अङ्गारित, The second line in Med. is wanting in I. 2810 etc.

अच्युत. सर्गे, Hem. for स्वर्गे, Hem. A., I. 2053. द्वादशसर्गयुक्ते काव्ये, Vacaspatya.

अज, Anek. A. 'हरच्छागाच्युतात्मजे,' Anek.

अजिर, W. and B. and R. give दर्दुर=frog. Taranatha omits this and some other imports. The neuter use of अजिर seems to shew दर्दुर is used here in the sense of ग्रामजाल.

अञ्जन. W. and B. and R. consider 'अक्तौ' loc. of अक्तु night. I regard it as loc. of अक्ति=annointing. अङ्के, Vis.

अट्ट. च शुष्के, 1807 for चतुष्के (=Dry, W.).

अण्डीर. 'शक्तो निरण्ड स्याण्डीरो,' I. 1575, 993. विशिष्टसामर्थ्ययुवति पुरुषे, Vacaspatya.

अतिकथा, Hem. after अनीकस्थ and before उद्दरथि. इतिकथा, Hem. A., I. 2053, Med., Vis. This is properly an expression इति कथा and not one word No kosakara uses it as an adjective. German dictionary and Taranatha follow Wilson.

अतिथि. प्राघुणिक=प्राघूर्णिक. अभ्यागन्तौ, Mahendra, गृहागतौ, Hem.

अतिसक्त. निष्कल=seedless, barren, W., B. and R. I think it is=निःसङ्ग of Med. *i. e* निःस्पृह.

अतुरह. चित्रमेखल is apparently used in the sense of कालकण्ठ=दात्यूह, Hem. iv. 398 and not peacock. अतुरह, W.

अथर्वणि, Med. corrected into आथर्वणि, Med. A. आथर्वणि, I. 2810. W., B. and R. and T. give अथर्वणि on this authority. I prefer आथर्वण of Hem., Vis.

अदिति. 'अदितिव क्रिया' भूमावखण्डे देवमातरि' शब्द.

अद्रि. इन्दुः for इन्द्रः, Anek. A. 'अद्रिः पुंसि द्रुमे शैले मानभेदे च भास्करे' शब्द.

अध्यक्ष. समर्थे, Anek, corrected into समक्षे, Anek. A.

अभ्रपुर ईश्वर = शिव, W., B. and R. I think it is = शक्र. Comp. Dharani.

अम्बुन्. All mss. read 'स्कन्ध' not 'स्कन्द'. अवस्कन्द of Shabda Kalpadruma and marching of W. are, therefore, indefensible. शास्त्रव, Vis. C. शास्त्रवत, I. 1539, 246 c. शास्त्र, Vis A., Hem I. 2053, Med. I. 2810. शाद्रव, Hem., Med. etc 'आस्रवः कर्मबन्धहेतुः क्रिया हिंसादिः तेन सह वर्तते यः स्कन्धः शरीरभावापन्नो रूपरसादिसमूहः स साम्रवस्कन्धः', Mahendra. आस्रव is also the form in D. s. for स्कन्ध, see khandha in Childers.

अनिमिष, Hem. A. etc. अनिमेष, Hem.

अनीक. 'प्रिये मोक्षे', Vis. for 'रणे सैन्ये', Vis. A.

अनीकस्थ. 'मर्दन', Med. for मर्दल, I. 2810. मर्दल is a drum. 'अधुले', Hem for 'उतखले', Hem. A. युतखल I. 2053 which I prefer as रणखले of Vis. In the Vacaspatya, only the sense of रणखल is noticed.

अनु. 'आयासे', Med. for 'आयामे,' Med. A. 'नियामे, Vis. for 'समीपे'. Vis. A.

अनुत्तर, Dharani 'अनुत्तरः स्थिरे न्यूने श्रेष्ठवाचोऽप्यनुत्तराः.

अनुपम. 'सुप्रतीकिन्या', Med. I follow Med. A.

अनुबन्ध. Left out in Hem. and its meanings joined to समर्याद. I have followed Hem. A. Med., Vis. also make serious mistakes. I have followed Med. A, Vis A. I 1512 does not give आरम्भ noted in शब्दकल्प and W.

अनुवासन. W. regards स्नेह = affection and वस्त्रिवपन = perfuming clothes dipping the ends. As pointed out by B. and R. स्नेहवस्ति = स्नेहकर्म of Vis. and स्नेहन of Hem. 'द्विधा वस्तिः परिज्ञेयो...स्नेहाद्रैरनुवासनम्' in Vacaspatya.

अनुशय. W. translates अनुबन्ध 'an object of pursuit. Is it not pertinacity here? B. and R. and Taranatha are silent.

अनुष्टुभ्. W. and Taranatha regard सरस्वती as the Goddess. Is it not of वाणी of Tri.?

अनूचान. नर' 'Sha, Z, for रत'.

अन्तर. अन्तर Hem. A., अन्तर', Hem. among रान्त अवत्रयः अन्तरन्ते स्त्रीकारमध्ययोः, Mahendra.

अन्तर. 'अन्तरः,' Hal.

अन्तगयन्त्रा. Hem., Vis A. etc. अध:शयन्त्रा, Vis.

अन्तावसायिन्, Hem., Tri. A. etc. अन्तावशायिन्, Tri.

अन्तेवासिन्. अत्यके, Hem. 'अत्यजे', Hem. A.

अन्त्र, Vis. A. C. दन्त्रो दन्तभवेऽधमे, Vis.

अम्बिका. अम्बिका, Vis. सिद्ध Hem., Vis. A. C. मिद्ध, Hem. A., I. 322. मिश्र, Vis. सर्षपा', Vis., I. 322, I 1937. शर्षपा', Vis. A. C., I. 1539. Vacaspatya gives only द्यूतक्रीड़ा and सर्षपी. I prefer मिद्ध to सिद्ध in B. and R. as the latter has no connection with the original sense. Comp. also शद्ध. I do not think स्त्रीमिद्र is a compound = a woman, W. B. and R. etc. 'सर्षपी = ओषधि ; मिद्र = निद्रा', महेन्द्र.

अपचिति. व्यय, Vis. for व्यय I. 1539.

अपर. 'अपरस्त्वधुनार्थे', I 1937. अपर', I. 1539 etc. Not noticed by W. etc.

अपराजित. 'शालपर्णी,' Med. A. A. II. 4. 149 shews शणपर्णी or असनपर्णी is the correct reading. ईश+अज+इष्ट्रन्तर = ईशाजेष्ट्रन्तर. The last sense not noted by W. etc.

अपवाद, Vis. अववाद, Med., Hem. But none gives two words अपवाद and अववाद. They are, therefore, the same word in different forms. I prefer अपवाद, as अववाद's use in any sense is questionable. A. and Hem. however, both give अववाद = आदेश

अपसर्जन, I. 1539., I. 246. c. 'अपवर्जनमाम्नात' I. 1937. Taranatha apparently prefers this reading. अतिसर्जन, Vis. Also मोक्ष in Bhuri. I. 2816. आम्नाते, Med.

अपावृत, Hem. A. परावृत्त, Hem.

अपि. कामचारक्रियासु च, Mahendra.

अप्रतिरथ. यात्रामङ्गलसाम्नि = यात्रामङ्गलार्थे साम्नि and not यात्रायां मङ्गले and साम्नि, W. Compare Vacaspatya.

अभिख्या. कीर्त्ति = great name, renown. यशस् = celebrity, greatness. Compare the roots.

अभिजात. माप्नरूप means both handsome and wise. Vis. seems to use it in the latter sense.

अभिनिष्ठान. So in the printed kosas. अभिनिष्टान, Hem. A. etc. p. 8. 3. 86 'अभिनिसस्तनः शब्दसंज्ञायाम्' and Vamana's explanation 'अभिनिष्टानो वर्णः अभिनिष्टानो विसर्जनीयः' clearly shew the word is अभिनिष्टान. The Pandits apparently did not remember this and derived it from स्था. The gender is also opposed to this derivation.

अभिपन्न. अपराधे, Med. I follow Med. A., Vis. C. 'seeking refuge, Hem. Na,' W. But I do not find अभिपन्न, in Hem.

अभिसर. अभिसरो वधबन्धयोः, Jatadhara. I. 207. But बन्ध is probably a mistake for बुह. सबलात् साध्वसे, Mahendra.

अभिमान. अभिमान means both ज्ञान the literal but rare sense and अज्ञान i. e. मिथ्याज्ञान the derived and common sense ज्ञाने of the texts may be all taken as अज्ञाने.

अभियुक्त. परिच्छद of Hem. spoils metre.

अभिभव. पराभव seems to be used in the sense of अभिभव affliction and not in the sense of defeat, W., B. and R.

अभिहार. 'चौरकमद्रयोः', Hem. A. 'चौरिकोद्यमयोः', I. 2053. चौर्यमद्यपयोः, Hem., I. 2698. This reading is noticed in B. and R. only, but its correction is doubtful. चौरिका=चौर्य and उद्यम=संहनन.

अभीक. कवि=poet, W. etc. Is it not युक्त ?

अभीषु. 'अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ पुंसि कामानुरागयोः' शब्द. For the latter two imports, compare अभीष्ट.

अभ्युद्गम. I think अभ्युद्गम-न and अभ्युपगम are used in sense of going up to, not rising, getting up, W.

अभ्र. त्रिदिव=heaven. Not in W. or Vacaspatya.

अमति. दण्ड, Hem. for चण्ड, I 2053=चन्द्र. "अमतिः पुंसि काले च दुष्टे हिमकरेऽपि च," शब्द. अवति. Med., Med. A. अमति, I. 2810., u. s. iv. 59. काल=वध, Mahendra.

अमर. 'अस्त्रीसंहारे', Med. A. for 'अस्थिसंहारे', Med.

अमरपुष्प, Hem., I. 2053. अमरुपुष्प, Hem. A. Not in W. and Vacaspatya.

अमल. 'अन्तके,' Vis.; 'अभ्रके,' Vis. A.

अमृत. खे Mahendra for स्वे in Hem.

अम्बर, Tri. A. अवर, Tri. 'रागभिद्,' I. 993. नाकभिद् (?), I. 575. I can not say whether नाग is the proper reading and in what sense it is used here. W. and Vacaspatya pass over. रद्दकुद्दकपापयोः of Hem. noted by B. and R. seem to be a misreading. See अरर.

अयन. I do not konw why W. is so meagre here.

अयोग. कूट=hammer, W. His widower probably stands for विधुर.

अरर. Hem. A., I. 2053. 'रद्दकुद्दकपापयोः', Hem. joined to अम्बर.

अरविन्दम्, Anek. A. अरविन्दः, Anek. It means चक्र from अर = चक्राङ्ग and विन्द्.

अराल. अरालो हस्तभेदे स्यात् कुटिले मत्तहस्तिनि। पुंसि सर्जरसे स्त्री तु कुलटाक्ष्टयोरपि, शब्द.

अरुण. गुणिनि लिषु of Med. = द्रव्ये वाचत्र्यवदिष्यते of Vis. *i. e.* of three genders when applied to objects having these attributes. The sense of व्याकुल is not in Vacaspatya. But mss. agree. बुधे कुष्ठे, Mahendra for कुष्ठभेदे, Hem.

अरुष्कर, Vis., Hem. A. etc. अरुस्कर, Hem. अरुष्कर', I. 2053.

अरे. प्राक्तय, Med. for पाक्तय I. 2810. अपक्तनौ, Vacaspatya apparently a misprint

अर्क, अर्को मघोनि स्फटिके जेष्ठभ्रातरि भास्करे। शुक्ले ऽर्कपादपे, दण्ड. 'पण्डितः,' शब्द. in Druma.

अर्गट, Vis. A. B. C., I. 1937. चट्टंगट, I. 1539. 'गले,' Vis. for अर्गले. of others. Not in W. B. and R. and Vacaspatya. आगड़ is the vernacular word. The other is the figurative sense. Comp. अवट in Vacaspati.

अर्जुन. केकिनि Mahendra for ककुभ, Hem.

अर्ति, Vis., Hem., Med. A. etc. आर्ति, Med.

अर्थिन्. यत्ने, Vis., I. 1937. पक्षे, I. 1539, W. यक्षे, some. Not noticed in Vacaspatya.

अर्भक. डिम्ब of Vis. = बाल of Med.

अर्यमन्. सूर्यभक्ता = अर्क, Shabdakalpa = swallow-wort, not in W.

अर्वत्. Not noticed in W., B. and R. and Vacaspatya. Vis. and Tri. leave no doubt on the point, as they give अर्वत् in the तान्त class and अर्वन् in the नान्त class.

अर्व(ब)न्. span, Vis., W. This is a misreading. Comp. दृषन्.

अर्बु(बु)द. Read 'दशकोटिषु न स्त्रियां' for पुरुषे दशकोटिषु. I. 2810. gives "अर्बुदो मांसपरुषे दशकोटिषु न स्त्रियाम्",

अलङ्कार. Med. seems to use अलङ्कृति in the sense of ornamentation.

अलम्. निवारणे for निरर्थके, Mahendra.

अलर्क. 'योग,' Vis., I. 2810, I. 2053 etc. 'रोग,' Vis. C., Hem. योग here means coition

अलि. अलिः सुरायां भ्रमरे काककोकिलयोरपि, शब्द.

अलिपक, अलिमक, Vis, Med. Both अलिमक, I. 2810. अलिपक, अमलक, I. 2053. कलिपक, कलिम्पक, I. 2698, Hem. अलासक, अलिपक, I. 1539, I. 322, अलमक, अलि

म्पक, Hem. A. अलमक, अलिपक, I. 1937. अलिमुक, शब्द (अलिम्बक, W.). The metre. here, however shews the word is अलिपक or अलिमक and can not be अलिम्पक or अलिम्बक. असलिक, Vis. A. रचक्रियक, Vis. for रतक्रियक, I. 1937 etc. I prefer अलिपक and अलिम्पक. The sense of 'रतक्रियक' is not noticed in Vacaspatya etc. But when भङ्ग is used in the same sense, we have no doubt about its correctness.

अलीक, Anek. A. 'असत्यप्रियौ व्यलीकौ,' Anek. In the sense of भाल, अलीक = अलिक.

अव, विक्रान्त, Hem. विज्ञान, Mahendra.

अवगीत. 'स्पष्ट,' Med., Med. A. for 'दुष्ट', Med. C. 'मुहुर्दृष्ट' in Vis. A. B,C, Hem., Hem. A. I. 2053 = repeatedly noticed !.

अवट. विल, Hem. for खिल, I. 2053. खिल = waste-land. खल of Tri. = कुहकजीविन् of Med., Vis. As विल = गर्त, the first is a misreading. W. distinguishes a hole, a pit.

अवतारण. ग्रह of Vis. = आवेश of Hem. = possession by, not haunt or abode, W.

अवदान. अति, Med, Med .A., Hem, 1. 1937 for 'इति, Hem. A., Med. C. I. 2053. Both readings are defensible. I would prefer इत्ते in Vis.

अवधि. अवधान = attention, not agreement, W.

अवरोध. सिद्धान्ते, I. 2053. तिरोधान = a covering, W.

अवष्टम्भ. 'अभिधाने,' Med. for अभिघाते, Med. A. अभिमाने, 1. 2410.

अवष्टब्ध. विलम्बिते, I. 2053, Vis. अवलम्बिनि, Hem., I. 1937. अवलम्बित = touching, reclining. I do not find 'surpassed' W. in Med.

अवसर. I. 2810 gives only 'प्रस्तावे वर्षे' This is probably the original reading. W. etc. notice वर्षण and मन्त्रभेद, but very doubtful. उपलादौ not noticed. प्रस्तावे, Tri.

अवसित. बद्ध, I. 1937. for ऋद्ध from सि to bind. ऋद्ध of Hem., Med. is doubtful. Med.'s use of वाच्यलिङ्ग shew his अवसान (subs.) is not a sense.

अवस्कर. गोप्य, Hem. for गूथ, Hem. A.

अवहार. 'विभ्रमे., Vis., Vis. A. for 'विश्रमे. Med. etc. शब्द. adds 'निमन्त्रणे चोपनेयद्रव्ये धर्मान्तरेऽपि च' I undustand निमन्त्रणे = निमन्त्रणे कृते and not as a distinct sense, W., B. and R. धर्मान्तर = apostacy, W.

अवि. मूषिककम्बल seems to mean shawl and not मूषिक and कम्बल, W. 'अविः

आक्षेपक. W's. Med. apparently read व्याधौ for व्याधे, noticed in Vacaspatya.

आख्यात. तिङ् = conjugated, not 'declined as a noun', W. त्यादि = ति + आदि, such as पचति.

आगम. आगमे, Med., Med. A. for आगतौ, Med. C.

आगस्. 'एनस्यवद्ये', Hem. for 'एनोवद्ये', Hem. A.

आसङ्ग. 'आशक्ति', Med. A. Vis. Vis A. apparently for आसक्ति, Med. शक्ति, Tri. I. 993. आसङ्ग = आसक्ति = आसत्ति = attachment, zeal.

आघ्रात. 'खिंचिते', Vis. for 'हिंसिते', Vis. A, C. ग्रस्तसञ्चिनि, Hem. for 'आघ्राते ग्रस्तहिंसिते', I. 2053. क्रान्त = ग्रस्त = हिंसित 'surmounted, surpassed', W.

आचित. वस्त्रे, Vis, for छन्ने, I. 1539.

आच्छादन. प्रहति of Med. = प्रवारण of Vis. = of अपवारण of Hem. = covering, screening.

आच्छुरितक. नखाघात = नखक्षत from छुर् to cut.

आजि. संग्रामाक्षेपयोरपि, शब्द (क्षेपयोः ? : क्षतचरणपथुदैर्यताच्चुतम्, शि. १२. ११. from अज् to go).

आडम्बर. पक्ष्म, Med. (eyelid, W.) for 'रवे' Med. A. तूर्यरे in शब्द apparently for तूर्यरवे (happiness, pleasure, W.)

आतञ्चन. 'प्रापण', Hem. for प्रीणन, Hem. A.

आत्मवीर. श्यालपुत्रे = श्याले and पुत्रे, B. and R., Vacaspatya. Comp. आत्माधीन.

आदिष्ट. The use of 'क्लीब'' shews आज्ञा is used in the sense of command.

आदीनव. दुरन्त does not seem to be used in the sense of inflictor of distress, W.

आध्मात, Hem, Med. A. etc. आध्यात, Med. I do not find 'war, battle, W.' in Med. etc.

आनद्ध, Med. A. etc. अनद्ध, Med. बद्धमुरजादि = बद्ध and मुरजादि. Ajaya 'आनद्ध कल्पमाले च कथ्यते मुरजादिके,'' Hence 'dressing,' W. But कल्प is probably a misreadeing for बन्ध.

आनर्त्त. जले Med. for जले Med. A., I. 2810 = inhabitant of Anarta. W. and Vacaspatya prefer जले. Comp. the same use in ओड्र.

आपात. आपातः पाते तत्काले, Mahendra.

आप्त. 'लब्धसत्यत्रयोः', Med. C. Not in I. 2810. Comp. Vacaspatya.

आम्रि. 'आयति, Tri. 3. 3. 148,' B. and R. Repeated in Vacaspatya. But it gives two words आम्र and आयति and not आम्रि. संवरण not noted in any Dic. सम्बन्ध = connection, not binding, W.

आम्लुत. स्नाने, Hem. for स्नाते, Hem. A.

आबद्ध, Med. A. B. C., Vis. A. B., Tri, Tri. A. आबन्ध, Hem, Hem. A., Vis., Vis. C. I prefer this reading as if the word had been आबद्ध, its common use would have been noted. Comp. also A. 2. 9. 13. अपि, Med. C. for द्वयोः of Med. A. B.

आभील. कृच्छ्र is not suffering pain, W.

आभोग. रत्नयोः, Hem. for यत्नयोः, Hem, A.

आमिष. लञ्चयोः, I. 2053, Mahendra for सञ्चये, Hem. Comp. Hem. 3. 401 'प्राभृत' ढौकन' लंचोत्कोचः कोशलिकामिषे'. लंचा of Hem. and लञ्चा of W. appear therefore लञ्चा. लाभे, Har., Har. A. I am responsible for लोभे. पल = पलल = flesh. लोभे = object of लोभ = bait etc. (coveting, W.).

आम्नाय. कुल = कुलक्रम 'आम्नायः पुंसि वेदे स्यादुपदेशे कुलक्रमे' शब्द.

आयति. 'आयतिः प्रापणे दैर्घ्ये' ध.

आयत्ति. ध 'आयतिः (त्तिः, W.) शयने दैर्घ्ये प्रभातागामिकालयोः। मर्यादायां तथा स्नेहे वसि (श्रि) ले वासवे (रे) वने (बले). There seems to be a confusion here between आयति and आयत्ति.

आयस्त. स्तिमित, Vis. for तेजित, Vis. A.

आयोग, Hem. अयोग, Hem. A. and वाहत्ति for व्यापृति. रोध = bank, W., B. and R. I think = attacking, besieging. Some read बोध.

आर्य. Ajaya 'आर्या छन्दसि दुर्गायामार्यः सुहृदि सङ्गते'. सौविदौ, Mahendra for संविदौ, Hem.

आलि. उदाहूतः, Anek. for उदाहृता, Anek. A.

आलीढ. सिते, Med. C. for शिते, Med. A.

आवाप. पात, Hem. A. I. 2053. पान, Hem. I. 2698. वपने, Med. Vis. C. पचने, Med. A., Vis. B. पवने, Med. C., I. 2698 etc. आवाप of course means 'sowing,' but भाण्डपवन 'potter's kiln' seems to be here intended. शब्द gives 'पवने भाण्डे' the latter part adopted by W. etc. but I am not sure whether Mathuresha is right. Ajaya 'अवापः (आवापः) सत्रादालवाले प्रक्षेपे विप्रतिस्थले'. The last word is doubtful. W. uneven ground. आवाप = पारिहार्य, Hem. 3. 327 ; = अरिचिन्तन, 379.

'आवाप आलवाले स्यात् प्रक्षेपे वलये तथा। कृत्रप्रधानयोर्नीतितन्त्रे' Mankha in Z. Mahendra gives भाण्डपचन But comp. पचन. पातमेदस्नालकालक्रियाविशेषः, Mahendra.

आविद्ध. पराहते, Vis. for पराहते, Vis. C. 'आविद्धः कुटिले मूर्खे वाचत्रलिङ्गः पराहते,' यव्द्. पराहत=repelled, not disappointed, W.

आवेशन. परिवेषे, Hem. for भूतावेशे, Hem. A. Hence disk. W.

आशय, Har, A. आश्रय, Har. पनस, Vis. A. for मावस, Vis., Vis. B. C. पनस, Hem., Hem. A. Med. A. B. C.

आश्रितभ्मवा, Med. आश्रितभवः I. 2810 etc.

आशिस्. हितैषिणि, Hem.

आसन. जीरके, Med. for जीवके, Med. A.

आसार. धर्षे, Hem. कर्षे, Vis. वर्षे, Hem. A., Vis. A.

आसुतीवल. W. and Vacaspatya omit कन्यापालक = brothel-keeper.

आस्था. आस्थान = आस्थानी = स्थान.

आस्पद. Dharani 'आस्पदं च प्रभुत्वे स्यात् प्रतिष्ठा कृत्यमास्पदम्'.

आस्य. मुखान्तर् = मुखमध्य.

आह्व, Hem., Vis. A. C., Mahendra, Med. both. अह्व, Vis.

आह्वार. The sense of ह्वार not noted in W., B. and R., and Vacaspatya.

आह्वो, Vis. etc. अह्वो, Vis. A., Hem.

इ. शुक, Mat. for मख, Mat. A. A. क्रोधे, Hem. for खेदे, I. 2053.

इक्षुगन्धा. 'कावोच', Vis. for कासे च, Vis. C. and कोट्राः for क्रोष्ट्राम्.

इज्य. Med. appears to use गुरु in the sense of 'venerable' (note विभु) and Tri. in the sense of Shukra (note पुमान्).

इति. प्रकोपेऽप्रपदि, Vis. for प्रकाशादि, Vis. A.

इद्ध. दीप्र seems to be used in the sense of lighted, not light, W.

इध्म, Hem. इध्मः, I. 2698. This verse wanting in Hem. A., I. 2053. Probably a later addition. The meanings are, however, all derivable from the root. Compare. इध्म.

इन्द्र. फणिज्झक, I. 2053, W., Vacaspatya etc. फणिज्झक, I. 1539 etc. Dharani 'इन्द्रः शक्रे च योगे च कुटजादित्यरात्रिषु'. If रात्रि is the correct reading, it is probably used figuratively (see निशा) and not in the sense of night.

इष्ट. W.'s Med. apparently had a different reading. सप्ततन्तु = यज्ञ. संस्कारयोगे, Mahendra.

इध्म (u. s. 1. 144 : also ईध्म, Com.), Vis , Vis. C. इध्म. Vis. A. B.

इरा. this also इला, Hal.

इरिण. (u. s. 2. 51.). According to A . c, also ईरण and ईरिण. But he quotes only about ईरिण.

इला. अघ्न्ययोः, Hal. apparently अघ्न्ययोः (अघ्न्या= Cow).

ई, Med. इ, Med. A.

ईति. अजन्य = visitation and may also mean bad conflict, affray.

ईशान. ज्योतिस् seem to be used here in the sense of luminary, not light, W. 'तद्देवताके आर्द्रानक्षत्रे', Vacaspatya.

ईश्वर. ईश्वरी, Tri. ईश्वरा, Tri. A. It may be Tri. gives गौरी also as a distinct word गौरी and ईश्वरा = शिवा.

ईहामृग. जन्तौ is a different import. कृत्रिममृगे, Vacaspatya.

उग्र. क्षुद्रयोः, Med. B. C. क्षुतयोः,Med. A. अक्षतयोः, Med. The first is preferable as क्षुद्रा = कण्टकारी. छिक्किका noted in B. and R. थिक्किका some.

उचित. दिवसे, I. 2053 for विदिते, Hem. अभ्यस्ते, not in W.

उच्चटा. Hem. probably uses दम्भचर्या as one sense against Vis.

उच्चिङ्कट, Med. etc; उच्छृङ्कट, Med. C. तृणगड्, Med., 1807, तृणगस्त्, I. 2810, तृणगत, Med. A. C. तृणगड् may be correct, but I am not aware of any such name.

उच्छ्वास. पद्य, Hem. for बन्ध, Hem. A.

उड्डीश, Med. A., Vis. Hem. उड्वीश, Med. चन्द्रिकापतौ, [Med. for चण्डीशे, Hem., चण्डिकापतौ, Vis.

उत. अत्यर्थे of Med. is probably a misreading for अप्यर्थे = sense of अपि.

उत्क्षेपण. Hem. leaves out two lines. व्यञ्जन, Mahendra for व्यजन.

उत्तप्त. परिप्लुत = परिप्लव = चञ्चल = uneasy, not 'bathed, washed,' W.

उत्थान. मलरोगे, Med. A. for मलवेगे, Med. C.

उत्थित बुद्धि, Med. for वृद्धि, Med. A.

उत्पल. उत्पली, Med. A. B., W. for उत्पला, Med. C. and पक्षे with ट्या' wanting. Neither in Vacaspatya. औषध' Anek. A. for उत्तम', Anek.

उत्फुल्ल. उत्ताने, 1807 e, W.(= sleeping supinely), Vacaspatya. उत्ताल, I. 2053 etc. = flushed up. No illustration is comming of the first reading.

उत्सर्ग. सामान्यन्याय of Vis. = सामान्यविधि of Hem. = general precept. Med. pro-

bably uses न्याय and सामान्य as different imports, but I know of no use in the former sense. I am not certain what distinction Hem. and Vis. make between त्याग and वर्जन. त्याग is probably used in the good sense as in इष्टोत्सर्ग.

उत्पादन:, Hem. उत्पाटन', Hem. A. समुद्घर्ष = scratching, उद्वर्तन = rubbing, and उद्वाहन = over-using (?)

उत्क्षेप कार्ये, Hal. संहनन is used in the sense of काय, not killing, slaughtering, W.

उद. प्रागल्भ्य and लाभा, Hem. I follow Hem. A.

उदखण्डपाल, Vis. A. etc. उद्खण्डपाल. Vis. Mahendra. Vacaspatya gives both

उदय. उत्पत्ति, Hem. for उन्नति, Hem. A.

उदात्त. दत्त, Med. for दृढ, Med. A.

उदान. 'उदानो वायुभित् सर्प जठरावर्त पक्ष्मसु,' शब्द.

उदार. 'उदानाख्यौ मरुद्दन्तौ,' Anek. I follow Anek. A. (उदर corrected into उदार).

उदास्थित. चर is the general term. प्रणिधि seems to be used = प्रव्रज्यावसितचर See Vacaspatya.

उदित. आगते, Med. for उद्गते, Med. A. प्रोक्ते', Tri. for प्रोक्त, Tri. A.

उदुम्बर. The sense of मेढ्र noticed only in B. and R. Also उडुम्बर.

उद्ग्राहित. उपन्यस्त and उदीर्ण seem to be both used in the sense of cited, brought forward.

उद्व. As W. notices only happiness, it is probable he had some other reading.

उद्वात. उद्गत्ये, Hem. I. 2698 for उद्गत्ते, Hem. A., I. 2053, Vis. I. 1937 etc. उद्गतो द्रव्यभेद:, Mahendra (?). Not noted in any. पादस्खलन seems to be a बहुव्रीहि and not slipping of a foot, W.

उद्धरण = उन्मूलन = uprooting and mostly used figuratively

उद्धान, Med., Vis. उद्धान, Hem. उद्गत seems to be used = उद्गम and not as an adjective. I do not find वमित vomited in any.

उद्धार. अन्त, Med A., Vis. A., अन, Med. C. for अम्म, Med., Vis.

उद्धृत, Hem. A., Vis. A., Med. उद्धृत, some. भुक्तोज्झित = refuse, not vomited, W.

उद्भट. शूर्पे, Med. corrected into सूर्ये, Med. A. उत्कटे कच्छपे सूर्ये, Med. C 'उर्मट: कच्छपे सूर्ये'. I 2810. Taranatha gives the reading सूर्प not सूर्य

उद्वर्त्तन. घर्षण seems to be used in the sense of rubbing and आवृत्ति of rolling.

उद्वाहन. Some give उद्वाहिनी for उद्वाहनी. द्विसीतेत्र, I. 2810 for प्रणीते, 1807 etc. B. and R. quote 'उद्घाटन' घटीयन्त्रं सलिलोद्वाहन' प्रह्वेः', A. 2. 10. 27. Hem. seems to use वराटक in the sense of रज्जु, not cowree, W., T*aranatha*. वटारके, Mahendra for वराटके.

उद्वेग. Vis. A. B. C., Med. agree. Vis slightly different. Hem. A. and I. 2053 end at उद्वेजने स्यात. उद्‌बाहुलक is without बाहुल 'mail worn on the arm', W.

उन्न. Med. A. B. C. agree about सुरत and Vis. A. B. C. about सूरण. कोष shews the last reading is quite correct. Hence सुरत is probably used in the sense of compassionate.

उप. दाक्षिणात्र, Mahendra for दक्षिण, Hem.

उपकार. विकीर्ण seems to be used in the sense of scattered, thrown, not full-blown, W. From कॄ.

उपकार्य. वस्त्रसद्मनि, Vis. for राजसद्मनि, Vis. A. C.

उपग्रह. अनुकूलस्थान, Hem. for अनुकूलने, Hem. A.

उपचार. लञ्चायां, Mahendra for सेवायां, Hem. A.

उपचित. दग्ध, Med., Hem. for दिग्ध. I. 2810, I. 2053. 'burnt,' W. निदिग्धे, V*a*caspatya after A. दिग्धो मांसलः, Mahendra.

उपदंश. मेहनामययोरपि, Mahendra.

उपधान. विशे, Hem. विषे, Med. A. B. C., Hem. A., विशेषे, Hem. I. 2053. (for विषे च), Vis. A. B. C., Tri., Tri. A. विषे is noted by W. and T*aranatha* but probably arises from Kara's false reading. Some read गेण्डु for गण्डु.

उपराग. ग्रहकल्लोल = राहु, विगान = परीवाद. Some Mss. give दुर्णय for दुर्नय. I have allowed it to stand, as both forms are defensible.

उपसत्ति. प्रतिपादन = gift, donation, W. Doubtful.

उपसर्ग. प्र+आदि = प्रादि = प्र, परा, etc.

उपस्थ. 'उपस्थो ना समीपस्थे क्रोडे च योनिशेफयोः,' शब्द.

उपह्वर. W.'s Med. apparently had 'car, carriage'.

उपनाह. उपनाह, Med. उपनाह, Med. A. etc.

उपनिषद्. समीपे सदने is perhaps sitting near, not neighbouring mansion, W.

उपप्लव. विप्लव is probably used in the sense of calamity, not affray.

उपरक्त. वक्र्र्ह=राहुग्रस्ते.

उपसर्ग्यक. कृतौ, Hem. for कृते Hem. A. निर्हृते, Vis., Vis. A.. निर्हृते Vis. B. for निर्हृते, Vis. C.

उपाकृत. उपद्रुते, I. 2053 for उपद्रवे, Hem. 'portent,' W. I prefer I. 2053

उपोढ. 'उपोढः कथितो व्यूढे समासन्ने विवाहिते,' ध. ऊढ=व्यूढ and विवाहित.

उम्, Vis. A. हुम्, Vis.

उम. 'उमो नगरषड्वोः' also in I. 2698, but not in I. 2053. Noted only in B. and R. Probably a later addition. See. द्रप्स.

उलप. उलुप, some. उलपः स्मृतः, Vis. for उलपं मतं, Vis. A. C. 'गुल्मिन्युलप इत्यपि,' A. 2. 4. 9.

उलूक. कुरुविन्दे, Vis. for कुरुयोधे, Vis. A.

उलूखल. उदुम्बरे, Hem. for उदूखले, Hem. A.

उल्लाघ. हृष्टे, Vis., Hem. A., I. 1937. दुष्टे, Hem. कृष्णे Med. A. C., Vis. A. B. (wanting in C.), I. 2810, I. 1539. कृष्ण=कृष्णमरीच, Druma.

उषित. स्थितवत्=stayed, remained, not fixed, W I do not find उषित in Dharani.

उष्ट्र. 'उष्ट्रः पशुविशेषः स्यादुष्ट्रो वाहद्रथेऽपि च,' ध. (?). गोलकिका (from गोलक) =कर्करी=ewer.

उष्णक, Hem., Vis., Med. उष्णकः, A. I. 4. 18. Also ऊष्मकः, A. c. ऊष्मन् is the common from of writing ऊष्मन्. Comp. ऊष्मागम, A. I. 4. 19. Dharani leaf 10 is very corrupt.

उष्मन्, W. ऊष्मन्, Hem. wanting in Hem. A. उष्मन् is given in u. s. IV., 144, but it is added. Mss. ऊष्मन्. This is the usual form. See उष in madhaviya vrtti.

ऊ. अर्वाच, Mat. for अर्वाच, Mat. A. तु, Vis. for ऊ, Vis. A. (the line incomplete in Vis. C.) and wanting in I. 1937. चूति, I. 1539. वूति = ऊति. Comp. ऊति.

ऊन. रणोद्याने, Vis. for रणोद्योगे, Vis. A. C., I. 1937., I. 1537. कुलहीने रणोद्योगे, Vis. B. Not in W., B. and R., and Vacaspatya.

ऊम्. Vis. A. कुम्. Vis.

ऊरी, Med. ऊली, Hal.

ऊर्ज, Vis. A. भर्जा, Vis. 'ऊर्जस्तूत्साहबलयोः प्राणने कार्त्तिकेऽपि च,' शब्द.

ऊर्णायु. ऊर्णाभङ्ग is spider's web and here probably used in the sense of spider.

ऊर्ध्व. समुत्थिते, Mahendra.

ऊर्मि. It is clear from Med. प्रकाश (and प्राकाश्य) is used as a distinct meaning.

ऊर्मिका. All mss. agree about उद्बाकुलक, but not noticed in W., B. and R. an d V*a*caspatya. The word occurs under उद्वेग.

ऊष. Wanting in Med. C., I. 2810. etc.

ऊष्मन्. निदाघ=sweat, उष्ण=heat, ग्रीष्म=hot season, शषसहा:=श, ष, स, and ह the sibilants

ऋच. देवाम्नायां, Vis. दैत्याम्नायां, Vis. A. अदित्याम्न, Vis. C.

ऋण, Hem. ऊण, Hem. A. जलदुर्गे, Mahendra.

ऋतु. 'वसन्तादिषु धारयो:,' Vis. सुवीरयो:, Vis. A. but corrected into सुधीरयो:, Vis. C. 'षुवीरयो:, I. 1539.' 'षुधीरयो:', I. 1937. सुवीर=a collyrium, W. But सुधीर harmonizes with ऋत and ऋति.

ऋद्ध. समग्रगवाते, Vis. for सम्पन्नार्थे, Vis. A. सिद्धान्ने, I. 2533. This is probably the correct reading. सिद्धान्ते, W., B. and R., T*a*r*a*n*a*tha.

ऋद्धि. 'ऋद्धि: सम्रद्धौ गौर्यां च वृद्धिनामौषधि (धी) भिदि,' शब्द.

ऋषभ. कोलपुच्छ=bear's tail and कुम्भीरपुच्छ=crocodile's tail, W. etc. I think a plant. शब्द gives गम्भीरपुच्छ. 'ऋषभस्तु वलीवर्दे श्रेष्ठे गीते स्वरान्तरे। अष्टवर्गौषधि(धी)भधे च ऋषभ: पर्वतान्तरे,' ष. ऋषभो वृषभे स्मृङ्ग्यां शब्दात् परो वरे स्वरे। कर्णरन्ध्रे नक्रपुच्छे' अजय.

ऋ, लृ. अम्बा, Med. for आत्मा, Med. A. ऋ, लृ, लॄ, are probably later additions in Med.

एकाष्ठीला, B. and R. एकाष्टीला, W. from अष्टि=seed, from अस्थि, V*a*caspatya but अष्टि=kernel, W. and अष्ठीला in B. and R. and V*a*caspatya. 'शिवमल्ली पाशुपत एकाष्ठीलो बुको (बको) वसु:' A. 2. 4. 81.

एत. 'एत: कर्बुरवर्णे स्यादागते हरिणे क्वचित्', शब्द.

एधतु. 'एधतु: स्याद्वीतिहोत्रे वर्धिते पुरुषे पुमान्,' शब्द.

एवम्. 'ऽवधारणसमत्वयो:' Mahendra.

ऐरावत. तडिद्दयो:, Med. for नद्दीभिदो:, Med. A. आदिषु, Vis. अद्रिषु, Vis. A. for अह्निषु, Vis. C. शतह्रदायता, Hem. शतह्रदाय वा, Hem. A. for शतह्रदा यथा, I. 2053. This shews विद्युद्द् भिद्=वज्र. 'ऐरावती विद्युति देवविद्युति.' अजय.

ओकस्. 'ओकन्तु...ओक:', Hem. 'औवस्तु...औका:,' Hem. A. Although there is a word ओक, ओकं here is probably wrong, as the word occurs in सान्त. Hence

the repetition shews that the second word is ओकाः. as in A. A. c. quotes ओकस्.

ओम्. Vis. A. नुम्. Vis.

ओो. अथो, वार्ध. I. 2544, अथो माधी. Mat. तथेशुरः Mat.

औशीर. शयनासन. Med. A. C. ने reads better.

क. वित्ते, Anek. for चित्ते, Anek. A.

ककुभ. स्वं, Anek. unnecessarily corrected into स्वे. Anek. A.

ककुभ. रोग, Hem. for राग. Hem. A. नग. Tri. Tri. A.

कक्ष. सैरिभ, Vis. शैरिभ, Vis. A.: सौरभ, Vis. C. इर्ष्ये and स्पर्धे, Vis. for ईर्ष्या and स्पर्धा, Vis. A. गुह्यप्रविधान of Hal. = पश्चादञ्चलपल्लव of Vis. पादङ्खिका = उद्गा-हिणी = उद्ग्राहिका.

कक्षावेक्षक. फल, Hem. for पाल, Hem. A.

कङ्क, Hem. A. कंव, Hem. in कान्त.

कङ्कर, Hem., Hem. A., I. 2053. (तक्रे) ककर. Vis. A. कुट्टर, Vis. A. Vis. B. चक्रे, Vis. C., वक्रे, Vis. for तक्रे, I. 1539 etc.

ककुद्(द). ककुद्मन्, ककुद्वत् = like ककुद्. ककुद.

कङ्कण. 'कङ्कणः स्यात् प्रतिसरः कङ्कणो क्षुद्रघण्टिका इति भागुरिः' अ. टी. २. ६. ११०.

कच. See भ्रामक.

कचाकु, Vis. A. etc. कुण्ठाकु, Vis. कठोकु, I. 2810. Wanting in some Med. W. apparently had different reading.

कच्चर, Med, Med. A. कद्वर, Med. C.

कर्चूर. यामने, Vis. for पामरे, Vis. C. कच्छर, Hem. The first कुच्छूर, Med. A. Vis. uses पामर apparently in the sense of पामसहित. पुंश्चल is probably used in the sense of rogue = पामर, Tri. It can hardly mean 'libidinous,' W. Read शटी for शठी. A. 2. 4. 154. 'कर्चूरोऽपि शटी गन्धमूली षड्ग्रन्थिकेत्यपि.' Some read शठी.

कञ्चुक. करभे, Med., Med. A. for कवचे, Med. C., I. 2810. It is not clear what distinction Vis. and Med. make between कवच and वारवाण. Probably कवच is used in the sense of any armour lit. or fig. and वारवाण in the sense of iron cuirass. कवच also means amulet. वर्धापक = नाडीच्छेदक. See वर्धापन in Druma. वर्मणोः, Mahendra for वस्त्रयोः, Hem.

कञ्चुकिन्. मल्ले, जाङ्गलिक, Vis. for मल्लके, जोङ्गक, Vis. C. मल्लक = स्थापत्य = अन्तः-पुराध्यक्ष.

कञ्ज. कञ्ज' Anek. for कञ्जः, Anek. A.

कञ्जार. कञ्जारो मयूरो व्यञ्जनं च under u. s. 3. 137.

कट. शिरे, Med. for शवे, Med. A. C. शरयोः, Tri., Tri. A. This may however, be a correct reading meaning the grass. 'कटः श्रोणौ कलिञ्जे च गजगण्डे शरे तृणे,' Dha. Here शरे apparently stands for शवे. भुवे for शवे and कटा, I. 1937. कलिञ्ज = mat. कलिञ्ज is probably used in the same sense, but द्रुम paraphrases 'सूक्ष्मकाष्ठे'.

कटक, Med. कण्टक, Med. 1807. नितम्ब of Vis. = table-land, W.

कटखादक. शृङ्गारवलिपुच्छयोः, Hem. for शृगालवलिपुष्टयोः, I. 2053.

कटम्भरा. गोला = red arsenic, वर्षाभू = hog-weed, W. गोधा also in Har. 1807. 'कटुः कटम्भराऽ (also कटम्बरा) शोकरोहिणी (व्यस्तमपीदं नाम, com.) कटुरोहिणी', A II. 4. 85. प्रसारिणी = राजबला, 153.

कटाह. 'निचये', Har. A. for 'निरये,' Har. For स्तूप, कूप in शब्द 'कटाहो द्वीप-तैलादिपाकभाजनकर्परे। कूपे जातविषाणाग्रमहिषे कूर्मपृष्ठके,' शब्द. Jatadhara's कर्बरे apparently stands for कर्परे.

कटित्र. Some चर्म for वर्म.

कटु. लता of Med. = प्रियङ्गु of Vis. कटुका = कटुरोहिणी.

कंठ, Vis. A. कण्ठ, Vis., Vis. C. I do not find 'mantra or mystical prayer,' W. in Hem.

कठिन. पयोः, खड्गिकायां, Hem. for स्त्रयोः, खटिकायां Hem. A. स्तम्ब, Med. for स्तब्ध, 1807.

कठिल्लक. पुनर्नवा = वर्षाभू = hog-weed, W. पर्णास = a basil, W.

कण. कुम्भीरमक्षिका = a large fly said to perch on crocodiles, I. 2835, Vis. I. 1539, 1937. 'कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे कृष्णाजीरकयोः कणा। नक्रस्य मक्षिकायां च.' This is no doubt the correct reading.

कणिका. अग्निमन्थ = गणिकारी, a plant.

कणीचि, Vis. A. कणाचि, Vis. Comp. u. s. IV. 70.

कणेरु. कणेर, W. कणोरु, Hem. A. कणेरु, Vis, Vis. A. करेणु, Med., corrected into कणेरु, Med. A. The mistake ls palpable as it is रान्त not णान्त. वश्या, Hem. for वेश्या, Hem. A.

कण्टक. 'कण्टकोऽस्त्री क्षुद्रशत्रौ रोमाञ्चे मत्स्यकीकसे। क्रमस्थाने द्रुमाङ्गे च दोषस्वव्र-पयोरपि' जटा.

कण्ठाल, Med. A. B. C, I. 2810. कण्ठोल, Med., 1807. कण्डोल, W.

कण्ठाल, Vis. I. 1539, in Druma and B. and R. is really वण्ठाल, Vis. I. 1937. Comp. वण्डाल, Med., Vis. 'नेत्री,' Med. C. for 'द्रोणी'. I. 2810. 'कण्ठालस्तु पुमान् गोणीप्रभेदे च क्रमेलके'. 'कण्ठाला जातगोणिका'. त्रि २. ८. १६ = दधिमन्थनभाण्ड' शब्दकल्प.

कन्दुष. फड्ढा, Mahendra for कुम्भी. Hem.

कथाप्रसङ्ग. वातूले, I. 2053 for वार्तया', I. 2638, वार्ता is the ordinary use.

कदम्ब. निकुरम्ब is the general reading—also in A. W. निकुरम्ब only.

कदल. Both कदली, I. 1937. etc. ब्राह्मी. Vis. for पृश्नी, I. 1539., I. 1937 etc. कदला, I. 1539.

कद्रु. Both कद्रू, Vis.

कन्तु. 'कन्तुः कन्दर्पचित्तयोः' under u. s. I. 73, W. Hem. and Hem. A., I. 2053, do not differ.

कन्द. 'कन्दः किले', Anek. for 'कन्दलिके,' Anek. A. = नवाङ्कुरे, note.

कन्दर, Hem. A. कन्दरोऽङ्कुरे etc., Hem. Joined to कर्बुर.

कन्दराल. आर्द्रभाण्डे, Med. for गर्दभाण्डे, Med. A.

कन्दल. मणि, Vis. for इव, Vis. A. 'कन्दलः कन्दली चेति खगपक्षिविशेषयोः। कन्दलः कलहे युद्धे कपाले च कलध्वनौ' भ. Also अपकारे, शब्द (अपवादे, शब्दकल्प, W. etc.)

कपर्द. कामिनी, Anek. for काकिनी, Anek. A. W.'s Med. apparently had 'खण्ड-परशौ'.

कपिल. रारतलपे, Vis. A. चारतद्रुमे, Vis. C. I follow Vis. अरतलप = dog, त्रि. स्पू. ८६. कौन्ती = रेणुका.

कपिश. वशौ and माधुरी, Hem. for श्यावौ, माधवी, Hem. A.

कपीतन. कपीतन' Vis., Vis. A. C. Hence retained.

कपोत. कवच, Vis. क्रवक, Vis. C. कचक, I. 1539. कवक Vis. A. कबक, I. 1937 = pigeon.

कबन्ध. Read कवन्ध with it. The kosakaras seem to be in favour of the latter spelling.

कमठ. 'कमठः कच्छपे प्रोक्तः शल्लकीभाण्डभेदयोः', भ. शल्लकी = porcupine, W. 'कमठः कच्छपे वंशे क्लीवं भाण्डविशेषके,' शब्द.

कम्बल. Probably we are to read सलिल' for the last कम्बल' in Anek.

कम्बु. कर्बुर = ओषधिभेद, I. 2533 = variegated, W. and शब्दकल्प.

कर्णान्दु. Hem [under 3. 321, its commentator writes कर्णान्दु according to Vaijayantīkara]. कर्णान्दु, Med. corrected into कर्णान्दु, Med. A. कर्णेन्दु, Vis. Vis. A. The association with अर्धेन्दु leaves no doubt about the form in Vis, and I prefer it to कर्णान्दु or कर्णान्दु, as the form of the ornament is like इन्दु not अन्दु. कर्णपाशी, Mahendra.

कर्णिका. वराट = बीजकोश. कटां'श = stalk. W. See Druma.

कर्णिकार. शम्याक, कृतमाल, and आरग्वध are = A. 2. 4. 23-4. शम्याक is also written सम्याक and शमयाक and आरगवध अरगवध and अर्गवध. note.

कर्पर, Hem. etc. कर्कर. Hem. A.

कर्बुर. There can be no doubt about this word in Vis. as grouped with गह्वर and not with कर्बुर. शिवा = jackal (Durga, W.)

कर्बुर. पुष्पहन्ता, Vis. for कृष्णहन्ता, Vis. C.

कर्मकारी, Hem., Hem. A., I. 2698. It reads better than कर्मकरी. I. 2053.

कर्ष. कर्षक, Hem. for कर्षण, Hem. A.

कर्षू, Med. etc. कर्ष, Med. C. and कुलयोल्यखातयोः. दृष्टिखात (दृष्टखात, Druma) is opposed देवखात. कृषि, Hem. for कृषि, Hem. A. (compare वार्ता, A) कुल्या here probably stands for the river कृषिकुल्या : 'कर्षूः पुंसि करीषाग्नौ कर्षूर्नद्यां स्त्रियां मतेति रभसः' under u. s. 1. 82.

कल. W's Vis. had apparently different readings.

कलम. काचरक, Vis. का चारक, Vis. A. C. लाक्षाकार, I. 1937, लाचारक, I. 1539. I. 246, I. 322. Not in W. etc. But आचारक or चारक probably conveys the vernacular use of 'कलम' 'cuttings' of trees.

कलम्ब, Med. etc. कड़म्ब, Med. C. नालीशाके may mean नालयां and शाके or शाकनालयां'. 'अस्य (शाकस्य) तु नाड़िका। कलम्बश्च कड़म्बश्च.' अ. २. ९. ३५

कलविङ्क. कलिङ्गिके, I. 1937. कुलिङ्गके, I. 1539 etc.

कलह. भण्डने, युद्धकाले, Med. A. for भण्डने, युद्धवाट. Med. C. राटयोः, Hem. Vis. A., राटयोः, Hem. A., वाटयोः, Vis. C. 'कलहः खड्गकोषे स्याद् युद्धभण्डनवर्त्मसु', शब्द. Med's युद्धवाटे = युद्धे and वाटे.

कलानुनादिन्, I. 2053 etc. कालानुनादिन्, W. रोलम्ब = चञ्चरीक = bee.

कलापिन्. 'कलापी कोकिले प्लक्षे. ध. But कोकिल is doubtful.

कलिकार. वीतमस्तके, Med. A. पीतमस्तक = पीतमुण्ड = a bird करञ्जयोः, Mahendra. for करण्डयोः, Hem.

कलित. आत्मनोः, Tri. for आप्तयोः, Tri. A. 'कलित' रोहिते (वेदिते?) चाप्ते गणिते (गणिते) भेदितेऽपि च'

कल्क. 'शमल' शकृत्', A. 2. 6. 67.

कल्प. प्रणये न्यायेऽ, Vis. A. for प्रलये न्याये, Vis. C. चित्ते, Anek. for चित्ते, Anek. A.

कल्पन. लूप्तौ, Med. for क्लृप्तौ, Med. A. C. कल्पने, 1807 for कर्त्तने, I. 2810. कल्पने is an apparent misprint, as it is the word to be explained.

कल्माष. पाण्डव, Med. A. for पाण्डुर, Med. C.

कलत्र. कलत्रः, Anek. for the first कलत्राणम्, Anek. A.

कलत्राण. स्वर्णे, Med. A., I. 2810, I. 1539, I. 1937. खड्गे, Med. C., Vis., etc.

कवन्ध. The first line not in Vis.

कवर. I. 2810 'अथ कवरी पुनः। पृथ्वीतुङ्ग्योः केशवेशे कवरं शवल (लवण)स्वयोः'... 'कवरः पाठकः' under u. s. 4. 154.

कशा. Only in Hem. Doubtful.

कशेरु. Anek. and Anek. A. do not differ.

कश्य. 'सज्याववमद्ययोः कश्य',' Anek. I follow Anek. A.

काकरूक, Med. A. (निःस्वे corected into निःस्वे), Hem., Hem. A., Vis., Vis.C काकरुक, Med., Tri., Tri. A. काकोलूक, Med. C. काकरूढ़, Vis. A. (in कान्त).

काकोल. 'काकोलः कुम्भकारे च विषभिद्द्रोणकाकयोः। सर्पे नरकभेदे च तथा सूकरभिद्यपि', शब्द.

काचवर्तिक, Vis., Vis. C. काचवर्तक, Vis. A., I. 1539. गुड़के, Vis C. काचस्य, I. 1539, I. 246. for काचस्य. Not in W. etc. गुड़क = गुड़ = powder (?)

कार्चिक. शमण्डक, Hem. for कमण्डक, Hem. A. शमण्ड, Vis. A. but corrected into कमण्ड, Vis. C. कमण्डल = प्रदेशभेदविशेष, Mahendra (ऽक्कमण्डके, ms.)

काण्ड. दल', Anek. A. for जल', Anek. सुधा, I. 2544. for तुला. रहसि, I. 2810. for रहसि-नाड़ी left out in W. etc.

कादम्बर. सारे, सिन्धु, Hem. for सरे, शीधु, Hem. A.

कान्तार. काननेऽब्ज, Hem. कामनेच्छु, Hem. A 'दुर्भरो दरः,' Anek. unnecessarily corrected into 'दुर्गमः पथः.' Anek. A.

कान्ति. Anek. makes 'अभिरूपे बुधे कान्तिः'. I have followed Anek. A. अभिरूपो बुधे कान्ते.

कापटिक, Vis. कापाटिक, Vis A. कार्पाटिक Vis. C. कादम्बामिनि, Vis. for कादम्बिनि, Vis. A. C.

कापथ, Med., Med. A., I. 2810. Not in Med. C., W.

कापोत. कापोता. Med.: कापोतो, Med. A, (comp. Hem. iv. 11. this shews खजर्जी not खघर्जी, Vis. or खूर्वी, Vis. A., or मूर्वी Vis. C.) क्लिबे corrected into क्लीब', Med. A. (comp. Hem. iv. 117) कापोतन्तु कपोताभ:, Hem. VI. 30. W. does not give खर्जि etc.

काम. बलराम in शब्द, Drama and W. Not in its नानार्थ. In any other place, a probable mistake for राम.

कामल. मधु, Med. C. for मद्, Med., Med. A. काकोलौ. Hem. A. for वतंसे Hem. I. 2053. It is doubtful whether this word is not वमल्ल.

कामिन्. वन्दा = विजातीयप्ररोह, A. c.

काय. काया, Hem. A. for काय:, Hem.

कार. 'कारो हिमगिरौ यत्ने बलौ पत्यौ वधे पुमान् । कारा स्त्रियां बन्धस्थाने बन्धे भू (दू?) त्यां प्रसेवके,' शब्द. तुषारशैल = हिमाद्रि = हिमगिरि = हिमालय. हेमकारिका = ओषधीभेद, I. 2533 (a female worker in gold, W.). सुवर्णकारिका = हेमकारिका.

कारण. वन्ध, Vis. for वध, Vis. A.

कारण्ड, Vis., Vis. A. C. Not in W. But it follows from करण्ड and कारण्ड occurs under करण्ड in Med., Med. A. C. Ujjvala Datta quotes Vis. under u. s. I. 128 only about वरण्ड and तरण्ड.

कार्पट. कार्यट, Vis., Mahendra.

कार्मण. मन्त्रादियोगे, Mahendra.

कार्य. युद्दे, Anek. for युद्दे Anek. A.

कार्यपुट. क्षपणे, Med., Vis. C. corrected into चपणे, Med., A., Vis, A. कारे, Hem. for करे, Hem. A.

काल, 'कालो दिष्टोऽप्यनेहाऽपि,' A. I. 4. 1. मञ्जिष्ठा विकसा जिङ्गी...' A. 2. 4. 90. चीर, Med. B. C., Hem., for चार, Med., Med. A., Hem. A., Vis., Vis. A., I. 2053., I. 1539, I. 1937, I. 2810. Har. 135-6 'कालिकावस्कराटिका (कालीका रस्कराटिका, Har. A.) । कालिका चीरकीट: स्यात्.' The first two are said to be 'वृश्चिकाया:.' W. gives वस्कराटिका as a name of scorpion. I think the word is अवस्कराटिका and a name of the black beetle, as its derivation shews. In that case, चारकीट appears to be the more correct reading. But W.'s preference of चीर-

कीट leaves me under some doubt. चारकीट in O शब्द, स्कारकीट in I. शब्द.

कालानुसार्यः, Hem. कालानुसार्य, Hem. A. कालानुमार्य, A. etc. I. 2053. शिंशिपा, Hem., Hem. A.

कालिका. धूमरी, Hem. A., Vis. (=नीहार, देशी. ६१.) for धूमरी etc. 'कालिका शक्तिभेदेऽपि मसीवृश्चिकपत्रयोः। क्रमदेयवस्तुमूल्यभङ्गीनवघनेषु च। धूमरीमघनालीषु काकी-मांसोशिवासु च,' शब्द. धूमरी seems = धूमाली of शब्द and हिमानी of वि. (किन्नरीभेद, मे.). Mahendra seems to understand black woman.

काष्टक. Med. A. etc. काचूक, Med.

काव्य. पूतना = राक्षसीभेद', I. 2533. (= yellow myrobalan, W.).

काश्मीरज, Hem. etc. कश्मीरज, Hem. A. and कश्मीरजा for काश्मीरे च.

काश्यप, I. 2810, I. 2053 etc. कश्यप, W., Druma. In I. 1539, कश्यप is a palpable mistake as it is associated with काश्यपी. मान, Vis. for मीन, I. 1937, I. 2053.

कासमर्द, Har. काशमर्द, Har, A. 'पटले,' Har. and 'पटहे,' Har. A. The proper reading is probably पटोल (= कासमर्दन, Druma). कासमर्द = वेषण, Har. 98.

काहल. 'काहला, काहले', Vis. 'काहली काहलः,' Vis. A. खले, Hem. for खात् Hem. A. It spoils the metre.

किङ्किनी, Anek., Anek. A. (but corrected). It may be a various reading.

किम्. 'स्थाने सादृश्ययुक्तयोः' in जटा. refers to the word स्थाने and not to किमु, Druma and W.

किम्पाक, Vis. A. C. शिंफाक, Vis. and शफ for कल, Vis. C., फल, Vis. A.

किरात. अल्पतनु of Hem. etc. = अल्पशरीर of शब्द. = खल्वदेह of भूरि. 'किराती स्यात् किरातस्त्री या च चामरधारिणी' ध.

किरि, Anek. A. करि, Anek.

किर्मी, Vis. C. कर्मी, Vis. Vis. A. पलाले, Druma. फलाले, I. 1539.

किर्मीर. Vis. Vis. A. C. I. 1539. I. 1937. agree.

किल. अनुगत, I. 2810 for अनुशय, 1807 etc.

कीकस. 'कीकसं कुलमस्थि च', A. 2. 6. 68.

कीटक. I do not find in Dha. कीटक = मागधजाति, W. and Druma.

कीनाश. 'कर्कशे, पशु,' Vis. for कर्षके उपांशु, Vis, A. पशु, Hem. for उपांशु, Hem. A. 'a slayer of cattle,' W.

कीर्ति. Hem. and Hem. A. agree and Med. A. etc. प्रासाद = स्टह, I. 2533.

कीला, Vis. A. कील, Vis. कीला, Hem. A. for कीलः, Hem.

कुकूल. अलूक. Hal. and शब्दमुहूर्तं.

कुक्कुट. कुक्कुट', Vis. for कुक्कुटी, Vis A. C. All the mss. agree about तालमध्ये, not in W. etc. च. 'कुक्कुटस्ताम्रचूडः स्यात् कुक्कुटोऽग्निकणेऽपि च । उच्चैर्जीर्णदले च तालमध्ये च कुक्कुटः'.

कुक्कुर. कुक्कुर. I. 2053.

कुचेल. पापचेली = विद्धकर्णी = पाठा, A. 2. 4. 84–5. विद्धपर्णी, Med. A. ; अविकर्णी, Hem. for विद्धकर्णी, Vis. A., Hem. A.

कुज. द्रुम = tree, not a kind of tree.

कुट. 'स्यात्कुटी...चित्रमुस्तके.' Vis. I follow Vis. A. W. and Druma. read सुरा = a perfume. I find सुरा = मदिरा, I. 2533. शिलाकुट्ट = hammer, W. and Druma. = पुरुष, I. 2533. Comp. Vis.

कुटिल. तगरपादगा', Med., Med. A. for त्वाग्रगाया', Med. C.

कुट्टार, Med. A. B., I. 2810. कुठार, Med. C., Vis. C. कुटीर, Hem. कुटार, Hem. A., I. 2053., Vis., Vis. A. I. 1539., I. 1937 (the last कम्बले for केदरे).

कुठार, Med. C ?, I. 1937. कुडार, Hem., Vis., Med., I. 1539. कुटार, Vis. C.

कुड्य. 'कुड्यं विलेपने भित्तौ क्लीवं कौतूहलेऽपि च,' शब्द.

कुणि. 'अथ तुन्नः कुबेरकः । कुणिः (also तुणिः, A. c.) कच्छः कान्तलको नन्दिवृक्षः' A. 2. 4. 127-8. In the sense of कुकर, also कूणि, A. c. तुन्नका, Vis. for तुन्नक, Vis. A. कुक्कुर, Vis. A.

कुण्डा, Med. कुण्डी, Med. A. etc.

कुण्डकीट. चार्वाकोक्तिविशारदे, Mahendra. This is preferable.

कुण्डलिन्. 'कुण्डली चित्रलस्वगे सर्पकुण्डलधारिणोः,' अजय. सैर्प्ये, Mahendra for सर्पे, Hem.

कुतप. 'अष्टमोऽङ्कः कुतपोऽस्त्रियाम्,' A. 2. 7. 31. Hence probably Med.'s general 'अस्त्रिया'. कुतप, शब्द., अने.

कुथ, Vis. etc. कुन्थ, Vis. C. 'प्रवेणयास्तरण वर्णः परिस्तोमः कुथो द्वयोः,' A. 2. 8. 42. ,'कुथ' त्रिष्विति बोपालितः,' A. c.

कुद्दाल. 'कोविदारे चमरिकः कुद्दालो युगपत्रकः,' A. 2. 4. 22. युगपात्रे, Hem. for युगपत्रे, Hem. A.

कुनटी. Not in W., I. 2810 etc. and probably a later edition. 'नेपालदे शजमनःशिला इति केचिदिति भरतः', Druma.

कुन्त. I have put कुन्ती with कुन्त, as this appears to be the view of Vis. and

Med. Panini derives it from कुन्ति = modern Bundi (?).

कुन्तल. 'चषके,' Med. A. B. C. apparently for 'क्षपके' (A. 2. 9. 13.). Compare Vis., Hem. 'कुन्तलः कल्पितः केशे जले (जने ?) जनपदान्तरे,' भ.

कुन्नान, Vis. A. C., I. 1539. कुन्नाग, Vis. (in नान्त), कन्नान, I. 1937 and कोलके for गोलके of others. Not in W. etc. It agrees with कुहन of Med., but Vis. does not regard it as such, as he places it after काञ्चन and not with कुहन.

कुन्त्रा. Anek. and Anek. A. quite agree.

कुन्द. सुकुन्द = अच्युत = सुरद्विष् = परमेश्वर, I. 2533. = olibanum (कुन्दुरु), W.

कुमार. 'सहा कुमारी तरणिः,' A. 2. 4. 73. Some तरुणी for तरणी. वरणी, I. 2053. रामा is also a name of घृतकुमारी. रामतरणी = तरणि = कुमारी = घृतकुमारी. रामतरुणी = सीता, Druma. I do not find कुमार = सिन्धुनद in शब्द, Druma.

कुम्भ. The last line not in Vis. पिटर, Vis. A. for पिठर, A. 2. 9. 31.

कुम्भकार. 'चञ्चुष्याकुलालग्रौ तु कुलत्थिका,' A. 2. 9. 102. कुलुत्थिका, Hem. A. अक्षौ, Hem. for क्षात्, Hem. A.

कुरण्टक. Also कुरण्डक, A. c. 2. 4. 74. पीतपुष्प is an adj. = with yellow flowers.

कुरवक, Hem. कुरवङ्क, Hem. A. ऽम्लानो for म्लाना, Mahendra.

कुरुविन्द. Vis. A, I. 1539, I. 1937 agree. W. and Druma. may have had different readings.

कुवर्ण. Not in W., Druma.

कुल. सङ्घं, Anek. for सङ्घः. Anek. A.

कुलक. 'काकेन्दुः कुलकः काकतिन्दुकः काकपीलुके.' 'वामलूरश्च नाकुश्च वल्मीकं पुंनपुंसकम्', A. 2. 4. 39, 1. 14.

कुलत्र. उष्ट्र, Med. A. for अष्ट, Med. C. Contrast मानेत्र with अमातेत्र of Vis. 1807 and I. 2810 agree.

कुवल. कदली, Hem. for बदरी, Hem. A.

कुवेर. Tri. uses एकपिङ्ग as a name of कुवेर, not 'deformed,' W., Druma.

कुशल. ऽभिज्ञे for विज्ञे, Mahendra.

कुष्ठ. पुष्कर and सुगन्ध are apparently used = उत्पल of A. 2. 4. 126, a drug (a costus, W.)

कुष्माण्ड. 'कुष्माण्डः पुंसि कर्कारौ भ्रूणभेदे गणान्तरे । उमायामपि कुष्माण्डी तथा यागक्रियान्तरे,' शब्द.

कुस्थान. Anek., Anek. A. agree. I do not find in I. 2544.

कुहन. 'कम्पनं, I. 2810. Comp कुनाम of Vis.

कुहर. The proper reading in Ajaya is 'कण्ठशब्दो गलेऽन्तिके' and not कण्ठ-शब्दे गलेऽन्तिके, W., Druma. Comp. O. 153.

कुहू. कोकिलालापे, Med., Med. A. for कोकिलालाप, Med. C.

कूट, Anek. A. चूडा, Anek. आकुड्क, Med. corrected into अंकुशक, Med. A. उड्रदक, Med. C. 'कूटोऽस्त्रियां स्थिरे राशौ दम्भे चलोहमुद्गरे। जायाया' गिरिश्टङ्गे च सीराङ्गेऽन्वतयन्त्रयोः', शब्द. = Agastya (?), W.

कूटपाकल (comp. पाकल). कूटपालक, Har., Har. A., W.

कूप. अन्धु = well. कूपक = oil-vessel. स्नमान = earthen measure = काचपात्र, I. 2533.

कूपक. अच्युतताया', Med. for चिताया' I. 2810.

कूष्माण्ड, Vis., Vis. C. The first कुकाण्ड and द्रोणे for भ्रूणे, Vis. A.

लक. 'गलतालुकण्ठनाभयः लकशब्दार्थाः', Ujjvala (u. s. 6.).

लच्छ्र. 'स्यात् कष्ट लच्छ्रमाभीलम्,' A. I. 9. 4. 'तपः,' Vis. for पाप, Vis. A. काष्ठे, Hem. कोष्ठे, Hem. A. सान्तापने, Hem.

लत्त. चेष्टित, Druma. 'Sought, wished for,' W. वेष्टित = surrounded from लत् to surround.

लत्य. तव्यादि = affixes chiefly तव्य, अनीय, and य.

लत्स्न. 'कष्टे समस्तेऽम्बु', Vis. A. 'कुक्षौ समस्ते च', Vis. B. 'कुक्षौ समस्तेऽम्बु', Vis. C. This is the view of Med. Ujjvaladatta also explains लत्स्न = उदक. But what authority for this statement? and where लत्स्न is used in the sense of कुक्षि? A. and Hem. give only one sense of लत्स्न. Hence I prefer the reading of Vis., Med. apparently basing his view on a misreading of Vis. लत्स्न is not = कष्ट, but it may have been mistaken for लच्छ्र.

लपीट. 'लपीट' जठरे नीरे विपिनेऽम्बनयोरपि,' शब्द.

लपीटपाल, Hem. etc. लपीटपान, Har. (not Har. A.). 'केलिपात,' Med. for 'केनिपात. 'लपीटपालिः (ल:?) पवने नीरधौ केलि (नि?) पातके,' शब्द.

लमि. लघकीटे च, Vis. I follow Vis. A.

लषि. Not in I. 2544 and doubtful.

लष्ण. व्याघ्रे, Vis., व्योम्नि, Vis. A., for व्यासे, Vis. C.

लष्णसार. शिंशिपा, Hem. for शिंशपा, Hem. A.

केलु. पातारि, Mahendra. for पातादि, Hem.

केनार. कपोल, Med., Med. A. Wanting in. Med. C.

केवल. The last केवली, Hem., I. 2053-indistinct in Hem. A. केरली ज्ञानभेदे, Med. 1807. So 'astronomical science, Med.' W. But this is a palpable mistake as only one sense is specified and opposed to other mss.

केश. पाशे, Hem. for पाश, Hem. A. शब्द. adds 'हरौ'. Doubtful.

केशट. उत्कटे, Med. A. हर्यट, Med. C. 'केशटः भ्रातरि हरौ स्यादजोत्कटयोरपि,' शब्द. शोषणे, I. 1539. स्तोकणे, I. 1937. कामदेवस्य शोषणवाणः, Druma.

केसर. Also spelt केशर. Hence also केशर in some mss. Hem. apparently uses तुरङ्गसिंहयोः in the sense of 'of the horse and of the lion' and not denoting horse and lion, W.

केसरिन्. mss. agree about the form अर्वणि.

कोकनद. रक्तके, Hem. for रक्तयोः, Hem A.

कोटिर. कोटिव (?) Mahendra.

कोट्टार, Hem. Har. etc. कोट्टर, Har. A., Hem. A. It is clear from Tri. नागरे means in the sense of नागर. It does not qualify कूपे, W.

कोण. वाद्याद्रिनो, Vis. or द्विवाद्रिनो, Vis. A. लोहिताङ्ग = Saturn, Mahendra = अर्कज, Vis. लोहिताङ्ग is, however, generally applied to Mars, A. 3.25.

कोथ. शटित = stale, stinking (afflicted with pain, W.)

कोल. चर्वत्र, Hem. for चवत्र, Hem. A. The first कोला, Vis. Also 'शस्त्रान्तर', भ.

कोश. Hem. seems to use शिम्बा in the sense of सिमि = पणसादिफलस्थान्तः, भ. It may be added Dha. and Vis. give the word under षान्त, Med. under शान्त as well as षान्त, Hem. gives कोश and alludes to कोष, and the others including शब्द give only कोश. Anek. doubtful. केश, I. 2544.

कोशातक. कचे, Vis A. C. Med. A. etc. कवे, Hem. A. कठे, Hem. कोशातकी is given in कान्त not नान्त in Vis. Moreover वाणिजके should be वाणिजको. Hence कोशातकिन् in Vis. and Druma appears to be entirely wrong. कोषातक in some of the mss.

कोषाङ्ग, Har. A. कोषाङ्गे, Har., 1807. The mistake is palpable as the word occurs in the पाद section. कोशाङ्गमित्कटं विदुः, हा. १७८.

कौलक. ख्यात, Mahendra for ख्याते, Hem.

कौमुद. कार्तिकक, Vis. A. C. 'कौमुदः कार्तिको मासः, त्रि १११.

कौलीन. कौशेयक, Vis. for कौलेयक, Vis. A. = of a good family (the son of a begger, W.)

कौलेयक. कार्मुके, Vis. A. C. for कामुके. Vis. इन्द्रमहकामुक = dog, त्रि॰ भू. ८६.

कौशिक. Med. A. C. 'कोषज', Vis. A. C., Hem., Hem. A. 'कोषघ्न'. Both correct.

क्रम. W. and Druma seem to read कल्प for कम्प. Mss. of Med., Vis., give कम्प

क्रमुक. 'ब्रह्मण्यस्तु यूपः क्रमुको ब्रह्मण्यो ब्रह्मदारु च। तूलं च,' A. 2. 4. 41-2. पट्टिकालोध्र = red lodh. भद्रे, Vis. for भद्र. Vis. A.

क्रिया. करण, Mahendra. for कारण, Hem.

क्रोड़, Anek. A. क्रोष्ट, Anek. क्रोडे Vis. for क्रोडा, Vis. A. रक्षस of 1807 etc. is an apparent mistake for वक्षस् 'न ना क्रोडं भुजान्तरं। उरो वत्सं च वक्षश्च' अ. २. ६. ७७-८.

क्रौञ्चादन. क्रौञ्चाशन, W. घेञ्चुलग्रा', Med. Med., A. (unnecessarily corrected into चिञ्चलग्रा'), Vis. C., Har. घेचुलग्रा', Har. A. चिञ्चुलग्रा', Vis. किञ्चुलग्रा', Vis. A. चिञ्चोटक, Vis. A. विञ्चोटक, 1. 1539. = घेंचु and चेंच्को, Druma. Vis. mss. agree about 'क्रौञ्चादनः'.

क्लेश. 'रुपि कोपे', 1807 for विपाके, Med. A. = distress, wrath, anger, W. रागादौ, Mahendra for रोगादौ, Hem.

क्षत्तृ. नियुक्त seems to be used in the sense of employé (occupied, engaged, W).

क्षम. I do not find क्षमा = night in शब्द. ना., W.

क्षार. धूर्त = black salt (rogue, W.) and लवण = salt in general. धूर्तलवणे, Mahendra.

क्षारक. 'क्षारको जालकं क्लीबे कलिका कोरकः पुमान्', अ. २. ४. १६.

क्षिपण्यु. 'क्षिपण्युर्वसन्तः' under u. s. 3. 51.

क्षीरदार, Har. Har. A. 'क्षीरदारौ गुड़क्षोदे गुडाभध्वनिरिष्यते' and क्षीरदारु = इक्षु, com. I prefer Har. as the derivation of क्षीरदार explains the senses and गुडाभ does not. Besides Har. A. is utterly unreliable.

क्षीराब्धिज. For चन्द्रे, Hem. A., Hem. reads 'शेषे तार्क्ष्ये निशाकरे ।अमृतादिवस्तुके च भवेत्.' It appears a later addition.

क्षुद्र. दन्ती and व्याघ्री are both names of कण्टकारिका, A. 2. 4.93. But the use in Vis. and Hem. shews दन्ती is used in the sense of क्षुद्रवार्ताकी.

क्षुर. 'क्षुरश्छेदनवस्तु स्यात् कोकिलाक्षे श्वगोक्षुरे। क्षुरोऽश्वपि च गवादीनां खट्वादीनां च पादुका,' म.

च्वेत्र. भरत, Hem. A. for भारत, Hem.

च्वेत्रिय, Vis. etc. च्वत्रिय, Vis. A. सिद्ध, Vis. for असाध्य, Vis. A.

च्वेप. ईरण (रण, I. 2533) = प्रेरण = sending, discharging. विच्वेप = throwing away (time), delay. लेपन = plastering etc. शब्द also uses विच्वेप and लेपन.

च्वेम. 'चण्डा धनहरी च्वेमदुष्पत्रगणहासकाः,' A. 2. 4. 128. Vis. clearly uses चौरक in the sense of the perfume and चण्डा of the plant.

ख. कूर्पगः, Mat. A. for कूर्परः. Mat (and ऋषभ for वृद्धि, Mat. A.) कुणाहल, Vis. A., I. 1539, I. 1937. कुखेहल, Vis. C. कुलाहल, Vis. W., Druma. 'राज्ञ कुके खाड़ा इति भाषा.'

खजा. मथ्रोः, Hem. मथोः (?), Hem. A. प्रहस्त is apprently used in the vernacular sense of हाता = ladle. W. takes a different view. 'खजा प्रहस्ते मन्थे च मारखेऽपि च कुत्रचित्,' शब्द.

खट, Har. etc. घट, Har. A.

खटिका, Vis. A. Not in Vis.

खड्ग. कराटके, Hem. for गण्डके, Hem. A.

खङ्गारीट, Med. corrected into खञ्जरीट, Med. A. खञ्जरीट, Hem., Vis., Vis. A. C. खङ्गरीन्द्रि, Hem. A. खङ्गारीट, Med. C, 'खञ्जने, चारिणोः,' Hem., for 'फलके, चारिणि,' Hem. A. If the word had been खञ्जरीट, the sense of खञ्जन would have been noted in Vis. But there are doubts about the proper form.

खड्गिक, Vis. etc. खड्गिक, Vis. A.

खण्डपरशु. Chandamalaki, W.

खण्डाली, Vis. षण्डाली, Med., Med. A., Hem. As the arrangenent is not alphabetical in Vis., the form खण्डाली appears to arise form the Hindustani mode of pronouncing ष as ख.

खनक. चित्त, Vis. for मूभ्र, Vis. A. अवदारक = digger.

खपुर., Hem. खपर, I. 2053. W's. mss. apparently had लशुने for अलसके, लसके = वृत्तभेदे, Mahendra.

खर. 'वेणी गरा गरी देवताड़ो जीमूत इत्यपि,' A. 2. 4. 98. Also गरागरी, खरागरी and खरा, गरा and अगरी, A. c. पुरुषो मतः, Anek.

खरालिक, 1807, I. 2810, I. 1937, etc. खुराल्लक, I. 1539. खुरालिक, शब्द. and W. भाण्ड, I. 1937. ग्रामणीभाण्डः = नापितेर भाण्ड़, Druma = barbar's case, W. I do not find 'poison, W., in Med.

खज॰, Hem, A. खज॑, Hem.

खर्जूर. फल, चद्रु, Anek. for इच्छ, फल, Anek. A. I can not regard खज्ज as a misreading for फल, as it is borne out by all the mss of Med and Tri. It occurs also in शब्द.

खश. (u. s. 3. 28. and note). शिश in Vis. etc. is probably the better reading.

खिङ्खिर...खिङ्खिरी, Hem. खिङ्खर...खिखीरा, Vis. खिङ्खर...खिङ्खीरा, Vis. A. खिङ्खिर...शिखिरा, Vis. C. खिङ्खीर...खिखिरा, Hem. A. वारिधानके, Med. corrected into वारिबालके, Med. A. 'खुविर' वारिबालक'', Har : 178.

खुरः, Med. B. खुर', Med. A. Comp. 'शफ' क्लीवे खुरः पुमान्', A. 'खुरः शफे कोलदने तथा च्छेदनवस्तुनि', शब्द. See चुर.

खेट. खट, I. 1539 and च सुनिन्दके, सुनन्दके, I. 1937 (= बलरामस्य गदा, Druma.. स्फारे, Hem. ह्रारे, Hem. A. खेटक = वसुनन्दक, Har. 150 = हरिजीविक. com. अर्वत् = low, vile. शब्द gives 'घोटके त्रिषु' apparently mistaking the sense of Med. I.2533 understands स्फारस्तगव्य as one sense, but खेट is popularly used also in the sense of स्फार.

खोलक. पाक = cooking pot. खोला in the vernacular.

गञ्ज. 'गञ्जा ध(ख)नौ सुरागेहे तथा पामरसद्मनि। गञ्जः पुमानवज्ञाते भाण्डागारे तु न स्त्रियां,' शब्द. I do not find सुराभाण्ड in it.

गड. 'गडो मत्स्यप्रभेदे स्यात् परिखाव्यवधानयोः,' शब्द. गड is ordinarily used for ramparts, mud walls and both moats, ditches (परिखा). गुड, I. 2533.

गण. चण्डी, Med. C. for चण्डा, Med. A. See चेस.

गण्ड. पिटक is apparently used in the sense of boil. स्फोटक, I. 2533. गजभूषण-बुद्बुद is one word. Comp. स्यासक.

गण्डूष. 'उन्नतनाभिस्तु गण्डूषा नापि सुखपूर्तिरिति बोधाक्षितः,' A. c. 3. 5. 1?. गजस्य and प्रसृत्या Mahendra. for 'गजास्ये, प्रसृत्या॰', हे.

गति. वहद्व्रण (running sore) = नाडीव्रण, I. 2533.

गदयित्नु. 'गदयित्नुः शब्दः कामुकश्च वावदूकश्च under u. s. 3. 29. कामुके, Med., A. Med. A., I. 2810, wanting in Med. C. कार्मुक of Vis. = शरासन of I. 2053 etc. appears to be the better reading.

गन्धर्व. 'गन्धर्वो गायनः प्रोक्तः,' गदसिंह.

गन्धवती. W. etc. read क्षैरा 'a perfume' for सुरा. Comp. गन्धमादनी.

गन्धवह, Med. C. etc. गन्धवाह, Med., Med. B.

गन्धार, Hem. गान्धार, Hem. A. Both found in M.

गन्धोली. घुएठ्रोः, Hem. for घटघ्रोः, Hem. A.

गम. सडक पाठ = reading by (merely) looking.

गया, Anek. Not in Anek. A.

गर, See खर. 'गरं विषे गरो व्याधौ गरा गिरणमुच्यते,' ध.

गर्ग. Hem. Not in Hem. A., I. 2533. etc.

गर्जन. ' स्तनिते युधि,' Hem. 'स्तनिते क्रुधि,' Hem. A. क्रुधि, I. 2053. 'गर्जनं कोपनिनदभर्त्सनोत्तेजनेषु च,' शब्द.

गर्त., W's Med. read differently.

गर्दभः, Tri., Tri. A. But पुंसि shews it is गर्दभं.

गर्व, Med. etc. गर्व, u. s. I 155. Med., Med. A. C. agree.

गर्भ. 'मध्ये ऽन्तावपवरके', Mahendra. सन्धि = hole (= union, W.).

गल. ' गलः कण्ठे सर्जरसे वाद (द्य) भेदेऽपि पुंस्ययं,' शब्द.

गर्हित, Med. A. (u. s. 1. 97). गर्युत, Med.

गह्वरः, Med. गह्वरं, Med. A. गुञ्जे, Tri., Tri. A. My correction is a guess, A. 2. 3. 8. Anek. 'वनो वने च दर्भे च गह्वरे गहनेऽपि च.' I give Anek. A. I. 2544.

गातु, Vis. A. etc. गर्त, Med. C. गीतु, Vis. C. गाता, Hem. Wanting in Med. A. All mss. agree about रोषणे—गायने under u. s. 1. 73. Not in I. 2053 etc.

गाध. स्थाघ for स्थान, Mahendra. I prefer this as अस्थाघ is used = अगाध.

गान्धार. बले, 1575 for रणे, Tri. 1807 etc. रण = sound (?).

गारुड (m), W. गरुडं, Med. ; गारुडं, Med. A., Hem., Vis.?, 'गारुडं गैरिकजातरूपे', Hem. IV. 110.

गाल, Vis., Vis. A. (the first स्कन्द for स्कन्ध), I. 1539. I. 246 *c*, गलि. I. 1937. साल, Vis. C. This is a mistake as साल is noted afterwards (शाल twice in Vis. C.). Compare गल and गालव. Not in W. etc. गाल is used in the vernacular chiefly in the sense of cheek.

गिरि. The last गुरु, Vis. C. कन्दुक, मतुस्थे, Vis. गुरुक, पूज्ये, Vis. A. C. गैरेयक, Hem. for गिरियक, Hem. A. The seperate mention of कन्दुक in Hem., Vis. seems to shew गिरियक is here used in the sense of गिरिका = बालमूषिका, A. 2. 9. 12. But compare W.

गिरिसार. W. gives Med. But the other mss. also agree.

गुच्छ. गुच्छा, Hem. गुच्छे, I. 2053 apparently for गुच्छो. गुच्छे = स्तबके is difensible.

गुञ्जा. There is nothing new in शब्द. W's शब्द probably gave also मञ्जु as गुञ्ज.

गुण, Not in Vis. रूपादौ च, Hem. for रूपादाव, Hem. A. प्रयोजयन्ति, Hal. apparently for प्रयोजयन्त्र. आवृत्ति = fold, plait. वटी = string, tie.

गुणनिका. 'शून्याङ्के गुणिका भवेत्', Har. 'शून्याङ्केऽपि गुणनिका', Har. A.

गुण्ड. मलने = धारणे (मर्दने ?), Mahendra.

गुत्स. गुलुच्छ, Hem. for गुलुञ्छ, Hem. A.

गुन्द्र. कैवर्त्यां, Hem. for कैवर्तीं, Hem. A.

गुप्त. 'गुप्तं च रक्षिते गूढे सङ्गतेऽप्यभिधेयवत्', शब्द.

गुप्ति. 'क्षितिवृत्रदासो भूगर्तः, अपिशब्दात् कारायां रक्षायां च' क्षीर.

गुम्फ. हस्ते. Hem. A. for हस्तौ, Hem. 'गुम्फस्तु गुम्फने श्मश्रुभेदे बाहोरलङ्कृतौ', शब्द

गुल्म. वेशयोः, Med. A. for वेश्मसु. Med C. एलापर्णिका, Vis. for एलावनिका, Vis. A.

गुह. 'गुहः पुंसि कार्तिकेये स्मृतवेगितुरङ्गमे । गुहा गर्ते सिंहपुच्छीशवकङ्ग(ह्व)वक्रे षु च,' शब्द.

गृञ्जन. Vis., Vis. A. C. agree about गृञ्जनः.

गृष्टि. 'विष्वक्सेनप्रिया गृष्टि वाराही बदरेत्यपि.' A. 2. 4. 151. Also घृष्टि. वराहक्रान्ता, Mahendra.

गृह. 'गृहं नाम्नि कलत्रे च गेहे पुंभूम्नि च क्वचित्', शब्द.

गृहपति. सत्री, I. 2053. 'भवेद् गृहपतिर्ना तु धर्मे सत्रिगृहस्थयोः', शब्द. मन्त्री is probably a false reading.

गृह्य. गुदे, ग्रन्थि, Med. पदे, पन्थ, I. 2810.

गो. Med. B. also gives 'गायत्र्यामपि गम्भीरे जगत्यां भुवने जले'. Anek. also gives. Har. and Tri. slightly modified. 'लक्ष्यदृष्ट्या प्रयोगदर्शनेन', Mukuta. अर्जुनी = सौरभेयी = धेनु. घृणि = दीधिति = रश्मि.

गोकण्टक. गोक्षुरः, Hem. गोक्षु, Hem. A.

गोकील, Har. गोकिल, Har. A., Hem., Vis., Med. A. etc. (Med. makes गोकुले; joined to गोपाल). The metre in Hem. shews it can not be गोकील. Hence I omit it.

गोकुलिक, Med., Hem, W. गोकुर्णिक, I 1937. गोकुणिक, Vis., Vis. A., Hem. A., I. 2053. This is the proper reading as the senses shew. बधिरे, I. 2810.

the feminine locative. कण्ठकारके, I. 1539. कन्द्कारके, I. 246 c. कण्ठकारके, I. 322. कण्ठकारके, Med. etc. कन्द्कारक = भक्ष्यकारक of Hem. is probably the right reading in Med., Vis.

गोखण्ड, Vis. A. गौखण्ड, Vis.

गोदन्त. 'घिंषिते वर्मितेऽपि च,' Vis. A. 'ह्रिंषिते वर्मितेऽपि च,' I. 1539. 'दंशिते वर्मितेऽपि च', I. 1937. 'दंशिते हरितेऽपि च,' Vis. Not in Vis. C. Hem., Hem. A, I. 2053 agree. 'A fossile substance,' W.

गोप. Druma reads रच्चिका. (W. protectress) for रक्षिका, Vis. etc. See I. 2533.

गोमुख. लेपके, Vis. for लेपने, Vis. A.

गोमेदक, Har. A. 'गोमेदकेऽपि गङ्गोलः,' Har. गोमेदकः, Hem. for गोमेदकं, Hem. A. 'काके कालेयकेऽपि च', Vis. for 'काकोले पत्रकेऽपि च, Vis. A.

गोरङ्कु. लग्न, Med. A. for नग्न of others.

गोल. 'गोला मनःशिला प्रोक्ता गोला गोदावरी स्मृता। गोलः स्यादे गुड़के जाराद् विधवायाः सुते तथा,' ध. I do not find 'ink' in Hem.

गोलक. चापि, Mahendra. for पिण्ड, Hem.

गोलोमी. वार, Mahendra for वर, Hem.

गोष्पद. प्रति, Hem. for गति, Hem. A. 'सेविते दे शे', Mukuṭa. He quotes as Vis. the line from Med.

गौतम. राजन्यां, Hem. for रोचन्यां, Hem. A. भृत, Hem. A. for भ्रत, Hem. I. 2053.

गौरिल, Med. C. गोरिल, Med., Med. A. 'गोरिल...गौरिल,' Vis. C. 'गौरिल... गौरल,' Vis. B.

ग्रन्थि. ग्रन्थि, Mahendra. for second ग्रन्थिः, Hem.

ग्रन्थिक. The second also ग्रन्थिकं, Vis. I give Vis. A.

ग्रन्थित, Med. ग्रथित, Med. A. etc. I keep only ग्रथित, as ग्रन्थित is rare although defensible.

ग्रस्त. पदेऽपि च, Med. पदोदित्वे, Med. A. for पदोदिते, Med C.

ग्रहण. शब्द, Mahendra for हस्त, Hem.

ग्रामणी. ग्रामियायां, Hem. for ग्रामेथ्यां, Hem. A, I. 2053. Mahendra reads ग्रामिणी. भोगिक seems to be used, in the sense of headman not 'one who only thinks of enjoyment.' ग्रामेया = ग्रामप्रयोषित्, Druma.

ग्रामीन. संभ्रते ग्रामैः, Med. A. for संभूते ग्रामे, Med. C. ग्रामीण...ग्रामीन, Vis.

C. (both गाम्भीर्य, Vis. and ध्वनि) in नाद. Hence it is transferred to घाल in Vis. A.

घावन्. 'घावा स्यात् पुंसि पाषाणे हढे पृथ्वीधरेऽपि च,' शब्द.

घाडक. घान्याना, Med. A., Vis. A. for व्याधाना, Med. C., Vis., Vis. C. घात, Hem. A., Vis. for घाति, Hem., Vis. C.

ग्लौ. Not in I. 2810 etc.

घ. घनेश्वर, Mat. A. for घनस्वर, Mat.

घट. कुट = कुम्भ = waterpot. 'घटः कुम्भे समाधौ च गोष्ठीघटनयो र्घटा'. भूरि. (I 2816 सं'घन for घटना = Indian clock, W.).

घट्टना. Hem., Hem. A. घटना, Med., Med. A. C.

घन. मुद्गलः, Anek. for मुद्गरः, Anek. A.

घनरस. सस्ये, Vis. for समत्रक्, Vis. C.

घनसार. 'घनसारस्तु कर्पूरे द्रुमभेदे जलेऽपि च', घ.

घनाघन. चक्रे, Med., Med. A. for शक्रे, Med. C.

घर्घर. द्वार, Med. A. for ध्वान, Med. C. वस्त्रान्तरे लिष्, Med. C. for स्वरान्तरे. ऽपि च. Med. द्वार, 1. 2816. but no तुषानल, Druma = a fire of straw, W.

घात. काण्ड = arrow, W. May it not mean सं'घात ?.

घृणि. शुद्ध, Hem. for अ'शु, Hem. A., I. 2533.

घोर, Med. C. घोरे, Med. A. Joined to घस्र. चोल, Anek. A. corrected into घोर.

घोष. गोपाल, आख्यान, and घोषक, Med.

घोषयितृ. 'घोषयितुः पिके पुंसि भूमिदेवे च वन्दिनि,' शब्द. वन्दिन् seems to be used in the sense of 'bard, herald,' not 'captive,' W.

घ्राण. घ्रातघ्रेययोः,' Hem. 'घ्राणघोणयोः,' Hem. A. घ्रात = smelled.

ङ. संखेत्रक, Mat. A. for संज्ञाको, Mat.

चक्र. सं'घं च, Anek.

चक्षुष्य. कतके, I. 2053. कनके, I. 2698, Hem., Hem. A. चक्षुष्यो, Vis for चक्षुष्या. Vis. A.

चङ्कुर (u. s. 2. 39), Med. C., Hem. A. etc. चङ्कुर, Med., Med. A.

चञ्चा. Vis., Vis. A. C., I. 1539. agree about चञ्चो. पूर्वो, I. 1937.

चञ्चु. 'चञ्चुः पञ्चाङ्गुलो मण्डवर्धमानव्यड्म्बकाः,' A. 2. 4. 51 = एरण्ड.

चट, पिच्चिण्ड, Med. 'चटु वर्तिले,' Med. C. 'चटु वाटौ' Vis. A. Tri. apparently uses वर्णन in the sense of *praising*.

'चारी तावकतचेष्टायां न्यपतिप्रणिधौ पुमान्.' Mankha in Z. चारि of Med., W. appears to be a mistake.

चव्य. शतपुष्पयोः, Hem. A. शतपर्वा = त्वणविशेष, I. 2533 (पर्वयोः).

चषक. मेव, Vis. for मद्य, Vis. A., I. 1539. मधु of Med. therefore = मद्य, (honey, W.). सरक of Hem. = शीधु or शीधुपान and not सुरापात्र

चामर. शाल, Med. for वाल, Med. A.

चामरपुष्प, Med. I. 2810 etc. काशाश्चकेऽपि च, I. 2810

चारक. बन्ध here seems to be used in the sense of prison as in चार. सञ्चारक = attendant, grazer. Comp. भोजक of Tri.

चार्वी. इड्रोः, Vis, for बुद्ध्योः, Vis. A.

चाल, Vis. A., etc. चल, I. 1539. वाल. I. 1937. ताल, Vis.

चाष, भेदः, Hem. for भिदोः, Hem. A. भूरि agrees (स्वर्णचूडपक्षि. Druma = blue jay, W.)

चित. 'चित्ता छिन्ने चुल्लिकायां चित्ता...', Vis. 'चितश्चेत्तु चुल्लिकायां', Vis. C Joined to शीत. 'चिता क्लृप्ते चुल्लिकायां,' Vis. A. Both चिता, I. 1539. चुल्लिका = funeral pile.

चित्र. सुपर्णी, Vis. सुपर्णी, Vis. A. खपर्णी, Vis. C. गोदुग्धी, Vis. गोदुग्धा, Vis. A. C. but corrected into गोडुम्बा, Vis. A.

चित्रक. चित्रकाये, Mahendra for 'चित्रकारे', Hem. चित्रको मूर्खराजिश्च चित्रकोऽग्यन्तरो गरः,' Anek. I give Anek. A. चक्षु = एरण्ड, A. तिलके, is probably the proper reading for चित्रके, Tri. A. चित्रकेलौ च, I. 1575.

चित्रभानु. 'चित्रभानुर्वीतिहोले भैरवे भास्करे पुमान्', शब्द.

चित्राटीर. Med. A. B. C. 'विन्दुषु, विन्दुभिः,' I. 2810.

चिपिट. पिचट, Med. A, Har. पिच्छल, Med. C. पिच्छित. Med. I give Hem. A.

चिरिण्टी, Med. A. B. C. चिरण्टी, Vis. A., Hem. etc. चिरेणाटति चिरिण्टी ऊढाऽनूढा वाऽपि स्वगृहस्थिता प्राप्तनवयौवना चिरण्टीत्येके स्वा ज्ञातयः तेषु वस्तुं शीलमस्याः स्ववासिनी सुवासिनी द्रविडः इवेऽपि स्वगृहस्थायाः परिणीतायाः,' Mukuta.

चिलिमीलिका, Med. C. etc. चिलमीलिका, Med., Med. A,

चीर. कच्छोटिका, Hem. A. कच्छुरिका, Vis. कच्छोटिका, Vis. A. कर्कोटिका, Vis. C. कच्छाटिका, Hem., I. 2053, I. 1937, कच्छूटिका, I. 1539. कच्छोटिका is also probably correct. Comp. काछुटि. शब्द gives नेलांशुक in its place. गोस्तन = a necklace, A. 2. 6. 105

चीरक. विक्रियालोके, Vis. A, Druma. अधिक्रियालोके. Vis. C. I give Vis. Comp. *cit*. Not in W.

चीवर', Anek चीवरी, Anek. A.

चुल्ली, Vis. A. चुली, Vis.

चुलकी, Hem. etc. 'चुलकी गण्डिकाभेदे,' Hem A. चुलुकी, Vis., I. 2053. चुलकी, Vis. A. C. W. also चुलुक, चुलुकिन्. चुलकी and चुलकी are various readings.

चूड़ाल चूड़ाली, Hem., Vis. चूड़ाला, Hem. A., Vis. A. 'चूड़ाला चक्रलोचटा,' A. 2. 4. 160.

चूर्णि, I. 2810. etc. चूर्ण, W. 'चूर्णानि वासयोगाः स्युः', A. 2. 6. 134. 'हे पटवासादि-चोदस्य', Mukuta, such as *a*bir, Druma.

चैत्य, Hem. A. The first चित्य, Hem. वैदेत्र, Med. विदेत्र. Med. C. वन्देत्र, Med. A. बिम्बे, I. 2810. विप्रे, Tri., Tri. A. for बिम्बो, I. 1575. तद्बिम्ब' such as Paresh n*a*th, I. 2533. अन्तक = remains.

चोच, Tri. A. नोच, Tri.

चोड़, Vis. A. This also क्रोड़, Vis.

चोल, Hem. Not in Hem. A., I. 2053.

चोलकिन्. चोलनं, Hem. for चोलकी, Hem. A. किष्कपर्वन् = bamboo (wrist, W.).

चौल. चोल', Hem. Not in Hem. A., I. 2053. My correction is a guess.

चुत्रप, I. 1937. Ujjvala. 'चुत्रपो वक्तृ' under u. s. 3 24. See क्षुप.

छ. Not in I. 2810. W's Med. probably had another line.

छत्वा. "छत्वा मधुरिका मिसिः" A. 2. 4. 105 = a fennel, W.

छदन. छादने, Med. C. च दले, Med. A.

छद्मन्. द्यातिकर्मणि, Hem. घ्यातिकर्मणि, Hem. A. घातिकर्म्मणि, I. 2533 = ज्ञाना-वरणीयादि कर्म.

छर्दन. अलम्बुष = the राक्षस, Druma.

छल्ली, Vis. A. etc. बली, Vis.

छाया. 'छाया स्त्री सूर्यकान्तायामातपाभावबिम्बयोः। उत्कोचे पालने श्रेणिप्रभाकात्याय-नीषु च,' शब्द.

छित्वर, Hem. A. (u. s. 3. 1.). छिदुर, Hem. The arrangement in Vis. shews it is छित्वर. Med. A. C. give छिदुर.

छिन्न. 'वत्सादनी छिन्नरुहा गुडूची (also गुडुची, com.) तन्त्रिकाऽमृता, A. 2. 4. 82.

क्षुपः, Med. A. B. C. 'चुपः...स्युपः,' Vis. B. ''चूपः...कुपः,' Vis. C. 'क्षुपः चुपः' Med. 'चुपः...चुपः,' Vis. 'क्षुपः...क्षुपः' Vis. A.—adopted by Wilson. 'क्षुपः क्षुपः,' I. 1539. 'क्षुपः चुप्पः' I. 1937. I adopt the last. Comp. u. s. 3. 24.

क्षेक. Vis. A. The first बेक, Vis. 'विमुक्ते, नीड्क', Hem. I give Hem. A. षड्ंघि = bee (भृङ्ग) but probably used here in the fig. sense of lecherous, वक्र = crooked, rogue.

ज. 'स्थिराजपत्नौ,' Mat. I give Mat. A. I. 2810 gives ज as ज. शब्द's first ज also appears to be ज Comp. ज and ज in W.

जकुट. वार्ताकुपुष्प etc = flower of the eggplant (egg-plant, W.)

जगल. 'मोचके,' Dan. = जगर, Druma (armour, W.)

जङ्गल. निर्जले for निर्जने, Mahendra.

जगद्व, शब्द. जगत्नु, Med., Med. A. C. जग'नु, I. 1539. जगग्नु, Vis., I. 1937. जगद्यु, Vis. A. Not in Vis. C. But as Vis. associates it with वचक्नु, I believe he refers to जिगत्नु (u, s. 3. 31.).

जटा. माचिकयोः, Vis. for मांसिकयोः, Vis. A. जडा, Hem. A.

जठर, Hem. जरठ in रात्न, Hem. A. वृद्धे, Vis. वद्धे, Hem. A., I. 2810 for वृद्धे. Vis. A. etc. कक्खटयोः, I. 2810 for कर्कटयोः, Med. 1807. I prefer कक्खट and वृद्ध as कक्खट = कर्कश and जठर = जरठ = वृद्ध. see जरठ.

जन्य. अट्ट = हाट (हट्ट), I. 2533.

जम्बीर. Vis. Vis. A. C. agree about जम्बीर.

जम्बुक. जम्बुको वरुणे नीचे शृगाले तरुभेदके', शब्द.

जम्बू, Vis. A., Med. A., Hem. A. जम्बु, some.

जम्भारि,, W. जम्भरि, Vis. C. जैसुरि, Vis. जम्सुरि, Vis. A, जम्सरि, I. 1539, 246 c. जम्सुरि, I. 1937, u. s. 2. 73.

जयन्त. सिंहपुत्रा', Hem. for इन्द्रपुत्रा', Hem. A. Anek., Anek. A. agree.

जरण. जीरण, Vis., Vis. A. for जीरक, Vis. C. 'अजाजी कणा कृष्णे तु जीरके' A. 2. 9. 36.

जर्जर. 'जर्जरः कथितो जीर्णे शक्रध्वजे च कोकिले,' अज. Comp. शैवले. of Med.

जर्ष, Med. A., Vis., Vis. A., Hem. A. (u. s. 3. 10.). जर्षु, Med. जीर्ष, Hem.

जलकरङ्क. 'वीची जललता स्थगिडः'; हा. २०५. शब्द's 'जललतासु' seems to shew it is = acquatic plant.

जलगुल्म. कूर्मनीराङ्गनावर्ते जलगुल्मो निगद्यते', शब्द. जलचत्वर = अम्बु चत्वर = नीराङ्ग = चातर जल, Druma = 'a piece of water, a lake,' W. Under जलबिल्व, जलचत्वर seems to be used = जलवल्कल = पाना an acquatic plant.

जलतापिक, Med., Med. A., I. 2810. जलन्तयिक, Med. C. जलवापिका, Vis. जलशयका, Vis. C. जलशयकः, Vis. A. I. 1937., I. 1539. इल्लीसकाकेचीभाषयोः, Med. इल्लिसकाकाची, Med. A. इल्लीशकाकाची, I. 2810. जलतापक appears to me the correct reading.

जलरण्ड, Med. C., Hem., Vis. A., I. 1539. जलरुण्ड, Med., Med. A., Hem. A., I. 1937. जलतुण्ड, Vis. C.

जलसूचि, Hem. etc. चलसूचि, I. 2053 शेटि, Vis. for त्रोटि, Vis. A., काक, Hem. for कङ्क, I. 2053.

जलेन्द्र. जम्भके, Mahendra (= a tree).

जसुरि. See जम्भारि.

जाङ्गुल, Hem. etc. This also जाङ्गल, Med. A. जालिनीफल = भिङ्गा.

जामातृ. Hem. apparently uses वल्लभ in the sense of 'darling, husband, friend W.).

जायानुजीवीन्. 'जायानुजीवी विहगनटवेश्यापतिष्वपि,' शब्द. आश्विन = अश्विनीकुमार.

जाल. पाटलीकौषधौ, Med. for पटलिकौषधौ, I. 2810 = the paṭal plant (any medicament or drug, W.).

जालक, जालिक. जालिका is f. of जालक. जालिक is a different stem. Confounded in Tri. Med. apparently uses जालिन् = juggler, cheat, (comp. ग्रामकूट of Vis.) and जालोपजीविन् = fisher-man.

जाहक. Some खजा for खट्वा and तुण्डिका for रण्डिका. घोंघ = घोघ, Druma (polecat, W.).

जिगत्नु. v. जगत्नु.

जिह्म. मङ्कदे, Vis. A. for मन्दगे, Vis.

जिङ्गा. Not in I. 2053, W. etc.

जिङ्काप. कर्मणि, Har. for कार्मुके, Har. A.

जीर. जीरण्व, Hem. A.

जीव. जीव्यं च, Vis. जीवा च, Vis. A. C. 'जीवा तु जीवितं जीवं जीवौ कर्णवृहस्पती जीवो वृक्षप्रभेदः स्यात् जीवा जीवन्तिकौषधी,' भ.

जीवक. आर्षि, Med. corrected into आर्षी, Med. A.; आर्ष Med. C. Hem., I 2053, etc. agree.

जीवन. मेदा is used in the sense of the plant, Druma (marrow. W.) पुत्रञ्जीवे, Mahendra. भवेत् पुत्रे, Hem. पुत्रजीव or पुत्र`जीव is a tree well known in Madras.

जीवपुष्प, Hem., I. 2053. etc. Not in W.

जीवातु. धौ, Med. for धे, Med. I. 2810.

जीवितेश. 'जीवितेशः प्राणनाथे यमे विभ्रु विवस्वतोः,' शब्द.

जुङ्गवान, Med. जुङ्गवाण, Med. A. Hem. जुङ्गराण, Hem. A. As the word is षान्त and not नान्त, and as व can not lingualize न, the word is जुङ्गराण, as given in Vis., I: 2053, etc. and explained in u. s. 2. 92.

जृम्भा. I give Vis. C. 'जृम्भो हृम्भा विकाशे च', Vis. हृम्भा॰, I. 1937.

ज्ञ. चान्द्रमसायने, Hem. 'ज्ञः स्याद् ब्रह्मणि सौमेत्र च पण्डिते च महीसुते', शब्द. सौमत्र = चान्द्रमसायनि = बुध of Med. W's. Med. probably read सोम for it.

ज्यानि. जीर्णे, Med. for जीर्णौ, I. 2810.

जेत्रह, Vis. The first भ्रेष, Vis. A. भ्रष, Vis. C.

झ. 'रवौ झकारः कथितो नष्टे झञ्जोच्यते बुधैः। झकारश्च तथा वायौ नेपथ्ये च समुदाहृतः', एका. 'झौ झञ्झापवने नष्टे वस्तुन्यपि मतो बुधैः', जटा. 'झकारः कथितो नष्टे झञ्झावातेऽम्बु-वर्षणे', शब्द. Wanting in I. 2810. and probably a later addition in Med. झष्टीय of Med. probably = झञ्झावात of others.

झर्झर. वाद्ये च नदे, Mahendra.

'झला...आतपोर्मौपि, लुङ्कायां झाली,' Vis. झला...आतपोर्मौ जालुकायां झाला,' I. 1539. झाला...आतपोर्मौ झलुङ्कायां झाला,' I. 1937. 'जाला...आतपोर्मौ झलुङ्कायां झाला', I. 246 c. बाला...आतपोर्मौ झलुकायां चला,' I. 322B. As the first word can not be नानार्थ with one meaing, it is clear the second word is also झला as to be inferred from I. 322 B. झलुङ्कायां of I. 246 c. and I. 1937 appears to be the correct reading = झलुङ्का ? 'झला स्त्रियां दुहितरि स्यादूमर्यातपयोरपि, शब्द. If this reading is correct, आतपोर्मि = आतप and ऊर्मि and not आतपस्य ऊर्मि, Druma. and W. It however appears to be opposed to Tri. if not to the others.

झिल्लिका, Med. A. etc. झल्लका, Med. Also झिल्लका, A. c. झिरटुग्रा', Med. 1807. झिल्लंग्रा, Med. A. झिञ्झ्रग्रा' I. 2810. I prefer the last as Mukuta writes 'चत्वारि झिञ्झीति ख्यातायाः', A. 2. 5. 28.

झूणि, Tri, Vis., Hem. ऋणि, Med., झुणि, Med. A. झणि, Vis. A. 'झूर्णिः कठिनपुङ्गयोः', I. 1575. जूर्णि, I. 2533. झणि, I. 993. व्यूणि, शब्द.

ञ. 'ञकारो गायने प्रोक्तो ञकारो झर्झरध्वनौ', एका. ञो गायने घर्घरे च', शब्द.

ट. 'टा पृथिव्यां ध्वनौ टः स्यात् करङ्के ट' नपुंसकम्', I. 1539. Not in I. 1937 etc. An apparent addition,as Maheshvara never indulges in mysticism. 'टङ्कारे च ध्वनौ चापि पृथिव्यां टा समीरिता', शब्द. जटा's शपथे refers to कट. Comp. समये of others and not to ट, W.

टङ्क. टङ्कन, Hem. Also तङ्क, A. c. v. also टङ्क.

टङ्करी. झम्पा, शब्द. लम्पापटह as one word, W. Properly लम्पावाद्य and पटहवाद्य, Druma.

टार. रङ्ग, Med. for लङ्ग, Vis., Hem. लङ्ग = catamite, W. It is curious house for horse appears also in I. 2835.

टुण्टुक, Med.. A., I. 1937, भूरि. दुन्दक, Vis., Vis. A. दृहक, Vis. C. but corrected into टुण्टुक. टुण्ठुक, I. 1539.

ठ. 'ठः शिवे च इहध्वाने शून्ये शीतांशुमण्डले', शब्द.

ड. 'डस्त्रासे शङ्करे ध्वाने दक्षुहन्दे खलेऽपि च', शब्द. 'डकारः शङ्करे त्रासे ध्वनौ भीमे निरुच्यते', एका.

डिङ्गर. डङ्गर is apparently = डाङ्गर = large. डिङ्गरो डङ्गरे चापे खले धूर्ते च सेवके', शब्द.

डिम्बिका. मोषक, Med. etc. for शोषक, 1. 2810. 'डिम्बिका कामुकीनीरविम्बशोषकभूरुहे', शब्द. Comp. दण्डिका दिण्डा', A, c. 2. 4. 57. मोषक = water-fly, W.

ढ. 'ढकारो निर्गुणेऽपि स्यात् ढक्कायामपि कथ्यते', शब्द. 'ढकारः कीर्त्तिता ढक्का निर्गुणे निर्घने मतः', एका.

ण. 'णकारः कीर्त्तितो ज्ञाने निर्णयेऽपि निगद्यते', शब्द. 'णकारः भूषणे ज्ञाने निश्चये निर्णयेऽपि च', एका.

त. 'तकारस्तस्करे गर्भे क्रोडे पुच्छे तथा शठे', शब्द.

तड़ाग. कटके, Vis.

तण्डक. Druma considers माया and बञ्जुलक as separate meanings.

तण्डरीण, Med. A. etc. तण्डुवीण, Med.

तण्डुलीय. तापयोः, I. 2053 for ताम्रयोः, Hem. etc.

तथा. पृष्ठ, Med. for पृष्ट.

तद्वत्, Vis. apparently कश्चित्.

तन्त्र. 'तन्त्रं कारणशास्त्रयोश्च शपथे भेषजप्रसिद्धान्तयोर्मुख्यार्थेऽपि परिच्छदेऽपि च तथा तन्त्रं कुटुम्बात्मनि। तन्त्रं शाकटसूत्रकृन्तदुभयार्थस्य प्रयुक्तावपि तन्त्री स्यात्तु विपञ्चिकादिकगुणे स्याद्देहनाडीषु च', ध. 'तन्त्रं प्रधाने सिद्धान्ते तन्तुवायपरिच्छदे। कुटुम्बकार्ये हेतौ स्यादुभयार्थप्रयोजके ॥ इति कर्त्तव्यतौषधयोः श्रुतिशाखान्तरेऽपि च। शास्त्रभेदे प्रबन्धे च तन्त्री वीणागुणे स्त्रियाम्। गुडूचीदेहशिरयोर्नदीभिद्युवतीभिदोः', शब्द. 'तन्त्रं वीणागुणे नाड्यां तन्त्रं ह्यर्थे परिच्छदे। तन्तुवाये वरे जायौ सिद्धान्ते राष्ट्रहृद्योः', कल्प. I do not find तन्त्रः = weaver in Hem., तन्तुवाय etc. being used in the sense of loom. It will be noticed शब्द renders औषध = जायु by ओषधि = plant. व्यर्थे, Hem. for ह्यर्थे, I. 2053. करण = निधुवन, Mahendra. नड्यां, Mahendra. for नाड्यां, Hem.

तन्द्री. तन्द्रि, Ujjvala Datta. तन्द्रा, A. c.

तपस्विन्, Hem. etc. The first तरस्विन् in Har.

तमाल. तापिच्छ, A. तापिञ्ज A. c. च त्वग्द्रुमे, Vis. for वल्कद्रुमे, I. 1539 etc.

तर. तरण is probably used in the sense of raft. Druma's. Med. read 'तरणे क्षयानौ.' There is no तर in भूरि.

तरण्ड. Some वड्सी. 'तरण्डो भेलके वर्षी (वर्षी, I.) सूत्रादिबद्धदारुणि। नौकायाम-स्त्रियां कुम्भतुम्बीरम्भादिसञ्चरे,' शब्द.

तरल. 'तरलो भास्वरे हारे हारमध्यमणौ तले। तरला सुरायवाग्वोः,' च ज. मद्यउष्णिका, Mahendra. This is perferable. उष्णिका = यवागू.

तरुण. 'एरण्ड उरुबूकश्च रुचकश्चित्रकश्च सः,' अ. २. ४. ५१. (also उरुवुक, रुबूक, रुवुक. टी.)

तर्क. तर्क, Hem. for कर्म, I. 2533. Vis. mss. agree. कर्मविशेषः क्रियाविशेष उपस्कार इति यावत्, Mahendra.

तल्ल. वरुणस्त्रियां Hem. 1807 for तरुणस्त्रियां, I. 2053.

तवीष, I. 2810 etc. This also तरीष, Med. B., W, etc. Apparently misreading as महोदधि = अब्धि and an unnecessary repetition. Compare also 'तविषतविषा-वब्धौ त्रिदिवं चाहतुः कचित्। स्त्रियां ताविषी तविषी नदी देवकन्या भूमिश्च', under u s. I. 49.

ताड़. अद्रौ Hem. (= mountain, W.), घेरे for द्रौ = tree (= ताल), घोषे, I. 2533.

तात. 'तातः पितरि पूज्ये स्यादनुकम्प्ये च पुंस्ययम्,' शब्द. अनुकम्प्य = deserving compassion, such as son.

तातगु. Vis. mss. agree and the metre requires जनयित्री.

तातल, Med., 1807, W. etc. but very doubtful. "ततोला मदने तप्ने लोहकूटेऽघरोगयोः,' I. 2810. 'तारल' तप्तमात्रे स्यात् तायनोऽपि व्रजे मतः,' अज. O. 253. 'तारल' तप्तमात्रे स्यामनो व्रजे' I. 809. मनोजव = father or any body who acts as a father, I. 2835.

तामस. तामसीति च, Vis. apparently for तामसी निशि, Med.

तार्क्ष्य. Not in Hem. अश्वसर्पयोः, Med. W. etc. for अश्वशालयोः, I. 2810. I prefer the last. Comp. शब्द. तार्क्ष्यः शाले हरे स्वर्णे गरुड़े गरुड़ाग्रजे । पुमान् रसाञ्जने क्लीव' तार्क्ष्यी वनलताभिदि.'

तालपत्र. तारङ्क, Vis.

ताल. जटौषधौ, Med. 1807. उज्झटौषधौ,' I. 2810 ' झटाऽमलाऽज्झटा ताली शिवा तामलकीति च' A. 2. 4. 127.

तालाङ्क, I. 2698 etc. Not in. I. 2053.

ताविष. Hem. etc. तारिष, I. 2810.

तालित. 'तालित' तौलितपटे वाद्यभाण्डे गुणे तथा,' अज.

तिक्तपर्वन्., Hem., Har. रक्तपुष्प,, Har. A.

तिक्तशाक. पत्रसुन्दरे, Mahendra.

तिन्तिड़. Some write तिन्तिड़ि etc. I.2810 agrees about श्विम्ब (emblic myrobalan ?, W. = affray ?). चुक्र, I. 2835 (= acid seasoning). "तिन्तिण्डीक' च चुक्रं च इचाम्लम्,' A. 2. 9. 36 'अम्लभेदस्य आमसोल इति ख्यातस्य, टी', Xira Svami considers they are different kinds of sauce ' तद्भेदानाह'. Hem. and Vis. consider they are identical. कालदास = inauspicious period ?, W. तिन्तिड़ी तु Mahendra, for तिन्तिड़ीके Hem.

तिमिर. ताक्षेऽक्षे, Tri. ताक्षेऽगे,, 1807. ताक्ष्गे, I. 993. हगोगे, I. 1575 apparently for हग्योगे..

तिलक. Hem. etc. give लोम्नि for क्लोम्नि. Comp. A. 2. 6. 65.

तीक्ष्ण. 'यवक्षारो यवाग्रजः । पाक्यः,' A. 2. 9. 108-9.

तीव्र. क्षवः क्षुताभिजननो राजिका कृष्णिकाऽऽसुरी, A. 2. 9. 19.

तुङ्ग. निशा seems to be used in the sense of turmeric (night, W.).

तुत्थ. नील, Med. apparently for नीली,

तुम्बुरी, W., I. 322. c. तुवरी, Hem. तम्बरी, I. 2013. तुम्बरी. Med., Tri., Vis. सरघर्दयोः, Vis. सरमाद्रयोः, I. 1539. सरमार्द्रयोः, I. 1937. सरमाव्ययोः, I. 322 c. I give घर्द = चित्रचक (तट्) = धन्याक.

तुरायण. क्रियाहीन is doubtful. Compare W.

तुलाधार, Hem. etc. तुलाधर, Med.

तुषार. मकरे, Vis.

तूल. This also कूल, Vis. तुल, Med.

तूवर, Hem., Med., Vis. C. कुवर, Vis. कूवर, Vis. A. श्टङ्गारके, Med. for श्टङ्गे इभे. प्रोढ़श्टङ्ग, Hem. for प्रौढ़ाश्टङ्ग. निस्त्रीशः, Anek. for निःश्मश्रुः, I. 2089. This word may, however, be निःस्त्रीश = eunuch.

तूस्त. 'तूस्तं पापं जटा च' under u. s. 3. 86. 'तूस्तं धूलौ जटायां च पापे सूक्ष्मे च न द्वयोः,' शब्द.

तृणमूल्य. तृणमूलत्र, Mahendra.

तेजन. 'तेजनी तृणपूलके,' Med. Compare A, 2. 4. 84.

तैतिल, One ms. of Ajaya gives तितिल.

तोकम. 'हये स्वरे,' Med., हरिस्वरे, I. 2810, apparently for हरिदयवे. 'तोकममभ्रे हरिन्मात्रे कर्णयो र्मलकेऽपि च, अज. The use of मात्र leaves some doubt whether अभ्र is = cloud here. हरिन्मात्र = any thing green (हरितवर्ण, Druma).

तोत्र. वल्लभे, Vis. for वेणुके quoted by A. c.

तोदन, Vis. A. This also रोदन, Vis.

त्रपा. 'त्रपा स्त्री कुलटायां च स्याल्लज्जाकुलकीर्तिषु,' शब्द. Druma. and W. take कुल and कीर्त्ति separately. I understand अकुलकीर्ति as one word = any thing bringing disgrace on a family.

त्रिगर्त. स्त्रियोः, Hem. apparently for स्त्रियां, I. 2053.

त्रिपुट. वीने, Vis., नीचे, I. 1937 for तीर, Hem., Med., I. 322 B. 'त्रिपुटा स्त्री तु सूक्ष्मैलात्रिवृतामल्लिकासु च । तीरे सतीनके पुंसि हस्तभेदे च वालके,' शब्द.

त्रिवर्णक. 'त्रिकटु त्र्यूषणं व्योषं त्रिफला तु कटुत्रिकम्,' A. 2. 10. 111. त्र्यूषण is only another form of व्योष.

त्रिशिख. The second त्रिलेखा, Vis. मण्डलान्तरे, Med.

त्रिशङ्कु. 'त्रिशङ्कुर्ना पतङ्गे स्यान्नृपभेदे विडालके,' शब्द. पतङ्ग = शलभ.

त्रोटि. खगे of Med. = खगान्तरे of Hem. = a bird, not bird in general, W., Druma.

त्रङ्कट, Hem., Hem. A., I. 1937. तत्रङ्कट, Med., Med. A. तत्रङ्कुट, Med. C., I. 2810 (धौताङ्गलग्रा'). अङ्कट'. Vis. A., अगटः, Vis. C, I. 2053. शम्पाट', Vis. अं'सट', I. 1539. शिष्य, Vis. C. शव, Vis. A., शव्य, I. 1539. for शिकृ, Vis., I. 1937.

त्विष्.. W's Hem. apparently read व्यवहारे.

थ. 'थकारो भयचिह्ने स्याद् भक्षणे (भरणे, O. 437) च शिलोच्चये,' शब्द.

द. दकारोऽभ्रे कलत्रे च छेदे दाने च दातरि,' एका. दं कलत्रे खण्डने ना दा दानच्छेददातृषु, शब्द.

दंशित, जातदंशिते, Med. A. दन्ते, Med. C.

दण्डयाम, Vis., Vis. A. C., Hem., Hem. A., I.2810. दण्डायाम, Med., Med. A.C.

दण्डार, Hem, A. etc. दण्डर, Hem. शरपत्रके, Har. A. The metre shews वाहन of Har. should be वहन.

दत्त. अर्दिते, Med. C., अर्चिते, Med., Med. A., अर्पिते, I. 2810.

दधि, Hem., Vis. A. Not in Hem. A., Vis. सर्जयोः, Med., Med. A. वाससोः, Med. C.

दन्तशठ. 'चाङ्गेरी चुक्रिका दन्तशठाऽम्बष्ठाऽम्ललोणिका,' A. 2. 4. 140 (also अम्ललोलिका, com.)

दन्तुर. उन्नतिवति, I. 2810.

दमन. धीरयोः, Med. A. C. (with वीरयोः in the first).

दम्भ. 'दम्भः स्यात् कैतवे कल्के साटोपाहङ्कृतावपि,' शब्द.

दरद्. 'स्यात् कारखण्डे च विहङ्गमे,' Med.

दर्भ. ग्रन्थ here is = ग्रन्थन = stringing, arrangement.

दर्वी. तर्वोः, Hem. तद्वोः, Hem. A. 'स्यात् तर्दू दर्विहस्तकः,' A. 2. 9. 34.

दर्श. पञ्चान्तेऽब्धौ, Hem., I. 2810 for पञ्चान्तेष्टौ, I. 2053.

दर्शन. 'दर्शनं स्वप्नधीज्ञाप्तनेत्रशास्त्रोपलब्धिषु', अज.

दल. उत्सेधद्रव्ये, Vis. उत्सेधाचद्रवेत्र, Vis. A., उत्सेधावद्रवेत्र, I. 1539, I. 1937. त्सेधवद् वस्तुनि., Hem. 1807,' I. 2053, I. 2810. 'दल' पात्रोत्सेधखण्डपाणशस्त्रीषु च', शब्द. I prefer Hem. Med. and Shabda seem to be wrong. उत्सेधवद् के Mahendra. Doubtful.

दशपुर, Med. A. देशपुर, Med. मुण्डाया', Vis. for मुस्ताया', Vis. A.

दशमीस्थ. क्षताशनं Druma. (?) = dying, W. (?)

दशा. 'दशा वर्तावस्थायां वसनाञ्चलचेतसोः' अज.

दृक्षन. 'दृकने, दृश्चेतने,' Hem. I give Hem. A.

दृहर. हिम्मे, Mahendra.

दाक्षावषी. दाक्षिविषी, W. Neither Med. nor Ratnamala (O. 441.) give 'दन्ती'

दात्यूह. कलकण्ठके, Hem. कीलकण्ठयोः, Hem. A. 'दात्यूहश्चातके कालकण्ठपक्षिणि तोयदे', शब्द. कालकण्टके, Mahendra.

दाय. भागाद्यर्थोपित्वरक्तौ, Hal. 'दायः स्याद् यौतके द्रवेत्र लयादिदानयोरपि। विभक्तव्यपि तद्द्रवेत्र द्रष्टः सोल्लुण्ठभाषणे,' अज.

दायाद. 'दायोदस्तुक् सपिण्डयोः,' Hal.

दिग्ध. मद्रके विषाक्तेऽग्नौ, Hem. मद्रके, Hem. A. विषाक्तेषौ, I. 2533 etc. 'कच्छ-प्रबन्धयोः,' अज. W. adopts अग्नि = fire and प्रबन्ध (?) = a tale.

दिव. वने, Hem., W. for दिने, I. 2053.

दिवाभीत. कुमुदाकर (the white lotus, W.) is probably used here in the sense of the moon. Comp. कुमुदबान्धव.

दिवौकस्. A. seems to use सारङ्ग in the sense of चातक (deer, W.). 'च मन्दात् मृगाद्य', Svami. But 'देवाद्य' is probably the correct reading. Comp. A. c.

दीदिवि. 'दीदिविः पुंसि गीर्वाणगुरौ भक्ते समुच्छ्रिते,' शब्द.

दीना, Har. A., Med. छीना, Har. मूषिके, Med., Med. A. 'दाना स्त्री मूषक,' Med. C.

दीप. Only in Med., Med. A. The first 'चमस्तके' for 'लोचमस्तके'. A. 2. 4. 111 gives दीप्य = लोचमस्तक. Hence I retain it. See next word.

दीपक, A., शब्द. दीप्यक, A. A., Hem., Vis., Med. All distinguish between दीपक and दीप्यक.

दीर्घाध्वग. 'करभाः स्युः शृङ्खलका दारवैः पादबन्धनैः,' A. 2. 9. 75.

दुःस्पर्श. यासो यवासो दुःस्पर्शो धन्वयासः (also धनुर्यासः, com.) कुनाशकः, A. 2. 4. 91. वासके, Vis.

दुन्दुभि. विषे, I. 2053, विषे, Hem. for विषे, I. 2810 etc. विषे is probably the proper reading. Comp. Druma 'अक्षे पाशकविषये दावविषभो विषि इति स्यात इति केचित्'.

दुर्लभ. दुरालभा = कच्छुरा, A.

दुर्वर्ष. वास्तुके, Vis. for वालुके, Vis. A. C.

दुष्कृत, Vis. A., Med. C., I. 1539. दुःकृत, Vis. दुष्कृत, Med. A, I. 2810. तस्कर,

Vis. C. टङ्क ट, I. 1937. ध्यवकाशके, I. 1539, I. 1937. द्रवकाशयोः, Vis. for अवकाशके, Vis. A.

दम्भू, Hem. Not in Hem. A., I. 2533. दनुभू, Druma and W. The mss. (I. 1539., I. 1937, I. 2810 etc.) so clearly write दम्भू that I can not accept दनुभू. 'दनुफ उत्क्षेपे नलोपाभावः दनूफूः सर्पजातिः,' u. s. 1. 95. Bhattoji admits दनुफू but prefers दम्भू and also दनुभू. The meaning of snake scarcely follows from 'दभी ग्रन्थे'. चक्रयोः, I. 2810 for वज्रयोः, Med. A. Taranatha quotes Med. in support of दनुफू, but there is no such word in फान्त.

दशान, Med. A. etc. (u. s. 2. 90.). दृशान, Med.

दषद्वती. दृषद्वती, I. 2810, W. Both forms allowed.

देव. W. apparently reads कुन्तिनि for कुण्डिनि.

देवन. 'सेवायामपि देवना,' शब्द. W. probably read व्यवसाय (affair, business) for व्यवहार.

देवमणि. आवर्त = ornament, W. = रोमावर्त, Druma = ring of hair, I. 2835.

देवयु. 'देवयु र्ना सुरे धर्मशीलेऽभियात्रिकेऽन्यवत्,' शब्द.

देवसहू, Vis. A, I. 1539., I. 1937 (व wanting) देवमहा, Vis. C. एकसहा, Vis. Vis. does not say it is feminine and it can not be in the first sense. भिक्षासूत्र, Druma.

देवसेना. इन्द्रवाहिन्या', Vis. for इन्द्रकन्यायां', I. 1539.

देष्णु. दुर्गमे, I. 2810, 1807, for दुर्दमे, I. 2835, I. 2533, I. 1539 etc.

दैत्य. Some सुरा for सुरा. 'दैत्या गन्धकुटी सुरा,' A. 2. 4. 123. 'वीरा दैत्या प्रसन्ना च माधवी गन्धमादनी, लि स्‍ू. ५.

दौर्वीण. दूर्वाया' खरसे, Med. A., Vis. A. दूर्वायाः सुरसे, Med. C., Vis. C. दूर्वाया', I. 2835. मृष्ट = rubbed (clean).

द्रवत्, u. s. I. 156, Vis. C., I. 1539. जवा, Vis. युवा, Vis. A., I. 1937. अभिगमे, Vis. A. C., I. 1539. अभिनवे, Vis. अभिनये, I. 1937. Comp. the root.

द्रव्य. च त्रिवेद्रे च, Vis. for चापि विनये, Vis. A. वीर्या', Hem. for रीत्या' (apparently रीत्या'), I. 2053.

द्रावक. प्रोषक, Hem. for घोषक, Hem. A, I. 2053. मोषक, Med. A. etc. 'द्रावका हृदयग्राहिपाषाणद्रवकारकाः,' ध. 'द्रावको रसभेदे स्याद् विदग्धे धावभेदके,' शब्द.

द्राविड़. 'कर्चूरको द्राविड़कः काल्पको वेधमुख्यकः,' A. 2. 4. 135. Some give वेद for वेध and मुख्य for मुख्यक.

द्रवथ. द्रवथा, Vis. for द्रविथे, Vis. A.

द्रु, Vis., Vis. A., Hem. A. द्रु, Hem., I. 2533. Com. u. s. 2. 57. कामद्रु-न-द्रु,

द्रुपदाकृपधर, I. 2533. Not in Druma, W.

द्रोण. जामुचाप, Vis. for आढ़काना', Vis. A. शैलभेदे, Hem. for शैलमन्धौ. I. 2053. I. 2533. काष्ठागावे, Tri. for काष्ठागारे, 1807. Anek. gives another unmaterial verse.

द्वन्द्व. स = समास. I. 1539 etc. agree with Vis.

द्विज. 'अथ द्विजा । हरेणू रेणुका कौन्ती कपिला भस्मगन्धिनी,' A. 2. 4. 120. भार्ङ्गी, I. 1937. भारङ्गा, Vis. भार्गी, I. 1539. 'हञ्जिका (भञ्जिका, फञ्जिका) ब्राह्मणी पद्मा भार्गी ब्राह्मणयष्टिका', A. 2. 4. 89.

द्वितीय. द्वयोः, Mahendra for द्वये, Hem. This is preferable.

ध. Not in I. 2810 and probably a later addition.

धन. 'धनं वित्ते गोधने च स्वे रूपात्वे च न द्वयोः,' शब्द.

धनद. गुह्यक is here probably used = श्रीद = कुबेर.

धमन. वस्त्रा, Hem. for भस्त्रा, I. 2053.

धर. हति, Anek. for धृति, Anek. A. The second passage wanting in Anek. A.

धरण. 'धरणोऽङ्घ्रिपतौ, (ऽद्रिप्रतौ, 1807) लोके स्तने धान्ये दिवाकरे,' I. 2053. Not in Hem. This is probably धरुण: q. v. Med. B. also adds this line. 'मानोद्भेदयोः', Mahendra for मानविशेषे, Hem.

धरुण, Vis. A. This also वरुण, Vis., Vis. B. C. (the last at some distance.).

धर्मराज. 'धर्मराजो नरपतौ यमे बुद्धे युधिष्ठिरे,' शब्द.

धर्षण, Hem. A. धरण, Hem.

धातु. रसादिक' Anek. for रसादिकः, Anek. A. I. 2810 agrees with Med.

धामार्गव. देवदारुरप्यपि, Vis. C. देवदालग्राममपि, Vis. A., Vis. देवलग्रा' I. 1539 (दा wanting.). देवदानी, W.

धार. 'धारा सैनाग्रगस्कन्धे खड्गादिर्निशितानने । द्रवप्रपाते कुम्भादिच्छिद्रे यशसि सन्ततौ । अतिवृष्टौ समूहे च तुरङ्गगतिपञ्चके । धारः प्रान्ते धाम (व?) भेदे ऋणगम्भीरयोः पुमान्,' शब्द. 'धारा खड्गादिनिशितमुखे सन्ततौ चापि धारा वर्षन्यादे विवरपदके सैन्यभागेऽग्रिमे च । धारास्ताः स्युस्तुरगगतयः पञ्चधा रेचिताद्या धारा धावान्तर(पद)मविश्राममासारवर्षम्, ध. Druma's Vis. apparently reads सदृशे for खादृशे. Tri. doubtful. I. 993. निभा for निशा.

धारण. रुद्र, Vis. for बुद्ध, Vis. A.

धाराङ्कुर, Hem. etc. धराङ्कुर, Har. वाराङ्कुर, Har. A. (वाताङ्कुर, com.). Some give नाधीर for नासीर.

नटी, Mat. A. वाम, नरी नदी Mat Eka. adds another line apparently from another work. शब्द gives in the same verse न, ना, नी, नु, and नौ.

नकुल. कुङ्कुम, Hem. for कुक्कुटी, Hem. A. शब्द = त्रि. 'नकुली शङ्खिनी स्त्री वा नकुलः पाण्डवे पशौ,' ध. कुक्कुटी = silk-cotton tree, शङ्खिनी = perfume, W.

नख. खण्ड, Hem. for षण्ढ, Hem. A. = eunuch (न = not, ख = इन्द्रिय ; part, portion, W.)

नख्नक, Hem. Not in Hem. A.

नट. शोक, Med., Med. A. शाक, Med, C. काशक is a name of the Ashoka. कपोताङ्घ्रि, नटी नली', A. 2. 4. 129. (नली = red arsenic, W.). Vis. probably uses नट-विलासिनी in double sense.

नत. पाट्यां' Med. for पादयां', Med. C.

नद, Hem., I. 2053. नाद,, I. 2533 and वहे (also I. 2053) = प्रवाहे for ह्रदे., Hem.

नदीकान्त. जल, Tri., Tri. A. 'निचुलेऽम्बलहिज्जला इति रभसः,' A. c. 2. 4. 61. 'अथ सिन्दुके (also सिन्धुके) । सिन्दुवारेन्द्रसुरसौ निर्गुण्डीन्द्राणिकेत्यपि,' A. 2. 4. 68. औषधो, Hem. for औषधे, Hem. A., I. 2053.

नद्ध. षद्ध, Med. Med. A. corrects उद्वृत्ते into उद्धृते, but the metre does not admit of it. Hence I prefer उद्वृत्त of Med., Vis. to उद्धृत of Vis. A.

ननुच, Med. etc. 'ननु प्रश्ने च दुष्टोक्तौ,' Hem. again. Wanting in Hem. A.

नन्दीवर्धन, गर्भे, Med., श्टङ्गे, Med. C. for भर्गे, Med, A.

नभस्. घने, Med. for घने Med. A., 'नभाः श्राब्धावणे मासि वर्षासु च नभोऽम्बरे । प्राणे पतितघोषे च वयोस्त्वणालस्त्रवयोः,' ध.

नभस, Hem., I. 2053. etc. Not in W.

नरङ्ग, Vis., Vis. A, C. (with पतङ्ग), Hem. A., Med. A., नराङ्ग, Med., Hem.

नरेन्द्र. राजिके, Tri., 1807. for वार्तिके, I. 1575. वार्तिक = intelligencer.

नर्तक. केवल. Med., Med. A. C. corrected in A. केलक, Vis. A. खेलक, Hem. A. W's Med. probably बर्हिणयोः for चारणयोः

नर्मट, Har. निर्मट, Har. A. Not in others. W. gives both and his readings were probably different. The only difference I find is कर्पर and खर्पर, which is of no importance. Compare कूर्मट, Vis.

नर्मठ, Har. etc. नर्मट, Hem., Hem. A. (the mistake palpable from ठान्त). चिबुके Med., Med, A., Har. A., 'चचुके,' Har. for चूचुके,' I. 2810. etc. 'शिश्न,' Hem.

'नर्मठश्चुके पिङ्गे परिहासरतेऽपि च', शब्द. I take परिहासरत as one word and not like W. परिहास and रत separately.

नर्मद. निर्मालयोः, Hem. for नर्मालयोः, Hem. A. W. probably had different reading,

नर्मरा. v. मर्मरा.

नल. मलिने, Vis. for नलिने, Vis. A.

नलिनी. नीलिका, Med. A. B. C., Hem., W. नलिका, Vis., Vis. A B., Hem. A. I. 2053. etc. नलिका = नली = नलिनी appears the proper reading. See also Vacaspatya.

नवफलिका. W. probably read नवोढाया' for नवे.

नाग. 'नागस्तु, Vis., Vis. A. for नागंतु Vis. C. पुस्तके, I. 2533 (translates करण by इन्द्रिय ?).

नागपुष्प. Some पञ्चक for चम्पक.

नागदन्त. It is clear from Hem. कुम्भा is not used here in the sense of whore. See Vacaspatya.

नागर. 'राजकशेरुः जलजः कन्दविशेषः' Xirasvami. 'मुस्तो राजकशेरुः स्यात्,' क्षा. १८३. It will be observed A. uses in the neuter. Tri. Tri. A., 1807, I. 993 'नार' मुस्तया' नरौघे च.' I give I. 1575.

नागवारिक, Vis. A. etc. 'नागचारिक, Vis. 'गणस्थराजे गरुडे हस्तिपे राजकुञ्जरे। चित्रमेखलके पुंसि नागरे नागवारिकः', शब्द.

नागाङ्गना, Hem. 1807, Vis. नागाञ्चना, Hem. A., Vis. A. C., I. 2053.(घोरस्य for द्विरदस्य), I. 1539. नागाङ्गाना, I. 1937. Med., Med. A., I. 2810. 'नागाञ्जनेभसुन्दर्यां' नागयष्टौ च योषिति'. I give Med. C. with the exception of नागाञ्जना for नागाञ्जनी. W. 'नागाञ्चला,नागाञ्जना'.पताया' Hem. for यष्टौ, Hem. A., 1. 2053. सुन्दरिका, Har. for सुहरिका, Har. A. नागयष्टि = नागदमनी, Mahendra. = भूर्जवृक्ष (?).

नाडी. गुण, Vis. for व्रण, Vis. A. Hem., Hem. A agree about गुण (= rope, I. 2533.). (= string, Mahendra.).

नादेय. काङ्कुष्ठ, Hem. A, Vis. C. Others व्यङ्कुष्ठ. Neither in W.

नानाध्वनि, Har. ध्वनिनाला, Har. A., Hem.

नाभील, Med. etc. नाभिल, Vis. गाम्भीर्य, Hem. for गर्भाण्डे, Hem A. I. 2053 etc. (गर्भाण्ड, W.).

नाराच. W. etc. probably had different readings.

नारायण. अभीरु = शतावरी, A. 2. 4. 101

नाल. शाककलम्बके = लशुने, Mahendra. Nalia shak is well known

नालिका. I. 2053 agrees.

नालीक. 'नालीकोऽब्जे शरे शत्रेर्नालीकं पद्मखण्डने,' Mahendra.

नि. क्वयोभाव, Med. for अ[?]योभाव, Med. A. दार, Vis. for दान, Vis. A. बहुल, Mahendra.

निःश्रेयस. 'निःश्रेयसं शुभे मोक्षे विद्भिः शुभाभक्तिषु', शब्द.

निकर. 'निकरस्तु सहस्वा (?) शुतुरगे तन्नापके,' Med. Med. C. slightly differs from Med. A. I follow. निसार, Hem.

निकुम्भ, Vis. निशुम्भ, Vis A. दैतेय, Vis. for दत्या', Vis. A.

निकृत. विप्रलब्धे, Med, Med. A. for विप्रलब्धे, Med. C.

निकृति W. apparently read slightly differently.

निगम. कराठे, I. 1575. 'लुखड़ी स्यात् न्यायसारिणी,' त्रि. च. २२ = अध्वन् of Hem. (road, W.),

निधुवन. 'क्लीबं निधुवनं कम्पे सुरते नर्मकेलिषु,' शब्द. नर्मकेलि seems to be used as one meaning.

निपाक. Hem. A, I. 2053 etc. निवाक, Hem. Not in W., Druma.

निभ. 'निभो व्याजे तु पुंलिङ्गः प्रकाशे सदृशे त्रिषु,' शब्द.

निमित्त. Tri. mss. agree, although not in W. etc.

निम्ब, Vis. Not in Vis. A. C., I. 1539, I. 1937, etc. चिरायततिक्तक is apparently used in the sense चिरतिक्त = ciretā.

नियम. मन्त्रणायां, Med. for यन्त्रणायां, Med. A.

निर्. निःशेष, Mahendra for विशेष, Hem.

निरामय. इड्डिक = वनाज, Hem. IV. 343.

निरूह. W. apparently read वाक्य for वस्ति. But see Druma.

निर्ग्रन्थक. 'निपुणे क्षपणे क्लीबे निर्ग्रन्थिक उदाहृतः', शब्द. The first word is probably 'निर्गुणे'. Both copies give निर्ग्रन्थिक not निर्ग्रन्थक.

निर्भर, Med. A., Hem. Not in Med. C. निर्भर, Vis, Vis. A., Hem. A. I 2053, 2810. निर्जर, Vis. C. I. निर्णर W. Med. confounds बिकर and निर्भर.

निर्दृढ. 'निर्दृढो वाच्यलिङ्गः स्यात् परापवादशालिनि। दयाशून्ये च तीव्रे च मत्तेऽपि निशयोजने,' शब्द.

निर्देर. Med., Med. A. निर्दर, Med. C. निर्दर, Hem. Vis., Hem., A, Vis. C., I,

2810. निर्घर, Vis. A., I. 1539. निर्भये निरपत्रपे, Vis. 'निर्भरं कठिनेऽत्रपे, Vis. C, निर्भये कठिनेऽत्रपे, Vis. A. भारे, I. 2810. W. prefers निर्भर, but the use of निर्भरे as one of the meanings shews the word is not निर्घर. I. 2810 shews Med. is also निर्वर.

निर्देश, I. 2810, but no निद्देश. Some only निद्देश. Some both. Hem., I. 2053, etc. give both.

निर्माण. काम, Hem. for कर्म, Hem. A,, I. 2053. विचित्रावयवरचनाहेतुः कर्मभेदः, Mahendra.

निर्याण. योगजापाङ्ग, Hem. for गजापाङ्गम.

निर्यातन. मतौ, Vis. for मत', I. 1539.

निर्यूह, Hem. A. निर्व्यूह, Vis. etc.

निर्वाण. 'निर्वाण' निर्वृतावस्तंगमने गजमज्जने। सङ्गमे निश्चले मोक्षे शून्ये विद्योपदेशने,' शब्द. 'निर्वृत्योः, I. 2698. विध्यन्ते (?), I. 2053.

निर्वाद. 'अपिशब्दाद् वादाभावो निश्चितवादश्च', Xirasvami. A. c. 'निर्वादः स्यात् परीवादपरिनिश्चितवादयोरिति विश्वः,' But I. 1539. etc. agree about परीवादे and I. 2810. etc. about लोकवादे. Do Vis. and Med. want to convey अवाद and परिनिश्चितवाद ? निर्वादस्त्वप्रत्तवादे, Mahendra.

निर्वृति, Med. A. etc. निर्वृत्ति, Med. etc. निवृति, Tri.

निर्वेश. चेतन, Vis. for वेतन, Vis. A.

निर्व्यूह, A., Anek. etc. निर्यूह, I. 542. etc. I retain निर्व्यूह as some mss. give it. निर्यूह is preferable.

निवात. The kosakaras use the word as a subs. (adj. W.)

निवेश. शब्द. adds 'निवेशने'. न्यासे द्रङ्गविवाहयोः, Mahendra. ('द्रङ्गो नगर' I do not remember meeting द्रङ्ग any where.).

निशमन, Vis. A. C. This also निशामन, Vis. and स्तुतौ निशामन' निदर्शने, Hem. निशमन' निशामनः, Hem. A. निशामन' निशमन', I. 2053. शब्द. 'भवेन् निशामनं दृष्टौ श्रुतौ विनयनेऽपि च' and 'निशामन' क्लीबलिङ्गदर्शनालोकयोरपि'.

निशा. 'हरिद्रयो रात्रौ, Mahendra.

निशाचर. 'निशाचरो राक्षसे स्यात् शृगालपेचकादिषु। वनजेषु पशुष्वेव' कुलटायां निशाचरी,' शब्द.

निशीथ. This line wanting in Hem.

निषद्वर. I. 2810 agrees with Med. etc.

निष्काषित. अधिकने, Med. for निकृन्ते, Med. A. कल्हिते, Vis., Vis. C. corrected into आहिते, Vis. A.

निष्पाव, Har. A. etc. निष्पार, Har. 'राजमिषे करखडके', Med. for राजमाषे कडङ्करे, Med. A. 'कडिङ्करे । पचने,' Vis. for कडङ्करे, पवने, Vis. A. Also करङ्कर, A. c. 2. 9. 22. कडङ्कके., Hem. for कडङ्करे, Hem. A. वोले, Hem. वल्ल', Hem. A, वल्ले, I. 2053. Mss. spell शिम्बि etc. both with श and स. From the use of वल्ल, it is clear Hem. uses स्पूर्पपवन = स्पूर्प वात of Har. वल्लो धान्यभेदः, Mahendra.

निस्. Not in W., Druma, etc. Vis., Med. give both निर् and निस्.

निस्तल. बले, I. 2053. As व and च are alike, I have no doubt चले is also the proper reading in Hem. चल = unsteady without तलं = प्रतिज्ञा, Niraj. हन्ते, I. 2698. बलं = सैन्य', Mahendra.

निह्नव. 'निह्नवः स्यादविश्वासे तथा गुप्तापलापयोः,' शब्द.

नीच. वर्व, Hem. for खर्व, Hem. A.

नीध्र, Vis., Med. A. etc. नीव्र, I. 1937, Med. etc. 'वलीके द्रौ,' I. 1539. etc. 'वलीकेन्द्रौ,' I. 2810. वलीकेन्दोः, I. 1937.

नीप. धन्वनि, I. 1937 for धन्विनि, 1539. etc. (apparently = ककुभद्रुमे). With धूलिकदम्ब, comp. धाराकदम्ब in Druma.

नील. नीलौषध्या', Hem नीलत्रौषध्या,' I. 2053. *i. e.* नीली = (indigo) plant. (नील = a medicinal plant, W.).

नीलगु, Med. नीलाङ्गु, Med. A. नीलङ्गु, Vis., Hem. नीलङ्गु and नीलाङ्गु, u. s. I. 37. सुसारयोः, Vis. सुसीरयोः, Vis. A., I. 1539. for सुसारयोः, Vis C., I. 1937.

नीलाञ्जसा, Hem. etc. नीलञ्जसा, Hem. A.

नीलिका. क्षुद्र, Vis. for क्षुद्रा, Vis. A.

नीवर. विपण्यपि, Hem. for वणिजप्यपि, Hem, A. वणिजके, Med. for वाणिजके, I. 2810.

नीवि. 'स्त्रीकटीवस्त्रबन्धे स्यात् नीविः परिपणे स्त्रियाम् । आयव्ययविशुद्धे च धने काराम्टके तथा,' Mankha in Z.

नीहार, Anek. A. 'निहारहिमशीतने,' Anek.

नु. 'तीर्थे स्यात्,' Hem. स्तोतार्थे, I. 2053.

नुचित्, Hal. apparently नुचित्.

नृशंस. वादिनः, Anek. A. for वन्दिनः, Anek.

नेद. 'शिफाजटे', A. 2. 4. 11. = तरुमूल, com. मधि, Vis. मध्य, Vis A.

नेपथ्य. नेपथ्यः, Med. for नेपथ्य', Med. A.

नैगम. इतिषु, Mahendra. नैगमश्च इतावपि' in Z.

नैपाली. सुवाहा, Hem. for सुवहा, Hem. A.

न्यक्ष, Hem., Vis., Vis. A., I. 2810. तुच्छ, Med., Med. A. पक्ष, Med. C. कार्त्स्न्ये, I. 2810 for कार्त्स्न्य of others.

न्यग्रोध. कार्मुक, Anek. A. for कामुक, Anek. Vis., Vis. A. C., I. 1937 agree about विषपर्णी and Hem., Hem. A. about वृषपर्णी The latter is consistent with वृषा, A. 2. 4. 87. 'चित्रोपचित्रा न्यग्रोधी द्रवन्ती शम्बरी वृषा.'

न्यङ्कु in all the kosas. न्यङ्कु in k., s. k. etc. (p. I. 2. 38.) and as used in the Vedas A. g. 2. 1. 11 etc. सुख, Vis.

न्युब्ज. 'कुशे स्रुचि', Hem., W. कुशस्रुचि, Hem. A. 'कुशस्रुचि,' I. 2533.

प, Med., Med. A. Not in Med. C.

पक्ति, Hem. A., I. 2053 etc. Hem., Vis., Med., W. give it also as पंक्ति. The mistake is palpable. गौरव is apparently used here in the sense of ripeness, maturity.

पक्व = A. I. 3. 91, 96. Hem. 3. 76 gives पक्व = सिद्ध.

पक्ष. ग्रह, I. 2810 etc. गृह, Med. House in W. पक्षस, Vis. for केशादे, I. 1539 etc. 'पक्षः सहाये सुहृदि पार्श्वे मासार्धराजयोः। विहगे बलये साध्यविरोधग्रहगुह्ययोः। चुल्लीरन्ध्रे हस्तिपार्श्वे केशादेः परतो व्रजे', शब्द. It will be observed that some of the meanings have grown through the ambiguity of the verses.

पक्षक. A. gives 'पक्षद्वारं तु पक्षकम्,' but पक्षकः, A. A.

पक्षचर, Hem. A., Med., Vis. पक्षधर, Hem.

पक्षति. 'पक्षभेदयोः' of A. is genitive = of the two पक्ष's *i. e.* पक्ष = fortnight and पक्ष = wing.

पक्षीय. W. seems to join this line to तुङ्गीश.

पक्ष्मन्. सूक्ष्म, Med.

पङ्क. A. also gives it as अस्त्री.

पङ्किल, Har. शङ्किल, Har. A. 'पादालिन्दी तरण्डा नौः' in Har. 59. Compare पदार. and 'पादारकः स्यात् मोलिन्दः' त्रि. २. १३.

पञ्चनख. 'कच्छपः शशकादीनामुपलक्षणम्', Mahendra. It is doubtful whether Hem. intended this.

पञ्चम. I. 2810 agrees with Med. etc.

पञ्चानन. 'पञ्चाननः शिवे सिंहे भवेदत्युग्रवेऽपि च', शब्द.

पञ्चालिक. 'पतञ्जल,' Tri. for वस्त्रक्षत, Tri. A.

पट. Vis. makes लट also पट. पुरस्कृति = प्रतिज्ञा of Anek. (agreement, W.)

पटह. 'पटहस्तु समारम्भे वाद्यभेदे च हिंसने', शब्द.

पटि, Vis. etc. वटि, Vis. C. दरलौ, with a note गुग्गुलौ. Vis. B. 'वागुडे', Vis. वागुडे, corrected into वागुजौ, Vis. A. वाग्गुलौ, Med. B. वागुलौ. Med., Med. A. गुग्गुलौ, I. 2810. वागुडे, I. 1539. वाखुलौ, I. 1937. पट्टिः and ललाटे, Med. C. W. gives वाग्गुलि and वाग्गुलिक = betel-bearer. Har. 132. gives ताम्बूलदो वागुलिकः. Har. A. reads वागुरिकः. I. 2835 'betel-carrier.'

पटीर (u. s. iv. 30.). It is curious none notices पटीर. Ujjvaladatta cites 'पटीरः कन्दुकः कामः पटीरश्चन्दनद्रुमः'. Druma. reads पटीर for पाटीर : q. v.

पटु. 'पटुस्तीक्ष्णे स्फुटे दक्षे निष्ठुरे नीरुजे त्रिषु', जटा.

पट्ट. लाक्षाप्रसाधन, Vis. I follow Vis. A. So A. 2. 4. 41. पट्टी लाक्षाप्रसादनः = red Lodh, com. I give Anek. A., not Anek. 'वारः पट्टः पटः पट्टः पट्टं स्यादभिवासन' गदसिंह.

पण. शाकाट्टिका, Med. corrected into शाकाटिका, Med. A. शाकटिक, Vis., I. 2810. शाकाटिका, Vis. A. आटि is still used for small bundles of vegetables

पतङ्ग. सलभानलौ, Anek for 'शलभादित्यौ, Anek. A.

पताका. अङ्क—Mahendra (= चिह्न) for अङ्के, Hem.

पत्र. क्षुरी, Hem. A. for छुरी, Hem. पुङ्खस्तु कर्तरी, Hem, 3. 445. shews छुरी is the correct reading.

पत्त्रोर्ण. Mahendra reads पत्त्रोर्ण.

पद. प्रदेश, Med., Tri. for अपदेश, Med. A. etc. वाकेयक, Hem. for वाक्येऽक, I. 2533.

पदार, Hem., Med., Vis. C, I. 2053. पादार, Vis., Vis. A.

पद्म. भाङ्गी, Vis., for भार्गी, Vis. A. Comp. A. 2. 4. 84. भारटी = [illegible] under A. 2. 4. 146.

पद्र. W.'s Vis. apparently read स्तुतौ for स्रुतौ.

पर. The second परम् is मान्त अव्यय. I. 2810 'नियोगक्षिमायाम्.' शब्द = Med.

परञ्ज, Med. A., Hem., I. 2053 etc. परञ्जे, Hem. A. पराञ्ज, Har. करञ्ज and खड्गभेद, Har. A.

परपुष्ट. Med. etc. apparently uses परभृत = कोकिल.

परम. परमं सन्नाव, Vis. परमः स्यात्, Vis. A. C. अकारे, Hem. for ओङ्कारे, Hem. A.

परा. Hem. A. is incomplete. हिंसासु, I. 2698, 1807 for शुश्रूषासु, Hem.

पराग. 'परागः पुष्परेणौ च धूलिस्नानीयचूर्णयोः। चन्दने गिरिभेदे च स्वच्छन्दगमनेऽपि च', शब्द.

परि. निरसने, Med, Med. A., I. 2810. निवसने, Hem., Vis, Vis. A., I. 2698, शब्द. शेषयोः, Med., Med. A., Vis. शोकयोः, Vis. A., I. 2810 etc.

परिकर. समाचार, Med. corrected into समारम्भ, Med. A.

परिगत. प्राप्ते, ज्ञान, Med. व्याप्ते, ज्ञात, I. 2810.

परिग्रह. 'परिग्रहः कलत्रे च मूलस्वीकारयोरपि। शपथे परिवारे च राहुवक्त्रस्थभास्करे,' अज. Anek. word is probably प्रतिग्रह..

परिज्वन्, u. s. I. 158, Med. Med. A. प्रतियज्वन्, I. 2810. परिश्वन्, Vis., Vis. A., I. 1539, I. 1937, I. 246 *c*. यज्वन्, Vis. C. परिच, I. 322. *b*. परिज्मन् Bha*tt*oji and *r*.

परिताप, Vis. A., Druma. परिकम्प, Vis., Vis. B. Hence 'fear, trembling' under परिताप, W.

परिधाय. परिच्छेद, Med. जनस्थान, Vis. A.

परिमल. सुरत means in सुरत and is not a different meaning.

परिबर्ह. परिवर्ह, Vis., I. 1539, I. 1937. यद्विबर्ह, Vis. A. पारिबर्ह, Vis. C.

परिव्याध. द्रुमोत्पल = कर्णिकार, A. 2. 4. 60. A. 2. 4. 30 applies परिव्याध to अम्लवेतस, not वेतस. Hem. makes no such distinction.

परिश्रय, Druma., W. प्रतिश्रय, I. 2810, Med. etc.

परिसर. दैवयोः, Mahendra. देवयोः, Hem.

परिस्रुत, Med. A. परिस्नुत, Med, and स्यन्दे. Comp. A. 2. 10. 40.

परीरण, Med., Med. A., Vis., I. 2810, I. 322. B., I. 2053. पारीरण, Vis, A. but corrected. परीण, Vis. C. विपरीण, Med. C. (but the mistake clear from position). पारिरण, I. 1539. पारिण, I. 1937. Not in Druma., and W. and Hem.

हन्तरसे गर्वे च मारुते। तथा पर्यंशिरायां च स्रतके दूप्रतकम्बले. घृतकम्बले is probably a sweetmeat.

पल. पलस्तुला, Anek. A. पलं तुला', Anek.

पलाश. 'पलाशो निर्दये प्रोक्तः पलाशः किंशुकः शटी। पलाशा राक्षसाः प्रोक्ताः पलाशं पत्रसुचप्रते,' ध. पलाशं for पलाश, Mahendra.

पलित. केशपाशे, Hem. for केशपाके, Hem. A. Hence W.'s much or ornamented hair.

पल्लि. अल्पग्राम and ग्रामक seem to be used to denote (पल्लि) parts of a Hindu village.

पल्लव. The second स्त्री, Med. for अस्त्री, Med. A. रक्त, Vis. for अलक्त, Vis. A. Med., Med. A., Tri., Tri. A. read वने for बले, Vis., Vis. A., Vis. C., Hem., Hem. A., 1. 2053. The Bengali न and ल are written alike.

पवन. कुलाले स्यात्, Vis. for कुलालस्य, Vis. C. 'पवनं स्यात् कुम्भकारपाकस्थाने नपुंसकम्। स्यात् पुमांस्तु जगत्प्राणे निष्पावे प्रथतेऽपि च' शब्द. जगत्प्राण = air.

पवित्र. W's Vis. apparently read वर्षणे for वर्षणे. ओघ,, Mahendra for अर्घ, Hem. but the exp. ओघोपकरणमूर्णातन्तुसन्ततिनिर्मितं जैनमुनीनां रजोहरणं shews अर्घ is the correct reading.

पश्यत. In the Ganaratna Mahodadhi vrtti, Vardhamana writes. 'पश्यतेति पूजार्थयोः—पश्यत माणवको भुंक्ते, पश्यत शिशुरपि विद्वान्.'

पांशुल. Probably some mss, read शम्भौ. Hence 'पांशुलः पापिहरयोः खट्वाङ्गेऽपि च न द्वयोः' शब्द.

पांशुचामर, Vis. A. पांशुसञ्चार, Vis. पुरोटिः पत्रभङ्कारे, त्रि. १.२. ११. पुरोटिः पुरसंस्कारे, हा. १६४. (= रायभाटि, Druma, = current of river, W.) = the place where the rubbish of a village is deposited (?). वर्धापक = नाडीच्छेदक (Comp. वर्धापन in Druma). शब्द. apparently understands दूर्वाञ्चिततटीभुवि as three different meanings दूर्वा, अञ्चित, and तटीभू 'स्यात् पांशुचामरं दूर्वातटीभूस्यञ्चितेषु च। धूलिगुच्छप्रशंसाङ्कपुरोटिषु च न स्त्रियाम्,' but he can be hardly correct. पुरोटि नद्यादौ पूरानीतः कचवरः' Mahendra. (कचवर = sweepings, Childers).

पाक. 'पाकः परिणतौ स्थाल्यां पावके मेचके (पचने?) ऽपि च। केशादीनां जराशौक्ल्ये राष्ट्रादिभङ्गभीतिषु,' शब्द.

पाकत्र, Vis. A. पाठत्र, Vis.

पाचन, Med. A. B. after the first line of पावन. पावन, Med. C., Hem., Hem.

A. (here पाचनी only with हरीतक्याँ, which at once shews the mistake), Vis. A. B. C. (the last has पाचन in the middle line along with पावन, which also shews the mistake). A. 2. 4. 57 uses पूतना (= पावनी, com.) for हरितकी. पाचनो रक्वनद्रव्ये पाचन' पाचने मतम्, अज. in both copies.

पाचल. पाचाल, Med. corrected into पाचल in Med. A. So in Hem.

पाञ्चजन्य. पोटगल is said be used here in the sense of a fish.

पाटक. कण्टक, Med. etc. for कटक, I. 2810, I. 1539, 1. 1937.

पाटल. कुसुम for कुङ्कुम, Mahendra.

पाटलिक. Not in W., Har., Har. A.

पाटीर, I. 2810, I. 2053., I. 1539. etc. वार्तिक, Hem. for वातिक, Hem. A. वातिको गाड़ुड़िकः, Mahendra. See पटीर.

पाठ. ख्याते, Med. for ख्यातौ, I. 2810.

पाण्डु. 'पाण्डुर्ना न्टपतौ रोगनागभेदसितेषु च,' शब्द.

पात्र. योग्य = deserving of (fitness, W.) नाट्यानुकर्ता = actor and can hardly mean dance.

पात्रट. कर्पटे...कृशे, Med. B., शब्द, Druma, W. पर्पटे...कृशे, Med. C. कर्परे... देशे, Med.Med. A. कर्पटे...क्लेशे, I. 2810.

पात्रटीर. जरत्मात्रे प्रमाणे, Vis. रजत्मात्रे पिङ्गले, Vis. A. C., I. 1539. जरत्मात्रे पिङ्गाणे, I. 1937, I. 322 *b*. 'पात्रटीरो लोहका सेत्र जरत्मात्रे विभावसौ। पिङ्गाणे वासके कङ्के युक्तव्यापारमन्त्रिणि,' शब्द. युक्तव्यापार also Druma; W. latterly, and I.2810. But Hem. leaves no doubt सुक्तव्यापार is the correct reading. पिङ्गाण also in I. 2810 and I. 2053 apparently for सिङ्घाण. जरत् also in I. 2810, I.2053 and must be preferred to रजत्, which does not exist. जरत् old, rotten.

पाथ. See पीथ.

पादप. पादपीठादौ, Med. for पादपीठे द्रौ I. 2810.

पादपाशी. खुडुडुकाया, Med., Druma. खुड्डुकाया, I. 2810, खडुडकाया, I. 1937. खण्डकाया, Med. A., Vis., Vis. A., I. 1539, I. 246. *c*. Hem. uses पादपाशः = शृङ्खला, iv. 295 and = दामाञ्जन, iv. 317. W. gives दामाञ्जन.

पामर. स्वस्थ, Vis. for खल, Vis. A.

पायत्र, Vis. A. पश्य, Vis. पाचत्र, Vis. C.

पार. कर्करी = गर्गरी.

पारशव. Mukuta and Maheshvara understand शस्त्र = परश्वध.

पारायण. This is also given as परायण in Med.

पारावत. लतयोः, Vis. for फलयोः, I. 1539. Druma and W. understand मर्कट and तिन्दुक as different meanings.

पार्वती, Mahendra. पार्षती, Hem.

पार्थिवी. समायां, Vis. उमायां, Vis. A., I. 1539, I. 1937. गङ्गायां, Vis. C. तुमा (can not be तुमा), Hem. तुका, Hem. A. तुगा, I. 2053. तु सा, I. 2698.

पार्पर, I. 2810, Hem. etc. पापीर, Med. C. पर्पर, I. 2053. Not in W., Druma. बराट, Vis. A. C. जराट, others. जराट = heron, I. 2835, जराट not in Druma. etc.

पार्श्व. पर्शुगण = पार्श्वास्थिसमूह, Druma. वक्रोपाय, Mahendra. for चक्रोपान्त, Hem.

पार्ष्णि. च भूपृष्ठे, Hem. for चमूपृष्ठे, Hem. A. कुम्भप्रां, Vis. A. B. (the verse is wanting in C: a marginal note in B. अल्पकुम्भो), Hem., I. 2533. कुन्त्यां, Hem. A. भ. 'पार्ष्णिः कुत्या' (कुल्यां, W. कुम्भप्रां?) समाख्याता सैनापृष्ठेऽङ्घ्रिपार्श्वयोः'.

पालङ्क. प्राजिपच्छिषि, Med.; पाजिपर्च्छिषि', Med. A. (corrected into वाजिपच्छिषि), Mahendra.

पालि. सूका, Vis. प्रभेदयोः. Med., 1807, Vis. for प्रदेशयोः, I. 2810, I. 1539, etc. बोषिति, Med. for योषितोः, 1807 etc.

पावन. व्यासे, Med. सिद्धे व्यासे, Hem. पावकाध्यासयोः, Vis., Hem. A, I. 2053. Vis. A. B. C. read सिह्लू and अध्यास. अध्यस, I. 1539. I have not met पावन in the sense of व्यास. अध्यस = सूर्प, Mahendra.

पिङ्ग. पश्या, Hem. गोरोचनामयोः, Hem., Vis. I give Hem. A. Hem. uses हिङ्गु-नाली = हिङ्गु and नाली.

पिङ्गल. 'करायिका', I. 1539. करापिकायां', I. 246 c. राजिकायां' I. 1937. करापिवाकासु, Vis. A. B. (wanting in C). किरायिकायां', Hem. A. कर्णिकायां', Hem., Druma. करा-यिकायां', I. 2053, करायिका = वलाका, भूरि. पिङ्गलिका = वलाका, भूरि. See Druma. W.'s Med. probably read चण्डांशौ (= sun).

पिशु. 'अयुतान्तरे भैरवस्य प्रभेदेऽपि,' Vis.

पिच्छ. पिच्छं पुच्छे, Vis. A. C. विजयिनेषु, Vis. चोलिकाफणिलालयोः, Har., W., Druma. I prefer Har. A. The अर्धश्लोकाधिकार shews चोलिका or कोलिका is not a different word as shewn in some mss. वाज = feather 'पत्रं पतत्रं पिच्छं वाजं तनू-रुहम्,' हे. ४. ३८३. छटा = केशवाला, पिच्छल = सान्द्रवस्तु, I. 2533. कोलिका = कोलि = ju-jube. Nothing new in शब्द.मा. I. 1539, I. 246 c agree about विचकिल. पिज-पिल, I. 1937.

पिच्छल. I. 2810 ह्विज्जले. It agrees about पोतिका. 'पिच्छिला शिंशपा मोचा पिच्छिल विजर' (ल') स्फुतम्, ध. 'पिच्छिला स्फोटिकावात्यारामावाताम्बुपा'शव:,' हा., 1807, I.1577. c. I have given Har. A. स्फोटिका is probably used = पोतिका, वार्ता = egg-plant, वामा = woman and वाताम्बुपां'शु. The passage is, however, very doubtful.

पिञ्ज. बले चये, Vis. for वधे बले, I. 1539, I. 1937.

पिठर. पिठरो, Vis. for पिठर', I. 1539.

पिण्ड. निवासे, Vis. for निवापे, Vis. A. पिण्डतगर, Med. for पिण्डीतगर, 1807 etc. 'पिण्ड' गन्धरसे गृहाग्निमगुरि स्या (भुवि स्यात् ?) पिण्डमाजीवने जङ्घायाः पिशिते तथोड्र कुसुमे दाने पितृतेत्र(त्रा?)ऽपि च। पिण्डौ सिह्लकगोलकौ च तगरीखर्जूरभेदौ स्मृतौ पिण्डी ज्ञानविह्न पयार्थक उपन्यासस्तयालाबुका,'ध. 'पिण्डो गृहैकदेशे ना बले वोले च सान्द्रके। पितृदाने देहमात्रे गोलसिह्लकयोरपि ॥ ओड्रपुष्पे च पुंसि स्यात् पिण्डमाजीवनोह्रयोः। स्यात् पिण्डी पिण्डतगरे तुम्बीखर्जूरभेदयोः,' शब्द. It will be seen पिण्डी = पिण्डीतगर = पिण्ड तगर = तगरी.

पिण्डार. I. 2053 etc. क्षपे, I. 2810 क्षेपणे गोपे.

पिण्डिल, Hem. पिच्छिल, Hem. A. पिञ्जल, I. 2053. Not in W.

पिण्डीतक, Hem., Vis. A. etc. पिण्डातक, Vis.

पित्सत्. Druma and W.'s Vis. read 'प्रतिपन्ने'.

पिप्पल. निरंशुके, Hem. A., Med. etc. निरङ्कुले, Vis., I. 1536, I. 246 c. निरंशने, Vis. C. निरंशुले, Hem., I. 2053. निरशुले, I. 1937. निराकुले, I. 322. b. Not in शब्द. I can not say which is the correct reading.

पिशुन. स्वक्का, Hem. for पृक्का, Med. etc. काले, Med. for काके, I. 2810.

पीड़ित. यन्त्रितं, Hem. यन्त्रान्तर, Mahendra.

पीतकावेर, Hem. etc. पीतकौवेर, Hem. A. पीतकवेर, Vis. C.

पीथ. Hem., I. 2533, Med. A. C, etc. (this पाथ, W. etc., I. 2810). पार्थ, Med. 1807.

पीयु. यूके, I. 2810. Some काके for काले. See Druma.

पीलु. व्याज, Vis. for गजे, Vis. A. पिशुने, Med., Med. A. for प्रसूने, I. 2810. पीलुप Med. C. फलपादपभेदयोः, I. 2810. पुष्पद्रुमे, Hem., 1807. Not in I. 2053.

पुकस. कलिका, I. 2835 (= bud, W.). कालिका, I. 2810, Druma, etc.

पुङ्ख, Hem., I. 2533. शराङ्गाश्यनयोरपि, Hem. A. Not in Druma, W.

पुटित. अह्विपुट, Med. for हस्तपुट, Med. A.

पुण्डरीक. कोषकार = sugarcane. I. 2053 also गणधर. This word not Druma, W.

पुण्य. पावन = purifying, holy (= purity, purification, W.)

पुत्रक. I. 2835 also translates 'pappus of tamarisk' as if the word was झाबु not याव. शेवे, Mahendra.

पुनर्वसु. 'पुनर्वसु भभेदे स्याद् द्वयोः कात्यायने पुमान्। लोकभेदे धनारम्भे गरुड़ध्वजशूलिनोः,' शब्द.

पुरस्तात्. Although at first sight अग्रतस् may be taken as the word in A., it must be recollected that the word occurs in तान्त not सान्त.

पुरा. प्रबन्धयोः for प्रतीपयोः, Mahendra.

पुरु. पुरुः पुमान् देवलोकपरागन्धपभित्सु च। प्रचुरे वाच्यलिङ्गं स्यात् नदीभेदेऽपि च स्त्रियां, शब्द.

पुल, Hem., 1807. Not in I. 2053.

पुलक, Tri. A. पुत्रक, Tri. गन्धर्वे, Med., W. etc. गल्वके, I. 2810. गुच्छार्के, Vis. मल्लर्षे, Vis. C. गल्लर्के, Hem. A. असुराजग्रा, Hem. A. असुराजग्रां, Mahendra for असुराजग्रां, Hem., I. 2053. मणिकोषे, गन्धर्वे, शब्द.. गल्वर्के, I. 2053, I. 1539. तालक = हरिताल. असुराजी = राजिका, W., B. and R. (?) Not in the synonyms.

पुलाक. पुलाकं, Hem., Hal. for पुलाको, Hem. A. भक्तसिक्ते, Hal.

पुष्कर. अम्बुदे, Hem. A. for अम्बुजे, Hem.

पुष्कलक, Vis., Hem., Med. पुष्पलक, Mahendra. पुष्पलक, Med. B., W.

पुष्प. विकासे, Hem. for विकाशे, Hem. A. The first spoils the metre. विकाशि, Med. A. C.

पुष्पक. सीसके, Vis. कासीसे, Vis. A. काशीशे, Vis. C.

पुस्त. लेख्य, Vis. लेप्य, Vis. C.

पूग. All the mss. of Med. agree, but the last part wanting in W. and Druma.

पूत. रटिते, Vis. for शटिते, Vis. C. (शट विशरणे : comp. सड़ा.).

पूतिकाष्ठ, Vis. A. C. देवकाष्ठ, Vis. Mss. agree, but grammatically it should be पूतिकाष्ठः for the tree and पूतिकाष्ठं for the wood.

पृत्यखड, Har. etc. प्रत्यखड, Har. A.

पूर्ण. शक्ते, Med. for शब्दे, Med. C., Vis. A. B. C. W. apparently admits the first and not the second.

पूर्णिक. 'नासाच्छिन्नी तु पूर्णिका,' Tri. 2. 5. 27. छिन्नग्रां, Hem.

पूर्णानक. वर्धापने, Med. corrected into वर्धापके, Med. A. पूर्णालक, 1807. खड्गमये, I. 2810.

पूर्व. स्तुतभेदे, Hem. A. for स्तुतिभेदे, Hem.

पूर्वेद्युस्. धर्माह्न, Hem., I. 2698., 1807. Not in Hem. A., I. 2053. धर्मवासरे, I. 2810, 1807. 'पूर्वेद्युरित्यते प्रातः पूर्वेद्युः पूर्ववासर इति रुद्रः, A. c. 3. 4, 20.

पृतना. Hem. clearly gives three words पृतना, अनीकिनी, and चमू. The language of Vis. is doubtful. Probably he gives पृतना and अनीकिनी only.

पृथु. महति, Med. for महति, Med. A. The first त्वक्पत्र्यां, corrected into त्वक्मत्र्यां, Med. A. वायां, Vis. B. वाजी, Vis. C. for वाप्यां, Vis., Vis. A. चापिका, Hem. A. for वापिका, Hem., 1807. Not in W., Druma.

पृष्ठशृङ्गिन्. दंशनारौ, Vis. दंशभीरौ, Vis. उरणश्च पृथूदरः, हा. ८०.

पेय. आणोत्य, Vis., आणास्य, Vis. A. for आणाच्छ, Vis. C.

पेशी. सुपक्कलिके, Med., Med. A., Hem. (W. blown bud). सुपक्ककलल, Med. C. सुपक्ककणिके, Hem. A., Vis., I. 2053. etc. अण्डभेदे, Med., Med. A., Vis., Vis. A. मण्डभेदे, Hem., Hem. A., Med. C., Vis. C., I. 2810. सुपक्काः कणिका यत्र सुपक्कान्नविशेषः पूरिकाख्यः, Mahendra.

पौष. The last part of Vis., Hem. not in W., Druma.

प्रकर. चत्वरावली, Med., Med. A. Others चत्वरावनौ.

प्रकरण. प्रस्तावे, Mahendra for विश्रामे.

प्रकाण्ड. शस्ते, Med., Vis. for शस्ते, Med. A. etc.

प्रक्रिया. अधिकार, 1807 for अविकार, Hem. A. Not in W., Druma.

प्रख्यात. प्रख्यातः ख्यातहृष्टयोः, Vis., A. B. C. (the first two with प्रतीत, the last two with प्रणीत, the last wanting one verse). W. has followed this. But where प्रख्यात is used in the sense of हृष्ट ? See प्रतीत.

प्रग्रह. सुवर्णालिमहीरुहे, Med. A. सुवर्णालुमहीरुहे, I. 2810., Med., W. I follow Med. C., as Hem. etc. support it. सुवर्ण हलिपादपे = कर्णिमा (?) वृक्षे, Mahendra. सुवर्ण is used in the sense of सुवर्णालु.

प्रघण. प्रघण, Mahendra, for प्रघाण, Hem.

प्रचलाक. दन्दशूके, Vis., Vis. A. for वर्हि चन्द्रे, Vis. C.

प्रचलाकिन्. Here चित्रमेखल is used = मयूर.

प्रजनन. प्रगम = उपसर and प्रजन of A. 3. 2. 25. = गव्यादिषु पुंगवादीनां प्रथमगमनं (going well or quickly, W.)

प्रणय. प्रसवे, Med. प्रसरे, Med. A. etc.

प्रणिधि. अनुचरे, Med. (= follower, W.). अर्थने, Med. A. etc.

प्रथिच्छित, Med. A. etc. प्राथिच्छित, Med.

प्रतिकार, Hem., Hem. A., Vis., Vis. A. B., I. 2053. Not in W., Druma.

प्रतिकष्ट. द्विराष्ट्रत्रा च, Hem. 1807 etc.

प्रतिच्छिन्न. भेषजे, Hem. for निर्पद्धे Hem. A, 1. 2053.

प्रतिपन्न. विक्रान्त = powerful (overcome, W.) विज्ञाते, Mahendra.

प्रतिबन्ध. कुलाधारः, Anek. for कुलाचार, Anek. A.

प्रतिरोधक. सौध, Anek. for चोर, Anek. A.

प्रतिष्काश, Med., Med. A. प्रतिस्काश, Vis. प्रतिकाश, Vis. A. प्रतिष्काश, Hem. See p. VI. 1. 152. Vamana writes 'वार्तापुरुषः सहायः पुरोयायी वा प्रतिष्काश इत्यभिधीयते। कशेरिति किम्। प्रतिगतः कशां प्रतिकशोऽश्वः'. Nothing new in शब्द.ना.

प्रतिसर. च भूष्ठष्ठ, Med. Vis. for चमूपृष्ठे, Med. A. etc. मण्डल, Druma.

प्रतिस्कृष्ट, Hem. etc. प्रतिशिष्ट, Mahendra. प्रत्याख्यात = rejected (celebrated, W.).

प्रतिहत, Med. A. etc. प्रथिच्छित, Med. स्वाधिष्ठे, Hem. for विद्विष्टे, Hem. A.

प्रतीच्छ्य. प्रतिपाले, Hem. for प्रतिपाल्ये, Hem. A.

प्रतीत. प्रस्थिते ज्ञात, Hem. प्रथिते ज्ञात, Hem. A. सारदे, Hem. for सादरे, Vis., Med.

प्रतीहार. प्रतीहार प्रतिहार्ये, Vis. A. C. I give Vis., I. 1937. but it is also corrupt. Vishva might have regarded प्रतीहारी also applicable to male door-keepers, but the language does not convey what is clear in A. : v. below.

प्रतीहारिन्. Under A. 3. 3. 169, Maheshvara explains 'अनन्तरोक्ते प्रतीहारे प्रतीहारीत्यपि शब्दः। स तु पुंव्यक्तावपि स्त्रियाम्।...अयमिन्नन्त इति न भ्रमितव्यम्। रान्तेषु तस्य पाठायोगात्।' In other words, he regards प्रतीहारी is the nominative singular of the feminine stem प्रतीहारी and not of the masculine stem प्रतीहारिन्. But what is his authority for the statement that the feminine प्रतीहारी is used in the sense of the masculine? As regards the objection about the word being रान्त, it is groundless as it is described secondarily like इला under इडा, A. 3. 3. 42. Xirasvami simply writes 'स्त्रियां प्रतीहारी.'

प्रत्यय. स्वादौ, Hem. स्वादौ, Mahendra. सु = सुप्, p. रन्ध्र = hole, W. = अन्तर, Sha.

प्रत्यालीढ. धिते, Med. for अशिते, Med. A. (= eaten, W.).

प्रत्युद्गमनीय. उपस्थेय = to be attended on (placed near, W.).

प्रधन, Hem. A. etc. प्रधान, Hem. दारण, Med.

प्रधान. उद्गमे, Med. for उत्तमे, Med. A.

प्रपञ्च. विस्तारे, Med., Hem. (= extent, W.) against p.

प्रपात, Hem. A. प्रयात, Hem. तटे, Med. प्रपातस्त्वतटो भृगुः, A. 2. 3. 4. Hem. V. 143.-4 प्रपात = तट. सौप्तिक = रात्रावस्कन्द, 3. 464-5.

प्रपितामहः एव', Med. etc. for एषः, Vis. etc.

प्रबाल, Vis. A. etc. प्रवाल, Vis.

प्रभव. Med. C. has प्रभवो जन्महेतौ स्यात् प्रभावे च प्रकीर्तितः। आद्योपलब्धयोः स्थाने पांशुले (अपांमूले) द्रुनिभिद्यपि. आद्योपलब्धयोः, Vis. आद्योपलब्धस्थाने, Hem. Med. जन्ममूले for जलमूले, Vis. A. etc.

प्रभाव. W.'s Med. apparently read शान्ति for शक्ति.

प्रभूत. उद्गत = produced, risen (gone up, W.).

प्रमीत. स्मृतौ, Hem. for स्मृते, Hem. A.

प्रयोग. कर्मणि, Hem. for कार्मणे, Hem. A.

प्ररूढ. Hem., Med. जठरे for जरठे, Hem. A., Vis., Vis. C. जरठ is not used in the sense of जठर = belly, W. जठर, however, is used in the sense of जरठ, A., Vis. See शब्दभेद.

प्रवण. उदर, Med. A. B. for उदार, Med. C. आवर्त, Hem. for आयत्त, Hem. A. आयत्त, Druma.

प्रवारण, Hem. etc. प्रावारण, I. 2053.

प्रवृत्ति. आवन्त्यादौ, Med., Med. B. आवत्यादौ, Med. A. अवन्त्यादौ, Med. C. W., Druma. अवन्त्यादौ. Hem. IV. 289 मदो दानं प्रवृत्तिश्च.

प्रवेणि. कथयोः, Vis. for कुथयोः, Vis. A.

प्रष्ठहायन, Med. C. पृष्ठहायन, Med., Med. A. Neither in W., Druma.

प्रसर. शब्द. in W. 'assemblage' (?).

प्रसहन, Med. C. प्रहसन here also Med. A.

प्रसाद. काव्यगुण is one word = perspicuity. (W. takes काव्य separately).

प्रसू. कदली, W., Druma for कन्दली, Med. etc.

प्रहत, Vis. etc. प्रहस्त, Hem. विजिते, Vis. विनते, Med. for वितते,' Vis. A., Med. A.

प्राच्. अनन्तरे, Mahendra for अवान्तरे Hem. Add v. उदच्.

प्राणक. लोलयोः, Vis. A. वेलयोः, Med. C. चोलयोः, Med., Med. A. बालयोः, Vis. C. corrected into बालयोः, Vis. B. 'बोलगन्धरसप्राणपिण्डगोपरसाः समाः,' A. 2. 9. 104. चोल, Druma. = cloth, W.

प्राणिद्यूत. समे, Hal.

प्राध्व. पङ्क, Anek. corrected in Anek. A.

प्राध्वम् in सान्त. प्राध्वन्, W. नम्र, Vis., etc. = प्रह्व. नर्म, Med. etc.

प्राप्ति. The kosas and W. give प्राप्ति also as प्राप्ति, but Vis. at considerable intervals. Old manuscripts, however, shew the second word is प्राप्ति and not प्राप्ति. Compare the root प्रा. प्रादेशयोः, Med. etc. for प्रदेशयोः, I. 2810 etc. प्रादेश = प्रदेश, शब्दभेद.

प्रार्थित. हेतौ, Tri. for हतौ, Tri A.

प्रासाद, Med. A. etc. प्रसाद, Med.

प्रियक. प्रियकः प्रियकोऽपि स्यात्, Anek.

प्रेमन्. हर्ष, 1807. कर्ष, Med. A.

प्रैष. उन्मान, Med., 1807 for उन्माद, Druma, Vis.

प्रोत, Vis. A. C. प्लोत, Vis.

प्रोथ. पोथ, Hal. in the body. अंश, Tri., 1807 apparently for अश्व.

प्लक्ष, Vis. प्लक्ष, Vis. A. The first पर्कटी for पर्कटी.

प्लव, Med. मेले for भेले and पयौ for कपौ, Med. A. कैवर्ती (र्ति, र्त) कुलक = मोथा, A. 2. 4. 132. com. कुलक = sevaral stanzas, W. This is doubtful. प्लवः पल्लवः, त्रि. २. १४-५ = पलो, Bengali.

प्लुत. क्षति, Anek. प्लुति is my guess.

फटा. दन्त, Med., 1807 for दम्भ, Druma. कितव, Hem. for कैतव, Mahendra.

फणा. तस्त्रा, Anek. A. for सृक्वा, Anek.

फर्फरीक. फर्फरीकं किशलयम्. under u. s. iv. 20.

फलकिन्. इल्लिस with स not श in all. फलकिन् is however = फलक fish as in W.

फाणि. कलम्ब, Har., Har. A. करम्भ, Hem. करम्ब, Hem. A. etc.

फाण्ट. See p. vii. 2. 18.

फाल. वाससि फल, Hem. for वस्त्रांशे फाल, Hem. A.

ब. विश्वौ, Med. A. Not in Med. C. An interpolation. भगवान्त is doubtful. स्थलगण्ड in Druma.

बक. बकोटः शुक्लवायसः, त्रि. २. ५. २३.

बणिज. वाणिजप्रके, Med. for वाणिजके, Med. A.

बन्धक. वारिण्यां, Hem. for करिण्यां, Hem. A.

बन्धुर. सुसुरे and चारु, Med. C. for मुकुटे and चक्र, Med., Med. A. चारु is probably used in the sense of beauty. स्त्रीचिह्न, Druma, W. Comp. चक्र. देवी १. १.

बब्बूर. Med. etc. make this also बब्बुर, but शोभने नब्बे after रथ्यमवयोः shews this is a mistake. So तयोः in Hem. shews the first word is बब्बूर (बब्बर, Hem. A.).

बर्बटी. रष्टीपरखयोरपि, Vis. I follow Vis. A.

बर्बर. केशचक्रल = केशविन्यास, Mahendra. (also बर्बराः for बर्बरः) Med. probably uses चक्रल as an adj. = curly.

बल. बली, Hem. for बला, Hem. A. बल, Anek., Anek. A.

बलभद्रा. सङ्गा कुमारी तरणिः, A. 2. 4. 73. (a young girl, W.).

बलाक, Vis. A. Not in Vis. C., Vis., W. But compare Ujjvaladatta's quotation from Shashvata under u. s. iv. 14(बलाका). This is not in my Sha. and in z. Prof. Aufrecht finds it in his Vis.

बलि. वलि, according to u. s. iv. 123. वर्ष्म, Anek. for चर्म unnecessarily glossed स्नथ. Both जराकृतिः. काके, Hal. My correction is a guess.

बक्कुक, Vis. A. B. C., Hem., Hem. A. बाक्कुक, Med., Med. A.C. and जलखातक for जलखादक of others. W. adopts जलखातक in the sense of digger. I give both eadings as Med. may have regarded the word as बाक्कुक from बाहु arm. जलखादक = अम्बुप a tree ?

बक्कुफल. काकोदुम्बरिका फल्गु मलयू (पू) र्जघनेफला, A. 2. 5. 61. W. apparently read मलघ्रा' for आमलक्या' in Med. I prefer it.

बाणिजक, Med., Med. A. C. बाणिजिक, W. बाणिजके, Vis. etc. See कोशातक.

बाध. बुद्धयोः, Tri. for दुःखयोः, Tri. A.

बार्दल. मेलानन्दा = inkstand, W. But compare मस्या', Hem.

बार्बटीर. अस्थि = stone.

बाल. शिष्टौ, Hem. for शिशौ, Hem. A. Some read क्लौ for स्त्री. मेधौ, Mah. and some mss. of Vis. for मेध्ये. I agree with Zachariae this is a better reading. Compare खलेबाली-

बालक. Not in Hem. A. Med. A. B. C. agree. Vis. regards बालिका as a different stem as it gives it at a different place. पिञ्जना, Tri. पिच्छोला, Vis. A. पिञ्छोला, Vis. C. पिञ्जोला, Hem., Hem. A. पिञ्जोला पत्रकाह्वला, हा. २०९. पिञ्छोला = ओषधिः, Mahendra.

बालेय. बालहित, Med., Med. A. for बलिहित, Med. C., Hem. etc. Med. apparently like the others had in view p. v. 1. 13. ह्रदौ, Med. for ह्रदौ, Med. A.

बुक्कस, Hem., I, 2053 etc Not in W. Commonly पुक्कस. कालिकानीलयोः, Mahendra. (कालिका = योगिनी.).

बुध्न Hal. is doubtful. Is तुण्डि = गणेश ?

बोधन. बोधिनी, Med. A., Vis. A., etc (the mistake palpable as it is connected with बोधन, not बोधिन्). Vis. gives बोध and गन्धबोधने for बोधि and गन्धदीपने, Vis. A.

ब्राह्मण. स्फुञ्जिका, Med., पञ्जिका, Vis. for फञ्जिका, Med. A., Vis. A. स्वक्का, Vis. for स्पृक्का, Vis. A.

ब्राह्मी. 'फञ्जिकाया' काजटिका, Vis., Vis. A. for फञ्जिका पङ्कगडिका, Vis. C. ञ्जिका, Hem., Hem A., 1807. It may be a corruption of फञ्जिका. The first ब्रह्मी, Druma., W. against grammar.

भ. भः स्यान् मयूरे, Vis. I follow Vis. A.

भक्ति. भक्यां, Hem. A. भङ्गि = विच्छित्ति, Mahendra. It may mean fracture.

भङ्ग. कौटिल्य = crookedness, turning(= cheating, fraud, W.).

भटि. Vis., Vis. A., Vis. C. agree. The verse wanting in Vis. B. Although the word should not come under नानार्थ, there is no reason to dispute its correctness on this ground as such errors are found in all the kosas.

भण्डन. खलिकारे, Hem. for खलीकारे, Hem. A. = maltreatment (wickedness, W.)

भन्द, Med. B. भद्र., Med., Vis., Hem. among दान्त's of two syllables. The mistake is palpable. Not in W., Druma.

भद्र. वृषभे तु कदम्बके, Med. for वृषे मेरु कदम्बके, Med. A. C. मेरुकदम्बयोः, Vis. मेरुकदम्बके, Vis. A. C. I have doubts wheather W's explanation of कदम्ब is correct.

भरण. The difference between Med. and Vis. mss. is noticeable. W. has followed the former. Med. C. also has 'भरणः कुक्कुरे भङ्के भरणं तु ध्वने तयोः.'

भरत. भरतात्मजे, Hem., Druma, W. for ऋषभात्मजे. Hem. A —a proper name, Druma. Some दौष्मन्ते for दौष्मन्तौ. सङ्करे, Vis.

भरद्वाज, Vis., Med., Hem. A. भारद्वाज, Hem. and 'मुनौ जीव for बृहस्पति.' W. has followed both.

भर्मन् भारे, Vis, Vis. C. for भानौ, Vis. A. Druma. read नाभौ, (= navel, W.)

भल्ल. Vis. joins भ्रोम्र to it.

भवत्. भवती, Vis. A. B. C. भवन्ती, W. The form भवान् is doubtful.

भसद्. भसज्जघनम्, under u. s. I. 129. भासत् प्रभास्वरे माने, Vis. भास्वत् प्रभास्वरे भासे, Vis. A. सरत् प्रभास्वरे मांसे, Vis. C. भसत् (corrected into भास्वत्) प्रभासुरे मासे, Vis, B. मांसयोः, Mahendra.

भस्त्रक, Med. C. भर्मक, Med. corrected in Med. A.

भाकूट. I understand भात् of Vis. = after भ (भा). भात्कूटः, Mahendra.

भाग. रूप्यार्धके, Druma = half rupee, W.

भागधेय. प्रत्याय apparently = कर (comp. आय). Not in Druma, W.

भानु, Anek. मणि, Anek. A. corrected into द्युणि.

भार. क्षष्णौ, Med. for विष्णौ, Med. A. C.

भारद्वाज, 'मुनौ भारद्वाजनवपिचुमन्दद्रुमेऽपि च,' Hem. A. (wanting in Hem.: नव-पिचुद्रुमे, Mahendra.). भरद्वाज, Tri. but corrected in Tri. A.

भार्याटिक, Med., Med. A., Vis., Hem. A. भायाटिक, Vis. A. भार्याढिक, Hem. मुनि-भेदे, Mahendra.

भार्यारु. भार्योरु, Mahendra.

भालाङ्क, Hem., Har. हालाङ्क, Har. A. भालङ्क, Hem. A.

भावाट. W. वेश and Druma निवेश separately. Doubtful.

भास, Med., Hem. वास, Vis. A. C. The word must be चास, as कास is separately mentioned.

भास्वत्. दीप्तौ, Hem. for दीप्ते, Hem. A. W. probably read सूर in this and भास्कर. But सूर is also = सूर्य.

भित्ति. प्रदेशे, Vis. for प्रभेदे, Vis. A.

भीषण. I am inclined to regard शल्लकीरसे = शल्लक्या रसे = शल्लकीद्रवे and not शल्लक्यां and रसे. But W. has adopted the reading of Med. and I have not sufficient materials to correct. ऽगाढे, Mahendra. for गाढे, Hem.

भुजङ्ग. पिङ्गे, Med. A. for षिङ्गे, Med. A.

भुखुड, Har. A. भुखिड, Har. Not in W.

भुवन, Hem. A. Hem. makes लोकनाकारवाम्बुषु and joins to भावना.

भुवन्यु. भुवन्युः स्वामिसूर्ययोः, under u. s. 3. 51.

भूकुटिन्. भूकुटी, Anek. भूकुण्डी, Anek. A.

भूकेश. अवल्गुज, Med., Med. A., वल्वल, Vis. C. for वल्लज, Med. C. and वल्वल Vis., Vis. A. W. gives भूकेशा in the sense of अवल्गुज, but the authorities are decidedly in favour of वल्लज.

भूतहत्त्. शाकोट, Vis. साखोट, Vis. A. काकोल, Vis. C. स्योन्याक, Vis. A.

भूतात्मन्. देहे, 1807, Med. B. Med.

भूति. सम्पत्तौ, Med. (corrected in Med. A.) for सम्पत्ति, Med. C.

भूतीक, Vis., Med., Hem. A. भूतिक, A., Hem. I prefer भूतीक, as Vis.'s arrangement is mostly by affixes, while the short इ may be due to copying.

कर्पूरके तृणे, Med. Med. A. for भूस्तृणकत्तृणे, Med. C.

भूमिका. देश, Med. for वेश, Med. A.

भृङ्ग. पिङ्ग and भृङ्गी, Med. for त्रिङ्ग and भृङ्ग, Med. A. मार्कव not in W. but Hem. IV. 253 मार्कवः केशरञ्जनः. केशराज is another name for केशरञ्जन.

भृङ्गार. कनवालुके, Vis. C. for कनकालुके, Vis., Vis. A.

भेद. द्वैध, Vis. for द्वैधे, Vis. C.

भेरुण्ड. भेरुण्डो and पक्षिणो, Vis. for भेरुण्डा and पक्षिणी, Vis. A.

भोगवत्. नाद्य, Tri., Tri. A. नाद्यगानयोः, 1807, W., Druma. But the correct reading is apparently नाढ्य.

भोगिन्. वैयाम्रत्यकरे, Hem. A. वैयावृत्तिकरे, Hem., (वैयावृत्त्य is derivable from व्यावृत्ति = debauchery. Comp. भुजङ्गो गणिकापतिः, Hem.). वैयापृत्यकर, Sha. 105 (these verses are wanting in my mss. = व्यावहारिक, notes). W. seems to derive it from व्यय. वैयावृत्तकरः परिचारकः व्यावहारिक इत्यन्ये, Mahendra.

भ्रमणी. क्रीडाद्रायाम् or क्रीडाद्यायां, Med, अधीश्वितः is used in the sense of God.

भ्रमरक, Med. etc. भ्रामरक, Med. C. गिरिजे, Vis. गैरिके, Med. C. गिरिके in others. W. seems to have read गोलके.

भ्रामक. I consider the first भ्रमर of Har. भ्रामक, as the mention of भ्रमर again shews it can not be the same word. Har. has भ्रमर joined to कच, but this is also an error, as कच comes under पादाधिकार and not अर्धश्लोकाधिकार.

भ्रामर, Vis. A. etc. चामर, Vis. and ग्राम for ग्राव, Vis. A. Hence Wilson's 'village.'

भ्रूण. रजः, Anek. for अण्डजः, Anek. A.

मङ्गल्य. विश्वे and अधःपुष्पा, Hem. for विल्वे and अधःपुष्पी, Hem. A.

मञ्जरी. द्रूर, Med. corrected into स्थूल, Med. A.

मञ्जुल. मञ्जुलं तु जलाञ्चले, Mahendra. जलाञ्चल = शैवल. See जलाञ्चल.

मणि. 'मणिः कूपमुखे बाधः(बन्धः ?)' गदसिंह. यने.

मणिक, Anek. A. मणिकं लघुरो, Anek.

मणिच्छिद्रा. मेधायां, Hem. A. for मेदायां, Hem. मेदा = a drug (marrow, W.)

मण्ड. घर, Hem. A. for सार, Hem. पञ्चाङ्गुल = एरण्ड, A. 2. 4. 51.

मण्डूक. गूढ़वर्चस् = भेक, त्रि १.२. २६. शोणक = a plant (मण्डूकपर्ण, A. 2. 4. 56. मण्डूकपर्णी is a different plant. मद्भेदः, Mahendra.).

मण्डोदक. मण्डोदकः, Vis. for मण्डोदकं, A. B. C. चित्तरोगे, A. C. for चित्तरागे, Vis., Vis. B., Med., Med. A. चित्तरागे, Med. C. आलिम्पनाऽऽतर्पणादीपनं मण्डोदकं च तत्, त्रि. २. ८. १२.

मत. सम्मिते, Hem. सम्विने, Vis. for सम्मते, Hem. A, Vis. A.

मति. वाञ्छा, Vis. A. B. चोच्छा, Vis. धीच्छा, my guess.

मत्सर. युधि, Vis. for क्रुधि, Vis. A.

मत्स्य. मीनान्तरे, Vis. A. B. C., Hem. (wanting in Hem. A.) My correction is a guess. पादपे, Vis. B. C. for यादवे, Vis., Vis. A., Hem.

मत्तवारण. श्रवाम्रय, Vis. C. for अपाश्रय, Hem. कुन्द, Med. B. for कुण्ड, Med. A.

मद. क्षषक, Vis., Mahendra. for चषक, Vis. A., Hem. चषकवस्तु is one meaning. W. takes चषक separately.

मदकल. मत्तेभे, Med., Med. A. for मत्तेभ, Med.

मदन. राढ़े, Hem., Hem. A. It is probably used in the sense of माष, Hem. IV. 237.

मदयित्नु. मद्य is probably used by Vis. in the sense of मदजनन.

मदार = वराह under u. s. 3. 134.

मधु. जीवाशोक is regarded as a copulative compound जीवा = जयन्ती and अशोक.

मधुक. जंग्रष्ठ and मधुकं, Vis. for यष्ट्या and मधुको Vis. A. C. वह्नि, Hem. for वन्दि, Hem. A. श्रीवद् not in W., Druma. apparently name of the bird. त्रपु is doubtful.

मधुपर्णी. गाम्भार्यां, Med. corrected into गम्भार्यां, Med. A.

मधुर. मधुकर्कटिका, Med. A. B. मधुकुकुटिका, Hem., Hem. A., Vis., Vis. C. मधुकुक्कूटिका, Med. C. भेदा, Hem. for मेदा, Hem. A. स्वादौ, Anek. for स्वादु, Anek. A.

मध्य. लग्नके, Vis. नग्नकै, Vis. C. for मन्तरे, Vis. A.

मध्यम. राका, Mahendra for कन्या, Hem. भेदजे, Vis. A. मन्यजे, Vis. C. for मध्यजे, Vis. A.

मन्थ. सात्तव = from सक्तु. सान्तरे, Tri., Tri. A. for साक्तवे of others.

मन्द. रागिणोः, Vis. for रोगिणोः, Vis. C. मातङ्गि = son of पतङ्ग.

मन्दर. मन्थरे शैले, Vis. for मन्थशैले स्यात्, Vis. A. Some probably मुकुरे for W. has also mirror.

मन्दुरा. समीपार्थे च वस्तुनि, Vis. for वासहेयग्निताभुवि, Vis. C. The last मन्दुरः, Anek.

मरीचि. चपथे, Vis. C. for क्षपथे, Vis. A. B. I can not decide which is the correct reading.

मर्करा, Vis. A., I. 1539, I. 246 *c*. मर्मरा, Vis., Vis. C., I. 1937, I. 322. *b*. मर्सरा, Med., Med. A., I. 2810. I prefer नर्मरा as the arrangement in Med. is alphabetical and there can be no doubt he regarded the word as such. It can not be मर्मरा, as the word is separately noticed in Vis. It may be मर्करा but its derivation is unknown. Vis. A., I. 1539, I. 246 *c* 'दरीभाण्डसुरक्तानिःकुलासु च', Vis. I. 1937.'दरीभाण्डसुररानिकुलासु च'(सुरला, Vis. C. and भास्तु, सुरारि, I.322. b): Med. दरीभस्तासरलानिष्कलासु च (निष्कलासु च, Med. C.). I. 2810 दरीतासुरलानिष्कुला च.

मर्मर. मर्मरे, Vis. A. for मर्मरः, Vis., Vis. C.

मलय. शैलाङ्गे, Med. corrected into शैलांशे, Med. A.

मलिन. दोष, Hem, Hem. A. दुष्ट would be a better reading. भूषिते, Tri. for दूषिते, Vis. etc.

मल्ल. कपाले, Mahendra. कपालि(न्) is a low caste, but is probably used here = Shiva.

मल्लनाग. मल्लनागे, Hem. joined to दीर्घाध्वग for मल्लनागो, I. 2053.

मसृणा. अतसी स्यादुमा चुमा, अ. २. ९.२०.

महाधन. सुवर्ण, Med., Med. A. for सुवस्त्र, Med. C. Hence gold in W.

महानाद. भयानके, Vis. A. C. for भयानकौ, Vis., Vis. B., Hem., Hem. A.

महामात्र. अप्रमात्ये, Vis. for अप्यमात्र, Vis. A.

महामुनि. अगस्त्य twice in Vis. A. B. C. The second may stand for the tree or the proper reading is व्यास.

महालय, Har. A., Med. महालयेऽपि तीर्थः, Har.

महावीर. सज्वान, Med., Med. A. B. Med. C. gives Hem. सज्वान = शंग्रम, Druma. ललाट-क not in W.

महाशङ्ख. अलिक = ललाट, A. 2. 6. 92.

महोदय. स्वास्थ्य, Mahendra for स्वामि = Hem.

माठर. मठरो मुनिशौण्डयोः, under म. ङ. v. 39. No such word in these koshas.

माड़ि. पंक्तौ, Med. for भङ्गौ, Med. A. सिवार्चौ, Hem. सिरास्तेवौ, Hem. A.

मातुलानी. कलायां, Med. कलाये, Med. A. etc. apparently for कलाय. भङ्गा शणशणाह्वय इति रुद्रः, A. c. But भङ्गा and शण are different plants.

मातृ. कात्या, Vis. for काव्या, Vis. A. B. C. ब्रह्माण्याद्याः, Vis., Med., Vis. A. C. for ब्राह्मीत्याद्याः, Vis. B., ब्राह्मण्याद्याः, Med. C., ब्रह्माण्याद्याः, Hem. The use of आदि shews wife or female of Brahman is not meant. See A. c. 37.

मातृका. करणेश्वरे = करणानां इन्द्रियाणां ईश्वरे आत्मनि, Mahendra.

मात्रा. परिच्छेदे, Hal.

मार. विघ्रे, Hem. for विघ्ने, Hem. A.

मारि. वर्षे doubtful apparently from वृष under मार in Vis.

मारीच. याजकद्विजे, Med., Vis., Druma probably for याजकद्विपे. See याजक.

मार्गण. पाचक Anek. for याचक Anek. A.

मार्जार. खड्डाश = खटाश. खट्वांश, Vis. खट्वाश, Vis. A.

मार्जालीय, Hem., Vis., Med. C., u. s. I. 115. मार्जारीय, Med., Med. A.

माल. मलः, Med., Hem. for माले, Med. A., Hem. A. जट्ठे Vis. for जने, Vis. C.

मालती. काकमायत्रां विशालायां, Vis. for काकमाचत्रां विशलत्रायां, Vis. A. काचमालत्रां, Hem.

मास. गोष्ठ, Vis. for गोष्ठे, Vis. A. Not in W., Druma.

मिश्र, Med. A. etc. सिद्ध, Med. Both वित्तयोः for निद्र्योः, Vis., Hem., Med. C.

मिहिर. इद्ध, Med., Med. A., Vis., Vis. A. बुद्ध, Med. C., Vis. C., Hem., Hem. A.

मीनाक्षीण, Med., Vis., I. 2810., I. 2053, I. 1937. मीनाप्रीण, Vis. A., Med. A., I. 1539. मीनाक्षीण, Hem. मत्स्यक्षीण, Hem. दर्दराम्न, I. 2810, W., Mahendra. दर्दुराम्न, Med., Vis., दर्दुराम्न, Med. A.; दर्दुराम्न, Vis. A., दर्शराल, Hem., I. 2698. दर्दराम्न = मीनाक्षीण, शब्दमाला = व्यञ्जनविशेष, Druma = a tree, Mahendra.

मुकुन्द. कुन्दुरु = पोदेशाक, A. c. 2. 4. 121. निधिभिद् विष्णु, Med. for पारदे विष्णौ, Med. C.

मुकुर. च कलिद्रुमे वकुले, Vis. for वकुलद्रुमे मुकुरो, Vis. A. C. (the last wanting in A.) मङ्कुर इत्यपि केचित्, A. c. 2. 6. 140.

मुग्ध. मुग्धः सौम्ये नवे मूढ इति वैजयन्ती, शि. म. ४१.

मुक्त. Vis. makes. पाप्मसुक्तोचमोचने.

सुनि. कङ्कसेन, Med. वङ्कसेन, Med. A. corrected into वङ्कसेन. वमिनदी पुरपिवालामकिं शुके, Vis. I follow Vis. A. Vis. C. differs from Vis. A. पितात्य for पिवात्र.

मुनिभेषज. आगस्ति, Vis. for आगस्त्य, Med., Vis. A.

मुर, Med. A. पुर, Med.

मुर्मुर, Hem. etc. मुम्मुर, Hem. A. सूर्ये, Hem. for सूर्य. Hem. A.

मुषित. ह्रात, Hem. for हृते, Hem. A.

मुष्क, Hem. etc. शुष्क, Hem. A. and last foot wanting. मंहते, Med. for मङ्गते, Med. A.

मुष्टि. पले, Vis. A. for फले (=handle) of Vis., Vis. C., Med. A. B. C.

मुहिर, Vis. A. etc. मदिर, Vis.

मूत्र. वस्ते चेतने, Hem. for वस्ते वेतने, Hem. A.

मृग. मृगजायां, Vis. for मृगयायां, Vis. A., Hem. A. etc.

मृगनेत्रा. Not in Med. C. मृगनेत्री, W.

मृगाक्षी. विशाला = इन्द्रवारुणी, A. 2. 4. 156.

मृणाल. Anek. A. corrects च जलाकुलं into कञ्जदण्डकं but unnecessarily जलाकुल means नलद. Compare A. 2. 4. 164 'अभयं नलदं सेव्यममृणालं जलाशयम्. A. also gives अमृणाल, but our authorities shew मृणाल is used in the same sense.

मृत्र. अगजरे, Anek. for अजगरे, Anek. A.

मृत्रफल. मह्राकाल = mango. Med. A B. C. agree, but the line is unmetrical and ungrammatical. Perhaps the mistake lies in the author.

मृत्सा, Vis., Vis. A., Med. मृत्सः, Med. C. and कोच्यां for काच्यां. मृत्सावासी तु, Hem. for मृत्सा वासी तु, Mahendra वासी is not in W. but its derivation is simple (comp. वासित and is found alike in Vis. and Hem.).

मृदु. तीक्ष्णे, Hem. for अतीक्ष्णे, Hem. A.

मृष्टेरुक, Hem., Med., Med. A., Vis. A., I. 2053. मिष्टभुक्, Hem. A. (clearly wrong as it is of three syllables and जान्त). मिष्टेरक, Med. C. मिष्टेरुक, I. 2810. मृतेरुक, Vis. and मृष्टाशिनि. इष्टेरुक, Vis. C. and मृष्टाशिनि corrected into मृष्टाशिनि. मुष्टेरक, Vis. B. मिष्टाशिनि, Vis. A. B., Med. A. B. दतिचिर्चिके, Hem A. दतिचिह्निषि, I. 2053, I. 2810 etc.

मेघपुष्प. नादे स्यात्. Hem. for नादेये, Hem. A. तु...हरे हये, Med. for ना हरे हये, Med. C. नादेय = वेतस् (= river water, W.) and पिण्डाभ्र = ओषधिभेद. Mahendra

(वेतसे जले च मेघपुष्पं, Mankha in Z.). I regard नादेय = यासुन of A = antimony and पिण्डाभ्र = hail.

मेघ. नेघ, Med. for क्रते for क्रतौ, Med. A. क्रतु, Vis. and joins मेधि.

मेध्य. आम्रये, Vis. A. मध्यमाश्रमे, Vis. C.

मोच. जन्, Hal. apparently for अर्जुन and शल for शाल. पाटलि मोचमुष्ककौ, A. 2. 4. 39.

मोचक. मोक्तृ, Mahendra for मोच्च, Hem.

मोरट. मोरटः, कूर्चिकायां, Vis. अङ्कोटमूल, Hem. for पुष्प, Hem. A. अङ्कोठ, Med.

मोह. मोहो विपर्ययोः, Hem. for मोहौ विपर्ययौ, Hem. A.

यज्ञ. दानञ्च, Anek. for दानं च, Anek. A.

यति. पाद, Med. for पाठ, Med. A.

यन्त्र. Hem. not in Hem. A.

यमल. द्वयोः, Med. C. for द्वये, Med., Med. A.

ययु, Tri. A. मयु, Tri.

यव. Not in Hem. A.

यष्टि. भारङ्ग्यां, Vis. भाग्यं, Vis. A. for भार्ग्यां, Med. A. etc.

याम्य. प्राच्यां, Hem., Med. for ऽपाच्यां, Mahendra, Med. B.

याव. Not in Hem. A.

युग. चतुर्थे, Hem. for चतुष्के, Hem. A.

युत. Vis. clearly writes पृथक् not अपृथक्. Compare यव and यु to separate and vernacular जुदा. Med. may have tried to improve. But we can read युतो युक्ते पृथग्भूते.

यूथिका. स्नातके, Vis. for स्तानके, Vis. A.

योग्य. I understand पुष्य = the 8th asterism.

योनि. ताम्रयोः, Mahendra for तोययोः, Hem.

रक्तपाद. Hem., Hem. A. agree. Not in W., Druma, 1807. रक्तपाद = शुक, Hem. IV. 401.

रक्ताङ्ग. The second also रक्ताङ्ग, Vis., Vis. A. for रक्ताङ्गं, Vis. C.

रक्षा. रक्षयोः, Vis. for लाक्षयोः, Vis. A.

रङ्क. टङ्क, Vis. A. but corrected. मन्दयोः, Med., Med. A. for मन्दयोः, Med. C., Hem., Hem. A., Vis., Vis. A. C. W. adopts first.

रङ्गमातृ, Vis. A. C. etc. रागमातृ. Vis. रगमातृ, Med. मुञ्जगो, Hem. A. कुट्योः, Hem. for कुट्न्योः, Mahendra. अथाकुन्दी कुट्टनी शम्भली समाः, हे. ३. १८७.

रजत. रजतः क्षुद, Hem. A. for रजतं क्षुद, Hem.

रञ्जन. गुण्डा, Med., Med. A. गुञ्जारोचनी = रोचनी. A. e. 2. 4. 146. गुञ्जा, Mahendra for गुञ्जा, Hem.

रतनारीच. वशीकृतौ, Hem., Hem. A. The last सुनि for शुनि.

रत्न. (u. s. I. 94 : रत्नं दें वनदी प्रोक्ता, Com. देववाक् च. s. k.) रत्न. Med., Med. A. in the तान्त after रति. रत्न, Med. A. रत्न, Vis. A. सत्न. Vis. रत्न. Vis. C.

रसण. रासभ = ass, W. Doubtful. Probably the proper reading is 'रवणो रासभ ध्वनौ'. It should be observed रवण is not in Hem., Hem. A. रासभ may also mean Kr*sn*a or Smara from रास and भा.

रमति. रमतिः कालकामयोः under u. s. IV. 63.

रम्भ. वानर, W., Druma. for वारण, Med., 1507.

रम्य. रम्यं, Hem. for रम्या, Hem. A.

रवण, Vis., I. 1539, I. 246 c. चरण, Vis., I. 1937.

रल्लक, Hem. Not in Hem. A.

रश्मि. पक्ष in Med., Med. A. C. W. seems to have had पक्ष्म = eyelash.

रस. हंस, Anek. B. for हर्ष, Anek., Anek. A.

रसायन. राजव्याधि, Vis. for जराव्याधि, Vis. A. विहङ्गमे, Hem., Hem. A. apparently for विड़ङ्गके. रसायन = घोल, Hem. 3. 73.

रस्न, (u. s. 3. 12.). रस्त, Vis., Vis. C. (the last वचक, for तचक.) in the मान्त class with रस्न. भस्न, Vis. A. and वेत्तकचरणयोः. क्षत, again, Vis. B. Ujjvaladatta explains द्रव्यं and Wilson follows it. But Vishva's view is more consistent with derivation.

राक्षस. चण्डा = धनहरी, A. 2. 4. 128.

राघव. जलधे, Vis. जलदे, Vis. C. जलधौ, Vis. A. पुरुषान्तरे, Hem. A. मधुजे, Hem.

राजबदर. रक्तमेलके, Med., Med. A. for रक्तामलके, Med. C.

राजपट्ट. सुवर्णालि, Med., Med. A. (Med. C. wanting) for सुवर्णाळु of Hem, Vis. etc. सुवर्णक, A. 2. 4. 24.

राढ़ा. विधीयते, Anek. for भिधीयते, Anek. A.

रात्रक. The second रात्रिक, Hem. A.

राधन. भाषण, Med., W., Druma. I would read तोषण. Comp. root.

राधरङ्क, Med. A, W. राधरंक. Med. स्टधरङ्क, Vis. A. corrected into राधरङ्कु, राधरङ्कु, Hem., Vis., I. 2053. राधरंक, Hem. A. रोधरङ्क. Vis. C. बधिरङ्क.

I. 2810. नासारे, Hem. for ना सीरे, Hem. A., I. 2053. Mahendra understands नासीर as one word. He seems to be right, if compared with भाराङ्कुर.

राम. हिङ्गुनद्याः, Med., Med. A. for हिङ्गुलिनद्योः, Med. C., Vis. Vis. A. W. considered it made of हिङ्गु and नदी. हिङ्गुलिनि, Hem. Hem. A., 1807., हिङ्गुलिनी not in W., Druma. It is apparently = हिङ्गुली, A. 2. 4. 114 = रामवेगुन.

रासेरस, Vis., etc. रासरस, Vis. C. जागरिके, Vis., Vis. C. for जागरके, Vis. C., Med. etc., जागरणे, Med. C. रसस्थिह्निरसावास, Med., Med. A. for वसथिहे वने रासे, Med. C. स्थिह्नि, Vis., Vis. A. C. रासे गोष्ठ्यां, Mahendra.

रिङ्खा, रीङ्खा, Med., W. See वीङ्खा.

रीति. रीत्ति, Med. The mistake is palpable.

रुचक. फलपूरो वीजपूरो रुचको मातुलुङ्गके, A. 2. 4. 78.

रुद्थ. रुद्थः शिशुः, s. k.

रूप. नाथके, Hem., Hem. A., Vis. नानक, Med. A., Vis. A. भानक, Vis. C. मानक, Tri., Tri. A. आलोक, Vis. B., Med. A. B. C., W. (this makes ना = masculine, but W. keeps it neuter). Comp. where रूप is used in the sense of नाणक. पशुष्ठन्दयोः, Med. A. B. C. for पशुशब्दयोः, Vis. A. B. C.

रूपक. नाटकादेषु, Mahendra.

रेखा. छद्मिन्यां, Vis. for छद्मन्या, Vis. A., Hem.

रेचनी. शतघ्नी, Vis. C. रोदनी, Vis. A. गुन्द्रा रोचनका, Hem. for गुण्डा रोचनिका, Hem. A. गुड़, Vis. गुञ्जा, Vis. A. गुन्द्रा, Vis. C.

रेणुका. च रेणौ, Vis. for हरेणौ, Vis. A.

रेरिहाण. अम्बरे, Hem., 1807, Med. etc. असुरे, Med. B., W., Druma.

रेवती. रेवति, Tri., Tri. A., W. It must be रेवती as it is part of it although रेवति may be of course correct.

रैवत. जयन्तेऽपि सुवर्णाली, Hem. for उज्जयन्ते सुवर्णाली, Hem. A. उज्जयन्तो रैवतकः, Hem. IV. 97. सुवर्णालु = सुवर्णकरकपात्रिका, Mahendra. I think it is the Sonalu tree.

रोक. क्षपण, Hem. for क्रयण, Hem. A.

रोचक. 'काम्पिल्लः कर्कशश्चन्द्रो रक्ताङ्गो रोचनीत्यपि,' A. 2. 4. 146 = also रेचनी A. c.

रोड. क्षोभे, Med. B. for क्षोदे Med., Med. A. C. Compare रोला. Not in W., Druma.

रोदन. रोधने, Vis. for क्रन्दने, Vis. A.

रोध्र. गालवः शावरो लोध्रः, A. 2. 4. 33. Also सावरः, com. Printed with ब not व. शावर appears the more correct reading.

रोप. रोपं रोध्रे; Hem. I follow Hem. A.

रोषण, 1807. etc. रोषाण, Mahendra. This must be as printed by Zachariae also the reading in Vis. (connected with पाषाण.) Comp. also शब्दभेद 'पाषाण-रोषाणविषाणभीषण' Not in W, etc. पलयोः, Med., Med. A. C. I change it into वरयोः after Vis., Hem. as the word would be neuter, if घर्षण signified the act.

रोहक. Not in Med. C.

रोहित. धीरं लोहितचन्दनम्. A. 2. 6. 124. लौहितो रोहिते, Hem. A. रोहितो ह्यारभेदे, Hem. Hem. VI. 31. रक्तास्तु रोहितः.

रोहिणी. तड़ित्कटुम्भरा, Med., Med. A. for भभित्कटुभरा, Med. C. (कटुभरा is used = कटुरोहिणी). W. gives also lightning. गोमयोः, Hem. A. for गान्तरे. Hem.

रौद्र. रौद्रा, Vis. for रौद्री, Vis. A.

रौहिष. (u. s. 1. 48.), Med., Med. A. Hem. A., रोहिष, Hem., Vis. Both Vis. A. C.

लक्षण, Hem. A., Vis. The first लवण, Hem., Vis. A सौमित्रे, Vis. सौमित्रो, Vis. A. I give Hem. A.

लक्ष्मन् स्यात्, Anek. for आख्या, Anek. A.

लघिष्ठ. मेलके, Hem. for भेलके, Hem. A.

लघु. वार्वे, Hem. for चार्वे, Hem. A.

लङ्ग. All the mss. षिङ्ग (Med. C. खिङ्ग). None षिङ्ग.

लञ्ज. Not in Med., Med. A. C. भञ्ज. I. 2533. between राज and बाज. पद्दकच्छयोः, Hem., पङ्कुकच्छयोः, Har., प्राङ्गकच्छयोः, Har. A. पट्टकच्छयोः, Hem A., Vis., Vis. A. C. पट्टे च कच्छे च, I. 2053. I. 2533. पुच्छ इति जटाधरः, Druma. लञ्जिका occurs in Hem. 3. 193 = रूपाजीवा.

लट, Vis. A. This also पट, Vis. Wilson had different reading.

लट्वा, Har. etc. खड्डा, Har. A. लड्डा, Med. अवद्ये, Vis. for वाद्ये, Vis. A., Med. शिन्धां, Har. for शिल्पां Har. A. Ujjvala writes 'लट्वा स्यात् तूलिका पिञ्जीति कारावली लट्वा तु तूलिका ख्याता लट्वा द्यूतेऽपि दृश्यत इति व्याड़िरभसौ', (u. s. I. 151.) This will shew how mss. differ. लट्वा पास्यच्टकः, A. c. 3. 5. 10.

लता, शाकयोः, Med. for शाखयोः, Med. A. लुका, Hem.

वञ्चथ. वञ्चथ, Mahendra. This also वञ्चथ, Hem. Comp. सर्वमूषक. हे. २ ४०.

वट. गुल, Vis., Vis. B. गुड़, Vis. A. The first line wanting in Vis. C. गुल्मवर्ति-कयोः, Vis. गुल्मवर्तिकयोः, Vis. A. गुल्मवर्तिकयोः, Vis. B. गुल्म (गुण, Svami, commonly गुल्म A. c.) वराटकं (वटाकरः, Svami.) स्त्री तु रज्जुस्त्रिषु वटी गुणः, अ. २ १०. २७. वर्तिका is also a rope. See the use of वर्ति under वरत्रा.

वठर, (u. s. V. 39. = मूर्ख, com.) वचर, Med., Med. A. कुकुरे for कुकुटे, Med. C. द्विरदस्कन्धपीठयोः। कवटे, Vis. for वठरः शठवेष्टयोः। कःखटे, Vis. A. वरठः शठवक्षयोः। शङ्कट, Vis. C. I. 2810 etc. कुकुरे वस्त्रे घटे. वठरः श्वःवस्त्रवे। कक्खटे, I. 1937. The kosakaras apparently derived the word from वञ्च् to cheat and not वच् to speak. वष्ट = मूर्ख, Mahendra for अम्बष्ठ. It is more probable " has been dropped in copying).

वण्ठर, Vis. वटर, Vis. A. वंठर, Med. वण्ठर, I. 2810.

वण्ड. रण्डा twice in Med. वण्डा, Med. A., Vis. etc.

वण्डाल, Med. B., I. 2810. वण्वाल, Med. C. वण्ठाल Med., Med. A, Hem. A., I. 2053. वण्ठील, Vis. वण्टाल, Hem., Vis. C. I prefer वण्ठाल as ट and ठ resemble but not ठ and ड. Med. mss. read नौकायां for नौकायाः, Vis. Hence Wilson's boat. Hem's dual shews नौखनित्र is one word.

वदान्य. उदार, Hem. for दान, Mahendra.

वध्. The kosakaras apparently adopt u. s. derivation from वह् (1. 85). स्नुषा, Hem. A., Vis. for स्नुषा, Hem. etc.

वनस्पत्. वन्याक, Vis. for वञ्जक, Vis. A.

वनिता. शोचित, Vis. for सेवित, Vis. A.

वन्दनी. वटी, Druma for कटि. याचन, Druma, Med. B. for याचन.

वपा. बल, Tri., Tri. A. apparently for विल.

वयःस्था. पथ्याली, Med. for पथ्यायां, Med. A.

वरण. Some of the Vis. mss. make this also वरुण.

वरण्ड. शास्त्र, Med., Med. A. for शस्त्र, Med. C. (with the second वतण्डा). The second विचरण्डा, Vis. वरण्डा, Vis. A. B. C. There is another वरण्ड and as the two words differ in spelling, they are placed in different places गात्रभेदयोः and द्वान-कयोः. in हे., A. c. 3. 5. 42. वर्ति is apparently = rope वतण्डा, Mahendra for वरण्डा, Hem.

वरत्रा, Hem. वलत्रा, Hem. A. वर्ति probably used = वटी = रज्जु.

वराक. वराङ्ग, Anek., Anek. A. My correction is a guess.

वराटक. कोर, Hem. काशे, Hem. A. apparently for कोशे,

वराशि वराशिः स्याद् खङ्गवरे वराशिः स्थूलशाटक इति दन्त्यान्तेषु रभसः, A. c. 2. 6. 116.

वराङ्ग, Hem. A. वाराङ्ग, Hem. and. नागके for नाणके Hem. A. नानके, Vis A. तारके, Vis. C. Not in Vis. मेघे, Tri., Tri. A. adopted by W. As I do not know of this sense and I know of the older sense of मेघ, I correct it.

वरीयस्. विस्तारे, Hem. for विस्तीर्णे, Hem. A.

वर्कर. मर्मणोः, Hem. A.

वर्ण. कुथायां, व्रते, Hem. कुथायां मखे, Hem. A. Anek. iutroduces Sha. under it. It is not found in Anek. A. B. वाद्यगुणे, Anek. वाद्य (corrected into नाद्य) मुखे, Anek. A. for नाद्यमुखे, Anek B. गेया, Anek. for स्रेया, Anek. A. कथा, Med. for कुथा, Med. A. वा is explained क्लीबे पुंसि च, A. c.

वर्णक. वर्णिका, Har. A. कणिका, Har. I need not add I regard वर्णिका as feminine of वर्णक not वर्णिक.

वर्णविलोडक. कुन्तले, Vis. A. for कुम्भिले, Vis.

वर्तक. वर्तकी, Med. against p. वर्तिका, Med. B.

वर्तन. मनिले, Vis. for मलने, Vis. A. C. प्रेषण, Med., Med A. for प्रेषण, Med. C. पिण्डे, Med. C., Hem. A. for पीठे, Med. A. I prefer मर्दन for वर्तन in Tri.

वर्तरूक, Vis. A. etc. वर्तरीक, Med. C. कोकनीले, Hem. A. काकनीडे, Hem. काकनीले, I. 2053. काकनील = a tree, Mahendra.

वर्ति. भेषजनिर्माण, Mahendra. W., Druma., T*ara*n*a*tha understand लेखा as a separate sense, but लेखयोः may mean 'the two lines of'.

वर्तिका, Har. A. वर्णिका, Har. I prefer the first as वर्ति is used in a similar sense. Har. 184 gives वर्तिका = विष्णुलिङ्गी. This is from वर्तक.

वर्धन. कूर्चिका, Anek., Anek. B. कुञ्चिका, Anek. A.

वर्धमान. सृष्टि, Vis. for प्रश्न, Vis. C.

वर्धित. प्रसित, Med. corrected into प्रसृत, Med. A.

वर्ध्र (u. s. 2. 27), Hem. वर्ध, Hem, A. (the mistake apparent as it is रान्त). Some वध्र. Note the difference in gender.

वर्ष. लोकधातु = जम्बुद्वीप, A. c.

वर्षाभू. अथ मह्नीलता। गण्डूपदः किञ्चुलकः (also किंचुलुकः किंचिलिकः, com)
. I. 10. 22.

वल्लव. सूप = सूद = cook.

वल्लुर, Hem. W. Druma. वल्लर, Vis., Vis. A Hem. A (the association with
ञ्जरी shews its correctness). विल्वच्चले, Vis. A. for वनशले, Vis.

वल्लूर, Hem., Vis. etc. The first पल्लूर, Vis. A. ; इन्दर, Med. C. ; पल्लुर. Med.,
Med. A. शाड्वले, and औषधयोः, Med., Med. A. for वनच्चले, ऊखरयोः, Med. C
Contrast वाहन with गहन. वाहन not in W. etc. but fully defensible. Also
ल्लुर, A. c.

वश. Some करणी for करिणी. The form गवी shews स्त्रीगवी is one word = female
cow (and not wife and female cow, W.). जन (= लोक), Mahendra for जन्म. Hem.

वशिर. कम्भकेषु, Vis. for इभकणासु, Vis. C.

वसन्तदूत. अभियुक्ते, Med. for अतिमुक्ते, Med. A. प्रतीताप्यतिमुक्तके, Vis. A. B.
C. for प्रतीत्यं प्यतिमुक्तके, Vis. I understad प्रतीतापि i. e. also प्रतीता.

वसु. जनाधिप, वक वृद्धके, श्याल, Vis. धनाधिप, अम्बुक, त्राटक, आस्थान, Vis. A.
(partly wanting in Vis. C.). आख्यान, Tri. A. I give आस्थान, as Hem. gives
शुल्क.

वसुक. रौमक', A. 2. 9. 42. वसूकमिति हेमचन्द्रः, A. c.

वस्न, Vis. A. etc. रस्न, Vis. वस्त्र, Hem. A. अविक्रय, Med., Med. A. for अवक्रय,
Med. C. स्रुतौ Hem. for वेतने, Hem. A.

वस्त्रौकसारा, Hem., Med. A. (corrected into वस्वोकसारा). वस्त्रोकसारा, Med. विस्त्रौ-
कसार, Vis. A. I prefer the first as it is found in use.

वह्वति. वह्वतिः पवनः under u. s. IV. 60.

वह्वल (u. s. I. 79), Vis. A. वाह्वेल, Vis.

वागर, Med. etc. वागुर, Med. C. वातवेष्टके, I. 2810. वातवेष्टके, Med., Med. A.
वाडवे इके, Hem., Vis. I. 2053 (followed by W.) ; वाडवेष्टके, Med. C., Hem. A.
Vis. A., Vis. C. निर्नरे, Vis., Vis. A., Hem. A. I. 2053 निर्धवे, Hem., Med. The
last वागर' in Vis.

वाच. वाग्वाच, Med. etc. स्त्रियौ shews it is dual. Comp. Med. B.

वाट. वाटिका, Med. A. for स्नात् कुटी, Med., Med. C. अश्व, Hem. A. for अश्म,
Hem. कट्यां, Hem. for कट्योः, Mahendra. इकटी or इक्कटी = इक्कटी of Har. 178 =
reed, ikra in the vernacular.

बाड़व. रागनागयोः, Vis. for रसमानयोः, Vis. A. C.

वाणि. द्रुति, Vis. for व्यूति, Vis. A.

वातखुड़ा, W. वातकुड़ा, I. 2810. वातखुड़ा, Hem., Med. A., I. 2053. वातकुड़ा, Med. वातखुड़, Vis. A. वातखुड़, Vis. The evidence is decidedly in favour of वात-खुड़ा. वासव्योः, Vis for वामयोः, Vis. A. राजशोणित, Med.

वातरायणः, Vis. A. etc. वातरोमयणम्, Vis.

वातरूष, Hem. etc. वातरष, Hem. A. वातकष, I. 2810. उत्कचयोः, Vis. C., Med. C. उत्कटयोः, Med., Med. A. उत्कोचयोः, Vis., Vis. A., Hem., Hem. A., I. 2053., I. 2810.

वातिग. भट्यां, Vis., वन्ध्यां, Vis. A. B. for भण्डे, Vis. C. चारुवादिनि, Vis. A. चारि-वादिनि, Vis. B.

वामन. काण्डे, Hem. for स्फोटे, Mahendra.

वार. I follow Vis. A. C. Vis. interchanges वारो with द्वारे and वारि with वारो.

वारकिन्. पर्णाजीव, Druma. पर्णीजीव, Med. पर्णजीव, Med. B.

वारकीर. रोलरोधिन्यां, Med., Med. A. वालबन्धिन्यां, Med. C. बारग्राहिणि, I. 2810. वेणिवेधिन्यां, Druma., Med. B. भारग्राहिणि, Med. B., W.

वारासन, Vis. वासासन, Vis. C. वरासन, Vis. A. B., W. वाःसदने from वार्+सदन shews वारासन is the proper reading (चासदने, Vis.). So also ग्मूलाप = whoremonger.

वारि. वन्द्यां, Hem. for चद्यां, Hem. A. स्त्यां, Vis. for स्त्रता, Vis. A. वालक = ह्रीवेर, A. 2. 4. 122.

वारुणी. गण्डदूर्वा is probably = गण्डाली or सिता दूर्वा, A. 2. 4. 159.

वारुण्ड. फणिनां राजक', Med., doubtfully adopted by W. राजके, Med. A. but corrected into गणिस्थराजके, Hem., Vis. (गाणस्थराजके, Med. C.). गणिस्थराजे, I. 2053. गणिस्थराज may be = Bherua, the attendant on dancing girls. (= a tree, Mahendra).

वारुड, Med., Vis., Hem., I. 2053. Not in W. Wanting in Hem. A.

वार्त. स्त्रियां, Med. A. for त्रिषु, Med., Med. C. वाक् for स्यात् Mahendra. वार्तिङ्गणस्तु वार्ताङ्को वार्तांकः शाकबिल्वक इति रभसः under A. 2. 4. 114.

वार्दर, Vis., Med., I. 2053. वार्दुर, Vis. A. दर्दुर, Vis. C. वादर, Hem., Hem. C. वार्धर, Med. C. वार्दर, Med. A. corrected into वादर. आम्रबीजे, Vis.

वाल्मीक. This word is doubtful.

वाल्हिक, वाल्हीक. Hem., Hem. A. Both वाह्लीक, Med., Vis. The first वाह्लिक

s. A. The older spelling is बाह्लिक etc. But in the Dhatupatha we have both ह and बल्ह. u. s. I. 117. gives वाह्लि. But it is due to Hindustani mode of verting, as the word is noticed under the affix ह and there is no root बह्ल. mp. also a. p. I. 46. com.

वाशुर. (u. s. I. 39.) वाशुरा, Hem. A., Med., Vis. A. etc. वासरा, Hem., 1807. शुरा and पलभा, Anek. वाशुरा and बलभी, Anek. A.

वाश्र, W. वास्र, Vis., Vis. A., Med. A. वस्त्र, Med. u. s. 2. 13. gives only वाश्र ot वास्र. Ujjvala Datta quotes Vishva as वाश्र. Bhattoji follows Ujjvala. u. s. वाश्र efers to the Vedic word from वाश् to sound. But as this derivation does not xplain the senses given in Vis., his word is apparently वास्र from वस् to lwell.

वाध्य, all. लोहे, Med. W., Druma. लोभे, Med. C. नाचे, Med. A. The last appears to be an unnecessary correction for लोभे.

वास. आटरूष = अटरूष, शब्दभेद.

वासन्त. अवहिते for विहिते and माधवी for मागधी, Mahendra.

वासर. नाग, Med. A. B. C., W. राग, Hem. Hem. A., Vis., Vis. A. रोग, Vis, C.

वि. गुण, Med. for विनि, Med. A.

विकट. कराले, Mahendra for पृथुले, Hem.

विकृत. रागिते, Med. for रोगिते, Med. A. असंस्कृतः, Mahendra. for संस्कृतः, Hem. Vis. shews the word is संस्कृत not असंस्कृत from वि = well. W. probably read असंस्कृते.

विकृति मद्यादौ, Hem. for मद्याद्यौ, Hem. A.

विकोशी पटवर्ति, Druma. Both doubtful.

विगूढ़, Vis. A. etc. निगूढ़, Vis.

विग्रह, Hem. A. Hem. wants two lines and joins संग्रह's line to it. नारणे, Med., Med. A. for नारणे, Med. C.

विघ्नकारिन्. दशन, Med. for दर्शन, Med. A.

विचकिल, Med. B. etc. विचिकिल, Hem., Vis.

विच्छित्ति. 'अङ्गहारे गेहावभित्त्योः, Hem. I follow Hem. A. हार, Med. A. for हाव, Med. C. Druma gives हार and अङ्गहार.

विच्छिन्न. समालब्ध = smeared with unguents. Comp. विच्छित्ति and समालब्ध

विजय. विमान = abode of gods, Mahendra. (= divine car, W.)

विट, Har. etc. **विटोद्र,** Har. A. द्रौ (= tree), Mahendra.

वि(वि)ड़ाल. The second line only in Vis., Vis. C. खग, Vis., Vis., A ; विहग, Vis. C. The proper reading is probably **स्तग.**

वितंसः, Med. वीतंसः, Med. A., Vis. C. वीतंसं, Vis. A. वीतसः, Vis.

वितण्डा. कच्ची, Med., Med. A., Vis. A., Hem. A., I. 2053. कव्वी, Med. C. कच्ची, Vis., Hem. कचु and कचो, W.

वितान. मत्त, Med., Med. A. for मन्द, Med. B. C. वित्त, Med. for वृत्त, Med. A. B. कट्क = उल्लोच, Hem. 3. 345. तुल्ये, Hem. for तुच्छे, Mahendra.

वितुन्नक. झाटामल, Med, Med. A., झटामाला, Med. C.; झाटामल or ला, Vis. A. C., Hem., Hem. A. झाण्टामल or ला, Vis. झटामला, A. 2. 4. 127. मयूरक of Med. is = तुत्थाञ्जन, A. 2. 9. 101. वितुन्नक is also = वितुन्न.

विदार. भगन्दरे, Vis. for चु गम्बयोः, Vis. A. C. दण्डयोः, Hem. for गम्बयोः, Hem. A.

विदित. Wanting in Hem. A. The proper reading in Vis probably corresponds with Med.

विदूषक. पटौ, Vis. for वटौ, Vis. A.

विद्रव. युद्धे, Vis. for बुद्धौ, Vis. A.

विधा. गजासने, Med. for गजाशने, Med. A. वजाने, Vis. for गजान्ने, Vis. A.

विधात्ट. विधसि, Vis. for वेधसि, Vis. C.

विधान. चेतन, Hem. for वेतन, Hem. A.

विधु. न्हारिषु, Med. for विष्णुषु, Med. A.

विधुर. परिश्लेषे, Med. यविश्लेषे, Hal. apparently for प्रविश्लेषे.

विधूत, Hem. विधुत, Hem. A.

विनत. पटका, Med. for पिटका, Med. A.

विनय. कला, Med. for बला, Med. A. शिखा, Vis. C. for शिक्षा, Vis., Vis. A. I would perfer बला.

विनिपात. दैवतः, अवपाने, Hem. दैवतः अवपाते, Hem. A.

विनीत. वाणिजेत्र, Vis. A. C.

विन्दु. अन्यलिङ्गं, Med. for अन्यलिङ्गः, Med. A C. दन्तच्छदे, Vis. दन्तिजाले, Vis. C. दन्तिदाने, Vis. A.

विभ्रम. लघे, Vis. for लटौ, Vis. C. अरुक् = ध्वान्त. Not in W. etc.

विपाक. स्वादे, Med. (adopted by W.) ; स्वेदे, Med. A. ; स्वेदे, Med. C. Hem., Hem. A. etc. agree.

विभावरी. गुण्ठयां, Med., Med. A. ; लुञ्चा, Med. C. कुद्यां, Vis. लुद्यां, Vis. C. लंद्यां, Vis. A. लुण्डी and गुण्ठा are equivalent terms in the vernacular = bundle, knot. W. takes a different view.

विभु. Tri., Tri. A. agree. But I suspect भृत्य is a misreading for नित्य.

विमल. विमले, Vis. for विमलं, Vis. A. C.

विमान. सप्तभूमिग्टहेऽपि च. Mahendra.

विम्ब. विम्बिकायां, Vis., Vis. C. for विम्बिकाया:, Vis. A.

विलास. भाव, Vis. for हाव, Vis. A.

विलासिन्, Med., W., Druma. I would read the second half 'विश्वसा नाऽग्नि-चन्द्रयो:'.

विलेपनी. यवागूरुष्णिका श्राणा विलेपी तरला च सा, A. 2. 9. 50.

विलोम. पहुने, Med. for वहुके, Med. A.

विवध. भाव, Med. A. पयहारो धान्यादि: (ध्यानादि: is a misprint), A. c.

विविक्त. वसुनन्दने, Hem. for वसुनन्दक, Hem. A. खेटकं वसुनन्दके, Har. 150. खेटको वसुनन्दक:, Har. A. Both explain these words = इड्डिजोवक. W. apparently read खेटकं च सुनन्दके. He does not quite follow any kosa about विविक्त, if my readings are to be trusted and वसुनन्द and वसुनन्दक do not occur in it.

विशद. पाण्डुरे रक्ते, Med. I follow Med. A.

विशल्या. लाङ्गली is apparently used in the sense of अग्निशिखा (लाङ्गलिकाग्निशिखा, A. 2. 4. 118) and not in the sense of शकुलादनी, A.

विशाख. तनके, Med. C. यावके, Hem. A. A. c. notices both कठिल्लक and. कठिल्लक.

विशिखा, Hem. etc. विशाखा, Har. शिखा corrected into विशिखा, Har. A. I would read खनित्रे in Vis.

विश्रुत, Hem. Wanting in Hem. A.

विश्व. विश्वदेवेऽपि, Vis. I follow Vis. A. नागर = शुण्ठी.

विश्वसृज्, Hem., Vis. etc. विष्वक्सेने marked as a different word but joined to विलासिन्, Med., Med. A. followed by W. विष्वक्सेना, Med. C. I have retained the reading in Med. A, but its origin is clear.

विष. क्ष्वेडस्तु गरलं विषम्, A. 1. 8. 9. अन्तरोरग:, Anek. I follow Anek. A.

विषघ्न. विषघ्ना, Hem. विषघ्नी, W.

विषयिन्. ख्यात' shews विषयी of Vis. is wrong. वेशकार if correct is used = वैषयिक.

विष्टर. विष्टरोऽश्वत्थ इतयुक्तः, गद्सिंह.

विष्टि. विष्टिराजः, A. I. 9. 3. 'द्वे नरके हठात् प्रचेपस्य,' com. प्रेक्षेण, Tri. apparently for प्रेषण.

विष्वक्सेनप्रिया. The use of व्यवमाणा by Vis. and Hem. shews they considered the last line of A. 2. 4. 150 agreeing with the next line.

विहस्त. पण्डके, Mahendra for पण्डिते, Hem. This is preferable. W. follows Med.

विहेडन, Hem., Vis. विहेमन, Hem. A. विहेठन, Med., Mahendra.

वीङ्खा, Hem., Hem. A., I. 2533. रिङ्खा, Med., Med. A. C. (a palpable mistake as it is placed after ल). विशिखा, Vis. A. खंखा, Vis. वीखा, Vis. B. C. वीखा = गति, Hem. VI. 136. and com. derives it from इख् to go. There is also इङ्ख् to go. Hence I retain वीङ्खा of Hem. and वीखा of Vis. B. C.

वीचि, Vis. etc. विचि, Hem. Wantig in Hem. A.

वीजपुष्प. मदनक, Med. A. B. C. दमनक, Vis., Vis. A. C.

वीर. नले, Med., Med. A., W. नरे, Vis. A. नते, Med. C., Vis. C, Hem., Hem. A. नत = तगरपादी, a plant.

वीरुध्, Hem. A. etc. विरुध्, Hem. This form is grammatically correct. विटप, Vis. विरपि, Vis. C. Vis. A. has 'विशुद्धिः शमशोषयोः.'

वृत्तादन. वन्धा, Med. C. for वन्द्रा, Med. A. etc. चन्द्र, Vis. for छत्र, Vis. C. Mss. agree about विदारीकन्दक = विदारी. विदार्यां गन्धकौषधे, Mahendra.

वृजिन. क्लेशे in A. and A. c. apparently for केशे. रक्तचर्मन् = fresh skin, which can be bent.

वृत्तान्त. प्रकाशयोः, Hem. for प्रकारयोः, Hem. A. प्रकारो भावः, A. c.

वृत्ति. कौशिक्यादौ, Med., W. corrected into कैशिक्यादौ, Med. A.

वृद्ध. स्याविरे, Hem. for स्थविरे, Hem. A.

वृद्धि. कलान्तर = interest (division of time, W.).

वृन्त. घटाधारा, Vis. for घटधारा, Vis. C.

वृष. कविकच्छ्वां, Vis. शुक्लः = वृषणः, A. c. (semen, W.).

वृषल. राजनि, Med., राजिनि, Med. A. for वाजिनि, Med. C.

वृष्णि. पाण्डवचन्द्रयोः, Med. (the first corrected in Med A.) for पाषण्डचण्डयोः, Med. C. The second वृष्णि, Vis.

छङ्गतिका. द्रारु, Hem. for जरु, Hem. A. W. probably read तरु.

वेकट. 'वैकटिको मणिकारः,' हे. ३. ५९४.

वेद. I doubt whether वृत्त is used here in the sense of metre.

वेरट. वरटी, Hem. for बदरी, Hem. A.

वेला. सेवा, न्तरे ध्वनिः, Anek. for सेवा, न्तराध्वनि, Anek. A. and the first corrected into शफा. 'वेला शिराकुलोच्छेदे वेला द्रोण्यन्तरावनिः,' गदसिंह.

वेश्य, Med. A. etc. वश्य, Med.

वेष्टित. सकले, Vis. A.; रसके, Vis.; लसके, Vis. C. लसक not in W. and Druma. but = लासक, Med. = वेष्ट, Dha. = an attitude in dancing. लसके = कौमभर्मे दे, Mahendra. (?)

वैतालिक. खण्डताल, Hem. for खड्गताल, Hem. A. Med. A. unnecessarily corrects खेटिताल into खड्गताल. The last not in W. खेड्डेन क्रीडया तालः खेड्डतालः, Mahendra.

वैदर्भ, Vis. A. वेदर्भ and विदर्भ, Vis.

वैदेहक. वन्दिगजयोः, Vis. for वाणिजके, Vis. A.

वैरोचन. रविविष्णुसुते च, Hem. I follow Hem. A.

वोड्र, Med. वोद्र, Med. A. but corrected.

व्यञ्जन. अङ्गनि, Med., Med. A. for हलि, Med. C. 'स्यात् तेमनं तु नि 2. 9. 44. हल् = consonant = कादि.

व्यतीपात. अपपाने, Hem. for अपयाने, Hem. A. अपवानयोः, Vis. for अपमानयोः, Vis. A. C. adopted by W.

व्यलीक. व्यङ्ग्य, Mahendra.

व्यवहार. 'न्यासेऽपि च पणस्थितौ', Med. पणेत्र, Med. C. न्यासे corrected into न्यायेत्र, Med. A.

व्यवहारिका. 'संमार्जनी बहुकरी वर्धनी च समूहनी,' हे. ४. ८२.

व्यवाय. विवाय, Hal. शुद्धि of Dha. is probably a misreading for ऽन्तर्धि.

व्याघ्र. निदिग्धिका स्पृशी व्याघ्री बृहती कण्टकारिका,' A. 2. 4. 93. शुक्ल, Vis. for रक्त, Vis. A.

व्याध. शे, Med. C. for खे, Med. Med. A. notes खेश for खे च. I do not construe it with विधु, as there is no instance of an explanation preceding in Med.

व्याधि. वाक्य, Vis. काम्य, Vis. A. चाप्य, Vis. C. 'व्याधिः कुष्ठं पारिभाव्यं वाप्यं पाकल-

सुत्पलम्,' A. 2. 4. 126. (also व्याप्य, आप्य, A. c.). This shews कुष्ठ is here used in the sense of the plant and not in sense of leprosy, W.

व्याघ्र. रम्भ, Vis. Med. for लम्भ, Med. A.

व्यायाम. व्यायामे, Vis. विक्रमे, Vis. A. for वियामे, Vis. C. Hem., Hem, A. 'वियामो वियमो यामो यमः संयामसंयमौ,' A. 3. 2. 18. 'प्रयासायासव्यायामाः,' Hem. 2. 234., 'व्यामव्यायामन्यग्रोधाः, 3. 264.

व्याल. विषे, Anek. for शठे, Anek. A.

व्रज. गणे, Anek. for गणः, Anek. A.

व्रीहिराजिक, Med. etc. व्रीहिराजक, Hem. 1807. कामलिका = धान्यविशेष. Not in W.

श, Med. B. Not in the others. Probably a later addition. I have kept शी and शा with श, as the writer apparently did not look on them as different stems.

वृषघ्न, Mat. for विषघ्न, Mat. A.

शकुनि, Med. A. etc. शकुन, Med.

शकुन्त. Med.'s भास = vulture = पक्षिभेद of Vis. A. (पक्ष, Vis.) Hem. and Vis.'s भास = a water-fowl. विहङ्ग of Vis. = bird in general.

शकुलादनी. पिचुलिका, Vis., I. 2053. किञ्चुलिका, Vis. A., Hem. कचट्टके, Har. A. कच्चट = काँचड़ादाम शाक, Druma. W. understands किञ्चुलिका = किञ्चुलुक = a worm. कटुम्बी मांसीपिचुलिका, Mahendra.

शक्कर, Hem. etc. शर्कर, Med. B. probably Medini's reading, as he places it after शर्करा.

शङ्कु. वाल, Hem. A. for जाल, Hem. कीलाश, Med., कीलेश, Med. A.

शङ्ख. नख = नखी 'शुक्तिः शङ्खः खुरः कोलदलं नखं,' A. 2. 4. 130.

शङ्खक, Med. A. शंबूका, Med.

शङ्खिन्. चुक्रायां, Med., Med. A. श्वेतचन्द्रायां, Med. B. तन्नायां, Med. C. चोरपुष्पी, A., W.

शठ. धूर्तके, Hem. for धुस्तूरके, Hem. A.

शणीर, I. 1937. Med. A. B. C. शशीर, I. 2810. शाणीर, Vis. A., I. 1539. शरीर, Vis. शणील, Vis. C. वदरी, Med. C. कर्दुरी, Vis. अखण्डुरी, Vis. C. दर्करी, I. 2810. दुर्दुरी, I. 1539. दुर्दुरी, I. 1937. दर्दुरी, Druma. W. दर्दुरी, others.

शण्ढ. 'शण्ढशण्ढौ' and सौविदौ, Hem. I follow Hem. A. वर्षधरे, Vis. corrected into वर्षवरे, Vis. A. 'षण्डो गोपतिरिट्चरः,' अ. २. ९. ६२. (इत्वर, com.)

शतघ्नी. वृश्चिकाली is probably used in the sense of the shrub (a female scorpion, W.).

शतपत्र. मयूखयोः, Hem. for मयूरयोः, Hem. A. राजकीर occurs in all and is apparently = सारस. राजकीर not in W. etc.

शतपर्वा. वचा, Med., for तथा, Med. A.

शतह्रदा. वस्त्रे, Med. for वज्रे, Med. A.

शतानीक. इन्द्रे, Med., Med. A. for वृद्धे, Med. C.

शतावरी. शठ्याम्, Med. corrected in Med. A. शच्यां, Med. C. 'अभीरुरिन्दीवरी। वरी...शतावरी,' अ. २. ४. १००.

शद्रि, Vis. A. etc. This also ऐन्द्रि, Vis. तड़ित्वति, Mahendra. for तड़ितप्रपि, Hem. शद्रिः शर्करा, u. s. 4. 65.

शमी. शक्तफला, Vis. for सक्तुफला, Vis. A. etc. Comp. A. 2. 4. 52. 'शमी शक्तुफला शिवा' (also सक्तफली, A. c.) शिम्बा शमी शमिः। शिम्बिश्च,' Hem. IV. 196-7. वागुजौ, Med., Med. A. (with notes वाङ्कुलौ, वाग्ध्वनौ); वाग्दलौ, Vis. C.; वाङ्कुलौ, Vis. A. गुग्गुलौ, Med. C. वल्गुलौ, Vis., Hem., Hem. A. वल्गुलि (ली) is apparently = वागुजि (जी) = वाकुटी, A. 2. 4. 96. See also श्यामा and वल्गुला = वाकुटी, Druma.

शम्पाक, Hem. सम्पाक, Hem. A., Med. etc. As the word is given among श letters Hema Candra gives the word as शम्पाक not सम्पाक. विपाके, यावके, Hem. for वियाते, याचके, Hem. A. W., Druma. adopt Hem. but comparison with सम्पाक will shew the difference. चतुरङ्गुल = आरग्वध, A. 2. 4. 23.

शम्ब, Hem, etc. शमू. Hem. A. (in वान्त).

शम्बर. वित्त, Vis., वेत्ते, Vis. C., चित्र, Vis. A. W. adopts वित्त. I prefer चित्र, as शाम्बरी माया is used in a similar sense. अन्तर agrees with all. Hence a kind of fish not fish in general.

शय. पण, Druma. (abuse, W.) apparently for पाणि, Vis.

शयथ. निद्रादौ, 1807. for निद्रालौ, Druma.

शर. दध्निसार, Hem. for दधिसर, Hem. A.

शरण्यु, Vis., Vis. A. C. सिरण्यु, Med. corrected into सरण्यु, Med. A. u. s. 3. 81. gives सरण्यु only not शरण्यु.

शरभ. शब्द understands करभ = उष्ट्र.

शरवाणि, Vis A. etc. परवाणि, Vis. C. शिरवाणि, Hem. A. पापिके, Vis. A. पादुकयोः, Vis. पापिष्ठे, Vis. C., Med. 1807, etc.

स्मूक. 'शृङ्गयोः … s. शृङ्गी for शृङ्गि in many.

ach' ? Mahendra … ारिका, Vis. A. This is the Bengali for शारिका. काशीव,

स्मूकक, Med. A. … ra.

स्मून्य. नलिका, M… , Anek A. Gadasi*m*ha reads likewise. The first line in

स्मूर. आरभरे, … ीरः शलिः शृङ्गं शलि गुंदः (the last must be गदः or गुद).

शृगाल. 'डमर … gali, written like शनि.

Tri. 2. 8. 59. But … कामि = thin slip of bamboo.

शृगालजम्बु. … 4.

गोदुम्ब, Vis. गोदुग्ध, … for वृत्त, Vis. C. W., Druma. give Med. I prefer Hem.,

गोड्म्बे, Mahendr… ची, A. 2. 4. 95-6.

शृङ्गार. राज, … र्कर, Med. C. शङ्कर, Anek. A. शार्कर, Vis., Hem. etc.

शृङ्गारिन्. … डुल्यशैलूषौ मालूरश्रीफलावपि, A. 2. 4. 32.

शैल, Med. A. … is. A.

शैलेय. 'भ्रमरो … A. भक्त, Vis. for शुक्त, Vis. A.

शोण. कोकनदे … or शमे च, Vis. C.

पङ्कपत्त्र = अनूरु. … s. C. सारी, Vis.

शोभा. Druma… one word (a ball and candied sugar, W.)

शौण्ड. विख्या… of any शाङ्कर or शार्कर metre. शकरी is sometimes mis-

शौष्कल. Dru… ed., 1807.

श्याम, Anek. A…

(=heron) for वाशु… 07. for शाङ्गं, Med. B. etc.

पिक = the singing … is probably a misreading for पशु, W. and Druma.

लता, W. for सोम… हस्तिनखस्तस्मिन्,' A. 2. 2. 17. (claw of elephant, W.).

श्येन, Hem. et… for गन्धोतौ,, Hem. A.

sense of pale wh… वर्मि, Hem. चित्रमेखलो वर्हि, Hem. A. चित्रमेखल probab-

श्रमण. मुण्ड… यो मरीच्यत्रिमुखाश्रितशिखण्डिनः,' A. I. 3. 27.

श्रवण. इत्यभे… Hem. Vis. Also सिङ्घाण and सिङ्काण, A. c. 2. 9. 98.

श्राम. मण्डूक… Tri. joined to लेख.

श्रावण. दृष्या… Med. कुनद्यां, Vis. corrected into कुनद्यां, Vis. A.

श्री. वेषरचना… ahendra. विलेऽपि, W.

विभूतिशोभासु । … uma,. Med. करक for कवक Med. A. etc. चित्रम्

श्रीवास. वृत्ता…

शिल्प. Hem. etc. This also शिल्प, Vis. A. C. शष्प, Vis. शिष्पं स्तुवे क्रियोचिते, Mahendra. योग्ये, Vis. Vis A. Med. A. योगे, Med. C. सौख्ये, Vis. C.

शिष्प (or ष्य in पान्त). Vis. A., I. 1937,, I. 1539., 1. 254 c. शष्प, Vis, सस्य, Vis. C. Ujjvala quotes it as खष्प. But notwithstanding his derivation from खनु, खष्प in u. s. 3. 28 is doubtful.

शिल्पिन्. नापिका, Vis. नम्निका, Vis. C. for नखिका, Vis. A. Med., Med. A. C., agree.

शिव. सक्तनफला, Med., Med. A. for सक्तुफला, Med C. बालके. Hem. अभ्रागं. Hem. A. I give Anek. A. Anek. slightly differs.

शिवि. Med., Med. A. C. (the last want two verses and the other line about शिवि) also has "शिवस्तु भूर्जपत्रे स्यात् तयोदारमहीपतौ" Hem. A. also शिव not शिवि.

शीकर. शरले, 1807., W. शरलद्रवः, Druma.

शीतचम्पक. 'दिनतर्पणौ, Hem. for दीपतर्पणे. Hem. A. Probably some mss. had दर्पण for तर्पण, W.

शीतज. आसन, Med., Vis., Vis. A. C. आसम, Med. C. corrected into असन, Med. A.

शीतशिव. 'माणिमन्थं च सिन्धुजे,' A. 2. 9. 42. (also मणिबन्ध, A. c.)

शीवल, Vis. A. etc. शावल, Vis. शांवल, Vis. C.

शुक. 'शुकं वस्त्रे वस्त्राञ्चलशिरस्त्रयोः,' Hem., W. I follow Hem. A. रेष्णु of Hem. A. probably stands for अरलुः स्योनाक शुकनासार्क्षदीर्घवृन्तकुटन्नटाः। शोणकश्चारलौ, A. 2. 4. 57. Mahendra. reads अरलु.

शुक्त. पूते भूने, Hem. पूतिभूते, Hem. A.

शुक्ति Mankha according to Z. has मान = अर्धपल for दुर्नामिका.

शुङ्ग. चास्त्रियां, Med., Med. A. for 'च स्त्रियां,' Med. A. कर्कट्यां. Vis.

शुण्ड. The second also शुण्डा, Hem. A.

शुभ्रदन्ती, Med. A. शुभदन्ती, 1807, W.

शुषि. सुषि, p. v. 2. 107, A. I. 8. 2. बले for बिले, Mankha.

शुषिर. 'गर्ते वह्नौ,' Med. corrected into 'नल्यौषधौ,' Med. A. 'शुषिरा विद्रुमलता कपोताङ्घ्रिः नटी नली,' A. 2. 4. 129. Wanting in Med. C.

शुष्म. 'शुष्ममग्निसमीरयोः' under u. s. I. 143. शुष्म and शुष्मन् are both given = शुष्म in Hem. 3. 460.

स्रूक. 'श्लक्ष्णयोः । स्रुका हस्ते रवे,' Hem. 'स्रुक्ष्णयो । स्रूका हुम्ले रव,' Hem, A. cow-ach' ? Mahendra reads हुम्ले खे स्रोकस्तु.

स्रूकक, Med. A., Vis. A. स्रूतक, Med. स्रूचक, Vis.

स्रूम्य. नलिका, Mahendra. for तूलिका, Hem.

स्रूर. आरभरे, Vis A. for आरभटे, Vis. C. स्रूर, Vis.

श्रृगाल. 'डमर is probably used = flight. Comp. श्रृगालिका and श्रृगाली = विद्रव, Tri. 2. 8. 59. But डमर is also = उपप्लव of Hem. 'डिम्बे डमरविप्लवौ,' A. 3. 2. 14.

श्रृगालजम्बू. गोडिम्ब, Med., Med. A., Hem. (the word wanting in Hem. A.). गोदुम्ब, Vis. गोदुग्ध, Vis. A. C. गोडुम्बा, A. 2. 4. 156. 'गोदुम्बेति प्रसिद्धि वैद्यके,' c. गोडुम्बे, Mahendra.

श्रृङ्गार. राज, Hem. for गज, Hem. A.

श्रृङ्गारिन्. सुवेश is बहुव्रीहि (dress, W.).

शैल, Med. A. etc. स्रूल, Med. 'रसाञ्जनम् । रसगर्भं तार्क्ष्यशैलम्,' A. 2. 9. 101-2.

शैलेय. 'भ्रमरो मधुकृद् भृङ्गश्चञ्चरीकः शिलीमुखः', Hem. IV. 278.

शोण. कोकनदे च्छदे, Vis. I follow Vis. A. पङ्कपत्त्र, Anek. पङ्कखड्ग, Anek. A. पङ्कुपत्त्र = अनूरु.

शोभा. Druma. and W. probably read some other word.

शौण्ड. विख्यात, Med., Med. A. for विख्याते, Med. C.

शौल्कल. Druma. reads पणक = price, W.

श्याम, Anek. A. स्याम, Anek. वल्गुलौ, Vis. गुग्गुलौ, Vis. A. वल्गुलौ, Mahendra. (= heron) for वागुजी, Hem. (= plant) : see शमी. वाटुलौ, Vis. C. Vis. probably uses पिक = the singing bird श्यामा, as the feminine use is not otherwise defensible. श्याम-लता, W. for सोमलता, Vis., Hem.

श्येन, Hem. etc. स्योन, Vis. श्येने, Vis. A. Med. apparently uses पाण्डुर in the sense of pale white (pale, W.)

श्रमण. मुण्डतिका, Vis. for मुण्डितिका, Vis. A. C.

श्रवण. इत्त्रभेदे, Vis., Vis. A. C. apparently for ऋक्षभेदे.

श्राम. मण्डूक, Med. C. for मण्डप, Med. A.

श्रावण. दृध्याली, Druma. दृध्यानी, W. = कटुकी.

श्री. वेषरचनायां, Hem. for वेशरचनायां, Hem. A. 'लक्ष्मीसरस्वतीधीत्रिवर्गसम्पद्-विभूतिशोभासु । उपकरणवेशरचनावि [?]सु च श्रीरिति प्रथिता' तिथितत्त्वे व्याडिः.

श्रीवास. इत्त्रभूप, Vis. A. for कभूप, Vis. C. शङ्करे, Vis. C. for पङ्कजे, Vis.

श्रुतिकट, Hem. A. etc. श्रुतिकण्ठ, Hem., but its position shews it is टान्त not ठान्त. पांचलोहे, Har., Har. A. प्रांचल्लोहे, Med., Druma. प्रांचलोहे, Med. A., Hem. Vis. etc. प्रात्लोह, I. 2053. This meaning not in W. and प्राञ्चलोह etc. not in W., Druma. = प्रायश्चित्त in a marginal note in one ms. But the use of पापशोधन shews the absurdity of this view. Har. A. glosses छागविशेषे. Vis. C. reads त्रपुरिकूट.

श्लेष्मघना, among words of four syllables. श्लेष्मघ्ना, W. and Druma.

श्लेष्मघ्न. श्लेष्मघ्नी, Hem. A. श्लेष्मघ्ना, Mahendra. श्लेष्मघ्ना, Hem.

श्वगुर्य. सहुर्य and शाल, Hal.

ष. पीतामज्जाः...षकारश्च कीर्त्तितश्च बुधैः खरः, Mat. I give Mat. A.

षड, Hem., Hem. A., Vis. खण्ड, Vis. A. C. But as खण्ड and षण्ड are separately given, this can not be खण्ड or षण्ड in Vishva and the position in Hem. shews the word must be षड़ or षण्ड. खड़, Med., W.

षड्ग्रन्थ. सिंह्योः षड्ग्रन्थाऽपि प्रकीर्त्यते, Vis. I follow Vis. A.

षण्ड, Med. etc. खण्ड, Hal. This has also grown from non-distinction between ख and ष.

षण्डाली, Vis. etc. खण्डाली, Vis. A. Both, W. सारसी, Vis. for सरसी, Vis. A.

षण्ढ, Med. etc. शण्ढ, 1807.

षष्ठिहायन, W. षष्ठीहायन, Med. षष्टिहायन, Med. A., Vis., Vis. A. etc. Wilson writes 'षष्ठि sixth' but how ? Compare p. V. 1. 90.

स. Mat. slightly differs from Mat. A. Med. B. gives 'सो जीवेच्छे पक्षवक्त्रे भ्रमौ भसि निशापतौ । शक्तौ तु सा स्त्रियाम् ' and सू 'सूस्तुप्रसवे गर्भमोचने'.

संवदन, Hem., Med., Med. A., Vis. A. संवनन, Vis. Hem.'s language clearly shews it is not संवनन. संवदन = संवनन, शब्दभेद. But it is doubtful whether संवनन is found is *all* the senses of संवदन.

संवर, सम्बर, शम्बर and सम्वर in different senses, Med. A. (the first शबर in Med. and शवर in Hem., but clearly शम्बर as the sense of water mentioned under another word of the same form.). No सम्बर in Hem. Clearly शम्बर in Vis., Vis. A. This is the form in Nig. and not शंवर.

संवर्त. "विभीतकः । नाचस्तुषः कर्षफलो भूतावासः कलिद्रुमः," A. 2. 4. 58.

संविद्. संविर्त्तिविवादयोः, Hem. A. प्रतिपत्त्यविवादयोः, Hem. संवित्ति ध्वं विवादयोः, Mahendra. The last appears to be the correct reading.

सदेश, Vis. A. B. This also प्रदेश, Vis. Comp. p. VI. 2. 23. देशयोः, Vis.

सन्तानिका, Hem. A. etc. शन्तानिक, Hem. The position shews the mistake.

चीरपारे, Hem. A. क्षीरराजे, Hem., Druma. (and W.). क्षुरिकाफल and फेण in Har.

सन्ना, Anek. A. संख्या, Anek.

सन्धान. संघट्टिते, Hem. संघटने, Mahendra.

सन्धि. संश्रयोः, Hal. सुख, Med. A. for मुख, Med. C.

सन्धिला. नान्द्यां for नद्यां, Mahendra. (नान्दी = द्वादशतूर्यनिर्घोषः).

सप्तला. अथ सप्तला। विमला शातला (also सातला, A. c.). भूरिफेना चर्मकषेत्यपि, A. 2. 4. 143.

सप्तार्चिस्. क्रूरचक्षुस् = शनि (evil-eyed, W.).

सम्. प्रकृति, Vis. for प्रकृष्ट, Vis. A. समुच्चयोः, Hem. समार्थयोः, Mahendra, Med. B.

समर, Anek. समरः वृषसङ्गयोः, Anek. A. The sense of सङ्ग follows from the derivation of समर.

समर्याद. The proper reading in Hem. is "समर्यादं तु सन्निधौ। मर्यादया च सहिते, Mahendra.

समादान. समासीन, Hem. for समीचीन, Hem. A.

समाधि. नीवाकस्तु प्रयामः स्यात्. A. 3. 2. 23. द्वे धनधान्यादिषु जनानामादरातिशयस्य, A. c.

समापन्न. समाप्ते, Vis. for समाप्ते, Vis. A.

समिति. समयोः, Hal. संयुजावनौ, Anek. and संयामः corrected into संगमः, Anek. A. Hem. A., Mahendra add ईर्यादौ, which appears to be a योग term.

समीक्षा. तत्त्वे, Med., Med. A. for तत्त्व, Med. C.

समुत्थान, Hem. A. समुत्थाने, Hem. with संवदन.

समुदाय, Hem. The first सदाय and the second समुदय, Hem. A.

समुद्धत, Med. A. etc. समुद्धृत, Med. Both give समुत्क्षीर्णे for समुद्गीर्णे and अपनीते for अविनीते, Vis., Hem.

सम्पाक. तर्कुके, Vis. for तर्कके, Vis. A. W. logician, but under तर्कक also = याचक as in शम्पाक.

सम्प्रयोगिन्. सम्प्रयोजने, Med. संप्रयोजने, Med. A.

संप्रहार. हतौ is a better reading for गतौ of mss.

सम्बर, Anek. शम्बर, Anek. A.

सम्बोध. उत्क्षिप्त, Med. क्षेपे, Med. C. चमे, Med. A. Probably the original reading is 'संरोधो रोधने क्षेपे,' as in Hem., Vis. and the new word has grown by the ordinary confusion of र and व. W. and Druma. adopt क्षेपे. The word in Ajaya also appears to be संरोध not संबोध.

सम्भोग. शुण्डा = whore etc.

सरक. अध्वग = wayfarer (road ?, W.)

सरल. पद्मकाष्ठ, Med., Med. A. पूतिकाष्ठ, Med. C.

सर्जरस, Med., Tri. सर्वरस, Vis., Hem., W.

सर्ज. सर्ज, Med., Med. A. सर्जः, Vis., सर्जः, Vis. A., u. s. I. 82.

सर्वौघ, Med. A. सर्वौघ, Med. and भेदे for वेगे. गुह, Vis. for गुरु, Vis. A.

सव्य, Hem. etc. शव्य, Hem. A.

सस्यक. The language in Vis. shews नारिकेलान्तर is a different sense.

सह. कान्ते, Vis. for क्षान्ते, Vis. A. सादृश्ये, Med. for सादृश्य, Med. A.

सहस्कर. प्रतिविम्बके, भिराटयां, Vis. प्रतिवम्बके, भिसटयां, Vis. A.

सहस्. प्रास, Hem. for मास, Hem. A. = मार्ग, Med. = मार्गशीर्ष, Vis.

सहस्रपाद. कारुण्ड, Med. corrected into कारण्ड, Med. A. यत्न, Med. for यज्ञ, Med. A.

सहस्रवेधिन्. सहस्रवेधी चुक्रोऽम्लवेतसः शतवेध्यपि, A. 2. 4. 141. रासव, Vis. for रामठ, Vis. A.

साधन. सिद्धौषधौ, Med. A. for सिद्धे वधे, Med. C. सिद्धौषधे वधे, Vis. for सिद्धे, वधे, गतौ, Vis. A. निवर्तन, Med. for निर्वर्तन, 1807.

साधिष्ठ. न्याये, Hem. for अत्यार्ये, Hem. A.

साधु. जैनमुनौ, Mahendra.

साध्य. गणे, Hem., 1807. 'महाराजिकसाध्याश्च रुद्राश्च गणदेवताः', अ. १०.

सानु. नाव, Vis for वने, Vis. A.

सान्त्व. दाक्षिण्य is not cleverness, dexterity, W.

सान्द्र घन is here used = thick, not heap, cluster, W.

सामज, Anek. समाज, Anek. A. I give सामज for समाज, Anek, समज, Anek. A. = सामोत्थ of others.

सामुद्र. I understand देहलक्षण etc. = सामुद्रक palmistry etc. देहचिह्न, Druma., W.

साय, Hem. साद्य, Hem. A. परे, Hem. for शरे, Hem. A.

सारङ्ग. Anek. also has 'सारङ्गः पातको ज्ञेयः सारङ्गो वैष्णवं धनुः। सारङ्गः पर्वतश्चापि सारङ्गो दीप उच्यते.' Not in Anek. A,

सारण. सरिते, Vis. for सरिति, Vis. A.

साल, Med. etc. This also शाल, Vis. C. Anek. corrected in Anek. A. प्रकारे, Vis. C. for प्राकारे, Vis. A. Vis., Vis A. C. agree about शङ्कुक. शङ्कुतरु = शालवृक्ष, शङ्कु, Druma.

सालसार. सालमार, Mahendra.

साह्स. द्वेषे, Hem. for. भ्राष्ट्रे, Hem. A. Hence hatred, W. भ्राष्ट्र, Mahendra. भ्राष्ट्र is not Paninean.

सिंह. वासा = वासक ; 'वृषोऽटरूषः सिंहास्यो वासको वाजिदन्तकः A. 2. 4. 103.

सिकता. सैकिते, Hem. for सैकते, Hem. A.

सित, Anek. A. शित, Anek. and वृष for बद्ध. धवलायां, Med. for शर्करायां, Med. A. दैत्यपुरोहित = Venus, Druma. W.

सिद्ध. ता प्रादिषु, Vis. वास्तादिषु, Vis. C. व्याद्यादिषु, Vis. A. See सिद्धरस.

सिद्धरस. धातु, Med., W., Druma. for व्याडि, Med. C., Vis. etc. Comp. व्याद्यादिषु in सिद्ध.

सिद्धार्थ. जिनवत्यपि, Hem. A. for जिननप्तरि, Hem. अन्त्यजिनवप्तरि, Mahendra.

सिन्दूर. रोचना, Hem. for रोचनी, Hem. A, धातकी, Med. for धातकी, Med. A.

सिर, Hem. The second शिर, Hem. A. among स words.

सीता. Anek. also 'सीता चालकनन्दा च.' 'शीता नभःसरिति लाङ्गलपद्धतौ च शीता दशाननरिपोः सहधर्मिणी च। शीतं स्मृतं हिमगुणे च तदन्विते च शीतोऽलसे च बहुवारतरौ च दृष्ट इति तालव्यादो धरणिः,' A. c. 2. 9. 14. तालव्यादौ or धरणि is, however, not correct, as his arrangement is not by initial letters.

सीमा. स्थिते, Med. for स्थिति, Med. A. घोटे, Vis. for घाटे, Vis. A. घाट = आघाट of जटा = boundary (nape of the neck, W.) मर्यादा of Vis. is fig. = propriety.

सुगम, Anek. A. मकुरः, Anek.

सुदर्शन. सुरी, Hem. A. for. सुरा, Hem.

सुधा. गङ्गेष्टका, Med. गङ्गेष्टिका, Med. A. C., Hem. मक्कोष्टिका, Hem. A. गन्धेष्टका, Vis. A. गन्धेलका, Vis. C. (and साधु). गाङ्गेष्टिका, Vis. गाङ्गेष्टिका = a plant, Mahendra = गाङ्गेष्टी, W. Druma. and W. understand गङ्गा and इष्टका separately. Doubtful.

सुधासूति, Vis., Med. A. सुधाभृति, Med., W.

सुनन्दा. Hem., Hem. A. agree बाहुवलिनः, Mahendra. बाहुबलिन् may mean Kartikeya but is here probably used. = the Jina Vardhamana or Mahavira, whose mother was Devananda.

सुनार, Med A., Hem. A. etc. Some शुनार.

सुमुख. शाख, Med. शाक, Med. A. for सूरि, Med. C. (a pot-herb, W.), सुमुख Vis. for सुमुख, Vis. A.

सुम्नि. सगंगता, Med. for सगर्गिता, Med. A. I regard विश्रम्भशालिन् of Vis. correct Comp. सौम्निकपर्व in m.

सुयासुन, Hem. सुप्रासुन, Med, C. and उत्तरे. सुपार्श्व न, Vis. C. and वत्सराजप्रसादेऽभ्यन्तरे. ह्यन्तरे, Vis. A भ्यन्तरे, Vis. भ्रान्तरे, Med, Med. A.

सुरताली शिरःछदि, Med. for शिरःस्त्रजि, Med. A.

सुरभि. Some read सुरा for सुरा गन्धोत्पल, Med. गन्धफल, शल्ल in Druma. गन्धोपल, Vis. etc. Comp. सौगन्धिक.

सुवर्ण. च मखान्तरे, Med. C. for. तुमखान्तरे, Med. A. unnecessarily corrected into तु मखान्त रे. क्लीवे, Med. A. C. सुवर्णा तु, Vis. A. वित्ते, Hem., Vis. A., W. for वित्ते, Hem. A., Vis. 'सुवर्णं विस्तो हेम्नोऽश्चे', A. 2. 9. 86. = अशीतिगुञ्जाभिस्तुलिते सुवर्णे, c. सुवर्णालु not in W., Druma. = a tree.

सुप्रवी. Also सुशवी सुसवी, A. c. 2. 4. 155.

सूक, Med. etc. सृक, Mahendra., u. s. 3. 41. W. gives both. 'भिन्दिपालः सृगस्तुल्यौ,' A, 2. 8. 91.

सूक्ष्म. कैतवे, Med. A. (fraud, cheating, W.). कैतके, Med. for कतके, Med. C.

सूचन. गन्धनमपकारप्रयुक्तं हिंसात्मकं सूचनं, काशिका. १. ३. ३२.

सूची. व्यधनी = needle (piercing, W.).

सूत्रधार. पारिपात्व, Med., Med. A. for पात्वशिल्पि, Med. C. नाद्या, Vis. for नान्द्य, Vis. A.

सून. व्याच्युदुत्सूनेषु Vis., वाच्यवत्सूने, Vis. A. (wanting in Vis. C.) वधस्थाने, Med., Med. A. C.

सून्टन, Anek. A. सुन्दत, Anek.

सृति, Hem. etc. स्मृति, Vis. A. and गगन for गमन.

सृदाकु. सृदाकु र्वातसरितोः under u. s 3. 78.

सृष्ट. निश्चुत, Hem. for निश्चित, Hem. A.

सेलु वरूणो वरणः सेतुस्तिक्तशाकः कुमारकः, A. 2. 4. 25.

सेवन. W. apparently read सेवक for सीवन Med.

सेव्य. सेव्यः सुषीरे, Hem. सव्यसुषीरे, Hem. A.

सैकतिक. Druma explains मात्वयात्वा separately. I connect सूत्र with मात्र and यात्रा separately. चं पथिके = कर्करादौ, Mahendra.

सैरिन्ध्री, Med. A., Hem. etc. सैरन्ध्री, Med.

सोढृ. सोढा, Med. मर्षण = forbearing, forgiving (adj.)

सौम्य, A., Hem. etc. (p. IV. 2. 30). सौम्य, some.

*सौवर्चस or सौवर्च. Anek., Anek. A. agree. Very doubtful.

सौवीर. 'सौवीरश्च विरोधः स्यात् सौवीरं कञ्जिकं मतं,' Anek. I give Anek. A. बदरे, Vis.

स्कन्ध. समीक, Vis. (= सम्पराय of Med.) for समीहा, Vis. A. C. सन्न of Tri. is probably सङ्ग.

स्खलित. वर्जिते, Vis., चलिते, Med. for छलिते, Vis. A. and corrected in Med. A.

स्तनन. कुम्भने, मेघ, Vis. for कुन्थने, घन, Vis. A.

स्तम्भ. स्तब्धद्वयोः, Hal.

स्तवक, Vis., Vis. A. Wanting in Vis. C. गुम्भ is doubtful. We may read स्तुति.

स्तोभ, Hem. Not in Hem. A.

स्तोम. A. c. remarks this verse is not universal.

स्थाने. करणार्थे, Med. etc. for कारणार्थे, Vis. etc.

स्थापन. पुंसि वने, Med., Med., A. for पुंसवने of others. Wanting in Med. C.

स्थासक. करक, Hem. सरक, Hem. A. स्फरक, Mahendra. Zachariae suggests स्फर for जल. But comp. Mankha as quoted by him "चर्चायां स्थासको भ्रेवो ज्ञारभेदेऽपि बुद्बुदे, and com.

स्थिर. वलेऽद्रिषु, Med., Med. A. for अचले विषु, Med. C.

स्थूलोच्चय. करण्ड, Vis. for वरण्ड, Vis. A. वरण्ड = pimples on the face, W. Is it not h*owdah* here. ?

स्पर्धा. सङ्घर्षण, Med. for संहर्षण, Med. A.

स्पश, Hem. स्पश. Hal. स्पृश, Hem. A. स्पर्श, Med. A. 'हेरिको गूढपुरुषः', Hem. 3.397.

स्फार. कनक, Med. A., W., Druma. करक, Med. C. घरक, Vis.; फलक. Vis. A., u. s. 2. 13. फरक, Vis. C. स्फरक, Hem., Mahendra. (स्फरकादीनां बुद्बुदाकारं चित्रलादिमये भूषणे). स्फरक = फलक is apparently the correct reading in Vis., Hem. स्फारक, Hem. A.

खन्दन. शावे, Anek., Anek. A. apparently for खावे.

स्यूत, Vis. A. C. प्रोत, Vis. The first two प्रवेशयोः apparently for प्रसेवयोः. The last प्रसूतयोः, which also W. adopts.

स्यूति. स'वन, Vis. for सीवन, Vis. A.

स्यून, Vis., Vis. A. स्यूत again Med.; स्यूत, Med. A. corrected into स्योन, W. Both under. u. s. 3. 9.

स्रु, Med., Med. A., Vis. स्रु, Vis. A., Hem., u. s. 2. 57. स्रवे, Hem., Vis. A. Med. A. B. C. स्रुवे, Hem. A., Vis. etc.

स्वज्ञ. I do not find this in Druma. and W.

स्वस्तिक. रजतालिके, Vis. रततालके, Vis. A. corrected into रतनालिके. Vis. C.

स्वाप. आसन, Vis. for अज्ञान, Vis. A.

ह. हयाननः, Mat. for षडाननः, Mat. A.

हंस. शीते, Anek. for सिते, Anek. A. अग्रतः स्थिते of Hem. अग्रतः स्थिते सति = as second member (preceding, W.) अग्रतः स्थितः (Mahendra.) is better.

हनु. स्तनावज्ञे, Med., Med. A. भत्स्यावस्त्रे, Med. C.

हन्त. विवादयोः, Vis. for विषादयोः, Vis. A.

हम्. अनुनये, Mahendra.

हर. रासभ, Mahendra. for नाशक, Hem.

हरेणु. सातीनक इति माधवः, सतीलक इति मेदिनी, A. c. 2. 9. 16. But सतील only in Med., not in Med. A. C.

हर्षित, Med. A., Med., I. 2810. (क्षिप्तदिग्धयोः), W. हर्षित' लिप्तदिग्धयोः, Med. C. हंसित, Vis. हंसित, Vis, A. C., I 1539, I. 1937. क्षिप्तदग्धयोः I. 1937. क्षिप्रदग्धयोः, I. 1539.

हसुट, Vis., Vis. A. C. हमेट, Vis. B. कूर्मे, Vis. C. for सूर्ये, Vis. A. B.

हलाहल, Vis. etc. हालाहल, Vis. A. C. हयभाले हले विषे। हस्त्र्यां, Hem. हटलालोरगे विषे। जेत्र्यां, Hem. 'अथ हलाहलः। ब्रह्मसर्पोऽस्वलालः,' त्रि. २. २.

हलिन्. कर्षके, Vis. for कर्षके, Vis. A.

हस्त. मानद्रु, Hem. मानोद्रु, Hem. A. apparently for मानोड्.

हसन्ती. मल्लिका = दीपवर्त्याधार, Mahendra. (= Arabian jasmine, W.)

हा. सुख, Hem. युग, Mahendra.

हार. रजत, Anek. for रजतं, Anek. A.

हारि. सङ्घात, Med. सन्तान, Med. A. संजान, Med. C. Druma understands कपथि

सन्तान as one sense (सन्तान = progeny, W.) But this is more than doubtful.

हारीत, Med. A. etc. हरीत, Med.

हाल. हले, Med., Med. A. Med. C. 'हालः शालिवाहनपार्थिवे हाला सुरायाम्,' सीत Hem. for सात; Hem. A. I do not remember meeting हाल = हल, Med., W.

हिंस. वसा, Hem. for च सा, Hem. A. त्वेलावली, Med., Med. A. for काकादनी, Med. C.

हिण्डन, Vis. A. etc. हिण्डिन, Vis. and 'लेखने for लेखने. Hence Wilson's a writing'.

हिण्डिक, Har. हिण्डक, Har. A. I prefer this as it is more grammatical.

लग्नाचार्य, Druma. = astrologer, W.

हिमजा. शटी Druma. (= zedoary, W.). for शची, 1807, Hem. शटी, Vis., Mahendra. The authors seem to have confounded शटी with वचा, both being षड्ग्रन्था in A. 2. 4. 102, 154. From Roxborough, शटी does not appear to be a Himalayan plant. See हैमवती.

हीर. तैलाम्बुका, Med., Med. A. पिप्पलिका, Med. C. तैलाम्बुक, Druma. = Cockroach, W.

हूणित. प्रहृते, Med. C. प्रणते, Vis., Vis. A. प्रहृते, Med., Med. A. = disappointed, deceived, W. Doubtful.

हिरण्मय. लोकधातु is probably used = ब्रह्माण्ड. See वर्ष.

हे, Hem., ह. Mahendra. This is preferable as हे is not found as an expletive.

हेतु. निमित्तहृदयो हेतुः, Anek. I give Anek. A.

हेरुक, Mahendra, Med. हेरक, Vis. In Med. A. it is corrected into हेलुक. This is the reading in Hem, Vis. A., Med. C. etc.

हेहै. हेहे, W. The language in Vis. shews it must be हेहै.

हैमवती. वचावपि Tri. for वचापि च, Tri. A.

INDEX TO SHABDABHEDA.

———00———

PREFACE CORRECTIONS.

Xapa*n*aka for Xa*n*aka, 10. 3. kosas for kosa, 10. 20. Kosa for cosa, 12. 16. Halaudha for Halayudha, 14. 1. Bhattaarya for Bhattacarya, 15. 15. Bodleian for Bodlian, 21. 6. kosas for kosas., 22. 16. pleasure to for pleasure, 22. 27. properly for propperly, 35. 4. use for the use, 35. 17. दुग्धी भाषा for दुग्धीभा, 37. 10. चाट् for चुट्, 37. 28. उद्घाद्यते for उद्घ्या द्वते, 39. 17. quotations for quoation, 39. 29. R*adha* for R*ahd*a. 40. 13. भ्रु for भ्रव, 43. 5. honorific for honorofic, 44. 30.

———*00*———

KO*S*A CORRECTIONS.

It is particularly requested that the corrections are made before any use is made of the kosa.

अघतस्. Omit second line । अङ्कुर. Read अङ्कुर । अङ्क. संभ्रम for सङ्गम in . p. 5. । अङ्गारिणी. चुम्ब्रोः for चम्ब्रोः । अञ्जन. पाक्ता for पाङ्क in वि । अञ्जलि. अञ्जलीं (लिं) for अञ्जली (लिः) in वि । अपत्रज. भव for भाव । अतिसर्जन. Omit पतिसर्जन of वि । अध्यक्ष. ऽन्वक्षे for लक्षे in हे । अध्वन्. सावयव्सञ्ज्ञ for सावयवसञ्ज in all । अनीकस्थ. युत्सवे for ऽप्यु त्सवे in हे । अनीकिन्. Read अनीकिनी. Add v. पृतना । अनेडमूक. Add v. एडमूक । अन्तर. प्रान्ते for प्रोते in वि । अन्य. अन्योऽ for अन्यः in मे, हे । अपचिति. व्यय for चय in वि । अपष्ठु. अपष्ठुः for अपष्ठ in वि । अपसर्जन. आम्नात' for आम्नाते and वि. after मे । अभिहार. चौरिकोद्यमयोः for चौरकद्ययोः in हे । अभिमान. गर्वे for वर्गे in वि । अभिरूप. Omit बुधमनोज्ञयोः, ब. and Add प्राप्तरूप after सुरूप । अमति. काले चन्द्रे for कालदचन्द्रे in हे । अम्बर. 3rd line. हे. before वैश्या । अम्बर. Omit रदकदकपापयोः in हे । अम्बरीष. आम्नाते for आम्नातके in हे । अरर. Also हे. before मे । अराल. च for चाल in हे । अरुष्कर. अरुष्करः for अरुस्कर in वि. and अरुष्कर' for अरुष्करः in हे । अर्क. स्पा for मा in वे ।

अर्जुन. Add v. मोच। अलम्. Omit कल्याणे च सुखेऽपि च। अलस. द्रुमान्तरे for द्रुमामन्तरे in वि। अलिमक. Also अलिम्पक। अवट. खिल for विल in हे। अवतारण. भूतावेश for भूतावशे पे in हे। अवश्याय. माने for घाते in मे। अवष्टब्ध. चावलम्बिते for च विलम्बिते, in वि। अवसर. प्रस्तावे for प्रस्तारे in त्रि। अवसित. गते for गतौ in वि., हे। अवीचि. नर्य्योः for तुर्य्योः in वि। अहल्या. सरो for सरो in हे। अहह. Read अहह (हा)। आ. वाक्ये, क्रियायोगे, विष्णु for काक्ये, क्रियोयागे, विष्ण। आचित. वस्त्रे for वस्त्रे in वि। आच्छुरितक. च्छु. for च्छ in वि। आमिष. लञ्चयोः for सञ्चये in हे। आर्य. सौविदो for स विद्वौ in हे। आवाप. पात for पान in हे। आहत. Also नववस्त्रे च माऽमते before मे। इ. इ, खेदे for इः, क्रोधे in हे। इजरा. Read this इजर। इन्द्र. इन्द्राणी is a separate word। इला. वागम्न्यो: for वाग्भरयो: in हे and add v. इडा। इस. Omit this. It is इ। ईश्वर. नाऽऽढ्ये for नाढ्ये in मे। उत्तर. प्रवर for प्रवण in हे। उत्तान. खाग for खग in हे। उद्गाहित. Read this उद्ग्राहित। उद्गार. थोद्गता for थोद्गता in मे, वि। उद्धत. Read this उद्धत। उद्भट. Read this उद्भट। उपकार Add v. प्रकर। उपचित. दिग्धे for दग्धे in मे and हे। उपधान. Read गराड for गेराड in all। उष्मक. Read all उष्मक। ऊर्ण. भ्रुवोः, for भ्रवोः in मे, वि। ऊर्द्ध. Read all ऊर्द्ध। ऊष्मन्. निदाघोष्णग्रीष्माः for निदाघोष्णा ग्रीष्माः in हे। ऐरावत. शतह्रदा यथा for शतह्रदायता in हे। ओ. आप्यायनो मन्त्र for आप्यायनोमन्त्र in मा। औ. स्पष्टोस्वरः for स्पष्ट स्वरः in मा। ककुभ्. शोभादिशोः for शोभादिशो in वि। कच्चावेक्षक. Also कच्चावेचक. कच्च्यावेक्षक. for कक्ष्यावेक्षक in हे, वि। कचालु. वि, मे. for वि। कर्कर. शटी for शठी in all। कञ्चुक. ओषधौ for औषधौ in मे, वि, वर्म्मणोः for वस्त्रयोः in हे। कटखादक. शृगालबलिपुष्ट for शृङ्गारे वलिपुच्छ in हे। काटु. Add v. कषाय। कठ. Add सुनावपि in वि। कठिन. स्तब्धे for स्तम्भे in मे. and गुड़शर्करा for गुड़शर्करी in हे। कदल. कदला and पृश्नी for कदली and प्राश्नी in वि। कनिष्ठ. कनिष्ठो for कतिष्ठो in मे। कपिल. कुक्कुरे for कुक्करे in मे। कपिशीर्ष. कपिशीर्ष for कपिशीर्षः in हे। कम्पन. Add v. चलन। करक. करङ्कयो for करङ्कयो in हे। करण. कर्म्मणोः for कमणोः in मे। करराड. करराड for काररराड in हे. करवीर. Read करवी(वी)र. करवीर for करवीर in मे। कराल. घृष्टतैले for घृष्टतैले in all। कल्पना. कर्त्तने for कल्पने in मे। कापटिक. कालदेशिनि for कालदेशे नि in वि। कारि. शिल्पी क्रिया for शिल्पक्रिया in हे। कालानुसार्य. कालानुसार्य for कालानुसार्यः in हे। कालिका. घूमरी for घूसरी in हे and वि। काश्यप. मीन for मान in वि। कुकूल. हे. for last हे। कुटचट. कुटचट for कुटनट in मे। कुतप. धान्ये कुशे for धान्येऽङ्कशे in त्रि and राज्ञे for राज्ञे in हे। कुतूहल. ऽद्भुते for ऽद्भुते in हे। कुद्दाल. युगपत्रे for युगपात्रे in हे। कुलक. काकेन्दु

for काकेन्द in मे। कुलिश. दम्भोलौ for दम्भोलौ in वि। कूपक. चितायां for चुतायां in मे, वि। कूर्चिका. कूचिका for last कूर्चिका in हे। कृत्य. सृताः for सृता in वि। कृष्ण. कृष्ण for कष्ण in मे। कोकनद. रक्तकुमुदे for रक्त कुमुदे in मे। कोशातक. कचे for कटे and omit वाणिजके वाड़वाग्नौ वणिजप्रपि, in वि। कौतुक. ख्यात for ख्याते in हे। कौमुद. दीन्दुभा for दीन्दुभा in हे। क्रम. कल्याङ्घ्रि for कल्याङ्घ्रि in हे। क्रिया. करण for कारण in हे। क्रोड़. वक्षसोः for रक्षसोः in मे। च. वज्रकायो for वज्रकाया in मा। घृ. हिंसा for हिंसा in मे। खण्डर (रयु) र्युः हृ and हा. for वि. and हृ.। खर्जू. खर्जूः for खर्जः in वि। खस्य. Omit वि. and add v. भिज्ञ। गङ्गा. हृ. for second हे। गत. विज्ञात for विज्ञान in मे। गति. वेंहृ and ज्ञाने for ईहृ and ज्ञाते in हे। गाङ्ग. मे for भे। गण्डूष. गजस्य for गजासेत्र and प्रसृत्वा for प्रसृत्यां in हे। गाङ्गेय. गाङ्गेय for गाङ्ग्य in वि and हे। गाध. स्थाय for स्थान in all। ग्टहृत्र. ग्रन्थ for ग्रन्थि in मे। गेष्णु. गेष्णु for गेष्ण in वि। गोजागरिक. गोजागरिक for गोजगरिक in वि। गोदन्त. वर्मिते for हरिते in वि। गोरङ्कु. लग्न, नग्ने, गोरङ्कु for लग्म, लग्ने and गोरङ्क in वि, त्रि, मे। गोलमी. वार for वर in हे। गोव्यर. गोचरे for गचरे in हे। गौर. गौरी for गोरी in अने। ग्रन्थि. Substitute ग्रन्थि र्वस्त्रादिबन्धे रुग्भेदे कौटिल्यपर्वणोः। ग्रन्थिस्तु ग्रन्थिपर्णे स्यात् in हे। ग्रामणी. भोगिके and ग्रामणी for भोरिके and गमणी in हे। ग्रावन्. Read all ग्रावन्। घृत. Add v. अम्बन। घोष. ध्वानघोषके for ध्वनि घोषके in मे। चञ्चु. स्त्रोढ्यां for स्त्रोष्ट्यां in मे। चण्डालिका. मोषधी and किन्दराया for मौषधी and कन्दराया in मे, वि and हे। चण्डि (न्द्रि) ल. ख्याता for ख्याते in वि। चतुःषष्टि. चतुःषष्टि and वंहृचे for चतुषष्टि and वंहृचि in मे। चतुष्पथ. चतुर्मार्गसङ्गमे for चतुर्मार्गे सङ्गमे in मे and वि। चरण. Omit चरणं रासभध्वनौ in वि। चरु. भाण्डे for भाण्डेत्र in वि। चर्चा. चर्चा for चर्चा in हृ। चलन. वाचत्र for वाच in मे and चारि, कम्पयोः for वारि and कम्पयोः in हे। चिपिट. पिङ्कित for ऽपि च in हे। चित. चिता for चित्या in वि। चित्रक. चित्रकाये for चित्रकारे in हे। चुक्र. स्त्री पुंस for स्त्रीपुंस in मे। चुम्बक. घटस्थो for घटस्रो in मे। चूतक. हे for second मे। चैत्य. बिम्बो for विम्रो in त्रि। चोल. चोलः for चोला in हे। जठर. कक्खटयो for ककंटयो in मे। जड़. मूर्खे for मखे in हे। जलसूचि. कङ्क for काक in हे। जाङ्गल. वि before जाङ्गलः स्यात्। जाल. पटोलिकौषधौ for पाटलिकौषधौ in मे। जालक. Read also जालिक। जीवातु. षधे for षधौ in मे। जैवातृक. स त्विषु for सत्विषु in त्रि। ज्यानि. जीर्णौ for जीर्णे in मे। ज्योत्स्ना. Read ज्योत्स्ना (स्त्री)। झञ्झा. विशेषे for विशेषये in मे। झला. आतपोर्मीषु लुञ्जायां झला for आतपोर्मीषु लुञ्जायां झाली in वि। झाली. Omit झाली. v. झला। झिल्लिका. झिञ्झत्रीं for झिण्टत्रीं in मे। ञ. हृग्नुगासन for हृग्नुनास in मा। डिम्बिका. स्वाच्छोषके for

पृश्निन्. मे, वि. for मे। पद. वाक्येऽङ्क for वाक्यैक in हे। प. Read this पद्म. and पद्मो or प ो in मे। पद्मक. विन्दु for विन्द in मे, हे। पर. Omit परम् नियोगे च मे च. मे and read it as परम् after परपुष्ट। परि. वर्जने for वजने in वि। परिगत. ज्ञात for ज्ञान in मे। परिग्रह. Add शापे in हे। परिमल. गन्धवत्—for गन्धवन् in वि। परिवर्ह. परिवर्हं ह for परिवर्हस्तु in वि। परिसर. देव for देव in वि, हे। पर्पट. पिष्टविकृतौ for स्वार्थे च पिष्टविकृतौ परीक्षापरिचर्ययोः in हे। पर्यरीण. Read this पर्य (बे) रीण and पर्यरीण for पर्यरीण in हे and वि। पलाश. शटी for शठी in मे and वि and omit शासने परिभाषणे in हे। पल्लव. लक्त for लरक्त in हे। पश्यत्. Read all पश्यत। पांशुचामर. Add पांशुचामर in वि after मे। पांशुल. खट्वाङ्गे for खट्टाङ्गे in हे। पाटक. कटका for कण्टका in मे। पाटल. पाटलौ for पाटलो in वि। पाठ. ख्यातो for ख्याते in मे। पाठीन. मीनभेदे for मीन भेदे in हे। पात्रट. कर्षे for देशे। पात्रटीर. जरत्पात्रे for रजत्पात्रे in all and कांस्ये for कांस्य in मे, सिङ्घाणे for पिङ्गले in वि। पादप. पीठे द्रौ for पीठादौ in मे। पारावत. फलवो for लतयो in वि। पार्श्व. Omit पार्श्वोऽर्केऽम्नौ जले क्लीवं of मे. and ककुभे for कुकुभे in वि। पालि. देशयोः for भेदयोः in मे and वि and योषितोः for योषिति in मे, भेदयोः in वि। पाशुपत. वक for वक्र in मे and वि। पिङ्गल. करायिकायां for करापिकायां in वि and हे। पिच्छ. कोलिका for कोलिक in हा। पिञ्ज. पिञ्जो वधे बले for पिञ्जो बले वधे in वि। पिठर. पिठरं for पिठरो in वि। पित्सत्. पाते for याते in वि। पिशुन. काके for काबे in मे। पीलु. पीलुः पुमान् प्रसूने स्यात् for पीलुपद in मे and पुष्पे द्रुमे for पुष्पद्रुमे in हे। पुलिका. Read पुलक। पुनर्वसु. हृत्ते for हृत्तो in वि। पुरस्कृत. प्रोक्त for प्रो क्त in मे। पुरा. तीत for तीत in मे। पुलक. गल्वर्क for गन्धर्व and गल्वर्क, in मे, वि, हे। पुष्कर. खग for खड्ग in हे। पूरण. वान for वाण in हे। पूर्षक. च्छिन्नत्रा for च्छित्त्रा in all। पृतना. Space before सेना in वि। पृथिवीपति. वधे for वधौ in मे। पृथु. विशाले for विशाले in हे। पोटगल. भषे for भसे in वि and हे। प्रकाण्ड. मूल for मल in मे। प्रजनन. योनौ for योनो in मे। प्रतिश्रा. याग for योग in हे। प्रदर. रुग् for रुक् in क्ष। प्रभाकर. Add v. भास्कर। प्रवाह. प्रवृत्तौ for पवृत्तौ in मे। प्रसृत. सुख for सख in हे। फटा. कैतवे for कितवे। बल. युधे for युभे in वि। बाल. पितोः for पिताः in हे। भङ्ग. क्षणा for क्षणा in वि। भास. Omit the line in वि। भूमिस्पृश्. Read भूमिस्पृश्। मधूक. यष्ट्या for यष्या in वि। मन्दिर. मन्दिरो for मन्दिरे in वि। मदवक. फणिज्झके for फणिज्झके। मरु Add v. मरो। महासुनि. धन्या for धन्त्रा in वि। महाकच्छ. पि for पि in मे। मञ्जिष्ठी. मञ्जिष्ठी for मञ्जिरी in वि। मागध. नन्दे for नन्दे in वि। मातृ कामी. कलाये for कलापे in all। मातृका. धात्रिका for धात्रका in मे। माक्ष. क्षुरे for क्षुरे in मे। मार्गण. मार्गयस्तु शरे for मार्गणस्तस्करे in हे। माषु. बन्नत्रा for बन्नत्रा in

-व्योम्नि for प्रेत्यव्योम्नि। हरण. द्वन्द्व for द्वन्द्व। ह्रा. युग् for युग in ह्रे। हिम मल-योद्भवयोः for मलयोद्भयोः in मे। हीर. सर्पे for सर्ते in ह्रे।•

SHABDABHEDA CORRECTIONS.

१० टी. स्तूपवान for स्तूपरान। १६. टी. छिङ्कुल for छिङ्कल। ३१. टी. नीलङ्गु for नीलङ्ग। ३६. टी. वांह्वावाङ्ग for वांह्वार्वाङ्ग। ४२. टी. शिल = उञ्छ for शिलमुञ्छ. Add 'उञ्छः कणश आदानं कणिशाद्यर्जनं शिलमिति यादवः। पुमानुञ्छः शिलं स्त्रुतमिति बोपालितः, अ. टी. २. ८. २. ६६. टी. द्विपः for द्वीप। ७१. टी. कुक्कुरो for कुक्करो। ८८ टी. पादा-तपादातिक for पादात पदातिक। ८०. टी. Add नक्रं, ह्रे. ३. २४५. १०८. टी. एड्क for एडुक and जलनीलिकेति for जलनीलेकेति। ११८. टी. अस्थाग for अस्थान। १२४ टी. वज्र-द्रुमः for वज्रद्रुम। २. १. बधिरांश्च for वधिरांश्च। २ २. शल्क for शाक (व ?)। ३. ५. शाल्व for शालु। ३. ६. शाल्वह्वले for शाल्वल। ३. २३. शूकशिम्बि for शुकःशिम्बि। ३. ३०. भीषयैषणे for भीषयापणे। ३. ६१ सञ्चितानि for सम्मतानि।

NOTE CORRECTIONS.

1. 23. 126 (I 6). 3. 9 For (for). 3. 27. *Omit* of 4. 8. शेषे (षे). 5. 12. correctness (correction). 6. 13. Vacaspatya (ti). 6. 28 means (meano). 7. 20. 2810. (2410). 7. 32. मू (मु) 8. 12. शारीणां (रिणां). 9. 15 1 (11). 9. 28. used = (a misreading for). 11. 22. Bṛhaspati (shukra) 15. 6. शूद्र (द्र). 15. 24 Ma (ma). 16. 19. ह्र (ह्रू). 16. 32. palpably (probably). 17. 24. षष्ठी (षष्ठीं) 18. 30. कर्म (कम). 19. 14 ह्र (ह्र). 20. 11. बगादौ (ब गादौ). 21. 1. न्दु (न्दु). 21. 10. कर्बर (कर्बुर). 22. 10 ख (ख). 23. 6. सु (नु). 29. 29. का (का) 31. 7 खि (खि). 31. 20. also (both). 32. 7. र्ज (ज). 32. 32. de (di) 35. 28. *pin* ह्रू (ह्र). 35. 29. 1937. (193). 37. 23. 'विन्दुभ.' 'विन्दुभि.' 40. 20. कूट (ट) 41. 14. व (व). 41. 29. ड (ड). 42. 16. न्द (न्द). 42. 18. ह्र (ह्र) 43. 7. इति (इतिक). 44. 22. 35, they (36, theys). 49. 31. *all* ह्र (ह्र). 51. 15 न्द (न्द